

วาทกรรม“เด็กดี”: การศึกษาเปรียบเทียบแบบเรียนชั้นประถมศึกษาไทยกับมาเลเซีย
“Good Child” Discourses: Comparative Study of Thai and Malaysian
Textbooks for Primary Education

มาริษา หมัดหนี
Marisa Matni

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Degree of Doctor of Philosophy in Thai
Prince of Songkla University

2565

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วาทกรรม“เด็กดี”: การศึกษาเปรียบเทียบแบบเรียนชั้นประถมศึกษาไทยกับมาเลเซีย
“Good Child” Discourses: Comparative Study of Thai and Malaysian
Textbooks for Primary Education

มาริษา หมัดหนี
Marisa Matni

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Degree of Doctor of Philosophy in Thai
Prince of Songkla University

2565

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์ วาทกรรม“เด็กดี”: การศึกษาเปรียบเทียบแบบเรียนชั้นประถมศึกษาไทยกับมาเลเซีย
 ผู้เขียน นางมารีษา หมัดหนี
 สาขาวิชา ภาษาไทย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

คณะกรรมการสอบ

.....
 (รองศาสตราจารย์ ดร.ตรีศิลป์ บุญขจร)

.....ประธานกรรมการ
 (รองศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ แสงทอง)

.....กรรมการ
 (รองศาสตราจารย์ ดร.ตรีศิลป์ บุญขจร)

.....กรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นุรีดา อิบนิสุลย์มาน)

.....กรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัญวรัชญ์ กอบศิริธีร์วรา)

.....กรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิมลมาศ ปถากุล)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่ง
 ของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

.....
 (ศาสตราจารย์ ดร.ดำรงศักดิ์ ฟ้ารุ่งแสง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้มาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคลที่มี
ส่วนช่วยเหลือแล้ว

ลงชื่อ.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.ตรีศิลป์ บุญขจร)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ลงชื่อ.....

(นางมารีษา หมดหนี)

นักศึกษา

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานชิ้นนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อน และ
ไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ.....

(นางมารีษา หมัดหนี)

นักศึกษา

ชื่อวิทยานิพนธ์ วาทกรรม“เด็กดี”: การศึกษาเปรียบเทียบแบบเรียนชั้นประถมศึกษาไทยกับมาเลเซีย
 ผู้เขียน นางมารีชา หมัดหนี
 สาขาวิชา ภาษาไทย
 ปีการศึกษา 2565

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบวาทกรรมและปฏิบัติการทางวาทกรรม“เด็กดี” ในบริบทสังคมและวัฒนธรรมของไทยกับมาเลเซีย ตามกรอบแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลาฟ (Fairclough, 1995) สมมุติฐานการวิจัยมี 2 ประการ คือ ประการแรก วาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนของไทยประกอบสร้างขึ้นจากชุดวาทกรรมต่างๆ ได้แก่ วาทกรรมชาติ วาทกรรมศาสนาพุทธ วาทกรรมพระมหากษัตริย์ วาทกรรมระบบอาวุโสและระบบอุปถัมภ์ รวมถึงวาทกรรมหน้าที่ของปัจเจกบุคคล ส่วนวาทกรรมในแบบเรียนมาเลเซียประกอบสร้างขึ้นจากวาทกรรมความรักศักดิ์ศรีของปัจเจกบุคคล วาทกรรมสถาบันครอบครัวและวาทกรรมว่าด้วยพหุวัฒนธรรมรวมทั้งชุดวาทกรรมศาสนาอิสลาม ประการที่ 2 วาทกรรมและปฏิบัติการทางวาทกรรม“เด็กดี” ในบริบทสังคมและวัฒนธรรมของไทยกับมาเลเซียมีทั้งที่เหมือนและแตกต่างกัน กลุ่มข้อมูลที่ใช้ศึกษา คือ แบบเรียนไทยและมาเลเซียในรอบ 1 ทศวรรษ (ระหว่าง พ.ศ. 2550 – 2559) จำนวน 39 เล่ม ได้แก่ แบบเรียนของไทย จำนวน 24 เล่ม และแบบเรียนของมาเลเซีย จำนวน 15 เล่ม

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า แบบเรียนไทยและมาเลเซีย มีวาทกรรม“เด็กดี” ร่วมกัน ได้แก่ วาทกรรมชาติ วาทกรรมศาสนา วาทกรรมพระมหากษัตริย์ วาทกรรมระบบอาวุโส และวาทกรรมหน้าที่ของปัจเจกบุคคล

ส่วนวาทกรรม“เด็กดี” ที่แตกต่างกัน ได้แก่ ประการแรก วาทกรรม“เด็กดี” ของไทยจะให้ความสำคัญกับพระมหากษัตริย์ ส่วนแบบเรียนมาเลเซียให้ความสำคัญกับศาสนาในฐานะเป็นศูนย์รวมของจิตใจเป็นหลัก ประการที่สองในแบบเรียนไทยเน้นระบบอาวุโส ทั้งความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว ระบบเครือญาติกับสังคมมากกว่าในแบบเรียนของมาเลเซีย ประการที่สาม วาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนไทยสัมพันธ์กับวาทกรรม“เด็กดี” ที่ภาครัฐเป็นผู้กำหนดค่านิยม 12 ประการ ส่วนในแบบเรียนของมาเลเซีย วาทกรรม“เด็กดี” สัมพันธ์กับหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม

คำสำคัญ : วาทกรรมเด็กดี, แบบเรียนไทย, แบบเรียนมาเลเซีย, วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์, การเปรียบเทียบแบบเรียน

Thesis Title “Good Child” Discourses: Comparative Study of Thai and Malaysian Textbooks for Primary Education

Author Mrs. Marisa Matni

Major Program Thai

Academic Year 2022

Abstract

The objective of this thesis is to analyze and compare discourses and discursive practices of “good child” in the Thai and the Malaysian social and cultural contexts by applying Fairclough's Critical Discourse Analysis theory (Fairclough, 1995) with two research hypotheses. First, the “good child” discourse in the Thai textbooks are constructed from series of discourses, namely the nation discourse, the Buddhism discourse, the Monarch discourse, the patronage system discourse and the individual duty discourse. The “good child” discourse in the Malaysian textbooks are constructed from the discourse on love of the individual dignity, the family institution discourse, the multiculturalism discourse and the Islam discourse. Second, the discourses and discursive practices of “good child” in the Thai and the Malaysian social and cultural contexts are both similar and different. As for the data group used in this study, there are 39 textbooks, 24 of Thai and 15 of Malaysian, published in the past decade (2007-2016).

The results of this research reveals that the Thai and the Malaysian textbooks share similar “good child” discourses, namely the nation discourse, the religion discourse, the Monarch discourse, the senior system discourse, the patronage system discourse and the individual duty discourse. There are three different characteristics of the “good child” discourses in the Thai and the Malaysian textbooks. First, the Thai textbooks focus on the Monarch, while the Malaysian ones concentrate on religion as nation’s inspiration. Second, the Thai textbooks give more precedence to the senior system, both in family and kinship and in society than the Malaysian ones. Third, the “good child” discourse in the Thai textbooks relate to the 12 core values initiated by the government sector, while the Malaysian one relates to the Islamic teachings.

Keywords: “Good Child” Discourses, Thai textbooks, Malaysian textbooks, Critical Discourse Analysis, Textbooks comparative Study.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจากบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลาเขต 3 ที่มอบทุนพัฒนาบุคลากรรวมถึงขอขอบคุณสำนักงานส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาจังหวัดสงขลา (สกสค.-สงขลา) ที่สนับสนุนให้ผู้วิจัยได้รับมอบทุนการศึกษาของมูลนิธิบุญญเกตุ ทำให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสศึกษาต่อในระดับปริญญาเอก ผู้วิจัยจะพยายามพัฒนาตนเองและสร้างประโยชน์เพื่อตอบแทนโอกาสที่ได้รับอย่างเต็มกำลังความสามารถ

ผู้วิจัยขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ตรีศิลป์ บุญขจร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ผู้อบรมสั่งสอนให้ความรู้และคำแนะนำที่มีคุณค่า ตรวจสอบและแก้ไขข้อบกพร่องในงานวิจัยชิ้นนี้ ตลอดจนคอยช่วยเหลือให้โอกาสและให้กำลังใจผู้วิจัยเสมอทั้งในด้านวิชาการและการดำเนินชีวิต

ผู้วิจัยขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ แสงทอง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิมลมาศ ปฤชากุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นุรีดา อิบนิสุลัยมาน และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัฐวิรัชญ์ กอบศิริธีร์วรา ที่กรุณาสละเวลาเป็นกรรมการสอบปกป้องวิทยานิพนธ์ ให้ความรู้และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย

ผู้วิจัยขอขอบคุณคณาจารย์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี คณาจารย์ภาควิชาวิจัยการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่อบรมสั่งสอนและให้ความรู้ที่สำคัญต่อการทำงานและการดำเนินชีวิต

ผู้วิจัยขอขอบคุณคณะครูและบุคลากร โรงเรียนบ้านสะพานเคียนที่ช่วยเหลือให้กำลังใจและพยายามแบ่งเบาภาระงานขณะที่ผู้วิจัยกำลังศึกษาและขอขอบคุณเพื่อนๆ พี่ๆ และน้องๆ ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่ให้กำลังใจ คอยรับฟังปัญหาสร้างความมั่นใจและเสียงหัวเราะให้แก่ผู้วิจัยในวันที่เหนื่อยล้า

สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณครอบครัวช่วยปูและครอบครัวหมัดหนิที่ดูแลและสนับสนุนผู้วิจัยในทุกๆ ด้าน คุณพ่อ คุณแม่ น้องสาว ที่ให้กำลังใจเสมอ สามีและลูกๆ ที่อยู่เป็นเพื่อนในทุกช่วงของชีวิต ทั้งนี้ ตลอดการศึกษาและการทำงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยได้รับกำลังใจและความช่วยเหลือจากบุคคลอีกมากมาย ผู้วิจัยขออภัยที่ไม่สามารถเอ่ยนามบุคคลเหล่านั้นได้ทั้งหมด หากแต่ผู้วิจัยจะจดจำความปรารถนาดีและความช่วยเหลือที่ได้รับไว้เสมอ

มาริษา หมัดหนิ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	(5)
Abstract	(6)
กิตติกรรมประกาศ	(8)
สารบัญ	(9)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	8
1.3 สมมุติฐานการวิจัย	8
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	8
1.5 ขั้นตอนดำเนินการวิจัย	10
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	12
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	13
2.1 แนวคิดและทฤษฎี	13
2.1.1 วาทกรรม (Discourse): นิยามและแนวคิด	13
2.1.2 อุดมการณ์ (ideology): นิยามและแนวคิด	15
2.1.3 ทฤษฎีวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis)	19
2.1.3.1 อำนาจ (Power)	24
2.1.3.2 การครอบงำ (manipulation)	26
2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	28
2.2.1 งานวิจัยด้านแบบเรียน	29
2.2.2 งานวิจัยด้านวาทกรรมเยาวชน	44
2.2.3 งานวิจัยด้านการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์	47
บทที่ 3 วาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนไทย	51
3.1 การประกอบสร้างวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนของไทย	51
3.1.1 กลวิธีทางภาษาที่สัมพันธ์กับอุดมการณ์	51

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
3.1.1.1 การเลือกใช้คำศัพท์หรือกลุ่มคำ (lexical selection)	52
1) การเลือกใช้คำที่สื่อถึงเด็ก	52
1.1) การเลือกใช้คำที่สื่อถึงเด็กในเชิงบวก	52
1.2) การเลือกใช้คำที่สื่อถึงเด็กในเชิงลบ	53
3.1.1.2 การใช้คำแสดงทัศนภาวะ (Modality)	59
1) การใช้คำแสดงทัศนภาวะ สั่ง เตือน หรือแนะนำ	60
2) การใช้คำแสดงทัศนภาวะบอกเล่า	61
3) การใช้คำแสดงการประเมินค่า	62
4) การใช้ทัศนภาวะด้วยการใช้ประโยคเงื่อนไข	64
3.1.1.3 การใช้ประโยคเงื่อนไข (conditional sentence)	65
3.1.1.4 การกล่าวอ้าง (reference)	67
1) การกล่าวอ้างบุคคลทั่วไป	68
2) การกล่าวอ้างบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือประสบความสำเร็จ	68
3) การกล่าวอ้างส่วนใหญ่	70
3.1.1.5 การใช้กลวิธีเชิงวาทศิลป์	71
1) การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ (Rhetorical Question)	71
2) การใช้อุปลักษณ์ (Metaphor)	72
3) การใช้คำขวัญ	74
4) การใช้สำนวน (Proverbs)	77
3.1.1.6 การใช้เสียงที่หลากหลาย (multivoicedness)	79
1) การใช้เสียงภายนอกตัวบทเพื่อสร้างสทบท	79
2) การใช้เสียงภายในตัวบท	81
3.1.1.7 การใช้ส่วนประกอบของแบบเรียน	83
1) การใช้ชื่อเรื่อง	84
2) การใช้ปกหลังของแบบเรียน	85
3.1.1.8 สรุป	86

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
3.1.2 วาทกรรมที่สะท้อนผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรม“เด็กดี”	87
3.1.2.1 วาทกรรมชาติ	87
(1) ชุตวาทกรรมว่าด้วยบทบาทหน้าที่ของคนในชาติ	88
1) รัฐหรือองค์กรของรัฐเอาใจใส่ดูแลพลเมืองเป็นอย่างดี	89
2) พลเมืองควรรักชาติบ้านเมือง	91
(2) ชุตวาทกรรมว่าด้วยความเป็นไทย	92
1) ความเป็นไทยเป็นมรดกตกทอดและเป็นสิ่งที่มีคุณค่า	94
2) การแบ่งชาติพันธุ์อื่น แต่นับรวมเป็นชาติ “เรา”	96
3.1.2.2 วาทกรรมศาสนา	97
3.1.2.3 วาทกรรมพระมหากษัตริย์	100
(1) พระมหากษัตริย์เป็นผู้มีบารมี เป็นผู้ปกครองที่เสียสละและความเมตตาให้การคุ้มครองและดูแล ประชาชน	101
(2) พลเมืองที่ดีมีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์	105
3.1.2.4 วาทกรรมระบบอาวุโสและระบบอุปถัมภ์	106
1) เด็กกับพ่อแม่	108
2) เด็กกับผู้อาวุโส	112
3) เด็กกับครู	114
4) เด็กกับเด็ก	115
3.1.2.5 วาทกรรมหน้าที่ของปัจเจกบุคคล	117
3.2 ปฏิบัติการทางวาทกรรมในแบบเรียนไทย	123
3.2.1 กระบวนการผลิตและกระจายตัวบท	124
3.2.2 กระบวนการรับสารและตีความตัวบท	135
3.3 ปฏิบัติการทางสังคมและวัฒนธรรมไทย	142
3.3.1 อิทธิพลของปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่มีผลต่อการสื่อวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียน	142
3.3.2 ผลของการประกอบสร้างวาทกรรม“เด็กดี”ของแบบเรียนที่อาจมีผลต่อสังคม	147

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ 4 วาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนมาเลเซีย	155
4.1. การประกอบสร้างวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนของมาเลเซีย	155
4.1.1 กลวิธีทางภาษาที่สัมพันธ์กับอุดมการณ์	155
4.1.1.1 การเลือกใช้คำศัพท์หรือกลุ่มคำ (lexical selection)	156
1) การใช้คำศัพท์ร่วมกับคำที่สื่อถึงเด็ก	156
4.1.1.2 การใช้ประโยคแสดงเหตุผล	159
4.1.1.3 การใช้เสียงที่หลากหลาย (multivoicedness)	160
1) การใช้เสียงภายนอกตัวบทเพื่อสร้างสทบท	161
2) การใช้เสียงภายในตัวบท	163
4.1.1.4 การกล่าวอ้าง (reference)	165
1) การกล่าวอ้างแบบรวมกลุ่ม	166
2) การกล่าวอ้างบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือประสบความสำเร็จ	166
4.1.1.5 การใช้คำแสดงทัศนภาวะ (Modality)	169
1) การใช้คำแสดงทัศนภาวะบอกเล่า	169
2) การใช้คำแสดงทัศนภาวะ สั่ง เตือน หรือแนะนำ	170
3) การใช้คำแสดงการประเมินค่า	172
4.1.1.6 การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ (Rhetorical Question)	173
4.1.1.7 การใช้ส่วนประกอบของแบบเรียน	174
4.1.1.8 สรุป	175
4.1.2 วาทกรรมที่สะท้อนผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรม“เด็กดี”	176
4.1.2.1 วาทกรรมความรักศักดิ์ศรีของปัจเจกบุคคล	176
1) เด็กดีเป็นผู้ที่มีคุณค่า	178
2) ลักษณะและพฤติกรรมของเด็กดีเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติ	179
3) เด็กดี คือสมาชิกที่ดีของสังคมและเป็นพลเมืองดีของชาติ	182
4.1.2.2 วาทกรรมสถาบันครอบครัว	184
1) เด็กกับผู้ใหญ่ในครอบครัว	186

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
2) เด็กกับครู	191
3) เด็กกับเด็ก	192
4.1.2.3 วาทกรรมพหุวัฒนธรรม	193
4.1.2.4 วาทกรรมศาสนา	198
4.1.2.5 วาทกรรมความรักชาติ	202
1) ชุตวาทกรรมว่าด้วยบทบาทหน้าที่ของคนในชาติ	203
2) ชุตวาทกรรมว่าด้วยความเป็นหนึ่งใน	207
4.2 ปฏิบัติการทางวาทกรรมในแบบเรียนมาเลเซีย	212
4.2.1 กระบวนการผลิตและกระจายตัวบท	212
4.2.2 กระบวนการรับสารและตีความตัวบท	236
4.3 ปฏิบัติการทางสังคมและวัฒนธรรมมาเลเซีย	238
4.3.1 อิทธิพลของปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่มีผลต่อการสื่อวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนมาเลเซีย	238
4.3.2 ผลของการประกอบสร้างวาทกรรม“เด็กดี”ของแบบเรียนที่อาจมีผล ต่อสังคม	242
บทที่ 5 เปรียบเทียบวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนชั้นประถมศึกษาของไทยกับมาเลเซียและ ปฏิบัติการทางวาทกรรม“เด็กดี” ในบริบทสังคมและวัฒนธรรมของไทยกับมาเลเซีย	255
5.1 เปรียบเทียบวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนชั้นประถมศึกษาของไทยกับมาเลเซีย	255
5.1.1 วาทกรรมร่วมในแบบเรียนไทยและมาเลเซีย	255
1) วาทกรรมความรักชาติ	255
2) วาทกรรมระบบอาวุโส	256
3) วาทกรรมหน้าที่ของปัจเจกบุคคล วาทกรรมว่าด้วยความรักศักดิ์ศรี ของปัจเจกบุคคล	257
5.1.2 วาทกรรมที่แตกต่างกันในแบบเรียนไทยและมาเลเซีย	257
1) วาทกรรมในตัวบทแบบเรียนไทย	257
2) วาทกรรมในตัวบทแบบเรียนมาเลเซีย	258

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
5.2 ปฏิบัติการทางวาทกรรมในแบบเรียนไทยและมาเลเซีย	259
5.2.1 กระบวนการผลิตและกระจายตัวบท	260
5.2.2 กระบวนการรับสารและตีความตัวบท	260
5.3 ปฏิบัติการทางสังคมและวัฒนธรรมไทยและมาเลเซีย	261
5.3.1 อิทธิพลของปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่มีผลต่อการสื่อวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนไทยและมาเลเซีย	261
5.3.2 ผลของการประกอบสร้างวาทกรรม“เด็กดี”ของแบบเรียนที่อาจมีผลต่อสังคม	265
บทที่ 6 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	269
บรรณานุกรม	282
ภาคผนวก	292
ประวัติผู้เขียน	299

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
ตารางที่ 1.1 รายชื่อหนังสือแบบเรียนของประเทศไทย	8
ตารางที่ 1.2 รายชื่อแบบเรียนของประเทศมาเลเซีย	9
ตารางที่ 3.1 การเลือกใช้คำศัพท์ที่สื่อถึงเด็กและปรากฏร่วมกับคำที่สื่อถึงเด็ก	52

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
ภาพ 2.1 มิติของวาทกรรมตามแนวคิดของแฟร์คลาฟ	19
ภาพ 3.1 แบบเรียนไทย (กลุ่มข้อมูล)	113
ภาพ 3.2 ผู้เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตวาทกรรม“เด็กดี”ในแบบเรียนไทย	116
ภาพ 4.1 แบบเรียนมาเลเซีย (กลุ่มข้อมูล)	188
ภาพ 4.2 ผู้เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตวาทกรรม“เด็กดี”ในแบบเรียนมาเลเซีย	193
ภาพ 4.3 การกระจายตัวบทแบบเรียน	196

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อกล่าวถึงคำว่า “เด็กดี” คนส่วนใหญ่อาจให้รายละเอียดของนิยามความหมายที่ต่างกันออกไป แต่ยังคงสื่อแก่นของความหมายของคำนี้ไม่ต่างกันมากนัก เนื่องจากคุณค่าและความหมาย ของคำว่า “เด็กดี” แพร่หลายและเป็นที่รับรู้สืบต่อมาในสังคมมาเป็นเวลานาน ซึ่งได้รับการผลิตซ้ำและได้ให้คุณค่า และความหมายมาโดยตลอด ทั้งจากสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันทางสังคม รวมทั้งสื่อต่างๆ ด้วย

หากพิจารณาความหมายของคำว่าคำว่า “เด็ก” ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า child หรือ childhood หรือ pediatrics พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554 ให้ความหมาย คำว่า “เด็ก” คือ คนที่มีอายุน้อยหรือผู้เยาว์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ คือ ผู้ซึ่งอายุไม่ครบ 18 ปีบริบูรณ์และยังไม่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรสหรือบุคคลอายุเกิน 7 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่เกิน 14 ปีบริบูรณ์หรือบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีลงมาหรือบุคคลที่มีอายุไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์ ส่วนทางการแพทย์ “เด็ก” คือ ผู้ที่มีอายุไม่เกิน 14 ปีบริบูรณ์หรือเมื่อใช้คำนำหน้าชื่อว่าเด็กหญิงหรือเด็กชาย ส่วน “เด็กดี” ที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554) หมายถึง เด็กและมีความประพฤติดี เหตุที่กล่าวเช่นนั้น เพราะเด็กที่มีพฤติกรรมดีหรือเด็กดีนั้นจะได้รับการอบรมนิสัย มารยาทอย่างดี โดยเฉพาะเรื่องการปฏิบัติตนทั้งต่อตนเองและคนทั่วไปจะเรียกเด็กกลุ่มนี้ว่า “เด็กดี”

ด้วยเหตุนี้ เด็กดีจึงเป็นคุณสมบัติที่สังคมคาดหวังให้เด็กพึงมีและพึงปฏิบัติอยู่เสมอและเพื่อสนองตอบความคาดหวังของสังคมที่ว่า เด็กควรมีความเพียบพร้อมในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้าน ความประพฤติทางกาย ความคิด และจิตใจ คือ เด็กกับการกระทำที่เกี่ยวข้องกับลักษณะนิสัย พฤติกรรม ความซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง ความมีระเบียบ ความรับผิดชอบ มุ่งมั่นในการทำงาน และมีจิตสาธารณะทั้งต่อตนเองและผู้อื่น เช่น การตั้งใจเรียน การช่วยงานบ้าน การกตัญญูต่อพ่อแม่ รู้จักจัดเก็บสิ่งของให้เป็นระเบียบ แบ่งปันสิ่งของหรือของใช้ให้คนอื่น ทำให้คนที่พบเห็นรู้สึกชื่นชม นับเป็นหน้าเป็นตาเป็นศักดิ์ศรีให้กับพ่อ แม่ที่เป็นผู้ปกครอง นักเรียนมีหน้าที่เชื่อฟังครูอาจารย์ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนเมื่อเติบโตใหญ่ก็ควรหาหน้าที่ การงานที่สุจริต สิ่งเหล่านี้ถือเป็นสิ่งที่เด็กจะต้องประพฤติ และต้องปฏิบัติให้เป็นประจำเพราะลักษณะดังกล่าวจะติดตัวไปตลอด

“เด็กดี” คือ อุดมการณ์สำคัญของการพัฒนาผู้เรียนและพัฒนาประเทศเพราะ “เด็กดี” เป็นรูปแบบของความคิดหรือกรอบความคิดเกี่ยวกับความกตัญญู เชื่อฟังพ่อแม่ ครูบาอาจารย์ ความ

รับผิดชอบ ความมีวินัย รักษากฎระเบียบ เคารพกฎหมาย “เด็กดี” ซึ่งถ่ายทอดอุดมการณ์หรือชุดความคิดเกี่ยวกับ “เด็ก” จึงน่าจะมีอิทธิพลในการสร้างอัตลักษณ์ ความหมายและคุณค่าให้แก่ “เด็ก” ในสังคมไม่มากนักน้อย การอ้างอิงถึงลักษณะ “เด็กดี” จะช่วยสร้างความรู้สึกรับรู้ถึงการกระทำที่พึงประสงค์ หรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ค่านิยมที่ต้งาม ผู้บริหารประเทศจึงมักจะนำความคิดดังกล่าวสื่อสารไปยังเด็กในรูปแบบต่างๆ เช่น คำขวัญ นิทาน หนังสือ เป็นต้น เด็กดีจึงถูกผลิตซ้ำอย่างมีความหมายที่เกี่ยวพันความมั่นคงของสังคมไทยควบคู่กับความมั่นคงของสถาบันทางการเมือง ดังความว่า

เด็กเอ๋ยเด็กน้อย	ความรู้เรายังด้อยเร่งศึกษา
เมื่อเติบโตใหญ่เราจะได้มีวิชา	เป็นเครื่องหาเลี้ยงชีพสำหรับตน
ได้ประโยชน์หลายสถานจากการเรียน	จงพากเพียรไปเกิดจะเกิดผล
ถึงลำบากตรากตรำก็จำทน	เกิดเป็นคนควรหมั่นขยันเอ๋ย... ¹

สุภาชิตดังกล่าวมีความหมายที่แสดงถึงนัยของภาษาที่เป็นระบบภาษาที่ถูกกลั่นกรองและปรับแต่งจากการใช้ไวยากรณ์ต่างๆ ซึ่งภาษาที่สื่อเป็นวัจนภาษาที่จัดได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ประเภทหนึ่ง ความหมายของภาษาจึงจัดเป็นความหมายเชิงสัญลักษณ์² ความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ใช้ในการถ่ายทอดวิธีคิดของมนุษย์สามารถกำหนด ให้ความสำคัญ และสร้างความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ได้ ดังที่ฟูโกต์ (Foucault, 1976 อ้างถึงใน สุदानุช พรหมณิรัตน์ไตร, 2548) ได้พูดถึงแนวคิดเรื่องวาทกรรม โดยมองว่าระบบภาษาที่สร้างความหมายต่างๆ ไม่ได้เกิดขึ้นจากโครงสร้างทางไวยากรณ์เพียงเท่านั้น แต่เกิดขึ้นและถูกกำหนดหน้าที่จากโครงสร้างทางสังคมซึ่งมีลักษณะของความสัมพันธ์เชิงอำนาจโดยที่มีสุภาชิตบทหนึ่งที่มาแย้งสุภาชิตข้างต้น

เด็กเอ๋ยเด็กน้อย	ความรู้เราไม่ด้อยดอกหนา
ความสามารถเรามีเสมอมา	ปัญญาเรามีเสมอตัว
ขอเพียงบ้านนี้เมืองนี้	มีที่ที่ควรถ่วงทั่ว
หนทางข้างหน้าไม่พรั่มัว	แบบอย่างทางซ้ายอย่ามีเอ๋ย ³

¹ จาก ของเก่า ร้องลำนำรำเท้า “เมื่อเล็กเพียรเขียนอ่าน (สุภาชิตไทย)”

ที่มา: http://www.ram5phuket.com/p/blog-page_16.html

² Barker, Chris 2012, *Cultural Studies: Theory and Practice*. London: Sage Publications Ltd.

³ เยาวรัตน์ พงษ์ไพฑูริย์ ที่มา: http://www.ram5phuket.com/p/blog-page_16.html

แสดงให้เห็นว่า ภาษา คือการที่ระบบภาษาของมนุษย์ถูกใช้เพื่อนิยามหรือประกอบสร้างชุดความคิดบางอย่างให้เป็นเสมือนความจริงอันถูกต้องเพื่อสร้างและรักษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างคนในสังคม ประกอบกับว่าเด็กเป็นบุคคลที่อยู่ในวัยที่เชื่อฟังคำสั่งสอนสั่งหรือเป็นวัยที่ฟังผู้ใหญ่ (พ่อ,แม่) คำพูดหรือการกระทำบางอย่างที่ปลูกฝังให้เด็กต้องกระทำ ต้องปฏิบัติจึงเป็นการให้ความสำคัญกับเด็กในฐานะที่เป็นบุคคลที่จะพัฒนาประเทศและนำประเทศชาติเจริญในภายภาคหน้า ดังนั้นจึงต้องให้ความสำคัญกับเด็กเพื่อให้เด็กเป็น “เด็กดี” โดยให้การศึกษา อบรมเลี้ยงดูเพื่อเป็นการวางรากฐานให้เด็กมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีและเป็นคนดีของประเทศชาติ

เด็กจำเป็นต้องได้รับการอบรมสั่งสอนทั้งจากครอบครัวและระบบการศึกษาหาความรู้จากผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ และต้องสร้างความชำนาญด้วยการหมั่นฝึกฝนและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ นอกจากนี้เด็กยังต้องได้รับการอบรมสั่งสอนในด้านการประพฤติปฏิบัติกิจกรรมารยาทต้องสุภาพอ่อนน้อม ต้องดูแลตนเองให้สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย ต้องตั้งใจเรียน ต้องประพฤติดี ปฏิบัติดีรวมทั้งการรักษานวลสงวนตัวที่ได้รับการปลูกฝังทั้งจากครอบครัวและสังคมว่า เด็กผู้หญิงที่ดีต้องหวงแหนและรักษาไว้ให้บริสุทธิ์จนกว่าจะถึงวันแต่งงาน

อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยเห็นว่า ลักษณะต่างๆ ที่ครอบครัวและสังคมอบรมสั่งสอนเพื่อให้เด็กเป็นเด็กดีนั้น แท้ที่จริงมิใช่เป็นการสร้างคุณค่าเฉพาะตัวเด็กเท่านั้น หากแต่ความเป็นเด็กดีนี้กลับเป็นการเสริมสร้างคุณค่าให้ครอบครัว พ่อแม่ สังคมมีความสมบูรณ์เพิ่มขึ้นด้วย ด้วยเหตุนี้อาจกล่าวได้ว่าความเป็นเด็กดีจึงเป็นเหมือนกรอบที่สร้างขึ้นเพื่อรองรับระบบอุปถัมภ์ที่ครอบงำสังคม เพื่อเป็นแนวทางสำคัญในการอบรมสั่งสอนให้เด็กสามารถทำหน้าที่ลูก เด็ก นักเรียนได้โดยสมบูรณ์ด้วยการถ่ายทอดอุดมคติความเป็นเด็กดีนี้จากรุ่นสู่รุ่น เพราะกรอบความเป็นเด็กดีนี้ถือเป็นแม่แบบในการสร้างเด็กอันพึงประสงค์ให้กับครอบครัวและสังคม การถ่ายทอดความเป็นเด็กดีในสังคมนี้นี้ได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะการถ่ายทอดภายในครอบครัวจากรุ่นสู่รุ่น ผ่านคำสั่งสอนของพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และญาติไปสู่เด็กเท่านั้น แต่องค์กรต่างๆ ในสังคมยังร่วมกันถ่ายทอดอุดมการณ์นี้ไปพร้อมกันด้วย ไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนจากสถาบันการศึกษา กฎ ระเบียบและกฎหมายต่างๆ ของสถาบันทางสังคมต่างๆ เพื่อกำหนดบทบาทหน้าที่ของเด็กในสังคม ผ่านเนื้อหาในสื่อของตนทั้งทางตรงและทางอ้อมไม่ว่าจะเป็นแบบเรียน หนังสือเด็ก หรือนิทาน

เมื่อก้าวถึงแบบเรียนเป็นงานเขียนประเภทหนึ่งที่น่าเสนอเรื่องเกี่ยวกับเด็กในวัยเรียน นำเสนอภาพเด็กซึ่งเป็นไปตามทัศนคติและความมุ่งหวังของผู้ใหญ่ในสังคม แบบเรียนแต่ละชาติมักจะนำเสนอภาพของเด็กให้สอดคล้องกับกรอบความคิดของผู้ใหญ่ที่มีต่อเด็กในสังคมของตนทำให้แบบเรียนของแต่ละสังคมเขียนเล่าเรื่องเกี่ยวกับเด็กแตกต่างกันไป จากการที่ได้ศึกษาสังคมไทยพบว่าให้ความสำคัญกับระบบอาวุโส เห็นได้จากการที่คนไทยส่วนใหญ่ได้รับการอบรมสั่งสอนตั้งแต่เด็กให้รู้จักที่ต่ำที่สูง ในกรณีของความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นการแบ่งแยกระหว่างผู้ใหญ่กับผู้น้อย ผู้ใหญ่คือผู้

ที่สูงกว่า ผู้น้อยคือ เด็กหรือเยาวชนที่ต้องเคารพเชื่อฟังและเกรงใจผู้ใหญ่ ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ในสังคมมาเลเซียแตกต่างจากสังคมไทย ในสังคมมาเลเซียผู้ใหญ่พยายามเน้นเรื่องความเป็นตัวของตัวเองของเด็กจะทำให้เด็กมีอิสระในการคิดหรือตัดสินใจทำให้เด็กมาเลเซียมีความเป็นตัวของตัวเองสูง ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ในสังคมไทยกับสังคมมาเลเซียจึงแตกต่างกัน แบบเรียนเป็นเครื่องสะท้อนสังคมเด็ก เมื่ออ่านแบบเรียนย่อมนจะได้เรียนรู้ถึงแบบอย่างและบรรทัดฐานของสังคมในแบบเรียนนั้นๆ สะท้อนรูปแบบให้เห็นการกระทำข้อปฏิบัติ ข้อห้าม กฎเกณฑ์ ศีลธรรมรวมไปถึงแบบแผนการปกครองและกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่คนในสังคมนั้นๆ กำหนดขึ้นเด็กจะค่อยๆ เรียนรู้เลียนแบบและสะสมทีละเล็กทีละน้อย จนกระทั่งยึดเป็นแนวปฏิบัติเมื่อเขาเจริญวัย

แบบเรียนมักถูกมองว่าเป็นเพียงเอกสารทางวิชาการที่ออกแบบมาเพื่อถ่ายทอดความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ มากกว่าที่จะถ่ายทอดวาทกรรมที่สื่ออุดมการณ์บางอย่างสู่สังคม กล่าวได้ว่าแบบเรียนเป็นวาทกรรมที่มีศักยภาพในการถ่ายทอดอุดมการณ์สู่สังคม ตามที่ Apple และ Christian-Smith (1991) กล่าวไว้ แบบเรียนเป็นข้อความเชิงอุดมการณ์ที่ออกแบบมาเพื่อถ่ายทอดค่านิยมและความเชื่อ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าไปสู่ผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่าในสังคม (วิสันต์ สุขวิสุทธิ, 2554)

แบบเรียนเปรียบเสมือนความรู้ที่ถูกสร้างด้วยกลไกรัฐ มีหน้าที่ในการส่งต่ออัตลักษณ์และอุดมการณ์ของรัฐสู่จิตสำนึกและความทรงจำของผู้ที่อยู่ในระบบการศึกษาโดยรัฐได้สร้างความรู้ชุดหนึ่งขึ้นมาควบคุมว่าสิ่งใดคือความรู้และสิ่งใดไม่ใช่ความรู้ สิ่งที่เป็นความรู้คือ สิ่งที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ของรัฐและสนับสนุนอุดมการณ์ของรัฐให้สามารถเคลื่อนไปได้ ความรู้ที่อยู่นอกเหนือการรับรองจากรัฐหรือขัดแย้งกับอุดมการณ์รัฐจึงเป็นสิ่งที่ผิดและแสดงความไม่หวังดีต่อเอกภาพของรัฐ ดังนั้นความรู้จึงถูกควบคุม กดทับจากกลไกของรัฐจนกลายเป็นความรู้ต้องห้าม การควบคุมว่าอะไรเป็นสิ่งที่ควรจรรู้หรือรู้ได้นั้นถือว่าเป็นคุณธรรม สถานะความเป็นคุณธรรมก็หลีกเลี่ยงสถานะของการควบคุมไปได้ยาก ความรู้จึงไม่ใช่คุณธรรมแต่ความรู้กลับจะถูกกำกับด้วยคุณธรรม ความรู้จึงดำเนินควบคู่ไปกับคุณธรรมและความรู้ที่ไม่ได้เดินควบคู่ไปกับคุณธรรมก็คือความรู้ที่ไม่ใช่ความรู้อีกต่อไป คุณธรรมคือสิ่งที่รัฐและสังคมได้สร้างขึ้นมาเพื่อชี้ให้เห็นว่าสิ่งใดคือความดีคู่ควรแก่การปฏิบัติ ดังนั้นความรู้ที่คู่กับคุณธรรมจึงเป็นความรู้ที่ดีและสมควรปฏิบัติตาม แบบเรียนคือส่วนหนึ่งของปฏิบัติการทางอุดมการณ์ของรัฐในการควบคุมทิศทางให้ประชากรในรัฐเป็นไปในแนวเดียวกัน ดังนั้นแบบเรียนจึงไม่ใช่แค่แบบเรียนอีกต่อไปหากแต่ยังถูกแฝงไปด้วยอำนาจอยู่ทุกมุมและเป็นไปได้มากกว่าเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้อย่างที่เข้าใจกัน

ดังนั้น แบบเรียนมีลักษณะที่น่าสนใจหลายประการที่มีอิทธิพลยิ่งในสังคม จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากแบบเรียนและงานของวิสันต์ สุขวิสุทธิ (2554) สรุปภาพรวมได้ดังนี้ แบบเรียนมีลักษณะประการแรก คือ แบบเรียนเป็นวาทกรรมที่สังคมให้การยอมรับและเชื่อถือ เพราะจัดทำขึ้น

โดยผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้นๆ และส่วนราชการที่รับผิดชอบด้านการศึกษาแห่งชาติโดยผ่านกระบวนการสร้างความน่าเชื่อถือจากหน่วยงาน คือ กรมวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ แบบเรียนจากการร่าง ทบทวน และจัดพิมพ์ หรือกรณีสำนักพิมพ์เอกชนจะต้องผ่านการพิจารณาและอนุญาตเป็นหลักสูตรการศึกษาของสถานศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของการรับรองแบบเรียนและการออกใบอนุญาต การแสดงความน่าเชื่อถือนี้แก่ผู้อ่านคือเหตุผลที่แบบเรียนเป็นสื่อกลางในการผลิตซ้ำว่าทกรรมที่ได้รับการยอมรับให้มีบทบาทสำคัญในสังคม

ลักษณะต่อไปที่ทำให้แบบเรียนสามารถถ่ายทอดชุดความคิดสู่สังคมได้เป็นอย่างมากคือแบบเรียนเป็นวาทกรรมของการบริโภคที่ "ต้อง" หรือ "จำเป็น" นั่นคือตั้งแต่ปี พ.ศ. 2452 รัฐได้กำหนดนโยบายการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาเพื่อให้ประชาชนทุกคนปฏิบัติตาม กฎระเบียบของรัฐหรือระบบการกำกับดูแลการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2534) เยาวชนต้องเข้าสู่ระบบการศึกษาและต้องใช้แบบเรียนเป็นสื่อการเรียนการสอนที่สำคัญ นอกจากนี้ แบบเรียนส่วนใหญ่ผลิตขึ้นโดยหน่วยงานราชการหรือสำนักพิมพ์เอกชน ซึ่งมีศักยภาพในการจัดพิมพ์แบบเรียนจำนวนมากตามความต้องการของผู้เรียนที่เป็นผู้รับสาร ดังนั้นแบบเรียนจึงเป็นวาทกรรมที่สามารถเข้าถึงผู้อ่านในวงกว้างได้

ลักษณะอีกประการหนึ่ง คือ ผู้ผลิตและผู้รับสารจากแบบเรียนมีบรรทัดฐานของการปฏิสัมพันธ์ โต้ตอบและการตีความที่แตกต่างกัน ทำให้แบบเรียนเป็นสื่อที่ได้รับการยอมรับสำหรับการถ่ายทอดอุดมการณ์ เรียกได้ว่าแบบเรียนเป็นวาทกรรมที่ส่งต่อให้นักเรียนโดยผ่านครูที่สังคมไทยเคารพนับถือ นอกจากนี้ ในสังคมไทย แบบเรียนจะถูกตีความว่าเป็น "ตำรา" ซึ่งเป็นการรวบรวมความรู้ที่ถูกต้องและเหมาะสม นักเรียนและสังคมไทยจึงเชื่อว่าความรู้และความคิดที่ถ่ายทอดผ่านแบบเรียนนั้นถูกต้องและเหมาะสมกับนักเรียน ค่านิยม และความเชื่อบางอย่างที่มีอยู่และก่อตัวขึ้นในสังคมจึงถ่ายทอดให้นักเรียนและผู้รับสารเหล่านี้ได้ง่าย

จากลักษณะทั้ง 3 ประการดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่าในสังคมไทยนั้น แบบเรียนซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการนำเสนอข้อมูลความรู้ ขณะเดียวกันแบบเรียนนำเสนอวาทกรรมที่สามารถสื่ออุดมการณ์ไปสู่เด็กและเยาวชนได้และยังทำให้อุดมการณ์ที่สื่อผ่านแบบเรียนนั้นมีผลต่อความคิด ความเชื่อ และการกระทำของเด็กได้ เหตุนี้แบบเรียนจึงเป็นกลุ่มข้อมูลที่น่าสนใจศึกษาว่าได้อิทธิพลวาทกรรม "เด็กดี" ไต่บ่างสู่สังคม

จากการศึกษาของ วิสันต์ สุขวิสุทธิ (2554) พบว่า หนังสือเรียนเป็นสื่อที่เข้าถึงเด็กจำนวนมาก การถ่ายทอดความคิด คำแนะนำ คำบอกกล่าวที่หนังสือเรียนสื่อสารไปยังผู้อ่านย่อมส่งผลกับกระบวนการคิด ความเชื่อของผู้อ่านจนนำไปสู่วิถีปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลงตนเองตามข้อเสนอของหนังสือเรียนนั้น โดยเด็กอาจไม่เคยตั้งคำถามต่อสิ่งที่ถูกบอกให้เชื่อเหล่านั้น ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของอุมาร์วัลย์ ซิซ้าง (2555) ซึ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับ

อุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผลของการศึกษาได้แสดงให้เห็นว่าเรื่องเล่าสำหรับเด็กเป็นองค์ประกอบที่มีความน่าสนใจโดยเฉพาะนิทานและเรื่องสั้นสำหรับเด็กที่มีเนื้อหาเน้นความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ย่อมทำให้การถ่ายทอดอุดมการณ์ของรัฐมีความลึกซึ้งแนบเนียนมากขึ้นไปอีก ประกอบกับการนำเสนอโดยผ่านกลวิธีระดับตัวบท ได้แก่ การใช้องค์ประกอบของเรื่องเล่าซึ่งผู้เขียนได้ใส่ความคิดหรือความต้องการของรัฐผ่าน “เสียง” ของตัวละครแทรกอยู่ในส่วนต่างๆ ของเรื่องเล่าเพื่อแอบแฝงตัวตนหรือความคิดของผู้เขียนเอง ทำให้ผู้อ่านที่เป็นเด็กเมื่ออ่านจะเกิดความรู้สึกว่าไม่เป็นการบังคับและมีแนวโน้มที่จะเชื่อตามได้ง่าย

จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยพบว่าในแบบเรียนมีเนื้อหาที่มุ่งให้สาระข้อมูลเกี่ยวข้องกับ “เด็ก” และมุ่งสื่อสารไปยัง “เด็ก” เป็นสำคัญ ความรู้และข้อมูลต่างๆ เหล่านั้นครอบคลุมตั้งแต่เรื่องเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในสังคม การประพฤติปฏิบัติตัวที่ดี ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าเนื้อหาในแบบเรียนเป็นกลุ่มข้อมูลที่น่าสนใจและวาทกรรม “เด็กดี” ที่ผลิต ตอกย้ำและนำเสนอในแบบเรียนเหล่านี้ถือเป็นชุดความรู้ที่ผู้ผลิตหวังผลในการควบคุมพฤติกรรมของเด็กในสังคมให้เป็นไปตาม “ลักษณะที่พึงประสงค์” โดยผ่านภาษา กล่าวคือ เป็นการใช่วาทกรรมหรือภาษาในฐานะเครื่องมือที่มีบทบาทในการชี้แนะหรือกำหนดความคิดและแบบแผนพฤติกรรมของ “เด็ก”

อย่างไรก็ดี จากการศึกษางานวิจัยที่ศึกษาอุดมการณ์ที่ปรากฏอยู่ในแบบเรียนทั้งในประเทศและต่างประเทศกลับพบว่า งานวิจัยด้านนี้ส่วนใหญ่เป็นงานทางด้านครุศาสตร์ ภาษาศาสตร์ รัฐศาสตร์และประวัติศาสตร์โดยมีงานวิจัยที่ศึกษาในเชิงวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ เพียง 4 เรื่อง ได้แก่ เด ลอส เฮอร์อส (De Los Heros, 2009). โอทีซาและปินโต (Oteiza and Pinto, 2008) หลิว (Lui, 2005) และปินโต (Pinto, 2004) ซึ่งล้วนแต่เป็นงานวิจัยในต่างประเทศทั้งสิ้น อีกทั้งประเด็นที่ศึกษานั้นก็มักสนใจศึกษาอุดมการณ์ใดอุดมการณ์หนึ่งโดยเฉพาะ ได้แก่ ความคิดทางการเมืองที่ผู้นำประเทศในสมัยนั้นต้องการถ่ายทอดสู่ประชาชน ความเหลื่อมล้ำทางเพศ และคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องการให้เยาวชนมีหรือเป็น สำหรับงานวิจัยในประเทศไทยมีผู้ที่ศึกษาภาษาและอุดมการณ์ที่ปรากฏในแบบเรียนเช่นกัน ได้แก่ วิสันต์ สุขวิสุทธิ (2554) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในแบบเรียนรายวิชาภาษาไทยตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503 – 2544 โดยงานของวิสันต์ได้ค้นพบอุดมการณ์เด็กดีและเด็กไม่ดีที่ปรากฏในแบบเรียน ซึ่งต่างกับงานวิจัยฉบับนี้ในประเด็นเกี่ยวกับการศึกษาวิเคราะห์วาทกรรม “เด็กดี” ที่ศึกษาการประกอบสร้างวาทกรรม “เด็กดี” ช่วงเวลาในการศึกษาและในลักษณะของการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศ อีกทั้งงานวิจัยชิ้นนี้ได้ลงศึกษาภาคปฏิบัติการทางสังคมโดยได้ลงภาคสนามเพื่อตรวจสอบลักษณะของวาทกรรม “เด็กดี” ที่ใช้ในบริบททางสังคม

ถึงแม้ว่าแบบเรียนทั้งสองชาติไม่ได้มีคณะผู้จัดทำชุดเดียวกัน แต่การเลือกใช้คำแสดงคุณลักษณะหรือคำที่สื่อถึง “เด็กดี” ในการตั้งชื่อเรื่องหรือการเขียนตัวบทถือเป็นนัยสำคัญในการสื่อ

ความหมายและแนวคิดสำคัญในสังคมได้ว่า เด็กดีเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคม เป็นอำนาจครอบงำความคิดของเด็ก สร้างอุดมการณ์ผ่านภาษา สอดคล้องตามที่ฟานไดจ์ (Van Dijk 2003) ได้กล่าวถึงพลังของ ภาษาว่า ภาษาที่มีอิทธิพลในการครอบงำหรือกำหนดความคิดของคน และความคิดมีส่วนสำคัญในการควบคุมการกระทำของคนในสังคม ดังนั้นภาษาจึงมีอิทธิพลต่อสังคม ซึ่งภาษาเป็นส่วนหนึ่งของระบบ ในการนิยามความหมายหรือคุณค่าและสร้างอัตลักษณ์ให้แก่เด็ก ที่เรียกว่า “วาทกรรม” แฟร์คลาฟได้กล่าวไว้ว่า วาทกรรมมีบทบาททำให้เกิดความยินยอม ผู้มีอำนาจในสังคม จะใช้วาทกรรมในการถ่ายทอดอุดมการณ์ ค่านิยม อัตลักษณ์ที่เอื้อประโยชน์แก่ฝ่ายตน (Fairclough, 1995a, p.218 -219) อาจกล่าวได้ว่า การศึกษาโครงสร้างของภาษาเพื่อทำความเข้าใจสังคมและเพื่อให้มองเห็นวิธีการในการใช้อำนาจ การครอบงำที่ถูกผลิตขึ้นและผลิตซ้ำภายใต้อุดมการณ์บางอย่าง การศึกษาภาษาเชิงวิพากษ์ตามแนวคิดของแฟร์คลาฟ ที่เน้นศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจกับอำนาจ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันในเชิงอำนาจ โดยมีวัตถุประสงค์หลัก 2 ประการคือ ประการแรก เพื่อช่วยให้คนทั่วไปมองเห็นความสำคัญของภาษาในการผลิต อารมณ์ และการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมให้ชัดเจนมากขึ้น และประการที่สองเพื่อเพิ่มความเข้าใจว่าภาษาเป็นเครื่องมือที่บางคนใช้ควบคุมหรือครอบงำคนบางกลุ่มนำไปสู่การต้านทานหรือการเปลี่ยนแปลง (ชนกพร พัวพัฒนกุล, 2556, น. 4)

จากการพิจารณางานวิจัยหลายชิ้นยังไม่พบงานที่ศึกษาประเด็นเรื่องวาทกรรม “เด็กดี” ในรูปแบบของการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศทั้งที่เป็นกลุ่มข้อมูลที่น่าสนใจและเป็นวาทกรรมที่ได้รับการประกอบสร้างจากคนในสังคม งานวิจัยที่ผ่านมาส่วนใหญ่มุ่งเน้นที่การวิเคราะห์บทบาทของผู้ผลิตและกลวิธีทางภาษากับอุดมการณ์ในแบบเรียน เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในแบบเรียนรายวิชาภาษาไทยตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503 – 2544 ของวิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) ที่พบอุดมการณ์เด็กดีและเด็กไม่ดีในแบบเรียนและความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ พ.ศ. 2523 – 2553 ของอุมาวัลย์ ชีช่วง (2555) ซึ่งงานทั้งสองชิ้นนี้สื่อให้เห็นถึงความคิดเรื่องความเป็นเด็กดีและคนดีที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทหน้าที่ที่มีต่อตนเองและผู้อื่นได้แก่ ความกตัญญูรู้คุณ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และความมีน้ำใจ ความขยันหมั่นเพียร ความประหยัดอดออม ความคิดดังกล่าวนี้จะสื่อภาพให้เห็นในลักษณะของการกระทำที่ได้รับผลดีตอบแทนเสมอ สำหรับความคิดเรื่องการศึกษาเล่าเรียนนั้น เป็นการสื่อความคิดให้เห็นหน้าที่เบื้องต้นของเด็กที่จะต้องปฏิบัติเป็นสิ่งแรก เพื่อที่จะสามารถทำงานหาเลี้ยงตนเองในทางที่สุจริตได้ในอนาคต และเป็นการเตรียมความพร้อมในฐานะเป็นพลเมืองที่ดีของชาติในลำดับต่อไป

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาวาทกรรม “เด็กดี” จากแบบเรียน โดยกำหนดกรอบการศึกษาเฉพาะแบบเรียนของไทยและมาเลเซียในรอบ 1 ทศวรรษ (ระหว่างพ.ศ. 2550-2559) โดยนำทฤษฎีวาทกรรมเชิงวิเคราะห์วิพากษ์ (Critical Discourse Analysis: CDA) ของแฟร์คลาฟ

(Fairclough, 1995) เป็นกรอบในการศึกษาวาทกรรมในฐานะเครื่องมือสำคัญในการอธิบายให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษาในตัวบทของวาทกรรมกับบริบททางสังคม วัฒนธรรมที่อยู่รายล้อมตัวบท และเป็นเครื่องมือในถ่ายทอดอุดมการณ์หรือชุดความคิดเกี่ยวกับเด็กดี และเพื่อให้เห็นอำนาจการครอบงำที่ถูกผลิตและผลิตซ้ำภายใต้อุดมการณ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกันและวาทกรรมเหล่านี้ใช้กลวิธีทางภาษาอะไรในการสื่ออุดมการณ์หรือชุดความคิดในการถ่ายทอดผ่านแบบเรียน โดยสามารถกำหนดความคิด ทักษะคติ และความรู้สึกของคนในสังคมที่ถูกปลูกฝังและถ่ายทอดกันมาจากครูสู่รุ่นจนได้รับการยอมรับกลายเป็นวัฒนธรรมส่วนหนึ่งในสังคมจนกลายเป็นบรรทัดฐานให้เด็กปฏิบัติตามภายใต้แนวคิดของสังคม นอกจากนี้การศึกษาครั้งนี้ยังครอบคลุมถึงการประกอบสร้างและสื่อวาทกรรม “เด็กดี” ในสังคมปัจจุบันว่ามีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อ และการกระทำของคนในสังคมในด้านอื่นๆ เช่น ด้านการปฏิบัติตน การดำเนินชีวิตรวมทั้งอิทธิพลหรือผลกระทบต่อสังคมได้ในวงกว้าง

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.2.1 เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบวาทกรรม “เด็กดี” ในแบบเรียนชั้นประถมศึกษาของไทยกับมาเลเซีย

1.2.2 เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบวาทกรรมและปฏิบัติการทางวาทกรรม “เด็กดี” ในบริบทสังคมและวัฒนธรรมของไทยกับมาเลเซีย

1.3 สมมุติฐานการวิจัย

1.3.1 วาทกรรม “เด็กดี” ในแบบเรียนของไทยประกอบสร้างขึ้นจากชุดวาทกรรมต่างๆ ได้แก่ วาทกรรมชาติ วาทกรรมศาสนาพุทธ วาทกรรมพระมหากษัตริย์ วาทกรรมระบบอาวุโสและระบบอุปถัมภ์ รวมถึงวาทกรรมหน้าที่ของปัจเจกบุคคล ส่วนวาทกรรมในแบบเรียนมาเลเซียประกอบสร้างขึ้นจากวาทกรรมความรักศักดิ์ศรีของปัจเจกบุคคล วาทกรรมสถาบันครอบครัวและวาทกรรมพหุวัฒนธรรมรวมทั้งชุดวาทกรรมศาสนาอิสลาม

1.3.2 วาทกรรมและปฏิบัติการทางวาทกรรม “เด็กดี” ในบริบทสังคมและวัฒนธรรมของไทยกับมาเลเซียมีทั้งที่เหมือนและแตกต่างกัน

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ศึกษาแบบเรียนไทยและมาเลเซียในรอบ 1 ทศวรรษ (ระหว่างพ.ศ. 2550 – 2559)

1.4.2 แบบเรียนไทยตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ระดับชั้นประถมศึกษาศึกษา 2 รายวิชา คือ 1) รายวิชาภาษาไทย และ 2) รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 24 เล่ม และแบบเรียนของประเทศมาเลเซียที่ใช้จริงในโรงเรียนรอบ 1 ทศวรรษ ศึกษา 2

รายวิชา คือ 1) รายวิชาภาษา และ 2) รายวิชากลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม(ประวัติศาสตร์: Sejarah), (คุณธรรม จริยธรรม: Pendidikan Moral) จำนวน 15 เล่ม โดยเลือกหนังสือที่ใช้ในโรงเรียนรัฐเป็นสื่อหลักในการเรียนการสอน

การกำหนดขอบเขตกลุ่มข้อมูล ดังตารางที่ 1.1 และ 1.2

ตารางที่ 1.1 รายชื่อหนังสือแบบเรียนของประเทศไทย

ระดับชั้น	รายวิชา	รายชื่อหนังสือ
ป. 1	ภาษาไทย	ภาษาพาที
		วรรณคดีลำนํ้า
	สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	ประวัติศาสตร์
		หน้าที่พลเมือง
ป. 2	ภาษาไทย	ภาษาพาที
		วรรณคดีลำนํ้า
	สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	ประวัติศาสตร์
		หน้าที่พลเมือง
ป. 3	ภาษาไทย	ภาษาพาที
		วรรณคดีลำนํ้า
	สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	ประวัติศาสตร์
		หน้าที่พลเมือง
ป. 4	ภาษาไทย	ภาษาพาที
		วรรณคดีลำนํ้า
	สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	ประวัติศาสตร์
		หน้าที่พลเมือง
ป. 5	ภาษาไทย	ภาษาพาที
		วรรณคดีลำนํ้า
	สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	ประวัติศาสตร์
		หน้าที่พลเมือง
ป. 6	ภาษาไทย	ภาษาพาที
		วรรณคดีลำนํ้า

ระดับชั้น	รายวิชา	รายชื่อหนังสือ
	สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	ประวัติศาสตร์
		หน้าที่พลเมือง
รวม		24 เล่ม

ตารางที่ 1.2 รายชื่อแบบเรียนของประเทศมาเลเซีย

ระดับชั้น	รายวิชา	รายชื่อหนังสือ
ปีที่ 1	ภาษา	BAHASA MALAYSIA THN 1
	สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	(คุณธรรม จริยธรรม: PENDIDIKAN MORAL)
ปีที่ 2	ภาษา	BAHASA MALAYSIA THN 2
	สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	(คุณธรรม จริยธรรม: PENDIDIKAN MORAL)
ปีที่ 3	ภาษา	BAHASA MALAYSIA THN 3
	สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	(คุณธรรม จริยธรรม: PENDIDIKAN MORAL)
ปีที่ 4	ภาษา	BAHASA MALAYSIA THN 4
	สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	(ประวัติศาสตร์:SEJARAH) (คุณธรรม จริยธรรม: PENDIDIKAN MORAL)
ปีที่ 5	ภาษา	BAHASA MALAYSIA THN 5
	สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	(ประวัติศาสตร์:SEJARAH) (คุณธรรม จริยธรรม: PENDIDIKAN MORAL)
ปีที่ 6	ภาษา	BAHASA MALAYSIA THN 6
	สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	(ประวัติศาสตร์:SEJARAH) (คุณธรรม จริยธรรม: PENDIDIKAN MORAL)
รวม		15 เล่ม

1.5 ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แนวทางการศึกษาวาทกรรม วิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) ของแฟร์คลาฟ (Fairclough, 1995, p. 98) ซึ่งมุ่งเน้น การตีความหมายของภาษาและการสื่อสาร เพื่อแสดงให้เห็นอำนาจและความรู้ในการประกอบสร้างความจริง เรื่องลักษณะดีของเด็ก ทำให้ต่างจากการศึกษาตามแนวทางการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) การวิจัยครั้งนี้มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1.5.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่องวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลาฟ (Fairclough, 1995, p. 98) ดังนั้น ผู้วิจัยได้สำรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเป็น

1.5.1.1 แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลาฟ

1.5.1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.5.1.2.1 งานวิจัยด้านการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์

1.5.1.2.2 งานวิจัยด้านแบบเรียน

1.5.1.2.3 งานวิจัยด้านวาทกรรมเยาวชน

1.5.2 รวบรวมแบบเรียนของไทย

1.5.3 รวบรวมแบบเรียนของมาเลเซีย แพลและถอดความแบบเรียนมาเลเซียเป็นภาษาไทย

1.5.4 วิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลตามทฤษฎีวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse - Analysis) ของแฟร์คลาฟ (Fairclough, 1995, p. 98) ซึ่งการวิเคราะห์แบ่งเป็น 3 มิติ ดังนี้

1.5.4.1 ตัวบท (text)

วิเคราะห์ภาษาระดับต่างๆ ที่ใช้นำเสนอความคิดเกี่ยวกับลักษณะที่ดีในวาทกรรมเกี่ยวกับ “เด็กดี” ในแบบเรียน

1.5.4.2 ปฏิบัติการทางวาทกรรม (discourse practice)

วิเคราะห์การผลิตตัวบท การกระจายตัวบท การบริโภควาทกรรม และการตีความตัวบทซึ่งเป็นบริบทแวดล้อมในการสื่อสารที่ปรากฏในตัวบท

เก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อวิเคราะห์ปฏิบัติการทางวาทกรรมการใช้แบบเรียนในสถานการณ์จริง

โรงเรียนไทย จำนวน 3 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนวัดศรีวิเทศสังฆาราม โรงเรียนชุมชนบ้านปาดัง อ.สะเตา จ.สงขลา และโรงเรียนบ้านพรุหาว อ.นาทวี จ.สงขลา

โรงเรียนมาเลเซีย จำนวน 3 โรงเรียน ในรัฐเปอร์ลิส (Perlis) ได้แก่ โรงเรียน สารี อินเดอร่า (Sekolah Sari - Indera), โรงเรียนบุตรา (Sekolah Putra) และโรงเรียนกายัง (sekolah Kayang)

การลงศึกษาภาคสนาม ผู้วิจัยเป็นผู้กำหนดหัวข้อหรือเนื้อหาที่มีอยู่ในแบบเรียนให้ครูผู้สอนดำเนินการสอนตามรูปแบบการจัดการเรียนการสอนจริงเพื่อดูผลของการประกอบสร้างวาทกรรมของแบบเรียนที่อาจมีผลต่อสังคมหรืออิทธิพลของปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่มีผลต่อการสื่อวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียน การลงภาคสนามจะเห็นภาคปฏิบัติการ

ทางวาทกรรม “เด็กดี” ในสถานการณ์จริงและเปรียบเทียบไทยกับมาเลเซียและเป็นการเติมเต็มการวิเคราะห์แบบเรียนเพิ่มเติม

1.5.4.3 ปฏิบัติการทางสังคมและวัฒนธรรม (sociocultural practice)

ผู้วิจัยวิเคราะห์วาทกรรมที่พบโดยเชื่อมโยงกับบริบททางสังคมวัฒนธรรม เพื่อให้เห็นอิทธิพลของสังคมที่มีต่อการสื่อความคิดเกี่ยวกับเด็กดี ในขณะที่เดียวกันก็เพื่อให้เห็นอิทธิพลของความคิดเกี่ยวกับเด็กดีที่มีต่อคนในสังคมด้วย

1.5.5 นำเสนอผลการวิเคราะห์ เปรียบเทียบวาทกรรมในแบบเรียนของไทยกับมาเลเซีย

1.5.6 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ผลการศึกษาครั้งนี้จะสร้างประโยชน์เชิงวิชาการต่อการสร้างองค์ความรู้ และเป็นแนวในการศึกษาวาทกรรมประเภทอื่นตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

1.6.2 ทำให้ทราบวาทกรรมเกี่ยวกับ “เด็กดี” ในสังคมปัจจุบันที่สร้างและสื่อในแบบเรียนของประเทศไทย ประเทศมาเลเซีย

1.6.3 ทำให้ได้องค์ความรู้เรื่องลักษณะวาทกรรม “เด็กดี” ในแบบเรียนของประเทศไทยและประเทศมาเลเซีย

1.6.4 ทำให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวาทกรรม “เด็กดี” ซึ่งสร้างและสื่อในแบบเรียนของประเทศไทยและประเทศมาเลเซีย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวาทกรรม“เด็กดี”: การศึกษาเปรียบเทียบแบบเรียนชั้นประถมศึกษาไทยกับมาเลเซีย
ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนศึกษารอบแนวคิด ทฤษฎีรวมถึงงานวิจัยที่สามารถนำมาใช้ประกอบการศึกษา
โดยแบ่งเป็น

- 2.1 แนวคิดและทฤษฎี
- 2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎี

แนวคิดและทฤษฎีที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษา ได้แก่

- 2.1.1 วาทกรรม (Discourse): นิยามและแนวคิด
- 2.1.2 อุดมการณ์ (ideology): นิยามและแนวคิด
- 2.1.3 ทฤษฎีวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis)

2.1.1 วาทกรรม (Discourse): นิยามและแนวคิด

วาทกรรมหรือ Discourse หมายถึงชุดความคิดซึ่งถูกสังเคราะห์ขึ้นเพื่อใช้อธิบายถึง
แนวคิดใดแนวคิดหนึ่ง เป็นคำที่ใช้กันอย่างกว้างขวางในสาขาวิชาทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
โดยคำอธิบายนั้นมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการสร้างอำนาจมีผู้ให้นิยามไว้หลากหลาย ในที่นี้ขอ
ยกตัวอย่างมาเพียงบางท่าน ดังนี้

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2543, น. 3-4) นักวิชาการด้านสังคมวิทยาของไทยซึ่งสนใจ
ศึกษาด้านวาทกรรมได้ให้นิยามของวาทกรรมว่า การสร้างระบบและกระบวนการในการสร้างเอกลักษณ์
และความหมายให้กับสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจหรือตัวตนของเราและทำหน้าที่ที่จริง
สิ่งที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับในสังคม

กฤษดาวรรณ หงส์ลดารมภ์และจันทิมา เอี่ยมานนท์ (2549, น. 6-9) อธิบายว่าคำพูด
หรือข้อเขียนที่เราใช้กันอยู่จริงนั้นมีความหมายและปรากฏสัมพันธ์กันมากกว่าเพียงประโยคประโยค
เดียวจึงทำให้เกิดการเรียกว่า “ข้อความต่อเนื่อง” แต่การศึกษาหน่วยภาษาที่ข้อมูลนั้นเป็นภาษาพูด
มักใช้คำเรียกว่า “วจนะ” ส่วนผู้ที่สนใจศึกษาในแง่ความสัมพันธ์ของคำพูดหรือข้อเขียนรวมทั้งความ
เป็นเอกภาพภายในหน่วยทางภาษาที่สูงกว่าประโยคมักใช้คำว่า “สัมพันธ์สาร” “ปริจเฉท” หรือ
“ภาษาระดับข้อความ” สำหรับการศึกษาภาษาที่ใช้ในสถานการณ์จริงโดยมุ่งตอบคำถามว่า มนุษย์นั้น

ใช้ภาษาอย่างไรที่จะสื่อความหมายและใช้ข้อมูลเกี่ยวกับโลก ตัวมนุษย์เองและความสัมพันธ์ทางสังคมที่แวดล้อมแล้วถือว่าภาษาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ปรัชญาการณทางภาษาที่เกิดขึ้นเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมจะใช้ว่า “วาทกรรม”.

เจมส์ พอล จี (James Paul Gee, 2005) ได้กล่าวถึง ความหมายของ discourse ใน 2 ความหมายที่เขียนแทนด้วยอักษรขนาดต่างกัน โดยจะใช้อักษร ‘d’ และ ‘D’ กล่าวคือ

1) ความหมายที่เขียนแทนด้วย ‘d’ พิมพ์เล็กหรือ discourse หมายถึงหน่วยภาษาในระดับเหนือประโยค เป็นภาษาระดับข้อความซึ่งมีเอกภาพเชิงความหมายและสมบูรณ์ในตัวเอง เป็นภาษาที่ใช้จริงทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนในบริบทสถานการณ์จริงและมีความหมายสมบูรณ์ในตัวเองมีเจตนาหรือจุดมุ่งหมายในการใช้ภาษาของผู้ใช้และความรับรู้ของผู้รับกำกับอยู่ด้วยกัน เช่น บทสัมภาษณ์ นิทานเรื่องเล่า บทสนทนา บทสารคดี บทภาพยนตร์ นวนิยายหรือข่าวในหนังสือพิมพ์ เป็นต้น หรือที่แปลเป็นภาษาไทยในกลุ่มนักวิชาการแต่ละท่านว่า ข้อความต่อเนื่อง (วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์, 2521) ปริจเฉท (เพียรศิริ วงศ์วิภานนท์, 2530) วจนะ (สมทรง บุรุษพัฒน์, 2537) หรือสัมพันธ์สาร (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2541) โดยคำใช้ว่า “ปริจเฉท” หรือ “สัมพันธ์สาร” เน้นไปในมิติการใช้ภาษาหรือด้านภาษาโดยเฉพาะ (Cook, 2001)

2) ความหมายที่เขียนแทนด้วย ‘D’ พิมพ์ใหญ่ หรือ Discourse หมายถึง การวิเคราะห์ภาษาร่วมกับมิติทางสังคมและวิถีปฏิบัติที่สัมพันธ์กับภาษาและการใช้จะใช้เมื่อเน้นมิติทางสังคมของการใช้ภาษา การคิด การให้คุณค่า การกระทำและปฏิสัมพันธ์ในสังคมซึ่งตรงกับภาษาไทยว่า “วาทกรรม” (กฤษดาวรรณ หงส์ดารมภ์ และจันทิมา เอี่ยมานนท์, 2549, น. 5)

แม้ “วาทกรรม” จะเป็นคำศัพท์ที่เน้นมิติทางด้านสังคม แต่สิ่งที่ไม่ควรละเลยก็คือ ภาษาซึ่งเป็นส่วนสำคัญของวาทกรรม การสร้าง การผลิตอัตลักษณ์และความหมายให้แก่สิ่งต่างๆ ในสังคมนั้นสัมพันธ์กับบทบาทของภาษาในการสื่ออุดมการณ์

ฟูโกต์ (Foucault, 1972, p. 49) นักสังคมวิทยาผู้ศึกษาด้านวาทกรรมให้นิยามวาทกรรมว่า วิถีปฏิบัติที่สร้างสิ่งที่พูดถึงนั้นอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับที่แฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995, p.7) นักสังคมวิทยาอีกคนหนึ่งซึ่งเป็นผู้ที่สนใจศึกษาวาทกรรมด้านความสัมพันธ์เรื่องอำนาจของภาษาที่มีต่อปรากฏการณ์ต่างๆ ในสังคมได้ให้นิยามวาทกรรมและการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์ไว้ว่า วาทกรรม คือ การใช้ภาษาที่เห็นได้ในฐานะแบบของปฏิบัติการทางสังคม ส่วนวาทกรรมวิเคราะห์คือ การวิเคราะห์ว่าตัวบทต่างๆ ปฏิบัติอย่างไรในปฏิบัติการทางสังคมและวัฒนธรรมนั้น นั่นหมายความว่าวาทกรรมกับสังคมมีความสัมพันธ์กันทั้งนี้แฟร์คลาฟและวอดัค (Fairclough and Wodak, 1997, p. 48) กล่าวถึงความสัมพันธ์ดังกล่าวว่า “วาทกรรมจะถูกกำหนดโดยสถานการณ์ สถาบันและโครงสร้างทางสังคมในขณะเดียวกันวาทกรรมก็กำหนดสถานการณ์ สถาบันและโครงสร้างทางสังคม”

จากนิยาม“วาทกรรม” ข้างต้น สรุปได้ว่าวาทกรรมนั้นไม่ใช่เพียงตัวบทที่ประกอบด้วย ภาษารูปภาพเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงบริบทต่างๆ ทางสังคมวัฒนธรรมที่แวดล้อมตัวบทนั้นๆ ซึ่งเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับการสร้างความหมายให้แก่สิ่งต่างๆ รอบตัวด้วย วาทกรรมวิเคราะห์จึงเป็นการศึกษา ภาษา ร่วมกับปรากฏการณ์ต่างๆ ของสังคม เพื่อวิเคราะห์ถึงอำนาจของภาษาที่มีต่อสังคม ซึ่งเกิดจากกระบวนการในการสร้าง เผยแพร่หรือผลิตซ้ำความหมายหรืออัตลักษณ์ให้กับสิ่งต่างๆ อย่างเป็นระบบ และทำสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นให้คงอยู่และเป็นที่ยอมรับในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษา ในงานวิจัยครั้งนี้ที่มุ่งศึกษาตัวบทวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนที่สร้างหรือให้ความหมายแก่สิ่งต่างๆ ในสังคมและถ่ายทอดไปสู่ผู้เรียน แบบเรียนในฐานะวาทกรรมสามารถพิจารณาได้เป็น 3 มิติ คือ ตัวบทซึ่งหมายถึงภาษาที่ปรากฏอยู่ในแบบเรียน ปฏิบัติการทางวาทกรรมซึ่งหมายถึงกระบวนการ ผลิตและกระบวนการตีความที่ผู้ผลิตและผู้ใช้มีต่อแบบเรียนและปฏิบัติการทางสังคมและวัฒนธรรม หมายถึงปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการผลิตและการทำความเข้าใจแบบเรียนนั้นได้ อย่างไร

2.1.2 อุดมการณ์ (ideology): นิยามและแนวคิด

อุดมการณ์ เป็นคำศัพท์ที่ใช้ในความหมายที่ตรงกับคำศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “ideology” ซึ่งเป็นศัพท์ที่ เดอ เทรซี นักปรัชญาชาวฝรั่งเศสเป็นผู้ริเริ่มนำคำนี้มาใช้ ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 กล่าวคือ เป็นวิธีการศึกษาอย่างเป็นระบบเพื่อทำความเข้าใจรากเหง้าของความคิด หรือ “The Science of ideas” (ศาสตร์ว่าด้วยความคิด) เป็นศาสตร์ที่มุ่งศึกษาความคิดของมนุษย์ด้วยมุมมองเชิงประจักษ์ เพื่อให้เข้าใจกฎเกณฑ์ในการก่อตัวและความเติบโตของความคิดมนุษย์ (สมเกียรติ วันทะนะ, 2551, น. 9-10) ซึ่งเชื่อว่าความรู้ที่แท้จริง คือ “ideas” สามารถหาได้โดยประสบการณ์และเชื่อว่าความรู้จะทำให้คนตระหนักถึงอคติหรือความลำเอียงต่างๆ ที่มีในสังคมและจะช่วยนำไปสู่ความยุติธรรมและความก้าวหน้าสามารถนำมาใช้ปรับปรุงสังคมและสภาวะการเมืองได้ (สมเกียรติ วันทะนะ, 2544)

แฟร์คลาฟ (Fairclough, 1995) และวัตต์ค็อก (Wodak, 2006) กล่าวถึงอุดมการณ์ว่า เป็นกลไกหนึ่งของการสถาปนาความจริงที่ผลิตซ้ำความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียม การครอบงำแนวคิดเรื่องอุดมการณ์ได้พัฒนามาจากกลุ่มมาร์กซิสต์ (Marxist) ที่ให้ความสำคัญกับแนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ทางชนชั้น (class relations) ต่อมาคำจำกัดความของคำว่า “อุดมการณ์” ถูกขยายขอบเขตเพิ่มมากขึ้น และได้มีผู้นำไปใช้ในความหมายขยายออกเป็น 2 ความหมาย *ความหมายแรก อุดมการณ์* เป็นระบบความคิด ความเชื่อที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นความหมายที่เป็นกลาง กล่าวคือเป็นชุดความคิดที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ *ส่วนอีกความหมาย* ซึ่งเป็นความหมายเชิงวิพากษ์ อุดมการณ์หมายถึงเครื่องมือในการต่อสู้ความคิดหรือทัศนคติของกลุ่มคนสองกลุ่มที่มีความคิดไม่ตรงกันและเป็นสิ่งที่เอื้อประโยชน์ต่อคนบางกลุ่ม เช่น อุดมการณ์ทางการเมือง เป็นต้น

แฟร์คลาฟ (Fairclough, 1995) กล่าวว่า วิธีการถ่ายทอดอุดมการณ์อย่างมีประสิทธิภาพ นั้น ผู้ผลิตตัวบทต้องใช้รูปภาษาอย่างแนบเนียน โดยที่ผู้อ่านไม่รู้สีกว่ากำลังถูกครอบงำทางความคิดอยู่ (เพ็ญนภา คล้ายสิงห์โต, 2553)

ฟานไดก์ (Van Dijk, 2003) เป็นหนึ่งในนักวิชาการด้านภาษาที่ศึกษาและให้นิยาม ความหมายของอุดมการณ์ไว้ในงานวิจัยด้านภาษาหลายเรื่อง อีกทั้งเป็นผู้ที่พัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาอุดมการณ์โดยใช้กรอบวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และวิธีการศึกษาที่เป็นสหวิทยาการ (multidisciplinary approach) ฟานไดก์ ให้ความหมายของอุดมการณ์ไว้ว่า เป็นระบบพื้นฐานของ ปริชาณสังคมที่รับรู้ระหว่างสมาชิกของกลุ่มสังคม นอกเหนือจากหน้าที่ทางสังคมในการรักษา ผลประโยชน์ของกลุ่มแล้ว อุดมการณ์ยังมีหน้าที่ทางปริชาณในการจัดระบบภาพแทนสังคม (ความรู้ ทักษะคติ) ของกลุ่มและอุดมการณ์ยังควบคุมปฏิบัติการทางสังคมที่เกี่ยวกับกลุ่ม รวมถึงข้อเขียนและ คำพูดของสมาชิกในกลุ่ม ในทัศนะของฟานไดก์ อุดมการณ์ไม่จำเป็นต้องถูกใช้ในทางลบหรือถูกใช้เพื่อ ครอบงำสมาชิกในสังคมเสมอไป บางครั้งอุดมการณ์อาจจะค่อยๆ ก่อตัวขึ้นหรือค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไป ตามกาลเวลาโดยอาศัยประสบการณ์และวาทกรรมต่างๆ เป็นเครื่องมือ จนกระทั่งอุดมการณ์นั้นเกิดขึ้น และดำรงอยู่ในสังคมเปลี่ยนแปลงไปหรือค่อยๆ แยกตัวออกจากอุดมการณ์บางอย่างไปเกิดเป็นอุดมการณ์ ใหม่ขึ้นก็ได้และหากว่าอุดมการณ์นั้นกลายเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมแล้ว อุดมการณ์ก็จะพัฒนาเป็น โลกทัศน์ได้เช่นกัน

ระยะหลังของฟานไดก์ (Van Dijk, 2008) ยังเสนอทฤษฎีใหม่เกี่ยวกับบริบท (context) และหน้าที่ของอุดมการณ์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของบริบท โดยอธิบายว่าสถานการณ์และองค์ประกอบ ทางสังคมต่างๆ เช่น อายุ (age) เพศสภาวะ (gender) ชั้นทางสังคม (class) ของผู้ใช้ภาษาไม่ได้มีอิทธิพล โดยตรงต่อการใช้ภาษา กล่าวคือ ไม่มีความเชื่อมโยงโดยตรงใดๆ ระหว่างโครงสร้างทางสังคมกับ โครงสร้างทางวาทกรรม เพราะหากความเชื่อมโยงมีอยู่จริง ผู้ใช้ภาษาทุกคนที่อยู่ภายใต้สถานการณ์ทาง สังคมเดียวกันย่อมพูดหรือเขียนอะไรที่เหมือนกันเสมอ

วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) ยังจำแนกอุดมการณ์ที่สื่อผ่านหนังสืออย่างต่อเนื่องและ อุดมการณ์ที่สื่อผ่านหนังสือเรียนบางเล่มไว้อีก 8 ประเภท คือ อุดมการณ์เด็ก อุดมการณ์ความเป็นหญิง และความเป็นชาย อุดมการณ์ประเทศไทย อุดมการณ์สถาบันพระมหากษัตริย์ อุดมการณ์รัฐกับ ประชาชน อุดมการณ์เมืองและชนบท อุดมการณ์ครู อุดมการณ์คนชายขอบในสังคมไทย อุดมการณ์ชาติ พันธุ์ประเทศเพื่อนบ้าน และอุดมการณ์ประชาธิปไตย บางอุดมการณ์สอดคล้องกับที่ผู้วิจัยศึกษา คือ อุดมการณ์เด็ก อุดมการณ์สถาบันชาติ อุดมการณ์ประชาธิปไตย เป็นต้น

จากที่กล่าวมาทั้งหมดว่าอุดมการณ์ คือ ชุดความเชื่อ ค่านิยมซึ่งชนชั้นนำหยิบยื่นให้แก่ สมาชิกในสังคม อุดมการณ์เต็มไปด้วยอารมณ์และมายาคติในการอ้างถึงความชอบธรรมและอำนาจ

อุดมการณ์สื่อสารลงสู่สมาชิกในสังคม โดยผ่านภาษาหรือสัญลักษณ์ต่างๆ ถ้าเป็นเช่นนั้นแล้วสิ่งที่เป็นคำถามตามมาก็คือ เราจะสามารถอยู่ได้โดยปราศจากอุดมการณ์หรือไม่

ดังนั้น ถึงแม้ว่าอุดมการณ์จะเป็นสิ่งที่ครอบงำ แต่อุดมการณ์ก็เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ทั้งต่อปัจเจกและต่อกลุ่ม อาจสรุปประโยชน์ของอุดมการณ์ได้ 5 ข้อดังนี้ (Rejai, 1991, p.17)

อุดมการณ์เป็นสิ่งที่ให้มุมมองเกี่ยวกับความเป็นจริงของสังคมและการเมือง ทำให้ผู้ที่ยึดมั่นในอุดมการณ์หนึ่งๆ มีพฤติกรรมตามอุดมการณ์นั้น อุดมการณ์เสนอตัวเป็นผู้อธิบายเรื่องทางการเมืองให้แก่เราให้ความหมายในสิ่งที่เราไม่มีความรู้คลุมเครือและให้ระเบียบแก่ชีวิตของเรา อุดมการณ์ทำหน้าที่เป็นผู้สร้างมาตรฐานความประพฤติและเป็นผู้หาเหตุผลสนับสนุนในสิ่งที่เราพูด เช่น ถ้าเราเชื่อในประชาธิปไตย เราจะต้องออกไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง เชื่อในเสรีภาพและเราก็จะประพฤติตนตามวาทกรรมของอุดมการณ์ประชาธิปไตย

1. อุดมการณ์เป็นผู้หยิบยื่นความรู้สึกเรื่องอัตลักษณ์ (identity) ความมีส่วนร่วมและความรู้สึกเป็นสมาชิกของกลุ่มให้แก่ปัจเจก อุดมการณ์ผลักดันให้แต่ละปัจเจกรวมตัวกันได้จนก่อเกิดความรู้สึกรวมหมู่ รู้สึกมีความปลอดภัยเมื่ออยู่ภายใต้อุดมการณ์หนึ่งๆในการมีเป้าหมายร่วมกันมีค่านิยมและความเชื่อร่วมกัน ดังนั้นอุดมการณ์จึงเป็นตัวรองรับความเป็นปึกแผ่นและเอกภาพของแต่ละสังคม

2. อุดมการณ์เป็นตัวสร้างความหวัง คำมั่นสัญญาและสังคมที่ใฝ่ฝันให้แก่สังคม ทำให้มนุษย์ในสังคมใช้ชีวิตอย่างมีความหวัง มองโลกในแง่ดีและเชื่อในศักยภาพของมนุษย์อุดมการณ์การทำให้สังคมมนุษย์มีพัฒนาการ

3. อุดมการณ์ทำหน้าที่ธำรง รักษาระบอบการปกครองเดิมหรืออาจทำหน้าที่ทำลายระบอบเดิมหรือในบางครั้งอุดมการณ์เดียวกันก็ทำหน้าที่ทั้งสองอย่างในกรณีนี้เป็นในเรื่องของการต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงหรือรักษาโครงสร้างสังคมหนึ่งๆ

4. อุดมการณ์เป็นเครื่องมือขับเคลื่อนหรือใช้ควบคุมสังคมซึ่งชนชั้นนำจะอยู่ในฐานะที่เป็นผู้ใช้อุดมการณ์อย่างมีสติ และขณะเดียวกันก็เป็นสิ่งที่ขาดความตระหนักรู้สำหรับชนชั้นใต้ปกครองเพื่อที่อุดมการณ์จะสามารถครอบงำสังคมได้

แฟร์คลาฟ (Fairclough, 1995a, p.17) เสนอว่า การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ควรอ้างอิงนิยาม “อุดมการณ์” ที่มีนัยเชิงวิพากษ์ซึ่งมีมุมมองว่าอุดมการณ์เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ โดยสื่อเน้นด้านลบ กล่าวคือ มีมุมมองว่าอุดมการณ์เป็นสำนักที่ผิดเกี่ยวข้องกับที่ไม่เท่าเทียมกันและการมีอำนาจเหนือกว่า นิยามของ “อุดมการณ์” ดังกล่าวสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ที่ต้องการเผยให้เห็นอุดมการณ์ที่เอื้อประโยชน์แก่กลุ่มผู้มีอำนาจในสังคม ทำให้เกิดการตระหนักรู้และอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ในทางที่ดีขึ้น (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556, น.14)

สรุปว่า อุดมการณ์เป็นเรื่องของความคิด ความเชื่ออย่างเป็นระบบที่สมาชิกในกลุ่มสังคมหนึ่งมีส่วนร่วม เป็นความคิดที่เกิดจากการสืบทอดต่อกันมาโดยคนในสังคมทำหน้าที่จัดระเบียบความคิด ความเชื่อจนเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมและการกระทำของคนในสังคมนั้นรวมทั้งพฤติกรรมในการใช้ภาษาด้วย

แนวคิดเรื่องอุดมการณ์มักสัมพันธ์กับเรื่องของการใช้อำนาจเนื่องจากอุดมการณ์ต่างๆ จะได้รับการผลิตซ้ำ ตอกย้ำหรือไม่ขึ้นอยู่กับว่าอุดมการณ์นั้นๆถูกถ่ายทอดมาจากกลุ่มหรือชนชั้นที่มีอำนาจทางสังคมมากหรือน้อย นักวิชาการบางกลุ่มจึงให้คำจำกัดความคำว่า อุดมการณ์ในเชิงวิพากษ์ไว้หลากหลายความหมาย อาจมีความหมายขั้นพื้นฐาน คือ “ชุดความคิดที่เป็นระบบหรือระบบความคิด” หรือ “โลกทัศน์” นอกจากนี้ยังมีความหมายแฝงการตัดสินค่าในเชิงวิพากษ์ว่า หมายถึง “จิตสำนึกที่ผิด” หรือ “ความคิดที่ถูกครอบงำโดยชนชั้นปกครอง”

ตามแนวทฤษฎีวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของฟานไดก์ มองว่าอุดมการณ์เป็นส่วนหนึ่งของระบบความคิดของมนุษย์ที่เชื่อมโยงวาทกรรมกับสังคมเข้าด้วยกัน โดยเฉพาะในแง่อำนาจและการใช้อำนาจในสังคมและมีบทบาทสำคัญในการตีความวาทกรรม ส่วนทฤษฎีวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวทางของแฟร์คลาฟ (Fairclough, 1995) มองว่าอุดมการณ์เป็นส่วนหนึ่งของบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่แวดล้อมที่ส่งอิทธิพลต่อขั้นตอนการผลิต ทำให้มีการเลือกผลิตตัวบทหรือเลือกใช้ภาษาและแสดงออกมาในรูปแบบเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งและส่งอิทธิพลต่อขั้นตอนการตีความและการบริโภคตัวบทด้วย

ทั้งสองแนวทางต่างมองว่า อุดมการณ์เป็นเรื่องของระบบความคิดที่สมาชิกในสังคมมีส่วนร่วม การศึกษาอุดมการณ์จึงเป็นเรื่องของการศึกษาความคิดของคนในสังคมนั้นถึงวิธีการถ่ายทอดความคิด เพื่อช่วยให้เข้าใจปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมตลอดจนปฏิบัติการในสังคมได้ชัดเจนลึกซึ้งมากขึ้น

ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวทางของแฟร์คลาฟ (Fairclough, 1995) ในการศึกษา เพราะอุดมการณ์เป็นเครื่องมือที่ถูกผลิตขึ้นมาจากอำนาจซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกัน ฝ่ายที่มีอำนาจมักเป็นฝ่ายผลิตตัวบทจึงทำให้เกิดการครอบงำขึ้นในการผลิตและการถ่ายทอดวาทกรรม ดังนั้นการวิเคราะห์ภาษาซึ่งเป็นเครื่องมือในการสื่อสารจะสามารถสะท้อนอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในแบบเรียนของประเทศไทยและประเทศมาเลเซียเหล่านั้นได้ ส่วนสำคัญของอุดมการณ์หรือแนวคิดเรื่องอุดมการณ์ คือ ชุดความคิด (Van Dijk, 1995) และมองในมุมของแฟร์คลาฟ (Fairclough, 1995) ที่กล่าวว่า อุดมการณ์เป็นส่วนหนึ่งของบริบททางสังคมวัฒนธรรมแวดล้อมที่ส่งอิทธิพลต่อขั้นตอนการผลิต ทำให้มีการเลือกผลิตตัวบทหรือเลือกใช้ภาษาและแสดงออกมาในรูปแบบเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งและส่งอิทธิพลต่อขั้นตอนการตีความและการบริโภคตัวบทโดยศึกษาจากผู้ผลิตตัวสื่อ (ตัวบท) ผู้บริโภค

กล่าวคือเป็นการศึกษา 3 ทาง คือ ผู้ผลิต ตัวบท ผู้เรียน กล่าวคือ ตัวบทคือ แบบเรียน ผู้ผลิตคือ ผู้จัดทำหนังสือ และผู้บริโภคคือ ผู้เรียน

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยให้นิยามความหมายของ “อุดมการณ์” ว่าหมายถึง ระบบความคิด ความเชื่อที่สมาชิกในสังคมมีส่วนร่วมซึ่งมีส่วนในการครอบงำพฤติกรรมและการกระทำของสมาชิกในสังคม การสื่ออุดมการณ์ต่างๆ อาจเป็นสิ่งที่ผู้พูดตั้งใจกล่าวเพื่อประโยชน์บางประการหรืออาจเป็นสิ่งที่ผู้พูดกล่าวโดยไม่ได้ตั้งใจ โดยพิจารณาว่าทฤษฎี “เด็กดี” ที่นำเสนอผ่านแบบเรียนรายวิชาต่างๆว่า นำเสนออุดมการณ์ซึ่งมีผลต่อความคิด ทศนคติ รวมถึงพฤติกรรมหรือการกระทำของคนในสังคมอย่างไรบ้าง

2.1.3 ทฤษฎีวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis)

วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) เป็นแนวคิดหนึ่งในการวิเคราะห์วาทกรรมโดยการใช้ความรู้ทางภาษาและสังคมประกอบในการวิเคราะห์โดยนำวิธีการทางภาษาศาสตร์มาใช้วิเคราะห์ความคิด ความเชื่อและทัศนคติที่แฝงอยู่ในตัวบทซึ่งเป็นส่วนสำคัญของวาทกรรมซึ่งมุ่งศึกษาวาทกรรมในฐานะกระบวนการทางสังคมจึงเน้นการวิเคราะห์บริบทสังคมควบคู่ไปด้วย³(ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556, น. 30)

นอกจากนี้วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ยังเป็นแนวทางในการศึกษาที่จะทำให้เห็นเรื่องของอำนาจ การครอบงำ อุดมการณ์ ความไม่เท่าเทียมกัน ชนชั้นทางสังคม เพศสภาพหรือเพศภาวะและเชื้อชาติ เป็นต้น โดยอาศัยภาษาที่สื่อผ่านตัวบทและบริบททางสังคม¹

แฟร์คลาฟ (Fairclough, 1995) ได้นำแนวคิดของฟูโกต์มาขยายความและอธิบายให้เห็นว่าการที่ภาษาเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างหรือผลิตความหมายให้แก่สรรพสิ่งได้นั้น เนื่องมาจากวาทกรรมเป็นปฏิบัติการทางสังคม (social practice) รูปแบบหนึ่ง เขาได้กล่าวถึง ‘Discourse’ หรือวาทกรรมว่าเป็นภาษาในฐานะที่เป็นกิจกรรมทางสังคมที่ถูกกำหนดโดยโครงสร้างทางสังคม (language as social practice determined by social structure) เหตุผลที่กล่าวแบบนี้เพราะภาษาถือเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ปรากฏการณ์ทางภาษาที่เกิดขึ้นจึงเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมด้วย ดังนั้น วาทกรรมในความหมายของแฟร์คลาฟ (Fairclough, 1995) จึงมีความหมายกว้างกว่าตัวบท (text) เพราะรวมถึงกระบวนการทางสังคม การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นขณะที่ใช้ภาษาด้วยและการวิเคราะห์วาทกรรม (discourse analysis) เป็นการพยายามศึกษาและสืบค้นถึงกระบวนการขั้นตอน ลำดับเหตุการณ์และรายละเอียดปลีกย่อยต่างๆในการสร้างเอกลักษณ์และความหมายให้กับสรรพสิ่งที่ห่อหุ้มเราอยู่ในสังคมในรูปของวาทกรรม และภาคปฏิบัติการของวาทกรรมว่าด้วยเรื่องนั้นๆ อย่างไรก็ตาม มีความเกี่ยวข้องกับบุคคล สถาบัน สถานที่ เหตุการณ์อะไรบางอย่างและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการสร้าง รวมถึงตลอดถึงการเก็บกด ปิดกั้น สิ่งเหล่านี้ของวาทกรรมมีอย่างไร (ไชยรัตน์

เจริณสินโอฟาร, 2545, น. 27-28) จึงไม่ใช่แค่การวิเคราะห์ตัวบท (text analysis) เท่านั้น เพราะจะต้องพิจารณารวมไปถึงการผลิตและการรับตัวบทนั้นๆ ตลอดจนปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมต่างๆ ด้วย

แฟร์คลาฟ (Fairclough) เป็นผู้ริเริ่มพัฒนาแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และพัฒนาแนวทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง การศึกษาวาทกรรมเชิงวิพากษ์มีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจสังคมและวิธีแสดงอำนาจและความไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้นการวิเคราะห์ควรพิจารณาตัวบทโดยรวม การปฏิบัติทางวาทกรรม และปฏิบัติการทางสังคมวัฒนธรรม เป็นส่วนสำคัญของการกระทำทางสังคม (Van Dijk (van Dijk 2003) กล่าวว่า การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์เป็นรูปแบบหนึ่งของการวิเคราะห์วาทกรรม ในบทความนี้ เราจะเห็นตัวอย่างการใช้อำนาจโดยมิชอบ การครอบงำ และความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม โดยการวิเคราะห์การใช้อำนาจ การครอบงำ เราสามารถเรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาเหล่านี้ที่เกิดขึ้นและวิธีแก้ไข เมื่อพูดถึงบริบททางสังคมและบริบททางการเมือง ให้ผลิตซ้ำและต่อต้าน การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์เกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม เราอาจสามารถเข้าใจได้ดียิ่งขึ้นว่าการเปิดเผยตีแผ่และการต่อต้านนั้นเป็นอย่างไร

แฟร์คลาฟและวอดักค์ (Fairclough and Wodak, 1997, p.271-280) ได้เสนอหลักคิดสำคัญในการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ไว้ 8 ประการ ดังนี้

1. วาทกรรมการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มุ่งเน้นไปที่การศึกษาประเด็นทางสังคมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจในทางที่ผิด การครอบงำทางความคิดและการต่อต้านเป็นข้อผิดพลาดสองประการที่สามารถเกิดขึ้นได้กับความคิดของบุคคล

2. วาทกรรมเกี่ยวข้องกับวิธีการใช้อำนาจสังคม วิธีการทำงานของสังคมมักถูกเปิดเผยผ่านวาทกรรมที่ใช้ในการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ มักจะแลกเปลี่ยนและใช้อำนาจผ่านการต่อรองวาทกรรม

3. วาทกรรมประกอบสร้างสังคมและวัฒนธรรม ส่วนประกอบสำคัญของวาทกรรม คือสังคมและวัฒนธรรมโดยใช้ภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการผลิตซ้ำรวมถึงการสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมด้วย

4. วาทกรรมมีหน้าที่ด้านอุดมการณ์ วาทกรรมกับอุดมการณ์เป็นระบบความคิดความเชื่อที่มีร่วมกันของสมาชิกในสังคม การวิเคราะห์หน้าที่ด้านอุดมการณ์ของวาทกรรมจำเป็นต้องพิจารณาการรับและตีความตัวบทที่ส่งผลต่อสังคมด้วย

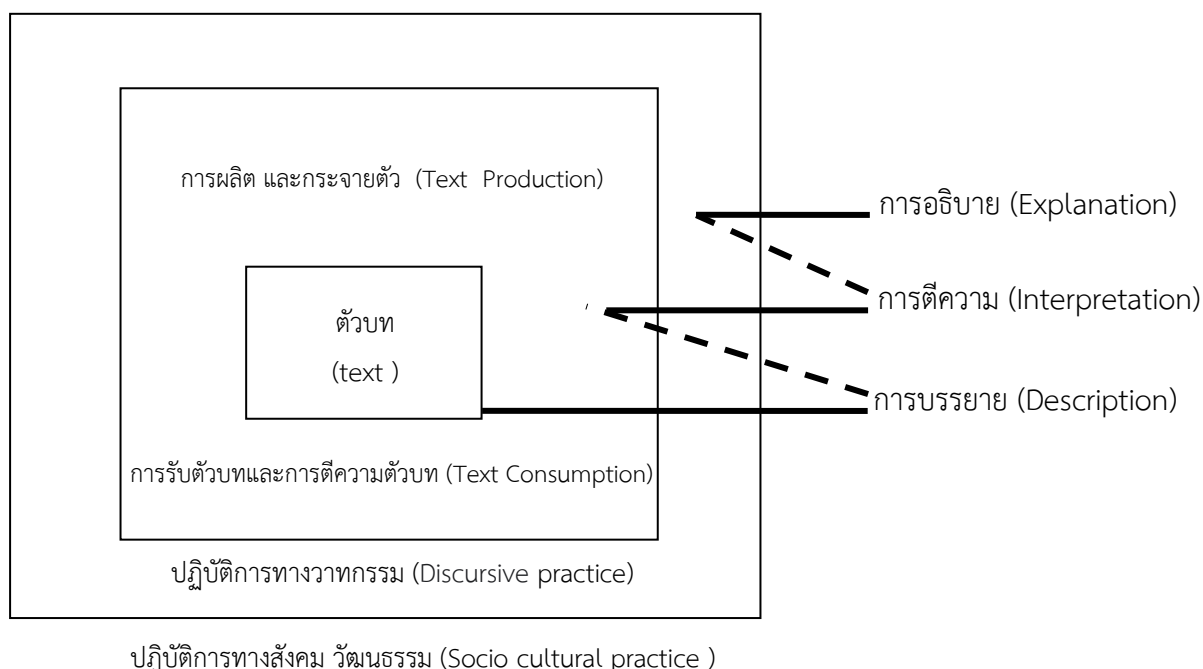
5. วาทกรรมที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ เป็นวาทกรรมที่ถูกผลิตขึ้นภายใต้บริบททางสังคม วัฒนธรรม กฎเกณฑ์ต่างๆ และอุดมการณ์ ทั้งยังเชื่อมโยงและมีความสัมพันธ์กับตัวบทที่เกิดขึ้นก่อนหน้า นี้ ฉะนั้นวาทกรรมมีลักษณะเป็นสหบท

6. วาทกรรมเป็นการเชื่อมโยงระหว่างตัวบทและสังคม วัฒนธรรมที่มีปฏิสัมพันธ์ มีการผสมกลมกลืนและมีการสื่อสารร่วมกัน บริบททางสังคมหรือเหตุการณ์ต่างๆ ถือว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งของตัวบทที่สามารถอธิบายได้ด้วยภาษา

7. การวิเคราะห์วาทกรรม ใช้การตีความและการอธิบายที่หลากหลายหรือมีมุมมองใหม่ ขึ้นอยู่กับบริบท และข้อมูล รวมถึงระบบคิดที่แตกต่างกัน การตีความและการอธิบายของงานที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มีลักษณะที่เปิดรับการตีความใหม่หากมีข้อมูลหรือบริบทเข้ามาเพิ่มเติม

8. วาทกรรมเป็นการกระทำทางสังคมรูปแบบหนึ่ง ส่วนการใช้ภาษาแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ซ่อนเร้นอยู่ และทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคม

แฟร์คลาฟ (Fairclough) กล่าวว่าวาทกรรมการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เป็นการวิเคราะห์แบบสหบทซึ่งถือเป็นสื่อกลางที่สำคัญในระดับจุลภาคหรือตัวบทและในระดับมหภาคหรือบริบท มีกระบวนการหรือขั้นตอนที่แสดงให้เห็นว่าโครงสร้างทางสังคมกำหนดคุณสมบัติของวาทกรรมอย่างไรและวาทกรรมกำหนดโครงสร้างทางสังคมอย่างไร แฟร์คลาฟนำเสนอการวิเคราะห์วาทกรรมออกเป็นกรอบสามมิติ ประกอบไปด้วยตัวบท (Text) ปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discursive practice) และปฏิบัติทางสังคม วัฒนธรรม (Socio cultural- practice) เพื่อเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ เพื่อแสดงให้เห็นผลกระทบของวาทกรรมที่มีต่อสังคมและผลที่สังคมมีต่อวาทกรรม(Fairclough, 1995, p.59) ดังที่แสดงด้านล่าง

ภาพ 2.1 มิติของวาทกรรมตามแนวคิดของแฟร์คลาฟ (Fairclough, 1995, p.59)

จากภาพมิติของวาทกรรมตามแนวคิดของแฟร์คลาฟ ทั้ง 3 มิติ (three dimensional framework) ที่ใช้สำหรับวิเคราะห์วาทกรรมข้างต้น สามารถอธิบายได้ดังนี้

มิติที่ 1 ตัวบท (Text) หมายถึง ภาษาเขียน ภาษาพูด เป็นข้อความที่ต่อเนื่องและสัมพันธ์กันทั้งการใช้ภาษาและการแสดงออกของคนในสังคมที่ใช้ในการสื่อสารต่างๆ เป็นการศึกษารายละเอียดของตัวบท ได้แก่ ลักษณะภาษาในประเด็นสำคัญต่างๆ เช่น คำศัพท์ การเชื่อมโยงความและโครงสร้างของตัวบท

การวิเคราะห์องค์ประกอบต่างๆ สามารถระบุลักษณะที่แตกต่างกันของตัวบทประเภทต่างๆ เช่น ข่าว บทสนทนา หนังสือเด็ก ตำราเรียน และบทความต่างๆ การเชื่อมโยงคุณลักษณะ เช่น การละ การซ้ำ ดูเหมือนจะถูกใช้แตกต่างกันไม่มากนักน้อย ใช้ประโยคที่ง่ายหรือซับซ้อนและตัวเลือกของภาษาและโครงสร้างการเขียนภายในตัวบท โดยตัวบทจะทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความคิด หน้าที่เชิงสัมพันธ์ของบุคคลและหน้าที่ด้านการเรียบเรียงความ (textual function) ตามแนวคิดไวยากรณ์ระบบและหน้าที่ (Systemic Functional Linguistics) ของฮัลลiday (Halliday, 1978) แนวคิดของฮัลลiday เกี่ยวกับภาษาศาสตร์เชิงหน้าที่ แฟร์คลาฟเสนอว่า ตัวบทจะประกอบสร้างความหมาย อันได้แก่ ระบบความรู้ ความเชื่อ อุดมการณ์ อัตลักษณ์ ภาพแทนและความสัมพันธ์ทางสังคม ดังนั้นหน้าที่ของตัวบทดังกล่าวควรใช้ว่า “แบบของความหมาย” (types of meaning) (Fairclough, 2003) เนื่องจากการวิเคราะห์ตัวบทจะนำไปสู่ความตระหนักและความเข้าใจในระบบความรู้ ความเชื่อ อุดมการณ์ อัตลักษณ์ การเป็นตัวแทน และความสัมพันธ์ทางสังคม

มิติที่ 2 ปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discursive practice) หมายถึง กระบวนการผลิตและกระจายตัวบท รวมถึงการรับและการตีความตัวบท การวิเคราะห์เกี่ยวกับกระบวนการผลิต การเผยแพร่และกระจายตัวบท การรับและบริบทตัวบทในบริบทสังคมนั้นๆ รวมถึงการตีความตัวบทว่าตัวบทที่เกิดขึ้นใครเป็นผู้ผลิต เพื่อแสดงให้เห็นถึงการผลิตและการครอบงำความคิดของบุคคลนั้นมีการปฏิบัติการอย่างไร เช่น ภายใต้วาทกรรมแบบเรียน กระบวนการผลิตเด็กจะขึ้นอยู่กับหน่วยงานทางการศึกษาจะเป็นสถาบันที่ผลิตแบบเรียนดังนั้นเนื้อหาที่สำคัญที่อยู่ในตัวบทจึงเป็นเนื้อหาที่คัดเลือกตามวิถีคิดของสถาบันการศึกษามากกว่าจะคำนึงถึงส่วนสำคัญจริงในโลกความเป็นจริง ใช้สื่อรูปแบบใดในกระบวนการเผยแพร่หรือใช้กลวิธีใดในการทำตัวบทเป็นที่ยอมรับหรือเข้าถึงสังคมในขณะนั้น บริบททางสังคมในช่วงเวลานั้นมีอิทธิพลต่อการผลิตซ้ำหรือการประกอบสร้างตัวบทอย่างไร สิ่งที่สำคัญคือ “สหบท” (intertextuality) หรือตัวบทอื่นๆ ที่นำมาอ้างอิงหรือกล่าวถึงในตัวบทนั้น เพราะเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยให้เข้าใจความเชื่อมโยงระหว่างความหมายในตัวบทกับบริบททางสังคมในขณะนั้น เพื่อให้เข้าใจความสอดคล้องสัมพันธ์กันระหว่างตัวบทกับปฏิบัติการทางวาทกรรมที่เกิดขึ้น มีความเกี่ยวข้องกันอย่างไร และส่งผลกระทบต่อกันเช่นไร

ในการศึกษานี้ ปฏิบัติการทางวาทกรรม คือ กระบวนการที่ก่อให้เกิดตัวบท ได้แก่ วัตถุประสงค์ของผู้ผลิต ความเป็นมาของผู้ผลิตและผู้บริโภคตัวบทเพื่อช่วยในการตีความตัวบทและวิเคราะห์กระบวนการใช้ภาษาเพื่อสร้างความหมายวาทกรรมในประเด็นต่อไปนี้ ผู้นำเสนอตัวบท การเลือกประเด็น รูปแบบการสื่อสาร กลุ่มเป้าหมายรวมถึงการศึกษากระบวนการบริโภคตัวบทของวาทกรรมภายใต้บริบทของสังคมไม่ว่าจะเป็นการแพร่กระจายและระบบความคิดของผู้รับวาทกรรม ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวจะช่วยให้เห็นภาพรวมและเกิดความเข้าใจวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนอย่างรอบด้านมากขึ้น

มิตินี้3 ปฏิบัติการทางสังคมวัฒนธรรม (Socio cultural practice) หมายถึง ปัจจัยด้านบริบทและสังคมที่แวดล้อมและเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับตัวบท รวมถึงการผลิตและบริโภคตัวบท เป็นความสัมพันธ์เชิงสื่อความหมายระหว่างภาษา สื่อ และสังคมที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการแสดงภาพรวมของวาทกรรมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางสังคม การวิเคราะห์ปฏิบัติการทางสังคมวัฒนธรรมนี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับสังคม ซึ่งเป็นหนึ่งในประเด็นสำคัญของการศึกษาตามแนวทางวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

การวิเคราะห์วาทกรรมต้องวิเคราะห์ตามกระบวนการให้สอดคล้องกับกรอบ 3 มิติ กล่าวคือ การบรรยาย (description) เป็นการบรรยายคุณสมบัติทั่วไปของตัวบท ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน รวมถึงรูปแบบที่ไม่ใช่ภาษา (อวัจนภาษา) เช่น ภาพ เสียง เป็นต้น การตีความ (interpretation) คือ การตีความการปฏิบัติทางวาทกรรม โดยพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทและกระบวนการผลิตและการยอมรับตัวบท และการอธิบาย (explanation) คือ การอธิบายถึงการปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม โดยพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นกับบริบททางสังคมรอบวาทกรรม

การศึกษาวาทกรรมตามแนวทางวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ มุ่งเน้นไปที่การวิเคราะห์ภาษาของตัวบทอย่างละเอียดและเป็นระบบ เพื่อเผยให้เห็นความหมายหรืออุดมการณ์ที่ซ่อนอยู่นอกจากนี้ยังวิเคราะห์ปฏิบัติการทางวาทกรรมของตัวบท โดยคำนึงถึงการสร้างและการกระจายตัวบท รวมถึงการรับและการตีความตัวบท การวิเคราะห์ปฏิบัติการทางสังคมวัฒนธรรมนั้นต้องคำนึงถึงสังคมและวัฒนธรรม เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับตัวบทที่กำลังศึกษาด้วย

การนำแนวคิดวาทกรรมและการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ (CDA) ที่ผู้วิจัยนำมาเป็นกรอบความคิดในการศึกษาครั้งนี้เพราะเล็งเห็นว่า ภาษาเป็นสิ่งสำคัญที่จะสะท้อนถึงสังคมในขณะนั้น และภาษาไม่สามารถแยกออกจากสังคมได้ แต่ภาษามีผลต่อการเปลี่ยนแปลงกับตัวผู้ใช้ภาษาได้อย่างไม่รู้ตัว โดยอาจจะสะท้อนอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในการเขียนที่อยู่ในแบบเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการตอบคำถามวิจัยว่าการนำเสนอภาษาในแบบเรียนมีผลต่อผู้ใช้ภาษาอย่างไร สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร วาทกรรมแต่ละชุดสร้างขึ้นมาจากจุดประสงค์อะไร มีชุดวาทกรรมอะไรที่แฝงอยู่ในตัวบทแบบเรียนหรือไม่ ตลอดจนผู้รับสารสามารถเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องโดยจะนำทฤษฎีมาเป็นหลักใน

การวิเคราะห์ผ่านตัวบท ทำความเข้าใจบริบทสภาพแวดล้อมและปฏิบัติการทางวาทกรรมนำมาซึ่ง การเกิดความเข้าใจความหมายเผยให้เห็นความคิดบางอย่างภายใต้วาทกรรม“เด็กดี”

2.1.3.1 อำนาจ (Power)

“อำนาจ” มีอยู่ทั่วไปในทุกบริบทของสังคมไม่ใช่แค่การเมืองและการบริหาร เท่านั้น “อำนาจ” เกิดขึ้นได้เมื่อมีสิ่งนี้ที่เรียกว่า “คู่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ” (power relation) คือ ความสัมพันธ์ที่ฝ่ายหนึ่งควบคุม (control) อีกฝ่ายหนึ่ง ในฐานะฝ่ายที่มีความต้องการอำนาจสูงกว่า คู่ความสัมพันธ์ดังกล่าวจะมีลักษณะที่ไม่สมมาตร (asymmetrical) กล่าวคือ ฝ่ายหนึ่งมีอำนาจเหนืออีก ฝ่ายหนึ่งและไม่ใช่ฝ่ายตรงข้าม

นอกจากนี้ ฟูโกต์ (Foucault, 1980) ยังได้เสนอความคิดสำคัญเกี่ยวกับ “อำนาจ” และ “ความรู้” ว่าอำนาจและความรู้เป็นสิ่งที่สัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น กล่าวคือ “ความรู้” เป็นเครื่องมือสำคัญที่ผู้มีอำนาจใช้ในการควบคุมจิตใจและการกระทำของผู้ที่มีอำนาจและความรู้ต่ำกว่าได้ นอกจากนี้สิ่งที่จะได้รับสถานะเป็น “ความรู้” ได้นั้นจำเป็นต้องได้รับการยินยอมจากผู้มีอำนาจใน ยุคสมัยนั้น ตามแนวความคิดของฟานไดก์ (Van Dijk, 1998) “ความรู้” จัดเป็น “อุดมการณ์” หรือชุด ของความคิดอย่างหนึ่งแต่เป็นชุดความคิดที่ได้รับการยอมรับและมีสถานภาพพิเศษ (ศิริพร ภักดีผาสุข, 2561, น. 105-106)

นอกจากนี้ ฟูโกต์ (Foucault, 1980) ได้หยิบยกแนวคิดสำคัญของ "อำนาจ" และ "ความรู้" ว่าอำนาจและความรู้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด กล่าวคือ "ความรู้" เป็น เครื่องมือสำคัญสำหรับผู้คนในการใช้อำนาจ ควบคุมความคิดและการกระทำของผู้มีอำนาจและความรู้ น้อย นอกจากนี้ การได้รับสถานะ "ความรู้" ต้องได้รับความยินยอมจากผู้มีอำนาจในสมัยนั้น ตามแนวคิด ของ ฟานไดก์ (Van Dijk, 1998) "ความรู้" จัดเป็น "อุดมการณ์" หรือชุดความคิด แต่เป็นชุดความคิดที่ ได้รับการยอมรับและมีสถานะพิเศษ (ศิริพร ภักดีผาสุข, 2561, น. 105-106)

อำนาจเป็นความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นหรือกลุ่มที่ก่อรูปทางสังคมอาจเป็น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในฐานะสมาชิกกลุ่มหนึ่งของสังคมหรือกลุ่มทางสังคมหนึ่งๆ อำนาจเป็นผลที่ เกิดจากความสามารถที่ไม่เท่ากัน ความสัมพันธ์เชิงอำนาจจะควบคุมจิตใจของคนและสมาชิกในสังคมจะ แสดงออกเพื่อแสดงความท้าทายและสืบทอดอำนาจดังกล่าวในรูปแบบต่างๆ ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กัน (Van Dijk, 2008, p. 29-31)

อำนาจและการควบคุมในสังคมหนึ่งๆ อาจทำได้โดยตรงโดยใช้การกระทำหรือ โดยการโน้มน้าว การปิดบังอำพรางหรือการครอบงำ (manipulation) ด้วยกลวิธีต่างๆ เพื่อเปลี่ยน ความคิดของผู้อื่นให้ทำสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายที่มีอำนาจโดยอาศัยการพูดและการเขียนเป็นเครื่องมือ ในการจัดการและควบคุมความคิด ด้วยเหตุนี้วาทกรรมจึงมีความเกี่ยวข้องกับความคิด เรื่อง “อำนาจ”

และเป็นเหตุให้มีผู้สนใจใช้การศึกษาแนวทฤษฎีวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มาศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ทั้งที่ปรากฏในทฤษฎีและที่ใช่วาทกรรมเป็นเครื่องมือ บางครั้งในสังคมหนึ่งๆ อำนาจและการควบคุม อาจไม่ได้แสดงออกอย่างตรงไปตรงมา บางครั้งการควบคุมเกิดขึ้นและถูกผลิตซ้ำแบบแอบแฝงผ่านการพูดและการเขียนในรูปแบบต่างๆ ในชีวิตประจำวันจนเป็นเรื่องธรรมชาติและค่อนข้างยอมรับได้โดยอาศัยการชักจูงความคิดของคนที่ถูกควบคุมให้เป็นไปทิศทางที่เป็นประโยชน์กับตนเองซึ่งผู้ถูกควบคุม เป็นฝ่ายเลือกและยอมรับที่จะอยู่ภายใต้การควบคุมดังกล่าวซึ่งการยินยอมในลักษณะนี้ว่า การใช้อำนาจ ครอบงำ (Hegemony)

หนังสือวาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะและความ เป็นอื่น ของไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2554) กล่าวว่า "...ในฐานะที่เป็นวาทกรรม "การพัฒนา" เป็น เพียงเทคนิควิทยาการของอำนาจแบบหนึ่งที่ประเทศมหาอำนาจตะวันตกคิดค้นขึ้นมาใช้เพื่อเพิ่ม การปกครองควบคุม จัดระเบียบประเทศ "ด้อยพัฒนา" เพียงแต่แยบยลและแนบเนียนกว่าเทคนิค วิทยาการของอำนาจในอดีต ซึ่งใช้แต่กำลังเข้าบังคับในรูปแบบของการล่าอาณานิคม" สะท้อนให้เห็นว่า การวิเคราะห์วาทกรรมการพัฒนาที่สร้างขึ้น เพื่อแยกแยะว่าประเทศใดเรียกว่า "ประเทศพัฒนา" หรือ "ประเทศด้อยพัฒนา" อันไม่ใช่การจัดแบ่งตามสภาพภูมิศาสตร์แต่เป็นการจัดแบ่งตามความสัมพันธ์ เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้นประเทศใดตกอยู่ใต้วาทกรรมการพัฒนาแล้วนี้อาจจะเกิดความรู้สึกน้อย เนื้อต่ำใจ ถ้าหลัง จำเป็นที่จะต้องผลักดันตัวเองให้ก้าวตามทันประเทศที่พัฒนาแล้วโดยละทิ้งละเลย ภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งวาทกรรมพัฒนานี้ก็ได้กลายเป็นวาทกรรมกระแสหลักของประเทศไทยมานาน แล้วสิ่งที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงอำนาจของวาทกรรมนี้ได้เป็นอย่างดี คือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติในฉบับต่างๆ ที่ให้ความสำคัญกับความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและความเจริญด้านวัตถุโดย ภาพรวมเพื่อให้ดูทัดเทียมประเทศตะวันตกซึ่งถูกจัดว่าเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว

แฟร์คลาฟ (Fairclough, 1989 อ้างถึงใน ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2554) กล่าวถึง อำนาจ 2 รูปแบบ ได้แก่ อำนาจที่มาจากการใช้กำลัง (power by coercion) และอำนาจที่มาจาก การยินยอมพร้อมใจ (power by consent) ทั้งนี้อำนาจในสังคมประชาธิปไตยในปัจจุบันเป็นอำนาจ ที่มาจากการยินยอมพร้อมใจมากกว่าการบังคับหรือการใช้กำลัง และวาทกรรมมีบทบาทในการครอบงำ ทางความคิดซึ่งนำไปสู่การยินยอมพร้อมใจของผู้ถูกรับอำนาจ

สังคมปัจจุบันเชื่อในตัวบทกฎหมายที่รัฐเป็นผู้สร้างขึ้น เพื่อใช้แยกแยะว่าสิ่งไหน "ดี" สิ่งไหน "เลว" ซึ่งการกระทำที่แสดงออกก็จะไม่กล้าทำในสิ่งที่ขัดกับตัวบทกฎหมายซึ่งมีบทลงโทษ ที่ชัดเจน เมื่อผู้ใดประพฤติหรือกระทำในสิ่งที่ผิดแปลกไปจากสิ่งที่รัฐกำหนดไว้รัฐก็จะมีมาตรการในการ เข้าจัดการกับบุคคลนั้น เช่นเดียวกับวาทกรรม "เด็กดี" ที่ภาครัฐได้กำหนดคุณค่าของความเป็น "เด็กดี" หรือ "เด็กไม่ดี" ให้แยกออกจากกัน มีการกำหนดสถานภาพให้กับเด็ก เยาวชน ผู้ใหญ่พร้อมทั้งมีการให้ รางวัล คำชื่นชม บทลงโทษเป็นตัวช่วยในการเสริมแรงหรือควบคุมบุคคลเหล่านั้นอีกด้วย

กล่าวได้ว่า อำนาจเป็นแนวคิดสำคัญที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรม ทั้งนี้การศึกษา วาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนจะแสดงให้เห็นว่าการประกอบสร้างวาทกรรมที่น่าเสนอผ่านวาทกรรม “เด็กดี”ในแบบเรียนนั้นมีอำนาจในการกำหนดความคิดและพฤติกรรมต่างๆ ของผู้บริโภควาทกรรมได้ อย่างไร

2.1.3.2 การครอบงำ (manipulation)

แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจ การครอบงำ ผู้วิจัยนำมาใช้ในการอธิบายปฏิบัติการทาง สังคมและวัฒนธรรม (sociocultural practice) เพื่อให้เห็นว่า อุดมการณ์สังคมที่แบบเรียนของไทยและ มาเลเซียสื่อไปยังผู้อ่านนั้นสามารถสร้างอำนาจหรือเอื้อประโยชน์แก่คนบางกลุ่มในสังคมได้อย่างไร เป็นการแสดงให้เห็นถึงผลของการสื่อวาทกรรมของแบบเรียนที่มีต่อสังคมต่อไป

วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554, น. 23-24) กล่าวถึงการครอบงำในทัศนะของฟานไดก์ (Van Dijk, 2006, p. 359 - 383) ว่าการครอบงำ (manipulation) ไม่ได้เป็นแค่การใช้อำนาจต่างๆ ไป เท่านั้น แต่ประกอบขึ้นจากการใช้อำนาจที่มีลักษณะที่แอบแฝงเพื่อผลประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งให้แก่ ใครบางคน อาจกล่าวได้ว่า การครอบงำเป็นเรื่องของการควบคุมจิตใจโดยอาศัยตัวบทภาษาพูดและ ภาษาเขียน ตามทฤษฎีของฟานไดก์การครอบงำนั้นเป็นการชักนำผู้อื่นไปในทางลักษณะที่เอื้อ ประโยชน์ให้แก่ใครบางกลุ่ม โดยอาศัยวาทกรรมต่างๆ เป็นเครื่องมือที่สื่อกันในปัจจุบัน นอกจากนี้ฟาน ไดก์ (Van Dijk, 2006) กำหนดกรอบไว้สามมิติ (triangulation framework) เพื่อใช้ในการศึกษา วิเคราะห์ “การครอบงำ” แบบสหวิทยาการ (multidisciplinary) ประกอบด้วย มิติแรก *การครอบงำทาง สังคม* หมายถึง สถาบัน องค์กรต่างๆ กลุ่มทางสังคมที่มีอำนาจเหนือกว่าใช้อำนาจใน การควบคุมอีกฝ่ายหนึ่งโดยไม่ยุติธรรมหรือถูกต้อง เพื่อรักษาผลประโยชน์ตนเอง เป็นการผลิตซ้ำและ ตอกย้ำความไม่เท่าเทียมกันในสังคม มิติที่สอง *การครอบงำทางความคิด* เป็นการควบคุมระบบคิดของ คนในสังคมให้อยู่ในแนวทางที่ผู้ควบคุมเป็นผู้ได้ประโยชน์ รวมถึงการควบคุมเกี่ยวกับการตัดสินใจ แบบแผนความคิดที่เป็นภาพแทนทางสังคม เช่น ความรู้ ความคิด และอุดมการณ์ต่างๆ มิติสุดท้ายคือ *การครอบงำทางวาทกรรม* เป็นการใช้วาทกรรมแฝงอุดมการณ์บางรูปแบบซ้ำๆ การครอบงำส่วนใหญ่จะ อาศัยวาทกรรมเป็นเครื่องมือ เป้าหมายที่สำคัญของการครอบงำทางวาทกรรม คือ ควบคุมภาพตัวแทน ทางสังคมของกลุ่มคนต่างๆที่มีร่วมกันของสมาชิกในสังคมหนึ่งๆ ทั้งนี้เพราะชุดความคิด ความเชื่อทาง สังคมเหล่านี้มีหน้าที่ควบคุมคำพูดและการกระทำของคนในสถานการณ์ต่างๆ และสามารถครอบงำได้ เป็นเวลานาน การครอบงำส่วนใหญ่เกิดจากการสื่อสารสาธารณะที่ควบคุมโดยผู้มีอำนาจอย่างข้าราชการ นักการเมือง นักวิชาการ เป็นต้น

การครอบงำ คือ การโน้มน้าวรูปแบบหนึ่งแต่ต่างกันตรงที่การโน้มนำนั้นเป็นการให้อิสระแก่ผู้ฟังที่จะเลือกเชื่อหรือกระทำในสิ่งที่ต้องการตามที่ตนจะยอมรับจากการโน้มนำนั้น แต่

การครอบงำผู้ฟังจะถูกจัดให้อยู่ในฐานะของผู้ถูกระทำ การครอบงำให้ผลในทางลบแก่ผู้ถูกระงำโดยผู้ถูกระงำไม่ทราบจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของผู้ครอบงำซึ่งเกิดจากการที่ผู้ฟังขาดความรู้ที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ การมองการครอบงำเป็น 3 มิติดังกล่าวจะช่วยให้สามารถมองเห็นเงื่อนไขที่แตกต่างกันระหว่างการครอบงำกับการโน้มน้าวแบบอื่นๆได้ ตัวอย่างเช่นในเรื่องของการโน้มน้าวที่มีลักษณะใกล้เคียงกันมากกับการครอบงำจนบางครั้งมองไม่ออก แต่ข้อแตกต่างที่สำคัญอยู่ตรงที่มีมิติของ *การครอบงำทางสังคม* เพราะการครอบงำต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ของฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่าและทำให้อีกฝ่ายเสียประโยชน์โดยที่ส่วนใหญ่แล้วผู้ถูกระงำจะมีบทบาทเป็นเพียงผู้ถูกระทำ กล่าวคือไม่สามารถเข้าใจหรือตระหนักถึงจุดมุ่งหมายที่แท้ของการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่งได้ แต่ถ้าเป็นการโน้มน้าวผู้โน้มน้าวมักไม่ได้มุ่งเอาประโยชน์จากอีกฝ่ายหนึ่งเท่ากับการครอบงำ ส่วนผู้รับสารก็จะ มีอิสระที่จะเชื่อหรือทำตามที่ตนเองต้องการได้มากกว่าดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น

การศึกษาวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนจะเผยให้เห็นความคิดและวาทกรรมที่มีส่วนในการครอบงำความคิดผู้บริโภควาทกรรมซึ่งส่งผลต่อความคิด พฤติกรรม และการกระทำที่เกี่ยวข้องกับการทำดีของคนในสังคม ผลการศึกษาดังกล่าวอาจทำให้คนในสังคมเกิดความตระหนักรู้เกี่ยวกับบทบาทของภาษาในการประกอบสร้างความคิดเกี่ยวกับการทำดีและทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของเด็กดีที่เผยแพร่อยู่ในสังคมมากยิ่งขึ้น

การศึกษาวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนครั้งนี้เป็นการศึกษาดำเนินการทางภาษาตามแนวทางวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์โดยอาศัยกรอบการวิเคราะห์ 3 มิติ (three - dimensional framework) ของแฟร์คลาฟ (Fairclough, 1995) ซึ่งประกอบไปด้วยตัวบท (Text) ปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discursive practice) และปฏิบัติการทางสังคมวัฒนธรรม (Socio cultural-practice) เพื่อแสดงให้เห็นบทบาทของภาษาในการประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับเด็กดีผ่านการนำเสนอความคิดต่างๆ นำไปสู่การแสดงให้เห็นวาทกรรมที่แฝงมากับการนำเสนอความเชื่อเรื่องลักษณะดีของเด็กตลอดจนทำให้เห็นการใช้อำนาจของผู้ผลิตวาทกรรมในการครอบงำความคิดและกำหนดพฤติกรรมต่างๆ ของผู้บริโภควาทกรรมโดยอาศัยภาษาที่สื่อผ่านตัวบทและบริบททางสังคม

แนวคิดการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ โดยสาระสำคัญๆ แล้วแนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่เกี่ยวกับการพยายามศึกษาและสืบค้นถึงกระบวนการ ขั้นตอน ลำดับเหตุการณ์และลำดับปลีกย่อยต่างๆ ในการสร้างเอกลักษณ์และความหมายต่างๆ ให้กับสรรพสิ่งที่ห่อหุ้มเราอยู่ในสังคมในรูปแบบของวาทกรรมและภาคปฏิบัติการของวาทกรรมว่าด้วยเรื่องนั้นๆ ว่าเป็นมาอย่างไร มีการใช้อำนาจครอบงำ (Hegemony) ในการกำหนดกฎเกณฑ์ว่าด้วยเรื่องนั้นๆ อย่างไรบ้าง มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับบุคคล สถานที่ เหตุการณ์อะไรบ้างและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการสร้างรวมถึงการเก็บกีดปิดกั้นสิ่งเหล่านี้ของวาทกรรมมีอย่างไร (ไซริธัน เจริญสินโอฬาร, 2545, น. 27- 28) การวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse Analysis) ในที่นี้ผู้วิจัยสนใจการวิเคราะห์วาทกรรมตามแนวทฤษฎีวิพากษ์

(Critical- Discourse Analysis) โดยการศึกษาในแนวนอนเป็นการวิเคราะห์ตัวบทในเชิงวิพากษ์มุ่งวิเคราะห์อุดมการณ์ที่แฝงมากับวาทกรรมโดยมีกลวิธีทางภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่ออุดมการณ์ แฟร์คลาฟ (Fairclough, 1995, 2010) มองวาทกรรมว่าเป็นสถานการณ์การสื่อสารที่มีองค์ประกอบ 3 มิติ ได้แก่ ตัวบท (text) ปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discursive practice) และปฏิบัติการทางสังคมวัฒนธรรม (sociocultural practice) สำหรับวิธีการที่ใช้ในการวิเคราะห์วาทกรรมนั้นมีหลากหลายกรอบการวิเคราะห์ที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง คือ กรอบแนวคิดที่ว่าด้วยมิติทางวาทกรรมของแฟร์คลาฟ (Fairclough, 1995) กรอบแนวคิดที่เน้นความสัมพันธ์เชิงอำนาจของ มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault, 1972) ที่มองว่าวาทกรรมนอกจากจะเป็นเรื่องของการศึกษาภาษาแล้วยังรวมถึงการศึกษาวิถีคิดและปฏิบัติการของวาทกรรมอีกด้วย วาทกรรมมีความสำคัญด้วยเหตุที่วิธีการคิดและคำพูดที่อยู่ในสังคมสามารถสะท้อนวิถีชีวิตของคน รวมทั้งนำไปสู่การควบคุมสังคมมีการอธิบายถึงอำนาจของรัฐและปฏิบัติการทางวาทกรรมที่สามารถอ้างความชอบธรรมในการดำเนินงานต่างๆ ผ่านความรู้ที่ดำรงอยู่ในสังคมการพยายามค้นหาความเป็นมาของอำนาจที่อยู่ในรูปของความรู้ที่มีการพัฒนานั้นมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาโดยวิธีการหรือสร้างซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งต้องอาศัยการตีความบริบทของสถานการณ์นั้นด้วยและกรอบแนวคิดที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรม บริชานและสังคมของฟานไดก์ (Van Dijk, 2006) ในเบื้องต้นเพื่อให้สามารถเข้าใจแนวคิดทฤษฎีวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ได้อย่างชัดเจนจำเป็นต้องมีความเข้าใจแนวคิดทั้งที่มาจากการศึกษาทางภาษาศาสตร์และแนวคิดที่มาจากการศึกษาทางสังคมศาสตร์เพื่อเป็นพื้นฐานของการทำความเข้าใจแนวคิดนี้ ในการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและสังคม การศึกษาวาทกรรมตามแนวทฤษฎีวิพากษ์นี้มีจุดมุ่งหมายพิเศษ คือ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและสังคมเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการวิเคราะห์และจำแนกเพื่ออธิบาย

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงใช้การศึกษาในแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เพื่อวิเคราะห์และตีความความคิดและเจตนาของผู้ใช้ภาษาในการเลือกใช้รูปภาษาต่างๆ โดยเฉพาะเพื่อครอบงำทางความคิด เช่น การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้กลวิธีทางวาทศิลป์ต่างๆ เช่น อุปลักษณ์ การกล่าวอ้าง ในการสื่อสารและการปฏิสัมพันธ์กัน เป็นต้น

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง วาทกรรม“เด็กดี”: การศึกษาเปรียบเทียบแบบเรียนชั้นประถมศึกษาไทยกับมาเลเซีย มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาของผู้วิจัย โดยแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ

2.2.1 งานวิจัยด้านแบบเรียน

จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแบบเรียน ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยบทความตลอดจนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแบบเรียนทั้งที่เป็นภาษาไทยและต่างประเทศ เพื่อให้เห็นภาพรวมของงานวิจัยที่สัมพันธ์กับการศึกษาครั้งนี้ได้อย่างชัดเจน ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาออกเป็น 2 กลุ่ม ตามแนวการศึกษา ได้แก่ งานวิจัยด้านแบบเรียนตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และงานวิจัยเกี่ยวกับแบบเรียนในแนวทางอื่น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 งานวิจัยด้านแบบเรียน ตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

จากการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแบบเรียน พบว่าที่ผ่านมาได้มีงานวิจัยที่ศึกษาในประเด็นของอุดมการณ์ในหนังสือเด็กอย่างกว้างขวางและมีจำนวนมากแต่งานวิจัยที่เน้นแนวทางการศึกษาในด้านของภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์ในวาทกรรมสำหรับเด็กโดยใช้กรอบ วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์นั้นมีอยู่จำนวนไม่มากนักและผู้วิจัยได้เลือกบททวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในวาทกรรมสำหรับเด็กที่ใช้กลุ่มข้อมูลแบบเรียนหรือหนังสือที่ผลิตโดยรัฐ เช่นเดียวกับงานเรื่องแบบเรียนของไทยกับมาเลเซียของผู้วิจัย เพื่อให้เห็นภาพรวมของการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องแบบเรียน ดังนี้

โอทีซา (Oteiza, 2003 อ้างถึงในวิสันต์ สุขวิสิทธิ์, 2554, น. 33) ศึกษาการถ่ายทอดประวัติศาสตร์ร่วมสมัยที่นำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจและอุดมการณ์แก่ผู้อ่านในแบบเรียนรายวิชาประวัติศาสตร์ระดับประถมศึกษาของประเทศชิลี กลุ่มข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ แบบเรียน 2 ฉบับ คือ แบบเรียนหลักสูตรประวัติศาสตร์เดิมของนักเรียนระดับ 8 ฉบับปี ค.ศ. 1998 และแบบเรียนหลักสูตรประวัติศาสตร์ใหม่ระดับ 6 ฉบับปี ค.ศ. 2001 ของประเทศชิลี เน้นศึกษาเฉพาะส่วนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเหตุการณ์ในสมัยรัฐบาลสังคมนิยมของซัลวาดอร์ อลันเด (Salvador Allende) ระหว่าง ปี ค.ศ. 1970 - 1973 และเหตุการณ์ในสมัยรัฐบาลทหารระหว่าง ค.ศ. 1973 - 1990

สำหรับการศึกษานี้ ผู้ศึกษาได้ผสมผสานแนวทางการศึกษาจากทฤษฎีไวยากรณ์หน้าที่และระบบ (systemic functional grammar) ของฮัลลiday (Halliday, 1985, 1994) กับแนวคิดการวิเคราะห์การประเมินค่า (evaluation analysis) ของฮันส์ตันและทอมป์สัน (Hunston and Thompson, 2000) มาร์ติน (Martin, 1997, 2000) เข้าด้วยกันเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า แบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ทั้ง 2 ฉบับข้างต้นมีกลวิธีการถ่ายทอดประวัติศาสตร์ 3 กลวิธี ได้แก่ *กลวิธีแรก* คือ การเลี่ยงการอธิบาย กลวิธีดังกล่าวเป็นการเรียบเรียงเนื้อหาทางประวัติศาสตร์โดยเลี่ยงการอธิบายเพื่อทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่าการณ์เหล่านี้เป็นเพียงแค่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นธรรมดาและทำให้เกิดความคลุมเครือ ผู้อ่านที่เป็นเด็กจึงทำความเข้าใจในเหตุการณ์นั้นได้ยาก *กลวิธีที่สอง* คือ การจัดวางตำแหน่งของผู้มีบทบาทในสังคม แบบเรียนทั้งสองฉบับมีการใช้คำเชื่อมนำเสนอความคิดหรือการกระทำต่างๆ ที่สามารถกำหนดหรือจัดวางผู้มีบทบาทสังคมให้อยู่ในภาวะของผู้

มีอำนาจและภาวะของผู้ไร้อำนาจโดยเฉพาะฉบับของระดับ 6 และกลวิธีสุดท้าย คือ การประเมินค่าบุคคลหรือเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ พบว่า แบบเรียนทั้งสองฉบับมีการใช้คำนาม คำกริยา คำคุณศัพท์ เพื่อแสดงการประเมินค่าและเป็นส่วนเสริมแสดงตัวอย่างว่าดีหรือไม่ดี มีอำนาจหรือไร้อำนาจและเป็นเรื่องธรรมดาปกติหรือผิดปกติไปยังผู้อ่าน

นอกจากนี้ แบบเรียนประวัติศาสตร์ทั้งสองฉบับมีการใช้เครื่องหมายวิภาคเพื่อแสดงตัวอย่างเป็นส่วนๆ ไม่เชื่อมโยงกัน ทำให้แบบเรียนประวัติศาสตร์ฉบับดังกล่าวสามารถสร้างการครอบงำทางอุดมการณ์ไปสู่ผู้อ่านตลอดจนการแปลงเป็นหน่วยนาม (nominalization) และค่อนข้างมีความเป็นนามธรรมสูงเพื่อให้ผู้อ่านรู้สึกว่าการณ์เหล่านี้เป็นเพียงเหตุการณ์ปกติที่เกิดขึ้นเท่านั้น

ปินโต (Pinto, 2004) ได้ศึกษาหนังสือเรียนเกี่ยวกับหน้าที่พลเมืองของประเทศสเปนกับการปลูกฝังความคิด ความเชื่อให้แก่เยาวชนในช่วงหลังสงครามกลางเมือง (*Indoctrinating the Youth of Post War Spain: A Discourse Analysis of a fascist Civics Textbook*) พบว่า ช่วงหลังสงครามกลางเมืองในสเปน รัฐบาลของฟรานซิสโก ฟรังโก ได้ใช้วาทกรรมที่มีอำนาจและความน่าเชื่อถือสูงของอุดมการณ์ฟาสซิสต์เป็นเครื่องมือในการสร้างอำนาจเผด็จการและปลูกฝังความเชื่อของกลุ่มประชาชนที่เป็นเป้าหมายของการโฆษณาชวนเชื่อเชิงรุกนี้คือ ซึ่งในสายตาของฟรังโก เด็กถือเป็นกลุ่มที่จะต้องทำการปลูกฝังความคิดก่อนที่ความรู้สึกของความเป็นเด็กจะหายไป ความต้องการเข้าถึงเยาวชนในตำราเรียนของเด็กประถมที่เต็มไปด้วยแนวคิดฟาสซิสต์ อย่าง *Asi quiero ser: El niño del nuro Estado* มีการใช้กลวิธีทางวาทศิลป์ที่แฝงความคิดเผด็จการในตัวบท ได้แก่ การยกย่องชื่นชม คูดีลโล (Caudillo) ผู้นำทางการเมืองการปกครองของสเปนและพบกลวิธีทางภาษาที่โน้มน้ำหนักและควบคุมความคิดอย่างแยบยล กลวิธีเหล่านี้เป็นเครื่องมือที่ทรงอำนาจและมีอิทธิพลในการครอบงำเด็กและเยาวชนตามบริบทของสังคมการเมืองในยุคนั้น

โอทีซาและปินโต ร่วมกันศึกษาแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาของประเทศชิลีและประเทศสเปน ประเทศละ 2 เล่ม เพื่อศึกษาว่า แบบเรียนของทั้ง 2 ประเทศนำประวัติศาสตร์ในช่วงที่ยังคงเป็นการปกครองแบบเผด็จการมานำเสนอหรือไม่อย่างไร ภายหลังที่ประเทศทั้งสองผ่านพ้นการปกครองแบบเผด็จการมาสู่การปกครองแบบประชาธิปไตย (Oteiza and Pinto, 2008 อ้างถึงในวิสันต์ สุขวิสิทธิ์, 2554, น. 34) เหตุการณ์ช่วงดังกล่าวมีความสำคัญและมีผลกระทบทางสังคม การเมืองและเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เกิดตามมาอย่างไร แบบเรียนเหล่านี้นำเสนอเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จากมุมมองของรัฐบาลซึ่งถูกถ่ายทอดและส่งต่อไปยังเยาวชนรุ่นใหม่ของชาติแบบไหน การศึกษาครั้งนี้ผู้เลือกศึกษาเฉพาะบทเรียนที่นำเสนอเรื่องราวประวัติศาสตร์ในช่วงการปกครองแบบเผด็จการเท่านั้นและใช้ทฤษฎีของฮัลลิเดย์ คือ ทฤษฎีไวยากรณ์หน้าที่และระบบ (systemic functional grammar) เป็นแนวทางในการศึกษาตัวบท เพื่อพิจารณาว่าแบบเรียนได้นำเสนอและประเมินผู้ร่วมเหตุการณ์และกระบวนการอย่างไร งานวิจัยนี้พบว่า วิธีการที่ผู้แต่งทำให้ผู้กระทำการ

ทางสังคม (social actor) บางคนหายไปจากเหตุการณ์ในขณะที่ให้บทบาทที่โดดเด่นแก่ผู้กระทำบางคน เป็นกลวิธีในการประกอบสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเหตุ - ผลและสร้างคำอธิบายเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในรูปแบบเรียนเหล่านี้

พิเลด เอลฮานาน (Peled - Elhanan, 2010) *Legitimation of Massacres in Israeli school history books* ได้ศึกษาการนำเสนอเกี่ยวกับการสังหารหมู่ในตำราเรียนประวัติศาสตร์ระดับชั้นเกรด 8 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาซึ่งตีพิมพ์ระหว่างปี 1998 ถึง 2009 จุดมุ่งหมายเพื่อจะแสดงให้เห็นว่าการสังหารหมู่หรือผลที่ปรากฏออกมาในหนังสือเรียนนั้นกลายเป็นสิ่งที่ถูกกฎหมายโดยการใช้กลวิธีทางวาทศิลป์ที่ซับซ้อนทั้งวัจนภาษาและความหมายจากภาพ งานวิจัยนี้ได้ใช้แนวคิดและทฤษฎีทางวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (CDA) แนวคิด Social Semiotics และ Multimodal Analysis ในการวิเคราะห์กลวิธีภาษาหลากหลายรูปแบบที่ทำให้การสังหารหมู่เป็นสิ่งที่ถูกกฎหมายในหนังสือเรียน งานวิจัยนี้ต้องการที่จะโต้แย้งว่าหนังสือแบบเรียนหลักในอิสราเอลนั้นทำให้ การฆ่าชาวปาเลสไตน์เป็นสิ่งที่ถูกกฎหมายเพื่อความมั่นคงแห่งรัฐอิสราเอลซึ่งมีคนส่วนใหญ่เป็นชาวยิวและเพื่อจะเตรียมวัยรุ่นชาวอิสราเอลในการที่จะเป็นทหารที่ดีในการที่จะสู้รบกับชาวปาเลสไตน์ซึ่งมองว่าเป็นผู้ก่อการร้าย

งานวิจัยนี้ใช้กลุ่มข้อมูลเช่นเดียวกับงานของปินโตทั้งสองเรื่องข้างต้น โดยงานวิจัยนี้ใช้แบบเรียนของเด็กระดับชั้นมัธยมศึกษา การศึกษานี้โดยภาพรวมเหมือนกัน กล่าวคือ เพื่อต้องการปลูกฝังอุดมการณ์เกี่ยวกับการเมืองการปกครองเพื่อเป็นตัวอย่างเช่นเดียวกัน

งานวิจัยข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงการเลือกใช้ตำราในการปลูกฝังอุดมการณ์ฟาสซิสต์และอุดมการณ์เผด็จการอำนาจนิยม เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างอำนาจการปกครองของรัฐบาลชุดนั้น การจงใจเลือกกลุ่มข้อมูลประเภทตำรา หนังสือเรียนย่อมส่งผลกระทบต่อเด็กสามารถโน้มน้าวใจและทำให้น่าเชื่อถือได้ดี เนื่องจากตำราเรียนเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่ผลิตโดยรัฐบาลย่อมมีความน่าเชื่อถือและเป็นกลางกว่าสื่อประเภทอื่นๆ ผู้วิจัยจึงได้เห็นแนวทางในการนำมาใช้ในการพัฒนางานของตนเองในประเด็นของกลุ่มข้อมูลที่ผลิตโดยอำนาจของรัฐ มีผลทำให้ตัวบทมีความน่าเชื่อถือ

การศึกษางานวิจัยในกลุ่มนี้แสดงให้เห็นว่า งานวิจัยเหล่านี้ที่มีความหลากหลายทั้งในแง่ของอุดมการณ์ แนวทางในการศึกษา ทำให้เห็นแนวทางในการศึกษาที่เป็นประโยชน์แก่การวิจัยครั้งนี้ ในแง่อุดมการณ์ที่ศึกษา จากการศึกษาที่ผ่านมาจะเห็นว่าแบบเรียนสามารถสื่ออุดมการณ์ที่หลากหลายไปสู่ผู้เรียนทั้งอุดมการณ์ทางการเมือง ดังเช่น งานของ โอทีซา(Oteiza, 2003), ปินโต (Pinto, 2004), โอทีซาและปินโต (Oteiza and Pinto, 2008) และพิเลด เอลฮานาน (Nurit Peled- Elhanan, 2010) ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า นอกจากอุดมการณ์ที่กล่าวมาแบบเรียนอาจสื่ออุดมการณ์อื่นๆ ที่อยู่ในสังคมไปสู่ผู้เรียนอีก เช่น ชาตินิยม เพศสภาวะ ผู้วิจัยจึงสนใจว่าแบบเรียนของไทยกับมาเลเซียระดับชั้นประถมศึกษาชั้นสู่อาวทกรรม“เด็กดี” ดังกล่าวหรือมีชุดวาทกรรมแฝงใดบ้างสู่ผู้เรียน

งานวิจัยที่กลุ่มข้อมูลเป็นแบบเรียนตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ที่ผ่านมาเป็นงานที่ศึกษาอุดมการณ์ที่ถ่ายทอดผ่านแบบเรียนเล่มเด่นๆ เพียงเล่มเดียวหรือใช้อยู่ในช่วงเวลาที่มีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นเพียงช่วงเวลาเดียวซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่า อุดมการณ์ที่แบบเรียนสื่อมานั้นมีความสัมพันธ์กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในช่วงนั้นเป็นอย่างมากและมุ่งศึกษาภาษากับอุดมการณ์ในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละประเทศ ผู้วิจัยได้เลือกวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนของไทยและมาเลเซียมาเป็นข้อมูลในการศึกษา

สรุปภาพรวมจากงานวิจัยต่างประเทศที่ผู้วิจัยได้นำมาทบทวนบางส่วนนั้น ทำให้เห็นถึงการใช้กรอบวิจัยวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ เพื่อมุ่งศึกษาภาษากับอุดมการณ์ในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละประเทศ งานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นมีความเชื่อมโยงกับการสื่อความคิดเกี่ยวกับ“ความเป็นพลเมืองดี” ในมุมมองของรัฐที่สอดคล้องกับงานวิจัยของผู้วิจัยที่สนใจศึกษาวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนที่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์คุรุสภาโรงเรียนเลือกใช้กันและเป็นที่ยอมรับและใช้กันอย่างแพร่หลาย และหนังสืออ่านเพิ่มเติมตามประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ถึงแม้ว่ากลุ่มข้อมูลที่นำมาศึกษาจะต่างกันแต่เป็นวาทกรรมสำหรับเด็กเหมือนกันและอาจทำให้เห็นความแตกต่างและการเปลี่ยนแปลงของอุดมการณ์ด้านต่างๆ ในสังคมที่สื่อผ่านแบบเรียนซึ่งมีอีกมุมมองหนึ่งที่น่าสนใจ

ส่วนงานวิจัยภาษาไทยในกลุ่มที่ใช้กรอบวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มีการศึกษาเป็นจำนวนหนึ่งและจะเน้นศึกษากลุ่มข้อมูลประเภทหนังสือของรัฐซึ่งเป็นวาทกรรมที่มีความน่าเชื่อถือและมีบทบาทในการสื่ออุดมการณ์สู่เยาวชนในสังคม

งานของฐิติมา สุแก้ว (Sukaew, 2007) ที่ได้ศึกษาวาทกรรมเพศสภาพในชุดแบบเรียนวรรณคดีล้านนาซึ่งเป็นวรรณคดีไทยร่วมสมัยในระดับประถมศึกษา เพื่อค้นหาอุดมการณ์เพศสภาพที่ปรากฏอยู่ในชุดแบบเรียนทั้งด้านวัจนภาษาและอวัจนภาษาในการบรรยายลักษณะตัวละครชายหญิงใน 12 บท ผลการศึกษาพบว่า การสร้างความเท่าเทียมทางเพศไร้ผลเนื่องจากภาพเบ็ดเสร็จทางเพศสภาพที่ปรากฏอยู่ในตัวละครชายหญิง ซึ่งพบได้ในหัวข้อดังนี้ คือ จำนวนตัวละคร ทำทางและบุคลิกภาพ กิจกรรมความสนใจและการใช้พื้นที่ความสัมพันธ์ทางสังคมและการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น วิธีการเรียนรู้ ความแตกต่างในการใช้วัจนภาษาและอวัจนภาษาแสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์เพศสภาพที่ปรากฏอยู่ก่อนแล้วในสังคม ซึ่งเป็นสาเหตุของความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ

งานวิจัยเรื่องนี้วิเคราะห์อุดมการณ์เพศสภาพจากแบบเรียนวรรณคดีทำให้เห็นว่าอุดมการณ์เพศสภาพทำให้เห็นถึงความพยายามที่ตอกย้ำอุดมการณ์นี้ให้ดำรงอยู่ต่อไปและเป็นตัวอย่างในการวิเคราะห์อุดมการณ์และเพศสภาพทำให้เห็นว่าอุดมการณ์เพศสภาพนั้นมักจะเป็นลักษณะแบบฉบับเบ็ดเสร็จและทำให้เห็นถึงการพยายามที่จะตอกย้ำอุดมการณ์นี้ให้ดำรงอยู่ต่อไป

การศึกษาหนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กของไทยที่ได้รับรางวัล ตั้งแต่ พ.ศ. 2533 - 2545 ของสรณี วงศ์เปี้ยสัจจ หัตยา จันทรมังกรและศตวรรษ เปียงบุญญา (2547) ที่ใช้กรอบของภาษาศาสตร์

เชิงวิพากษ์ ศึกษาจากหนังสือนิทานภาพที่ได้รับรางวัลตั้งแต่ ปี 2533-2545 สำหรับเด็กระดับก่อนและระหว่างชั้นประถมศึกษา รวม 17 เล่ม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวาทกรรมและอุดมการณ์พื้นฐานในลักษณะวรรณกรรมของหนังสือภาพสำหรับเด็กไทยเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติวาทกรรม วรรณกรรมและวาทกรรมในหนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กไทย ตลอดจนศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กกับสังคมและวัฒนธรรมไทย ในการศึกษานี้ผู้วิจัยได้ศึกษาตามแนวคิดของการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์และสัญวิทยาเชิงสังคม (sociosemiotics) เน้นการวิเคราะห์องค์ประกอบวรรณกรรมตามทฤษฎีการศึกษาวรรณกรรม การวิเคราะห์นิทานภาพแต่ละเรื่องจำแนกการวิเคราะห์เป็น 3 ส่วน ได้แก่ การวิเคราะห์แก่นเรื่องเชิงวรรณกรรม การวิเคราะห์อุดมการณ์และการวิเคราะห์กระบวนการทางภาษาที่สร้างแก่นเรื่องเชิงวรรณกรรมและการศึกษาวัจนภาษาที่สอดแทรกอุดมการณ์ในฐานะเครื่องมือที่ใช้สร้างอุดมการณ์ไปสู่ผู้อ่าน

จากการวิจัยแสดงให้เห็นว่านิทานภาพสำหรับเด็กถูกสร้างขึ้นผ่านกระบวนการทางภาษาด้วยวัจนภาษาและอวัจนภาษาเพื่อถ่ายทอดอุดมการณ์บางประการไปสู่ผู้อ่านที่เป็นเด็ก เช่น การสร้างตัวละครโดยใช้ภาพเพื่อสื่อความหมายบางประการไปสู่ผู้อ่าน อย่างเช่นการให้ภาพตัวละคร “จ้อย” ในเรื่อง **จ้อยตามหาพระจันทร์**ว่าเป็นเด็กชายตัวเล็กที่ใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางธรรมชาติที่ประดับประดาด้วยดวงดาวดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ เป็นการสื่อภาพ “จ้อย”ที่เป็นเด็กมีความใกล้ชิดกับธรรมชาติ อีกทั้งมีการใช้วัจนภาษาเพื่อแสดงถึงความกล้าหาญและพยายามที่จะติดตามพระจันทร์ของ “จ้อย” คำว่า “อาสา” “ตามหา” “รีบเดิน ทาง” หรือการสร้างฉากที่แสดงให้เห็นคู่ตรงข้ามของปากบ่อและก้นบ่อเพื่อสื่อให้เห็นถึงความรู้-ความไม่รู้ ตลอดจนความเกิดความตายในวัฏจักรชีวิตผ่านสัญลักษณ์ของขอบบ่อ ว่าปากบ่อนั้นมีท้องฟ้าและปุยเมฆ ในขณะที่ก้นบ่อมีแต่ความมืด ในเรื่อง **ฟ้ากว้างเท่าปากบ่อ**

สำหรับการศึกษากลวิธีทางภาษา จะพบกลวิธีทางภาษาในการเลือกคำและวลี สำหรับการศึกษากลวิธีทางภาษา จะพบกลวิธีทางภาษาในการเลือกคำและวลี เช่น กริยาที่ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์และความเข้มแข็ง อำนาจของผู้ใหญ่ การผูกประโยคและความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง เช่น การใช้ประโยคที่มีประธานในเชิงโต้ตอบเป็นผู้ถูกกระทำเพื่อแสดงความรู้อำนาจของเด็กและอำนาจของผู้ใหญ่ การใช้คำเชื่อมเพื่ออธิบายความสัมพันธ์แบบข้อความ เช่น การใช้ "เพราะ", "จึง", "ดังนั้น" และการเชื่อมโยงเชิงสาเหตุอื่นๆ เพื่อสร้างความชอบธรรมในการใช้อำนาจผู้ใหญ่ ตลอดจนการใช้สรรพนามและคำต่อท้ายเพื่อบ่งบอกถึงลำดับชั้นและอำนาจหรือความด้อยกว่าระหว่างเด็กและผู้ใหญ่ กลวิธีแบบอวัจนภาษารวมถึงการใช้นาตภาพ เช่น การใช้ภาพที่เล็กกว่าเพื่อแนะนำตัวละครเด็ก และใช้ภาพที่ใหญ่ขึ้นเพื่อแนะนำตัวละครสำหรับผู้ใหญ่ เพื่อแสดงพลังอำนาจที่แตกต่างกันระหว่างเด็กและผู้ใหญ่ เป็นต้น

กลวิธีข้างต้นดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าหนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กได้นำเสนออุดมการณ์ที่เกี่ยวกับการจัดลำดับชั้นทางสังคม ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างเด็ก - ผู้ใหญ่, ชาย - หญิง, ชนชั้นสูง - ชนชั้นล่าง, รัฐ - ราษฎร ตลอดจนความเป็นไทยและความเป็นฝรั่งในยุคโลกาภิวัตน์ โดยใช้ทั้ง

วจนภาษา เช่น การเลือกใช้คำ คำเชื่อม การผูกประโยค การใช้วจนภาษา ได้แก่ ภาพ ประกอบ ตลอดจนกลไกทางวรรณกรรมเพื่อบดบัง กลบเกลื่อนอุดมการณ์ต่างๆ เหล่านั้นไปสู่ผู้ฟัง หนังสือภาพยังทำหน้าที่สร้างตัวตนและเตรียมเด็กในชนชั้นกลางให้โตเป็นผู้ใหญ่ที่รู้จักหน้าที่ รู้จักระเบียบของสังคม ตามที่สังคมกำหนด และยังเป็นกลไกในการสถาปนาความชอบธรรมที่จะครอบครองอำนาจและใช้อำนาจ อยู่เหนือกลุ่มอื่น เพื่อให้ผู้ที่อยู่ใต้อำนาจสมยอมต่ออำนาจนั้น อาจกล่าวได้ว่าหนังสือภาพสำหรับเด็กเป็น วาทกรรมหนึ่งที่กำหนด ควบคุมและถ่ายทอดการรับรู้ของสมาชิกในสังคมให้อยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข พบว่า จากการวิเคราะห์หามีความ สัมพันธ์เชิงอำนาจระดับต่างๆ 7 ระดับ ได้แก่ระดับเชื้อชาติ ระดับรัฐกับ ประชาชน ระดับชนชั้น ระดับปัจเจกบุคคลและสังคมส่วนรวมหรือชุมชน ระดับมนุษยกับธรรมชาติ ระดับครอบครัว (ผู้ใหญ่กับเด็ก) และระดับเพศ (ชายกับหญิง) ซึ่งความสัมพันธ์เชิงอำนาจในนิทานภาพ ทั้งหมดนี้ได้สะท้อนสังคมวัฒนธรรมไทยที่ให้ความสำคัญกับการลำดับอาวุโสและชั้นการจำแนก ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระดับต่างๆ และมุ่งธำรงรักษาสถานะของสิ่งต่างๆ ในระบบไม่มีการเปลี่ยนแปลง เพื่อจรรโลงถึงความชอบธรรมในการใช้อำนาจของบุคคลบางกลุ่มและขณะเดียวกันก็เป็นการลิดรอน อำนาจของบางกลุ่มด้วย

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์ในประเด็นของความสัมพันธ์เชิงอำนาจในระดับต่างๆ จากนิทานภาพ ทำให้เห็นอุดมการณ์ต่างๆ ที่แฝงเร้นอยู่มากมาย งานวิจัยเรื่องนี้เป็นงานวิจัยที่สามารถใช้ เป็นตัวอย่างให้กับผู้วิจัยเพื่อใช้ในการวิเคราะห์เกี่ยวกับอุดมการณ์ในวรรณกรรมสำหรับเด็กได้

วรสุดา วัฒนวงศ์ (Worasuda Wattanawong, 2004) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบ อุดมการณ์เพศสภาพในนิทานเด็กไทยยุคปัจจุบันเพื่อเปรียบเทียบความคล้ายคลึงและความแตกต่างของ อุดมการณ์เพศสภาพที่มีในนิทานสำหรับเด็กชายและเด็กหญิง ผลการศึกษาพบว่า อุดมการณ์เพศสภาพ ที่ปรากฏในนิทานมีความคล้ายคลึงและความแตกต่างกัน สำหรับความแตกต่างนั้นสามารถเห็นได้จาก คุณลักษณะ 5 ประการที่ใช้การบรรยายตัวละครหลัก คือ บริบทของสถานที่และการใช้พื้นที่ การแสดง ท่าทางและบุคลิกภาพ ความสัมพันธ์ทางสังคม กิจกรรมและความสนใจ ประการสุดท้ายเป็นเรื่องของ วิธีการในการเรียนรู้ความแตกต่างที่เกิดขึ้นสามารถบอกถึงความเหลื่อมล้ำทางเพศระหว่างชายหญิงใน สังคม เพราะนิทานสำหรับเด็กเป็นสื่อที่สามารถช่วยกำหนดและสะท้อนความหมายและการถ่ายทอด การควบคุมอุดมการณ์เพศสภาพในสังคมได้เป็นอย่างดีอีกทั้งการผลิตซ้ำของนิทานนั้นเท่ากับการ ตอกย้ำให้เกิดความเชื่อว่าเพศเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้และสมาชิกในสังคมจำเป็นต้องยอมรับแต่โดยดี

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบอุดมการณ์เพศสภาพของเด็กชายและ เด็กหญิงจากนิทาน ผู้วิจัยสามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาได้ เนื่องจากเป็นประเด็นเกี่ยวกับ อุดมการณ์ ถึงแม้จะเป็นในเรื่องเกี่ยวกับเพศสภาพอย่างเดียวและกลุ่มข้อมูลนั้นก็ป็นวรรณกรรมสำหรับเด็กเหมือนกัน

อุมาวัลย์ ซีซ่าง (2555) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ พ.ศ. 2523 - 2553 งานวิจัยนี้เห็นว่า เรื่องเล่าสำหรับเด็กเป็นองค์ประกอบที่มีความน่าสนใจโดยเฉพาะนิทานและเรื่องสั้นสำหรับเด็กที่มีเนื้อหาเน้นความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ย่อมทำให้การถ่ายทอดอุดมการณ์ของรัฐมีความลึกซึ้งซึ่งแนบเนียนมากขึ้นไปอีกประกอบกับการนำเสนอโดยผ่านกลวิธีระดับตัวบท ได้แก่ การใช้องค์ประกอบของเรื่องเล่าซึ่งผู้เขียนได้ใส่ความคิดหรือความต้องการของรัฐผ่าน “เสียง” ของตัวละครแทรกอยู่ในส่วนต่างๆ ของเรื่องเล่าเพื่อแอบแฝงตัวตนหรือความคิดของผู้เขียนเอง ทำให้ผู้อ่านที่เป็นเด็กเมื่ออ่านจะเกิดความรู้สึกว่าไม่เป็นการบังคับและมีแนวโน้มที่จะเชื่อตามได้ง่าย สังเกตได้จากตัวอย่างต่อไปนี้ **พ่อสอนเอกว่า**

“จำไว้นะเออ ความขยันเท่านั้นที่จะช่วยเราได้ เราไม่มีความรู้...
ไม่เป็นไร ถ้าตั้งใจจริง เราก็หาความรู้ใส่ตัวได้...ทุกอย่างนี้เรารู้เอาได้ทั้งนั้น...”

(พระมหากษัตริย์คุณ , 2523, น. 5)

ตั้งโหนดรับอาสาจะไปพบและพูดขอร้องเจ้าเป็ม **ลุงยี่ราฟ**กล่าว
ตักเตือนว่า “ระวังตัวหน่อยนะหลาน ถ้าเห็นไม่ดีก็รีบหนีกลับมาซะ”

(เพื่อนใหม่ใจร้ายหรือต้นร้ายปลายดี , 2540, น. 58)

กลวิธีทางภาษาในตัวอย่างข้างต้น การใช้คำศัพท์ การใช้คำกริยาที่แสดงถึงการสั่งสอน เช่น **สอน กล่าวตักเตือน อบรมปลูกฝัง อธิบาย อบรม ชี้แจง** กริยากรุ่มนี้มักจะปรากฏร่วมกับคำนามที่บ่งบุคคลที่มีอายุอาวุโสกว่าหรือสถานภาพทางสังคมสูง ได้แก่ **พ่อ ลุง** สื่อให้เห็นพฤติกรรมที่เกี่ยวกับบทบาทการทำหน้าที่ชี้แนะ สั่งสอนและการขัดเกลาเด็กๆ ให้เห็นว่าพฤติกรรมแบบฉบับของผู้ใหญ่นั้นเหมาะสมกับหน้าที่ในการเป็นผู้นำและชี้แนะสิ่งต่างๆ ที่ควรปฏิบัติให้แก่เด็กๆ

วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทยตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503 - 2544 จำนวน 4 หลักสูตร โดยใช้กรอบวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ผลการศึกษาพบว่า อุดมการณ์ที่ปรากฏในแบบเรียนมีกลวิธีทางภาษาที่ทำให้สื่ออุดมการณ์ทั้งสิ้น 15 กลวิธีใหญ่ ได้แก่ การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้คำแสดงทัศนภาวะ การอ้างถึงการใช้ประโยชน์แสดงผล การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วยโครงสร้างประโยค การซ้ำกระสวนประโยค การใช้กลวิธีทางวาทศิลป์ การใช้วัจนกรรม การใช้ความเชื่อที่มีอยู่ก่อน การใช้เสียงที่หลากหลาย การกำหนดกรอบการตีความ การลำดับเหตุการณ์ในเรื่อง การบรรยายภาพไว้คู่กัน การสร้างให้กลายเป็นตัวตลกในเรื่องและการใช้ส่วนประกอบของตัวบทหนังสือเรียน กลวิธีทางภาษาเหล่านี้สื่ออุดมการณ์เด่น โดยแบ่งอุดมการณ์ออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ อุดมการณ์เด็กและอุดมการณ์ความเป็น

หญิงและความเป็นชาย และอุดมการณ์ที่สื่อผ่านแบบเรียนบางเล่ม พบว่ามีอุดมการณ์ประเทศไทย สถาบันพระมหากษัตริย์ รัฐกับประชาชน เมืองและชนบท ครู คนชายขอบในสังคมไทยชาติพันธุ์ประเทศเพื่อนบ้านและประชาธิปไตย ในแต่ละอุดมการณ์ยังพบความคิดย่อยอีก

งานวิจัยนี้เป็นการวิเคราะห์ในประเด็นของความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทย ทำให้เห็นว่าหนังสือเรียนนั้นเป็นวาทกรรมที่ผลิตซ้ำอุดมการณ์ของรัฐและผู้มีอำนาจในสังคม เพื่อเตรียมเด็กให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตามที่รัฐเห็นว่าเหมาะสม เป็นงานวิจัยอีกงานหนึ่งที่สามารถใช้เป็นตัวอย่างให้กับผู้วิจัยเพื่อใช้ในการวิเคราะห์เกี่ยวกับวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนไทยกับมาเลเซียได้เป็นอย่างดี

กล่าวโดยสรุป ผลงานวิจัยทั้ง 2 เรื่อง ศึกษาวิเคราะห์ภาษากับอุดมการณ์โดยศึกษาอุดมการณ์ที่ปรากฏในแบบเรียนวรรณคดีไทยร่วมสมัยและแบบเรียนภาษาไทยระดับประถมศึกษาที่ผู้ผลิตตัวบท คือหน่วยงานของภาครัฐว่าประกอบด้วยอุดมการณ์ด้านใดบ้างที่มีส่วนในการประกอบสร้างความหมายให้กับเด็กในฐานะพลเมืองของชาติ งานวิจัยทั้งสองเรื่องนี้มีประโยชน์ต่อการศึกษางานวิจัยของผู้วิจัยอย่างยิ่ง กล่าวคือ ผู้วิจัยสามารถที่จะนำไปประยุกต์กับงานวิจัยของตนเองเนื่องจากเป็นงานกลุ่มเป้าหมายเดียวกัน คือ เด็กและเยาวชนที่สำคัญเป็นแบบเรียนที่รัฐใช้เป็นเครื่องมือในการสอดแทรกอุดมการณ์ต่างๆ

กลุ่มที่ 2 งานวิจัยเกี่ยวกับแบบเรียนในแนวทางการศึกษาอื่น

จากการศึกษาแบบเรียนที่อธิบายไว้ข้างต้น จะเห็นได้ว่าการศึกษาดังกล่าวศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับอุดมการณ์ทางการเมือง เพศ เชื้อชาติ โดยเน้นที่ชาวต่างชาติและศีลธรรม และเหตุที่แบบเรียนเป็นวาทกรรมสำหรับเยาวชน ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาวาทกรรมเปรียบเทียบที่เกี่ยวข้องกับเด็กหรือเยาวชนเพิ่มเติมเพื่อทำความเข้าใจประเด็นหรือมุมมองเกี่ยวกับวาทกรรม "เด็กดี" ที่อาจปรากฏในแบบเรียนแต่ยังไม่ได้มีการศึกษาและอาจเป็นแนวทางในการวิจัย

การทบทวนงานวิจัยหัวข้อนี้ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแบบเรียนที่ใช้ตามหลักสูตรต่างๆ ในต่างประเทศและประเทศไทย ด้วยเหตุผลของการศึกษาแบบเรียนตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ที่ได้กล่าวถึงในกลุ่มที่หนึ่งนั้นมีจำนวนค่อนข้างน้อย ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาการวิจัยแบบเรียนในแนวทางอื่นเพิ่มเติมเพื่อให้เห็นภาพรวมของการวิจัยในกลุ่มข้อมูลแบบเรียนอย่างสมบูรณ์ครบถ้วนยิ่งขึ้น แต่ด้วยกลุ่มข้อมูลแบบเรียนเป็นกลุ่มข้อมูลที่มีผู้สนใจศึกษาในหลากหลายสาขาวิชา ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาเฉพาะงานวิจัยที่มีศึกษาประเด็นที่ใกล้เคียงกับการศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ เนื่องจากเป็นวิธีการและแนวทางที่ผู้วิจัยสนใจนำมาใช้ในการศึกษาโดยเลือกศึกษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การศึกษาแบบเรียนในระดับมัธยมศึกษา ของ ลิซอฟสกายาและคาโปฟ (Lisovskaya and Karpov, 1999 อ้างถึงในวิสันต์ สุขวิสิทธิ์, 2554, น. 40) ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาจากแบบเรียนที่ผลิตและใช้ในเวลาที่ประเทศรัสเซียยังคงปกครองด้วยระบอบคอมมิวนิสต์และช่วงสิ้นสุดการปกครองด้วยระบอบคอมมิวนิสต์ ในเนื้อหาของ 3 รายวิชา ได้แก่ ประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์และวรรณคดีรัสเซียเพื่อศึกษาว่าแบบเรียนที่ผลิตและใช้ในช่วงเวลาที่มีความแตกต่างของการปกครองแตกต่างกันดังกล่าวได้ถ่ายทอดอุดมการณ์ที่แตกต่างกันอย่างไร

แบบเรียนที่ผลิตและใช้ใน ช่วงหลังการปกครองตามระบอบคอมมิวนิสต์มีการถ่ายทอดอุดมการณ์ที่แตกต่างจากแบบเรียนในช่วงที่ยังคงปกครองตามระบอบคอมมิวนิสต์หลายประการ ได้แก่ การตีความและเสนอมุมมองเกี่ยวกับระบอบคอมมิวนิสต์ในลักษณะใหม่ เช่น ระบบการปกครองที่มีลักษณะเผด็จการและนโยบายต่างประเทศที่แข็งกร้าวไม่จริงใจ การวิพากษ์วิจารณ์การจัดการระบบเศรษฐกิจที่ล้าหลัง ช่มงวด ไม่ยืดหยุ่น สัญลักษณ์เกี่ยวกับระบอบคอมมิวนิสต์ที่เคยปรากฏในแบบเรียนช่วงที่ยังปกครองด้วยระบอบคอมมิวนิสต์อยู่นั้นก็ถูกแทนที่ด้วยสัญลักษณ์ของรัฐชาติและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม คำว่า “รัสเซีย” ที่เคยปรากฏซ้ำเฉพาะในด้านภาษาและวิถีชีวิตถูกนำ มาใช้ในความหมายเชิงบวกเพื่อหมายถึงชาติและลักษณะความเป็นชาติ ซึ่งเป็นการเสนออุดมการณ์เกี่ยวกับเอกลักษณ์ของรัสเซียทั้งในด้านวิถีชีวิต ค่านิยมและวัฒนธรรมทางการเมือง นอกจากนี้ยังพบว่ามีอุดมการณ์ที่แสดงถึงการปรับเปลี่ยนสังคมรัสเซียให้เป็นสังคมแบบตะวันตกทั้งอุดมการณ์ทุนนิยม เช่น ตลาดการค้าเสรี ระบบบริโภคนิยมและอุดมการณ์ประชาธิปไตย เช่น เสรีภาพทางการเมืองและสิทธิของปัจเจกชน รวมถึงการปรับเปลี่ยนท่าทีต่อสหรัฐอเมริกาจากเดิมที่เคยถูกมองว่าเป็นศัตรูกลักรายมาเป็นมิตรประเทศมากขึ้นด้วย

ส่วนบรินเดิลและอาร์น็อต (Brindle and Anot, 1999 อ้างถึงในวิสันต์ สุขวิสิทธิ์, 2554, น. 40) ได้ศึกษาแบบเรียนด้านสังคมศาสตร์ เหตุการณ์ปัจจุบัน สิทธิและหน้าที่พลเมืองของประเทศอังกฤษที่ผลิตและใช้ใน ช่วง 20 ปีหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ในระหว่างปี ค.ศ. 1940-1966 จำนวน 22 เรื่องที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเพศหญิง พบว่า แบบเรียนได้กล่าวถึงสิทธิและหน้าที่ของเพศหญิงใน 3 ลักษณะ ได้แก่ ประการแรก กล่าวถึงการแบ่งหน้าที่ของเพศหญิงให้มีหน้าที่เฉพาะบุคคล และบทบาทเฉพาะในพื้นที่ ซึ่งพบมากที่สุดจากสามลักษณะ ได้แก่ เพศหญิงมีหน้าที่ในการลงคะแนนเลือกตั้ง ในขณะที่เพศชายนั้นมีหน้าที่บทบาทในพื้นที่สาธารณะได้ มีบทบาทเกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมืองต่างๆได้ ประการที่สอง เป็นลักษณะ บทบาทที่เพศหญิงสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองต่างๆ ได้ แสดงให้เห็นว่าเพศหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกับชายทั้งในสถานที่ทำงานและการใช้ชีวิตในสังคม เพศหญิงสามารถเรียกร้องความเท่าเทียมในสังคมได้ และประการสุดท้าย เป็นการตั้งคำถามเชิงวิพากษ์เกี่ยวกับสิทธิหน้าที่และบทบาทของเพศหญิงในสังคมอนาคต เช่น ผู้หญิงจำนวนมากสามารถอยู่เป็นโสดได้ ส่วนสามีจำนวนมากไม่สามารถเลี้ยงดูครอบครัวของตนเองได้หากรายได้มาจากสามีเพียงคน

เดียว ผู้หญิงมีส่วนในการหารายได้มาเพื่อจุนเจือครอบครัวเช่นกัน มีการกล่าวถึงการตรากฎหมายใหม่ขึ้น เพื่อปกป้องสิทธิเสรีภาพของผู้หญิงต่อไปอีกด้วย

งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับแบบเรียนในต่างประเทศดังกล่าว ทำให้เห็นถึงประเด็นที่น่าสนใจ 2 ประการ ที่ยังไม่มีการศึกษาในงานวิจัยแบบเรียนตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ได้แก่ ประการแรก งานวิจัยที่ศึกษาข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์ที่น่าสนใจศึกษาต่อในแบบเรียน คือ อุดมการณ์เกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางเพศ ดังตัวอย่างงานที่แสดงให้เห็นว่า แบบเรียนมีส่วนถ่ายทอดอุดมการณ์ที่ให้ความสำคัญแก่เพศชายและกีดกันเพศหญิงไปสู่ผู้อ่านของ บรินเดิลและอาร์น็อต (Brindle and Arnot, 1999 อ้างถึงในวิสันต์ สุขวิสิทธิ์, 2554, น. 40) และงานที่แสดงให้เห็นว่า แบบเรียนสามารถถ่ายทอดอุดมการณ์ทางการเมืองเกี่ยวกับรัฐชาติและพลเมืองได้ เช่นงานวิจัยของ ลิซอฟสกายาและคาปอฟ (Lisovskaya and Karpov, 1999 อ้างถึงในวิสันต์ สุขวิสิทธิ์, 2554, น. 40) อุดมการณ์ที่ปรากฏนี้เป็นประเด็นที่มีผู้สนใจศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์แต่ไม่มีงานวิจัยใดที่ศึกษาโดยใช้ข้อมูลแบบเรียนศึกษา วาทกรรม “เด็กดี”

ประการที่สอง แบบเรียนที่ผลิตและใช้ในช่วงเวลาที่ต่างกันซึ่งมีบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของแบบเรียนแตกต่างกันนั้นมีผลต่อการเสนอและถ่ายทอดอุดมการณ์ของแบบเรียนด้วย ดังเช่นงานวิจัยของลิซอฟสกายาและคาปอฟ (Lisovskaya and Karpov, 1999 อ้างถึงในวิสันต์ สุขวิสิทธิ์, 2554, น. 40) จากการศึกษางานวิจัยที่ใช้ข้อมูลแบบเรียนที่ใช้ทฤษฎีวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ยังไม่มีงานวิจัยใดที่มีการศึกษาเปรียบเทียบวาทกรรม “เด็กดี” ที่สื่อผ่านแบบเรียนในช่วงเวลาเดียวกัน และเป็นการศึกษาระหว่างประเทศซึ่งเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจศึกษา

การศึกษางานวิจัยของนักวิชาการชาวไทยดังเช่น สุเนตร ชุตินธรานนท์ และคณะ (2552) ที่ทำการศึกษาภาพและความคิดเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านของไทย 4 ประเทศ ได้แก่ พม่า ลาว กัมพูชา และมาเลเซียที่ปรากฏในแบบเรียนของไทยโดยศึกษาข้อมูลจากแบบเรียนทางประวัติศาสตร์ ผลการศึกษาดังนี้

แบบเรียนยุคแรกของประเทศพม่าได้นำเนื้อหาจากพระราชพงศาวดารและพงศาวดารมาบรรจุไว้ในแบบเรียนตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ส่วนใหญ่ประวัติศาสตร์นำเสนอภาพของคู่สงคราม ลักษณะของผู้ร้ายที่ดูโหดเหี้ยมและเป็นมารศาสนา ภาพที่แบบเรียนนำเสนอจะเป็นภาพพม่าที่เป็นด้านลบส่วนภาพของคนไทยจะเสนอภาพที่มีกล้าหาญ เก่ง มีคุณธรรม แต่ในยุคประวัติศาสตร์สมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยจนถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ภาพของพม่าจะอยู่ในฐานะการเป็นตัวแทนของอังกฤษและอาณานิคม และยังคงถูกถ่ายทอดอยู่ในแบบเรียนประวัติศาสตร์จนถึงหลักสูตรปี พ.ศ. 2544 การใช้ภาษาที่ถ่ายทอดความคิดไม่ได้รุนแรงเหมือนเช่นแบบเรียนในยุคแรก ส่วนการกล่าวถึงพม่าในฐานะประเทศเพื่อนบ้านนั้นยังคงอยู่ในฐานะประเทศที่เท่าเทียมกันทั้งนี้ก็ยังแฝงเรื่องของรัฐไทยมีความเข้มแข็งและเหนือกว่าไว้ด้วย

ส่วนประวัติศาสตร์ประเทศลาวในแบบเรียนตามหลักสูตรปี พ.ศ. 2503 ได้กล่าวถึงใน 2 ลักษณะคือ ในฐานะไทยกับลาวมีบรรพบุรุษร่วมกัน ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แต่ก็ยังมีการกล่าวถึงลาวในฐานะที่ด้อยกว่าและเป็นปัญหาต่อไทยในบางครั้ง ทั้งสองลักษณะที่พบนี้มีทั้งเนื้อหาที่กล่าวถึงลาวผ่านคำอธิบายเกี่ยวกับไทยและเนื้อหาที่กล่าวถึงลาวโดยตรง ประเทศลาวปรากฏเรื่อยมาในแบบเรียนหลักสูตรต่างๆ จนมาถึงหลักสูตรปี พ.ศ.2544 แบบเรียนยังคงกล่าวถึงความสัมพันธ์ที่ดีของลาวกับไทยและเมื่อเปรียบเทียบกับไทย ลาวยังด้อยกว่า แต่พยายามที่จะกล่าวถึงความแตกต่างของชนชาติภายในประเทศไทยโดยมีลาวรวมอยู่ด้วยเพื่อนำเสนอความเป็นกลางและไม่สอดแทรกความรู้สึกเหนือกว่าลงไปในเรื่องของแบบเรียน

เนื้อหาที่ปรากฏอยู่ในแบบเรียนที่นำเสนอแก่มุขานั้นค่อยๆ ปรับเปลี่ยนไปในลักษณะที่เป็นกลางและหลากหลายมากขึ้น เช่น แบบเรียนที่ดีพิมพ์ใน พ.ศ. 2514 กล่าวถึงกรณีศึกละแวกก็ไม่ได้ให้รายละเอียดของพิธีปฐมกรรมตามที่พงศาวดารไทยกล่าวถึง ส่วนการกล่าวถึงแก่มุขานในฐานะประเทศเพื่อนบ้านนั้นมักเน้นความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันมากกว่าการเป็นคู่สงคราม แต่ทั้งนี้แบบเรียนบางฉบับก็ยังมีความคิดว่าขอมไม่ใช่เขมรหรือการใช้ไทยเป็นศูนย์กลางแทรกปนอยู่ นอกจากนี้แบบเรียนยังมีการกล่าวถึงชนชาติเขมรที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยซึ่งเป็นการแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์กว่าของประเทศไทยโดยปริยายด้วย

ตั้งแต่หลักสูตรปี พ.ศ. 2503 จนถึงหลักสูตรปี พ.ศ.2544 ประเทศมาเลเซียที่ปรากฏอยู่ในแบบเรียนนั้นมีด้วยกัน 2 สถานะคือ การเป็นหัวเมืองมลายู เริ่มตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่เกิดเหตุการณ์ทำให้ไทยต้องยกหัวเมืองมลายูให้แก่อังกฤษและสถานะการเป็นประเทศที่มีการกล่าวถึงกระบวนการสร้างชาติ การเมือง ระบบการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และการร่วมมือในฐานะประเทศในทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การกล่าวถึงลักษณะดังกล่าวทำให้มาเลเซียมีประวัติศาสตร์ช่วงที่หัวเมืองมลายูอยู่ในการปกครองของอังกฤษนั้นขาดหายไปและเนื้อหาหลังการก่อตั้งอาเซียนก็มีความเคลื่อนไหวน้อยทำให้ความรู้เกี่ยวกับประเทศมาเลเซียในแบบเรียนไทยยังไม่ค่อยสมบูรณ์แบบ

ส่วนงานอีกชิ้นที่ได้ทำการศึกษาประเด็นเกี่ยวกับชาติที่ปรากฏในแบบเรียนของไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2414 – 2533 ของ นุชจรี ใจเก่ง (2551) ได้แบ่งแบบเรียนเป็นยุคต่างๆ 5 ยุคตามลักษณะการเปลี่ยนแปลงของความคิดที่เกี่ยวข้องกับชาติ โดยแต่ละยุคมีประเด็นสำคัญตามยุคสมัย ดังนี้ แบบเรียนยุคแรกเป็นยุครวมชาติ ช่วงพ.ศ.2414 - 2461 เป็นยุคแห่งการวางระบบการศึกษาสมัยใหม่ มีการคัดกรองเนื้อหาและรูปแบบในการจัดทำแบบเรียนให้เป็นมาตรฐานการศึกษาในช่วงนี้มุ่งเน้นให้กลุ่มผู้ปกครองท้องถิ่นและผู้มีฐานะหันมาใช้ภาษาไทยมาตรฐานเพื่อให้คนเหล่านี้เป็นตัวแทนของศูนย์อำนาจในการควบคุมท้องถิ่นสะท้อนภาพความต้องการของชนชั้นนำที่ต้องการเร่งกระบวนการ “รวมชาติ” “กลืนท้องถิ่น” ผ่านการเรียนภาษาจากแบบเรียน

แบบเรียนยุคต่อมา คือ ยุคชาติผู้ดี ระหว่าง พ.ศ. 2464 - 2474 เป็นแบบเรียนที่พยายามอบรมและสั่งสอนพลเมืองของชาติให้กลายเป็น “ผู้ดี” เป็นลักษณะของพลเมืองดีที่ชาติต้องการ ลักษณะของ “ผู้ดี” ที่แบบเรียนในช่วงนี้กล่าวถึงมักเป็นลักษณะของคนที่อาศัยอยู่ในเมืองและมีการศึกษา จึงมีผลทำให้คนบ้านนอกถูกมองว่าไม่ใช่ “ผู้ดี” และด้วยการศึกษาจนกลายเป็นพลเมืองที่ไม่ดีของชาติไปด้วยซึ่งเป็นความคิดที่สร้างปัญหามาจนปัจจุบัน

แบบเรียนยุคที่ 3 คือ ยุคชาติประชาธิปไตย ในระหว่าง พ.ศ. 2475 - 2502 ผลจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ทำให้แบบเรียนในยุคนี้ชี้ให้เห็นว่า ชาติไทยคือศูนย์กลางของความจงรักภักดีของคนไทย ต่างจากแบบเรียนในหลักสูตรปี พ.ศ. 2464 ที่เน้นว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์กลางของความจงรักภักดีและศูนย์กลางของชาติ มีการปลูกฝังให้คนในชาติยอมรับการใช้อำนาจของรัฐเพื่อเป็นพื้นฐานของการควบคุมและปกครองโดยรัฐต่อไปในอนาคต นอกจากนี้ช่วงการปกครองของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามยังมีการสร้างสำนึกความเป็นพลเมืองแบบใหม่อย่างเข้มข้น โดยพยายามปลูกฝังลัทธิชาตินิยม ทหารตามแนวรัฐนิยมที่เน้นหน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อรัฐ การให้สิทธิเสรีภาพตามสมควรแก่ประชาชนและลดบทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ลงอย่างชัดเจนซึ่งเป็นลักษณะของรัฐที่มีประชาธิปไตยแต่เพียงรูปแบบเท่านั้น

แบบเรียนยุคที่ 4 คือ ยุคชาติสถาบัน ในระหว่าง พ.ศ. 2503 - 2521 เมื่อรัฐบาลสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เข้ามามีอำนาจได้หันมาให้ความสำคัญแก่สถาบันกษัตริย์อีกครั้ง แบบเรียนในยุคนี้รัฐพยายามปลูกฝังความเป็นชาติที่มีประชาธิปไตยแต่เพียงรูปแบบ มีแค่สิทธิเสรีภาพตามสมควรที่รัฐกำหนด แต่ที่สำคัญคือมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของชาติ

แบบเรียนยุคที่ 5 คือ ยุคชาติ เป็นลักษณะหมู่บ้านในอุดมคติอยู่ในช่วง พ.ศ. 2522 - 2544 เป็นการนำเสนอภาพของชาติผ่านภาพของหมู่บ้านในอุดมคติที่มีความสงบสุข ปราศจากความขัดแย้ง หากเกิดความขัดแย้งขึ้นจะมีการแก้ปัญหาแบบช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

พลเดช ไตวิวัฒน์ (2521) ได้ศึกษาแบบเรียนวิชาภาษาไทยระดับประถมศึกษาหลักสูตร พ.ศ. 2521 พบว่า แบบเรียนชุดนี้มีโครงเรื่องใหญ่ที่ไม่ซับซ้อน กล่าวคือ โครงเรื่องย่อที่จบในตอนเดียว มุ่งสอนคุณธรรมจริยธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและทักษะการดำรงชีวิตและโครงเรื่องย่อที่ช่วยเน้นความสัมพันธ์อันดีระหว่างตัวละครที่คอยช่วยเหลือกันตลอดเวลาซึ่งมีลักษณะเป็นตอนที่สัมพันธ์กัน นอกจากนี้ แบบเรียนชุดนี้ได้นำเสนอตัวละครเด็กที่สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มตัวละครที่มีพฤติกรรม ลักษณะนิสัยดี ได้แก่ มานี ชูใจและวีระ และกลุ่มตัวละครที่เคยประพฤติตัวหรือมีนิสัยไม่ดี ภายหลังมีการกลับตัวผ่านคำแนะนำจากเพื่อน ได้แก่ ปิติ เพชร และจันทร์ จากการศึกษาแบบเรียนชุดนี้ยังพบว่าแบบเรียนชุดนี้มีแนวคิดเรื่องคุณธรรมและการดำเนินชีวิตอีกด้วย ประกอบด้วยคุณธรรมทั้งสิ้น 11 ประการ ได้แก่ มีน้ำใจ ซื่อสัตย์สุจริต อุตสาหะ กตัญญูกตเวที สามัคคี มีสติและมีเหตุมีผล คุณค่าของ

การศึกษา ความเคารพสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ความหวงแหนศิลปวัฒนธรรมของชาติ การรักษาทรัพยากรธรรมชาติและแนวทางดำเนินชีวิตในสังคม

การศึกษาแบบเรียนในแนวทางการศึกษาอื่นนี้มีผู้วิจัยไว้ในแบบเรียนภาษาไทยช่วงชั้น ที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 จำนวน 8 เล่ม เพื่อศึกษาวิเคราะห์ บทบาทชายหญิงที่ปรากฏในแบบเรียนและประเมินความแตกต่างของบทบาทชายหญิงที่ถ่ายทอดผ่าน แบบเรียนดังกล่าว ในงานของ สรัญญา เอกธรรมสุทธิ (2549) ผลการวิเคราะห์พบว่า แบบเรียน ภาษาไทยทั้ง 2 ช่วงชั้น บทบาทเพศชายจะเด่นกว่าเพศหญิงทั้งในลักษณะการปรากฏภาพประกอบและ ความถี่ของการปรากฏภาพในข้อความ โดยเพศชายจะได้รับบทบาทเด่นกว่าเพศหญิงในด้านกิจกรรมทาง กีฬานันทนาการ ศิลปวัฒนธรรม เทคโนโลยี ส่วนเพศหญิงได้รับบทบาทในด้านกิจกรรมเกี่ยวกับบ้านและ ครอบครัว กิจกรรมเกี่ยวข้องกับโรงเรียนและกิจกรรมเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยโดยไม่พบกิจกรรมที่เพศ หญิงได้รับบทบาทเด่นกว่าเพศชายเลยหรือใกล้เคียงกับเพศชาย

การศึกษาแบบเรียนที่ตีพิมพ์ระหว่าง พ.ศ. 2475 - 2516 ของภัทรา อังคนาวีศัลย์ (2548) เพื่อเปรียบเทียบค่านิยมและอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในเนื้อหาของแบบเรียนระหว่างช่วง พ.ศ. 2475 - 2499 และช่วง พ.ศ. 2500 - 2516 โดยใช้ทฤษฎีการตีความความหมาย (hermeneutics) เป็นแนวทาง ในการวิเคราะห์เกี่ยวกับการให้ความหมายการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ซึ่งเป็นผลมาจาก อุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน การศึกษาพบว่า แบบเรียนดังกล่าวมีเนื้อหาที่ให้ความหมาย เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการปกครองและระบอบประชาธิปไตยเพื่อเป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรม ให้แก่กลุ่มชนชั้นผู้นำที่มีอำนาจในการปกครองแต่ละช่วง เช่น ช่วง พ.ศ. 2475 - 2481 แบบเรียนมี เนื้อหาเกี่ยวกับคณะราษฎรที่เป็นตัวแสดงหลักทางการเมือง แต่ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามมีทหาร เป็นตัวแสดงหลักแทน สำหรับเนื้อหาของแบบเรียนเน้นวาทกรรมหลักเรื่องรัฐธรรมนูญและหลักการ ปกครองผ่านกฎหมายว่ามีความสำคัญในการสร้างพลเมืองที่รัฐต้องการ ปรารถนา

ส่วนสถิตย์ แต่งเกษม (2548) ได้ศึกษาวิเคราะห์แบบเรียนดรุณศึกษา จำนวน 5 เล่ม โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (documentary research) ในประเด็นที่เกี่ยวกับจริยธรรมโดยอาศัยเกณฑ์ จริยธรรม 13 ประการ ตามกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ของหลักสูตรประถมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) พบว่า แบบเรียนดรุณศึกษามีการสอดแทรกจริยธรรมทั้ง 13 ประการไว้อย่างครบถ้วนในเรื่องที่ใช้ในการประกอบการฝึกอ่านมักเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบ ความขยัน ความอดทน ความเมตตากรุณา ความใฝ่รู้ ความประหยัดและความซื่อสัตย์สุจริตเป็นส่วนใหญ่

ภัทรอร พิพัฒน์กุล(2554,บทความภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ, น. 227 - 243: ออนไลน์) ศึกษาเรื่องแบบเรียนสอนอะไรเด็กไทย - เด็กญี่ปุ่นศึกษา เปรียบเทียบแบบเรียนภาษาไทยและภาษาญี่ปุ่นในค.ศ. 1872-1952 พบว่า รัฐบาลญี่ปุ่นใช้แบบเรียน ภาษาญี่ปุ่นในช่วงก่อนและระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง (1941 -1945) สร้างความสามัคคีและปลุกใจ

ให้พร้อมพลีชีพเพื่อชาติและจักรพรรดิ เมื่อสงครามยุติโดยญี่ปุ่นเป็นผู้แพ้ เนื้อหาเกี่ยวกับจักรพรรดิและทหารถูกควบคุมอย่างเข้มงวดโดยมีสหรัฐอเมริกาอยู่เบื้องหลัง แบบเรียนหลังสงคราม (1947-1952) ยังสะท้อนความพยายามของรัฐที่จะปลูกฝังความรู้สึกรักและภูมิใจในความเป็นชาติญี่ปุ่นรวมทั้งเป็นพลเมืองดี ผลกระทบจากสงครามโลกที่มีต่อแบบเรียนประถมศึกษาของไทยยังน้อยมากแต่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองส่งผลต่อเนื้อหาแบบเรียนอย่างเห็นได้ชัด รัฐบาลไทยมุ่งปลูกฝังแนวคิดรักชาติและภูมิใจในความเป็นไทยเช่นเดียวกับที่รัฐบาลญี่ปุ่นใช้แบบเรียนญี่ปุ่นช่วงก่อนสงครามปลูกใจเยาวชนเพื่อสอดแทรกแนวคิดให้เยาวชนปฏิบัติตาม เช่นเดียวกับการศึกษาภาพลักษณ์ของประเทศกัมพูชาและประเทศไทยที่ปรากฏในแบบเรียนวิชาสังคมศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1- 3 ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 และแบบเรียนวิชาสังคมศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 (ปรับปรุง พ.ศ. 2533) ที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของประเทศไทยและประเทศ ของมัทธินยา พงศ์สุวรรณ (2547) จากการศึกษาพบว่าเนื้อหาที่เกี่ยวกับกัมพูชาในแบบเรียนไทยส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องการเมืองการปกครอง ต่อมาเป็นเรื่องเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรม และเรื่องเกี่ยวกับเศรษฐกิจ แบบเรียนได้แสดงภาพลักษณ์กัมพูชาผ่านเนื้อหาว่าเป็นอาณาจักรที่เคยเจริญรุ่งเรืองมาในอดีตและได้รับอิทธิพลทางการเมืองการปกครองมาจากพราหมณ์ - ฮินดู ทำให้ส่งผลต่อรูปแบบการปกครองของไทย ไทยกับกัมพูชาส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กันในเรื่องสงคราม ในลักษณะที่ไทยเป็นฝ่ายยกทัพไปตีกัมพูชาเพื่อขยายอาณาจักร ฉะนั้นไทยจึงดูแลกัมพูชาในฐานะประเทศราช เมื่อใดไทยอ่อนแอ กัมพูชามักฉวยโอกาสยกทัพมาตีไทยเสมอ ส่วนในด้านเศรษฐกิจกัมพูชาเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์และเคยเป็นศูนย์กลางทางการค้าแต่ด้วยสภาพปัญหาภายในประเทศส่งผลให้เศรษฐกิจของกัมพูชาตกต่ำลง ไทยได้รับอิทธิพลจากพราหมณ์- ฮินดู การถ่ายทอดด้านศิลปวัฒนธรรมจากกัมพูชา

การศึกษาหนังสือเรียนภาษาไทยระดับชั้นประถมศึกษาและระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของ จำเริญ วงษ์ชัย (2542) เป็นการวิเคราะห์บทบาทของตัวละครตามแนวคิดทางวรรณคดีวิจารณ์ ประกอบกับการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามเกี่ยวกับอิทธิพลของตัวละครเหล่านั้นตามทัศนคติของครูผู้สอนและนักเรียนที่เรียนวรรณคดีเรื่องนั้นๆ พบว่าตัวละครส่วนใหญ่มีลักษณะนิสัยคล้ายคลึงกันทั้งด้านบวกเช่น มีความกตัญญู ชอบผจญภัย ฉลาด กล้าหาญและด้านลบ เช่น อ่อนแอ ขาดการยั้งคิด ตัวละครแต่ละตัวมีทั้งลักษณะที่ครูและนักเรียนชอบและไม่ชอบแตกต่างกันขึ้นอยู่กับบุคลิกภายนอก พฤติกรรมและคุณธรรมของตัวละคร

นิตา ชูโต และคณะ (2538) ได้ศึกษาหนังสือเรียนและหนังสืออ่านประกอบระดับประถมศึกษาที่ใช้ในปี พ.ศ. 2536 โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และศึกษาจากทั้งส่วนที่เป็นข้อความและภาพประกอบ ใน 4 รายวิชา ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์และสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ผลการวิจัยพบว่า การปรากฏตัวของเพศชายมีความถี่ในทุกรายวิชาสูงกว่าเพศหญิงประมาณ 2 เท่า อย่างมีนัยสำคัญ อาจกล่าวได้ว่า หนังสือเรียนและหนังสือประกอบการเรียนใน

ระดับประถมศึกษามีการนำเสนอบทบาทและให้ความสำคัญกับเพศชายมากกว่าเพศหญิง พร้อมทั้งยังนำเสนอให้เห็นถึงค่านิยมของเพศชายว่ามีบทบาทเป็นผู้นำและหาเลี้ยงครอบครัว สังคม ส่วนเพศหญิงนั้นหนังสือเรียนได้นำเสนอบทบาทความเป็นแม่บ้าน การทำอาหารและการอบรมเลี้ยงดูบุตร

นอกจากนี้มีการศึกษาเรื่องคุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เล่มที่ 1 และ 2 ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาและบันทึกความถี่ของคุณธรรมที่ปรากฏตามแบบวิเคราะห์คุณธรรมที่ได้พัฒนาขึ้น โดยนำผลที่ได้ไปจัดลำดับคุณธรรมที่ปรากฏ นิตยา มณีศรี (2531) ซึ่งเป็นผู้วิจัยพบว่า คุณธรรมที่ปรากฏสูงสุด 5 อันดับแรก ได้แก่ มีมารยาท ,หลักธรรมในการอยู่ร่วมกัน, เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ, เป็นผู้มีวิถึคุณธรรมและประพฤติตามประเพณี และ เมตตากรุณา ส่วนคุณธรรมที่ปรากฏน้อยที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่ การไม่พูดปด, ความไม่เห็นแก่ตัว ,ไม่ประทุษร้ายผู้อื่น, มีสติยับยั้งชั่งใจ และรู้จักความพอดี ส่วนคุณธรรมที่ไม่ปรากฏ ได้แก่ ไม่โลภ ไม่ละเมิดของรักผู้อื่น ความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว

จากการศึกษางานวิจัยแบบเรียน สามารถสรุปภาพรวมของการศึกษาแบบเรียนที่ใช้ในประเทศไทย ได้ดังนี้

ประเด็นด้านคุณธรรมจริยธรรม พบงานวิจัยทั้งสิ้น 3 เรื่อง ได้แก่ นิตยา มณีศรี (2531), จำเลียง วงษ์ยี่ (2542) และสถิตย์ แดงเกษม (2548) เป็นงานที่ศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมที่อาจถ่ายทอดผ่านเนื้อหาของแบบเรียนโดยตรงหรืออาจถ่ายทอดผ่านองค์ประกอบบางประการของเนื้อหาในแบบเรียน เช่น นิสัยของตัวละครที่ปรากฏตามเรื่องราวในแบบเรียน งานในกลุ่มนี้เป็นงานที่แสดงว่าแบบเรียนเป็นตัวบทสำคัญในการสื่อเรื่องคุณธรรม จริยธรรมตามที่หลักสูตรปรารถนา ซึ่งคุณธรรมจริยธรรมทั้งหลายล้วนเป็นเพียงความคิด ลักษณะของสมาชิกในอุดมคติที่สังคมต้องการและแบบเรียนเก็บรวบรวมจากแหล่งต่างๆ มาผลิตซ้ำและถ่ายทอดไปสู่นักเรียน นอกจากนี้สังคมแต่ละยุคแต่ละสมัยให้ความสำคัญแก่ลักษณะของสมาชิกในอุดมคติที่แตกต่างกันออกไปทำให้แบบเรียนแต่ละหลักสูตรมีการถ่ายทอดลักษณะของสมาชิกที่แตกต่างเช่นกัน

ประเด็นเกี่ยวกับชนชาติ ลักษณะของงานวิจัยประเด็นนี้เป็นงานที่สนใจศึกษาผลของอุดมการณ์ชาตินิยมที่มีอิทธิพลต่อการมองหรือประกอบสร้างความคิดเกี่ยวกับชนชาติอื่นมักมีลักษณะของการกีดกัน แบ่งแยกหรือมองชนชาติอื่นว่าด้อยกว่าชนชาติไทย เป็นการศึกษาชนชาติที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ภายนอกประเทศ พบงานวิจัยที่กล่าวถึงเรื่องนี้ จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ มัทนียา พงศ์สุวรรณ (2547) และสุเนตร ชุตินธรานนท์ และคณะ (2552) นอกจากนี้ยังพบว่าไม่มีงานที่ทำการศึกษาอุดมการณ์เกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำหรือกีดกันชาติพันธุ์ที่อยู่ในประเทศเดียวกัน ตลอดจนความเหลื่อมล้ำระหว่างชนชั้นที่อาจปรากฏในแบบเรียน

ประเด็นด้านการเมือง พบงานวิจัย จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ นุชจรี ใจเก่ง (2551) และภัทรา อังคณาวิศิษฐ์ (2548) เป็นงานวิจัยที่วิเคราะห์อุดมการณ์ทางการเมืองที่มีผลต่อการให้ค่านิยม

ความหมายและให้ความสำคัญแก่รัฐ ชาติ พลเมือง เหตุการณ์และบุคคลสำคัญทางการเมือง อุดมการณ์ทางการเมืองที่ถ่ายทอดผ่านแบบเรียนที่มีบริบททางการเมืองต่างกันจึงอาจมีความแตกต่างกันตามบริบททางการเมืองที่กำลังอยู่ แสดงให้เห็นว่างานในกลุ่มนี้ เป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐในการถ่ายทอดอุดมการณ์ทางการเมืองไปสู่สังคมผ่านแบบเรียนเพื่อ กล่อมเกลา ปลุกฝังให้นักเรียนมีทัศนคติทางการเมืองตามที่รัฐกำหนด การถ่ายทอดอุดมการณ์เป็นการสร้างอำนาจเพื่อควบคุม สร้างความชอบธรรมให้เกิดแก่รัฐ

ประเด็นเกี่ยวกับเพศ เป็นประเด็นที่เน้นศึกษาว่า แบบเรียนให้ความสำคัญแก่เพศใดและเพศใดกระทำกิจกรรมใดในสังคมมากกว่ากัน ไม่ได้กล่าวถึงประเด็นความเหลื่อมล้ำทางเพศ พบงานวิจัยที่ศึกษาประเด็นนี้จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ นิตา ชูโตและคณะ (2538) และสร้อยญา เอกธรรมสุทธิ (2549)

งานวิจัยเกี่ยวกับแบบเรียนของไทยส่วนใหญ่มีแนวทางการศึกษาโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ร่วมกับการนำแนวคิดหรือทฤษฎีทางการศึกษา ทางสังคมศาสตร์มาใช้ในการอธิบาย ตีความเนื้อหา แต่ยังไม่มียงานวิจัยใดที่ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศและใช้ทฤษฎีวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ดังเช่นที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา ส่วนกลุ่มข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา จากการทบทวนงานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า ส่วนใหญ่ใช้ข้อมูลจากแบบเรียนรายวิชาเดียวมาใช้ในกลุ่มข้อมูลวิเคราะห์ เช่น ศึกษาจากข้อมูลแบบเรียนรายวิชาใดรายวิชาหนึ่งเพียงรายวิชาเดียว หรืออาจจะใช้ข้อมูลจากแบบเรียน 2 รายวิชาประกอบกัน หากพิจารณาในประเด็นของหลักสูตรที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ พบว่างานส่วนใหญ่นำหลักสูตรในอดีตมาเป็นกลุ่มข้อมูลในการศึกษาและใช้แบบเรียนในระดับประถมศึกษา มีทั้งเลือกศึกษาวิเคราะห์บางหลักสูตร บางช่วงเวลาหรือวิเคราะห์ทุกหลักสูตรและนำมาเปรียบเทียบเพื่อดูพัฒนาการเป็นต้น ส่วนกลุ่มข้อมูลแบบเรียนในระดับมัธยมศึกษามีงานวิจัยจำนวนน้อยที่สนใจนำแบบเรียนกลุ่มนี้มาศึกษา วอเราะห์ แม้งานวิจัยส่วนใหญ่นิยมนำแบบเรียนรายวิชาภาษาไทยและรายวิชาทางสังคมศาสตร์ระดับประถมศึกษามาเป็นกลุ่มข้อมูลในการศึกษา โดยมีบางประเด็นที่ข้อมูลกลุ่มนี้ยังไม่มีผู้นำมาวิเคราะห์ ได้แก่ ประเด็นที่เกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางชนชั้นของคนในสังคม ความเหลื่อมล้ำทางเพศและยังไม่มียงานวิจัยใดศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างประเทศแม้จะมีการเปรียบเทียบบ้างแต่มีเพียงการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างหลักสูตรเท่านั้น และวิเคราะห์ตามทฤษฎีวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มาประกอบในการวิเคราะห์เช่นงานวิจัยของผู้วิจัยศึกษาในครั้งนี้

2.2.2 งานวิจัยด้านวาทกรรมเยาวชน

งานวิจัยที่ศึกษาแบบเรียน โดยส่วนใหญ่งานกลุ่มนี้ศึกษาประเด็นที่เกี่ยวกับอุดมการณ์ทางการเมือง ทางเพศ และชาติพันธุ์ที่ ความคิดเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมเท่านั้น ด้วยเหตุที่แบบเรียนเป็นวาทกรรมที่ผลิตขึ้นสำหรับเด็กและเยาวชน ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาวาทกรรมประเภทอื่นที่มีความ

เกี่ยวข้องกับเยาวชนเพิ่มเติมเพื่อให้เห็นมุมมองทางวาทกรรมที่อาจปรากฏประเด็นอื่นๆ ในแบบเรียนและเป็นประเด็นที่ยังไม่มีผู้ศึกษา เพื่อเป็นแนวทางของการวิจัยครั้งนี้

ในส่วนนี้ผู้วิจัยเลือกศึกษามบทวน วรรณกรรมเฉพาะงานที่ศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ซึ่งเป็นแนวทางที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

กฤษดาวรรณ หงส์ลดารมภ์ (2543) ศึกษาปริจเฉทเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย ในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ จากปริจเฉทสื่อมวลชน ได้แก่ หนังสือพิมพ์และโทรทัศน์ ที่ให้ภาพการนำเสนอข่าวที่ขัดแย้งกัน หนึ่งในนั้นคือปริจเฉทบทโทรทัศน์รายการทุ่งแสงตะวันถึงแม้ผู้ผลิตรายการจะกล่าวว่ารายการนี้เป็นรายการสิ่งแวดล้อม แต่สำหรับการรับรู้ของคนทั่วไปกลับเห็นว่ารายการนี้เป็นรายการสำหรับเด็กและเยาวชนและมักจะได้รับรางวัลในสาขารายการสำหรับเด็กเยาวชนมาโดยตลอด ผลการศึกษาพบว่า รายการทุ่งแสงตะวัน ใช้กลวิธีทั้งที่เป็นกลวิธีทางภาษาและไม่ใช้ภาษาในการนำเสนออุดมการณ์เพื่อต่อต้านความคิดกระแสหลักที่มองชนกลุ่มน้อยทางตอนเหนือของประเทศไทย หรือที่เรียกว่า “ชาวเขา” มักถูกเสนอภาพอย่างมีอคติในสื่อมวลชนโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์รายวันว่าเป็นผู้ทำลายป่า ค้ายาเสพติด และเป็นภัยต่อประเทศ ซึ่งต่างจากโทรทัศน์รายการทุ่งแสงตะวัน ซึ่งเสนอภาพชาวเขาในทางบวก โดยมองว่าชาวเขาเป็นสมาชิกของประเทศไทย เป็นคนที่รักและหวงแหนสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมที่ดีงาม ทั้งหมดนี้ถูกสื่อผ่านกลวิธีทางภาษา เช่น คำศัพท์ อุปสรรค และการเลือกเน้นผู้กระทำหรือผู้ถูกกระทำ ซึ่งเหมือนเป็นการตอกย้ำแนวคิดเรื่อง “พวกเรา” และ “พวกเขา” ในสังคมไทย

โรเจอร์และคริสเตียน (Roger and Christian, 2007) ได้ศึกษาการประกอบสร้างอุดมการณ์เกี่ยวกับชาติพันธุ์ในวรรณกรรมสำหรับเด็กในสหรัฐอเมริกาโดยผสมผสานการศึกษารูปแบบ (genre) ปริจเฉท (discourse) และลีลา (style) กับการศึกษาตามทฤษฎีวาทกรรมเกี่ยวกับชาติพันธุ์ (discursive theory of race) มาเป็นแนวทางในการศึกษา กลุ่มข้อมูลจำนวน 4 เล่ม ได้แก่ The Jacket, Maniac- Magee, Darby และ Iggie’s House

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า วรรณกรรมสำหรับเด็กได้ประกอบสร้างอุดมการณ์เกี่ยวกับการเหยียดสีผิวระหว่างคนผิวขาวกับคนผิวสีไปสู่เยาวชนผู้อ่านใน 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) การประกอบสร้างเกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมกันของคนผิวขาวเพื่อรักษาอัตลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ของคนผิวขาวไว้ เห็นได้จากถ้อยคำที่ปรากฏในบทสนทนาระหว่างตัวละครที่กล่าวถึง อคติของตัวละครผิวขาวที่มีต่อตัวละครผิวสี 2) การกล่าวถึงสิทธิเสรีภาพของคนผิวขาวอย่างชัดเจน แต่ในขณะเดียวกันก็จำกัดหรือละเลยต่อการไม่กล่าวถึงสิทธิทางสังคมและการเมืองของคนผิวสี ดังเช่น เรื่อง Maniac Magee ที่สร้างให้ตัวละครเอกผิวขาวเดินทางไปยังพื้นที่ต่างๆ ได้อย่างอิสระแม้จะเป็นพื้นที่ของคนผิวสีก็ตาม 3) การสร้างฉากของเรื่องที่กล่าวถึงเหตุการณ์ในอดีตที่ห่างไกลจากปัจจุบัน เช่น เรื่อง Darby เป็นการแสดงให้เห็นว่าความ

ขัดแย้งระหว่างคนผิวขาวกับคนผิวสีนั้นมีที่มายาวนานและส่งผลมาจนถึงปัจจุบัน และ 4) การกล่าวถึงผลกระทบอันเกิดจากความไม่เท่าเทียมกันระหว่างคนผิวขาวกับคนผิวสี เช่น เรื่อง Iggie's House ที่ตัวละครผิวขาวกับตัวละครผิวสีเกิดไม่เข้าใจกัน ด้วยมีสาเหตุมาจากความแตกต่างทางชาติพันธุ์ จนทำให้ตัวละครทั้ง 2 ฝ่ายต้องได้รับความเจ็บปวด เป็นต้น

ผลการวิจัยดังกล่าว พบว่าอุดมการณ์เกี่ยวกับชาติพันธุ์ที่ปรากฏในวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนนั้นเป็นอุดมการณ์ที่แสดงถึงการกีดกันผู้ที่อยู่นอกประเทศแล้ว สำหรับผู้ที่อยู่ในประเทศเดียวกันหากแต่ต่างชาติพันธุ์ก็ถูกกีดกันด้วยเช่นกัน ดังเช่นผลการศึกษาของโรเจอร์และคริสเตียน (Roger and Christian, 2007) ที่จากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กในประเทศสหรัฐอเมริกา เรื่อง การเหยียดสีผิว สำหรับประเทศไทยแม้ไม่มีความคิดเรื่องการเหยียดสีผิวที่รุนแรงดังเช่นประเทศสหรัฐอเมริกาจากงานวิจัยข้างต้นแล้วแต่คงปฏิเสธไม่ได้ว่าความคิดเรื่องการกีดกันชนกลุ่มน้อยยังคงมีอยู่ในสังคมไทยเช่นกัน ดังงานของ กฤษดาวรรณ หงส์ดารมภ์ (2543) ที่ศึกษา วาทกรรมรายการทุ่งแสงตะวันที่พยายามนำเสนออุดมการณ์เพื่อต่อต้านอุดมการณ์กระแสหลักที่เห็นว่าชนกลุ่มน้อยไม่ใช่ “พวกเรา” แต่เป็น “พวกเขา” สอดคล้องกับงานของสรณี วงศ์เบ็ญสัจจ์ ัททยา จันทรมังกรและศตวรรษ์ เปียงบุญทา (2547) ที่พบว่าหนังสือภาพสำหรับเด็กของไทยนั้นมีการนำเสนอความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชนชั้นสูงกับชนชั้นล่างปรากฏอยู่ด้วย นอกจากนี้งานวิจัยของ สรณี วงศ์เบ็ญสัจจ์ ัททยา จันทรมังกรและศตวรรษ์ เปียงบุญทา แสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์หลายประการที่ยังไม่มีผู้ศึกษาโดยใช้กลุ่มข้อมูลแบบเรียน เช่น ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างเด็ก - ผู้ใหญ่, ชาย - หญิง, ชนชั้นสูง - ชนชั้นล่าง, รัฐ - ราษฎรหรือแม้กระทั่งเรื่องของความเป็นไทยและความเป็นอื่น (ต่างประเทศ) ในยุคโลกาภิวัตน์และความเป็นเด็กดีในแบบเรียน

งานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นประเด็นทางอุดมการณ์ที่น่าสนใจ แต่ยังไม่มีส่วนสนใจศึกษาจากข้อมูลที่เป็นแบบเรียน หากมองในอีกมุมหนึ่งแบบเรียนเป็นวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็ก เยาวชนประเภทหนึ่ง ด้วยเหตุนี้แบบเรียนอาจนำเสนออุดมการณ์บางประการเช่นเดียวกับวาทกรรมสำหรับเยาวชนประเภทอื่นนำเสนอ ดังงานวิจัยที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น การทบทวนเอกสารและวรรณกรรมในครั้งนี้ทำให้เห็นว่าแบบเรียนเป็นอีกกลุ่มข้อมูลสำคัญที่นักวิชาการหลายแขนง หลากสาขาให้ความสนใจและมีการรายงานผลการศึกษาวิจัยมาเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม การนำทฤษฎีวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มาใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลแบบเรียนภาษาไทยและแบบเรียนสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมเชิงเปรียบเทียบระหว่างประเทศโดยอาศัยการวิเคราะห์ภาษาในทุกระดับซึ่งยังไม่มีงานวิจัยใดใช้ในการศึกษาเกี่ยวกับวาทกรรม “เด็กดี” มาก่อนนั้น อาจแสดงให้เห็นถึงความเหมือน ความต่างของอุดมการณ์บางประการที่แฝงอยู่ในวาทกรรมแบบเรียนรายวิชาภาษาไทยและแบบเรียนรายวิชาสังคม

ศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ แต่ยังไม่มีการวิจัยใดกล่าวถึงอาจนำไปสู่ความเข้าใจความเป็นไปของสังคมไทยและประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น

2.2.3 งานวิจัยด้านการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์

การศึกษาวิเคราะห์วาทกรรมของอรวรรณ ปิลาธน์โอวาท (2546) กล่าวถึง วาทกรรมในวงการนิเทศศาสตร์ โดยใช้แนวคิดของมิเชล ฟูโกต์ นักคิดชาวฝรั่งเศสเป็นจุดเริ่มต้นในการพิจารณาหกรอบวิเคราะห์วาทกรรมแนวคิดของฟูโกต์ที่เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ อุดมการณ์ ความเป็นใหญ่ ครอบงำ และกฎเกณฑ์ที่ทำให้วาทกรรมต่างๆ เกิดเป็นชุดความรู้ในยุคหนึ่งๆ เกิดการซ้อนทับ เคลื่อนย้าย เปลี่ยนแปลงจนทำให้วาทกรรมชุดหนึ่งๆ หาตัวประธานไม่ได้ การกดทับ ปิดบัง ซ่อนเร้น ทำให้สิ่งใดกลายเป็นสิ่งที่พูดได้ พูดไม่ได้ในยุคหนึ่งๆ จากแนวคิดของฟูโกต์ งานวิจัยชิ้นนี้ได้ผนวกงานของ แฟร์คลาฟ (Fairclough, 1995) นักภาษาศาสตร์ผู้ซึ่งเสนอว่าวาทกรรมผลิตหรือสถาปนาตัวตนหรืออัตลักษณ์ของประธาน ประธานผู้ผลิตสร้างวาทกรรมมีความสำคัญพอๆ กับที่วาทกรรมสร้าง ผลิตประธานและโดยภาคขยาย สังคมผลิตวาทกรรมเฉกเช่นที่วาทกรรมผลิตสังคม เติน แวนดิจค์เป็นนักคิดทางด้านสังคมศาสตร์อีกคนหนึ่งซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้ได้ผนวกเอาแนวคิดของเขามาสร้างกรอบวิเคราะห์¹แนวคิดของเขาเริ่มต้นว่า วาทกรรมคือปฏิสัมพันธ์เชิงสังคมทั้งบทและบริบทต่างมีปฏิสัมพันธ์กันและการใช้ภาษา คือพฤติกรรมเชิงสังคม หมายความว่า การใช้ภาษาบ่งบอกเจตนาของผู้ใช้ จากแนวคิดของทั้ง 3 คน งานวิจัยได้นำตัวแปรหลักๆ อันได้แก่ ความสัมพันธ์ เชิงอำนาจ อุดมการณ์ ภาวะเป็นใหญ่ อัตลักษณ์ บริบทสหบทตัวบท ภาคปฏิบัติการทางวาทกรรม (การสื่อสารในรูปแบบต่างๆ) ภาคปฏิบัติการเชิงสังคม (บริบทการเมืองเศรษฐกิจ สังคม) มาใช้กับกรอบวิเคราะห์ 5 กรอบที่งานวิจัยนี้ได้ประมวลขึ้นมาเพื่อวิเคราะห์กรณีศึกษาโดยแบ่งเป็น (1) กรอบวาทกรรมวิเคราะห์กับวาทกรรมปฏิบัติงาน (2) กรอบวาทกรรมวิเคราะห์กับวาทกรรมสถาบัน (3) กรอบวาทกรรมวิเคราะห์กับอัตลักษณ์ (4) กรอบวาทกรรมวิเคราะห์กับการเมือง และ (5) วาทกรรมวิเคราะห์เชิงทฤษฎีวิพากษ์ ผลการวิจัยพบว่า กรอบทั้ง 5 กรอบมีลักษณะเป็นสากลคือสามารถใช้ได้กับกรณีศึกษาไทยซึ่งความสัมพันธ์เชิงอำนาจเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดวาทกรรมและชุดความรู้หรือความจริงในยุคสมัยนี้

วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ เริ่มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาโดยเน้นกลุ่มข้อมูลและประเด็นทางสังคมที่ได้รับความสนใจในขณะนั้น เช่น ชาวในหนังสือพิมพ์ประจำวันต่อมาขยายขอบเขตไปศึกษากลุ่มข้อมูลที่หลากหลายมากขึ้น ได้แก่ นิตยสารหลากหลายประเภททั้งนิตยสารผู้หญิง นิตยสารสุขภาพและความงาม นิตยสารแม่และเด็ก เป็นต้น ในที่นี้ขอกกล่าวเฉพาะวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ตัวอย่างงานเช่น “การศึกษาหนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กของไทยที่ได้รับรางวัลตั้งแต่ พ.ศ. 2533 – 2545 : การวิเคราะห์เชิงวรรณกรรม และวาทกรรม” ของ สรณี วงศ์เปี้ยสัจจ ทัพยา จันทร์มั่งกร และศตนันต์ เปียงบุญทา (2547) ที่ใช้ฐานแนวคิดของภาษาศาสตร์เชิงวิพากษ์ วาทกรรม

ศึกษาและวรรณกรรมศึกษามาสืบค้นปฏิบัติการของวาทกรรม มีประเด็นที่น่าสนใจ คือ ในหนังสือนิทานภาพที่ได้รับรางวัลจากองค์กรทั้งของรัฐและเอกชนในประเทศไทยนั้น มีการประกอบสร้างและแฝงเร้นความหมายและอุดมการณ์เชิงสังคมหลายประการโดยใช้กลวิธีวิจารณ์ภาษา ภาษาภาพและกลไกทางวรรณกรรม ได้แก่ การจัดลำดับชั้น เพศสภาพ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ใหญ่ – เด็ก, ชาย – หญิง, ชนชั้นสูง – ชั้นล่าง, รัฐ – ราษฎร ตลอดจนระหว่างความเป็นไทยและความเป็นตะวันตกในยุคโลกาภิวัตน์รวมทั้งมีปฏิบัติการทางภาษาไม่ว่าเป็นการเลือกคำ คำเชื่อม การผูกประโยค การใช้ภาพ การใช้ความเป็นเรื่องเล่า เรื่องแต่งมาบดบังกลบเกลื่อนอุดมการณ์ดังกล่าว อีกทั้งยังมีการอภิปรายถึงความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรมหนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กไทยกับสังคมวัฒนธรรมไทย พบว่าหนังสือเหล่านี้ทำหน้าที่สร้างตัวตนและเตรียมเด็กๆ ชนชั้นกลางเพื่อให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่รู้ทางของตน รู้กฎกติกา การปฏิบัติตนตามที่สังคมกำหนด ซึ่งนับเป็นกลไกหนึ่งในการสถาปนาความชอบธรรมที่จะครอบครองและใช้อำนาจให้บุคคลบางกลุ่มอยู่เหนือบุคคลอีกกลุ่มโดยไม่กั๊กหรือต่อต้านกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ หนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กของไทยทำหน้าที่เป็นห่วงหนึ่งในโซ่วาทกรรมที่กำหนดควบคุมและสืบทอดความรู้ของสังคมไทยเพื่อให้สมาชิกในสังคมอยู่ด้วยกันอย่างที่ว่าประกอบสร้างต้องการ งานวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์ในประเด็นของความสัมพันธ์เชิงอำนาจในระดับต่างๆ จากนิทานภาพทำให้เห็นอุดมการณ์ต่างๆ ที่แฝงอยู่มากมายเป็นการศึกษาอุดมการณ์จากนิทานแม้ผู้ผลิตตัวบทไม่ได้รับการแต่งตั้งจากหน่วยงานรัฐโดยตรงแต่ก็เป็นกลุ่มข้อมูลที่สอดคล้องกับงานของผู้วิจัยที่ศึกษาแบบเรียนด้วย ทั้งนี้ งานของสรณี วงศ์เบ็ญสัจจ์และคณะ ยังได้ศึกษาครอบคลุมเรื่องของวิจารณ์ภาษาและอวิจารณ์ภาษาด้วย กล่าวโดยสรุป คือ งานวิจัยกลุ่มนี้จะเน้นศึกษางานในแบบเรียนและหนังสือนิทานเพียงอย่างเดียวอย่างใดอย่างหนึ่งแต่ยังไม่มีเรื่องใดศึกษาแนวเปรียบเทียบในแบบเรียนของไทยและมาเลเซียมาก่อน

การศึกษาวาทกรรมเกี่ยวกับผู้ติดเชื้อเอดส์ในสังคมไทยตามแนวปฏิพนธ์วิเคราะห์ของจันทิมา เอี่ยมานนท์ (2549) เป็นการศึกษาที่ผู้วิจัยต้องการค้นหาว่าผู้ติดเชื้อเอดส์ถูกนำเสนออย่างไรในวาทกรรมสาธารณะและมีการนำเสนอตนเองอย่างไรในวาทกรรมชุมชนรวมทั้งทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างสองวาทกรรมดังกล่าว โดยนำข้อมูลทั้งที่ได้จากเอกสารและข้อมูลภาคสนามมาวิเคราะห์และพบประเด็นที่น่าสนใจ คือ ในการศึกษากลวิธีทางภาษานั้นวาทกรรมสาธารณะมีการใช้ 3 กลวิธี ได้แก่ กลวิธีทางศัพท์กลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์และวาทกรรมและกลวิธีทางวาทศิลป์ในการสื่อความหมายทั้งในด้านลบและด้านบวกของผู้ติดเชื้อเอดส์ ในขณะที่วาทกรรมชุมชนนั้นมี 2 กลวิธี ได้แก่ กลวิธีทางศัพท์และกลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์และวาทกรรม วาทกรรมทั้งสองมีความสัมพันธ์กันทั้งแบบความสัมพันธ์แบบเสริมกันและความสัมพันธ์แบบขัดแย้ง นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ติดเชื้อเอดส์จากกลุ่มตัวอย่างสองชุมชนมีการนำเสนอตนเองต่างกันตามวาทกรรมและวิถีปฏิบัติภายในชุมชนที่แตกต่างกันมีทั้งด้านบวกและด้านลบ ส่วนการตีความภาษากับอุดมการณ์ พบว่า อุดมการณ์ทางการแพทย์ ศาสนา การพัฒนาของรัฐและสิทธิมนุษยชนเป็นอุดมการณ์ที่แฝงอยู่และมีผลต่อการสื่อความหมายของผู้ติดเชื้อ

เอตส์แตกต่างกัน สำหรับรัฐฎาภรณ์ ศรีรักษา(2557) ทำการศึกษาเรื่อง “วาทกรรมการคุกคามทางเพศในชีวิตประจำวัน: การศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์” เป็นงานวิจัยที่มุ่งวิเคราะห์การใช้ภาษาของผู้คุกคามทางเพศกับการโต้ตอบของผู้ถูกคุกคามทางเพศและวิเคราะห์วาทกรรมการคุกคามทางเพศกับมุมมองของสังคม ด้วยการเก็บข้อมูลจากแบบสำรวจพฤติกรรม การคุกคามทางเพศและแบบสอบถามความคิดเห็นพฤติกรรมการคุกคามทางเพศจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 353 คน พบประเด็นที่น่าสนใจ คือ ผู้คุกคามทางเพศจะมีการเปรียบเทียบการคุกคามทางเพศหรือผู้ที่ถูกคุกคามทางเพศเป็นเสมือนวัตถุ สิ่งของ อาหารหรือสัตว์ที่สื่อถึงเรื่องเพศและการมีเพศสัมพันธ์เท่านั้น การคุกคามทางเพศเป็นการแสดงอำนาจหรือความต้องการครอบงำผู้ถูกคุกคามทางเพศผ่านกลวิธีทางวากยสัมพันธ์ กลวิธีทางศัพท์ กลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์และวาทกรรม รวมทั้งผู้คุกคามทางเพศมักละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่นโดยการใช้ภาษาล่วงละเมิดความเป็นส่วนตัวของผู้ถูกคุกคามด้วยการใช้อวัจนภาษา เช่น การจ้องมองเรื้อนร้าง การสัมผัสร่างกาย การฉวยโอกาสแตะต้องตัวในการทำงานหรือการสนทนาร่วมกัน รวมถึงการกระทำโดยใช้ตำแหน่งหน้าที่การงานโดยมิชอบในการล่วงเกินบุคคลอื่น ส่วนมุมมองของการโต้ตอบการคุกคามทางเพศของผู้ถูกคุกคามจะเปลี่ยนไปจากผู้รับการกระทำเป็นผู้โต้ตอบกลับการกระทำด้วยกลวิธีที่แตกต่างกันไป เช่น ใช้กลวิธีทางวากยสัมพันธ์และกลวิธีทางศัพท์ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการคุกคามทางเพศที่เกิดขึ้น นอกจากนี้งานวิจัยนี้ยังเสนอแนวทางการปฏิบัติเบื้องต้นหากเกิดการเผชิญหน้ากับการคุกคามทางเพศ คือ ผู้ถูกคุกคามต้องมีการโต้ตอบกลับเพื่อให้ผู้คุกคามรู้สึกว่าได้มีอำนาจเหนือกว่า เช่น การโต้ตอบด้วยการขอบคุณเปรียบเสมือนการได้รับสิ่งดีๆ ทำให้รู้สึกว่าได้ถูกคุกคามซึ่งเป็นการลดอำนาจและทำให้ผู้คุกคามรู้สึกว่าการคุกคามไม่ประสบความสำเร็จ หรือการโต้ตอบด้วยการข่มขู่อ้างกฎหมายเป็นการแสดงความไม่เกรงตัวต่อการคุกคามทางเพศทำให้ผู้คุกคามรู้สึกกลัวผลที่จะตามมาของการข่มขู่ เป็นต้น

หากสังเกตจะพบว่า งานวิจัยการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ที่กล่าวมาข้างต้น ล้วนเป็นการศึกษาทางสาขาอักษรศาสตร์ที่เน้นการวิเคราะห์การใช้ภาษา เนื่องจากหน้าที่อย่างหนึ่งของภาษานอกจากการสื่อสารตามความหมายของรูปภาษาและความหมายตามสิ่งที่อ้างอิงแล้ว ภาษายังมีหน้าที่ในการแสดงความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ค่านิยม ทศนคติ การถ่ายทอดความรู้ และการสร้างปฏิสัมพันธ์ในสังคมด้วย โดยทั้งหมดเป็นผลมาจากกระบวนการขัดเกลาทางสังคมโดยผ่านรูปแบบการใช้ภาษา ดังนั้นจึงปฏิเสธไม่ได้ว่าระบบความคิดหรือโลกทัศน์ของคนในสังคม ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการใช้ภาษา ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้ภาษาด้วยกันและบริบททางสังคมอื่นๆ ภาษาจึงเป็นเครื่องบ่งชี้และสะท้อนความคิดหรือโลกทัศน์ของผู้ใช้ภาษาในสังคมได้

งานวิจัยที่กล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นประเด็นทางวาทกรรมที่น่าสนใจแต่ยังไม่มีผู้สนใจศึกษาจากข้อมูลที่เป็นแบบเรียน ทั้งที่หากมองในมุมหนึ่งแล้วแบบเรียนก็เป็นวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับ

เยาวชนประเภทหนึ่ง เหตุนี้จึงอาจนำเสนอวาทกรรมบางประการ เช่นที่วาทกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนประเภทอื่นได้นำเสนอไว้ จากการทบทวนเอกสาร งานวิจัยในครั้งนี้เป็นข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่าการศึกษาวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนของไทยและมาเลเซียโดยใช้กรอบทฤษฎีวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (CDA) เน้นการวิเคราะห์ภาษาในการสื่อวาทกรรมนั้นไม่มีปรากฏในงานวิจัยก่อนหน้านี้ ดังนั้น งานวิจัยนี้น่าจะมีส่วนขยายขอบเขตการวิจัยทางด้านวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ให้ครอบคลุมประเด็นที่น่าสนใจดังกล่าวด้วย

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกรอบแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ อำนาจและการครอบงำ รวมถึงเอกสารและงานวิจัยด้านแบบเรียนจะเป็นประโยชน์แก่ของการเป็นแนวทางในการนำทฤษฎีมาปรับประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์วาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนของไทยและมาเลเซียตามลำดับ

บทที่ 3

วาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนไทย

ในบทนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์วาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนชั้นประถมศึกษาของไทยและปฏิบัติการทางสังคมและวัฒนธรรมที่แวดล้อมตัวบทและในการนำเสนอการวิเคราะห์จะแสดงให้เห็นถึงการประกอบสร้างความเป็นเด็กดี ตามแนวการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลาฟ (Fairclough, 1995)

ผู้วิจัยได้ศึกษาภาคการปฏิบัติทางวาทกรรม และภาคปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมของแบบเรียนหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีพ.ศ. 2551 ระดับชั้น ป.1 - ป.6 จำแนกผลการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นการวิเคราะห์วาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนชั้นประถมศึกษาของไทย ส่วนที่สองวิเคราะห์ปฏิบัติการทางวาทกรรม (discourse practice) ของแบบเรียนเพื่อให้เห็นถึงการผลิตและการกระจายของตัวบท รวมถึงการตีความและการบริโภควัตถุ และส่วนที่สามปฏิบัติการทางสังคมและวัฒนธรรม (sociocultural practice) ที่มีความสัมพันธ์กับวาทกรรม“เด็กดี” ในประเด็นต่างๆ ที่ปรากฏในแบบเรียน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 การประกอบสร้างวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนไทย

การนำเสนอการวิเคราะห์แบบเรียนชั้นประถมศึกษาของไทยจะแสดงให้เห็นถึงการประกอบสร้างของวาทกรรม“เด็กดี” จากชุดวาทกรรมต่างๆ เนื่องจากวาทกรรมแต่ละชุดนั้นประกอบด้วยความคิดย่อยที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงนำเสนอผลการศึกษาแต่ละวาทกรรมโดยเริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงกลวิธีทางภาษาที่แบบเรียนใช้สื่อวาทกรรมนั้นๆ จากนั้นจึงกล่าวถึงวาทกรรมที่สะท้อนผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรม“เด็กดี” ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1.1 กลวิธีทางภาษาที่สัมพันธ์กับอุดมการณ์

การวิเคราะห์ตัวบท (Text) เพื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์สามารถจำแนกการวิเคราะห์ตัวบทตามกลวิธีทางภาษาศาสตร์ในวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนแนวทางการวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษา พบกลวิธีหลัก 7 กลวิธี และกลวิธีย่อย 17 กลวิธี

ผู้วิจัยจำแนกกลวิธีทางภาษาที่นำมาใช้ศึกษากลุ่มข้อมูลตัวบทวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนไทย ซึ่งกลวิธีทางภาษาที่พบมากที่สุดคือ การเลือกใช้คำศัพท์หรือกลุ่มคำ (lexical selection) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1.1.1 การเลือกใช้คำศัพท์หรือกลุ่มคำ (lexical selection)

ฟาวเลอร์ (Fowler, 1991, p. 80) กล่าวว่า คำศัพท์เป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดโครงสร้างของความคิด เพราะการเลือกใช้คำศัพท์หรือกลุ่มคำจะสะท้อนถึงโครงสร้างทางความคิดของผู้ใช้ภาษานั้นด้วย ดังนั้นการที่ผู้ผลิตเลือกใช้คำหรือกลุ่มคำในการสื่อถึงความเป็นเด็กดีเหล่านั้นซ้ำๆ จึงเป็นการเน้นย้ำให้เกิดการตระหนักและรับรู้ว่ามีความคิดและความเชื่อเหล่านั้นเป็นจริงในสังคม ซึ่งสามารถสะท้อนถึงความคิดหรืออุดมการณ์ (ideology) ของผู้สร้างวาทกรรมคือแบบเรียนในมุมมองต่อบุคคล เหตุการณ์หรือพฤติกรรมต่างๆ ของคนในสังคมการศึกษาความหมายของคำ กลุ่มคำหรือประโยค พบการเลือกใช้คำหรือกลุ่มคำ การเลือกใช้คำที่ปรากฏร่วม และการเลือกคำศัพท์ที่แสดงพฤติกรรมหรือการกระทำ การเลือกใช้คำเรียกเด็กในสถานการณ์หรือบริบทต่างๆ รวมทั้งจุดประสงค์ในการใช้ภาษาซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวบทในแบบเรียนดังนี้

1) การเลือกใช้คำที่สื่อถึงเด็ก

การเลือกใช้คำที่สื่อถึงเด็ก หมายถึง คำนาม คำสรรพนามที่สื่อถึงเด็กที่ผู้เขียนต้องการสื่อความหมายถึงเด็กทั่วไป รวมถึงผู้อ่านที่เป็นเด็ก คำที่สื่อถึงเด็กที่ผู้เขียนใช้ขึ้นอยู่ความสัมพันธ์หรือบทบาทหน้าที่ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคและขึ้นกับบริบทแวดล้อมรอบข้างและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่แตกต่างกันตามบทบาทและสถานภาพทางสังคม นอกจากนี้ยังพบว่าคำที่สื่อถึงเด็กสามารถสื่อให้เห็นความเป็นเด็กทั้งด้านบวก เช่น **คนดี เด็กดี หรือลูกที่ดี** รวมถึงคำที่ปรากฏใช้กับกลวิธีทางภาษาอื่นๆ เพื่อให้คุณค่าหรือลดคุณค่าของการกระทำ และสื่อให้เห็นความเป็นเด็กในด้านลบเช่น **เด็กดี๊ว ชน เกเร** ดังนั้นผู้วิจัยแบ่งการเลือกใช้คำที่สื่อถึงเด็กเป็น 2 กลุ่ม คือ การเลือกใช้คำที่สื่อถึงเด็กในเชิงบวก และการเลือกใช้คำที่สื่อถึงเด็กในเชิงลบ ดังตัวอย่าง

1.1) การเลือกใช้คำที่สื่อถึงเด็กในเชิงบวก

คำที่สื่อถึงเด็กในเชิงบวกนี้จะสื่อความหมายถึง คำศัพท์ที่ตัวบทสื่อความหมายถึงการกระทำ พฤติกรรมและนิสัยที่สามารถกำหนดลักษณะบุคคลว่าเป็นเด็กดี เช่น **ตั้งใจเรียน ขยัน เรียบร้อย รับผิดชอบ ประหยัด สามัคคี มีน้ำใจ** เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นถึงมุมมองที่ผู้เขียนมีต่อผู้อ่าน โดยการคาดว่าผู้อ่านต้องเป็นเด็กที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์แล้วยังหมายถึงรวมถึงคุณสมบัติของผู้ที่ดีด้วย

(ตัวอย่างที่ 1)

เด็กดีต้องมีหน้าที่ต่อตนเอง ตั้งใจเรียนหนังสือโตขึ้นจะได้มีอาชีพ

ที่ดี มีเงินเลี้ยงพ่อแม่และตนเองได้ อย่างมีความสุข

(ภาษาพาที ป. 2 บทที่ 11 เด็กดี, น 174)

(ตัวอย่างที่ 2)

พ่อบอกฉันว่า ให้ดูตัวอย่างไก่แจ้ เพราะไก่ขยัน คนเราต้อง
“ตื่นก่อนไก่” จะได้เป็นคนขยัน

(วรรณคดีลำนํ้า ป. 2 บทที่ 4 ไก่แจ้แซ่เสียง, น. 48)

(ตัวอย่างที่ 3)

“เก่งมาก ใช้แก้วใส่นํ้าแปร่งฟัน ไม่เปิดนํ้าทิ้ง เป็นการประหยัดนํ้า”

(หน้าที่พลเมือง ป. 1 หน่วยที่ 2 โรงเรียนของฉัน, น.31)

จากตัวอย่างที่ 1-3 เป็นการใช้คำที่สื่อถึงเด็กในเชิงบวกพบคำว่า **เด็กดีต้องมีหน้าที่ต่อตนเอง ตั้งใจเรียนหนังสือ, คนขยัน, การประหยัด** เพื่อสื่อความหมายของเด็กที่ดี เด็กที่เก่ง เด็กที่ได้รับการยอมรับจากสังคม ซึ่งคำที่สื่อถึงเด็กเหล่านี้ได้สะท้อนการผลิตซ้ำลักษณะเฉพาะความเป็นเด็กที่สังคมต้องการให้เป็น เช่น เด็กดี พลเมืองดี เด็กเก่ง

1.2) การเลือกใช้คำที่สื่อถึงเด็กในเชิงลบ

คำที่สื่อถึงเด็กในเชิงลบ ที่ผู้เขียนใช้เพื่อแสดงออกถึงความสัมพันธ์หรือบทบาทรวมทั้งหน้าที่ ลักษณะที่มีผลเกี่ยวข้องกับผู้อื่นจะใช้คำที่ไม่ปฏิบัติตามและทำผิดกรอบจารีต แนวปฏิบัติและความคาดหวังของสังคม ดังตัวอย่าง

(ตัวอย่างที่ 1)

พนาซี้ให้ดูครูปองใจ ที่กำลังหอบของพะรุงพะรัง เตรียมตัวจะกลับบ้าน "เราจะไปช่วยคุณครูก่อน เตียวกลับมา"

"ไม่ต้องเลย ครูปองใจถือได้อยู่แล้ว ไม่งั้นจะหอบมามากมายอย่างกินขนมดีกว่า" เสียงสั่งของมีดีและขนมที่ยื่นมาตรงหน้า ทำให้นั่งลงอย่างไม่ค่อยเต็มใจนัก แต่แล้วพนาซี้ก็ยิ้มออก เมื่อเห็นภานุเดินตรงเข้าไปช่วยถือของทั้งหมดให้ครูปองใจ แล้วเดินไปส่งที่รถ "ไอ้หมอนี่ ชอบเอาหน้าเรื่อย ชอบประจบครู ไม่เข้าท่าเลย" มีดีพูดเสียงกร้าวแบบไม่พอใจ ทำให้พนาต้องหยุดคำพูดที่จะพูดออกมาว่า "ภานุก็เป็นอย่างนี้แหละชอบช่วยเหลือทุกคน ไม่ใช่เฉพาะแต่ครูเท่านั้นขนาดหมาอนดินเพราะกระตูดติดคอ ภานุยังอุ้มไปหาหมอเลย"

(ภาษาพาที ป.5, ประชาธิปไตยใบกลาง, น.76)

จากตัวอย่างข้างต้นกล่าวถึงการเลือกใช้คำที่สื่อถึงเด็กในเชิงลบ โดยผู้เขียนใช้คำว่า “ประจบ” สื่อถึงลักษณะของเด็ก คำว่า “ประจบ” จะแสดงภาพเด็กที่แสดงพฤติกรรมไม่จริงใจ เป็นการแสดงออกเพื่อให้คนอื่นพึงพอใจโดยหวังผล กลายเป็นคำสื่อถึงเด็กในเชิงลบ จากตัวอย่างคำว่า “ประจบ” นี้เป็นการใช้เสียงหลายเสียงที่สื่อผ่านเด็ก เสียงแรก (ภาณู) เป็นตัวละครที่แสดงพฤติกรรมการช่วยเหลือ แสดงความมีน้ำใจ แต่มีเสียงที่สอง (มีติ) ที่กล่าวถึงเด็กเสียงแรก (ภาณู) ด้วยน้ำเสียงกร้าวแบบไม่พอใจ เป็นการใช้น้ำเสียงที่สื่อถึงเด็กที่ตนไม่พอใจว่า “เป็นคนชอบประจบ ชอบเอาหน้า” เนื่องจากตนเองมีอคติกับเด็กคนดังกล่าว ส่งผลให้มุมมองในการแสดงออกเรื่องความมีน้ำใจ ช่วยเหลือครูกลายเป็นลักษณะที่คิดว่าเด็กที่แสดงออกพฤติกรรมดังกล่าว แสดงออกหรือกระทำพฤติกรรมเพื่อหวังผลบางอย่าง แท้จริงแล้วเด็ก (ภาณู) นิสัยหรือพฤติกรรมเขาเป็นคนชอบช่วยเหลือและมีน้ำใจกับคนอื่นอยู่แล้ว แต่มีเสียงที่สามที่ไม่เห็นด้วยกับเสียงที่สองว่า “ภาณูก็เป็นอย่างนี้แหละชอบช่วยเหลือทุกคน ไม่ใช่เฉพาะแต่ครูเท่านั้นขนาดหมานอนดินเพราะกระดุกติดคอ ภาณูยังอุ้มไปหาหมอเลย” เป็นการกล่าวโดยผ่านเสียงของตัวละคร (พนา) ซึ่งเป็นเสียงของตัวละครอีกตัวที่ไม่เห็นด้วยกับการที่เพื่อน (มีติ) กล่าวว่า “การที่ไปช่วยครูเพื่อประจบและเอาหน้า” ซึ่งพนาเป็นเพื่อนของมีติที่มาค้ำว่าเด็ก (ภาณู) เป็นคนที่มีน้ำใจ ไม่ใช่ทำดีเพื่อเอาหน้าการที่ให้เด็กกันเองวิจารณ์คนที่พูดแสดงให้เห็นว่าเด็กด้วยกันเองเข้าใจว่าการช่วยเหลือครูไม่ใช่เป็นการเอาหน้าหรือประจบแต่เป็นการแสดงออกถึงความมีน้ำใจและความมีจิตสาธารณะ ซึ่งไม่ใช่เฉพาะกับครูเท่านั้นที่สามารถแสดงความมีน้ำใจแต่สามารถแสดงพฤติกรรมความมีน้ำใจกับผู้อื่นด้วย

(ตัวอย่างที่ 2)

แม่บอกกับภู่ว่า "การกินเลี้ยงแบบนี้ เรียกว่า บุฟเฟต์ ทุกคนต้องช่วยเหลือตัวเอง ควรตักอาหารให้พอดี พออิ่ม อย่าตักมากจนล้นจาน กินไม่หมดต้องเหลือทิ้ง เสียหายของด้วย อายุคนด้วย เขาจะมองว่าเราเป็นคนตะกละเห็นแก่กิน ถ้ายังไม่อิ่มก็ไปตักใหม่ได้"

ภูสะกิดให้แม่ดูชายคนหนึ่ง ซึ่งเข้ามาแทรกแถวตักอาหารหลายๆ อย่างจนพูนจาน ดูแทบไม่ออกเลยว่าเป็นอาหารชนิดใดบ้าง "แม่ครับ ทำไมเขาไม่เข้าแถว แล้วตักอย่างนั้นเขาจะกินหมดหรือครับ" ภูถามแม่

"นั่นนะสิ แซงแถวแย่งผู้หญิงกับเด็กอย่างนี้ ไม่ใช่สุภาพบุรุษเลย ภูอย่าทำอย่างนี้นะลูก ตักอาหารแบบนี้เหมือนกับว่าจะไม่เหลือให้คนข้างหลังกิน คนอย่างนี้ไม่มีมารยาท เป็นพวกเห็นแก่ตัว" แม่กระซิบตอบเบาๆ

เมื่อรับประทานอาหารเสร็จ ภูขอไปห้องน้ำซึ่งอยู่นอกห้องจัดเลี้ยง ต้องเดินผ่านระเบียงที่มีโต๊ะอาหารแยกมาเพียงโต๊ะเดียว มีทั้งคนนั่งและยืนรับประทานเป็นกลุ่มใหญ่ ส่งเสียงอะอะเฮฮา บนโต๊ะเต็มไปด้วยจานที่มีอาหารพูนจาน ภูเห็นพี่สินเพื่อน

บ้านและคนที่แขวงแถวอยู่ที่โต๊ะนั้นด้วย แต่ละคนใช้ช้อนของตนเองตักอาหารจากบนโต๊ะ บางคนใช้ช้อนเสร็จก็วางพาดไว้ที่ขอบจาน บางคนเลียช้อนจนเกลี้ยงก่อนวาง แก้วน้ำก็มีเพียง 2-3 ใบ ใช้เวียนกัน

(ภาษาพาที ป.6, ซ่อนกลางสร้างสุขภาพ, น.146-147)

(ตัวอย่างที่ 3)

ตีน้อยเป็นเด็กชายตัวน้อยๆ บ้านของเขาอยู่ในซอยเดียวกันกับบ้านของชาติ ตีน้อยไม่มีพ่อ เขาอยู่สองคนกับแม่ แม่ของตีน้อยฐานะไม่ดี ทำงานหาเช้ากินค่ำ จึงไม่ค่อยมีเวลาดูแลลูกชาย

เมื่อจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตีน้อยก็หยุดเรียนหนังสือ ชาติไม่ได้พบปะกับตีน้อยบ่อยนัก พอออกจากโรงเรียน ตีน้อยก็ไปขลุกอยู่ที่ท้ายซอยกับกลุ่มวัยรุ่นซึ่งเป็นเด็กเกเรและติดยาเสพติด วันหนึ่งตีน้อยกับกลุ่มวัยรุ่นไปมีเรื่องทะเลาะกับเด็กในตลาด ตีน้อยถูกรุมทำร้ายจนถึงตาย

(วรรณคดีลำนํ้า ป.5, คบพาล พาลพาไปหาผิด, น.78)

จากตัวอย่างที่ 2-3 จะเห็นคำที่สื่อถึงเด็กในทางลบ ที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะการกระทำ พฤติกรรมของเด็ก คือคำว่า **คนตะกละ, ไม่เข้าแถว, แขงแถว, ไม่มีมารยาท, เห็นแก่ตัว** ใช้สื่อถึงเด็กในเชิงลบ สังคมได้ตีกรอบการปฏิบัติตัวของเด็กให้เป็นคนมีระเบียบวินัย มีมารยาท มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

นอกจากนั้นยังพบคำที่สื่อถึงเด็กเชิงลบในบทบาทเด็กติดยา คือคำว่า **“เด็กเกเร”** ซึ่งเป็นสัญลักษณ์เชิงลบของเด็ก ในตัวอย่างที่ 3 ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบเด็กที่หลงผิด คบคนไม่ดีคล้อยตามเพื่อน และทำสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ต่อตนเองและผู้อื่น เช่น มีเรื่องทะเลาะกับเด็กในตลาด

ตารางที่ 3.1 การเลือกใช้คำศัพท์ที่สื่อถึงเด็กและปรากฏร่วมกับคำที่สื่อถึงเด็ก

การเลือกใช้คำศัพท์ที่สื่อถึงเด็กและปรากฏร่วมกับคำที่สื่อถึงเด็ก		
กลุ่มความหมาย	คำที่สื่อถึงเด็กในเชิงบวก	คำที่สื่อถึงเด็กในเชิงลบ
เด็กกับการกระทำที่เกี่ยวข้องกับชาติ	ปกป้องชาติ, รักษาสมบัติของชาติ, รักชาติบ้านเมือง, รักประเทศชาติ, สำนึกในบุญคุณของบ้านเมือง, ซื่อสัตย์ต่อแผ่นดินเกิด, ความภูมิใจใน	ทำลายชาติ

การเลือกใช้คำศัพท์ที่สื่อถึงเด็กและปรากฏร่วมกับคำที่สื่อถึงเด็ก		
กลุ่มความหมาย	คำที่สื่อถึงเด็กในเชิงบวก	คำที่สื่อถึงเด็กในเชิงลบ
	<p>ความเป็นชาติ, ทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม/ประเทศชาติ, รักชาติ, รักสามรถกของชาติ, รักษาสาธารณสมบัติ, ช่วยเหลือบ้านเมือง, ภาควุมิใจที่เกิดเป็นคนไทย, ช่วยกันสืบสานวัฒนธรรมไทย</p> <ul style="list-style-type: none"> - รักความเป็นไทย, รักท้องถิ่น(ถิ่นไทย), รักษาวัฒนธรรมประเพณี, รักษาโบราณสถาน, ภูมิปัญญาของไทย - การรักเมืองไทย - ความเป็นมิตร มิตรภาพ (ภาพของเด็กชาย หญิงถือธงชาติไทยคนละมุม) 	
เด็กกับการกระทำที่เกี่ยวข้องกับศาสนา	ปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนา, รักศาสนา	แขก, เด็กแขก
เด็กกับการกระทำที่เกี่ยวข้องกับกษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์	จงรักภักดี, ถวายความจงรักภักดี, เคารพ เทิดทูน, รักกษัตริย์, นับถือ, สำนึกในพระกรุณา พระคุณ, ศูนย์รวมจิตใจ, น้อมใจรำลึกปลาทปลั้ม, ปลั้มปิติ, ซาบซึ้งใจ, ไหว้, ใจดี และปรารถนา, ซาบซึ้งในพระเมตตา, พระมหากรุณาธิคุณ, ชื่นชมยินดี	-
เด็กกับการกระทำที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตย	รักษาประชาธิปไตย	

การเลือกใช้คำศัพท์ที่สื่อถึงเด็กและปรากฏร่วมกับคำที่สื่อถึงเด็ก		
กลุ่มความหมาย	คำที่สื่อถึงเด็กในเชิงบวก	คำที่สื่อถึงเด็กในเชิงลบ
เด็กกับการกระทำที่เกี่ยวข้องกับ ผู้ใหญ่/ผู้มีพระคุณ	ไหว้, ระลึก, บูชา, กราบ, กราบ เท้า, ทำความเคารพ, สอน พระคุณ, แทนคุณ, เคารพ, กตัญญู, กตเวทิตา, ฐิบุญคุณ, ขอรับรอง, ร้องขอ, อ้อนวอน, ปรึกษา, ขอคำแนะนำ, ถาม, เชื่อฟัง, เคารพ เชื่อฟัง, ทำตาม ปฏิบัติตาม	อกตัญญู
เด็กกับการกระทำที่เกี่ยวข้องกับ ลักษณะนิสัย/พฤติกรรม (ชื่อสัตว์ สุจริต, มีวินัย, ใฝ่เรียนรู้, อยู่อย่าง พอเพียง, มุ่งมั่นในการทำงาน, และมีจิตสาธารณะ)	- ชื่อสัตว์ ชื่อตรง สุจริต - มีวินัย รักษาระเบียบ เป็น ระเบียบ - ใฝ่เรียนรู้, มีปัญญา/มีสติ, สติปัญญาเฉลียวฉลาด ปราดเปรื่อง รอบรู้ ว่านอน สอนง่าย, เชื่อฟัง - อยู่อย่างพอเพียง, พอเพียง, พออยู่พอกิน, ประหยัด, อด ออม, รอบคอบ, รู้จักเก็บเงิน, เก็บหอมรอมริบ, มัธยัสถ์ - ความขยันหมั่นเพียร, ขยัน, เอาการเอางาน, ขะมักเขม้น, กระตือรือร้น, วิริยะอุสาหะ, อดทน, รู้จักช่วยตัวเอง - กระฉับกระเฉง ปราดเปรียว - สุภาพเรียบร้อย มีมารยาท รู้จักกาลเทศะ รู้กาลเทศะ ถูกกาลเทศะ	- ทุจริต ฉ้อราษฎร์บังหลวง เอาไรต์เอาเปรียบ คดโกง แกม โกง - ไร้ระเบียบ - โง่ ขลาดเขลา โหดเขลา ไม่เชื่อฟัง ไม่ทำตามสั่ง ขน ซุกซน หัวดี้อ ดี้อ ดี้อตัน - สุรุ่ยสุร่าย, ฟุ้งเฟ้อ, ตระหนี่ ขโมย ลักทรัพย์ ขี้ขโมย - เกียจคร้าน, เผลอ โผล่, เลี่ยง งาน, เกี่ยงงาน, สิ้นหลังยาว, ดู ตาย - หงอยเหงา ง่วงเหงา - ก้าวร้าว เหลวไหล เสเพล - พาล ทราม เกเร รังแก เบียดเบียน โหด ทารุณ

การเลือกใช้คำศัพท์ที่สื่อถึงเด็กและปรากฏร่วมกับคำที่สื่อถึงเด็ก		
กลุ่มความหมาย	คำที่สื่อถึงเด็กในเชิงบวก	คำที่สื่อถึงเด็กในเชิงลบ
	<ul style="list-style-type: none"> - มีความรับผิดชอบ รู้จักหน้าที่ - ความสามัคคี, กลมเกลียว ร่วมมือกันทำงาน ร่วมแรงร่วมใจ - จิตสาธารณะ, ความมีน้ำใจ นักกีฬา, รู้แพ้รู้ชนะรู้ถ้อย ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น เมตตา โอบอ้อมอารี ปรานี เอื้ออาทร มีไมตรี ถนอมไมตรี 	<ul style="list-style-type: none"> - ทะเลาะ, แยกความสามัคคี - ความคิดร้ายต่อผู้อื่น, ใจร้าย พยาบาท อิจฉาริษยา หึงยโส เย่อหยิ่ง อวดดี อวดเก่ง ลำพอง
เด็กกับลักษณะทางวาจา	<ul style="list-style-type: none"> - พูดเพราะ ไพเราะอ่อนหวาน 	<ul style="list-style-type: none"> - กระโชกโฮกฮาก ถ้อยคำ หยาบการกล่าวเท็จ ปด หลอกลวง สอพลอ ประจบ ปั้นน้ำเป็นตัว พูดจาเหลวไหล
เด็กกับลักษณะทางความรู้สึกนึกคิด	<ul style="list-style-type: none"> - ความเที่ยงตรง ยุติธรรม - ความกล้าหาญ อดอาจ กล้า 	
การมีคุณธรรม	มีคุณธรรม	- ไร้คุณธรรม
การรักษาสิ่งแวดล้อม	<ul style="list-style-type: none"> - รักษาต้นน้ำลำธาร รักษา ธรรมชาติ อนุรักษ์ป่าชายเลน 	- ทำลายธรรมชาติ
การกระทำที่เกี่ยวข้องกับ อบายมุข	<ul style="list-style-type: none"> - ต้านยาเสพติด 	<ul style="list-style-type: none"> - ติดยาเสพติด เสพสิ่งเสพติด ดื่มสุรา เล่นการพนัน

จากตัวอย่างในตารางที่ 3.1 การเลือกใช้คำที่สื่อถึงเด็กที่พบในแบบเรียนไทย จะพบว่ามีการสื่อถึงเด็กทั้งในทางบวกและทางลบ การใช้คำที่สื่อในทางบวกนี้จะใช้เพื่อแสดงการยอมรับ ชื่นชมเด็กที่ดีมีคุณเป็นพลเมืองที่ดี เช่น การเป็นเด็กที่มีความรักชาติ การเป็นเด็กที่มีความเรียบร้อยมีกิจกรรมารยาทที่ดี หรือมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคม ส่วนการสื่อถึงเด็กในด้านลบจะใช้เพื่อตำหนิหรือกดทับเด็กที่แสดงพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ ทั้งนี้การใช้คำสื่อถึงเด็กในด้านลบ นั้นแสดงให้เห็นว่าเด็กมักเป็นฝ่ายที่กดขี่และถูกคาดหวังในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมารยาท ความประพฤติ

หน้าที่ การเป็นเด็กซึ่งทุกอย่างจะเป็นเหมือนกรอบทางสังคมที่กดทับให้เด็กต้องประพฤติปฏิบัติตามที่สังคมคาดหวังไว้ หากเด็กคนใดไม่ปฏิบัติตามก็จะถูกสังคมไม่ยอมรับและเกิดการตำหนิขึ้น

นอกจากนี้ หากพิจารณาคำศัพท์ดังตารางที่ 3.1 ข้างต้นจะเห็นว่า ลักษณะที่แบบเรียนใช้เพื่อจำแนกว่าบุคคลใดเป็น "เด็กดี" หรือไม่นั้น ต่างมีความเกี่ยวข้องกับตนเองและผู้อื่น โดย "ผู้อื่น" ในที่นี้สามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ 1) สถาบันหลักของชาติ ได้แก่ สถาบันชาติ สถาบันศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ 2) สมาชิกผู้อื่นในสังคมทั่วไป และ 3) สมาชิกผู้อื่นในครอบครัวหากพิจารณาในด้านสถาบันหลักของชาติจะเห็นว่า แบบเรียนมีการเลือกใช้คำที่กล่าวถึงการแสดงออกที่เกี่ยวข้องกับชาติ ซึ่งหมายถึงสังคมและส่วนรวมด้วย ส่วนด้านสมาชิกผู้อื่นในสังคมนั้น จะเห็นว่า คำศัพท์ส่วนใหญ่เป็นคำศัพท์ที่มีความหมายกล่าวถึงลักษณะที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นในสังคมโดยทั่วไป แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า มีคำศัพท์ส่วนหนึ่งที่มีความหมายกล่าวถึงลักษณะที่เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ระหว่าง "เด็ก" กับ "ผู้ใหญ่" ได้แก่ คำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับการกระทำที่เกี่ยวข้องกับผู้ใหญ่/ผู้มีพระคุณ การกระทำที่เกี่ยวข้องกับผู้ใหญ่ การเคารพ เชื่อฟัง และขอคำแนะนำ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ลักษณะเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์กับ "ผู้ใหญ่" นั้นเป็นลักษณะในการจัดแบ่งว่าบุคคลใดเป็น "เด็กดี" ที่แบบเรียนให้ความสำคัญด้วยเช่นกัน ลักษณะของเด็กดีและเด็กไม่ดีนั้นเป็นสิ่งที่แบบเรียนเลือกที่จะเสนอต่อผู้อ่าน ซึ่งอาจเป็นผลมาจากบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แวดล้อมตัวบทอยู่ในขณะนั้น เช่น การรักษาสีเสื้อขาวที่ปรากฏในตัวบทแบบเรียนไทย การเลือกใช้คำศัพท์ดังตาราง นั้นจะเห็นว่า ลักษณะของเด็กที่แบบเรียนเลือกสื่อแก่ผู้อ่านยังคงเน้นลักษณะที่พึงประสงค์ทางการกระทำและทางความคิด เป็นการเลือกว่าลักษณะใดบ้างเป็นลักษณะที่จะประกอบกันขึ้นเป็นเด็กที่ดีตามความคิดของแบบเรียนซึ่งจะได้สื่อแก่ผู้อ่านต่อไป เมื่อคำศัพท์เหล่านี้ประกอบกับกลวิธีทางภาษาที่เป็นการชี้แนะให้ผู้อ่านเชื่อและเลือกปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตาม เป็นการสื่อให้เห็นว่าลักษณะใดบ้างเป็นลักษณะของเด็กดีที่ผู้อ่านควรปฏิบัติตามและลักษณะใดบ้างเป็นลักษณะที่ผู้อ่านไม่ควรปฏิบัติตาม ดังจะได้กล่าวต่อไป

3.1.1.2 การใช้คำแสดงทัศนภาวะ (Modality)

การใช้คำแสดงทัศนภาวะ (modality) คือ การเสริมข้อมูลของผู้พูดเข้าไปในข้อมูลที่กล่าวเพื่อเป็นการประเมินหรือพิจารณาถ้อยคำที่กล่าว ดังเช่นที่ ซาอิด (Saeed, 2003) กล่าวว่า ทัศนภาวะ เป็นการแสดงระดับของความเชื่อมั่นหรือการผูกมัดในประพจน์นั้นๆ โดยใช้รูปภาษาแบบต่างๆ เช่น การใช้คำช่วยกริยา คำกริยา วิเศษณ์ ตลอดจนการใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อแสดงสถานการณ์สมมติ ทัศนภาวะนี้สามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ ทัศนภาวะที่เกี่ยวข้องกับระดับของความรู้ที่มีของผู้พูดซึ่งเรียกว่า epistemic modality และทัศนภาวะที่เกี่ยวข้องกับภาระหน้าที่

และความผูกพันของผู้พูดซึ่งเรียกว่า deontic modality (นววรรณ พันธุเมธา, 2553, น. 47 - 48, 71- 72)

สรุปได้ว่า ทักษณภาวะ คือการใช้คำที่มีการแสดงทัศนคติของผู้พูดเข้าไปในถ้อยคำที่กล่าว เพื่อประเมินความเป็นจริงของสิ่งที่กล่าว ซึ่งแสดงถึงความเชื่อมั่นหรือความเชื่อในบางอย่างของผู้พูด จากการศึกษาครั้งนี้พบการใช้คำแสดงทัศนภาวะ 4 รูปแบบคือ 1) การสั่ง เตือน หรือแนะนำ 2) การใช้การบอกเล่า 3) การใช้คำแสดงการประเมินค่า และ 4) การใช้ทัศนภาวะด้วยการใช้ประโยคเงื่อนไข

1) การใช้คำแสดงทัศนภาวะ **สั่ง เตือนหรือแนะนำ** เป็นการใช้ทัศนภาวะเพื่อสื่อว่าสิ่งที่ผู้ส่งสารนำเสนอขึ้นเป็นสิ่งที่ต้องกระทำ ไม่ต้องกระทำ ควรกระทำ หรือไม่ควรกระทำ ด้วยการเลือกใช้คำเพื่อสื่อให้ผู้รับสารเข้าใจว่า คำสั่ง คำเตือนหรือคำแนะนำนั้นเป็นข้อเท็จจริงที่ควรหรือไม่ควรปฏิบัติ ทั้งที่เป็นเพียงทัศนคติของผู้ส่งสารเท่านั้น ตัวอย่างคำแสดงทัศนภาวะที่ผู้ส่งสารนิยมใช้ในการสั่ง เตือน หรือ แนะนำ ได้แก่ **ต้อง ไม่ต้อง ควร ไม่ควร ระวัง พึง ขอแนะนำ** เป็นต้น ดังตัวอย่าง

(ตัวอย่างที่ 1)

ครู “คนไทยในอดีตมีความสามัคคี มีความเอื้ออาทรช่วยเหลือกัน และรู้จักปรับตัวให้ทันต่อสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งเราควรร่วมมือกันพัฒนาประเทศไทย ควรยึดถือเป็นแบบอย่าง รักษาดี และสามัคคีเพื่อให้ชาติไทยของเราดำรงอยู่ต่อไป”

(ประวัติศาสตร์ ป.3, น. 88)

(ตัวอย่างที่ 2)

แม่ “การไหว้เป็นวัฒนธรรมไทยที่ดีงาม เราต้องรักษาไว้และต้องปฏิบัติให้ถูกต้องด้วย”

(ประวัติศาสตร์ ป.1, น. 59)

(ตัวอย่างที่ 3)

"เมาไม่ขับ" คราวนี้ผมอ่านในใจแล้วครับ ผมว่าป้ายข้อความนี้เป็น

ปริศนา ผมไม่เข้าใจว่า เมาอะไร เมาจากการดื่มสุราอย่างเดียวหรือหมายรวมเมาอย่างอื่น ด้วย เช่น เมาจากการเสพสิ่งเสพติด เมาใจ แต่ผมคิดว่า ไม่ว่าจะเมาแบบไหน ก็ไม่ควรขับรถ ทั้งนั้นแหละครับ ปัญหาอยู่ที่คนเมา เขาไม่ยอมรับว่าเขาเมา มีแต่คนอื่นบอกว่าเขาเมา การแก้ปัญหาจากคนอื่นบอก ไม่ได้ผลเท่ากับตนเองรู้ปัญหาของตนเอง แล้วจะแก้ปัญหากันให้ลุล่วงได้อย่างไรละครับ นี่แหละที่เป็นปริศนาคำคาใจของผม

(ภาษาพาที ป.6, น. 41)

เมื่อพิจารณาตัวอย่างที่นำมาประกอบนี้ พบว่ามีการใช้คำแสดงทัศนภาวะแนะนำโดยผู้เขียน เลือกใช้คำว่า **ต้อง** **ไม่ต้อง** **ควร** **ไม่ควร** **ระวัง** **ขอแนะนำ** เพื่อแสดงทัศนภาวะที่ผู้ส่งสารนิยมใช้ ในคำแสดงทัศนภาวะ **สั่ง** **เตือน** หรือ**แนะนำ** พร้อมทั้งระบุสาเหตุที่แนะนำ โดยเรื่องที่แนะนำจะเป็นการกระทำ พฤติกรรมที่ดี เช่น ความสามัคคี พบคำว่า **“ควรร่วมมือกัน”** เป็นการแสดงความคิดเห็นว่าเป็นธรรมดา เพื่ออ้างว่าความสามัคคีหรือการกระทำที่ดีที่สุดที่จะพัฒนาประเทศ เป็นเรื่องธรรมดาที่ทุกคนปรารถนา หรือการเตือน หรือแนะนำ ให้ข้อคิดในการดำเนินชีวิตของเด็ก โดยเฉพาะเด็กที่อยู่ในวัยประถมศึกษาเป็นช่วงวัยที่วุ่นวายง่าย ทำตามแบบอย่าง

จากตัวอย่าง ได้กล่าวถึงตัวบทที่ได้ให้คำแนะนำว่าควรเป็นเด็กที่ดี ที่ควรส่งเสริม สนับสนุน และให้เกียรติทั้งต่อหน้าและลับหลัง สื่อให้เห็นถึงอุดมการณ์ความเป็นเด็กอย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังพบตัวบทที่ให้คำแนะนำในเรื่องของการปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับภาพเด็กดีของวัฒนธรรมไทย ซึ่งเป็นคำแนะนำที่สำคัญในการครองตน และคำกล่าวนี้อาจเป็น วาทกรรมที่ยังผลิตซ้ำในสังคมไทย

2) การใช้คำแสดงทัศนภาวะบอกเล่า คือการใช้ผู้ส่งสารต้องการสื่อว่าสิ่งที่นำเสนอ นั้น เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมดาเป็นปกติวิสัย เป็นข้อเท็จจริง หรือเป็นเพียงทัศนะของผู้ส่งสารเท่านั้น ทัศนภาวะแบบคำแสดงทัศนภาวะบอกเล่านิยมใช้คำว่า **“เป็น”** ในการสื่อว่าสิ่งนั้นเป็นข้อเท็จจริงหรือเป็นปกติวิสัย ดังตัวอย่าง

(ตัวอย่างที่ 1)

“...เด็กๆพูดกันว่า กิจกรรมภาษาไทยนี้สนุกดี ไม่น่าจะมีเฉพาะวันภาษาไทยแห่งชาติเท่านั้น น่าจะมีทุกวัน เพราะภาษาไทย เป็นภาษาของเรา เป็นศักดิ์ศรีของชาติที่คนไทยทุกคนควรรูมิใจ

(ภาษาพาที ป.3, น. 102)

(ตัวอย่างที่ 2)

“ข้านี้แหละจะกลับไปเป็นครอบครัวเขา”

(ประวัติศาสตร์ ป.1, น. 52)

(ตัวอย่างที่ 3)

“หลายคนเคยเป็นเจ้าของนามาก่อนแต่แล้ววันหนึ่งมีนายหน้ามา
กว้านซื้อที่นา ที่ดินทำกินสมัยพ่อ แม่บุกเบิกมาก็หลุดแหลมไป บางคนใช้จ่ายอย่างประมาท
สุดท้ายเงินหมดต้องกลับกลายมาเป็นลูกจ้างคนอื่นและยังต้องเสียใจมากขึ้นไปอีกเมื่อทราบว่า
เจ้าของที่นารายใหม่ ล้วนเป็นนายทุนต่างชาติที่หวังเข้ายึดครองแผ่นดินไทยอันอุดมสมบูรณ์
ด้วยวิธีการต่าง ๆ นานา...”

(ภาษาพาที ป. 6, น.23)

จากตัวอย่างจะเห็นทัศนภาวะที่ผู้ส่งสารต้องการสื่อว่า สิ่งที่น่าเสนอนั้นเป็นข้อเท็จจริงเป็น
สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมดา โดยผู้เขียนได้ใช้คำว่า **เป็นภาษาของเรา, เป็นศักดิ์ศรีของชาติ, เป็นครอบครัว
เขา, เป็นเจ้าของนา, เป็นลูกจ้าง, เป็นนายทุนต่างชาติ** เพื่อแสดงให้เห็นว่าสิ่งที่กล่าวถึงนี้เป็นสิ่งที่
เกิดขึ้นตามธรรมชาติเป็นปกติธรรมดาเพื่ออธิบายสิ่งที่กล่าวถึงสิ่งที่เป็นข้อเท็จจริงซึ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้น
เป็นเหตุที่เกิดขึ้นตามปกติ และเป็นที่ยอมรับอย่างยาวนาน

3) การใช้คำแสดงการประเมินค่า

การใช้คำแสดงการประเมินค่า เป็นการใช้คำที่มีความหมายที่แสดงถึง
การวินิจฉัยสิ่งต่างๆ ในประเด็นของการให้คุณค่าว่าสิ่งนั้นดีหรือไม่อย่างไร เป็นการเลือกใช้คำของผู้ส่ง
สารที่แสดงการตัดสินว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ดีให้ดูเสมือนว่าเป็นข้อเท็จจริงที่ผู้รับสารควรเชื่อถือ ทั้ง
ที่ความจริงแล้วสิ่งที่น่าเสนอเป็นเพียงการแสดงทัศนะของผู้ส่งสารเท่านั้น จากการวิเคราะห์ข้อมูล
แบบเรียน พบว่า คำแสดงการประเมินค่านั้นเป็นคำศัพท์ที่มักปรากฏร่วมกับคำศัพท์ที่สื่อถึงลักษณะ
ของเด็กต่างๆ ในตัวบทเพื่อต้องการให้ผู้อ่านเห็นว่า พฤติกรรมการกระทำตลอดจนลักษณะนิสัยเหล่านี้
เป็นสิ่งดีหรือไม่ดีอย่างไร ซึ่งส่งผลให้ผู้อ่านสามารถเลือกปฏิบัติตนได้ตามที่แบบเรียนต้องการ พบคำว่า
ดี ไม่ดี ฟังประสงค์ ไม่ฟังประสงค์ เยี่ยม แอ่ เหมาะสม คู่ควร สำเร็จ ที่สุด ฯลฯ ดังตัวอย่าง

(ตัวอย่างที่ 1)

เด็กดีต้องมีหน้าที่ต่อชุมชน ช่วยบำรุงรักษาสมบัติของส่วนรวม เพื่อให้บ้านเมือง
มีระเบียบและสวยงาม

(ภาษาพาที ป.2, น.176)

(ตัวอย่างที่ 2)

ทุกคนมีความพยายาม ในที่สุดก็สำเร็จ

(ภาษาพาที ป.2, น.192)

(ตัวอย่างที่ 3)

“ลูกรัก...” แม่พูดได้เพียงแค่นั้นเพราะความตื่นตัน พ่อรีบพูดต่อทันที “ขอบใจ
ลูกมาก นี่เป็นของขวัญที่มีค่าที่สุดในชีวิตของพ่อแม่ ขอให้ลูกเป็นคนดี มีจิตใจงาม รู้จัก
กตัญญูรู้คุณเช่นนี้ตลอดไปนะ” ทั้ง 4 คนพ่อแม่ลูกโอบกอดกันอย่างมีความสุข

(ภาษาพาที ป. 4, บทที่ 2 ออมไว้กำไรชีวิต, น.27)

จากตัวอย่างที่ 1-3 ผู้เขียนเลือกใช้คำที่แสดงการตัดสินใจว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ดี เช่นคำว่า เด็กดีต้องมีหน้าที่ต่อชุมชน, มีระเบียบและสวยงาม, ในที่สุดก็สำเร็จ, ของขวัญที่มีค่าที่สุด, ขอให้ลูกเป็นคนดี มีจิตใจงาม เพื่อให้ดูเสมือนว่าเป็นข้อเท็จจริงที่ผู้รับสารควรเชื่อถือ ทั้งที่ความจริงแล้ว สิ่งที่น่าเสนอเป็นเพียงทรรศนะของผู้ส่งสารเท่านั้น การประเมินค่านี้ผู้สร้างวาทกรรมมีอำนาจอย่างมากในการกำหนดว่าสิ่งใดดีหรือไม่ดี หรือเหมาะสมมากน้อยเพียงใด การใช้คำแสดงทัศนภวณี้จะแสดงให้เห็นว่าผู้ส่งสาร ซึ่งหมายถึงแบบเรียนนี้เป็นผู้สร้างวาทกรรมที่พยายามนำเสนอให้ผู้รับสารหรือผู้อ่านเห็นว่า สิ่งที่ผู้ส่งสารนำเสนอเป็นข้อเท็จจริง เป็นปกติวิสัยต่างๆ ไปในสังคม เป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติหรือไม่ควรปฏิบัติ ทั้งหมดนี้ล้วนผ่านการประเมินค่ามาแล้วว่าดีหรือไม่ดี ผู้รับสารจึงเชื่อและปฏิบัติตามสิ่งที่ผู้ส่งสารนำเสนอ การเชื่อและปฏิบัติตามนี้ย่อมแสดงว่าผู้รับสาร(ผู้อ่าน)ยอมรับในอุดมการณ์และยอมรับในอำนาจของผู้ส่งสาร (แบบเรียน) ว่ามีอำนาจในการกำหนดการกระทำและความเป็นไปในชีวิตของตนเอง รวมทั้งปฏิเสธอำนาจของตนในการกำหนดชีวิตตนเองด้วยเช่นกัน

การใช้คำแสดงการประเมินค่าจากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า กลวิธีทางภาษาที่แบบเรียนใช้ในการตัดสินใจ พฤติกรรมของบุคคลที่สื่อผ่านการเลือกใช้คำศัพท์นั้น มีลักษณะใดบ้าง เป็นลักษณะดีและลักษณะใดที่ไม่ดี ซึ่งเป็นการกำหนดและวางกรอบความคิดเกี่ยวกับลักษณะของเด็กดีและเด็กไม่ดีให้แก่ผู้อ่าน และไม่เปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้คิดหรือวิเคราะห์ว่าพฤติกรรม การกระทำของ

บุคคลใดบ้างที่ดีและไม่ดีด้วยระบบคิดของตนเอง แบบเรียนทำหน้าที่ในการคิดและตัดสินใจ เลือก ลักษณะ พฤติกรรมของบุคคลเหล่านั้นให้แทน เป็นวาทกรรมที่มีความน่าเชื่อถือเป็นอย่างมากในสังคม ของแบบเรียนแล้วจึงยิ่งส่งผลให้ผู้อ่านเชื่อและเคารพผลการตัดสินลักษณะของบุคคลที่แบบเรียนสื่อ มาถึงตนและสื่อภาพของเด็กดีและเด็กไม่ดีขึ้นในระบบความคิดของตนซึ่งล้วนแต่มีลักษณะตามที่ แบบเรียนต้องการ

4) การใช้ทัศนภาวะด้วยการใช้ประโยคเงื่อนไข

จากการศึกษาแบบเรียนผ่านการใช้คำแสดงทัศนภาวะเพื่อสื่ออุดมการณ์ เกี่ยวกับเด็กนั้นเป็นที่น่าสังเกตว่า แบบเรียนมักใช้คำเพื่อสื่อความหมายให้ผู้อ่านเห็นว่าลักษณะใดเป็น ลักษณะที่มีอาจหลีกเลี่ยงในการปฏิบัติและลักษณะใดเป็นลักษณะที่สามารถหลีกเลี่ยงไม่สมควรที่จะ ปฏิบัติ การแสดงทัศนภาวะดังกล่าวปรากฏได้เฉพาะในวาทกรรมบางประเภทเท่านั้น ซึ่งเป็นการชี้แนะ ให้ผู้อ่านปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตามลักษณะของเด็กดีเหล่านั้นโดยอาศัยอำนาจของแบบเรียน เพื่อ กำหนดกรอบการปฏิบัติตนให้ผู้อ่านปฏิบัติตามสอดคล้องกับภาพของเด็กที่ดีและไม่ดีดังที่แบบเรียนสื่อ

(ตัวอย่างที่ 1)

ถ้าเรามีเวลาพอที่จะนั่งดูเส้นด้ายที่พันไว้ในหลอดอย่างเป็น ระเบียบ เราจะพบว่าแม้เส้นด้ายยาวหลายสิบเมตรแต่มันก็ไม่พันกันยุ่งเหยิง หยิบมาใช้ได้ ง่ายตามความต้องการ เมื่อเราเย็บผ้าเสร็จก็เก็บหลอดด้ายเข้ากล่องไว้อย่างเรียบร้อย

เส้นทางชีวิตของเราเหมือนกับเส้นด้าย ถ้าเราดำเนินชีวิตอย่าง ไม่มีหลักการและระบบระเบียบ คิด ทำ กิน อยู่ ไปตามอารมณ์ เมื่อเกิดปัญหา ก็เก็บ หมักหมมเอาไว้หรือแก้ปัญหาไปแบบขายผ้าเอาหน้ารอด ชีวิตย่อมยุ่งเหยิงจนในที่สุดก็ กลายเป็นปมเงื่อนที่รัดตัวจนตาย

(ภาษาพาที ป.6, น. 245)

จากตัวอย่างที่ (1) เห็นได้ว่า มีการใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อแสดงทัศนภาวะของตัวละคร ผู้กล่าวข้อความนี้ไปสู่อ่าน ดังจะเห็นว่า ประโยคเงื่อนไขนี้ประกอบด้วยส่วนที่เป็นเหตุขึ้นต้นคำว่า "ถ้า" คือ "ถ้าเราดำเนินชีวิตอย่างไม่มีหลักการและระบบระเบียบ คิด ทำ กิน อยู่ ไปตามอารมณ์ เมื่อ เกิดปัญหา ก็เก็บหมักหมมเอาไว้หรือแก้ปัญหาไปแบบขายผ้าเอาหน้ารอด" และส่วนที่เป็นผลซึ่งมีคำ แสดงทัศนภาวะ "ยอม" สื่อถึง "ชีวิตย่อมยุ่งเหยิง จนในที่สุดกลายเป็นปมเงื่อนที่รัดตัวจนตาย" ประโยคเงื่อนไขที่ใช้นี้แสดงทัศนภาวะของตัวละครผู้กล่าวข้อความ เห็นว่า หากดำเนินอย่างไม่มีหลักการ

และระบบระเบียบ ทำสิ่งใดตามอารมณ์และไม่แก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ดังส่วนที่เป็นเหตุที่นั้นที่จะ ทำให้ชีวิตยุ่งเหยิง ไม่ราบรื่น ดังส่วนที่เป็นผลของประโยคเงื่อนไขนี้

(ตัวอย่างที่ 2)

ถ้าเราอยู่ในเรือกลางมหาสมุทร ทุกคนย่อมอยากไปให้ถึงฝั่ง

ผืนแผ่นดิน เกาะและภูเขา

(ภาษาพาที ป.4, น. 252)

ตัวอย่างที่ (2) แสดงให้เห็นถึงการใช้วิธีการแสดงทัศนภาวะ ประกอบกันเพื่อชี้นำผู้อ่าน โดยการใช้ประโยคเงื่อนไข คือ "ถ้าเราอยู่ในเรือกลางมหาสมุทร ทุกคนย่อมอยากไปให้ถึงฝั่งผืนแผ่นดิน เกาะ และภูเขา" ประกอบกับการใช้คำแสดงภาวะ "ยอม" เพื่อแสดงทัศนภาวะว่า คนที่อยู่ในเรือกลางมหาสมุทรนั้นอยากไปให้ถึงฝั่ง การใช้คำแสดงทัศนภาวะตามตัวอย่างข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่า ผู้พูดต้องการแสดงให้ผู้อื่นเห็นว่า การอยู่ในเรือกลางมหาสมุทรนั้นส่งผลอย่างไร เห็นว่าทัศนภาวะนี้เป็น การแสดงให้ผู้อ่านควรตระหนักด้วย

3.1.1.3 การใช้ประโยคเงื่อนไข (conditional sentence)

ประโยคเงื่อนไข (conditional sentence) หมายถึง ประโยคที่มีเนื้อความ แบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนหนึ่งมีเนื้อความกล่าวถึงเหตุหรือเงื่อนไขที่ให้เลือกทำหรือไม่ทำ และส่วน ที่มีเนื้อความกล่าวถึงผลที่จะเกิดขึ้นตามมาจากการกระทำนั้น (ชนกพร พัวพัฒนกุล, 2556, น. 118) การใช้ประโยคเงื่อนไขเป็นกลวิธีหนึ่งในการโน้มน้าวให้ผู้รับสารทำตามและผู้ส่งสารต้องการ ซึ่งเป็นการ ทำให้ผู้อ่านเชื่อตามที่แบบเรียนต้องการ นัยสำคัญของการใช้ประโยคเงื่อนไขคือ การแสดงว่าผู้รับ สารมีสิทธิ์เลือกที่จะทำหรือไม่ทำตามที่ผู้ส่งสารต้องการก็ได้ ผู้ส่งสารเพียงแค่แสดงผลลัพธ์ของการ กระทำตามเงื่อนไขให้ผู้รับสารเห็นเท่านั้น จากการศึกษาพบว่า แบบเรียนได้ใช้ประโยคเงื่อนไขแสดง ความสัมพันธ์แบบแสดงเหตุผล

การใช้ประโยคเงื่อนไขแสดงความสัมพันธ์แบบแสดงเหตุผล คือการ กล่าวถึงเนื้อความที่ประกอบด้วย 2 ส่วน คือส่วนที่เป็นเหตุหรือสาเหตุ และส่วนที่เป็นผลหรือผลลัพธ์ เพื่อสร้างเงื่อนไขให้ผู้รับสารเชื่อว่าสาเหตุที่กล่าวถึงย่อมนำไปสู่ผลลัพธ์ใด หรือผลลัพธ์ที่ปรากฏมา จากสาเหตุใด โดยมีภักปรากฏคำเชื่อมที่ใช้ในการแสดงเหตุผล เช่น ถ้า...ก็, เพราะ..., จึง,เพราะ...จึง, เพราะ....ต้อง, ทำให้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(ตัวอย่างที่ 1)

พ่อ: “คนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย มีอิสระในการนับถือศาสนา ใครจะนับถือศาสนาใดก็ได้ เพราะศาสนาทุกศาสนามีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ มีหลักธรรมของศาสนาที่สอนให้เป็นคนดี ซึ่งทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข มีความรักใคร่ สามัคคีกัน เพื่อนของแก้วคงนับถือศาสนาอื่นที่ไม่ใช่ศาสนาพุทธ เช่น นับถือศาสนาคริสต์ จะมีพิธีสวดมนต์ที่โบสถ์ คริสต์ทุกวันอาทิตย์ หรือนับถือศาสนาอิสลาม จะมีการทำละหมาดทุกวันทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ... แต่ถึงอย่างไรทุกคนก็เป็นคนไทย ...”

(หน้าที่พลเมือง ป.3, น. 19-20)

จากตัวอย่างที่ (1) ผู้ส่งสารใช้คำว่า “ทำให้” เพื่อสร้างเงื่อนไขให้เห็นว่า หากกระทำตามเงื่อนไขในส่วนแรกจะเกิดผลลัพธ์ตามมาดังที่ระบุไว้ในส่วนที่ 2 สื่อให้เห็นถึงการสร้างความสัมพันธ์ของประโยค 2 ส่วนในรูปแบบที่เป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน และจากตัวอย่าง แสดงให้เห็นคำว่า“ทำให้” เป็นคำเชื่อมแสดงเหตุผล ระหว่างส่วนของประโยคที่กล่าวถึงเหตุคือ "หลักธรรมของศาสนาที่สอนให้เป็นคนดี" กับส่วนของประโยคที่กล่าวถึงผล คือ "อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข มีความรักใคร่ สามัคคีกัน" ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าหลักธรรมของศาสนาที่สอนให้เป็นคนดีเป็นลักษณะของเด็กดีที่แบบเรียนต้องการกล่าวถึงนั้นมีผลดี คือทำให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข มีความรักใคร่ สามัคคีกัน

(ตัวอย่างที่ 2)

"เพื่อนๆ คงเคยได้อ่านเรื่องนักสืบกันมาบ้าง นักสืบเป็นคนฉลาดรอบคอบมีไหวพริบ เขาจึงสามารถสืบเรื่องราวที่ยุ่งยากซับซ้อนได้"

(วรรณคดีลำนำ ป.6, น. 16)

จากตัวอย่างที่ (2) ผู้เขียนได้สร้างประโยคเงื่อนไขโดยใช้คำว่า "จึง" เป็นคำที่ใช้เชื่อมระหว่างส่วนของประโยคที่กล่าวถึงเหตุ คือ "นักสืบเป็นคนฉลาดรอบคอบมีไหวพริบ" กับส่วนของประโยคที่เป็นผล คือ "สามารถสืบเรื่องราวที่ยุ่งยากซับซ้อนได้" เป็นการแสดงให้เห็นว่าความฉลาดรอบคอบมีไหวพริบนั้นสามารถคลี่คลายปัญหาที่อาจดูยุ่งยากและซับซ้อนลงได้

ประโยคแสดงเหตุผลนี้ นอกจากจะใช้เพื่อกล่าวถึงลักษณะของเด็กดีต่างๆ ดังตัวอย่างข้างต้นแล้ว แบบเรียนยังนำมาใช้เพื่อสื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับลักษณะของคนไม่ดีต่างๆ ด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(ตัวอย่างที่ 1)

"พาลูกมาเถอะ ลูกควรได้รับรู้บทเรียนสำคัญ ดูไว้จะได้ไม่เอาเยี่ยงอย่าง พี่ต้องขอโทษ เดือนและลูกๆ ด้วย เพราะความโลภแท้ๆ ทำให้ชีวิตต้องพังพินาศ เดือนพาลูกย้ายออกไป จากที่นี่เถอะนะ เพื่อลูกจะได้ไม่ต้องกระทบกระเทือนใจอีก"

(ภาษาพาที ป.6, น. 105)

(ตัวอย่างที่ 2)

เด็กคนนั้นก็วิ่งร้องไห้หนักแล้วสุขุข กลับมาบอกพ่อแม่ พ่อแม่ก็ตกใจครั้งนั้นพูดไปพูดมาก็ ได้ความว่า ที่เป็นเหตุอันตรายถึงกับได้รับความเสียหายครั้งนี้ ก็เพราะลูกของตัวเคยพูดจา เหลวไหลมาาก จนเมื่อมีเหตุจริงก็ไม่มีใครเชื่อ จึงเขียนตีสูกของตัวเป็นสาหัส

(วรรณคดีลำนํ้า ป.3, น. 75)

ตัวอย่างนี้เป็นการใช้ประโยค แสดงเหตุผลเพื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าลักษณะของคนไม่ดีนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติ ดังตัวอย่างที่ (1) ที่ใช้ประโยคแสดงเหตุผลที่มีคำว่า "ทำให้" เป็นคำเชื่อมแสดงเหตุผลระหว่างส่วนของประโยคที่กล่าวถึงเหตุในตัวอย่างนี้คือ "ความโลภ" กับส่วนของประโยคที่เป็นผล คือ "ชีวิตต้องพังพินาศ" ซึ่งเป็นการสื่อให้ผู้อ่านเห็นว่า ความโลภทำให้ชีวิตต้องพัง ส่วนตัวอย่างที่ (2) เป็นการใช้ประโยคแสดงเหตุผลที่มีคำว่า "เพราะ" เป็นคำเชื่อมแสดงเหตุผลระหว่างส่วนของประโยคที่กล่าวถึงเหตุ คือ "ลูกของตัวเคยพูดจาเหลวไหลมาาก" กับส่วนของประโยคที่กล่าวถึงผล คือ "ครั้งพูดไปพูดมาก็ได้ความว่าที่เป็นเหตุอันตรายถึงกับได้รับความเสียหายครั้งนี้" ซึ่งเป็นการสื่อให้ผู้อ่านเห็นว่า การพูดจาเหลวไหลนั้น นำอันตรายและได้รับความเสียหายให้ผู้พูด เป็นต้น

3.1.1.4 การกล่าวอ้าง (reference)

การกล่าวอ้างเป็นกลวิธีหนึ่งที่แบบเรียน(ผู้ส่งสาร)ใช้ในการถ่ายทอดอุดมการณ์ต่างๆ โดยการหยิบยกข้อมูลที่น่าเชื่อถือมาอ้างอิงประกอบการนำเสนอตัวบทต่างๆ ในแบบเรียนเพื่อชักนำความคิดให้ผู้รับสาร (ผู้อ่าน) เห็นว่าสิ่งที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นอุปนิสัยรวมถึงความเป็นไปต่างๆ ในชีวิตของผู้รับสารล้วนเกิดจากอิทธิพลจากสิ่งที่แบบเรียนนำเสนอทั้งสิ้น หากผู้รับสารเชื่อถือความคิด ดังกล่าวก็เท่ากับยอมรับว่าสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตของตนนั้น ตนเองมิได้เป็นผู้กำหนดแต่เป็นสิ่งที่แบบเรียนนำเสนอให้ซ้ำๆ ตอกย้ำ ชักนำ คล้อยตามจนคิดว่าความคิดเหล่านั้นมีอำนาจในชีวิต จนนำไปสู่แนวทางในการดำเนินชีวิต จากการศึกษาพบว่าได้ใช้การกล่าวอ้างเพื่อถ่ายทอดอุดมการณ์ 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) การกล่าวอ้างบุคคลทั่วไป 2) การกล่าวอ้างบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือประสบความสำเร็จ และ 3) การกล่าวอ้างส่วนใหญ่

1) การกล่าวอ้างบุคคลทั่วไป

การกล่าวอ้างถึงบุคคลทั่วไปเป็นกลวิธีการกล่าวอ้างอีกรูปแบบหนึ่งที่พบว่า การกล่าวอ้างรูปแบบนี้ คล้ายกับการกล่าวอ้างบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือประสบความสำเร็จ แต่จะไม่ระบุตำแหน่งหน้าที่การงานหรือสถานะทางสังคมที่ชัดเจน แต่ระบุเพียงหัวข้อหรือประเด็นให้ครอบคลุมในเรื่องที่สำคัญ ได้แก่ ความเป็นเด็ก ความเป็นคนดี และบุคคลที่มีลักษณะที่น่าชื่นชม พบการใช้คำว่า **เด็กดี คนดี คนไทยนิสัยดี**

(ตัวอย่างที่ 1)

เด็กดีต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่อยากได้ของผู้อื่นมาเป็นของตน

(ภาษาพาที ป.2, น.177)

(ตัวอย่างที่ 2)

หนูเป็นคนดีมีน้ำใจใจใซ้ใหม่ คนมีน้ำใจทำอะไรก็บ้าง

(วรรณคดีลำนานา ป.1, น.27)

(ตัวอย่างที่ 3)

คนไทยนิสัยดี ยิ้มเก่ง มีน้ำใจงามและชอบช่วยเหลือเกื้อกูลกันค่ะ”

(ประวัติศาสตร์ ป.1, น. 85)

จากตัวอย่างที่ 1-3 พบการกล่าวอ้างบุคคลทั่วไปโดยใช้คำว่า “ดี” เพื่อเน้นความเฉพาะเจาะจง และเน้นความพิเศษของข้อความบริบทร่วม โดยชี้ให้เห็นความพิเศษหรือคุณลักษณะที่พิเศษของเด็ก หากผู้อ่านมีลักษณะหรือมีคุณสมบัติเหมือนในข้อความ ผู้อ่านก็คือคนประเภทในข้อความนี้ด้วยเช่นกัน เด็กดีที่มีความซื่อสัตย์สุจริต ถ้าผู้อ่านมีความซื่อสัตย์ ผู้อ่านก็คือเด็กดีเช่นกันหรือหากผู้อ่านมีน้ำใจ ผู้อ่านก็จะเป็นคนดีแบบนี้เหมือนกัน เป็นต้น

2) การกล่าวอ้างบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือประสบความสำเร็จ

เป็นกลวิธีหนึ่งที่ผู้ส่งสารซึ่งเป็นผู้สร้างวาทกรรม “เด็กดี” นำมาใช้เพื่อโน้มน้าวความคิดของผู้รับสารด้วยการอ้างอิงชื่อของบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือประสบความสำเร็จ เช่น เด็กต้นแบบ ครู ตำรวจ ประชาชนชาวบ้าน นักการเมืองท้องถิ่น (อบต.) บุคคลตัวอย่าง นักธุรกิจที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งมีอาชีพที่มีความน่าเชื่อถือประสบความสำเร็จ มีอำนาจบารมีในสังคม เป็นต้น คนกลุ่มนี้เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงและประสบความสำเร็จด้านหน้าที่การงานเมื่อถูกนำมากล่าวอ้างจึงมีอิทธิพลต่อความคิดของผู้รับสารที่มีโอกาสคล้อยตามสิ่งที่ผู้ส่งสารนำเสนอได้ง่าย เช่น การปฏิบัติตน การดูแลครอบครัว การทำงาน แสดงให้เห็นภาพบุคคลที่เก่งประสบความสำเร็จ ดังตัวอย่าง

(ตัวอย่างที่ 1)

ครูกิตติใจดี พูดเพราะ ไม่ชอบทำโทษ ชอบให้โอกาสเด็กๆ ได้คิดปรับปรุงตัวเอง ครูกิตติใจดีมีกิจกรรมแปลกๆ ให้เด็กๆ เล่นสนุกอยู่เสมอ หลังจากแบ่งกลุ่มทำงานแล้ว เด็กๆ ทุกคนทำงานที่ท้าทายด้วยความตั้งใจ

(ภาษาพาที ป.2, น. 191)

(ตัวอย่างที่ 2)

บุคคลตัวอย่างอันควรยกย่องว่าเป็นผู้มีจิตสาธารณะ เช่น พระอุดมประชากร (อลงกต ติกุขปญโญ) เจ้าอาวาสวัดพระบาทน้ำพุ ท่านใช้หลักความมีเมตตาและมนุษยธรรมที่มนุษย์พึงมีต่อมนุษย์ ตั้งโครงการธรรมรักษันเวศน์ ซึ่งเป็นโครงการต้นแบบบ้านพักผู้ป่วยโรคเอดส์ระยะสุดท้าย ให้มีที่พักพิงอันอบอุ่น ท่านดูแลพยาบาลผู้ป่วยด้วยความนุ่มนวลและน้ำใจที่เปี่ยมด้วยเมตตา ป้อนข้าว ป้อนน้ำ ป้อนยาเช็ดตัว ทำแผลให้อย่างไม่รังเกียจ ทำให้ผู้ป่วยมีกำลังใจที่จะสู้ชีวิตอีกครั้ง

(ภาษาพาที ป.5, น. 45)

(ตัวอย่างที่ 3)

“นั่นเป็นฝีมือของ อบต. บ้านเรานี้แหละที่ช่วยกันปรับปรุงถนนหนทางทางระบายน้ำท่อประปา ให้เราอยู่กันอย่างสุขสบาย”

(ภาษาพาที ป.5 , น. 99)

(ตัวอย่างที่ 4)

“บรรพบุรุษของเราสร้างสรรค์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่ดั่งงามไว้ให้มากมายครับ”

(ประวัติศาสตร์ ป.1, น. 84)

(ตัวอย่างที่ 5)

ขามาน้ำตาน้ำรักชอบไว้ผมหน้าม้า กิริยามารยาทสุภาพเรียบร้อย พูดจาไพเราะ กล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็น เรียนหนังสือเก่ง เป็นหัวหน้าห้องที่ขยันขันแข็ง ใครๆที่รู้จักขามาก็อยากให้ลูกหลานของตนเองเป็นอย่างขามา

(ภาษาพาที ป.3 บทที่ 2 แต่เด็กชื่อไว้, น. 18)

จากตัวอย่างที่ 1 - 5 พบว่า มีการใช้นามวลี ขามาน้ำตาน้ำรักกิริยามารยาทสุภาพเรียบร้อย พูดจาไพเราะ กล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็น เรียนหนังสือเก่ง เป็นหัวหน้าห้องที่ขยันขันแข็ง ครูกิตติใจ

ดี พูดเพราะรวมทั้งนำเสนอลักษณะของเด็กต้นแบบ ผู้ใหญ่ต้นแบบ บทบาทในวงสังคม เช่น ชามาเป็นเด็กน่ารัก ใครที่รู้จักมักเอยากให้ลูกหลานตนเป็นอย่างชามา นั่นเป็นเพราะเด็กได้รับการศึกษาในโรงเรียน ผ่านการอบรมเลี้ยงดูที่ดี ได้รับการยอมรับจากสังคมให้ทำงานในหน้าที่สำคัญ เช่น หัวหน้าโครงการ ครู นักการเมืองท้องถิ่น แต่ถึงอย่างไร บทบาทหน้าที่ของ “เด็ก” จากอุดมการณ์ความเป็นเด็กดีแบบเดิมได้ถูกผลิตซ้ำเพื่อตอกย้ำให้เด็กที่มีพฤติกรรมที่ดี คำนึงถึงตลอดเวลาว่า ไม่ว่าตนอยู่ตรงส่วนใดเด็กต้องสร้างสิ่งที่ดีและลักษณะที่พึงประสงค์เสมอ

3) การกล่าวอ้างส่วนใหญ่

การกล่าวอ้างส่วนใหญ่เป็นกลวิธีทางภาษาที่มักถูกนำมาใช้ในการโน้มน้าวใจ เพราะมีอิทธิพลโน้มน้าวความคิดของผู้รับสารได้มาก การอ้างส่วนใหญ่เป็นการเลือกใช้คำที่มีความหมายอ้างอิงถึงบุคคลต่างๆ ในสังคม ซึ่งอาจเป็นสังคมจริงหรือสังคมที่ถูกสร้างขึ้นในเรื่องเล่า จากการศึกษาแบบเรียน พบว่า คำที่เลือกใช้เพื่ออ้างถึงบุคคลในสังคมนี้ ได้แก่ คำที่มีความหมายอ้างอิงถึงบุคคลทุกๆ คนในสังคม เช่น ทุกคน ทุกๆ คน เด็กๆ เด็กทุกคน ทุกฝ่าย ตลอดจนคำที่มีความหมายไม่ชี้เฉพาะว่าเป็นบุคคลใด เช่น ใครๆ ไม่ว่าใครและคำที่มีความหมายว่าบุคคลต่างๆ เป็นคำที่มีความหมายสื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าบุคคลส่วนใหญ่ในสังคมหรือบุคคลทุกๆ คนในสังคมมีการกระทำ พฤติกรรมและทัศนคติต่อลักษณะของเด็กดีไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งที่จริงแล้วทุกคนในสังคมอาจไม่ได้เป็นเช่นนั้น การอ้างถึงบุคคลในสังคมเช่นนี้ จึงเป็นการเพิ่มน้ำหนักของความน่าเชื่อถือเพื่อให้อ่านคล้อยตามและยอมรับลักษณะของเด็กดีที่แบบเรียนพยายามสร้างและสื่อไปยังผู้อ่านการใช้กลวิธีการกล่าวอ้างคนจำนวนมาก คนส่วนใหญ่เพื่อสื่อสารวาทกรรมหลายครั้ง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(ตัวอย่างที่ 1)

ใครๆ ก็ชื่นชมเด็กมีน้ำใจ

(ภาษาพาที ป.2, 2551, น. 86)

(ตัวอย่างที่ 2)

ทุกคนที่อยู่ในชุมชนต้องช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ทำกิจกรรมร่วมกันทั้งงานส่วนตัวและงานส่วนรวม เช่น ช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน รักษาสถานที่สาธารณะ และในชุมชนก็ต้องมีผู้นำ

(ภาษาพาที ป.3 บทที่ 11 ส่งข่าว...เล่าเรื่อง, น. 136)

(ตัวอย่างที่ 3)

เด็กๆทำบุญตักบาตร จนกระทั่งเสร็จสิ้นพิธีทางศาสนาแล้ว แม่บอกอุษาว่าจะรอสรองน้ำ
พระในตอนบ่าย

(ประวัติศาสตร์ ป.3, น. 69)

(ตัวอย่างที่ 4)

หนูๆเชื่อไหมว่า จิตใจของคนเรา แบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่งเป็นส่วนที่บอกให้เราคิดดี
พูดดี ทำดี มีเหตุผล ไม่เห็นแก่ตัว เรียกว่า จิตสว่าง แต่อีกส่วนหนึ่ง เป็นส่วนที่บอกให้เราเอา
แต่ใจตัวเอง ดื้อดึง ไม่มีเหตุผล นึกถึงตัวเองเก่งที่สุด เรียกว่า จิตมืด

(ภาษาพาที ป.4, น. 160)

จากตัวอย่าง ผู้ส่งสารใช้คำว่า ทุกคน, เด็กๆ, หนูๆ, ใครๆ เพื่อกล่าวอ้างกลุ่มคนหมู่มากใน
การทำหรือเน้นย้ำในการปฏิบัติตน เช่น ทุกคนที่อยู่ในชุมชนต้องช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน
หรือมีการใช้คำไม่ชี้เฉพาะที่มีความหมายกว้าง ไม่กำหนดแน่นอน (นวรรธณ พันธุมธธา, 2551, น. 84)
คือคำว่า "เด็กๆ" ประกอบกับภาคแสดงที่กล่าวถึงทัศนคติการกระทำที่มีลักษณะของคนดีคือ "ทำบุญตัก
บาตร " เพื่อแสดงให้เห็นว่า เด็กที่ทำบุญตักบาตรเป็นที่น่าชื่นชม

การอ้างส่วนใหญ่ด้วยการใช้คำศัพท์เหล่านี้ประกอบกับคำหรือภาคแสดงที่กล่าวถึงการ
กระทำ พฤติกรรม หรือทัศนคติต่อลักษณะของเด็กนั้น เป็นการอ้างบุคคลทุกคนในสังคมมาเพื่อให้ผู้อ่าน
คล้อยตามลักษณะของคนดีต่างๆ ที่แบบเรียนต้องการสื่อแก่ผู้อ่าน ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้ว เด็กทุก
คนอาจไม่ได้ทำบุญตักบาตร ทุกๆ คนอาจไม่ได้ชื่นชมเด็กมีน้ำใจ และทุกคนอาจจะไม่ได้ช่วยเหลือพึ่งพา
อาศัยซึ่งกันและกันเสมอไปการใช้คำเพื่ออ้างถึงบุคคลในสังคมเช่นนี้กลับทำให้ผู้อ่านรับรู้ภาพที่ต่างไป
จากความจริงและเชื่อว่าสิ่งที่แบบเรียนนำเสนอทุกสิ่งเป็นสิ่งที่ทุกๆ คนในสังคมปฏิบัติกันอยู่อย่างปกติ
วิสัยและเป็นจริง

3.1.1.5 การใช้กลวิธีเชิงวาทศิลป์

จากการศึกษาแบบเรียนพบว่า มีการใช้กลวิธีนี้ 4 กลวิธีด้วยกัน ได้แก่ การใช้
คำถามเชิงวาทศิลป์ การใช้อุปลักษณ์ การใช้คำขวัญ และการใช้สำนวน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ (Rhetorical Question)

การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ (rhetorical question) เป็นการใช้คำถามที่
ไม่ต้องการคำตอบ เพราะเป็นคำถามที่ผู้สร้างคำถามมีคำตอบในใจอยู่แล้ว แต่เป็นการเว้นที่ว่างให้

ผู้อ่านได้คิดหาคำตอบเอง โดยเป็นการใช้กลวิธีทางภาษาเพื่อชี้้นำความคิดของผู้อ่านให้คล้อยตาม ผู้เขียนหรือผู้สร้างคำถามด้วยการตั้งคำถามและแสดงเหตุผล เพื่อโน้มน้าวผู้อ่านให้ตอบในแนวทางเดียวกับที่ผู้เขียนกำหนดไว้ (Fowler, 1991, p. 40 อ้างถึงใน ชนกพร พัวพัฒนกุล, 2548, น. 93) กล่าวว่ คำถามเชิงวาทศิลป์สามารถกำกับความคิดของผู้อ่านได้ เพราะผู้อ่านต้องสร้างจินตนาการตามที่ผู้เขียนถาม จากการศึกษาวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียน พบว่าผู้เขียนนิยมใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ด้วยการตั้งคำถามหรือตั้งท้ายคำถามให้ผู้อ่านนำไปคิดต่อ กล่าวคือ ผู้เขียนเองมีคำตอบในใจอยู่แล้วและผู้เขียนก็รู้ว่าผู้อ่านรู้คำตอบของคำถามนั้นเช่นกัน ดังตัวอย่าง

(ตัวอย่างที่ 1)

ผู้ใดประกอบคุณงามความดี มีศีลธรรม มีความเป็นกัลยาณมิตร มีจิตเอื้อเฟื้อช่วยเหลือและแบ่งปัน ผู้นั้นจะเป็นที่สรรเสริญของคนทั่วไป แม้เหล่าเทวดาก็จะแซ่ซ้องสรรเสริญด้วย เพราะถือได้ว่าผู้นั้นมีกลิ่นหอมแห่งศีล กลิ่นหอมแห่งธรรม เป็นกลิ่นหอมตามลมก็ได้ หอมทวนลมก็ได้ และเป็นกลิ่นหอมอมตะไม่มีวันจางหาย

(ภาษาพาที ป.6, น. 85)

(ตัวอย่างที่ 2)

คุณค่าของชีวิตอยู่ที่ไหน บ้านของข้าวปุ้นอยู่กินอย่างพอเพียง ขาดเครื่องอำนวยความสะดวกหลายอย่าง แต่ทำไมทุกคนมีความสุข ความสุขอยู่ที่ใจนี้เอง ไม่ได้อยู่ที่วัตถุสิ่งของ เมื่อเราคิดดี ทำดี ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ทำให้ผู้อื่นมีความสุข ใจเราก็สุขตาม

(ภาษาพาที ป.5, น. 164)

จากตัวอย่างที่ 1 – 2 ผู้เขียนกล่าวเริ่มต้นด้วยการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ว่า“ผู้ใดประกอบคุณงามความดี, คุณค่าของชีวิตอยู่ที่ไหน” คำถามดังกล่าวผู้เขียนมีคำตอบในใจอยู่แล้วว่า ผู้มีจิตเอื้อเฟื้อช่วยเหลือและแบ่งปัน ผู้นั้นจะเป็นที่สรรเสริญและความสุขอยู่ที่ใจ และผู้เขียน ผู้ถามก็เชื่อว่าผู้อ่านหรือผู้รับสารนั้น ย่อมทราบคำตอบและมีแนวโน้มที่จะคล้อยตามคำตอบที่ผู้เขียนได้กำหนดไว้และเมื่อได้ฟังคำอธิบายในข้อความต่อมา

2) การใช้อุปลักษณ์ (Metaphor)

อุปลักษณ์ เป็นการเปรียบเทียบความเหมือนกันของสองสิ่ง โดยทั้งสองต้องเป็นสมาชิกที่ต่างกลุ่มความหมาย สิ่งที่น่ามาเป็นแบบในการเปรียบเทียบเรียกว่า แบบเปรียบเทียบ (source domain/vehicle) ส่วนสิ่งที่เป็นเป้าหมายที่เราต้องการพูดถึงเรียกว่า สิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ (target

domain/tenor) ลาคอฟฟ์ และ จอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980 อ้างถึงใน ญัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556, น. 99 - 102) ในการเปรียบเทียบอุปลักษณ์แบบเปรียบเทียบมักจะเป็นสิ่งที่เป็นรูปธรรมกว่า ใกล้ตัวกว่า หรือเข้าใจได้ง่ายกว่าสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ การเชื่อมโยงคุณลักษณะเด่นของแบบเปรียบไปยังสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบก่อให้เกิดการถ่ายโยงของการรับรู้และความเข้าใจต่อแบบเปรียบไปยังสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ ด้วยเหตุนี้ อุปลักษณ์จึงทำให้เราสามารถเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมผ่านสิ่งที่เป็นรูปธรรมที่รู้จักหรือเข้าใจดีกว่า โดยก่อนหน้านี้อุปลักษณ์เป็นกลวิธีทางวาทศิลป์ที่ปรากฏในงานเขียนบางประเภท เช่น วรรณคดีหรือบทกวี แต่ในด้านการศึกษาศาสตร์ปริชาณ (cognitive linguistic) พบว่า อุปลักษณ์สามารถปรากฏได้ทั่วไปในชีวิตประจำวัน ดังที่ ลาคอฟฟ์และจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980, p. 3) ได้กล่าวว่า อุปลักษณ์ในแง่ของภาษาศาสตร์นั้น เป็นอุปลักษณ์ที่มีอยู่ในชีวิตประจำวันของมนุษย์โดยมิได้อยู่แค่ในรูปภาษาเท่านั้น แต่มนุษย์มีอุปลักษณ์อยู่ในพื้นฐานของระบบการคิดและพฤติกรรมอยู่ก่อนแล้ว ดังนั้น การศึกษาอุปลักษณ์จึงทำให้เห็นมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาที่มีต่อสิ่งต่างๆ ได้

จากการศึกษาวาทกรรม “เด็กดี” ในแบบเรียน พบว่า เมื่อพิจารณา ลักษณะเด่นทางความหมาย (salient feature) ของแบบเปรียบต่างๆ ที่แบบเรียนใช้เพื่อเปรียบเทียบกับลักษณะของ “เด็กดี” ทำให้พบว่า ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่แบบเรียนเลือกใช้นั้นมีส่วนในการสื่ออุดมการณ์ไปสู่ผู้อ่าน ในการโน้มน้าวความคิดของผู้รับสาร เช่น ทรัพย์สิน ดวงเทียน ซึ่งนอกจากจะเป็นการอธิบายลักษณะของ “เด็กดี” ที่มีความเป็นนามธรรมให้กลายเป็นลักษณะของรูปธรรมที่เข้าใจง่ายกว่าแล้ว การเลือกแบบเปรียบเช่นนี้ยังเป็นการสร้างมโนทัศน์ให้ผู้อ่านเห็นว่าลักษณะของ “เด็กดี” เป็นสิ่งที่พึงกระทำ พึงปรารถนา หากผู้อ่านต้องการสิ่งที่ดีเหล่านี้ก็ต้องปฏิบัติตามลักษณะของคนดีเป็นการชี้แนะผู้อ่านได้อีกวิธีหนึ่ง ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่ใช้สิ่งดีที่พึงปรารถนามาเปรียบเทียบกับพฤติกรรมของเด็กดีในแบบเรียน ดังตัวอย่าง

(ตัวอย่างที่ 1)

<u>ความรู้ดูยิ่งล้ำ</u>	<u>สินทรัพย์</u>
คิดค่าควรเมื่อนับ	ยิ่งไซ้
เพราะเหตุจักอยู่กับ	กายอาต-มานา
<u>โจรจักเบียนบ่ได้</u>	เร่งรู้เรียนเอา

(ภาษาพาที ป.4, น. 40)

(ตัวอย่างที่ 2)

ความสามัคคียอมเป็นกำลังให้ทำงานสำเร็จด้วยดี

(ภาษาพาที ป.4, น. 94)

(ตัวอย่างที่ 3)

ศิษย์ทั้งสี่มีวิชาพาผูกมิตร	พลังจิตเพื่อแผ่มีแปรเปลี่ยน
รวมแสงรักส่องสว่างดังดวงเทียน	เพิ่มพากเพียรผดุงธรรมล้ำเลิศคุณ
อยู่แผ่นดินเดียวกันฉันน้องพี่	เย็นด้วยพระบารมีที่เกื้อหนุน
ทุกภาคส่วนสัมพันธ์บันดาลบุญ	ช่วยค้ำจุนชีวาสภาพร

(ภาษาพาที่ ป.6, น. 188)

ตัวอย่างทั้งสามนี้เป็นถ้อยคำอุปลักษณ์ที่กล่าวถึงลักษณะของเด็กโดยใช้สิ่งดีที่พึงปรารถนามาเป็นแบบเปรียบเทียบ กล่าวคือ ตัวอย่างที่ (1) นั้น เป็นการกล่าวถึงลักษณะของ “เด็กดี” ประการหนึ่ง คือ การมีความรู้โดยใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์เปรียบเทียบความรู้กับทรัพย์สิน จะเห็นว่ามีการใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่แสดงแบบเปรียบเทียบและสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบอย่างชัดเจน คือ “ความรู้ดั่งล้ำ สินทรัพย์” และการใช้คำที่มักใช้ในวงความหมายของทรัพย์สิน คือ “ค่าควรเมือง” และ “โจรจักเบียน บ่ได้” ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบเพื่อแสดงให้ผู้อ่านเห็นว่า ความรู้นั้นเป็นทรัพย์สินมีค่าที่ควรปรารถนา ส่วนตัวอย่างที่ (2) เป็นการกล่าวถึงความสามัคคีโดยใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่แสดงทั้งแบบเปรียบเทียบและสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ คือ “ความสามัคคียอมเป็นกำลัง” เพื่อเปรียบเทียบความสามัคคีกับ “กำลัง” และสื่อให้ผู้อ่านเห็นว่า ความสามัคคีนั้นเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา เพราะจะช่วยให้ “ทำงานสำเร็จด้วยดี” และตัวอย่างที่ (3) เป็นการกล่าวถึงลักษณะของเด็ก คือผูกมิตร ความรักโดยใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์เปรียบเทียบความรักกับดวงเทียน จะเห็นว่ามีการใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่แสดงแบบเปรียบเทียบและสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบอย่างชัดเจน คือ “แสงรักส่องสว่างดังดวงเทียน” ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบเพื่อแสดงให้ผู้อ่านเห็นว่า ความรักเป็นแสงเทียนที่มีค่าในการส่องทางชีวิต

3) การใช้คำขวัญ

"คำขวัญ" คือ "คำที่กล่าวเพื่อชี้แนะแนวทางปฏิบัติที่มีขนาดสั้น" (นววรรณ พันธุมธา ปราณี กุลละวณิช และเพียรศิริ วงศ์วิภานนท์, 2526, น. 26) นอกจากนี้ยังเห็นว่า คำขวัญเป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมสังคม (social control) ทั้งนี้เนื่องจาก คำขวัญเป็นการชี้แนะโดยใช้เหตุผลและเตือนสติให้สมาชิกในสังคมปฏิบัติตามด้วยวิธีการที่ไม่รุนแรงนัก ส่วนปินโต (Pinto, 2004) ได้กล่าวว่า การใช้คำขวัญนอกจากจะทำให้ผู้อ่านจดจำได้ง่ายแล้วสามารถสร้างข้อความคิดและเป็นจุดรวมของความคิดอีกด้วย พร้อมทั้งลักษณะทางไวยากรณ์ของคำขวัญที่มักจะละส่วนของผู้กระทำและใช้การแปลงเป็นหน่วยนาม ซึ่งสามารถครอบงำความคิดของผู้อ่านได้เช่นกัน

จากการศึกษาแบบเรียน ผู้วิจัยพบว่า แบบเรียนมีการใช้คำขวัญเพื่อสื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับเด็กไปสู่ผู้อ่าน เนื่องจากคำขวัญนั้น เป็นข้อความที่มุ่งสร้างทัศนคติลักษณะของ

เด็กดีโดยการเปรียบเทียบ การแสดงเหตุผลเพื่อให้คุณค่าแก่ลักษณะของเด็กดีที่แบบเรียนต้องการให้ผู้อ่านปฏิบัติ ขณะเดียวกันก็สื่อถึงความไม่มีคุณค่าของคู่ตรงข้ามคือ ลักษณะของเด็กไม่ดีที่แบบเรียนไม่ต้องการให้ผู้อ่านปฏิบัติ ซึ่งเป็นการตอกย้ำภาพของเด็กที่มีความแตกต่างกันระหว่างเด็กดีและเด็กไม่ดี มีการชี้แนะให้ผู้อ่านปฏิบัติตามสิ่งที่แบบเรียนต้องการ นอกจากนี้ ลักษณะของคำขวัญที่มีการละส่วนของผู้กระทำจึงทำให้คำขวัญไม่ใช่เป็นแค่การชี้แนะบุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น แต่เว้นที่ว่างให้ผู้อ่านแต่ละคนนำตนเองไปแทนส่วนของผู้กระทำที่ละไว้ ซึ่งทำให้ผู้อ่านทุกคนมี โอกาสคิดว่าหากคนกระทำตามลักษณะของเด็กดีดังคำขวัญ ตนเองจะได้รับผลเช่นไร ประกอบกับการที่คำขวัญเป็นข้อความขนาดสั้น มีลักษณะที่ทำให้ผู้อ่านจดจำได้ง่าย คือ มีสัมผัสและการซ้ำคำ วลีหรือประโยค ตลอดจนการใช้ความเปรียบจึงทำให้ความคิดที่เกี่ยวกับลักษณะเด็กดีที่แบบเรียนต้องการนำเสนอสื่อผ่านไปยังผู้อ่านได้ง่ายยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ คำขวัญจึงเป็นกลวิธีทางภาษาอีกกลวิธีหนึ่งที่ตัวบทแบบเรียนใช้เพื่อชี้แนะให้ผู้อ่านปฏิบัติตามลักษณะของเด็กดีและไม่ปฏิบัติตามลักษณะของเด็กไม่ดีที่แบบเรียนต้องการนำเสนอแก่ผู้อ่าน

คำขวัญที่ปรากฏในแบบเรียนนั้นมีทั้งที่ปรากฏสอดแทรกอยู่ในตัวบทของบทอ่านที่เป็นเรื่องเล่าหรือนิทานและการนำคำขวัญมาใช้เป็นตัวอย่างในส่วนของ การให้ความรู้ด้านการใช้ภาษาท้ายบทเรียน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าคำขวัญที่ปรากฏอยู่ในส่วนดังกล่าวนี้ต่างมีผลต่อการโน้มน้าวให้ผู้อ่านปฏิบัติตามลักษณะของคนดีและคนไม่ดีที่แบบเรียนกล่าวถึงเช่นเดียวกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(ตัวอย่างที่ 1)

เด็กดีเป็นศรีแก่ชาติ เด็กฉลาดชาติเจริญ

(คำขวัญวันเด็กแห่งชาติ ปี 2516 ของนายกรัฐมนตรี นายสัญญา ธรรมศักดิ์)

(ภาษาพาที ป.4, น. 33)

(ตัวอย่างที่ 2)

รู้จักอดออมถนอมใช้ อนาคตสดใสไม่อัปจน

(คำขวัญรณรงค์ให้ประหยัด)

(ภาษาพาที ป.4, น. 33)

(ตัวอย่างที่ 3)

นักเรียนช่วยกันสรุปเรื่องพลังงาน และเขียนบนกระดาน ดังนี้

"พลังงานคือชีวิต ถ้าเรามีวินัยในการใช้ โดยคิดให้รอบคอบก่อนใช้ทุกครั้ง เราจะมีพลังงานใช้ไปอีกร้าน"

ก่อนหมดเวลา นักเรียนช่วยกันแต่งคำขวัญแล้วนำไปติดไว้หน้าห้อง

"ประหยัดไฟคนละนิด ช่วยเศรษฐกิจของบ้านเมือง"

"น้ำไฟมีคุณค่า โปรดอย่าใช้ให้สิ้นเปลือง"

"ประหยัดน้ำประหยัดไฟ ช่วยชาติไทยพัฒนา"

"พลังงานคือชีวิต รู้จักคิด รู้จักใช้ ได้คุณค่า"

(ภาษาพาที ป.3, น. 79)

(ตัวอย่างที่ 4)

จักคิด รู้จักใช้ ชาติไทยจะพัฒนา

ประหยัดไฟวันละนิด ช่วยเศรษฐกิจของชาติ

(ภาษาพาที ป.3, น. 83)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่า ตัวอย่างทั้งสี่นั้น เป็นการใช้คำขวัญสอดแทรกอยู่ในตัวบทของ บทอ่านประจำบทเรียนซึ่งมักเป็นเรื่องเล่าหรือนิทาน เพื่อสื่อความคิดเกี่ยวกับลักษณะของเด็กดีไปสู่ ผู้อ่านผ่านเสียงของตัวละครในนิทานหรือเรื่องเล่า นั้น ซึ่งอาจส่งผลให้นักเรียนซึ่งมีวัยใกล้เคียงกับตัวละครนั้นเชื่อตามความคิดเกี่ยวกับลักษณะของคนดีและคนไม่ดีเหล่านั้นได้โดยง่าย หากพิจารณา ตัวอย่างที่ (3) และ (4) เห็นได้ว่า คำขวัญดังกล่าวสื่อความคิดให้ผู้อ่านได้ประหยัดพลังงานเป็นความ พยายามแสดงให้เห็นว่า พลังงานคือชีวิต มีคุณค่า เช่น คำขวัญ "พลังงานคือชีวิต รู้จักคิด รู้จักใช้ ได้คุณค่า" และการแสดงผลของการประหยัดพลังงานที่สามารถช่วยการพัฒนาประเทศได้ ดังคำขวัญ "ประหยัดไฟคนละนิด ช่วยเศรษฐกิจของบ้านเมือง" "ประหยัดไฟวันละนิด ช่วยเศรษฐกิจของชาติ" และ "ประหยัดน้ำประหยัดไฟ ช่วยชาติไทยพัฒนา" ลักษณะของคำขวัญเหล่านี้เป็นการสร้างทัศนคติ ให้ผู้อ่านเห็นว่าการประหยัดพลังงานนั้นเป็นสิ่งที่ดี เพราะสามารถช่วยเศรษฐกิจของประเทศได้ ส่วน ตัวอย่างที่ (2) นั้น มีการใช้คำขวัญ "รู้จักอดออมจนไม่ใช่ออนาคตสอใสไม่อับจน" ซึ่งเป็นคำขวัญที่ กล่าวถึงการออมซึ่งเป็นลักษณะของเด็กดีประการหนึ่งที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่าน จะเห็นว่าการใช้คำ ขวัญดังตัวอย่างนี้เป็นการสร้างทัศนคติให้ผู้อ่านเห็นถึงประโยชน์และคุณค่าของการออมเพื่อชี้แนะให้ ผู้อ่านปฏิบัติตาม

จากการศึกษาการใช้คำขวัญในแบบเรียน พบว่า คำขวัญเป็นกลวิธีทางภาษาที่แบบเรียนใช้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างลักษณะของเด็กดีและเด็กไม่ดี โดยคำขวัญเหล่านั้นย่อม ให้คุณค่ากับพฤติกรรมของเด็กดีที่แบบเรียนพยายามสื่อไปยังผู้อ่าน จากนั้นคำขวัญจึงชี้แนะให้ผู้อ่าน ประพฤติ ปฏิบัติตามคุณลักษณะของเด็กที่ดีและไม่ประพฤติปฏิบัติตามลักษณะของเด็กที่ไม่ดี

4) การใช้สำนวน (Proverbs)

ราชบัณฑิตยสถาน (2556, น.1227) ได้ให้ความหมายของสำนวนไว้ว่า สำนวน หมายถึง “ถ้อยคำที่เรียบเรียง โวหาร ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบทอดกันมาช้านานแล้วมีความหมายไม่ตรงตามตัวหรือมีความหมายอื่นแฝงอยู่ ถ้อยคำที่แสดงออกมาเป็นข้อความพิเศษเฉพาะภาษาหนึ่งๆ ชั้นเชิงหรือท่วงทำนองในการแต่งแบบเรียนหรือพูด” สำหรับงานวิจัยนี้ สำนวน หมายถึง ถ้อยคำที่เรียบเรียงขึ้นเพื่อใช้ในความหมายเชิงเปรียบเทียบ มีความหมายไม่ตรงตามตัว ปรากฏทั้งสำนวนที่ใช้สืบทอดกันมาช้านาน คือ เป็นที่รับรู้ของคนที่อยู่ในสังคมเดียวกันและสำนวนที่สร้างขึ้นใหม่ การใช้สำนวนหรือสุภาษิต คำพังเพยจะเป็นการใช้ถ้อยคำเชิงเปรียบเทียบคล้ายกับอุปลักษณ์เป็นถ้อยคำที่อยู่ในการรับรู้ของคนในสังคมเดียวกัน การเลือกใช้สำนวนที่เกี่ยวกับเด็กหรือพลเมืองนั้นมีหลากหลาย ทั้งในเรื่องการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ซึ่งหลายสำนวนจะสื่อความเป็นเด็กโดยอาศัยบริบทแวดล้อมเพื่อได้เข้าใจความหมายได้ดียิ่งขึ้น ดังตัวอย่าง

(ตัวอย่างที่ 1)

"ที่ว่า รำไม่ดี โทษปีโทษกลอง หมายถึง คนที่ออกไปรำนหน้าเวทีแล้วรำผิดๆ ถูกๆ รำไม่สวย แต่ไม่ยอมรับผิด กลับโทษปีโทษกลองว่าให้ทำนองให้จังหวะไม่ดี เลยทำให้รำไม่สวย ซึ่งหมายถึงว่า ตัวเองทำผิดแล้วไม่ยอมรับผิด กลับไปโทษคนอื่นนะซี" ปุ่ตอบ

"ส่วนที่ว่า หวานเป็นลม ขมเป็นยา เขาเปรียบเทียบว่า อะไรที่หวานมักจะไม่ใช่คุณค่า ไม่ได้เกิดประโยชน์อะไร นอกจากอร่อยลิ้นแต่สิ่งที่ขมกลับเป็นยาช่วยแก้ ช่วยรักษา ซึ่งหมายถึงว่า คำพูดเพราะๆ อาจทำให้ฟังแล้วสบายใจ แต่ไม่ได้ช่วยแก้ไขอะไร ส่วนคำพูดที่ตรงๆ อาจไม่เพราะนัก แต่มันก็เหมือนการตีเพื่อก่อ จะได้อัจฉริยะแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นใช้ใหม่ครับคุณพ่อ" พ่อพูดเสริมต่อจากปุ่

(ภาษาพาที ป.3, น. 193)

จากตัวอย่างที่ 1 พบการใช้สำนวน 2 คำ คือ รำไม่ดี โทษปี โทษกลอง หมายถึงตัวเองทำผิดแล้วไม่ยอมรับผิดกลับไปโทษคนอื่น และ หวานเป็นลม ขมเป็นยา หมายถึง คำพูดเพราะๆ อาจทำให้ฟังแล้วสบายใจ แต่ไม่ได้ช่วยแก้ไขอะไร ส่วนคำพูดที่ตรงๆ อาจไม่เพราะนักแต่มันก็เหมือนการตีเพื่อก่อจะได้อัจฉริยะแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ซึ่งทั้งสองสำนวนให้ข้อคิดในการดำเนินชีวิตของเด็ก จะได้อัจฉริยะแก้ไขปรับปรุงตัวให้ดีขึ้น

(ตัวอย่างที่ 2)

"ไม่ชิงสุกก่อนห่าม" มีความหมายว่า ไม่ควรทำอะไรบางอย่างในขณะที่ยังไม่ถึงเวลาที่

สมควร เขาเปรียบมาจากการกินผลไม้ ผลไม้บางชนิดต้องรอให้สุกก่อน จึงจะกินอร่อยแต่ถ้า
 ขึ้นไปรีบกินรสชาติก็จะไม่ดี อย่างการคบเพื่อนต่างเพศหรือที่พวกเรา เรียกกันว่า การมีแฟน
 นั้นแหละ เรื่องนี้สอนเด็กผู้หญิงโดยเฉพาะ สอนให้ปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับวัยและ
 วัฒนธรรมอันดีงามของไทย ให้รักษานวลสงวนตัว ไม่ปล่อยเนื้อปล่อยตัวจนเลยเถิดในขณะยัง
 ไม่ถึงวัยที่เหมาะสม จึงจะเป็นสตรีที่มีคุณค่าและศักดิ์ศรี อย่าให้เหมือนกับที่เป็นกันอยู่ในทุก
 วันนี่

(วรรณคดีลำนํ้า ป.6, น. 96)

(ตัวอย่างที่ 3)

ออมไว้กำไรชีวิต

บทนี้ชี้ให้เห็น	รู้จักใช้รู้จักถนอม
ชื่อเงินตราแต่โบราณ	คำพังเพยสำนวนไทย
ความจำเป็นของการออม	รู้เก็บหอมรอมริบไว้
เปลี่ยนแปลงผ่านไปตามสมัย	สุภาพจิตคิดมาเตือน

(ภาษาพาที ป.4, น. 19)

จากตัวอย่างที่ 2-3 พบการใช้สำนวนคือ **ไม่ชิงสุกก่อนห่าม, เก็บหอมรอมริบ** ซึ่งเป็นสำนวน
 ที่ใช้ในการด้านการครองตนและใช้ในการปฏิบัติของเด็กและผู้หญิง

นอกจากตัวอย่างข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยยังพบสำนวนในแบบเรียนที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรม“เด็ก
 ดี” ทั้งในด้านการปฏิบัติตัวเด็กเองและปฏิบัติตัวต่อผู้อื่นในสังคม ได้แก่ ชิงสุกก่อนห่าม หมายถึง ทำสิ่ง
 ที่ยังไม่สมควรแก่วัยหรือยังไม่ถึงเวลา, รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี หมายถึง ต้องรู้จักสอนลูกสั่งสอนเมื่อทำ
 ผิด ,เอาหูไปนา เอาตาไปไร่ หมายถึง แสร้งทำเป็นไม่รู้ไม่เห็นไม่สนใจ, เหยหน้าอ้าปาก หมายถึงมีฐานะ
 ดีขึ้นกว่าเดิมพอทัดเทียม, น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า หมายถึง การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน, ตามใจปากมาก
 หนี่ หมายถึง เห็นแก่กินยอมสิ้นเปลืองมาก, รู้ไว้ใช้ว่าใส่ปากแบกหาม หมายถึง เรียนรู้ไว้ไม่หนักเรียว
 หนักแรงหรือเสียหายอะไร, น้ำซุนไว้โน น้ำใสไว้นอก หมายถึง แม้จะไม่พอใจก็ยังแสดงสีหน้ายิ้มแย้ม,
 คบคนให้ดูหน้า ซื่อผ้าให้ดูเนื้อ หมายถึง จะพิจารณาคนหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งต้องพิจารณาให้ละเอียด
 รอบคอบ, น้ำเชี่ยว อย่าขวางเรือ หมายถึง อย่าขัดขวางผู้ที่มีอำนาจ, เป็นคำพูดเชิงเตือนสติ, อย่าไว้ใจ
 ทาง อย่าวางใจคน จะจนใจเอง หมายถึง ไม่ควรไว้วางใจใครจนเกินไป เพราะอาจทำให้ตนเองมีความ
 ทุกข์ได้, รู้หลบเป็นปีก รู้หลีกเป็นหาง หมายถึง รู้จักเอาตัวรอด โดยปรับตัวให้เข้ากับเหตุการณ์ เป็นต้น
 (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2556)

จากการศึกษาแบบเรียน พบว่า แบบเรียนใช้สำนวนในการอธิบายและสืบทอดความคิดที่มีมาอย่างยาวนานในสังคมไทย ทั้งนี้เพื่อจะสื่อให้ผู้อ่านรู้และเข้าใจข้อความได้อย่างรวดเร็ว การใช้สำนวนเพื่อสืบทอดและผลิตซ้ำแนวคิด คำสอนตามความคิดเดิม คือ การให้เด็กได้มีความเป็นเด็กดีตามคำสอนของสำนวนเพื่อให้อยู่ในกรอบที่สังคมได้กำหนดไว้ก่อนหน้านี้

3.1.1.6 การใช้เสียงที่หลากหลาย (multivoicedness)

วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) ได้อ้างถึงทัศนะของบาคติน (Bakhtin, 1971; 1981; 1986) ว่า ความเป็นจริงของภาษา (reality of language) นั้นมีได้ขึ้นอยู่กับระบบที่เป็นนามธรรมของภาษา แต่ขึ้นอยู่กับภาษาถูกนำไปใช้ในเหตุการณ์ทางสังคมอย่างไร เมื่อภาษาไม่สามารถแยกออกจากสังคมที่ถูกนำไปใช้ ถ้อยคำที่ผู้พูดใช้เต็มไปด้วยเสียงสะท้อนและถ้อยคำอื่นที่ถูกนำมากล่าวซ้ำมีปฏิสัมพันธ์กับถ้อยคำนั้น ด้วยเหตุนี้ภาษาจึงสะท้อนให้เห็นถึงเสียงที่หลากหลายได้ประกอบกันอยู่ในภาษาที่ถูกสื่อและนำออกมาใช้

การอธิบายเสียงที่หลากหลายตามแนวคิดของบาคติน โดยทาลบ็อต (Talbot, 1992 อ้างถึงใน วิสันต์ สุขวิสิทธิ์, 2554) เป็นแนวคิดที่อธิบายถึงโครงข่ายของเสียง (tissue of voice) ในตัวบท "เสียง" หมายถึง เสียงของผู้ที่เกี่ยวข้องกับตัวบท (text population) ประกอบด้วย ผู้มีปฏิสัมพันธ์กับตัวบท (interactant) ได้แก่ ผู้เขียนและผู้อ่าน ผู้กล่าวข้อความที่ตัวบทนั้นนำมาอ้าง (character) และตัวตนที่แสดงออกเมื่อกล่าวข้อความนั้น (subject position) เช่น กล่าวในฐานะเพื่อนหรือผู้ให้คำแนะนำ เป็นต้น การแสดงทัศนะในตัวบทสามารถจำแนกได้ 2 ประเภทตามแนวคิดของบาคตินและแนวคิดของกอฟแมน (Bakhtin, 1981 & Goffman, 1974 อ้างถึงใน วิสันต์ สุขวิสิทธิ์, 2554) ได้แก่ การอ้างถึงโดยการใช้เสียงของผู้อื่น (voice) ซึ่งหมายถึง การยกข้อความของผู้อื่นมาประกอบอยู่ในคำพูดใหม่ที่ผู้พูดกล่าวและการอ้างถึงโดยการเลียนเสียง (ventriloquation) ซึ่งหมายถึงการนำความคิดหรือคำพูดของตนไปใส่เป็นคำพูดของตัวละครหรือผู้อื่น การศึกษาการอ้างถึงโดยการใช้เสียงเป็นสิ่งที่ช่วยให้เห็นถึงทัศนะที่แฝงอยู่ในถ้อยคำได้อีกด้วย

จากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่า แบบเรียนมีการนำข้อความของผู้อื่นมากกล่าวและการนำความคิดของผู้เขียนไปใส่ในคำพูดของตัวละครที่เป็นตัวดำเนินเรื่องเพื่อสื่ออุดมการณ์ซึ่งเป็นการสร้างเสียงที่หลากหลายเพื่อชี้นำให้ผู้อ่านเชื่อตาม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) การใช้เสียงภายนอกตัวบทเพื่อสร้างสหบท

คือ การสร้างสหบท (intertextuality) เป็นการใช้เสียงจากภายนอกตัวบทแบบเรียนให้เกิดขึ้นในแบบเรียน ซึ่ง "สหบท" เป็นการอ้างถึงตัวบทที่มีมาก่อนในแบบเรียนเป็นการ

นำเสียงของตัวบทเดิมมาสอดแทรกอยู่ในตัวบทที่ผู้เขียนกำลังเรียบเรียง (Fairclough, 1992 อ้างถึงใน ศิริพร ภัคดีผาสุข, 2553, น.100) จากการวิเคราะห์พบว่า การปรากฏของตัวบทอื่นในแบบเรียนนั้น มักจะเป็นตัวบทที่รู้จักกันดีในสังคมทั่วไป เช่น สุภาษิต สำนวน หรือคำโบราณ บทกวีเรื่องราวในวรรณคดี เป็นตัวบทที่สร้างขึ้นโดยผู้ที่มีความรู้ มีความน่าเชื่อถือ เป็นการทำให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะที่ต่างๆ ของเด็กปรากฏภายในตัวบทที่นำมาสอดแทรกซึ่งสอดคล้องกับภาพของ “เด็กดี” ที่แบบเรียนต้องการสื่อ นั้นถูกนำเสนอไปสู่ผู้อ่านด้วยเสียงของผู้รู้หรือผู้ที่สังคมให้การยอมรับอันมีผลต่อการชี้แนะให้ผู้อ่านเลือกที่จะปฏิบัติตาม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(ตัวอย่างที่ 1)

กาเอ๋ยกาดำ	รู้จำรู้จักรักเพื่อน
ได้เหยื่อเมื่อแม่ไม่แซ่เขื่อน	รีบเตือนพวกพ้องร้องเรียกมา
เกลื่อนกลุ้มรุ่มล้อมพร้อมพริก	น่ารักน้ำใจกระไรหนา
การเผื่อแผ่แนะพ้อหญิงดุกา	มันโอบอารีรักดีนักเอย

(นายแก้ว, ดอกสร้อยสุภาชิต: บทอาชยาน บทหลัก, กระทรวงศึกษาธิการ.)

(ภาษาพาที ป.2 ที่ 1 ดอกสร้อยแสนงาม, น. 4)

(ตัวอย่างที่ 2)

นกขมิ้นเหลืองอ่อน

ปีกเอ๋ยปีกชิน	นกขมิ้นเร่เรื่องเหลืองอ่อน
ถึงเวลาหากินก็บินจร	ครึ่งสายัณห์ผันร้อนมานอนรัง
ความเคยคุ้นสกุณาอุตสาหะ	ไม่เลยละพุ่มไม้ที่ใจหวัง
เพราะปากเพียรชอบที่มีกำลัง	เป็นที่ตั้งตนรอดตลอดเอย

(หลวงมลอโยธานุโยค [นก], ดอกสร้อยสุภาชิต, กระทรวงศึกษาธิการ.)

(ภาษาพาที ป.2 ที่ 1 ดอกสร้อยแสนงาม, น. 8)

(ตัวอย่างที่ 3)

ความดีอันสูงยิ่ง

- “เราจะทำความดีให้โลกทั้งหลายได้เห็นเป็นตัวอย่าง”
- “เราจะทำประโยชน์ให้โลกเต็มกำลังความสามารถของเรา”
- “เราจะเป็นผู้ช่วยชาติด้วยความบริสุทธิ์ใจ ด้วยความอímพอกทุกอย่างไม่หวังอะไร”

(คำกล่าวข้างต้นพระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมปนฺโน))

(ภาษาพาที ป.6 อ่านเสริม, น. 256)

ตัวอย่างข้างต้น เป็นการกล่าวอ้างตัวบุคคลอื่นที่มีชื่อเสียงเคยกล่าวไว้มานำเสนอไว้ในตัวบทของแบบเรียน โดยยกตัวบทนั้นมากล่าวซ้ำตามตัวบทเดิมทั้งหมดพร้อมบอกแหล่งที่มาของตัวบทเดิมอย่างชัดเจน ยิ่งทำให้ความคิดเกี่ยวกับลักษณะของเด็กดีที่ปรากฏอยู่ในตัวบทที่ยกมานั้น ได้แก่ ความมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ ในตัวอย่างที่ (1) ส่วนตัวอย่างที่ (2) ตัวบทที่ยกมานั้น ลักษณะที่เกี่ยวกับความอดุสาหะ ความเพียรพยายามให้มีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น ส่วนตัวอย่างที่ (3) แสดงให้เห็นถึงการใช้เสียงภายนอกตัวบทไปสู่ผู้อ่าน คือ เสียงของผู้เรียบเรียงตัวบทที่พยายามสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกับผู้อ่านโดยใช้คำสรรพนาม “เรา” ซึ่งเป็นคำที่ใช้ในลักษณะอ้างถึงผู้พูดร่วมกับผู้ฟัง ทำให้ถ้อยคำหรือความคิดของผู้เรียบเรียงถูกถ่ายทอดผ่านเสียงของผู้ที่เป็นกลุ่มเดียวกันกับผู้อ่าน ส่งผลให้ผู้อ่านพร้อมที่จะยอมรับและปฏิบัติตามลักษณะของคนดี คือ การทำความดี การทำประโยชน์ คำกล่าวข้างต้นเป็นการยกตัวบุคคลที่มีความน่าเชื่อถืออย่างเช่น พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมปนโน) แสดงให้เห็นถึงปณิธานของพระนักปฏิบัติท่านนี้ที่มุ่งมั่นทำความดีอันสูงยิ่งด้วยเมตตาธรรม

หากพิจารณาตัวอย่างข้างต้น จะเห็นว่าการใช้เสียงภายนอกเป็นการนำเสนอความคิดเกี่ยวกับลักษณะที่ดีผ่านเสียงของ “นายแก้ว”, “หลวงมลอโยธานูโยค[นก]” และ “พระธรรมวิสุทธิมงคล

(บัว ญาณสมปนโน)” ซึ่งเป็นผู้รู้และเป็นบุคคลที่สังคมให้การยอมรับ การใช้เสียงภายนอกตัวบทนี้เป็นการทำให้ภาพที่ตัวบทสื่อไปยังผู้อ่านนั้นเป็นภาพที่น่าเชื่อถือเป็นความจริง เนื่องจากมีเสียงของผู้รู้เป็นเครื่องสนับสนุนความคิด ทำให้ผู้อ่านคล้อยตามและเชื่อถือได้นั้นมีลักษณะอย่างหนึ่งที่ตัวบทประกอบสร้างขึ้นจริง เพิ่มโอกาสในการชักจูงให้ผู้อ่านเชื่อตามภาพที่ประกอบสร้างทำให้การสื่อวาทกรรมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2) การใช้เสียงภายในตัวบท

เป็นการนำความคิดหรือคำพูดของผู้เรียบเรียงแบบเรียนไปใส่เป็นคำพูดของตัวละครต่างๆ ในเรื่องหรือเรื่องเล่าที่นำมาเป็นบทอ่านในแบบเรียน ซึ่งเป็นการสร้างเสียงที่หลากหลายให้เกิดขึ้นภายในตัวบท เสียงที่ถูกสร้างขึ้นนี้มีผลต่อการชี้แนะให้ผู้อ่านปฏิบัติตามในลักษณะที่แตกต่างกันไปด้วย สำหรับการสื่อวาทกรรมเกี่ยวกับลักษณะที่ดีของเด็กนั้น ผู้วิจัยพบว่าเสียงของตัวละครที่แบบเรียนใช้เพื่อสื่อวาทกรรม “เด็กดี” ในแบบเรียนไทยมีหลายลักษณะ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(ตัวอย่างที่ 1)

คุณครูดวงดาวได้พูดคุยกับนักเรียนถึงเรื่อง สินค้าและบริการที่รัฐบาลหรือราชการเป็นผู้จัดหาและเป็นผู้สร้างให้กับชุมชน สังคม เช่น ถนน โรงเรียน โรงพยาบาล สวนสาธารณะ น้ำประปา โทรศัพท์ รถไฟ เสาไฟฟ้า สะพานลอย รวมทั้งการจัดให้มีการบรรเทาสาธารณภัย

เพื่อความสะอาดสบายและปลอดภัยของคนในชุมชนด้วย ซึ่งการบริการของรัฐเหล่านี้ประชาชนต้องช่วยกันดูแลรักษา เพื่อความสะอาดในการดำรงชีวิต

(หน้าที่พลเมือง ป.3, น. 55)

(ตัวอย่างที่ 2)

คุณย่าบอกว่า “การดูคุณว่าได้รับการอบรมสั่งสอนมาดีหรือไม่ให้ดูกันที่มารยาทในการรับประทานอาหาร เขาตัดสินได้เลยว่า เรามาจากครอบครัวแบบไหน”

(ภาษาพาที ป.3 , น. 136)

(ตัวอย่างที่ 3)

น้ำใสช่วยทำงานบ้านด้วยความเต็มใจ เช่น ล้างจาน พับผ้า ถูบ้าน รดน้ำต้นไม้ พ่อแม่อยากให้ช่วยทำอะไร น้ำใสจะทำให้ทันที
เด็กดีต้องมีหน้าที่ต่อครอบครัว กตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ไม่ทำให้คนในบ้านต้องเดือดร้อนเพราะตนเอง

(ภาษาพาที ป.2 , น. 175)

ตัวอย่างที่ (1) - (3) นี้เป็นการนำคุณลักษณะที่ดีของเด็กตามที่ต้องการให้ผู้อ่านปฏิบัติตามไปใส่เป็นถ้อยคำของตัวละครที่เป็นตัวดำเนินเรื่อง ซึ่งพบว่าการที่ทำให้ความคิดของผู้เรียบเรียงแบบเรียนกลายเป็นคำพูดของตัวละครในเรื่อง ดังตัวอย่างที่ (2) ที่ใช้เครื่องหมายอัฒภาคเพื่อแสดงให้เห็นว่า ถ้อยคำนั้นเป็นคำพูดที่กล่าวออกมาโดยตรงจากตัวละครในเรื่อง และเป็นการสรุปเนื้อหาของสิ่งที่ตัวละครนั้นกล่าวออก ดังตัวอย่างที่ (1) และ (3)

หากพิจารณาในด้านของตัวละครที่ผู้เรียบเรียงเลือกนำมาเป็นผู้ถ่ายทอดถ้อยคำและความคิดของตนนั้นจะเห็นว่า มีทั้งตัวละครที่เป็นผู้ที่น่าเชื่อถือและตัวละครที่เป็นเด็กเช่นเดียวกับนักเรียนซึ่งเป็นผู้่านที่เป็นเป้าหมายของแบบเรียน ตัวละครที่เป็นผู้่านเชื่อถือที่มักถูกนำมาใช้เป็นผู้ถ่ายทอดความคิดของผู้เรียบเรียงนั้น ได้แก่ พ่อ ยาย ตา และ "ครู" ดังตัวอย่างที่ (1) และ "ย่า" ในตัวอย่างที่ (2) การเลือกใช้ตัวละครที่น่าเชื่อถือนี้ทำให้ความคิดของผู้เรียบเรียงนั้นถูกนำเสนอด้วยเสียงของ “ผู้ที่น่าเชื่อถือ” หรือ “ผู้รู้” ซึ่งมีผลทำให้ผู้อ่านเชื่อว่า ความคิดเกี่ยวกับลักษณะที่ดีนั้นเป็นสิ่งที่ควรประพฤติตาม เพราะเป็นสิ่งที่ “ผู้รู้” กล่าว ส่วนตัวละครที่เป็นเด็กที่ถูกนำมาใช้เป็นผู้ถ่ายทอดความคิดของผู้เรียบเรียงมักจะเป็นตัวละครหลักของเรื่อง ดังเช่น ตัวละคร "น้ำใส" ซึ่งเป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญในตัวบทของแบบเรียน ตัวอย่างที่ (3) เป็นการถ่ายทอดความคิดของผู้แต่งแบบเรียนผ่านเสียงของตัวละครที่เป็นเด็กซึ่งส่งผลให้ผู้อ่านเชื่อว่าลักษณะของเด็กดีที่ผู้เรียบเรียงต้องการนำเสนอ

แก่ผู้อ่านนั้นเป็นสิ่งที่ "เด็ก" เช่นเดียวกับตนเองคิด ดังนั้น ผู้อ่านซึ่งเป็นเด็กจึงพร้อมที่จะปฏิบัติตาม เพราะเชื่อว่า "เด็ก" ทั่วไปก็คิดเช่นนี้เหมือนกัน

เสียงอีกประเภทหนึ่งที่แบบเรียนมักนำมาใช้คือ เสียงภายในตัวบท เพื่อต้องการสื่อวาทกรรมไปยังผู้อ่านคือ เสียงของแต่งหรือผู้เรียบเรียงตัวบทที่ต้องการสร้างความเป็นพวกเดียว ความเป็นหนึ่งเดียวกับผู้อ่านโดยใช้คำสรรพนาม "เรา" ดังตัวอย่าง

(ตัวอย่างที่ 1)

เมื่อเราคิดดี ทำดี ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ทำให้ผู้อื่นมีความสุข ใจเราก็สุขตามก่อน กลับบ้าน ใยบัวกอดข้าวบูนแรงๆ แล้วบอกว่า "ขอบใจนะข้าวบูน ที่ทำให้ใยบัวรู้ว่าความสุขนั้นหาได้ไม่ยากเลย ชีวิตนี้มีค่าจริง"

(ภาษาพาที ป.5 , น. 164)

(ตัวอย่างที่ 2)

เราควรช่วยกันอนุรักษ์ป่าชายเลน

(ภาษาพาที ป.3 , น. 41)

จากการศึกษาตัวบท พบว่า ตัวอย่างที่ (1) และ (2) ใช้คำสรรพนามแทนตัวตนของผู้พูดหรือผู้เรียบเรียงแบบเรียนว่า "เรา" คำที่ใช้เป็นคำในลักษณะผู้พูดร่วมกับผู้ฟัง (นวรรธณ พันธุมธธา, 2551) ทำให้ผู้เรียบเรียงแบบเรียนได้ถ่ายทอดความคิดผ่านเสียงของผู้ที่เป็นกลุ่มเดียวกับผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านยินยอม พร้อมทั้งจะยอมรับและปฏิบัติตามลักษณะของคนดี คือ มีการคิดดี ทำดี ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ดังตัวอย่างที่ (1) และมีการอนุรักษ์ป่า ดังตัวอย่างที่ (2) ด้วยความเต็มใจ ซึ่งกลวิธีนี้เป็นอีกกลวิธีที่แบบเรียนใช้เพื่อชักนำผู้อ่านให้ปฏิบัติตามลักษณะของเด็กดีตามที่แบบเรียนต้องการ

สรุปได้ว่า จากการวิเคราะห์ข้อมูลการใช้เสียงที่หลากหลายเป็นอีกกลวิธีหนึ่งที่ตัวบทแบบเรียนใช้เพื่อให้ผู้อ่านเชื่อตามความคิดที่ดีตามที่ตัวบทต้องการนำเสนอและสื่อไปยังผู้อ่าน เสียงทั้งที่อยู่ภายในและภายนอกตัวบทที่แบบเรียนเลือกใช้ ต่างเป็นเสียงที่มีผลต่อการรับรู้วาทกรรมดังกล่าวที่ตัวบทต้องการถ่ายทอดสู่ผู้อ่าน ส่งผลทำให้ผู้อ่านเชื่อความคิดที่ตัวบทสื่อมาว่าเป็นเรื่องจริงดังที่แบบเรียนประกอบสร้าง

3.1.1.7 การใช้ส่วนประกอบของแบบเรียน

วาทกรรม "เด็กดี" ในแบบเรียน มีการปรากฏของตัวบทที่มุ่งสื่อลักษณะที่ดีของเด็กไว้ในส่วนประกอบต่างๆ ของตัวบทส่งผลต่อการชักนำให้ผู้อ่านเชื่อตามความคิดเหล่านั้น ตามที่

แบบเรียนต้องการนำเสนอให้แก่ผู้อ่าน ส่วนประกอบของแบบเรียนที่มักถูกนำมาใช้เพื่อสื่อวาทกรรม “เด็กดี” ได้แก่ ส่วนของชื่อเรื่องและปกหลังของแบบเรียน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) การใช้ชื่อเรื่อง

ฟานไดก์ (van Dijk, 1998) เป็นส่วนประกอบของตัวบทที่มีผลต่อการสื่อวาทกรรมต่างๆ ไปยังผู้อ่านมากกว่าโครงสร้างประเภทอื่น ทั้งนี้เนื่องจากชื่อเรื่องและพาดหัวข่าวนั้นเป็นองค์ประกอบสำคัญในการแสดงให้ผู้อ่านทราบถึงเรื่อง (topics) และขอบเขตของประเด็นสำคัญของตัวบท ชื่อเรื่องและพาดหัวข่าวโดยทั่วไปมักมีลักษณะที่สะดุดตาผู้อ่าน เช่น การปรากฏไว้ตรงตำแหน่งบนหรือตอนต้นของเรื่องและมีการออกแบบเชิงศิลปะให้เป็นที่สะดุดตา เป็นต้น ฉะนั้นชื่อเรื่องและพาดหัวข่าวจึงเป็นส่วนประกอบของตัวบทที่เน้นย้ำให้ผู้อ่านได้รับทราบถึงวาทกรรมที่สื่อผ่านตัวบทนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี

สำหรับแบบเรียนระดับประถมศึกษาของไทยนั้น โดยเนื้อหาในบทเรียนแต่ละบทมักเป็นการนำเรื่องเล่า นิทานหรือบทประพันธ์ที่มีอยู่เดิมในเอกสารต่างๆ หรือคำประพันธ์ที่แต่งขึ้นใหม่เพื่อใช้สำหรับบทเรียนนั้นโดยเฉพาะ บทอ่านเหล่านี้มักปรากฏชื่อเรื่องประกอบอยู่ด้วย ชื่อเรื่องของบทอ่านนี้เองเป็นส่วนประกอบสำคัญของตัวบทที่แสดงให้ผู้อ่านเห็นถึง เรื่อง (topics) ของบทอ่านนั้น ซึ่งมักเป็นวาทกรรมบางประการที่ตัวบทแบบเรียนต้องการสื่อไปยังผู้อ่านและเน้นย้ำให้ผู้อ่านทราบถึงวาทกรรมนั้นได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ในกรณีของการสื่อวาทกรรมเกี่ยวกับเด็กนั้น ชื่อเรื่องของบทอ่านมักจะสื่อถึงลักษณะที่ดีของเด็กที่บทอ่านต้องการนำเสนอให้ผู้อ่านได้ทราบ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(ตัวอย่างที่ 1)

แต่เด็กชื่อไว้

(ภาษาพาที ป.3 , น. 17)

(ตัวอย่างที่ 2)

พลเมืองดี

(หน้าที่พลเมือง ป.5 , น. 1)

(ตัวอย่างที่ 3)

ออมไว้กำไรชีวิต

(ภาษาพาที ป.4 , น. 19)

จากตัวอย่าง ชื่อเรื่องของบทอ่านที่ยกมาเป็นตัวอย่างในข้างต้น ตัวอย่างที่ (1) นั้นเป็นชื่อเรื่องของบทอ่านที่เป็นเรื่องเล่าที่ถ่ายทอดเรื่องราวของขามาในแบบเรียนภาษาพาที ชื่อเรื่องในตัวอย่างนี้เป็นการสรุปสาระสำคัญหรือแก่นของเรื่องที่ต้องการสื่อไปยังนักเรียน คือ ต้องมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งเป็นลักษณะของเด็กดีที่แบบเรียนต้องการปลูกฝังให้นักเรียน ส่วนตัวอย่างที่ (2) นั้น เป็นชื่อเรื่องของบทอ่านที่แทรกอยู่ในเนื้อหาบทเรียน ชื่อเรื่องในตัวอย่างนี้มีลักษณะเช่นเดียวกับตัวอย่างที่ (1) คือ เป็นการสรุปสาระสำคัญหรือแก่นของตัวบทที่ต้องการเน้นให้นักเรียนเห็นถึงความสำคัญของความรู้ และไฟที่จะเรียนรู้ต่อไป สำหรับตัวอย่างที่ (3) นั้น เป็นชื่อเรื่องของบทเรียนที่ตั้งขึ้นเพื่อสรุปสาระสำคัญหรือแก่นเรื่องที่ต้องการสื่อให้ผู้อ่านเห็นว่า การอมนั้นจะนำความสุขมาให้ผู้ปฏิบัติ ให้ผู้อ่านได้ทราบ การใช้ชื่อเรื่องที่สรุปสาระสำคัญของเรื่องที่ต้องการกล่าวถึงลักษณะที่ดีของเด็ก ดังตัวอย่างข้างต้นนี้ นอกจากจะสะดุดตาผู้อ่านแล้ว ยังเน้นย้ำให้ผู้อ่านเห็นว่าบทอ่านเหล่านี้ต้องการนำเสนอลักษณะที่ดีของเด็กประการใดสู่ผู้อ่าน อีกทั้งยังกำกับการรับรู้ลักษณะของเด็กที่กล่าวถึงนั้นไปในทิศทางที่แบบเรียนต้องการ

2) การใช้ปกหลังของแบบเรียน

ปกของแบบเรียนเป็นอีกหนึ่งพื้นที่ที่ผู้เขียนหรือผู้เรียบเรียงแบบเรียนใช้เพื่อสื่อวาทกรรมไปสู่ผู้อ่าน โดยเฉพาะปกหลังของแบบเรียนที่เป็นพื้นที่ที่ไม่ใช่ส่วนสำคัญและมีรายละเอียดอะไรมากมายเหมือนปกหน้าที่มีรายละเอียด เช่น ชื่อชุดแบบเรียน ระดับชั้น เล่มที่ และหลักสูตร ปกหลังจึงเป็นพื้นที่ที่เปิดกว้างให้ผู้เรียบเรียงสามารถนำเสนอเนื้อหาต่างๆ มาตีพิมพ์ในส่วนนี้ เนื่องจากเป็นส่วนภายนอกที่ผู้อ่านสามารถสัมผัสปกหลังได้โดยง่าย ดังนั้น การนำเสนอเนื้อหาที่ต้องการสื่อความคิดในลักษณะต่างๆ ไปตีพิมพ์ไว้จึงเป็นการทำให้ผู้อ่านเข้าถึงเนื้อหานั้นได้ง่ายขึ้นด้วย ตัวอย่างข้อความที่สื่อเกี่ยวกับลักษณะของเด็กดีที่ปรากฏในปกหลังของแบบเรียน เช่น

(ตัวอย่างที่ 1)

รักษาป่า

นกเอี้ยงน้อยน้อย	บินล่องลอยเป็นสุขศรี
ขนขาวราวสลิ	อากาศดีไม่มีภัย
ทุกทิศเจ้าเที่ยวท่อง	ฟ้าสีทองอันสดใส
มีป่าพาสุขใจ	มีต้นไม้มีลำธาร
ผู้คนไม่มีโรค	นับเป็นโชคสุขสำราญ
อากาศไร้พิษสาร	สัตว์ขึ้นบานดินชื่นใจ
คนสัตว์ได้พึ่งป่า	มารักษาป่าไม้ไทย

สิ้นป่าเหมือนสิ้นใจ

ช่วยปลูกใหม่ไว้ทดแทน

(วรรณคดีลำนํ้า ป.2 , ปกหลัง)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า การนำคำประพันธ์ที่กล่าวถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นลักษณะของ คนตีประการหนึ่งที่มาตีพิมพ์ในส่วนของปกหลังของแบบเรียน การใช้ปกหลังของแบบเรียน เป็นการทำให้วาทกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสามารถที่จะเข้าถึงผู้อ่านได้สะดวกยิ่งขึ้น

จากการศึกษาการใช้ส่วนประกอบของแบบเรียน พบว่า การที่แบบเรียนนำข้อความที่สื่อ วาทกรรมมาปรากฏในส่วนประกอบต่างๆ ของแบบเรียนทั้งส่วนชื่อเรื่องของบทอ่านและปกหลังของ แบบเรียนนั้น เป็นการเลือกพื้นที่เพื่อต่อยอดหรือทำให้วาทกรรมที่แบบเรียนต้องการสื่อไปยังผู้อ่าน กลายเป็นจุดสำคัญที่ผู้อ่านสามารถสังเกตเห็นได้ง่าย ด้วยเหตุนี้ คุณลักษณะของคนตี เด็กดีที่ถูกสื่อ ผ่านส่วนประกอบของแบบเรียนอาจมีผลต่อการจดจำของผู้อ่านซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติตามสิ่งที่ แบบเรียนต้องการต่อไปด้วย

3.1.1.8 สรุป

การศึกษากลวิธีการใช้ภาษาในวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนไทยเพื่อศึกษา กลวิธีการสร้างความหมายในการโน้มน้าวผู้รับสาร พบว่า ผู้สร้างวาทกรรมหรือผู้ส่งสารใช้กลวิธีทาง ภาษาศาสตร์ พบ 7 กลวิธีหลัก คือ 1) การเลือกใช้คำศัพท์หรือกลุ่มคำ (1) การเลือกใช้คำที่สื่อถึงเด็ก (การเลือกใช้คำที่สื่อถึงเด็กในเชิงบวกและการเลือกใช้คำที่สื่อถึงเด็กในเชิงลบ) 2) การใช้คำแสดง ทศนภาวะ (การใช้คำแสดงทศนภาวะ สิ่ง เตือน หรือแนะนำ, การใช้คำแสดงทศนภาวะบอกเล่า, การใช้คำแสดงการประเมินค่า และการใช้ทศนภาวะด้วยการใช้ประโยคเงื่อนไข) 3) การใช้ประโยค เงื่อนไข 4) การกล่าวอ้าง (การกล่าวอ้างบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือประสบความสำเร็จ, การกล่าวอ้าง บุคคลทั่วไปและการกล่าวอ้างส่วนใหญ่) 5) การใช้กลวิธีเชิงวาทศิลป์ (การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์, การใช้อุปลักษณ์, การใช้คำขวัญและการใช้สำนวน) 6) การใช้เสียงที่หลากหลาย (การใช้เสียงภายนอก ตัวบทเพื่อสร้างสทบทและการใช้เสียงภายในตัวบท) และ7) การใช้ส่วนประกอบของแบบเรียน (การใช้ ชื่อเรื่องและการใช้ปกหลังของแบบเรียน)

วาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนนี้ พบกลวิธีทางภาษาที่ปรากฏ ได้แก่ การเลือกใช้คำหรือกลุ่มคำ การกำหนดและเน้นหัวข้อเป็นกลวิธีที่ใช้ภาษาที่ปรากฏในการนำเสนอ ของแบบเรียน สะท้อนว่าผู้ส่งสารหรือผู้เขียนให้ความสำคัญกับการสร้างและกำหนดกรอบความหมาย หรือความคิดใหม่ให้กับสิ่งที่ตัวเองนำเสนอ การเลือกใช้คำหรือกลุ่มคำให้ปรากฏร่วมกันเพื่อสร้าง ความสัมพันธ์ของคำในด้านความหมายให้ผู้รับสารเห็นความเชื่อมโยงตามความต้องการของ ผู้ส่งสาร รวมทั้งการเลือกใช้คำศัพท์ที่แสดงพฤติกรรมหรือการกระทำเพื่อเลือกที่จะนำเสนอข้อมูลเพียง

บางสิ่งที่คุณส่งสารหรือผู้สร้างวาทกรรมเห็นว่าสำคัญ พร้อมกับละการนำเสนอบางสิ่งที่คุณส่งสารเห็นว่าไม่สำคัญและมีข้อสังเกตประการหนึ่งที่น่าสนใจ คือ พบการกล่าวอ้างตัวบทที่น่าเสนอว่าเป็นข้อมูลที่มาจากการกล่าวอ้างบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือผู้ที่ประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะการนำเสนอในตัวบทต่างๆ และการใช้เสียงภายนอกตัวบทเพื่อสร้างสทบทเพื่ออ้างอิงข้อมูลที่อาจทำให้ผู้รับสารหรือผู้รับวาทกรรมเห็นว่า สิ่งที่น่ามาเสนอนั้น ล้วนผ่านการกลั่นกรองจากตัวบทที่เป็นที่รู้จักดีในสังคม เช่น สุภาชิต สำนวน เป็นต้น จึงอาจกล่าวได้ว่า การกล่าวอ้างหรือสทบทที่ปรากฏนั้น มีลักษณะของความเชื่อหรืออาจจะเป็นการกล่าวอ้างการปฏิบัติที่มีบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือประสบความสำเร็จ โดยการระบุตัวบุคคลมายืนยันความชัดเจนในสิ่งหรือการกระทำดังกล่าว

ในหัวข้อต่อไป ผู้วิจัยกล่าวถึงการวิเคราะห์วาทกรรมที่เกี่ยวกับเด็กดีเพื่อแสดงให้เห็นว่าวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนส่งผลต่อการก่อให้เกิดการประกอบสร้างวาทกรรม 5 วาทกรรม ได้แก่ วาทกรรมชาติ วาทกรรมศาสนา วาทกรรมพระมหากษัตริย์ วาทกรรมระบบอาวุโส และระบบอุปถัมภ์ และวาทกรรมหน้าที่ของปัจเจกบุคคล โดยใช้กลวิธีทางภาษาหลายอย่างประกอบกันในการสื่อชุดความคิดหรืออุดมการณ์ทำให้เกิดวาทกรรมต่างๆ ซึ่งทำให้การนำเสนอความคิดเหล่านี้ น่าจะมีอิทธิพลต่อผู้อ่านมากขึ้น

3.1.2 วาทกรรมที่สะท้อนผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรม“เด็กดี”

จากกลวิธีทางภาษาข้างต้นที่ปรากฏในแบบเรียน ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์เพื่อพิจารณาอุดมการณ์ที่ผู้สร้างวาทกรรมแฝงการนำเสนอผ่านวาทกรรม“เด็กดี” ที่ประกอบกันเป็นชุดความคิดย่อยต่างๆ โดยพบวาทกรรม 5 ชุด ได้แก่ 1) วาทกรรมชาติ 2)วาทกรรมศาสนา 3) วาทกรรมพระมหากษัตริย์ 4) วาทกรรมระบบอาวุโสและระบบอุปถัมภ์ และ5)วาทกรรมหน้าที่ของปัจเจกบุคคล วาทกรรมที่ถูกสร้างขึ้นก็มีส่วนช่วยให้เด็กและคนในกลุ่มหรือสังคมเกิดชุดความคิดทางสังคมและวัฒนธรรมร่วมกันจนกลายเป็นแบบแผนบริบทของสังคม (van Dijk, 2008) ที่ทำให้สมาชิกของกลุ่มสามารถตีความเหตุการณ์หรือสถานการณ์ต่างๆ ไปในทิศทางเดียวกันได้ อุดมการณ์บางอย่าง จึงเป็นสิ่งที่ฝังลึกจนผู้ใช้ภาษารู้สึกว่าสิ่งที่ถ่ายทอดมานั้นเป็นเรื่องธรรมดาปกติวิสัย จนทำให้อุดมการณ์เหล่านั้นครอบงำและมีอิทธิพลทางความคิดของผู้รับสารโดยไม่รู้ตัว

ผลการศึกษาวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปวาทกรรมที่ได้จากการนำเสนอกลวิธีทางภาษา พบวาทกรรมใน 5 ชุด ดังนี้

3.1.2.1 วาทกรรมชาติ

เมื่อทำการศึกษาและพิจารณาจากประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นว่า ชาติไทยเป็นชาติเก่าแก่ที่มีความเจริญรุ่งเรืองที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน มีภาษาและอักษรเป็นของตนเอง

สืบทอดอารยธรรมและเอกลักษณ์ของชาติไปได้ เอกลักษณ์ของชาติไทยเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความเป็นชาติไทย มีความสำคัญคือ ความอยู่รอดความมั่นคงและความเจริญก้าวหน้าของชาติทำให้เกิดความภาคภูมิใจในชาติ ความรักชาติและหวงแหนผืนแผ่นดินซึ่งเป็นที่เกิดและที่อยู่อาศัยและที่สำคัญทำให้เกิดความรัก ความสามัคคีระหว่างคนในชาติ สำหรับเอกลักษณ์ของชาติที่สำคัญ ได้แก่ สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นแกนหลักแห่งความมั่นคงของชาติ ที่เป็นปัจจัยเอื้ออำนวยให้ชาติไทยมีความเจริญรุ่งเรืองมั่นคง สงบสุข สามารถรักษาเอกราชและอธิปไตยไว้ได้ตลอดจนถึงทุกวันนี้ (สมพร เทพสิทธา, 2551)

ชาติ ถือเป็นสถาบันหลักที่ทุกคนในชาติต้องคำนึงถึง ต้องช่วยกันบำรุงรักษาและพัฒนาให้เจริญรุ่งเรือง ผลประโยชน์ของชาติถือเป็นผลประโยชน์สูงสุดที่คนไทยในชาติต้องช่วยกันบำรุงไว้ คนในชาติต้องยอมเสียสละทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อผลประโยชน์ของชาติ

วาทกรรมชาติ เป็นชุดวาทกรรมที่ต้องการนำเสนอภาพของชาติไทยเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้และเกิดความรัก ความภูมิใจ การหวงแหนและสื่อถึงแนวปฏิบัติ การแสดงพฤติกรรมที่ดีในฐานะพลเมืองของชาติ จากการศึกษาวิเคราะห์แบบเรียนไทย ผู้วิจัยพบชุดวาทกรรมชาติในแบบเรียนไทยอย่างสม่ำเสมอ ชาติ ประกอบด้วยหลายองค์ประกอบที่แตกต่างกัน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (ออนไลน์) ได้ให้ความหมายของชาติไว้ว่า ชาติ หมายถึง ประเทศ, ประชาชนที่เป็นพลเมืองของประเทศ, กลุ่มชนที่มีความรู้สึกในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ประวัติศาสตร์ ความเป็นมา ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมอย่างเดียวกันหรืออยู่ในปกครองรัฐบาลเดียวกัน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยพบว่า ชุดวาทกรรมที่ว่าด้วยชาติที่ปรากฏในแบบเรียนมี 2 ชุดวาทกรรมย่อย คือ ชุดวาทกรรมว่าด้วยบทบาทหน้าที่ของคนในชาติ และชุดวาทกรรมว่าด้วยความเป็นไทย เพื่อให้เห็นถึงความคิดหลักที่แบบเรียนต้องการสื่อให้เด็กในฐานะผู้อ่านเห็นถึงแนวปฏิบัติของคนในชาติผ่านแบบเรียน

(1) ชุดวาทกรรมว่าด้วยบทบาทหน้าที่ของคนในชาติ

ผู้วิจัยพบชุดวาทกรรมย่อยว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลและพลเมือง โดยรัฐบาลจะทำหน้าที่หลักในการบริหารประเทศ ส่วนพลเมืองเป็นผู้ที่อยู่ใต้ปกครองต้องปฏิบัติตามกฎหมายและนโยบายของรัฐบาล เด็กในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของคนในชาติ แบบเรียนจึงนำเสนอเนื้อหาส่วนนี้ เพื่อเป็นการปลูกฝังเด็กและเรียนรู้ถึงหน้าที่ที่ต้องกระทำ โดยปรากฏชุดวาทกรรมย่อย 2 ชุดวาทกรรมในมุมของรัฐบาลและพลเมือง คือ 1) รัฐบาลปฏิบัติตามหน้าที่เพื่อประโยชน์ของพลเมืองและเอาใจใส่ดูแลพลเมืองเป็นอย่างดี และ 2) พลเมืองควรรักชาติบ้านเมือง ชุดวาทกรรมทั้งสองเป็นชุดวาทกรรมที่สื่อเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับพลเมืองเพื่อให้ผู้อ่านเห็นว่า รัฐมีลักษณะหน้าที่ในการดูแลและปกป้องพลเมืองในปกครองและมีปฏิสัมพันธ์กับพลเมืองในลักษณะแบบใดบ้าง เป็นการให้

เห็นสถานภาพระหว่างรัฐกับพลเมืองว่า วาทกรรมย่อยเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของคนในชาตินี้ เป็นชุดวาทกรรมที่ปรากฏในกลุ่มข้อมูลที่เป็นตัวบทแบบเรียน แต่จะปรากฏมากหรือน้อยแตกต่างกันไปตามธรรมชาติของเนื้อหาแต่ละวิชา

แบบเรียนได้นำเสนอชุดความคิดเหล่านี้เพื่อให้เด็กสมาทานและพัฒนาตนเองเป็นเด็กที่เพียบพร้อม เป็นเด็กที่สมบูรณ์แบบ เมื่อโตก็ตามที่เด็กยอมรับและสยบยอมต่ออำนาจวาทกรรมที่ครอบงำเหล่านี้ จนวาทกรรมว่าด้วยบทบาทหน้าที่ของคนในชาติกลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของเด็กในที่สุด โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) รัฐหรือองค์กรของรัฐเอาใจใส่ดูแลพลเมืองเป็นอย่างดี

การสื่อภาพของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐในด้านการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ผู้อ่านเห็นว่า รัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติหน้าที่ตามตำแหน่งงานของตนอย่างสมบูรณ์เพื่อประโยชน์สุขของพลเมืองของประเทศชาติ และอาจส่งผลต่อการปลูกฝังให้ผู้เรียนซึ่งเป็นเยาวชนปฏิบัติตนเช่นนี้ หากได้เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐเมื่อเติบโตขึ้นอีกด้วย

แบบเรียนมีการเลือกใช้คำศัพท์ที่สื่อให้เห็นถึงลักษณะของเจ้าหน้าที่ของรัฐใน *การเป็นผู้ที่สามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ได้อย่างดี* ดังจะเห็นได้จากการใช้คำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับความชำนาญในการปฏิบัติงานของตำรวจเพื่อสื่อให้เห็นว่า ตำรวจซึ่งมีหน้าที่สอบสวนเพื่อหาคนกระทำผิดนั้นมีความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่เป็นอย่างดี และการใช้คำที่มีความหมายเกี่ยวกับความจริงจังในการปฏิบัติหน้าที่กับเกษตรกรอำเภอเพื่อแสดงให้เห็นว่า เกษตรอำเภอ นั้นทำหน้าที่ในการให้ความรู้ด้านการเกษตรแก่เกษตรกรอย่างจริงจัง การสื่อลักษณะเหล่านี้ของเจ้าหน้าที่ของรัฐให้ผู้อ่านได้รับรู้ รับทราบจึงเป็นการเน้นย้ำให้ผู้อ่านเห็นว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐเหล่านี้มีความสามารถหรือคุณสมบัติเพียงพอที่จะปฏิบัติหน้าที่ตามตำแหน่งงานของตนเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน พลเมืองและประเทศชาติได้อย่างสมบูรณ์ และการเสนอภาพการเป็นมิตรที่ดีของประชาชน สื่อให้เห็นได้ว่า รัฐบาลปฏิบัติตามหน้าที่เพื่อประโยชน์ของพลเมืองและเอาใจใส่ดูแลพลเมืองเป็นอย่างดี เป็นการสื่อถึงการกระทำและลักษณะของรัฐตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับพลเมืองให้ผู้อ่านได้รับรู้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการสร้างการรับรู้หรือความคิดที่มีต่อรัฐให้แก่ผู้อ่านตามที่แบบเรียนต้องการ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(ตัวอย่างที่ 1)

รัฐบาลหรือราชการเป็นผู้จัดหาและเป็นผู้สร้างให้กับชุมชน สังคม เช่น ถนน โรงเรียน โรงพยาบาล สวนสาธารณะ น้ำประปา โทรศัพท์ รถไฟ เสาไฟฟ้า สะพานลอย รวมทั้งการจัดให้มีการบรรเทาสาธารณภัย เพื่อความสะดวกสบายและปลอดภัย

ของคนในชุมชนด้วย ซึ่งการบริการของรัฐเหล่านี้ประชาชนต้องช่วยกันดูแลรักษา เพื่อความ
สะดวกในการดำรงชีวิต

(หน้าที่พลเมือง ป.3, น. 55)

(ตัวอย่างที่ 2)

ตำรวจ คือ ผู้ป้องกันปราบปรามโจรผู้ร้าย และเป็นมิตรกับประชาชน

(หน้าที่พลเมือง ป.4, น. 68)

ตัวอย่างที่ (1) เป็นข้อความที่กล่าวถึง “รัฐบาลหรือราชการ” โดยเรียงเรียงให้ “เจ้าหน้าที่ของ
รัฐ” เป็นผู้กระทำการ “เข้ามาจัดหา ผู้สร้าง” และมี “ชุมชน” เป็นผู้ได้รับผลประโยชน์นั้น ส่วน
ตัวอย่างที่ (2) เป็นข้อความที่กล่าวถึงตัวละคร “ตำรวจ” ซึ่งมีตำแหน่งเป็น “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” จะเห็น
ว่า ตัวอย่างนี้มีการเรียงเรียงประโยคให้ตัวละคร “ตำรวจ” เป็นผู้กระทำการ “ป้องกัน ปราบปรามโจร
ผู้ร้าย เป็นมิตร” โดยมี “ประชาชน” เป็นผู้ได้รับการ “ช่วยเหลือ” นั้น แสดงให้เห็นว่าแบบเรียนนั้นมีการใช้
ประโยคที่มักเรียงเรียงให้รัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้กระทำการอันเป็นประโยชน์ต่างๆ โดยมี
ประชาชนเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากการกระทำของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ การใช้ประโยคที่เรียงเรียงให้
มีความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่างรัฐกับประชาชนดังกล่าว เป็นการแสดงให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์
ระหว่างรัฐกับประชาชนในแบบผู้ให้ความช่วยเหลือและผู้รับความช่วยเหลือ ซึ่งเป็นการสื่อภาพรัฐและ
เจ้าหน้าที่ของรัฐว่าเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อประชาชนไปสู่ผู้อ่านและเป็นการปลูกฝังให้ผู้เรียนซึ่งเป็นเด็ก
เยาวชนปฏิบัติตนเช่นนี้เมื่อโตขึ้น

เด็กได้รับการปลูกฝังด้วยวาทกรรมว่าด้วยบทบาทหน้าที่ของคนในชาตินี้ จะส่งผลให้วาทกรรม
“เด็กดี” กลายเป็นกลไกการผูกพันไว้ด้วยชุดความคิดดังกล่าวนี้ผ่านระบบการอบรมบ่มเพาะอย่างค่อย
เป็นค่อยไปเพื่อให้อุดมการณ์ดังกล่าวแฝงเข้าไปฝังในความคิดของเด็กเป็นระบบ “รัฐสวัสดิการ”
(Welfare State) หมายถึง บริการสังคมในด้านสวัสดิการช่วยเหลือประชาชน ซึ่งตกอยู่ในฐานะทุกข์ยาก
ให้ได้รับความสะดวกสบายยิ่งขึ้น (กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์, 2550) ที่ส่งผลให้รัฐเป็นผู้ขับเคลื่อนและ
ช่วยเหลือ เมื่อเด็กมีอุดมการณ์ที่ว่าตนเองต้องดูแล ช่วยเหลือผู้คนเหล่านี้ซึ่งทำให้วาทกรรมว่าด้วย
บทบาทหน้าที่ของคนในชาติมีผลอย่างสำคัญในการจัดการกับการกำหนดพฤติกรรมของเด็ก โดยที่หาก
เด็กขาดตกบกพร่องในหน้าที่ในการดูแลบุคคลอื่นนั้น วาทกรรมว่าด้วยบทบาทหน้าที่ของคนในชาติ
ดังกล่าวจะส่งผลให้เด็กรู้สึกผิดเอง ทั้งยังส่งผลให้สังคมมองว่าเด็กคนนั้นไม่มีความเป็นเด็กดี

2) พลเมืองควรรักชาติบ้านเมือง

พลเมือง คือ การปกป้องถึงคุณภาพในทางที่มีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคน มีอิสระ มีความรู้ มีเหตุผล มีส่วนร่วมในกิจการของส่วนรวม หรือกระบวนการทางนโยบาย จึงเป็นกำลังของบ้านเมือง มีความสำนึกในสิทธิและหน้าที่มาเกี่ยวข้อง (กิตติศักดิ์ ปรกติ, ม.ป.ป.)

ส่วน **พลเมืองดี** หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่พลเมืองได้ครบถ้วน ทั้งกิจที่ต้องทำและกิจที่ควรทำ สำหรับกิจที่ควรทำ คือ สิ่งที่คุณส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำหรือละเว้นการกระทำ ถ้าไม่ทำหรือละเว้นการกระทำจะได้รับผลเสียโดยทางอ้อม เช่น ได้รับการดูหมิ่นเหยียดหยามหรือไม่คบค้าสมาคมด้วย ผู้กระทำการที่ควรทำจะได้รับการยกย่องสรรเสริญจากคนในสังคม โดยทั่วไปสิ่งที่คุณควรทำ ได้แก่ วัฒนธรรมประเพณี เป็นต้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

(ตัวอย่างที่ 1)

พลเมืองดีเป็นผู้ที่ปฏิบัติตามสถานภาพ บทบาทของตนอย่างเหมาะสม ปฏิบัติตามสิทธิ เสรีภาพ ตามกฎหมาย ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ปฏิบัติตามหน้าที่ของตน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการรักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาประเทศในทุกด้าน

(หน้าที่พลเมือง ป.5, น. 23)

วาทกรรมว่าด้วยบทบาทหน้าที่ของคนในชาตินี้จะแสดงให้เห็นถึงความพยายามของเด็กที่ปรารถนาจะทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์แบบตามความคาดหวังของสังคม วาทกรรมว่าด้วยบทบาทหน้าที่ของคนในชาติได้นำเสนอและตอกย้ำให้เด็กต้องรู้หน้าที่ โดยเฉพาะการใช้คำว่า “ปฏิบัติตามหน้าที่ของตน” ยิ่งสร้างความกดดันและครอบงำให้เด็กต้องทำ ประพฤติตัวให้เหมาะสม แม้เด็กบางคนไม่ยอมปฏิบัติตามสิทธิ บางหน้าที่อย่างครบถ้วนก็จำเป็นต้องพยายามชวนขยายหาวิธีต่างๆ เพื่อลดข้อบกพร่องของตนและปรารถนาให้ตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยต้องคำนึงถึงส่วนรวมเป็นสำคัญ

(ตัวอย่างที่ 2)

พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนต่อสังคม และประเทศด้วยความรับผิดชอบ รู้จักเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ปฏิบัติตนตามกฎระเบียบ กฎหมาย รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างมีเหตุผล เสียสละ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมนั้นพลเมืองดีจึงเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน

(หน้าที่พลเมือง ป.4, น. 3)

พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง มีความเคารพกฎหมายและกติกาของสังคม เช่น ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับของสังคม ยึดมั่นในหลักนิติธรรม เคารพสิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น เช่น ยึดหลักความเสมอภาคและเท่าเทียมกันตามหลักประชาธิปไตย ซึ่งมีได้ให้ผู้อื่นผู้ใดมีสิทธิเหนือผู้อื่น มีเหตุผลและรับฟังความคิดของผู้อื่น ได้แก่ การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล การรับฟังข้อคิดเห็นของผู้อื่น การยอมรับเมื่อผู้อื่นมีเหตุผลที่ดีกว่า การตัดสินใจโดยใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ การเคารพระเบียบของสังคม มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ชุมชน สังคม ประเทศชาติและสังคมโลก คือ การมีระเบียบวินัยรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีความเสียสละ มีจิตสาธารณะ เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมและรักษาสาธารณสมบัติ เข้าร่วมกิจกรรมการเมืองการปกครอง เช่น การกล้าเสนอความคิดเห็นต่อส่วนรวม กล้าเสนอตนเองในการทำหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา การทำงานอย่างเต็มความสามารถ เต็มเวลาและมีส่วนร่วมในการตรวจสอบอำนาจรัฐ มีส่วนร่วมในการป้องกัน แก้ไขปัญหาการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม เช่น การส่งเสริมให้คนตีปกรองบ้านเมืองและควบคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ การประหยัด อดออม การซื้อสัตย์สุจริต การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม การสร้างงานและสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559)

ผู้สร้างวาทกรรมแบบเรียนได้สร้างและผลิตซ้ำวาทกรรมว่าด้วยบทบาทหน้าที่ของคนในชาติด้านพลเมือง พลเมืองดีให้ชัดเจนขึ้น โดยการนำเสนอแบบพลเมือง บทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบต่างๆ มาเผยแพร่เป็นประจำทุกเล่มให้ผู้อ่านเลือกนำไปปฏิบัติตามความเหมาะสมโดยผู้สร้างวาทกรรมจะใช้คำในเชิงบวกคือคำว่า ความรับผิดชอบ เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เสียสละ เพื่อแสดงถึงความรู้สึก เมื่อผู้รับสารอ่านจะเกิดความเชื่อว่า หากอยากเป็นพลเมืองดีหรือเป็นเด็กที่เพียบพร้อมหรือสร้างความภาคภูมิใจให้แก่สังคม คนอื่น ต้องเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ เสียสละให้แก่ครอบครัวและสมาชิกในชุมชนด้วยการเป็นพลเมืองดี

กล่าวได้ว่าแบบเรียนได้พยายามประกอบสร้างวาทกรรมว่าด้วยบทบาทหน้าที่ของคนในชาติให้แก่เด็กที่อ่านเพื่อให้เป็นพลเมืองดี เด็กที่ดีสมบูรณ์แบบและสยบยอมต่ออำนาจวาทกรรมดังกล่าวจนเห็นคล้อยตามว่า การปฏิบัติตามบทบาท หน้าที่ วาทกรรมว่าด้วยบทบาทหน้าที่ของคนในชาติก็จะกลายเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งในชีวิตของเด็กเหล่านั้น

(2) ชูวาทกรรมว่าด้วยความเป็นไทย

ความเป็นไทยในแบบเรียน ส่วนใหญ่จะมองสิ่งที่จับต้องได้ เป็นวัตถุ เช่น ภาษา ศิลปจารึก การละเล่นของไทย ของเล่นต่างๆ ที่เป็นของเล่นโบราณหรือขนมไทย สถานที่ที่ได้รับยกย่องให้เป็นมรดกโลก วิถีชีวิตไทย การแต่งชุดไทย การถ่ายรูปร่วมกันและการถ่ายรูปที่ข้างหลังมีพระบรมฉายาลักษณ์เป็นการพยายามสร้างวิถีคิดที่ว่านี่คือ วิถีชีวิตไทย มีเรื่องของเพลงพื้นบ้าน มีเรื่องของ

กลอน คำประพันธ์และมีเรื่องของสถานที่ท่องเที่ยวในความเป็นไทย เพราะฉะนั้นความเป็นไทยที่สื่อออกมาค่อนข้างจะเห็นได้ชัดและจับต้องได้ซึ่งแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาและวิถีชีวิต

แบบเรียนของไทยที่ปลูกฝังความรักชาติให้กับผู้อ่านที่เป็นเด็กอันเป็นแนวคิดซึ่งส่งผลให้ใช้นโยบายการสร้างรัฐ “ไทย” ด้วยการบูรณาการกลุ่มคนต่างเชื้อชาติหรือต่างศาสนาที่มาอยู่ร่วมกันในผืนแผ่นดินไทยให้เป็นหนึ่งเดียวหรือเป็นกลุ่มก้อน เนื้อเดียวกันโดยมีส่วนกลางหรือเมืองหลวง (กรุงเทพมหานคร) เป็นต้นแบบ เช่น การใช้ภาษาไทยมาตรฐาน เป็นต้น ดังงานของสุริชัย หวันแก้ว (2550, น.158) เป็นการผนวกกลุ่มคนต่างวัฒนธรรมให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายใต้คำว่า “ความเป็นไทย” พบได้ในเรื่อง ภูมิใจภาษาไทยของเรา แบบเรียนภาษาพาที ป.3 โดยวิเคราะห์ได้จากตัวบทที่นำเสนอเรื่องของภาษาไทย เช่น ในบทสนทนา

เด็กๆ พูดกันว่า กิจกรรมภาษาไทยนี้สนุกดี ไม่น่าจะมีเฉพาะวันภาษาไทย
แห่งชาติเท่านั้น น่าจะมีทุกวัน เพราะภาษาไทยเป็นภาษาของเรา เป็นศักดิ์ศรีของชาติที่
คนไทยทุกคนควรภูมิใจ

(ภาษาพาที ป.3, น. 102)

จากตัวอย่างมีการใช้คำศัพท์ที่มีความหมายในทางบวก คำว่า “ศักดิ์ศรีของชาติ” เพื่อสื่อความคิดว่า “ภาษาไทย” เป็นภาษาที่ใช้คู่ชาติไทยมานาน ต้องภูมิใจในภาษาของเรา นอกจากนี้ตัวอย่างยังใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประโยคแบบเหตุผลโดยปรากฏคำเชื่อม “เพราะ” เพื่อแสดงความเป็นเหตุและเป็นผล ประโยคที่กล่าวถึงเหตุ คือ “วันภาษาไทย” ทำให้เกิดผลดีที่ตามมาจากประโยคที่ว่า “ภาษาไทย เป็นภาษาของเรา เป็นศักดิ์ศรีของชาติ” ที่คนไทยทุกคนควรภูมิใจซึ่งเป็นหน้าที่อันพึงกระทำของพลเมืองที่ดี การใช้ภาษาไทยเป็นเครื่องมือในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชาติไทย ดังนั้น การเผยแพร่ภาษาไทยมาตรฐานจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการสร้างความเป็นเอกภาพให้กับประเทศ การที่ภาษาไทยมาตรฐานสามารถเผยแพร่จากกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดไปยังท้องที่ห่างไกลและทุรกันดารได้เป็นเพราะมีระบบการศึกษาในโรงเรียนซึ่งเป็นระบบเดียวกันทั่วประเทศ อาจเป็นไปได้ที่ระบบการศึกษาสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวในรูปแบบของการทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ภาษาไทย

จากการศึกษาแบบเรียนพบว่า กลวิธีทางภาษาทั้งจากบทนำ ตัวบท บทสรุปท้ายบทและแบบฝึกหัดต่างๆ ในแบบเรียนไม่เพียงแต่ผลิตซ้ำแนวคิดความเป็นไทยที่แพร่หลายในสังคมไทยอันเป็นรากฐานสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดการสร้างวาทกรรมว่าด้วยความเป็นไทยขึ้นเท่านั้น แต่ยังสามารถสร้างภาพของเด็กดีไปพร้อมกันด้วย ไม่ว่าจะเป็นเด็กวัยไหนต้องรู้จักความเป็นไทยเพื่อแสดงให้เห็นว่าตนเป็นเด็กที่รู้จักมารดกที่มีคุณค่า

กล่าวได้ว่า วาทกรรมว่าด้วยความเป็นไทยเป็นอุดมการณ์หลักที่พบในแบบเรียนในยุคนี้ ประกอบสร้างและผลิตซ้ำจากชุดความคิดย่อยที่สำคัญ 2 ชุด คือ 1) ความเป็นไทยเป็นมรดกตกทอดและเป็นสิ่งที่มีคุณค่า ในฐานะที่เด็กเป็นผู้สืบทอดความเป็นไทย สืบทอดสิ่งที่มีคุณค่าต่อสังคม การเห็นคุณค่าในมรดกมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นความต้องการพื้นฐานทางด้านจิตใจที่จะทำให้บุคคลมีการพัฒนาและ 2) การแบ่งชาติพันธุ์อื่น แต่นับรวมเป็นชาติ “เรา” เป็นความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ภาษา ศาสนา เผ่าพันธุ์ ประวัติศาสตร์และเอกลักษณ์ของชาติไทยที่แตกต่างจากชาติอื่น เป็นต้น

1) ความเป็นไทยเป็นมรดกตกทอดและเป็นสิ่งที่มีคุณค่า

มรดกวัฒนธรรมไทย ได้แก่ สิ่งที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษหรือสิ่งที่ตกทอดมาจากบรรพกาล ซึ่งสิ่งนั้นๆ นำความเจริญก้าวหน้าให้แก่ชนชาติไทย

คณะกรรมการอำนวยการอนุรักษ์มรดกไทย ได้ให้ความหมายไว้ว่า “มรดกไทยหรือมรดกวัฒนธรรมไทย คือ มรดกทางวัฒนธรรมที่แสดงออกถึงสัญลักษณ์ของความเป็นชาติซึ่งได้แก่ โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ โบราณสถาน วรรณกรรม ศิลปหัตถกรรม นาฏศิลป์และดนตรี ตลอดจนการดำเนินชีวิตและคุณค่าประเพณีต่างๆ อันเป็นผลผลิตร่วมกันของผู้คนในแผ่นดิน ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา” รัฐบาลไทยได้ประกาศให้วันที่ 2 เมษายนของทุกปีอันตรงกับวันคล้ายวันพระราชสมภพของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นวันอนุรักษ์มรดกไทยและพระองค์ท่านได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายพระสมัญญานามเมื่อ พ.ศ. 2531 (นิตยา บุญสิงห์, 2546)

ผู้วิจัยพบว่า แบบเรียนใช้กลวิธีทางภาษาเพื่อแสดงวาทกรรมที่ครอบงำความคิดของเด็กในแง่ของการอนุรักษ์ความเป็นไทยและมรดกในสังคมไทย เช่น การใช้คำศัพท์ที่มีความหมายสื่อ “ความเป็นไทย” การใช้คำที่แสดงถึงสิ่งที่มีคุณค่าควรค่าต่อการคงอยู่ของชาติไทย ในที่นี้คือ ใช้คำศัพท์ที่มีความหมายในทางบวก คำศัพท์ที่แสดงพฤติกรรมในทางที่ดีนี้จะปรากฏร่วมกับคำศัพท์ที่สื่อถึง “ความเป็นไทย” ทำให้เด็กสามารถเข้าใจ เข้าถึงสิ่งดังกล่าวได้มากขึ้น

(ตัวอย่างที่ 1)

“การไหว้หลายแบบ และการไหว้ของเราก็เป็นเอกลักษณ์ของชาติ”

(ประวัติศาสตร์ ป.1, น. 59)

(ตัวอย่างที่ 2)

ภูมิใจภาษาไทยของเรา

บทนี้ซึ้งคุณค่า เรื่องภาษาน่าภูมิใจ เรามีภาษาใช้ คู่ชาติไทยมาเนิ่นนาน

(ภาษาพาที ป.3, น. 99)

(ตัวอย่างที่ 3)

พวกเราควรภาคภูมิใจที่เกิดเป็นคนไทยและช่วยกันสืบสานวัฒนธรรมไทย พวกเราจดจำเอาไว้ว่า เราคือคนไทย ภูมิใจในชาติ ประวัติศาสตร์ยาวนาน สืบสานวัฒนธรรม

(ประวัติศาสตร์ ป.1, น. 85-86)

จากตัวอย่าง เห็นว่าผู้สร้างวาทกรรมใช้คำศัพท์ที่มีความหมายในทางบวก คำว่า **เอกลักษณ์ของชาติ ภูมิใจ ภาคภูมิใจ สืบสานวัฒนธรรมไทย ภูมิใจในชาติ** เพื่อสื่อความคิดว่า การไหว้ เป็นวัฒนธรรมไทยที่ดีงาม เด็กต้องรักษา ชำรงไว้ ยิ่งไปกว่านั้นยังพบว่า แบบเรียนได้นำเอกลักษณ์ของชาติมากล่าวถึงเพื่อแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยมีเอกลักษณ์ที่ทรงคุณค่ามาอย่างยาวนานและเด็กต้องใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง

นอกจากนี้ ผู้สร้างวาทกรรมใช้การกล่าวอ้างบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือประสบความสำเร็จเพื่อแสดงว่าเป็นผู้ที่สามารถสร้างความเชื่อถือในการโน้มน้าวใจได้มาก เนื่องจากเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางหรือเป็นที่ยกย่องว่ามีเกียรติเหนือกว่าบุคคลทั่วไป จากการศึกษาพบข้อมูลการกล่าวอ้างบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือประสบความสำเร็จเพื่อสื่ออุดมการณ์ความเป็นไทย โดยมีข้อสังเกตว่า บุคคลที่มีชื่อเสียงส่วนใหญ่อยู่ในวงการการศึกษา ส่วนผู้ที่ประสบความสำเร็จมักเป็นผู้ที่มีตำแหน่งหน้าที่ทางราชการในระดับสูงหรือกล่าวอ้างถึงสิ่งที่มีมาแต่โบราณและได้รับการยกย่องจากสังคม เช่น ครู นักธุรกิจ ดังตัวอย่าง

(ตัวอย่างที่ 1)

ภูมิปัญญาไทยที่คนรุ่นก่อนสร้างไว้ให้ลูกหลาน แล้วก็ถ่ายทอดต่อๆ กันมา
ทำให้ความรู้เหล่านี้ไม่สูญหาย”

(ประวัติศาสตร์ ป.1, น. 68-69)

(ตัวอย่างที่ 2)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าชาติไทยเรานั้นมีวัฒนธรรมสูงส่งมาแต่โบราณในด้านต่างๆ มีภาษา มีประติมากรรม สถาปัตยกรรม จิตรกรรม และดุริยางค์ อันถือเป็นวิจิตรเป็นเอกลักษณ์ของไทย

(ประวัติศาสตร์ ป.3, น. 80)

(ตัวอย่างที่ 3)

อย่างไรก็จำเป็นสองชั้น ถ้าน้ำท่วมชั้นล่างจะได้ขึ้นไปอยู่ชั้นบน
อีกอย่างหนึ่งการอยู่ติดดินอาจมีงูเห่างูเขี้ยวขอเข้ามาอยู่ในบ้าน มันอันตรายนะลูก

คนโบราณท่านคิดถุณนะที่อยู่เรือนสูง เพราะบ้านเมืองเรามีฝนตกชุกและมีสัตว์ที่เป็นอันตรายจำนวนมาก

(ภาษาพาที ป. 2, น. 125)

ผู้สร้างวาทกรรมหรือแบบเรียนได้ใช้การกล่าวอ้างบุคคลที่มีประสบความสำเร็จโดยเป็นผู้ที่ผ่านเรื่องราวดังกล่าวมาก่อนแล้ว การจะเป็นผู้ประสบความสำเร็จในเรื่องราวหน้าที่ เรื่องราวการงานนั้น สร้างไว้ให้ลูกหลาน แล้วก็ถ่ายทอดต่อกันมา, คิดถุณนะที่อยู่เรือนสูงเพราะบ้านเมืองเรามีฝนตกชุกและมีสัตว์ที่เป็นอันตรายจำนวนมาก การกล่าวอ้างบุคคลที่ประสบความสำเร็จเช่นนี้ หากผู้รับสารเชื่อก็จะนำแนวคิดต่างๆ เหล่านี้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของตนต่อไป การที่ผู้สร้างวาทกรรมนำบุคคลที่ประสบความสำเร็จมา ถือเป็นการผลิตซ้ำให้เด็กซึมซับและเลียนแบบพฤติกรรมของบุคคลที่ประสบความสำเร็จ เพื่อที่ตนจะได้เป็นบุคคลที่ประสบความสำเร็จด้วยเช่นกัน

2) การแบ่งชาติพันธุ์อื่น แต่นับรวมเป็นชาติ “เรา”

จากการศึกษาวิเคราะห์ตัวบทแบบเรียนพบ กลวิธีทางภาษาที่สื่อความคิดนี้ คือ การใช้คำเรียกกลุ่มในลักษณะชาติพันธุ์ต่างๆ เพื่อแสดงความคิดเรื่องการแบ่งแยก “พวกเรา” ที่เป็นคน “ไทยพุทธ” เหมือนกันและกลุ่มที่มีความแตกต่างจาก “ไทยพุทธ” จะนับรวมเป็น “พวกเรา” ได้แก่ “ไทยมุสลิม เด็กไทยมุสลิม ไทยเชื้อสายจีน คนไทยเชื้อสายมลายู ไทยเชื้อสายมอญ ไทยเชื้อสายลาว และชาวเขา” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(ตัวอย่างที่ 1)

พวกเขาเป็นคนไทยเชื้อสายจีนเหมือนกับเรา คำชายอยู่ที่นี้กันมานานแล้ว”

(ประวัติศาสตร์ ป.1, น. 80)

(ตัวอย่างที่ 2)

สงขลาเหมือนจังหวัดอื่นๆ ที่มีคนไทยหลายเชื้อชาติอาศัยอยู่ บางคนก็มีเชื้อสายจีน บางคนก็เป็นคนไทยเชื้อสายมลายู บางคนก็มีเชื้อสายมอญ หรือเชื้อสายลาว ประเทศไทยของเราที่ดีจึงเลยนะคะ ที่มีคนหลากหลายเชื้อชาติ หลายศาสนาอยู่ร่วมกันได้

(ประวัติศาสตร์ ป.1, น. 81-82)

(ตัวอย่างที่ 3)

ผมพูดขึ้นตอนนี้ว่า พวกพี่น้องไทยมุสลิมได้อาสาสมัครไปต่อสู้กับพวก

ผู้ก่อการร้าย พวกศัตรูต่อแผ่นดิน เสียชีวิตไปก็มากนะครั้น แต่ทางราชการก็ได้ จัดการศพตาม ประเพณีศาสนาให้อย่างสมเกียรติแก่นักรบผู้กล้าหาญ พลีชีพเพื่อชาตินะครั้น"

(ประวัติศาสตร์ ป.4, น. 80)

ทัศนคติของเด็กที่ได้รับการนำเสนอในรูปแบบเรียน โดยส่วนใหญ่จะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ การนำเสนอในแง่บวก ที่แสดงถึงความเป็นพวกพ้อง การเป็นพี่น้อง มีความสุขในการใช้ชีวิต ร่วมกัน กระทำสิ่งที่มีประโยชน์ต่อสังคมในวงกว้างไปพร้อมๆ กัน นับเป็นการยอมรับบทบาทหน้าที่ที่ หลากหลาย ในขณะที่เดียวกันก็แสดงให้เห็นว่า คุณค่าของเด็กที่มีต่อสังคมกลับเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนอัน เป็นการเน้นบทบาทและคุณค่าของเด็กที่มีทั้งส่วนที่เป็นบทบาทและคุณค่าในพื้นที่ในกลุ่มตัวเองกับ บทบาทและคุณค่าในพื้นที่สาธารณะ (คนไทยเชื้อสายอื่น) การเปิดพื้นที่ของเด็กยุคใหม่ผ่านตัวตนของ เด็กยุคใหม่ที่สะท้อนผ่านภาพของเด็กที่มีความเชื่อ ความคิด จึงเป็นเหมือนภาพตัวแทนที่สะท้อน ถึงความต้องการหรือความคาดหวังของคนในสังคมต่อบทบาทใหม่ของเด็ก โดยมีปัจจัยเรื่องการเมือง และวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง

3.1.2.2 วาทกรรมศาสนา

ศาสนา เป็นสิ่งสำคัญที่จะสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้คนในชาติเป็นคนดีไม่ เบียดเบียน การทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข การยึดมั่นในหลักการ หลักธรรมทางศาสนาจะ สร้างพลังทางสังคมจิตวิทยา ดังจะเห็นว่าในบางศาสนาความเข้มแข็งของศาสนาทำให้เกิดความมั่นคง เป็นปึกแผ่นไม่เพียงแต่ภายในชาติเท่านั้นยังส่งผลให้เกิดความเป็นปึกแผ่นมั่นคงในบรรดาประเทศที่ นับถือศาสนาเดียวกันด้วย (สาธิต ศรีสุวรรณ, 2557)

วาทกรรมศาสนา ในการวิเคราะห์แบบเรียนไทยในที่นี้คือ ศาสนาที่เป็นศาสนา หลักประจำชาติ ความคิดดังกล่าวได้นำเสนอให้เห็นถึงวาทกรรมย่อย คือ การปฏิบัติตนตามหลักของ ศาสนาพุทธ เช่น การทำบุญ การสวดมนต์ กลวิธีทางภาษาที่สื่อความคิดนี้ คือ การใช้คำศัพท์เพื่อสื่อหลัก ปฏิบัติของชาวพุทธ กลุ่มเป้าหมายของการรับสารผ่านแบบเรียนในที่นี้ก็คือกลุ่มเด็กนักเรียนใน สถาบันการศึกษาต่างๆ ดังนั้น ความคิดว่าด้วยศาสนาเป็นสิ่งที่ชาวพุทธพึงกระทำจึงเป็นการแนะนำ แนวปฏิบัติขั้นพื้นฐานให้แก่กลุ่มเด็กนักเรียน โดยเป็นการนำเสนอให้เห็นว่ากลุ่มเด็กนักเรียนที่นับถือ ศาสนาพุทธนั้น ควรทำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ยัง นำเสนอว่า การทำบุญนั้นเป็นกิจกรรมที่สำคัญทั้งนี้หากกลุ่มเด็กนักเรียนต้องการเป็นชาวพุทธที่ดีสิ่งที่ พึงปฏิบัติก็คือ การทำบุญ

(ตัวอย่างที่ 1)

“ฉันกับแม่ได้ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับพ่อที่เสียชีวิตไปแล้วด้วยนะ”

“การทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับผู้มีพระคุณที่ล่วงลับไปแล้วทำกันในช่วงเทศกาลสงกรานต์นี้ด้วย”

(ประวัติศาสตร์ ป.3, น. 70)

(ตัวอย่างที่ 2)

วันหยุดราชการที่เป็นวันสำคัญทางศาสนา วันมาฆบูชา ในวันนี้จะมีพิธีทำบุญ ตักบาตร ฟังเทศน์ รักษาศีลและเวียนเทียนวันวิสาขบูชา เป็นวันที่พระพุทธเจ้าประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพาน ในวันนี้จะมีการทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ รักษาศีลและเวียนเทียน

วันอาสาฬหบูชา เป็นวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปฐมเทศนาแก่ ปัญจวัคคีย์ ทำให้มีพระรัตนตรัยครบ คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ในวันนี้จะมีการทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ รักษาศีลและเวียนเทียน

วันเข้าพรรษา เป็นวันที่พระพุทธองค์ทรงให้พระสงฆ์จำพรรษา เพื่อศึกษาพระธรรมวินัย เป็นเวลา 3 เดือน โดยมีให้ไปค้างแรมที่วัดอื่น ในวันนี้มีการทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ รักษาศีล

(หน้าที่พลเมือง ป.3, น. 15-16)

(ตัวอย่างที่ 3)

ลุงวิจิต “มีพิธีทางพุทธศาสนาและพิธีสู่ขวัญควบคู่กันไป การสืบชะจาขุนน้ำก็ เพื่อจะได้มีแหล่งน้ำที่ดีต่อไปนานๆ นั่นเอง”

(ประวัติศาสตร์ ป.3, น. 80)

(ตัวอย่างที่ 4)

ประเพณีวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา เป็นต้น พ่อแม่พาแก้วและพี่กล้าไปทำบุญที่วัดใกล้ๆ

(หน้าที่พลเมือง ป.3 หน่วยที่1 ประเพณีและวัฒนธรรม

เรื่อง ที่ 1 ประเพณีและวัฒนธรรมในท้องถิ่น, น. 7)

กลวิธีทางภาษาดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ได้แก่ การเลือกใช้คำศัพท์ ทั้งการใช้คำที่สื่อถึงผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ รวมถึงการใช้คำศัพท์ที่ปรากฏร่วมกับคำที่สื่อถึงผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งประกอบด้วย

การใช้คำที่สื่อถึงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและการใช้คำแสดงการประเมินค่า แสดงให้เห็นถึงกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการทำบุญ คือ ผู้ที่นับถือศาสนาพุทธในฐานะผู้ปฏิบัติกิจกรรมการทำบุญ นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่า การทำบุญเป็นกิจกรรมสำคัญที่ควรทำในโอกาสหรือวันสำคัญทางศาสนา ทั้งนี้หากผู้ที่นับถือศาสนาพุทธทำบุญจะได้รับการประเมินว่าเป็นชาวพุทธที่ดี การนำเสนอสิ่งต่างๆ เหล่านี้สื่อให้เห็นความคิดว่า การทำบุญเป็นสิ่งที่ชาวพุทธพึงกระทำ

ผู้วิจัยพบว่า มีการใช้ชุดคำศัพท์ “**ทำบุญอุทิศส่วนกุศล ทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ รักษาศีล และเวียนเทียน พิธีทางศาสนา พิธีทางพุทธศาสนา พิธีบวช พิธีสู่ขวัญ**” เพื่อต้องการจะแสดงให้เห็นถึงหลักปฏิบัติของชาวพุทธซึ่งไม่ว่าจะในโอกาสสำคัญอะไรก็จะมี การ “**ทำบุญ**” เสมอ และเด็กก็ได้รับการปลูกฝังเกี่ยวกับความคิดในส่วนนี้จากครอบครัว แบบอย่างจากครูจะเห็นได้จากตัวอย่างที่ปรากฏร่วมกับข้อความในลักษณะที่ว่า คือ “**พ่อแม่พาลูกไป.....**”

นอกจาก “**การทำบุญ**” จากตัวอย่างข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยยังพบว่า มีการใช้ชุดคำศัพท์ ได้แก่ **สวดมนต์** คำศัพท์ชุดนี้มักจะปรากฏร่วมกับคำศัพท์ที่เป็น “**เด็ก**” เสมอในฐานะที่เป็น “**พุทธศาสนิกชน**” คือ การสวดมนต์ ให้ติดเป็นนิสัยตามที่ผู้ใหญ่สอนหรือตามที่ผู้ใหญ่ต้องการ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(ตัวอย่างที่ 1)

แก้ว: คุณพ่อขาในชั้นเรียนหนูมีเพื่อน 3 คน เวลาเข้าแถวตอนสวดมนต์ เขาจะยืนตรง ไม่ประนมมือ และสวดมนต์ เพราะอะไรคะ

พ่อ : คนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย มีอิสระในการนับถือศาสนา ใครจะนับถือศาสนาใดก็ได้ เพราะศาสนาทุกศาสนามีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ มีหลักธรรมของศาสนาที่สอนให้เป็นคนดี ซึ่งทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข มีความรักใคร่ สามัคคีกัน เพื่อนของแก้วคงนับถือศาสนาอื่นที่ไม่ใช่ศาสนาพุทธ เช่น นับถือศาสนาคริสต์ จะมีพิธีสวดมนต์ที่โบสถ์คริสต์ทุกวันอาทิตย์ หรือนับถือศาสนาอิสลาม จะมีการทำละหมาดทุกวันทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ... แต่ถึงอย่างไรทุกคนก็เป็นคนไทย ...

(หน้าที่พลเมือง ป.3, น. 19)

(ตัวอย่างที่ 2)

ก่อนเอนตัวลงนอนทุกคนพนมมือไหว้อธิษฐานขอให้ปลอดภัย ภูเขาและน้ำใส
สบตากันอมยิ้ม คิดในใจ นี่เรากลัวอะไร กลัวทำไม

(ภาษาพาที ป.2 บทที่ 4 กลัวทำไม, น. 59)

การเลือกใช้คำศัพท์ดังกล่าวนี้จะสังเกตได้ว่าต้องการนำเสนอให้เห็นหลักปฏิบัติของชาวพุทธที่ควรจะทำไม่ว่าจะเป็นการ “ทำบุญ” พ่อแม่มักจะเป็นคนพาไปหรือการ “สวดมนต์” ที่เด็กจะต้องกระทำ ปฏิบัติเป็นประจำ กล่าวได้ว่า ความคิดเหล่านี้มักจะมีการปลูกฝังกันตั้งแต่วัยเด็กผ่านครอบครัวทั้งสิ้น และมักจะเน้นเรื่องการปฏิบัติในระดับศีล 5 ที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก ขณะเดียวกันแบบเรียนได้แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายหรือพหุวัฒนธรรมด้วย จากตัวบทที่ยกมาข้างต้นมีการนำเสนอศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลามด้วย แต่เนื่องจากคนในสังคมไทยส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธและตัวละครในแบบเรียนที่ประกอบสร้างในแบบเรียนนับถือศาสนาพุทธ ทำให้รูปธรรมการนำเสนอเน้นไปในเรื่องของพุทธศาสนา อย่างไรก็ตาม แบบเรียนไทยยังนำเสนอภาพของเด็กชาวเขา ชนเผ่าต่างๆ ในแบบเรียนด้วย แสดงให้เห็นว่าแบบเรียนไทยก็มีการนำเสนออุดมการณ์ความเป็นพหุวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน แต่ความเข้มข้นที่นำเสนอในแบบเรียนอาจเสนอให้เด็กเห็นภาพของวัฒนธรรมของพุทธศาสนามากกว่าวัฒนธรรมอื่น

3.1.2.3 วาทกรรมพระมหากษัตริย์

สถาบันพระมหากษัตริย์ของไทย มีคุณูปการต่อสังคมมาช้านานและอยู่ควบคู่กับการก่อสร้างเมืองมาตั้งแต่มีประวัติศาสตร์มาแล้ว ยุคเริ่มแรกนั้นสถาบันพระมหากษัตริย์มีความใกล้ชิดกับประชาชนของพระองค์เป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการออกว่าความต่างๆ เอง เมื่อมีประชาชนมาสั่งกระดิ่งที่จัดแผนไว้สำหรับประชาชนทั่วไปมาร้องทุกข์ และสถาบันพระมหากษัตริย์มีสถานะเป็นพ่อของลูกของประชาชนทุกคน ต่อมาสมัยอยุธยาสถาบันพระมหากษัตริย์มีสถานะเปลี่ยนไปเพราะรับอิทธิพลจากขอมที่มีความเชื่อว่าสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นผู้สืบทอดเชื้อสายมาจากเทพเจ้า คือ เป็นผู้รับอาณัติจากพระเจ้า ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์กับประชาชนเริ่มมีขอบเขตแคบลงและไม่ตัดขาดจากประชาชน ดังจะเห็นได้ชัดจากการใช้ภาษาระหว่างพระมหากษัตริย์กับประชาชน (คำราชาศัพท์) และพิธีกรรมของพระมหากษัตริย์ พระราชพิธีเริ่มมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น แต่ยังมีจุดร่วมที่ทำให้สถาบันพระมหากษัตริย์สุโขทัยและอยุธยาและปัจจุบันเป็นที่รักเกิดทูลจงรักภักดีตลอดมา ก็คือ สถาบันพระมหากษัตริย์ยังปกครองประชาชนของพระองค์โดยธรรมและการคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนของพระองค์เป็นสำคัญและเหนือสิ่งอื่นใด (ปัญญา เสนาเวียง, 2548-2549)

วาทกรรมพระมหากษัตริย์ถือเป็นชุดวาทกรรมที่ต้องการนำเสนอภาพของพระมหากษัตริย์ ตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์ในฐานะสถาบันสำคัญของชาติไปสู่ผู้อ่านที่เป็นเด็กให้เห็นถึงพระราชกรณียกิจและเกิดความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ อีกทั้งเป็นการแสดงให้เห็นตัวอย่างที่เป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติทำให้ประเทศชาติอยู่เย็นเป็นสุขจากการศึกษาแบบเรียนพบว่า กลวิธีทางภาษาทั้งจากบทนำ ตัวบทต่างๆ ในแบบเรียนไม่เพียงแต่ผลิต

ซ้ำแนวคิดชาตินิยมที่เริ่มแพร่หลายในสังคมไทย อันเป็นรากฐานสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดการสร้างวาทกรรมเด็กดีขึ้นเท่านั้น แต่ยังสามารถสร้างภาพของเด็กไปพร้อมกันด้วยเพื่อแสดงให้เห็นว่าตนเป็นเด็กที่มีความจงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์

กล่าวได้ว่า วาทกรรมพระมหากษัตริย์เป็นอุดมการณ์หลักที่พบในแบบเรียนในยุคนี้ ประกอบสร้างและผลิตซ้ำจากชุดความคิดย่อยที่สำคัญ 2 ชุด ซึ่งเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่แบบเรียนนำเสนอ ความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์กับประชาชน พลเมืองของชาติ คือ 1) พระมหากษัตริย์เป็นผู้มีบารมี เป็นผู้ปกครองที่เสียสละและมีความเมตตาให้การคุ้มครองและดูแลประชาชน และ 2) พลเมืองที่ดีมีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

1) พระมหากษัตริย์เป็นผู้มีบารมี เป็นผู้ปกครองที่เสียสละและมีความเมตตาให้การคุ้มครองและดูแลประชาชน

จากการศึกษาแบบเรียน พบว่า วาทกรรมชุดนี้สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาที่หลากหลายซึ่งทำให้เห็นถึงวาทกรรมย่อยที่ประกอบเป็นวาทกรรมพระมหากษัตริย์นี้ การเลือกใช้คำศัพท์ร่วมกับคำที่สื่อถึงพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ถือเป็นกลวิธีสำคัญที่แบบเรียนใช้เพื่อสื่อแนวคิดเกี่ยวกับสถาบันกษัตริย์ เนื่องจากคำศัพท์และวลีที่ตัวบทแบบเรียนเลือกใช้นั้นสามารถสื่อความหมายเพื่อสื่อภาพของพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ในฐานะที่ทรงเป็นสถาบันสำคัญของประเทศ ซึ่งพบได้ทั้งจากคำศัพท์และวลีที่ปรากฏใช้ร่วมกับคำที่หมายถึงพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์และคำศัพท์และวลีที่ปรากฏใช้ร่วมกับคำที่หมายถึงการกระทำของประชาชนที่มีต่อพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ ดังต่อไปนี้

คำศัพท์และวลีที่ปรากฏใช้กับพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์นั้นเป็นกลวิธีหนึ่งที่แบบเรียนใช้สื่อภาพของสถาบันกษัตริย์ไปสู่ผู้อ่าน ซึ่งประกอบด้วยคำเรียกขานที่ใช้อ้างถึงพระมหากษัตริย์ คำและวลีที่แสดงถึงพระลักษณะของพระมหากษัตริย์และคำและวลีที่แสดงถึงการกระทำที่พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์มีต่อประชาชน หากพิจารณาการใช้คำเรียกขานที่ใช้อ้างถึงพระมหากษัตริย์นั้นจะเห็นว่า คำเหล่านี้สามารถจำแนกได้เป็น 3 กลุ่มความหมาย ได้แก่ ผู้เป็นที่เคารพรัก ผู้มีฐานะสูง และมีคุณธรรม

คำศัพท์ในกลุ่มถัดมาคือ คำและวลีที่แสดงถึงพระลักษณะของพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์นั้นเป็นคำศัพท์ที่ประกอบสร้างภาพของสถาบันกษัตริย์ได้อย่างชัดเจน คำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับความมีเมตตา ความมีคุณธรรมและความไม่ถือพระองค์นั้นเป็นภาพหลักที่แบบเรียนประกอบสร้างให้แก่สถาบันกษัตริย์

คำศัพท์กลุ่มสุดท้ายคือ คำและวลีที่แสดงถึงสิ่งที่พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ทรงปฏิบัติกับประชาชนนั้นก็เป็คำศัพท์อีกกลุ่มหนึ่งที่ช่วยเน้นซ้ำภาพสถาบันกษัตริย์ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น กล่าวคือ คำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองเสียดสละซึ่งปรากฏในแบบเรียน คำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับการสร้างประโยชน์สุข คำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับการปกครอง และคำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับการหวังใยนั้นช่วยสื่อภาพของสถาบันกษัตริย์ที่เป็นผู้ปกครองที่ดีของประชาชนและบ้านเมือง กล่าวคือ เป็นผู้ปกครองที่มีความหวังใยประชาชน เสียดสละประโยชน์สุขของตนเองเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนและประเทศชาติ

(ตัวอย่างที่ 1)

...๘ ทรงคิดโครงการประสาณรัฐ   ช่วยจัดทุกขภัยทั่ว
 ทิศาเป็นผลงานเด่นชัดทรงพัฒนา   เพื่อให้เราชาวประชาสุขสำราญ
 (ภาษาพาที ป.5, น. 131)

(ตัวอย่างที่ 2)

“พ่อทำงานแค่นี้ ยังไม่หนักหนอกลูก” พ่อของภูผาพูด
 “แต่ในหลวงของเราทุกพระองค์ทรงงานหนักยิ่งกว่า”
 “ทุกพระองค์ทรงยอมลำบาก เพื่อให้ประชาชนมีความสุข”
 “ลูกรู้ไหม ในหลวงรัชกาลที่ 9 เสด็จตามป่าตามเขาเพื่อช่วยราษฎรให้มีอาชีพ
 มีที่ทำกิน อยู่ดีกินดี”
 “ทรงมีโครงการหลวง เพื่อหาพืชเมืองหนาว ให้ชาวเขาปลูกแทนฝิ่น”
 (ภาษาพาที ป.2 , น. 143)

(ตัวอย่างที่ 3)

“สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ปฏิบัติพระราชกรณียกิจน่านับการ
 เพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีมีสุขภาพอนามัยแข็งแรงและมีการศึกษา
 (ประวัติศาสตร์ ป.3 , น. 104)

(ตัวอย่างที่ 4)

“สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงอุทิศพระองค์เพื่อประโยชน์สุข
 ของชาวไทย
 (ประวัติศาสตร์ ป.3, น. 108)

จากตัวอย่าง จะเห็นว่าผู้สร้างวาทกรรมใช้คำศัพท์ที่แสดงให้เห็นว่าแบบเรียนนั้นมีการใช้คำศัพท์และการเรียบเรียงประโยคเพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์กับประชาชนโดยพระมหากษัตริย์เป็นผู้ให้และประชาชนเป็นผู้รับ เป็นการเรียบเรียงประโยคให้พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้กระทำกิริยา “ทรงพัฒนา” “ทรงคิดโครงการประสาทรัฐ” โดยมี “ประชา” เป็นผู้รับประโยชน์จากการกระทำของกิริยาดังกล่าว และมีการเรียบเรียงประโยคให้ “ในหลวงของเรา” ทรงกระทำกิริยา “ทรงงาน” และ “ทรงมีโครงการหลวง” โดยมี “ประชาชน” “ราษฎร” เป็นผู้รับผลประโยชน์ จากการทรงงานนั้น นอกจากประโยคที่มีการเรียบเรียงเพื่อแสดงความสัมพันธ์ว่าพระมหากษัตริย์เป็นผู้กระทำกิริยาแล้วตัวบทแบบเรียนยังได้กล่าวถึงพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์อื่น ได้แก่ สมเด็จพระบรมราชินีนาถ โดยเรียบเรียงให้พระบรมวงศานุวงศ์ดังกล่าวเป็นผู้กระทำกิริยาและมีประชาชนเป็นผู้รับผลประโยชน์เช่นกัน

อีกทั้งยังพบการใช้อุปมาอุปไมย (Metaphor) เป็นอุปมาอุปไมยที่ต้องการสื่อถึงความคิด ความเมตตาที่พระมหากษัตริย์มีต่อประชาชน เมื่อพิจารณาแบบเรียนเลือกใช้แบบเปรียบที่สื่อความคิดนี้พบว่า แบบเรียนมีการใช้อุปมาอุปไมย “พ่อ” เป็นแบบเปรียบกับพระมหากษัตริย์สื่อมโน-ทัศน์ให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์เป็นพ่อ ขณะเดียวกันประชาชนเป็นลูกของพระองค์ เป็นการสื่อสารมโน-ทัศน์ภาพพระมหากษัตริย์ในฐานะที่ทรงเป็นผู้คุ้มครองประชาชนด้วยความรัก ความเมตตา ทำให้ผู้อ่านรับรู้ถึงความเสียสละของพระองค์เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน

[พระมหากษัตริย์ คือ พ่อ]

(ตัวอย่างที่ 1)

วันที่ 5 ธันวาคมเราถือเป็นวันสำคัญของชาติ วันคล้ายวันพระราชสมภพ
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และเราถือว่าวันวันนี้เป็นวันพ่อแห่งชาติ
(ประวัติศาสตร์ ป.1, น. 23)

(ตัวอย่างที่ 2)

พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงประกอบพระราชกรณียกิจ...พระองค์ทรง
ปกครองแบบพ่อปกครองลูก...
(ประวัติศาสตร์ ป.3, น. 92)

จากตัวอย่าง เป็นข้อความที่กล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ใช้คำอุปสรรคที่ปรากฏในแบบเรียนอย่างชัดเจนโดยเปรียบเทียบพระองค์เป็น “พ่อ” ซึ่งเป็นการสื่อให้เห็นว่าพระองค์ทรงเป็นผู้ปกครองของราษฎร อีกทั้งยังแสดงนัยยะให้ผู้อ่านเห็นว่าพระองค์ไม่ใช่เป็นแค่ผู้ปกครองเท่านั้น แต่ยังทรงเป็นผู้ที่ดูแลประชาชนด้วยความรัก ดังที่ “พ่อ” กระทำต่อ “ลูก”

[พระเมตตา คือ น้ำ]

(ตัวอย่างที่ 1)

ภาพพระองค์ทรงงานอันแสนหนัก	เพื่อราษฎรที่ทรงรักไม่เหน็ดเหนื่อย
หยาดเสโท้อยหยดพระวรกาย	เป็นเครื่องหมายความเมตตาพระภูมิ
ทรงเป็นศูนย์รวมใจประชาราษฎร์	เป็นมงคลได้กราบบาทพระทงศรี
เป็นสายน้ำขุโลมดินชุ่มพงพี	เป็นหยาดทิพย์ขุโลมฤดีชุ่มฉ่ำใจ

(ภาษาพาที่ ป.5, น. 132)

จากตัวอย่าง ผู้สร้างวาทกรรมคือ แบบเรียนเริ่มต้นด้วยการใช้อุปสรรคเพื่อสื่อวาทกรรมเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ คือ พระเมตตาของพระองค์และพระบรมวงศานุวงศ์เปรียบดั่งสายน้ำ ทำให้ “พระเมตตา” ซึ่งมีความเป็นนามธรรมกลายเป็นสิ่งที่จับต้องได้ อาจทำให้ผู้อ่านซึ่งไม่ได้มีประสบการณ์ที่ได้รับพระเมตตาจากพระองค์อย่างใกล้ชิดก็สามารถที่จะจินตนาการรับรู้ถึงพระเมตตาที่ทรงมีต่อประชาชนได้อย่างชัดเจนขึ้นเป็นการสื่อภาพของพระมหากษัตริย์ให้ผู้อ่านได้รับรู้และสัมผัสได้

จากคำศัพท์ที่แบบเรียนเลือกใช้เพื่อสื่อเกี่ยวกับสถาบันกษัตริย์ทั้งคำศัพท์ที่ปรากฏใช้กับพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่า ศัพท์ดังกล่าว ล้วนแต่เป็นคำศัพท์ที่สื่อภาพด้านบวกของพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ทั้งสิ้น กล่าวคือ ทรงเป็นผู้ปกครองที่รักเมตตาและห่วงใยประชาชน เสียสละเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนและประเทศชาติ ทรงคุณธรรมมีพระปรีชาสามารถ กล้าหาญ สง่างาม เปี่ยมด้วยบุญบารมี ทรงดำรงอยู่ในพระราชสถานะที่เหนือกว่าสามัญชนทั่วไป แต่กระนั้นก็ได้ทรงถือพระองค์ลักษณะของพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ที่แบบเรียนสื่อผ่านการเลือกใช้คำศัพท์เหล่านี้ อาจกล่าวได้ว่า เป็นลักษณะของผู้ปกครองในอุดมคติ ดังนั้นภาพของสถาบันกษัตริย์ที่ตัวบทสื่อผ่านด้วยการใช้คำศัพท์นี้จึงเป็นสถาบันที่ทรงคุณค่าและน่าเคารพยิ่งของประชาชน

2) พลเมืองที่ดีมีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

ผู้สร้างวาทกรรมแบบเรียนได้สร้างและผลิตซ้ำวาทกรรมว่าด้วยพลเมือง ซึ่งได้กล่าวไว้ในข้างต้นแล้ว เกี่ยวกับวาทกรรมว่าด้วยบทบาทหน้าที่ของคนในชาติ ซึ่งการเป็นพลเมืองดีที่แบบเรียนกล่าวซ้ำวาทกรรมนี้ เพื่อต้องการตอกย้ำหน้าที่ ความรับผิดชอบและบทบาทต่างๆ ให้ผู้อ่านเลือกนำไปปฏิบัติตามความเหมาะสม โดยผู้สร้างวาทกรรมจะใช้คำในเชิงบวกคือคำว่า ความจงรักภักดี ซาบซึ้งใจ ที่แสดงถึงความยกย่อง เทิดทูนของประชาชนที่มีต่อสถาบันกษัตริย์ เพื่อแสดงถึงความรู้สึก เมื่อผู้รับสารอ่านจะเกิดความรู้สึกว่า การเป็นพลเมืองดีหรือเป็นเด็กที่ดีน่าชื่นชมหรือสร้างความภาคภูมิใจให้แก่สังคม ประเทศชาติต้องเป็นพลเมืองที่มีความประพฤติ การปฏิบัติตนที่มีความจงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์

ผู้สร้างวาทกรรม (แบบเรียน) ใช้คำปรากฏร่วม คือ การเลือกใช้คำให้มีความสัมพันธ์กันในแง่ของความหมายเพื่อสื่อสารข้อมูลหรือความรู้สึกของผู้ส่งสาร(แบบเรียน)โดยพบว่าคำเหล่านี้มีการกำหนดบทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างผู้สร้างวาทกรรม (แบบเรียน) และผู้รับสาร (ผู้อ่าน) ไว้อย่างชัดเจน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(ตัวอย่างที่ 1)

แม้ในหลวงรัชกาลที่ 9 จะสวรรคตแล้วปวงชนชาวไทยต่างรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณหาที่สุดมิได้

(ภาษาพาที ป.2, น. 147)

(ตัวอย่างที่ 2)

วิชาเห็นคุณพ่ออ่านหนังสือเล่มหนึ่งแล้วเงยหน้าชื่นยกมือไหว้พระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ใส่กรอบแขวนอยู่ข้างฝา

(ประวัติศาสตร์ ป.3, น. 96)

แบบเรียนมีการเลือกใช้คำศัพท์ที่มีความหมายถึงการปฏิบัติตนของพลเมืองที่มีต่อพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์เพื่อสื่อวาทกรรมนี้ จะเห็นว่าคำศัพท์ที่มีความหมายถึงการปฏิบัติตนของประชาชนที่มีต่อพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ที่ปรากฏในตัวอย่างแบบเรียน ได้แก่ คำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับความรักและคำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับความเคารพนับแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกของประชาชนที่มีต่อพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ซึ่งล้วนแต่เป็นความรู้สึกในด้านดี กล่าวคือ คำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับความรักนั้นแสดงให้เห็นว่า ประชาชนมีความชื่นชมและปลื้มปิติในองค์พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ ซึ่งเป็นการสื่อให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์นั้น ทรงเป็นที่รักและชื่นชมของประชาชน ส่วนคำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับความเคารพนับแสดงให้เห็นว่าประชาชนรู้สึกยกย่องและนับถือในองค์

พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์นั้น ทรงมีพระราชสถานะสูงกว่าประชาชน สถาบันกษัตริย์จึงเป็นสถาบันที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือ

คำศัพท์อีกกลุ่มความหมายหนึ่งที่ใช้ปรากฏใช้ในแบบเรียน คือ คำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับการสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณนั้นเป็นคำศัพท์ที่มีความหมายถึง การรู้คุณที่พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจเพื่อประชาชน ด้วยเหตุนี้ การใช้คำศัพท์กลุ่มนี้ในแบบเรียนจึงเป็นการสื่อให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์นั้นทรงเป็นผู้มีพระกรุณาธิคุณต่อประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับภาพของพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ที่ทรงเป็นผู้ปกครองที่ทรงกระทำเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนและประเทศชาติดังกล่าวข้างต้น

3.1.2.4 วาทกรรมระบบอาวุโสและระบบอุปถัมภ์

ระบบอาวุโสเป็นระบบค่านิยมของสังคมไทยที่มีการยึดถือและปฏิบัติกันมานาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่านิยมของการเคารพอาวุโสที่ผู้น้อยต้องให้ความเคารพผู้ใหญ่ได้ถูกปลูกฝังจนเป็นลักษณะเด่นเฉพาะตัวของการสื่อสารในสังคมวัฒนธรรมไทย (กาญจนา กลั่นกลิ่น, 2525) โดยค่านิยมดังกล่าวได้ถูกแทรกเข้าไปในอิทธิพลในธรรมเนียมปฏิบัติในแวดวงต่างๆ ของสังคมและยังรวมถึงวัฒนธรรมในองค์กรและหน่วยงานต่างๆ ด้วย ค่านิยมระบบอาวุโสในสังคมไทยจะมีลักษณะยกย่องให้ผู้อาวุโสเป็นผู้ทำหน้าที่ตัดสินใจ ทั้งนี้โดยให้เหตุผลว่าการตัดสินใจของผู้อาวุโสจะถูกต้องกว่า ดีกว่า เพราะมีประสบการณ์มากกว่า พฤติกรรมที่แสดงออกมานกลายเป็นนิสัยส่วนรวม คือ ยอมรับฟังเรื่องใดที่เห็นว่ายอมได้ก็ยอมเสียเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดสภาพความขุ่นข้องหมองใจ ต้องเกรงใจผู้ใหญ่ห้ามโต้แย้ง (รัชนิกร เศรษฐ์, 2532)

หากพิจารณาว่าวาทกรรมที่ปรากฏในแบบเรียนจะเห็นว่าอุดมการณ์ที่ให้ความสำคัญกับความมีอาวุโสจะมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการสื่อวาทกรรมที่เกี่ยวกับเด็กทั้งวาทกรรม “เด็กดี” ที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่าน ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับความเป็นผู้ใหญ่ นั้นได้สื่อภาพของผู้ใหญ่ให้เป็นผู้ที่มีความรู้ประสบการณ์ความพร้อมซึ่งเป็นภาพที่สอดคล้องกับค่านิยมความอาวุโส นอกจากนี้วาทกรรม “เด็กดี” ยังได้สื่อให้เห็นว่าลักษณะของเด็กดีที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่านนั้นคือ การเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ เป็นผลมาจากค่านิยมเกี่ยวกับความมีอาวุโสที่เห็นว่าเด็กเป็นผู้น้อยต้องเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์มากกว่า

สำหรับในประเด็นนี้ นอกจากจะมีค่านิยมความอาวุโสแล้วอุดมการณ์ในเรื่องของระบบอุปถัมภ์ยังเป็นอุดมการณ์ที่สอดคล้องกับระบบอาวุโสเนื่องจากระบบอุปถัมภ์จะเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เสมอภาคเช่นเดียวกัน แต่ระบบอุปถัมภ์จะเกี่ยวพันกับเรื่องของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม เมื่อพิจารณาอุดมการณ์เกี่ยวกับการ

จัดลำดับช่วงชั้นในสังคมที่แบบเรียนนำเสนอผ่านวรรณกรรมต่างๆ ได้แก่ สถาบันของชาติ อย่างสถาบันพระมหากษัตริย์แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มบุคคลในสังคมที่มีสถานภาพไม่เท่าเทียมกัน แต่ก็มีได้มีการขัดแย้งกันกลับมีความสัมพันธ์ในลักษณะแบบผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนจากการที่แบบเรียนมักใช้โครงสร้างประโยคที่แสดงให้เห็นว่าบุคคลใดอยู่ในสถานภาพที่สูงกว่า เช่น พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์หรือผู้มีฐานะเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ ในขณะที่ผู้ที่มีสถานภาพที่ต่ำกว่า อย่างเช่น เด็ก ประชาชน เป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์จากผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่าหลังจากนั้น ภาพที่ปรากฏในแบบเรียนกล่าวได้ว่าเป็นผลมาจากอุดมการณ์เรื่องระบบอุปถัมภ์ที่ทำให้คนในสังคมไทยยอมรับความแตกต่างของตำแหน่งของบุคคลในสังคม (ม.ร.ว.อคิน รพีพัฒน์, 2546, น.3-5)

กล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ในส่วนจากระบบอุปถัมภ์และการรวมกลุ่มหรือรวมหมู่ นี้ ทำให้ความสัมพันธ์ของคนกลุ่มต่างๆ ในสังคมไทยมีความไม่เท่าเทียมกัน ในเรื่องของการเข้าถึงอำนาจและปัจจัยต่างๆ ทำให้ต้องพึ่งพาผู้มีอำนาจในการให้ความช่วยเหลือให้เข้าถึงปัจจัยเหล่านั้น จึงเกิดเป็นลักษณะของการที่ผู้น้อยต้องพึ่งพาผู้ใหญ่ ทำให้ต้องยอมรับในสภาพความแตกต่างของตนในเรื่องฐานะและชาติกำเนิดว่ามีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความแตกต่างกัน ทำให้คนไทยยอมรับในการปกครองที่ต้องมีผู้ปกครองคอยให้การช่วยเหลือ สำหรับแนวคิดเรื่องจากระบบอุปถัมภ์และการรวมกลุ่มนั้นส่งผลต่อการศึกษาว่าทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก - ผู้ใหญ่ และว่าทฤษฎีความเป็นเด็กดี

ด้วยเหตุนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่า ว่าทฤษฎีว่าด้วยระบบอาวุโสเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่เป็นว่าทฤษฎีย่อยที่สื่อให้ผู้อ่านเห็นถึงสภาพของเด็กและผู้ใหญ่ที่มีความแตกต่างกันตลอดจนมุมมองและทัศนคติที่มีต่อเด็กและผู้ใหญ่ซึ่งมีผลทำให้สมาชิกในสังคมมีการกระทำและพฤติกรรมต่างๆ ต่อเด็กและผู้ใหญ่ในวิถีที่แตกต่างกันด้วย

จากการศึกษาแบบเรียนพบว่า ว่าทฤษฎีนี้สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาที่หลากหลาย ได้แก่ การใช้คำศัพท์ร่วมกับคำที่สื่อถึงเด็กและผู้ใหญ่ การใช้คำแสดงทัศนภาวะ การใช้ประโยคแสดงเหตุผล การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ด้วยโครงสร้างประโยค ซึ่งทำให้เห็นถึงว่าทฤษฎีนี้ในแบบเรียนไม่เพียงแต่ผลิตซ้ำแนวคิดอาวุโสและอุปถัมภ์ที่เริ่มแพร่หลายในสังคมไทยอันเป็นรากฐานสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดการสร้างว่าทฤษฎีอาวุโสขึ้นเท่านั้น แต่ยังสามารถสร้างภาพของเด็กที่ดีไปพร้อมกันด้วยไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ในบ้านหรือในครอบครัวจะวิเคราะห์บทบาทของเด็กในฐานะลูกและความสัมพันธ์ระหว่างลูกกับพ่อแม่และความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้อาวุโสซึ่งหมายถึง ปู่ ย่า ตา ยาย ของเด็ก จากการศึกษาตัวบทที่กล่าวถึงบุคคลและตัวละครที่เป็น "เด็ก" และ "ผู้ใหญ่" ตลอดจนการกล่าวถึง "เด็ก" กับ "ผู้ใหญ่" โดยทั่วไปในแบบเรียน พบว่า คำศัพท์ที่ตัวบทเลือกใช้เพื่อกล่าวถึงบุคคลและตัวละครที่เป็นเด็กและผู้ใหญ่ทั้งที่เป็นตามกายภาพและเป็นตามสถานภาพ และ "เด็ก" และ "ผู้ใหญ่" โดยทั่วไปนั้นมีส่วนอย่างยิ่งในการสื่อความคิดเกี่ยวกับความเป็นเด็กและความเป็นผู้ใหญ่ที่แตกต่างกันไปสู่ผู้อ่าน ดังจะเห็นได้จากการใช้คำศัพท์ที่เป็นคำกริยาแสดงการกระทำ ซึ่งประกอบด้วย

คำศัพท์ที่แสดงการกระทำของเด็กหรือผู้ใหญ่ และคำกริยาแสดงภาพลักษณ์ คำศัพท์ที่เลือกใช้นี้บางกลุ่ม ความหมายเป็นคำศัพท์ที่ปรากฏใช้เฉพาะกับเด็กและเฉพาะกับผู้ใหญ่ การใช้คำศัพท์เฉพาะเช่นนี้ จึงเป็นการสื่อความคิดเกี่ยวกับการจัดวางให้ "เด็ก" และ "ผู้ใหญ่" มีความแตกต่างกัน ทั้งด้านกิจกรรมที่เด็กและผู้ใหญ่กระทำ ตลอดจนสภาพที่เป็นอยู่ของ "เด็ก" และ "ผู้ใหญ่" ไปสู่ผู้อ่าน คำศัพท์ที่กล่าวถึงกิจกรรม และสภาพที่ปรากฏร่วมเฉพาะกับเด็กและเฉพาะกับผู้ใหญ่ที่พบอย่างต่อเนื่องในแบบเรียน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า วาทกรรมระบบอาวุโสและระบบอุปถัมภ์เป็นวาทกรรมที่พบในแบบเรียนในยุคสมัยนี้ ประกอบสร้างและผลิตซ้ำจากชุดความคิดย่อยที่สำคัญ 4 ชุด คือ 1) เด็กกับพ่อแม่ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับบุคคลในครอบครัว (พ่อ แม่) 2) เด็กกับผู้อาวุโส 3) เด็กกับครู และ 4) เด็กกับเด็ก ที่มีสถานภาพและวัยวุฒิแตกต่างกัน

1) เด็กกับพ่อแม่

เด็กกับพ่อแม่ เป็นการศึกษาบทบาทของเด็กและความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับพ่อแม่ โดยทั่วไปเรามักมีภาพของพ่อแม่ตามชนบ คือ พ่ออยู่ในฐานะผู้นำครอบครัวและเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวหรือรับผิดชอบงานนอกบ้าน ส่วนแม่อยู่ในฐานะผู้รับผิดชอบงานบ้านและการดูแลลูก ภาพของการแบ่งหน้าที่ของพ่อแม่ตามที่กล่าวมาเป็นผลมาจากการแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบตามบทบาททางเพศในโครงสร้างครอบครัวแบบพ่อเป็นใหญ่ บทบาททางเพศเป็นการจัดการด้านระเบียบแบบแผนทางพฤติกรรมของผู้ชายและผู้หญิงที่ถูกกำหนดให้แตกต่างกัน สำหรับผู้วิจัยเห็นว่า การกำหนดความแตกต่างระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงเป็นผลมาจากชุดความคิดปิตาธิปไตยหรือชุดความคิดชายเป็นใหญ่ (patriarchy) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการให้โอกาสและเอื้อประโยชน์กับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง สืบเนื่องมาจากการติดยึดกับความเชื่อที่ว่าด้วยความแตกต่างทางด้านร่างกายระหว่างผู้ชายกับผู้หญิง เป็นปัจจัยซึ่งทำให้ผู้ชายแข็งแรงกว่าผู้หญิง ความเชื่อดังกล่าวมักใช้เป็นสาเหตุที่นำไปสู่ความแตกต่างทางด้านการจัดวางความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ยกย่องให้ผู้ชายมีความเหนือกว่าผู้หญิงทั้งบทบาทและสถานภาพในสังคม วิธีคิดข้างต้นได้กลายเป็นค่านิยมที่มีส่วนกำหนดวิถีชีวิตของคนในสังคม โดยอาจแสดงออกในรูปแบบต่างๆ เช่น การกำหนดบรรทัดฐานทางเพศหรือบทบาททางเพศและการแบ่งหน้าที่ในครอบครัว เป็นต้น ด้วยเหตุนี้บทบาททางเพศจึงไม่ใช่สิ่งที่มีมาตามธรรมชาติ แต่เป็นประเด็นที่คนสร้างขึ้นและถ่ายทอดกันต่อๆ มา โดยเฉพาะกับกลุ่มเด็กซึ่งอยู่ในฐานะของผู้ที่เติบโตเป็นผู้ใหญ่ในวันหน้าได้เรียนรู้บทบาททางเพศในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะการใช้ตัวบท การใช้แบบเรียนเป็นเครื่องมือในการอบรมบทบาททางเพศให้กับเด็ก จากการศึกษาแบบเรียนของไทยพบว่า แบบเรียนของไทยนำเสนอบทบาททางเพศตามแบบฉบับหรือภาพของพ่อแม่ตามชนบ

ภาพพ่อแม่ตามชนบ (เด็กกับพ่อแม่ในแบบเรียนของไทย) ผู้เขียนแบบเรียนของไทยนำเสนอภาพของพ่อแม่ตามชนบ คงเป็นผลมาจากอิทธิพลของชุดความคิดปิตาธิปไตยที่ครอบงำ

วิธีคิดและการดำเนินชีวิตของผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมไทย โดยเฉพาะการติดยึดกับบรรทัดฐานทางเพศในแบบพ่อเป็นใหญ่ บรรทัดฐานทางเพศ หมายถึง ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องเพศที่มีอิทธิพลในการกำหนดและควบคุมบทบาททางเพศและความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างผู้ชายกับผู้หญิง เช่น ผู้หญิงที่ดีไม่ควรแสดงออกในเรื่องเพศ ผู้หญิงที่ดีไม่พึงมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานหรือนอกระบบแต่งงาน เป็นต้น ความเชื่อเหล่านี้เป็นปัจจัยที่กำหนดและควบคุมพฤติกรรมทางเพศของผู้หญิงให้อยู่ในกรอบของสถาบันครอบครัวเท่านั้น ความเชื่อเหล่านี้ไม่ใช่บังคับและควบคุมพฤติกรรมทางเพศสำหรับผู้ชาย หรือกล่าวได้ว่าเกณฑ์ในการควบคุมพฤติกรรมทางเพศของผู้ชายแตกต่างกัน เท่ากับว่าบรรทัดฐานทางเพศมีลักษณะที่เป็นมาตรฐานเชิงซ้อน แต่คนไทยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับแนวคิดนี้ สืบเนื่องมาจากอิทธิพลของชุดความคิดปิตาธิปไตยยังคงตกผลึกอยู่ในสังคมไทย เห็นได้จากตัวบทของไทยส่วนใหญ่ปรากฏภาพของพ่อแม่ที่มีบทบาททางเพศตามแนวคิดปิตาธิปไตย

แบบเรียนได้ใช้ทัศนภาวะในการนำเสนอทัศนะของผู้เขียนผ่านกลวิธีทางภาษาเพื่อบ่งบอกถึงการคาดการณ์จากทัศนะส่วนตัวเกี่ยวกับเรื่องการปฏิบัติตัวของเด็กกับพ่อแม่หรือการเป็นตัวอย่างของพ่อแม่แก่เด็ก ไม่ว่าจะเป็นการคาดการณ์เพื่อตัดลินความเป็นไปของบุคคลในประเด็นนี้ ตามแนวคิดทางสังคมร่วมสมัยของผู้เขียนเอง ตัวอย่างเช่น

(ตัวอย่างที่ 1)

เมื่อยังเด็กเล็กอยู่ ต้องพึ่งพาพ่อแม่

(ภาษาพาที ป.6, น. 221)

(ตัวอย่างที่ 2)

เด็กดีต้องมีหน้าที่ต่อครอบครัว กตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ไม่ทำให้คนในบ้าน
เดือดร้อนเพราะตนเอง

(ภาษาพาที ป.2, น. 175)

(ตัวอย่างที่ 3)

ครอบครัวของเราอบอุ่น พ่อแม่รักและดูแลเอาใจใส่ลูกเป็นอย่างดี

(ภาษาพาที ป.6, น. 99)

(ตัวอย่างที่ 4)

ถ้าทุกคนในครอบครัวรู้หน้าที่ของตนเอง ลูกๆ เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอน
ของผู้ใหญ่ รู้จักแบ่งปันกัน รัก และสามัคคีกัน จะทำให้ครอบครัวอยู่อย่างมีความสุข

(หน้าที่พลเมือง ป.1, น. 16)

การใช้ทัศนภาวะ โดยผู้สร้างวาทกรรม (แบบเรียน) ใช้การสั่งหรือแนะนำ โดยใช้คำว่า **ต้อง** และ **ถ้า...จะ** เพื่อโน้มน้าวใจให้ผู้รับสาร (ผู้อ่าน) แสดงให้เห็นว่าสิ่งนั้นควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ การใช้ทัศนภาวะนี้ จะแสดงให้เห็นความสัมพันธ์กับการสื่อด้วยการใช้ภาษาที่แสดงให้เห็นถึงอำนาจของแบบเรียนที่มีผลต่อผู้อ่านในการปฏิบัติตนต่อผู้ใหญ่ (พ่อแม่)

นอกจากนี้ ยังมีการนำเสนอภาพของพ่อในฐานะผู้ให้คำแนะนำหรือข้อคิดเห็นอย่างชาญฉลาด เช่น พ่อกับลูกชายในเรื่อง ซ่อนกลาง สร้างสุขภาพ พุดคุยกันถึงการเข้าแถวตักอาหารและการใช้ซ่อนกลางแทนการใช้ซ่อนตัวเองตักอาหารที่อยู่ส่วนกลาง พ่อได้บอกกล่าวกับภรรยาทุกอย่างยอมเปลี่ยนแปลง ขณะเดียวกันสิ่งต่างๆ ที่รู้ว่าอะไรที่เป็นอันตรายต่อตนเองและคนอื่นแล้วไม่ควรเอาชีวิตหรือสุขภาพไปเสี่ยง หากสิ่งนั้นเป็นเรื่องที่สร้างความเดือดร้อนก็ควรหยุดกระทำแต่หากสิ่งนั้นดีงามเราควรช่วยกันอนุรักษ์ไว้ ทำให้ภูประทับใจคำพูดของพ่อ

(ตัวอย่างที่ 1)

ภรรยาบอกว่า ทุกคำพูดของพ่อวันนี้ช่างเต็มไปด้วยสาระน่าฟัง
ภรรยาจ้องหน้าพ่อด้วยความชื่นชม

(ภาษาพาที ป.6, น. 149)

การที่ภรรยาชื่นชมความคิดเห็นของพ่อ นั้นคงหมายความว่า เป็นการนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูกชายตามแบบฉบับ พ่ออยู่ในฐานะผู้ให้คำแนะนำแก่ลูก ส่วนลูกอยู่ในฐานะผู้เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำแนะนำของพ่อ เป็นการนำเสนอภาพของพ่อซึ่งเป็นผู้ใหญ่ที่เข้มแข็ง รอบรู้และเป็นแบบอย่างที่ลูกสามารถปฏิบัติตามได้

นอกจากนี้แบบเรียนยังนำเสนอภาพของครอบครัวตัวอย่างที่อยู่กันพร้อมหน้าพร้อมตานั้น รอลูกกลับบ้าน มีการทักทาย กอดกันเป็นภาพที่น่ารัก อบอุ่น

(ตัวอย่างที่ 1)

"พ่อ" ภูผาตะโกนสุดเสียง โถมเข้ากอดพ่อ
"พ่อกลับมาแล้วคิดถึงพ่อ คิดถึงพ่อจังเลย" แม่นั่งยิ้มดูพ่อลูกกอดกัน คุยกัน
อย่างมีความสุข

(ภาษาพาที ป.2, น. 141)

(ตัวอย่างที่ 2)

แม่จัดหาอาหารให้เด็กๆ มากินทุกวัน

(ภาษาพาที ป.2, น. 39)

การเสนอภาพความรู้สึกนึกคิดของเด็กที่เมื่อเด็กกลับบ้าน อารมณ์และความรู้สึกที่กล่าวมาข้างต้นเป็นสิ่งที่ผู้เขียนนำมาใช้ในการนำเสนอปฏิกริยาของภูผา เพื่อแสดงให้เห็นว่าเด็กที่ดีประพฤติปฏิบัติต่อพ่อแม่เช่นไร แม่จะเตรียมอาหาร ข้าวปลาเพื่อรับประทานอาหารร่วมกัน โดยมีลูกเป็นคนช่วยจัดกับข้าวเป็นภาพวิถีชีวิตของครอบครัวตามชนบทที่อยู่กันพร้อมหน้าพร้อมตา โดยพ่อทำงานหนักเพื่อให้คนในครอบครัวอยู่กันอย่างสบาย แม่ทำหน้าที่แม่บ้านเป็นผู้คอยดูแลและทำสิ่งต่างๆ เพื่อเด็ก ส่วนลูกที่ดีทำหน้าที่ของตนเอง ตั้งใจเรียนรู้และช่วยแบ่งเบางานภายในบ้าน

แบบเรียนยังนำเสนอลักษณะของเด็กกับการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวผ่านตัวละครในแบบเรียนบางเล่มจะมีการหมุนเวียนเปลี่ยนตัวละครไปตามตัวบทที่ต้องการนำเสนอ ตัวละครมักมีลักษณะที่เป็นพฤติกรรมที่ปลูกสร้างจากแบบรูปที่ดีของการดำเนินเรื่อง เช่น เด็กดีต้องมีหน้าที่ต่อตนเอง ตั้งใจเรียน โตขึ้นจะได้มีอาชีพที่ดี มีเงินเลี้ยงพ่อแม่และตนเองได้ อย่างมีความสุข ในเรื่อง “เด็กดี” (แบบเรียนภาษาพาที ป.2, น. 174 -178) ได้กล่าวถึงตัวละครน้ำใสที่มีลักษณะที่พึงประสงค์โดยแบบเรียนจะเล่าถึงลักษณะพฤติกรรมที่น้ำใสแสดงออก เพื่อเป็นต้นแบบของการปลูกฝังลักษณะที่เด็กพึงกระทำ

(ตัวอย่างที่ 1)

"แม่จ๋า น้ำใสขอออกไปบ้านที่ส้มบ้อย แป็บเดียวนะแม่นะ เตียวกลับมา" น้ำใสต้องขออนุญาตแม่ หรือพ่อทุกครั้งก่อนออกนอกบ้าน น้ำใสไม่อยากให้ผู้ใหญ่เป็นห่วง เพราะไม่รู้ว่าลูกหายไปไหน น้ำใสช่วยทำงานบ้านด้วยความเต็มใจ เช่น ล้างจาน พับผ้า ถูบ้าน รดน้ำต้นไม้ พ่อแม่อยากให้อะไร น้ำใสจะทำให้ทันที

(ภาษาพาที ป.2, น. 175)

(ตัวอย่างที่ 2)

เด็กดีต้องมีหน้าที่ต่อครอบครัว กตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ไม่ทำให้คนในบ้านต้องเดือดร้อนเพราะตนเอง

(ภาษาพาที ป.2, น. 175)

ผู้สร้างวาทกรรมเลือกใช้คำแสดงทัศนภาวะสั่ง เตือน หรือแนะนำเป็นการใช้ทัศนภาวะเพื่อสื่อว่าสิ่งที่ผู้ส่งสารนำเสนอขึ้นเป็นสิ่งที่ต้องกระทำ ไม่ต้องกระทำ ควรกระทำ หรือไม่ควรกระทำด้วยการเลือกใช้คำว่า “ต้อง” การใช้ทัศนภาวะนี้จะแสดงให้เห็นความสัมพันธ์กับการสื่อด้วยการใช้ภาษาที่แสดงให้เห็นถึงอำนาจของแบบเรียนที่มีผลต่อผู้อ่านในการปฏิบัติตนต่อพ่อแม่

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า แบบเรียนพยายามปลูกฝังคุณลักษณะของ ความเป็นคนดี ผ่านพฤติกรรมต่างๆ ในด้านดีแก่เด็กกว่ามีคุณลักษณะอะไรบ้างที่ควรเอาเป็นแบบอย่าง พฤติกรรมเหล่านั้นเมื่อเด็กปฏิบัติตามแล้ว มักจะได้รับความชื่นชมและการยอมรับจากผู้ใหญ่หรือปรากฏผลดีแก่ตัวเด็กเอง ทั้งหมดนี้ก็เพื่อต้องการให้เด็กเกิดการเรียนรู้และแยกแยะไปพร้อมๆ กันในการวิเคราะห์แบบเรียน พฤติกรรมที่ดีที่เป็นที่ยอมรับและต้องการของคนในสังคม คือ พฤติกรรมที่เด็กสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้และแก้ปัญหาได้เมื่อเกิดความขัดแย้ง

2) เด็กกับผู้อาวุโส

จากการศึกษาแบบเรียนของไทยในแง่มุมของบทบาทของผู้อาวุโส พบว่า ผู้อาวุโสมีบทบาทในฐานะที่เป็นผู้อุปการะเด็ก ผู้ให้คำปรึกษา และผู้ให้ความรู้ด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี สำหรับบทบาทของผู้อาวุโสในฐานะที่เป็นผู้อุปการะเด็ก พบได้ในแบบเรียนหลายเรื่อง การนำเสนอบทบาทผู้อาวุโสในแบบเรียนของไทยมีการนำเสนอผู้อาวุโสที่มีบทบาทในการดูแลเด็ก

(ตัวอย่างที่ 1)

ตายายเป็นผู้ใหญ่ใจดี เป็นที่เคารพนับถือของผู้คนในละแวกนั้น
เวลาใครมีปัญหาต้องการความช่วยเหลือไม่ว่าจะเป็นเรื่องอะไร ทั้งสองท่านมักจะเป็นธุระให้
เสมอโดยไม่คำนึงถึงความเหน็ดเหนื่อย

ยายให้เหตุผลว่า "น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่าชะลูก คนเราต้องช่วยเหลือกัน
ถ้าเราใจดีใจดำ ไม่ช่วยเหลือใคร เราก็จะไม่มีเพื่อนเลย"

(ภาษาพาที ป.5, น. 255)

ความสัมพันธ์ที่ปรากฏข้างต้น เป็นความสัมพันธ์ในลักษณะที่ผู้ใหญ่เป็นที่พึ่งให้กับเด็กหรือผู้ที่มีฐานะเหนือกว่าหรือความมั่งคั่งมากกว่าเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือผู้ที่ขัดสนหรือขาดแคลน ก่อให้เกิดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเกื้อกูลจากผู้ใหญ่ที่มีให้กับเด็กส่งผลให้เด็กได้รับในสิ่งที่ดี

สำหรับในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ "ผู้ใหญ่" นั้น มีการนำเสนอความคิดว่าผู้ใหญ่เป็นบุคคลที่มีทั้งวิญญูติ และคุณวุฒิสองด้านได้ก่ออยู่แล้ว ดังนั้นจึงมีความชอบธรรมในการที่จะทำหน้าที่ชี้แนะสั่งสอนและขัดเกลาเด็กๆ ซึ่งความคิดนี้ได้สื่อโดยกลวิธีการใช้คำศัพท์เกี่ยวกับการสั่งสอน เช่น " **แนะนำ สั่งสอน ชี้แจง อบรมปลูกฝังนิสัย**"

(ตัวอย่างที่ 1)

ผู้ใหญ่จะต้องมีหน้าที่แนะนำ สั่งสอน ช่วยเหลือเกื้อกูล และมีความเมตตาต่อ เด็ก พร้อมทั้งจะให้ภัยเมื่อเด็กทำผิด ดังพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้พระราชทานไว้ว่า

"ผู้ที่เกิดก่อน ผ่านชีวิตมาก่อนจะต้องสงเคราะห์อนุเคราะห์ผู้เกิดตามมาภายหลัง ด้วยการถ่ายทอดความรู้ ความดี และประสบการณ์อันมีค่าทั้งปวงให้ด้วยความเมตตา เอ็นดู และด้วยความบริสุทธิ์ใจ ให้เด็กได้ทราบได้เข้าใจและที่สำคัญที่สุดให้รู้จักคิดด้วยเหตุผลที่ถูกต้อง จนสามารถเห็นจริงด้วยตนเองได้ในความเจริญและความเสื่อมทั้งปวง"

(ภาษาพาที ป.5, น. 98)

จากตัวอย่างพบว่า แบบเรียนมีการนำตัวบทอื่นที่กล่าวถึงความเป็นเด็กและความเป็นผู้ใหญ่ มากล่าวซ้ำอยู่ในตัวบทของแบบเรียน เป็นการสร้างสหบทให้เกิดขึ้นภายในแบบเรียนและตัวบทที่ถูกอ้างถึงมักเป็นตัวบทที่ผลิตขึ้นโดยผู้ที่มีความรู้และมีความน่าเชื่อถือและมีการกล่าวถึงที่มาของตัวบทนั้นอย่างชัดเจน ซึ่งจะทำให้อุดมการณ์เด็กและผู้ใหญ่ที่ปรากฏอยู่ในตัวบทเหล่านี้ถูกถ่ายทอดไปสู่ผู้อ่านด้วยเสียงของ"ผู้ที่น่าเชื่อ" ที่อยู่ภายนอกตัวบท

นอกจากแบบเรียนมีการถ่ายทอดอุดมการณ์เกี่ยวกับเด็กและผู้ใหญ่ที่ผู้เรียบเรียงแบบเรียนต้องการสื่อไปสู่ผู้อ่านผ่านเสียงของตัวละครที่ถูกสร้างขึ้นภายในตัวบทอีกด้วย เสียงของตัวละครเหล่านี้มีทั้งเสียงของตัวละครที่เป็นที่น่าเคารพ เป็นที่นับหน้าถือตา น่าเชื่อถือในเรื่องและเสียงของตัวละครที่เป็นเด็กซึ่งเป็นวัยใกล้เคียงกับผู้อ่านเสียงของตัวละครภายในตัวบทนี้ต่างมีผลในการชี้แนะให้ผู้อ่านเชื่อและคล้อยตามอุดมการณ์ที่ถ่ายทอดมา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(ตัวอย่างที่ 1)

ตาทูตว่า "พี่ต้องให้น้องนั่งก่อน พี่นั่งทีหลัง"

(ภาษาพาที ป.5, น. 257)

(ตัวอย่างที่ 2)

“ตายาย พี่น้องและหลานๆทุกคนกราบพระด้วยความรู้สึกอิมเอม ปลื้มปีติในผลบุญ” นกกล่าว

(ภาษาพาที ป.5, น. 257)

ตัวอย่างการนำถ้อยคำ ความคิดของผู้แต่งหรือผู้เขียน ผู้เรียบเรียงแบบเรียนมาถ่ายทอดผ่านเสียงของตัวละครในเรื่องเล่าภายในตัวบท ดังจะเห็นว่าตัวอย่างที่ (1) นั้นเป็นการใช้เสียง "ตา" ซึ่งเป็นตัว

ละครมาถ่ายทอดภาพของผู้ใหญ่ที่ต้องเสียสละเพื่อช่วยเหลือเด็ก และภาพของเด็กที่เป็นผู้รับประโยชน์จากการกระทำของผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นการทำให้ภาพของผู้ใหญ่และภาพของเด็กดังกล่าวถูกถ่ายทอดด้วยเสียงของผู้ใหญ่ "ผู้มีประสบการณ์" และทำให้ภาพของผู้ใหญ่และเด็กนั้นเป็นที่น่าเชื่อถือมากขึ้นด้วย ส่วนตัวอย่างที่ (2) เป็นการใช้เสียงของตัวละครที่เป็นเด็ก คือ "นก" เพื่อสื่อภาพของผู้ใหญ่ที่มีลักษณะที่สังคมต้องการอย่างเพียบพร้อม เช่นเดียวกับเด็กที่มีลักษณะเช่นนั้น ซึ่งเป็นการทำให้อุดมการณ์ดังกล่าวถูกถ่ายทอดผ่านเสียงของเด็กซึ่งเป็นบุคคลที่มีวัยใกล้เคียงกับผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านคิดว่า ความคิดดังกล่าวเป็นความคิดของบุคคลวัยเดียวกันกับตนจึงเกิดความเชื่อและยอมรับกับอุดมการณ์ที่ถ่ายทอดออกมา

3) เด็กกับครู

วาทกรรมย่อยที่สื่อภาพของครู รวมถึงสถานภาพและความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ (เด็ก) ไปยังผู้อ่าน จากการศึกษาแบบเรียน พบว่า วาทกรรมย่อยนี้สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาต่างๆ หลายกลวิธี ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นถึงวาทกรรมย่อยต่างๆ ที่ประกอบกันขึ้น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การใช้คำศัพท์ร่วมกับคำที่สื่อถึงครูและศิษย์ พบว่า แบบเรียนมีการใช้คำศัพท์บางกลุ่มความหมายร่วมกับคำที่หมายถึงครูและศิษย์เพื่อสื่อภาพของครูไปยังผู้อ่าน กล่าวคือแบบเรียนนั้นมีการใช้คำศัพท์ที่กล่าวถึงสิ่งที่ครูปฏิบัติต่อศิษย์และลักษณะของครูร่วมกับคำที่มีความหมายถึงครูเพื่อสื่อภาพของครูไปยังผู้อ่าน หากพิจารณาคำศัพท์เหล่านี้จะเห็นว่า คำและวลีที่แสดงถึงสิ่งที่ครูปฏิบัติต่อศิษย์นั้น เป็นคำศัพท์ที่สื่อให้เห็นภาพของครูในการปฏิบัติหน้าที่ ได้แก่ **การให้ความรู้และอบรม แนะนำ ดูแล และการทำโทษ** ซึ่งล้วนแต่แสดงให้เห็นถึงภาพของครูที่เป็นผู้ให้การอบรม สั่งสอนศิษย์ให้มีความรู้และเป็นคนดีของสังคม อันเป็นหน้าที่สำคัญของครูที่สังคมคาดหวัง ส่วนคำและวลีที่แสดงถึงลักษณะของครูนั้น เป็นคำศัพท์ที่สื่อภาพของครูในด้านของคุณสมบัติต่างๆ ได้แก่ **ความมีความรู้ความสามารถ ความรักและความห่วงใย และมีคุณสมบัติในการอบรมศิษย์** ซึ่งภาพของครูเหล่านี้ก็เป็นการเน้นย้ำให้ผู้อ่านเห็นว่า ครูนั้นมีความรู้ ความสามารถและคุณสมบัติต่างๆ พร้อมทั้งจะปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ให้การอบรม สั่งสอนศิษย์ให้มีความรู้และเป็นคนดีของสังคมได้เป็นอย่างดี

หากเราพิจารณาแบบเรียนตามขอบ มักพบภาพของเด็กกับครูที่ปรากฏในแบบเรียนเป็นภาพของเด็กนักเรียนที่เคารพและเชื่อฟังครู และขณะเดียวกันการเอาใจใส่การเรียน มีความพากเพียรพยายามในการเรียน ใฝ่เรียนรู้ ส่วนภาพครูนอกจากเป็นผู้ที่ให้ความรู้แล้วยังเป็นผู้ที่คอยดูแลเอาใจใส่เด็ก แบบเรียนของไทยเน้นการนำเสนอภาพที่ควรจะเป็นมากกว่าภาพตามความเป็นจริง ภาพที่ควรจะเป็นที่ปรากฏในแบบเรียนของไทย คือ ภาพของความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับครูในลักษณะที่เด็กเชื่อฟังและปฏิบัติตามครู

(ตัวอย่างที่ 1)

ครูดูแล้วว่า ว่านทำได้เพราะว่าเป็นเด็กที่มีน้ำใจชอบช่วยเหลือคนอื่นจะไม่ทำให้ครูต้องหนักใจ...

(ภาษาพาที ป. 4, น. 176)

จากตัวอย่าง ผู้สร้างวาทกรรมใช้กลวิธีประโยคเงื่อนไขแสดงความสัมพันธ์แบบเหตุผลเพื่อสื่อว่าความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับครูที่สามารถสื่อภาพการสร้างควมภาคภูมิใจให้กับคนในครอบครัว โดยเฉพาะพ่อแม่ได้ พบการใช้ประโยคเงื่อนไข ความเป็นเด็กที่มีน้ำใจชอบช่วยเหลือส่งผลให้ครูไม่ต้องหนักใจ สมารถได้ว่าแบบเรียนสื่อภาพของเด็ก “ว่าน” ว่าเป็นเด็กที่ผ่านการอบรม สอนสั่งจากครูและเป็นการสื่อภาพบุคคลที่เป็นเด็กให้ผู้อ่านได้เชื่อและยอมรับกับพฤติกรรมดังกล่าวได้อย่างง่ายดาย

4) เด็กกับเด็ก

แบบเรียนได้นำเสนอภาพเด็ก ทำให้เห็นการประกอบสร้างวาทกรรมโดยการนำเสนอภาพเด็กที่มีสถานภาพ ทำงานเก่ง เรียนเก่ง มีความรู้ มีการศึกษา อันสะท้อนถึงค่านิยมและบรรทัดฐานทางสังคม มีความรู้เท่าทันในการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมนรอบตัว หรือในเรื่องเกี่ยวกับตัวเอง โดยเด็กสมัยใหม่สามารถยอมรับในสิ่งต่างๆ ที่ดำเนินไปตามวิถีทางใหม่ได้อย่างมีความสุข เกิดเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ ทั้งในสังคมนรอบตัวหรือที่เกี่ยวกับตนเอง เช่น การนำความคิดใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้กับชีวิตของตน สะท้อนออกมาในรูปแบบความคิดในการทำงาน ค่านิยม วิถีชีวิต และการดำเนินชีวิต ผู้สร้างวาทกรรมใช้คำแสดงทัศนภาวะเพื่อแสดงความคิดเกี่ยวกับความเป็นผู้ใหญ่

(ตัวอย่างที่ 1)

ประธานและรองประธานนักเรียนนั้นต้องเลือกจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพราะถือนักเรียนชั้นสูงสุดของโรงเรียนย่อมมีประสบการณ์มาก สามารถเป็นตัวแทนนักเรียนทั้งโรงเรียน และให้บริการแก่เพื่อนนักเรียน ได้

(ภาษาพาที ป. 5, น. 76)

(ตัวอย่างที่ 2)

เด็กเด็กจะแย่งกันนั่งชิงช้า ตาพูดว่า "ที่ต้องให้นั่งนั่งก่อน พี่นั่งทีหลัง"

(ภาษาพาที ป. 5, น. 257)

จากตัวอย่างเป็นการใช้คำที่แสดงทัศนภาวะเพื่อให้เห็นถึงความคิดที่เกี่ยวกับความเป็นผู้ใหญ่ ดังตัวอย่างที่ (1) มีการใช้คำแสดงทัศนภาวะ "ยอม" ซึ่งเป็นคำที่แสดงว่าเป็นปรกติ เป็นธรรมดา หรือเป็นสามัญทั่วไป (ราชบัณฑิตยสถาน 2556, น. 944) ดังนั้น ตัวอย่างนี้จึงเป็นการแสดงความเห็นว่าการที่เป็นนักเรียนชั้นสูงสุดหรือเป็นผู้ใหญ่กว่าเด็กชั้นอื่นๆนั้น จะมีประสบการณ์สามารถเป็นตัวแทนนักเรียนและบริการเพื่อนนักเรียนได้นั้นเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเป็นธรรมดา ปกติ ซึ่งเป็นการสื่อความคิดให้ผู้อ่านเห็นว่า ผู้ใหญ่นั้นมีประสบการณ์และสามารถกระทำสิ่งต่างๆได้มากกว่าเด็ก ส่วนตัวอย่างที่ (2) เป็นการใช้ทัศนภาวะ "ต้อง" เพื่อแสดงความคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้ใหญ่พึงปฏิบัติต่อเด็ก ตัวอย่างที่ (2) นั้นเป็นการแสดงความเห็นเกี่ยวกับการเสียสละให้แก่เด็ก การที่ตัวอย่างทั้งสองใช้คำแสดงทัศนภาวะ "ต้อง" ในการแสดงความเห็นเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเป็นการยืนยันว่า การเสียสละแก่เด็กและการแนะนำ สั่ง สอน ช่วยเหลือ และมีเมตตาต่อเด็กนั้นเป็นสิ่งที่ผู้ใหญ่จะหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติต่อเด็กไม่ได้ ซึ่งเป็นเน้นย้ำให้ภาพของผู้ใหญ่ที่เป็นผู้ให้ทั้งความรู้ ประสบการณ์และความเมตตาแก่เด็กให้ชัดเจนและไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ไปสู่ผู้อ่าน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ว่า การใช้ทัศนภาวะนั้นเป็นกลวิธีทางภาษาที่ช่วยตอกย้ำให้ภาพของเด็กและภาพของผู้ใหญ่ที่แบบเรียนสื่อผ่านกลวิธีทางภาษาอื่น โดยเฉพาะการเลือกใช้คำศัพท์ดังได้กล่าวถึงข้างต้นให้มีความชัดเจน คงที่และไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้หรือเป็นสิ่งที่ควรเป็นเช่นนั้นไม่ควรเป็นอย่างอื่น ดังจะสังเกตเห็นว่า คำแสดงทัศนภาวะที่แบบเรียนเลือกใช้เพื่อสื่ออุดมการณ์นี้มักเป็นคำว่า "ต้อง" "ควร" "ยอม" ซึ่งเป็นคำที่แสดงทัศนคติดังกล่าว

นอกจากนี้ ผู้สร้างวาทกรรมใช้ประโยคแสดงเหตุผลเป็นประโยคที่ประกอบด้วยเนื้อความ 2 ส่วน คือ ส่วนที่มีเนื้อความกล่าวถึงเหตุและส่วนที่มีเนื้อความกล่าวถึงผล เพื่อแสดงว่าเป็นผู้ที่สามารถสร้างความน่าเชื่อถือในการโน้มน้าวใจได้มาก ดังตัวอย่าง

(ตัวอย่างที่ 1)

ขามาหน้าตาน่ารัก ชอบไว้มหางม้า กิริยามารยาทสุภาพเรียบร้อย พุดจาไพเราะ
กล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็น เรียนหนังสือเก่ง เป็นหัวหน้าห้องที่ขยันขันแข็ง ใครๆ ที่รู้จัก
ขามาก็อยากให้ลูกหลานของตนเป็นอย่างขามา

(ภาษาพาที ป.3, แต่เด็กชื่อไว้, น. 18)

(ตัวอย่างที่ 2)

ซาฟิยะห์ยังเป็นเด็ก จึงออกไปหาปลาไม่ได้

(วรรณคดีลำนำ ป.3, น. 68)

จากตัวอย่างการใช้ประโยคแสดงเหตุผลเพื่อสื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับเด็กและผู้ใหญ่ นั้นพบว่าแบบเรียนใช้ประโยคแสดงเหตุผลในการสื่อให้ผู้อ่านเห็นว่า ความเป็นเด็กเป็นเหตุให้คุณคนมีลักษณะที่ด้อยหรือไม่พึงประสงค์ต่างๆ และการจะละทิ้งลักษณะที่ไม่พึงประสงค์เหล่านั้นได้ก็ด้วยผู้ใหญ่เป็นผู้จัดการ

3.1.2.5 วาทกรรมหน้าที่ของปัจเจกบุคคล

จากการศึกษาแบบเรียน พบว่า แบบเรียนได้ใช้กลวิธีทางภาษาต่างๆ ได้แก่ การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้เสียงที่หลากหลาย และการใช้ส่วนประกอบของตัวบทเพื่อสื่อภาพของเด็กให้ผู้อ่านรับทราบ จากการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปได้ว่า ภาพของ“เด็กดี” ที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่านนั้น คือ ภาพที่ผนวกกันระหว่างภาพของเด็กที่เป็นสมาชิกที่ดีในสังคมและภาพของพลเมืองที่ดีของชาติ แสดงให้เห็นว่าเด็กที่สามารถเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมได้นั้น คือเด็กที่มีความดีพร้อมทั้งทางกาย ทางวาจาและทางความคิด ได้แก่ ความมีระเบียบวินัย ขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์ ประหยัดอดทน ความรับผิดชอบ มีความสามัคคี รู้จักกาลเทศะ พุดจาไพเราะ มีความยุติธรรม ใฝ่เรียนรู้ มีสติปัญญาดี ว่านอนสอนง่ายและมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ส่วนด้านการเป็นพลเมืองดี การกระทำที่เกิดประโยชน์เพื่อชาติและส่วนรวม มีความรักและให้ความเคารพต่อสถาบันสำคัญของชาติ คือ สถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ รวมถึงการปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากแบบเรียนที่เป็นประจักษ์ฝีมือและอาวุธของผู้อ่าน (โดยเฉพาะเด็ก) พบว่า “วาทกรรมหน้าที่ของปัจเจกบุคคล” ในปัจจุบันได้รับการนำเสนอผ่านบทนำเนื้อเรื่อง (ตัวบท) แบบฝึกหัดหรืออยู่ในรูปแบบการสอนไปในทิศทางเดียวกันว่าจะต้องมีการกระทำพฤติกรรมที่สื่อให้เห็นถึงความดีงาม อ่อนโยน มีนิสัยดีและมีความน่ารัก ลักษณะดังกล่าวได้รับการนิยามว่าเป็นสิ่งที่บ่งบอก “ความเป็นเด็กดี” เด็กจึงจำเป็นต้องปฏิบัติหรือหาวิธีการต่างๆ ที่จะทำให้รูปลักษณะการแสดงออกของตนนั้น “ดูดี” ตามแบบที่สังคมยอมรับเพื่อตอบสนองความเป็นปัจเจกบุคคลพึงมีเพื่อจะนำเสนอต่อผู้อื่นได้อย่างภาคภูมิใจ วาทกรรมนี้เป็นวาทกรรมที่ประกอบสร้างและผลิตซ้ำชุดความคิดย่อย 2 ชุดสำคัญ คือ 1) เด็กดีพึงประสงค์ และมีคุณค่าต้องเรียบร้อย น่ารัก ตั้งใจ มีน้ำใจ เป็นต้น เมื่อเด็กปฏิบัติแล้วมักปรากฏผลดีแก่ตนเอง และ 2) เด็กดี คือสมาชิกที่ดีของสังคมและเป็นพลเมืองดีของชาติ ผ่านพฤติกรรมต่างๆ ในด้านดีของเด็กว่ามีคุณลักษณะอะไรบ้างที่ควรเอาเป็นแบบอย่างพฤติกรรมเหล่านั้น และมักได้รับการชื่นชมและยอมรับจากผู้ใหญ่ แม้ในด้านหนึ่งจะเห็นว่า “วาทกรรมหน้าที่ของปัจเจกบุคคล” จะก่อรูปและเผยแพร่ในแบบเรียนมาตั้งแต่ในแบบเรียนยุคแรกและเผยแพร่ไหลเวียนอยู่ในแบบเรียนมาอย่างต่อเนื่อง แต่ก็ยังไม่สามารถเบียดขับวาทกรรมอาวุโสและอุปถัมภ์ขึ้นมาได้จนกระทั่ง “วาทกรรมหน้าที่ของปัจเจกบุคคล” ได้รับการสนับสนุนทั้งจากกระแส

การเมืองในยุคนี้และการสอดประสานเข้ากับอุดมการณ์สิทธิเสรีภาพสมัยใหม่ที่เป็นประจักษ์กาวกระโดดที่ส่งผลให้อุดมการณ์นี้ก้าวขึ้นมาเป็นวาทกรรมหลักของแบบเรียนได้ในที่สุด

1) เด็กดีที่พึงประสงค์

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือ จุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุขและมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ

เด็กดีที่พึงประสงค์ คือ เด็กที่มีความเป็นเด็กดีตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ค่านิยม 12 ประการซึ่งรัฐเป็นผู้กำหนด โดยรัฐได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ไว้ 8 ประการ ได้แก่ 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย และ 8) มีจิตสาธารณะ แบบเรียนนำมาสอดแทรกในตัวบท เพื่อเป็นแบบอย่างในการสร้างเสริมหรือปลูกฝังค่านิยมให้เกิดแก่เด็กที่ต้องเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างชัดเจน ต่อมากลายเป็นค่านิยมหลัก 12 ประการของคนไทย เป็นอุดมการณ์ “เด็กดี” ของภาครัฐที่ผลักดันให้การทำงานสำเร็จตามความมุ่งหมายของรัฐบาลและความมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551

จากการศึกษาพบว่า เด็กดีที่พึงประสงค์ มีคุณลักษณะและให้ความสำคัญกับพฤติกรรมที่ส่งเสริมให้ตนเองเป็นที่ยอมรับตามรูปแบบของวาทกรรม “ลักษณะที่พึงประสงค์” ได้ในทุกมิติของร่างกายทั้งทางกายและจิตใจ

(ตัวอย่างที่ 1)

เด็กดีต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่อยากได้ของผู้อื่นมาเป็นของตน

(ภาษาพาที ป.2,น.177)

(ตัวอย่างที่ 2)

เวลาเรียนนักเรียนตั้งใจเรียน ยกมือถามเมื่อไม่เข้าใจ ไม่พูดคุยกันหรือแอบกินขนม ทำแบบฝึกหัดและทำการบ้านส่งครบโดยไม่ต้องเตือน

(ภาษาพาที ป. 2 บทที่ 11 เด็กดี, น 174)

(ตัวอย่างที่ 3)

การศึกษาเล่าเรียนจึงเหมือนกับการเดินทางโดยเรือสำเภา เพื่อเสาะ แสวงหาสินค้าที่มีค่าคือวิชาความรู้ ซึ่งผู้เรียนต้องอาศัยความเพียรพยายามเป็นที่ตั้ง และทุกส่วนของร่างกาย ต้อง

ทำงานประสานกันเหมือนส่วนประกอบต่าง ๆ ของเรือ รวมทั้งต้องมีสติ รู้จักควบคุมตนเองและใช้ปัญญาพิจารณาแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่บังพวng ทั้งยังต้องมีความขยัน อดทน มุ่งมั่น และตั้งใจจริง จึงจะสามารถเล่นฝ่าคลื่นลมมรสุมไปเสาะหาวิชาความรู้มาได้ ชาลิติตตามถ้อยคำในบทร้อยกรองแล้วก็ยิ้มอย่างเหนียมอายที่เคยเกียจคร้านการเรียน

(วรรณคดีลำนนำ ป.5, วิชาเหมือนสินค้า)

จากตัวอย่างที่ผู้สร้างวาทกรรมหรือแบบเรียนเลือกใช้คำศัพท์ พบว่า มีการใช้คำศัพท์เพื่อสื่อความคิดเรื่องการจัดใจเรียน เช่น “ความซื่อสัตย์ ตั้งใจเรียน ความพยายาม ความขยัน อดทน มุ่งมั่น ตั้งใจ” โดยจะปรากฏร่วมกับ “เด็ก” “นักเรียน” ในลักษณะของการได้รับผลดี นอกจากนี้ จากการวิเคราะห์ข้อมูลในการนำเสนอความคิดเกี่ยวกับการศึกษานั้น ผู้วิจัยพบว่า มีการปรากฏร่วมกับคำศัพท์ที่สื่อถึงการส่งผลดีแตกต่างกัน กล่าวคือ ตัวอย่างมีการใช้คำศัพท์ “ตั้งใจเรียน” ปรากฏร่วมกับข้อความ “ทำแบบฝึกหัดและทำการบ้านส่งครบ” ปรากฏร่วมกับคำศัพท์ที่แสดงถึงการยกย่องอีกด้วยคือ คำว่า “ไม่ต้องเตือน”

นอกจากคำศัพท์แล้ว การใช้คำแสดงทัศนภาวะเป็นอีกหนึ่งกลวิธีที่ทำให้เห็นการประกอบสร้างในตัวบทแบบเรียน เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจของผู้พูดที่มีต่อผู้อื่น เห็นได้จากการแสดงทัศนภาวะที่เกี่ยวข้องกับภาระหน้าที่และความผูกพัน อำนาจของผู้พูดหรือผู้เขียนกับการเคารพต่อความจริงหรือความเป็นไปได้ของการแสดงความจริงนั้น เห็นได้จากการแสดงทัศนภาวะที่เกี่ยวกับระดับความรู้ที่มีของผู้พูด

(ตัวอย่างที่ 1)

เด็กดีต้องมีหน้าที่ต่อครอบครัว กตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ไม่ทำให้คนในบ้านต้องเดือดร้อนเพราะตนเอง

(ภาษาพาที ป. 2 , น.175)

(ตัวอย่างที่ 2)

วันพฤหัสบดีนักเรียนทุกคนต้องทำพิธีไหว้ครู เพราะการไหว้ครูเป็นการระลึกถึงบุญคุณของครูที่อบรมสั่งสอนและเป็นการแสดงตนว่าตนเองเป็นศิษย์ของครู พร้อมทั้งจะน้อมรับคำสั่งสอน

(หน้าที่พลเมือง ป.1, น.38)

จากการศึกษาแบบเรียนของไทย พบว่า ในการสื่อลักษณะที่ดีและพึงให้เกิดกับเด็กนั้น แบบเรียนมีการใช้คำแสดงทัศนภาวะเพื่อแสดงถึงลักษณะที่จำเป็นเป็นสิ่งที่ “ควร” “ต้อง” ปฏิบัติหรือกระทำ อย่างเช่นตัวอย่าง มีการใช้คำแสดงทัศนภาวะ “ต้อง” ร่วมกับวลีว่า “มีหน้าที่ต่อครอบครัว กตัญญูต่อผู้มีพระคุณ” เพื่อแสดงให้เห็นว่าลักษณะ “กตัญญูต่อผู้มีพระคุณ” นั้นเป็นสิ่งที่ “เด็กดี” “ต้อง” ปฏิบัติ/กระทำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่นเดียวกับตัวอย่างที่ (2) ร่วมกับวลีว่า “ทำพิธีไหว้ครู” เพื่อแสดงให้เห็นถึงลักษณะของการระลึกถึงบุญคุณของครูที่อบรมสั่งสอนและเป็นการแสดงตนว่าตนเองเป็นศิษย์ของครู นั้นเป็นสิ่งที่เด็กนักเรียน “ต้อง” ปฏิบัติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เช่นกัน

การสื่อวาทกรรมหน้าที่ของปัจเจกบุคคลนั้นผู้วิจัยพบว่า เสียงของตัวละครที่ตัวบทแบบเรียน ใช้เพื่อสื่อวาทกรรมนี้มีหลายลักษณะ เป็นการนำความคิดของผู้เรียบเรียงแบบเรียนเกี่ยวกับลักษณะของเด็กดีที่ต้องการให้ผู้อ่านปฏิบัติตามไปใส่เป็นถ้อยคำของตัวละครในเรื่องซึ่งจะเห็นว่าทั้งการทำให้ความคิดของผู้เรียบเรียงนั้นกลายเป็นคำพูดของตัวละครที่มีการใช้เครื่องหมายอัญประกาศเพื่อแสดงว่า ถ้อยคำนั้นเป็นคำพูดที่ตัวละครนั้นกล่าวออกมาโดยตรงและการสรุปเนื้อหาของคำพูดที่ตัวละครนั้นกล่าว

(ตัวอย่างที่ 1)

สมาชิกช่วยกันคิดช่วยกันทำยิหฺวาเชื่อว่าแต่ละครอบครัวต้องมีรายได้เพิ่มขึ้นอีก
แน่ๆ เด็กๆ อย่างยิหฺวาจะได้มีทุนไว้เรียนหนังสือต่อไป

(ภาษาพาที ป.3, น. 165)

(ตัวอย่างที่ 2)

มะลิ “คุณแม่ เด็กผู้ชายคนนั้นนิสัยดี เก็บนาฬิกาได้ คินเจ้าของ”
แม่ “เด็กดีต้องซื่อสัตย์ มะลิก็เป็นเด็กดีเก็บกระเป๋าเงินได้ก็คินเจ้าของ
เหมือนกัน”

(ภาษาพาที ป.3, น. 136)

ผู้สร้างวาทกรรมผ่านเสียงตัวละคร “ยิหฺวา” คือ เสียงของตัวละครที่เป็นเด็กซึ่งมีความใกล้เคียงกับนักเรียนที่เป็นผู้บริโภคแบบเรียนการใช้เสียงของตัวละครที่เป็นเด็กทำให้เกิดความคิด ประกอบสร้างภาพของชุดความคิดความเป็นเด็กดีที่พึงประสงค์ถ่ายทอดไปยังผู้อ่านและถูกทำให้เชื่อ ความคิดที่ถ่ายทอดมานั้นเป็นความคิดของวัยเดียวกันกับตนทำให้ผู้อ่านพร้อมที่จะรับฟังและเชื่อตาม ความคิดที่ถ่ายทอดมา ขณะเดียวกันคำนำของแบบเรียนได้บอกว่าการปลูกฝังความเป็นคนดีของ สังคมไทยและสังคมโลก เพราะฉะนั้นเรื่องราวต่างๆ ที่นำเสนอจะต้องสะท้อนวิถีคิดที่ดีซึ่งอาจจะไม่ได้ แสดงออกอย่างตรงไปตรงมา

การกล่าวอ้างบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือประสบความสำเร็จ บุคคลที่มีชื่อเสียงหรือประสบความสำเร็จเป็นผู้ที่สามารถสร้างความเชื่อถือในการโน้มน้าวใจได้มาก เนื่องจากเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางของบุคคลทั่วไป เช่น ผู้รู้ ครู จากการศึกษาพบข้อมูล การกล่าวอ้างบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือประสบความสำเร็จในชุดความคิดที่ว่า “ลักษณะที่พึงประสงค์” ของเด็กดีที่แบบเรียนต้องการสื่อไปสู่ผู้อ่านด้วยเสียงของผู้รู้หรือผู้ที่น่าเชื่อถือ ทำให้ผู้อ่านเลือกที่จะปฏิบัติตามลักษณะของเด็กดีตามแบบเรียนต้องการให้ผู้อ่านเป็น ดังนี้

(ตัวอย่างที่ 1)

“มีสิ่งพึงประจบให้ครบบาท	อย่าให้ขาดสิ่งของต้องประสงค์
จงมักน้อยกินน้อยค่อยบรรจง	อย่าจ่ายลงให้มากจะยากนาน”

(ภาษาพาที ป.4: สุภาชิตสอนหญิง, น. 21)

(ตัวอย่างที่ 2)

กาตำ	
กาเอ๋ยกาตำ รู้จำรู้จักรักเพื่อน	ได้เหยื่อเผื่อแผ่ไม่แซ่เขื่อน
รีบเตือนพวกพ้องร้องเรียกมา	เกลื่อนกลุ้มรุ่มล้อมพร้อมพริก
น่ารักน้ำใจกระไรหนา	การเผื่อแผ่แนะพ้อหญิงดูกา
มันโอบอารีรักดีนิกเอ๋ย	

(นายแก้ว, ดอกสร้อยสุภาชิต: บทอาชยาน บทหลัก, กระทรวงศึกษาธิการ.)

(ภาษาพาที ป.2 ที่ 1 ดอกสร้อยแสนงาม, น. 4)

(ตัวอย่างที่ 3)

นกขมื่นเหลืองอ่อน	
ปีกเอ๋ยปีกจีน	นกขมื่นเร่เรื่องเหลืองอ่อน
ถึงเวลาหากินก็บินจร	ครั้งสายันห์ผันร้อนมานอนรัง
ความเคยคุ้นสกุนสกุนอดสาหัส	ไม่เลยละพุ่มไม้ที่ใจหวัง
เพราะปากเพียรชอบที่มีกำลัง	เป็นที่ตั้งตนรอดตลอดเอ๋ย

(หลวงมลอโธธานุโยค [นก], ดอกสร้อยสุภาชิต, กระทรวงศึกษาธิการ.)

(ภาษาพาที ป.2 ที่ 1 ดอกสร้อยแสนงาม, น. 8)

(ตัวอย่างที่ 4)

ความดีอันสูงยิ่ง
“เราจะทำความดีให้โลกทั้งหลายได้เห็นเป็นตัวอย่าง”

“เราจะทำประโยชน์ให้โลกเต็มกำลังความสามารถของเรา”

“เราจะเป็นผู้ช่วยชาติด้วยความบริสุทธิ์ใจ ด้วยความอิมพอกทุกอย่างไม่หวังอะไร” (คำกล่าวข้างต้นพระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมปนฺโน))

(ภาษาพาที ป.6 อ่านเสริม, น. 256)

ตัวอย่างข้างต้น เป็นการกล่าวอ้างตัวบุคคลอื่นที่มีชื่อเสียงเคยกล่าวไว้มานำเสนอไว้ในตัวบทของแบบเรียน โดยยกตัวบทนั้นมากล่าวซ้ำตามตัวบทเดิมทั้งหมดพร้อมบอกแหล่งที่มาของตัวบทเดิมนั้นอย่างชัดเจน ยิ่งทำให้ความคิดเกี่ยวกับลักษณะของเด็กดีที่ปรากฏอยู่ในตัวบทที่ยกมานั้น อันได้แก่ การประหยัด ดังตัวอย่างที่ (1) และ ความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อ ในตัวอย่างที่ (2) ส่วนตัวอย่างที่ (3) ตัวบทที่ยกมานั้นลักษณะของเด็กดีด้านความขยันหมั่นเพียร ให้มีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น ส่วนตัวอย่างที่ (4) แสดงให้เห็นถึงการใช้เสียงภายนอกตัวบทไปสู่ผู้อ่าน คือ เสียงของผู้เรียบเรียงตัวบทที่พยายามสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกับผู้อ่านโดยใช้คำสรรพนาม “เรา” ซึ่งเป็นคำที่ใช้ในลักษณะอ้างถึงผู้พูดร่วมกับผู้ฟังทำให้ถ้อยคำหรือความคิดของผู้เรียบเรียงถูกถ่ายทอดผ่านเสียงของผู้ที่เป็นกลุ่มเดียวกันกับผู้อ่านส่งผลให้ผู้อ่านพร้อมที่ยอมรับและปฏิบัติตามลักษณะของคนดี คือ การทำความดี การทำประโยชน์ คำกล่าวข้างต้นของพระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมปนฺโน) แสดงถึงปณิธานของพระนักปฏิบัติท่านนี้ที่มุ่งมั่นทำความดีอันสูงยิ่งด้วยเมตตาธรรม

หากพิจารณาตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่า การใช้เสียงภายนอกเป็นการนำเสนอความคิดเกี่ยวกับลักษณะของเด็กดีผ่านเสียงของ “นายแก้ว” “หลวงมลอโยธานุโยค[นง]” และ “พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมปนฺโน)” ซึ่งเป็นผู้รู้ที่สังคมให้การยอมรับ การใช้เสียงภายนอกตัวบทนี้เป็นการทำให้ภาพของเด็กดีที่ตัวบทสื่อไปยังผู้อ่านนั้น เป็นภาพที่น่าเชื่อถือว่าเป็นความจริง เนื่องจากมีเสียงของผู้รู้เป็นเครื่องสนับสนุนความคิด ดังเช่น คำสอนต่างๆ ในสุภาษิตสอนหญิงในตัวบทที่ (1) ยังคงทันสมัยสอดคล้องกับค่านิยมและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของไทยมีหลายประการนักเรียนควรอ่านและนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติตนเพื่อชีวิตที่ดีมีความสุขและอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี ทำให้ผู้อ่านคล้อยตามและเชื่อถือได้นั้นมีลักษณะอย่างหนึ่งที่ตัวบทประกอบสร้างขึ้นจริงเพิ่มโอกาสในการชักจูงให้ผู้อ่านเชื่อตามภาพที่ประกอบสร้าง ทำให้การสื่อวาทกรรมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

หลักสำคัญของการผลิตวาทกรรม “เด็กดี” ในแบบเรียน คือ เพื่อใช้วาทกรรมเหล่านี้เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้ด้านภาษา พัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนในระดับต่างๆ ให้แก่ผู้เรียน จุดมุ่งหมายประการนี้เป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการเรียนการสอนรายวิชาของหลักสูตร เป็นจุดที่มุ่งเน้นผลทางด้านการศึกษาแก่ผู้เรียนซึ่งเป็นผู้ใช้แบบเรียน อีกหนึ่งจุดมุ่งหมายของการผลิตแบบเรียนคือ เพื่อใช้ปลูกฝังชุดความคิดในเชิงชุดความคิดต่างๆ เพื่อ “ขัดเกลา” เด็กไทยให้มีนิสัยและลักษณะที่

พึงประสงค์ที่เอื้อประโยชน์ให้แก่รัฐ ลักษณะที่ว่านี้ได้แก่ ความมีวินัย ใฝ่รู้ใฝ่เรียน รู้หน้าที่ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจ ขยัน ซื่อสัตย์ กตัญญูรวมถึงความยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และ พระมหากษัตริย์ กล่าวได้ว่า วาทกรรมย่อยทั้งหมดนั้นเป็นไปเพื่อการจัดระเบียบสังคมของรัฐบาลแทบทั้งสิ้น จุดมุ่งหมายนี้เป็นความพยายามที่จะปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่รัฐเห็นว่าควรให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนผ่านการใช้แบบเรียน ซึ่งแบบเรียนถูกใช้เป็นเครื่องมือทางความคิดของรัฐในการเตรียมสมาชิกเข้าสู่สังคมและสร้างสมาชิกที่พึงประสงค์ที่รัฐควบคุมและปกครองได้ง่าย

กล่าวโดยสรุป ผลการวิเคราะห์ทฤษฎีทางภาษาที่สัมพันธ์กับอุดมการณ์ในวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียน ทำให้เห็นวาทกรรมที่สื่อผ่านแบบเรียน 5 วาทกรรม ได้แก่ วาทกรรมชาติ วาทกรรม ศาสนา วาทกรรมพระมหากษัตริย์ วาทกรรมระบบอาวุโสและระบบอุปถัมภ์และวาทกรรมหน้าที่ของปัจเจกบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ ขณะเดียวกันยังช่วยให้เห็นว่าความเป็นเด็กดีในสังคมไทยได้ปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคม โดยตลอดระยะเวลา 11 ปีที่แบบเรียนได้นำเสนอตัวบท ซึ่งมีส่วนทำให้เกิดความคิดหรืออุดมการณ์ที่สร้างความเป็นเด็กดี เน้นการนำเสนอค่านิยมที่ดี ความเป็นสมาชิกที่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นวาทกรรมที่อยู่คู่สังคมไทยมานาน การนำเสนอเรื่องสิทธิเสรีภาพ ความสามารถของเด็กแบบตะวันตกซึ่งเป็นสังคมแบบปัจเจกนิยม (individualism) เน้นตัวตนที่เป็นอิสระ ให้ความสำคัญกับสิทธิ ความต้องการ ความรู้สึกและการกระทำของตนเองจนนำไปสู่วาทกรรม “เด็กดี” เน้นการเพิ่ม เติม แต่ง เสริมให้เด็กมีความมั่นใจ เป็นความพยายามที่จะสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ที่การเปลี่ยนแปลงวาทกรรม“เด็กดี” ได้ขยับเข้าใกล้ชิดกับสิทธิเสรีนิยมแบบตะวันตกเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ นอกจากนี้ “เด็กดี” ยังเป็นวาทกรรมที่ทรงอำนาจอย่างหนึ่งซึ่งมักเป็นสิ่งที่สังคมส่วนใหญ่เป็นผู้กำหนด เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลที่เด็กส่วนใหญ่พยายามปฏิบัติตัวในชีวิตประจำวันให้สอดคล้องกับมาตรฐานที่ได้รับรู้ ซึมซับเข้าไปทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัว

ประเด็นที่น่าสนใจ ที่พบในการใช้กลวิธีทางภาษาเพื่อสื่อวาทกรรมอีกประการหนึ่ง คือ ผู้เขียนใช้กลวิธีทางภาษาอันหลากหลายประกอบกันในการสื่อวาทกรรม ทำให้การนำเสนอความคิดมีอิทธิพลต่อผู้อ่านมากขึ้น ประกอบกับสถานภาพที่น่าเชื่อถือของผู้เขียนที่ทำให้คำแนะนำเหล่านี้มีผลทางวาทกรรมต่อผู้อ่านเป็นอย่างมากด้วย

3.2 ปฏิบัติการทางวาทกรรมในแบบเรียนไทย

เมื่อวิเคราะห์ที่ตัวบท (text) ทั้งประเภทเนื้อหา ประเภทวาทกรรม และประเภทสื่อแบบเรียนและกลวิธีทางภาษาที่ตัวบทใช้แล้ว ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discourse Practice) เพื่อทำ

ให้เห็นกระบวนการผลิตและการกระจายตัวบท (Process of Production) และกระบวนการรับสารและตีความตัวบท (Process of Interpretation)

การศึกษาวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนตามแนวทางวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์นั้น กระบวนการสำคัญอย่างหนึ่ง คือ การวิเคราะห์ปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discourse practice) เป็นการวิเคราะห์ถึงกระบวนการผลิตและกระจายตัวบท รวมถึงการรับตัวบทและการตีความตัวบทในบริบทสังคมนั้นๆ ว่าตัวบทที่เกิดขึ้นนั้นมีใครเป็นผู้ผลิตและใช้กระบวนการเผยแพร่รูปแบบใดหรือใช้กลวิธีใดในการที่ทำให้ตัวบทสามารถเข้าถึงหรือเป็นที่ยอมรับของสังคม ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ปฏิบัติการทางวาทกรรมของวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียน เพื่อทำให้เห็นภาพรวมของบริบทที่แวดล้อมตัวบทวาทกรรม“เด็กดี” ว่าตัวบทเหล่านี้ถูกประกอบสร้างขึ้นมาได้อย่างไร มีวัตถุประสงค์อย่างไร สื่อสารไปยังบุคคลกลุ่มใด อันเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจกระบวนการประกอบสร้างตัวบทและวาทกรรม“เด็กดี” ในสังคมไทย สำหรับการวิเคราะห์ตัวบทนั้น ผู้วิจัยได้นำเสนอในหัวข้อข้างต้นแล้ว การวิเคราะห์ปฏิบัติการทางวาทกรรมนั้นมีประเด็นที่มุ่งพิจารณา ได้แก่ กระบวนการผลิตและกระจายตัวบท รวมถึงกระบวนการรับสารและตีความตัวบท ซึ่งเป็นบริบทแวดล้อมที่ปรากฏในตัวบท ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งนำเสนอผลการวิเคราะห์ปฏิบัติการทางวาทกรรมของวาทกรรม“เด็กดี” ที่ปรากฏในแบบเรียนโดยมีประเด็นที่มุ่งพิจารณา ได้แก่

3.2.1 กระบวนการผลิตและกระจายตัวบท

3.2.2 กระบวนการรับสารและตีความตัวบท

การพิจารณากระบวนการผลิตและกระจายตัวบทและกระบวนการบริโภคและตีความตัวบทดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยพิจารณาจากข้อมูลที่ปรากฏในตัวบทวาทกรรม แนวทางผลิตสื่อของแบบเรียน รวมถึงข้อมูลที่ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับตัวบทวาทกรรมประเภทต่างๆ ผลการวิเคราะห์ปฏิบัติการทางวาทกรรมของวาทกรรม“เด็กดี” ที่ปรากฏในแบบเรียน มีรายละเอียดดังนี้

3.2.1 กระบวนการผลิตและกระจายตัวบท

กระบวนการผลิตและกระจายตัวบทวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนชุดภาษาพาทีและแบบเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีรายละเอียดดังนี้

3.2.1.1 นโยบายการผลิต

แบบเรียนเป็นเอกสารที่มีเนื้อหาสาระถูกต้องตรงตามที่ระบุไว้ในหลักสูตรเพื่อใช้ในการเรียนการสอนในรายวิชาต่างๆ จัดเป็นสื่อการเรียนรู้ที่สำคัญต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้นและสร้างความเข้าใจได้อย่างรวดเร็ว สำหรับแบบเรียนชุดภาษาพาทีและแบบเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นสื่อการเรียนรู้ที่ครูและนักเรียนใช้

ในการจัดการเรียนการสอนของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยและกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรที่ กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศเมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2551 เริ่มใช้ในโรงเรียนต้นแบบและโรงเรียนที่มีความพร้อมในปีการศึกษา 2552 และใช้ในโรงเรียนทั่วไปในปีการศึกษา 2553 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นี้กำหนดให้ผู้เรียน เรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้ 1. ภาษาไทย 2. คณิตศาสตร์ 3. ประวัติศาสตร์ คุณธรรม จริยธรรม และ รายวิชาภาษามลายู 4. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 5. สุขศึกษาและพลศึกษา 6. ศิลปะ 7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี และ 8. ภาษาต่างประเทศ แต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้กำหนด มาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยมาตรฐานการเรียนรู้จะระบุ สิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้และปฏิบัติ ความถูกต้องตามหลักวิชาและเป็นปัจจุบัน มีความยากง่ายเหมาะกับวัยของ ผู้เรียนในแต่ละชั้นปีมีการอ้างอิงคั่นคว่ำแหล่งค้นคว้าและบรรณานุกรมที่ถูกต้องชัดเจน ตรวจสอบได้ เนื้อหาต้องไม่ขัดต่อความมั่นคงของชาติและศีลธรรมอันดีงามตลอดจนคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่ พึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนี้มาตรฐานการเรียนรู้ยังเป็น กลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ เพราะมาตรฐานการเรียนรู้จะสะท้อนให้ทราบว่า ต้องการอะไร ต้องสอนอะไร จะสอนอย่างไรและประเมินอย่างไร (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552, น. 8)

สรุปได้ว่าหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เกิดขึ้น ในช่วงที่สังคมไทยมีวิกฤตทางศีลธรรม คนไทยกำลังแสวงหากระบวนการเรียนรู้รูปแบบใหม่ วิธีคิดใหม่ที่มี ประสิทธิภาพยิ่งกว่า เพื่อพลิกฟื้นความเข้มแข็งของระบบจริยธรรมและวัฒนธรรมของสังคมไทยซึ่งคน ส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา หลักสูตรดังกล่าวมีเจตนารมณ์แน่วแน่ที่จะพัฒนาคนไทยให้เป็นคนดี เก่งและมีวิจรรณญาณ จึงกำหนดแนวทางการจัดสาระการเรียนรู้ให้ถูกต้องเหมาะสมและชัดเจนเพื่อ พัฒนาผู้เรียนให้เกิดศรัทธาอย่างสูงในการปฏิบัติตน เชื่อมโยงบูรณาการสาระการเรียนรู้ โดยมีเอกภาพ อยู่ที่มีความมิจิตอย่างแน่วแน่ต่อการปฏิบัติดี ประพฤติดี ประพฤติชอบ มุ่งนำคำสอนเป็นกรอบไว้จัด การเรียนรู้ ขับเคลื่อนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามพุทธวิธี นำไปใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนา ชีวิตและนำกระบวนการเรียนรู้ตามพุทธวิธีไปใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ การทำงาน การประกอบ อาชีพและการแก้ปัญหาชีวิต แบบเรียนชุดภาษาพาทีและแบบเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ แบบเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย และกลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับประถมศึกษาปีที่ 1- 6 ของสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งจัดทำขึ้นตามสาระการเรียนรู้ภาษาไทยและกลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นแบบเรียนใช้ในสถานศึกษาในปี 2559 ซึ่งประกอบด้วยแบบเรียนทั้งสิ้น 24 เล่ม

ภาพ 3.1 แบบเรียนไทย (กลุ่มข้อมูล)

แบบเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทยและกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ระดับประถมศึกษาปีที่ 1- 6 ทั้ง 24 เล่มนี้ มีเนื้อหาหรือเนื้อเรื่องจากเรื่องราวที่ผู้แต่งสมมติขึ้น ได้แก่ ตัวละคร สถานที่ เวลาและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นว่ามีลักษณะอย่างไร แต่อย่างไรก็ตาม เนื้อหาของแบบเรียนต้องอ่านเข้าใจง่าย ให้ความรู้ ให้ข้อคิดส่งเสริมจินตนาการและปลูกฝังด้านคุณธรรม ช่วยพัฒนาทัศนคติและค่านิยม ส่งเสริมความเข้าใจของตนเอง ช่วยสร้างความสำนึกและตื่นตัว กระตุ้นจินตนาการเพื่อสร้างความคิดริเริ่มและความอยากรู้อยากเห็น เนื้อหาของแบบเรียนนั้นจะไม่ได้ตัดขาดจากกันโดยสิ้นเชิง จึงไม่สามารถแบ่งแยกได้โดยง่าย ดังนั้นการระบุประเภทเนื้อหาจะทำแบบหลวมๆ เพื่อให้เห็นภาพกว้างๆ ว่าประกอบไปด้วยอะไรบ้าง (Lukens 1995 อ้างถึงใน อกันตริ กันเดช, 2549, น. 15)

การลำดับวัจนกรรม หมายถึง การเรียงลำดับของวัจนกรรมในการสื่อสารว่าควรใช้วัจนกรรมใดก่อนและหลัง ในแบบเรียนอาจมีความแตกต่างกันไปบ้างขึ้นอยู่กับธรรมชาติของรายวิชา แบบเรียนแต่ละเล่มจะแยกเนื้อหาออกเป็นบทเรียนโดยแต่ละบทเรียนจะประกอบไปด้วยเนื้อหา

สำคัญ กล่าวคือ บทอ่านประจำบท เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับบทอ่านที่ผู้เรียบเรียงนำมาให้ผู้เรียนได้อ่าน เพื่อฝึกทักษะการอ่าน จากการวิเคราะห์แบบเรียนผู้วิจัยพบบทอ่านนี้จะปรากฏมากในรายวิชาภาษาไทย โดยบทอ่านส่วนนี้เป็นเนื้อหาส่วนที่สำคัญมากจะปรากฏเกือบทุกบทของแบบเรียนรายวิชาภาษาไทยทุกเล่มและทุกระดับชั้น และเนื้อหาที่ให้ความรู้เป็นเนื้อหาที่ผู้เรียบเรียงแบบเรียนต้องการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆ เช่น หลักภาษาเนื้อหาในรายวิชาที่ต้องการให้ความรู้ จากการศึกษาวเคราะห์เนื้อหาในส่วนนี้จะพบต่อจากส่วนของบทอ่านประจำบทเรียนของแบบเรียนเกือบทุกเล่ม ยกเว้นเพียงแบบเรียนบางเล่มที่มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเนื้อหาความรู้จะปรากฏในส่วนต้นของบทเรียน อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมจะพบว่า มีลักษณะร่วมกันอยู่บางประการ กล่าวคือ จากการศึกษาคำลำดับวิจารณ์ในแบบเรียนแสดงให้เห็นวิจารณ์ที่ปรากฏในเนื้อหาส่วนต่างๆของแบบเรียนนั้น 4 ประเภท ได้แก่

1) *การเล่าเรื่อง*¹ เป็นการกล่าวถึงตัวละคร เพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบว่าตัวละครนั้นๆ มีประสบการณ์หรือพบเหตุการณ์ใดมาบ้าง การเล่าเรื่องเป็นวิจารณ์สำคัญที่ปรากฏในบทอ่านประจำบทของแบบเรียนรายวิชาภาษาไทยทุกเล่ม เนื่องจากเนื้อหาส่วนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกทักษะการอ่านให้แก่ผู้เรียน จึงได้นำการเล่าเรื่องหรือเรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลตัวละครมาเป็นบทอ่านประจำบท เรื่องเล่าที่นำมาเป็นบทอ่านนั้นนอกจากจะสอดคล้องกับความสามารถในการอ่านของผู้เรียนแล้วสอดแทรกคำสอน การปฏิบัติตนในสังคมซึ่งผู้เรียบเรียง ผู้เขียนนำเสนอและเชื่อว่าเหมาะสมกับผู้เรียนในระดับนั้นๆ เช่น มารยาทในการเข้าแถว ความขยัน การรู้จักช่วยเหลือพ่อแม่ การมีน้ำใจ เป็นต้น

2) *การอธิบาย* เป็นการชี้แจงรายละเอียดให้ผู้ฟังเข้าใจสิ่งหนึ่งให้ชัดเจนยิ่งขึ้น จากการศึกษพบว่า การอธิบายอาจจะปรากฏหรือไม่ปรากฏในส่วนหนึ่งของเนื้อหาในแต่ละบทก็ได้ แต่หากปรากฏมักเป็นการอธิบายเกี่ยวกับวรรณกรรมเรื่องที่บทเรียนนั้นนำมาเป็นบทอ่านและมักปรากฏในส่วนต้นก่อนบทอ่าน เพื่อให้ความรู้เบื้องต้นก่อนที่ผู้เรียนจะได้อ่านบทอ่าน เช่น อธิบายความเป็นมาของเรื่องก่อนที่ผู้เรียนจะได้อ่านเรื่องที่บทเรียนนำเสนอบางตอนหรือเป็นการอธิบายความหมาย ชนิดของคำ คำเป็นคำตาย และโวหารต่างๆ เป็นต้น

3) *การสั่ง* เป็นวิจารณ์ที่พบในส่วนของการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับภาษาไทยในด้านต่างๆ เช่น หลักภาษาไทย ความหมายของคำศัพท์และทักษะการใช้ภาษา และเป็นวิจารณ์ที่พบในส่วนเนื้อหาของวิชาสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม กล่าวคือ วิจารณ์การสั่ง เป็นการกล่าวของผู้พูดที่ต้องการให้ผู้ฟัง ฟังบางสิ่งบางอย่างตามที่ตนต้องการโดยแฝงไว้ด้วยอำนาจประการของผู้พูดในการบอกให้ผู้ฟังทำ ปฏิบัติตามสิ่งนั้น จากการศึกษแบบเรียนพบว่า การสั่งที่ปรากฏในส่วนเนื้อหา มักเป็นการสั่งให้ผู้เรียนปฏิบัติตามกิจกรรมที่ผู้เรียบเรียงกำหนดไว้ให้ผู้เรียนทำตามกิจกรรมเหล่านั้นเพื่อช่วยเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาหรือทักษะการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน เช่น การสั่งให้หาคำศัพท์หรือการสั่งให้หาสำนวนพร้อมความหมายและการสั่งให้เขียนเรียงความ เป็นต้น

4) *การทดสอบ* เป็นวัจนกรรมที่ปรากฏหรือไม่ปรากฏในเนื้อหาก็ได้แต่หากปรากฏก็มักพบในส่วนท้ายของบทอ่านประจำบทเรียน การทดสอบมักปรากฏในรูปประโยคคำถามที่ผู้เรียบเรียงแบบเรียนต้องการสอบวัดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องที้อ่านว่าผู้เรียนเข้าใจเรื่องราวที่อ่านได้ถูกต้องหรือมากน้อยเพียงใด

วัจนกรรมที่ปรากฏในแบบเรียนดังกล่าวข้างต้น เห็นได้ว่า *วัจนกรรม* *การเล่าเรื่องและการอธิบาย* เป็นการแสดงให้เห็นว่าแบบเรียนเป็นเครื่องมือในการเรียนการสอนเป็นแหล่งรวบรวมความรู้ อาจมีผลให้ผู้อ่านรับรู้ ติความต้วบทที่อาจสื่อชุดความคิดบางอย่างมาสู่ผู้เรียน สำหรับ*วัจนกรรม* *การสั่งและการทดสอบ* ที่ปรากฏในแบบเรียนนั้นเป็นการแสดงให้เห็นว่าต้วบทเรียนอยู่เหนือผู้อ่าน เนื่องจากสามารถตัดสินและประเมินค่าความรู้ความสามารถของผู้เรียนรวมถึงมีอำนาจบางอย่างที่สามารถสั่งให้ผู้เรียนทำบางอย่างที่แบบเรียนต้องการได้ แบบเรียนที่ผ่านการใช้วัจนกรรมเหล่านี้อาจทำให้ผู้เรียนพร้อมที่จะเชื่อและปฏิบัติตามชุดความคิดต่างๆที่สื่อผ่านต้วบทแบบเรียนได้ง่าย

ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้องค์ประกอบทางวรรณกรรมเข้ามาวิเคราะห์แบบเรียนประเภทตำรา กิ่งบันเทิงคดีในบางชั้นเรียนเนื่องจากบันเทิงคดี เป็นหนังสือที่เขียนขึ้นจากจินตนาการของผู้เขียน ซึ่งต้องการให้ความบันเทิงและความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่านเป็นหลัก อาจสอดแทรกความรู้และความคิดต่างๆ ไว้ด้วย แบ่งเป็นประเภทต่างๆ ได้ดังนี้ 1. นวนิยาย เป็นหนังสือที่ผู้เขียน เขียนขึ้นเพื่อให้เกิดความบันเทิงแก่ผู้อ่าน โดยไม่เน้นความเป็นจริงหรือเนื้อหาสาระ 2. เรื่องสั้น เป็นหนังสือที่ผู้เขียนเขียนขึ้นตามวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับนวนิยาย แต่มีเนื้อหาน้อยกว่านวนิยาย มักรวมหลายเรื่อง อยู่ในเล่มเดียวกัน 3. หนังสือสำหรับเด็กและเยาวชน เป็นหนังสือที่จัดทำขึ้นสำหรับเด็กโดยเฉพาะส่วนใหญ่มิเนื้อหา่ง่ายๆ หรือเป็นหนังสือ ภาพการ์ตูน หนังสือประเภทนี้จะให้ความรู้ คติสอนใจและสนองความต้องการอยากรู้อยากเห็นของเด็ก ซึ่งแบบเรียนบางเล่ม บางต้วบทอยู่ในรูปแบบของเรื่องสั้นที่ต้องการสื่อหรือสอนให้เด็กเรียนรู้ประเด็นต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ของผู้เขียน เช่น ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 จะเริ่มต้นด้วย การเปิดเรื่อง มักจะเปิดเรื่องด้วยการบรรยายฉากหรือตัวละคร จากนั้นจึงเข้าสู่การดำเนินเรื่อง ซึ่งอาจจะนำเหตุการณ์ไปสู่ปมขัดแย้งหรือไม่ก็ได้ และจะคลี่คลายในตอนจบเรื่องหรือปิดเรื่อง

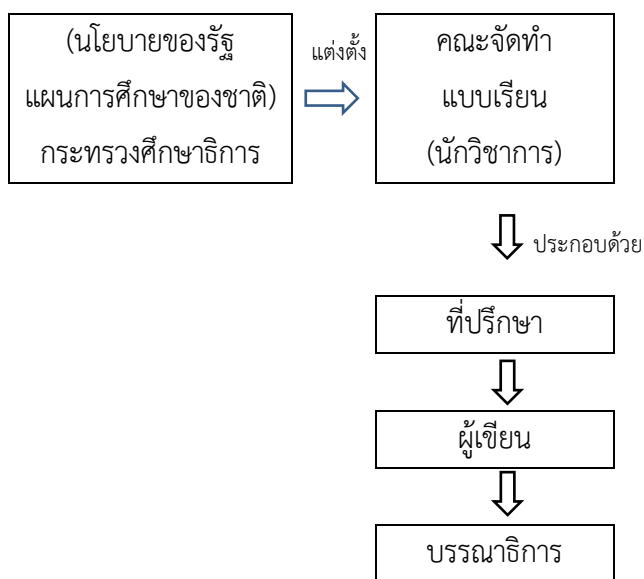
อย่างไรก็ตามการลำดับวัจนกรรมในแบบเรียนนั้น จะเห็นได้ว่าไม่มีองค์ประกอบใดแสดงอย่างชัดเจนว่าใช้เพื่อการถ่ายทอดชุดความคิดบางอย่างไปสู่ผู้อ่าน ผลการวิเคราะห์ต้วบทอย่างละเอียดซึ่งจะได้กล่าวไปแล้วนั้นแสดงให้เห็นว่ามีการแทรกชุดความคิดหรือชุดความคิดบางอย่างผ่านองค์ประกอบต้วบท เรื่องเล่าเหล่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านบทบรรยายการกระทำของตัวละครและบทสนทนาของตัวละคร ลักษณะดังกล่าวนี้ทำให้กล่าวได้ว่า การสื่อวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนมีลักษณะที่แนบเนียนและแยบยล

3.2.1.2 วัตถุประสงค์

แบบเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทยและกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับประถมศึกษาปีที่ 1- 6 จัดทำขึ้นตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่เป็นเป้าหมายสำคัญที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องและเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552, น. 5) ที่ต้องการให้ผู้เรียน “มีคุณธรรม จริยธรรมและมีค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” จากที่กล่าวมา แสดงให้เห็นว่า แบบเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1- 6 นั้น นอกจากจะใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สำหรับครูและนักเรียนในสถานศึกษาแล้ว ยังใช้เป็นเครื่องมือในการปลูกฝังคุณลักษณะบางประการที่เห็นว่าดีงามและปรารถนาให้เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนผ่านการใช้แบบเรียนชุดนี้ด้วย กล่าวคือ แบบเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทยและกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 มุ่งถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับวาทกรรม“เด็กดี” จุดมุ่งหมายหลักสำคัญของการผลิตวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนเพื่อใช้วาทกรรม“เด็กดี” เหล่านี้เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้ด้านภาษา พัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนในระดับต่างๆ ให้แก่ผู้เรียนจุดมุ่งหมายประการนี้เป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการเรียนการสอนรายวิชาของหลักสูตร เป็นจุดที่มุ่งเน้นผลทางการเรียนแก่ผู้เรียนซึ่งเป็นผู้ใช้แบบเรียน อีกหนึ่งจุดมุ่งหมายของการผลิตแบบเรียน คือ เพื่อใช้ปลูกฝังชุดความคิดในเชิงชุดความคิดต่างๆ เพื่อ “ขัดเกลา” เด็กไทยให้มีนิสัยและลักษณะที่พึงประสงค์ที่เอื้อประโยชน์ให้แก่รัฐ ลักษณะที่วางนี้ ได้แก่ ความมีวินัย ใฝ่รู้ใฝ่เรียน รู้หน้าที่ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจ ขยัน ซื่อสัตย์ กตัญญูรวมถึงความยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ กล่าวได้ว่าวาทกรรมทั้งหมดนั้นเป็นไปเพื่อการจัดระเบียบสังคมของรัฐแทบทั้งสิ้น จุดมุ่งหมายนี้เป็นความพยายามที่จะปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่รัฐเห็นว่าควรให้เกิดในตัวผู้เรียนผ่านการใช้แบบเรียนซึ่งแบบเรียนถูกใช้เป็นเครื่องมือทางความคิดของรัฐในการเตรียมสมาชิกเข้าสู่สังคมและสร้างสมาชิกที่พึงประสงค์ที่รัฐควบคุมและปกครองได้ง่าย

3.2.1.3 ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต

การผลิตแบบเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย และกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 มีผู้ที่เกี่ยวข้องสรุปได้ ดังนี้

ภาพ 3.2 ผู้เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียน

กระทรวงศึกษาธิการเป็นกระทรวงที่ดูแลการศึกษาของชาติมีอำนาจ หน้าที่ และความรับผิดชอบในการกำหนดนโยบาย ดำเนินการและให้บริการทางการศึกษาสำหรับสาธารณชน ตามแนวทางที่ปรากฏในแผนการศึกษาแห่งชาติ ทั้งการศึกษาระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา การฝึกหัดครู การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัยควบคุมและส่งเสริมโรงเรียน เอกชนและการศึกษาประชาชนในด้านต่างๆ โดยมีสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน รับผิดชอบการจัดการศึกษาในระดับพื้นฐานตั้งแต่ระดับปฐมวัย จนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศเมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2551 หลักสูตรดังกล่าว ประกอบด้วยกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจำเป็นต้องเรียนรู้ทั้งหมด 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยมีแบบเรียนชุดภาษาพาทีและแบบเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็น รายวิชาพื้นฐานในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

คณะจัดทำแบบเรียนดังกล่าวประกอบด้วยที่ปรึกษา ผู้เขียน และบรรณาธิการ ดังต่อไปนี้

กลุ่มผู้เขียนหรือผู้เรียบเรียงแบบเรียน ซึ่งเป็นผู้จัดทำ ผลิตด้วยบทแบบเรียน ประกอบไปด้วย ครู อาจารย์ จากสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการการศึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิต่างๆ ที่ได้รับการแต่งตั้งขึ้นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ในสังกัด กระทรวงศึกษาธิการ โดยคณะกรรมการนั้นจะหมายรวมถึงบรรณาธิการที่รับผิดชอบในส่วนเนื้อหาของ และเนื้อเรื่อง ซึ่งเป็นผู้ควบคุมเนื้อหาโดยรวมและมีสิทธิ์ในการพิจารณาเลือกเรื่องที่จะตีพิมพ์และ

กรรมการอีกส่วนหนึ่งก็จะทำหน้าที่เผยแพร่และแจกจ่ายแบบเรียนไปยังส่วนต่างๆ ของประเทศ กล่าวได้ว่า คณะกรรมการจัดทำในส่วนของบรรณาธิการถือว่ามีความสำคัญมากในการเลือกนำเสนอเนื้อหา โดยรวมให้เป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือนโยบายบางประการของรัฐและสอดคล้องกับตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้เขียนเหล่านี้ก็ได้มาเขียนเนื้อเรื่อง เรื่องราว เรื่องเล่าในแบบเรียนของแต่ละรายวิชา เช่น

- ผู้เขียนแบบเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ อาทิ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ัญญา สังขพันธ์, รองศาสตราจารย์ปิตินันท์ สุทธิสาร, ผู้ช่วยศาสตราจารย์วัลยา ช่างขวัญยืน

- ผู้ทรงคุณวุฒิต่างๆ อาทิ สุพรรณณี มีเทศน์, รุ่งตะวัน วัตรนันท์, ปราณี ปราบริปู, นฤมล กังวานไกล, มนพร จันทร์คล้าย เป็นต้น

รายนามผู้เขียนดังกล่าวข้างต้น จะปรากฏอยู่ท้ายแบบเรียนทุกเล่มโดยส่วนใหญ่ ผู้เขียนแบบเรียนแต่ละเล่มจะเป็นชุดเดียวกัน อาจมีแตกต่างกันบ้างในบางเล่ม

จากการศึกษาผู้เรียบเรียง/ผู้แต่ง/ผู้เขียนแบบเรียนนั้น จะเป็นข้าราชการและ คณะกรรมการที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษาในหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการรับรองหรือแต่งตั้งให้เป็นผู้เรียบเรียงจัดทำแบบเรียน แสดงให้เห็นว่าผู้ที่ สามารถเป็นผู้ผลิตตัวบทแบบเรียนจะเป็นบุคคลที่เป็นกลุ่มเฉพาะ ต้องได้รับการแต่งตั้งอย่างถูกต้องจาก ภาครัฐ จึงจะผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการผลิตตัวบทแบบเรียน ด้วยเหตุนี้การผลิตตัวบทแบบเรียนใน แบบเรียนจึงสงวนไว้เฉพาะกลุ่มคนบางกลุ่มเท่านั้นที่ เป็นผู้ได้รับอนุญาตจากรัฐ

นอกจากที่ปรึกษาและผู้เขียนแล้ว แบบเรียนยังมีบรรณาธิการซึ่งทำงานร่วมกับ ที่ปรึกษาและผู้เขียนหนังสือ โดยจะประสานกับนักวิชาการศึกษาในการตรวจสอบและกลั่นกรองเนื้อหา และภาษาให้ถูกต้องเหมาะสม ก่อนที่จะส่งให้ฝ่ายศิลปกรรมและภาพประกอบดำเนินการจัดทำรูปเล่ม แล้วจึงจัดพิมพ์ต่อไป

ผู้วิจัยพบว่า แบบเรียนเป็นวาทกรรมที่รัฐเป็นผู้ควบคุมการผลิตและคัดเลือก ผู้ทรงคุณวุฒิเฉพาะกลุ่มเข้ามาเรียบเรียง นอกจากนี้แบบเรียนแต่ละเล่มยังระบุนายละเอียดที่เกี่ยวกับ ผู้เรียบเรียง เช่น วุฒิทางวิชาการ ตำแหน่งบริหารงานรวมถึงระบุนายหน่วยงานที่บุคคลเหล่านั้นสังกัด เช่น คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ศึกษาพิเศษ การระบุนายละเอียดเหล่านี้ให้ผู้อ่านทราบนั้นมีผลใน การสร้างความเชื่อมั่นว่าแบบเรียนมีความสมบูรณ์ถูกต้องตามหลักวิชาการและมีความเหมาะสมกับ ผู้เรียนในการเรียนรู้ ทั้งนี้แบบเรียนยังแฝงวาทกรรมการเมืองและวาทกรรมบางประการที่สอดแทรกอยู่ใน แบบเรียนเป็นเครื่องมือในการสืบทอดวาทกรรมของรัฐไว้ด้วย

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการผลิตแบบเรียนจะเห็นว่าผู้ผลิตแบบเรียนจะต้องคิดวางแผนและผลิตตัวบทแบบเรียนออกมาโดยผู้ที่มีอำนาจในการผลิตตัวบทแบบเรียนซึ่งแบบเรียนอยู่ในความดูแลด้านการผลิตของหน่วยงานราชการ คือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีความน่าเชื่อถือในสายตาของรัฐที่รัฐให้การรับรองให้ทำหน้าที่ควบคุมและดูแลการผลิตตัวบท โดยได้เรียนเชิญทั้งอาจารย์นักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิมาเขียนเนื้อหาต่างๆ ในแบบเรียนของแต่ละรายวิชา ซึ่งผู้ใหญ่ที่เป็น “ผู้เขียน” ก็จะสอดแทรกชุดวาทกรรมต่างๆ ผ่านมุมมองของตนเองทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจให้กับผู้อ่านซึ่งเป็นเด็กผ่านทางเนื้อหา สำหรับวัตถุประสงค์ของการผลิตแบบเรียน พบว่า นอกจากแบบเรียนภาษาไทยและแบบเรียนกลุ่มสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมผลิตขึ้นเพื่อใช้เป็นสื่อประกอบการเรียนการสอนที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาด้านภาษาไทยและเนื้อหาด้านสังคม หน้าที่พลเมืองและประวัติศาสตร์แล้ว แบบเรียนยังผลิตขึ้นเพื่อปลูกฝังลักษณะพฤติกรรมความคิดที่รัฐเห็นว่ามีเหมาะสมแล้วก็ถูกต้องหรือเป็นสิ่งที่ผู้อ่านที่เป็นเด็กควรปฏิบัติ จึงกล่าวได้ว่าแบบเรียนนั้นเป็นเครื่องมือที่รัฐใช้ถ่ายทอดลักษณะบางประการแก่เด็ก เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และเลียนแบบในสิ่งที่ผู้ใหญ่พิจารณาแล้วว่า “เหมาะสม” และเพื่อเตรียมเด็กให้เป็นสมาชิกที่สังคมต้องการ นอกจากนี้ ตัวบทเหล่านี้ได้มีการเผยแพร่และกระจายไปยังเด็กและสถานศึกษาต่างๆ ทั่วประเทศอย่างกว้างขวาง

3.2.1.4 การกระจายตัวบท

หลังจากผลิตแบบเรียนแล้ว รัฐจะต้องเผยแพร่แบบเรียนที่ได้รับการรับรองไปใช้ในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐ ผู้วิจัยพบว่า การกระจายตัวบทแบบเรียนนั้นสามารถเข้าถึงคนกลุ่มใหญ่ของประเทศและสามารถถ่ายทอดวาทกรรม “เด็กดี” แก่คนเหล่านั้นได้โดยง่าย เนื่องจากระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐเป็นระบบที่ทุกคนจำเป็นต้องเข้ารับการศึกษาในระดับนี้ตามที่รัฐกำหนดเด็กทุกคนที่เข้ารับการศึกษาตามระบบนี้จึงเป็นกลุ่มใหญ่และกระจายอยู่ในภาคส่วนต่างๆ ของประเทศจำเป็นต้องใช้แบบเรียนเหล่านี้ในการศึกษา แบบเรียนจึงเป็นวาทกรรมที่สามารถเข้าถึงคนกลุ่มต่างๆ ของประเทศได้อย่างไม่จำกัด ประกอบกับการที่แบบเรียนยังมีลักษณะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่สามารถผลิตซ้ำตามความต้องการของผู้อ่านได้อย่างไม่จำกัดเช่นกัน

แบบเรียนชุดนี้ แพร่กระจายไปสู่สถาบันการศึกษาทั่วประเทศโดยมีประกาศอนุญาตให้นำไปใช้ในสถาบันการศึกษาได้ ดังปรากฏในประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่องอนุญาตให้ใช้สื่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา ความว่า ด้วยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้จัดทำแบบเรียนรายวิชาภาษาไทยและรายวิชาพื้นฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จึงอนุญาตให้ใช้แบบเรียนนี้ในสถานศึกษาได้ (ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 20 ธันวาคม

2554) แบบเรียนจัดเป็นวาทกรรมบังคับที่จำเป็นสำหรับการจัดการศึกษาในสถานศึกษาต่างๆ นักเรียนรวมถึงครูที่อยู่ในระบบการศึกษาทุกคนต้องใช้แบบเรียนเป็นสื่อการเรียนรู้ในการเรียนการสอน โดยครูยึดแบบเรียนเพื่อใช้ถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้เรียน ส่วนนักเรียนทุกคนจำเป็นต้องอ่านเพื่อทำความเข้าใจบทเรียนและนำไปใช้ในการสอบเพื่อวัดผลการทางศึกษา ด้วยเหตุนี้แบบเรียน จึงเป็นวาทกรรมที่สามารถเข้าถึงผู้อ่านที่เป็นเยาวชนกลุ่มนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาได้เป็นจำนวนมาก และมีส่วนสำคัญในการปลูกฝังพฤติกรรมและค่านิยมต่างๆ ให้เกิดขึ้นแก่บุคคลกลุ่มดังกล่าว

จากการวิเคราะห์ด้านการกระจายตัวบท พบว่า แบบเรียนมีการเผยแพร่และกระจายใน 2 ลักษณะ ได้แก่ การเผยแพร่ในกลุ่มผู้อ่านที่ถูกควบคุมไว้ล่วงหน้าและการเผยแพร่ในอินเทอร์เน็ตในรูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (การจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) และการจัดการศึกษาทางไกลผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ (DLIT))

(1) การเผยแพร่ในกลุ่มผู้อ่านที่ถูกควบคุมไว้ล่วงหน้า

กลุ่มผู้อ่านที่ถูกควบคุมไว้ล่วงหน้า (Controlled Circulation) คือ กลุ่มผู้ที่ต้องใช้แบบเรียนในการเรียน/การศึกษา กลุ่มนี้ก็คือ กลุ่มนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ ในงานวิจัยนี้ กลุ่มที่ถูกควบคุมไว้ล่วงหน้า คือ นักเรียนในโรงเรียนของรัฐระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเนื่องจากแบบเรียนมีจุดเน้น คือ นำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่เด็กพึงมีตามที่รัฐต้องการ

ผู้ผลิตตัวบทเน้นกลุ่มที่ถูกควบคุมไว้ล่วงหน้า คือ นักเรียนและสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผู้ผลิตตัวบทเลือกที่จะกระจายตัวบทที่มีความน่าเชื่อถือ คือ โรงเรียน/สถานศึกษาเพื่อปลูกฝังความคิดในตัวบทให้กับเด็กนักเรียนได้บริโภคตัวบท

(2) การเผยแพร่ในอินเทอร์เน็ตในรูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (DLTV, DLIT) มีช่องทางในการเผยแพร่ทั้งข้อมูลในแบบเรียนรวมถึงอิเล็กทรอนิกส์ด้วยอีกช่องทางหนึ่ง คือ อินเทอร์เน็ต ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) DLTV เว็บไซต์ ของมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม(Distance Learning Television : DLTV)) คือ <https://www.dltv.ac.th>

2) DLIT เว็บไซต์ ของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกลผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ (Distance Learning Information Technology) คือ <https://dlit.ac.th/site/>

เห็นได้ว่า แบบเรียนมีการเผยแพร่และกระจายอย่างกว้างขวางทั้งในสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออินเทอร์เน็ต แต่ก็ยังคงเน้นให้กระจายในกลุ่มผู้บริโภครายแรกๆ คือ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

แบบเรียนถูกใช้ในสถานการณ์การเรียนการสอนซึ่งตัวบทที่มีครูเป็นผู้ถ่ายทอดเนื้อหาต่างๆ ไปสู่นักเรียนที่เป็นผู้รับสาร หน้าที่ครู คือ เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียนโดยตรง และยังเป็นบุคคลที่สังคมให้ความเคารพนับถือ ฉะนั้นเมื่อแบบเรียนถูกถ่ายทอดความรู้ผ่านครูจึงกลายเป็นสิ่งที่ผู้เรียนเชื่อว่าถูกต้องเหมาะสมและควรที่จะปฏิบัติตามปราศจากการโต้แย้ง

นอกจากนี้ แบบเรียนยังสื่อสารกับผู้อ่านด้วยประเภทวาทกรรมการสั่งสอน การอธิบาย มีการยกตัวอย่าง การเปรียบเทียบ ประกอบกับการใช้น้ำเสียงที่จริงจังในการสื่อสารกับผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านเห็นว่าตนเองเป็นเพียงผู้เรียนที่มีหน้าที่เรียนและปฏิบัติตามสิ่งที่แบบเรียนบอกให้ปฏิบัติตาม บทบาทของแบบเรียนเป็นผู้บอกว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่ผู้เรียนควรกระทำและไม่สามารถปฏิบัติได้ตามเนื้อหาที่แบบเรียนบอกแสดงให้เห็นว่าแบบเรียนนั้นเป็นตัวบทที่มีอำนาจเหนือกว่าผู้อ่าน

แบบเรียนส่งผลเป็นอย่างมากต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กโดยส่วนใหญ่ครูมีความเห็นว่าตัวแบบเรียนและวิธีการสอนยังไม่สอดคล้องหรือเป็นไปในทิศทางเดียวกัน อีกทั้งบรรยากาศภายในห้องเรียนยังมีมุมที่บางครั้งสายตาของครูยังไม่เข้าไปไม่ถึง จึงให้เด็กกลักรอบกระทำความผิดได้ง่าย

การนำแบบอย่างพฤติกรรมบางอย่างที่แบบเรียน พยายามให้เห็นถึงผลของการกระทำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันซึ่งบางพฤติกรรมหรือการกระทำจะเป็นการเลียนแบบจึงเอื้อให้เด็กกระทำตามตัวละครในแบบเรียนได้ง่าย

“เด็กจะคิดว่าเขาเป็นภานุซึ่งในแบบเรียนจะกล่าวถึงพฤติกรรมของภานุที่ช่วยเหลือน้องมีจิตใจที่ดีมีความประพฤติที่ดี มีน้ำใจ อีกทั้งลงสมัครคัดเลือกเป็นประธานนักเรียน”

(ครูณัฐนันท์ แผละกูป, สัมภาษณ์, 21 มกราคม 2563)

“เด็กบางคนอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เสียงแม่เนื้อหาในแบบเรียน พยายามสื่อลักษณะที่ดี แต่สภาพแวดล้อมความเป็นจริงในโรงเรียนเด็กได้พบกับบรรยากาศของเพื่อนที่มีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการล่าเส้น ส่งผลให้การตอบสนองต่อพฤติกรรมนั้น เป็นไปในทิศทางที่ไม่ดีด้วยต่อให้แบบเรียนพยายามหลอมให้เด็กเป็นคนดีแล้วก็ตาม แต่โดยสภาพแวดล้อมตัวเด็กทั้งเพื่อน สังคม ครอบครัวบางครั้งการสอนเรื่องนั้นแค่ครั้งสองครั้งไม่สามารถที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เด็กเป็นคนดีได้”

(ครูพจนีย์ อาแว, สัมภาษณ์, 7 กุมภาพันธ์ 2563)

ในการปฏิบัติต่อเด็กนั้นก็แตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของแต่ละโรงเรียนโดยใช้ประสบการณ์ของครูเป็นหลัก ครูจะมีการปรับปรุงแก้ไขด้วยวิธีของตนเองเพื่อให้ไปสู่เป้าหมายเดียวกันกับวัตถุประสงค์ของเนื้อหาหลักสูตร วิธีการถ่ายทอด/วิธีการสอนจะแตกต่างกันเพื่อให้เด็กได้เข้าใจเนื้อหาสาระที่กำลังสอนอยู่ ผู้ฝึกและอบรมเด็กแต่ละคนก็จะมีวิธีแตกต่างกัน เด็กจึงเรียนรู้ว่าครูพยายามสอนเรื่องนี้โดยการยกตัวอย่างเพื่อให้เด็กได้เห็นและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เป็นต้น

“เรามีวิธีสอนให้เด็กได้เรียนรู้ในประเด็นเนื้อหาที่กำลังเรียนอยู่โดยให้เขาเห็นเพราะบางครั้งสิ่งที่แบบเรียนพยายามสื่อหรือตัวละครที่อยู่ในแบบเรียนพยายามจะแสดงออกมาบางครั้งไม่เคยได้รับบทบาทหรือการกระทำพฤติกรรมอันนั้นเลยทำให้เด็กรับรู้ว่าการลงพฤติกรรมนั้นควรที่จะนำมาปฏิบัติในการดำรงชีวิตของเขาได้แน่หรือ เช่น ช่วยเหลืองานบ้านพ่อแม่ แต่ความเป็นจริงในหนึ่งวันเด็กไม่ได้เจอพ่อแม่เลยอยู่บ้านเพียงลำพังกลายเป็นเด็กต้องอยู่กับความคิดว่าจากที่ช่วยเหลือพ่อแม่กลายเป็นต้องช่วยเหลือตัวเองเพื่อให้ตัวเองอยู่รอด สอนให้รักให้กตัญญูต่อพ่อแม่ แต่สิ่งที่เด็กพบเจอคือพ่อแม่ ด่าทอ ทูตตี ไม่ใช่ใจ”

(ครูณัฐนันท์ แหละกูบ, สัมภาษณ์, 21 มกราคม 2563)

“การถ่ายทอดวิธีการสอนในเรื่องหนึ่งๆ อาจจะปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ในปัจจุบันหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมรอบตัวเด็ก เช่น แบบเรียนนำเสนอพฤติกรรมของตัวละครว่าช่วยเข็นรถคนชราข้ามถนน บางครั้งเด็กไม่สามารถที่จะตีความหมายได้ว่าพฤติกรรมนั้นสื่อถึงเรื่องใดเขาแค่รู้ว่าพฤติกรรมนี้ทำแล้วดี ได้รับการชื่นชมแต่เขาไม่รู้หรือกว่านั้นคือเป็นการสอนเกี่ยวกับเรื่องของความมีน้ำใจการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ครูเป็นคนที่จะแนะนำแนวทางเพื่อให้เด็กไปถึงองค์ความรู้ดังกล่าว”

(ครูพัชรินทร์ ทองไผ่, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2563)

3.2.2 กระบวนการรับสารและตีความตัวบท

แบบเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย และกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่อยู่ในฐานะของตำราหรือแบบเรียนซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลที่รวบรวมเนื้อหาและสาระความรู้ มีการจัดลำดับหัวข้อและเรียบเรียง เนื้อหาตามขอบเขตที่กำหนดว่าเหมาะสมสำหรับผู้เรียนแบบเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย และกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จัดเป็นวาทกรรมบังคับที่มีผู้บริโภครหรือผู้รับสาร คือ นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 ทั่วประเทศที่อยู่ในระบบการศึกษาของไทย โดยนักเรียนนั้นสามารถรับสารจากแบบเรียนได้ทั้งในชั้นเรียนของสถาบันการศึกษาต่างๆ ในช่วงเวลาที่มีการเรียนการสอน ขณะเดียวกันก็สามารถนำมาใช้อ่านหรือ

ทบทวนนอกชั้นเรียนได้ด้วย เนื่องจากเมื่อนักเรียนเลิกจากการเรียนในชั้นเรียนแล้วยังอาจต้องทำแบบฝึกหัด ทำการบ้านหรืออ่านเพื่อเตรียมสอบเก็บคะแนนตามแผนการสอนที่ครูผู้สอนกำหนด (วิสันต์ สุขวิสิทธิ์, 2554, น. 333)

นอกจากนักเรียนจะรับสารจากการอ่านและเรียนรู้เนื้อหาในแบบเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย และกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมด้วยตนเองแล้ว ครูผู้สอนก็นำเนื้อหาในแบบเรียนไปถ่ายทอดแก่นักเรียนด้วย ในสังคมไทยให้ความสำคัญกับครูถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่านักเรียนเป็นผู้มีความรู้ มีวิสัยทัศน์และคุณวุฒิมากกว่า เป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ อบรมสั่งสอน ชี้แนะ แนะนำและตักเตือนนักเรียนให้ตั้งอยู่ในความดีตลอดจนปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมต่างๆ ให้แก่นักเรียน (วิสันต์ สุขวิสิทธิ์, 2554, น. 343-344) นอกจากนี้ ครูยังเป็นแบบอย่างแก่นักเรียนและบุคคลทั่วไปทั้งด้านความรู้และพฤติกรรมต่างๆ ครูจึงถือเป็นผู้มีพระคุณที่นักเรียนให้ความเคารพและเชื่อถือ ดังนั้น การที่ครูผู้สอนนำเนื้อหาจากแบบเรียนมาถ่ายทอดนั้นทำให้แบบเรียนกลายเป็นวาทกรรมที่มีความน่าเชื่อถือ นักเรียนจึงมีแนวโน้มที่จะยอมรับตลอดจนเชื่อมั่นว่าสิ่งที่ถ่ายทอดออกมานั้นมีความถูกต้อง ดีงามและมีคุณค่าสำหรับนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติตามได้

แบบเรียนชุดนี้มีหน่วยงานรัฐด้านการศึกษ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งหน่วยงานดังกล่าวเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่กำหนดแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลให้ทำหน้าที่เป็นผู้เรียบเรียง แบบเรียนรายวิชาดังกล่าว รวมถึงพิจารณาอนุญาตให้แบบเรียนชุดนี้ใช้เป็นแบบเรียนในโรงเรียนได้ การที่หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ดูแลจัดการศึกษาของชาติเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหนังสือนี้มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการทำให้ผู้ใช้แบบเรียนมีความเชื่อมั่นว่าแบบเรียนเหล่านี้เป็นแบบเรียนที่มีมาตรฐาน ถูกต้องและเหมาะสมกับผู้อ่าน เนื่องจากมีกระบวนการผลิตที่อยู่ในการกำกับ ดูแลของหน่วยงานภาครัฐที่ทำหน้าที่ด้านการศึกษาโดยตรงทุกขั้นตอน นอกจากนี้คณะผู้เขียนแบบเรียนที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการแต่งตั้งขึ้นมานั้น ล้วนเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการศึกษา ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ รวมถึงนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านสาระวิชาการ โดยมีการระบุตำแหน่งทางวิชาการอย่างชัดเจน อีกทั้งยังมีที่ปรึกษาทั้งที่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งบริหารหน่วยงานด้านการศึกษารัฐ เช่น เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา เป็นต้น อีกทั้งยังมีคณะกรรมการและบรรณาธิการจัดพิมพ์ ตรวจสอบและกลั่นกรองก่อนการประกาศอนุญาตให้นำไปใช้ในสถานศึกษาได้ยิ่งสร้างความเชื่อมั่นให้แก่แบบเรียนได้เป็นอย่างดีว่าแบบเรียนชุดนี้เป็นที่ยอมรับและเป็นแหล่งรวมของความรู้ที่มีความถูกต้องและน่าเชื่อถือ

สิ่งต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ส่งผลให้วาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 เป็นวาทกรรมที่มีอำนาจที่นักเรียนและสังคมไทยยึดถือว่าสิ่งที่ถ่ายทอดออกมานั้นเป็นสิ่ง

ที่ถูกต้อง เหมาะสมและน่าเชื่อถือ ทำให้ความคิด ค่านิยมและวาทกรรมต่างๆ สามารถถ่ายทอดไปสู่ นักเรียนได้ง่าย โดยนักเรียนมีแนวโน้มที่จะยอมรับและนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติตาม

น้ำเสียง เป็นสิ่งที่จะช่วยเนาะการตีความหมายของเนื้อความในตัวบทและเป็นท่วงทำนอง ในการสื่อสาร น้ำเสียงเป็นการพิจารณาจากลักษณะภาษาหรือทำนองเสียงที่ใช้ จากการศึกษาการใช้ ภาษาในตัวบทแบบเรียนแสดงให้เห็นว่า ตัวบทแบบเรียนเป็นการสื่อสารด้วยรูปเขียน ดังนั้นการพิจารณา น้ำเสียงจึงใช้การพิจารณาลักษณะภาษาที่ใช้เป็นสำคัญ แม้ตัวบทแบบเรียนจะมีเนื้อหาที่เน้นสาระความรู้ แต่น้ำเสียงที่ใช้ในแบบเรียนไทยนั้น โดยรวมมีลักษณะเป็นน้ำเสียงแบบเป็นกันเอง ซึ่งลักษณะน้ำเสียง เป็นน้ำเสียงที่มีลีลาของน้ำเสียงในลักษณะแบบปรึกษาหารือ สนทนา มักใช้ในส่วนของนิทานเรื่องราวที่ ใช้เป็นบทอ่าน และน้ำเสียงแบบเป็นทางการ มักใช้ในส่วนของกาอธิบายให้ความรู้แก่ผู้เรียน แบบฝึก และกิจกรรมในบทเรียนและกิจกรรมท้ายบทเรียน

แบบเรียนใช้น้ำเสียงแบบเป็นกันเอง เพื่อให้การสอดแทรกและสื่อชุดความคิดเป็นไป อย่างแนบเนียน เป็นการโน้มน้าวใจและไม่มีลักษณะบังคับ ดังนั้น ลักษณะภาษาที่ใช้จึงเป็นภาษาสนทนา ที่เป็นธรรมชาติผ่าน “เสียง” และ “ความคิด” ของตัวละครในการเล่าเรื่องและถ่ายทอด “ความจริง” ต่างๆ ซึ่ง “เสียง” ที่ใช้นั้นมักจะสอดคล้องกับบุคลิกลักษณะของตัวละครในเรื่องด้วย ตัวอย่างเช่น

(ตัวอย่างที่ 1)

“ข้าพพอใจสิ่งที่พวกเจ้าแสดงให้เห็น ทุกคนมีความดีแตกต่างกัน เสียตายอยู่ว่า ความดีของพวกเจ้าถูกจำกัดด้วยใจที่คับแคบ เห็นแก่ตัวและขาดน้ำใจเอื้อเฟื้อ จึงพาให้ความดี ของเจ้าแคบไปด้วย ข้าตริกรวดดูแล้ว ข้าจะรับเจ้าเป็นศิษย์ทุกคน เข้ามาใกล้ๆ ยื่นมือมา ประสานกันจับกันไว้ให้มั่น”

(ภาษาพาที ป.6, สี่ศิษย์ พระดาบส, น. 187)

(ตัวอย่างที่ 2)

โรงเรียนเลิกแล้ว ภูผารีบกลับบ้าน เมื่อเดินเข้าบ้านเห็นใครคนหนึ่งนั่งรอ อยู่ “พ่อ” ภูผาตะโกนสุดเสียง โหมเข้ากอดพ่อ “พ่อกลับมาแล้ว คิดถึงพ่อ คิดถึงพ่อจังเลย” แม่นั่งยิ้มดูพ่อลูกกอดกัน คุยกันอย่างมีความสุข

(ภาษาพาที ป.2, รักพ่อ รักแม่, น. 141)

(ตัวอย่างที่ 3)

“แม่จ๋า น้ำใสขอออกไปบ้านพี่ส้มป่อยแป็บเดียวนะแม่นะ เตี้ยวกลับ”

น้ำใสจะขออนุญาตแม่ หรือพ่อทุกครั้งก่อนออกบ้าน น้ำใสไม่อยากให้ผู้ใหญ่เป็นห่วง เพราะไม่รู้ว่าลูกหายไปไหน น้ำใสช่วยทำงานบ้านด้วยความเต็มใจ เช่น ล้างจาน พับผ้า ถูบ้าน รดน้ำ ต้นไม้ พ่อแม่อยากให้อย่างไร น้ำใสจะทำทันที

(ภาษาพาที ป.2, เด็กดี, น. 175)

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่า *น้ำเสียงแบบเป็นกันเอง* นี้ ทำให้การสื่อสารไม่ว่าจะเป็น การให้ความรู้ไปยังผู้รับสารหรือจะเป็นการแนะนำ ก็เป็นการสื่อสารที่ดีมีประสิทธิภาพและดียิ่งขึ้น หากพิจารณาการใช้ภาษาจะเห็นว่าตัวอย่างเหล่านี้เป็นการใช้ภาษาที่มีน้ำเสียงของคำพูดแบบ ปรีกษาหรือ ทั้งส่วนของการบรรยายเหตุการณ์ของเรื่องรวมทั้งบทสนทนาของตัวละครในเรื่อง ดังจะ เห็นได้จากการเลือกใช้คำ ตัวอย่างเหล่านี้มีการใช้คำที่สุภาพ คำศัพท์เฉพาะกลุ่มที่พบในการสื่อสารระดับ ไม่เป็นทางการหรือภาษาปาก แม้กระทั่งข้อความที่เป็นบทสนทนาของตัวละครในเรื่อง นอกจากนี้ยังมี การใช้คำสรรพนามแทนตัวโดยมีหลายลักษณะ เช่น “ใช้ชื่อแทนผู้พูด เช่น ข้าพพ น้ำใส ภูผา” ซึ่งเป็นไป ตามฐานะของตัวละคร หรือการใช้คำพูดในการสนทนานั้นก็จะพบว่ามีความเหมาะสมตามเนื้อเรื่อง ที่ ปรากฏในแบบเรียน

นอกจากการใช้น้ำเสียงแบบปรีกษาหรือหรือการสื่อสารระดับไม่เป็นทางการหรือภาษาปาก แล้ว แบบเรียนยังใช้น้ำเสียงแบบเป็นทางการเพื่อสื่อสารกับผู้อ่านด้วย มักพบกับการสื่อสารด้วยน้ำเสียง นี้ในส่วนของการอธิบายเพื่อให้ความรู้การทำแบบฝึกหรือกิจกรรมในแบบเรียนที่ต้องการให้ผู้เรียนได้ ทบทวนและทดสอบความรู้ความเข้าใจในแบบเรียนของผู้เรียน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(ตัวอย่างที่ 1)

การพูดโต้วาที่เป็นการใช้คำพูดโต้ตอบของบุคคลสองฝ่าย ที่ต้องใช้คารม

ประกอบเหตุผลเพื่อหักล้างเหตุผลของอีกฝ่ายหนึ่ง และพยายามใช้คำพูดโน้มน้าวจิตใจของ ผู้ฟังให้มีความคิดคล้ายตามและสนับสนุนเหตุผลของตน การโต้วาที่เป็นการแข่งขัน มีการ ตัดสินแพ้ชนะตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด

(ภาษาพาที ป.6, สี่ศิษย์พระดาบส, น. 193)

(ตัวอย่างที่ 2)

การอยู่ร่วมกันในชุมชน ต้องพึ่งพาอาศัยกัน เพื่อให้ชุมชนมีความเจริญรุ่งเรือง และสมาชิกในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ดังนั้นสมาชิกในชุมชนควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ตามกระบวนการประชาธิปไตย ดังนี้

1. การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล
2. การรับฟังข้อคิดเห็นของผู้อื่นและยอมรับเมื่อผู้อื่นมีเหตุผลที่ดีกว่า
3. การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ พร้อมช่วยเหลือผู้อื่น
4. การรักษาสาธารณสมบัติและอาสาทำงานเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม
5. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของชุมชน
6. การเคารพกฎหมายและกติกาต่างๆ
7. การร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น ป่าไม้

น้ำ อากาศ ดิน แร่ เป็นต้น

(หน้าที่พลเมือง ป.3, กระบวนการประชาธิปไตยในชุมชน, น. 28-30)

จากตัวอย่างพบว่า ข้อความที่ยกมาจากส่วนของการอธิบายให้ความรู้ประกอบบทเรียนแก่ ผู้เรียนและเป็นข้อความที่ยกมาจากแบบฝึกและกิจกรรมท้ายบทเรียน หากพิจารณาการใช้ภาษาของ ตัวอย่างเหล่านี้จะเห็นว่า เป็นการใช้คำที่มีลักษณะของคำที่เป็นศัพท์ทางวิชาการ เช่น การพูดโต้ว่าที่ โน้มน้าวใจ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น ลักษณะการใช้ภาษาเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงการใช้ลีลา น้ำเสียงที่เป็นทางการในการสื่อสารผ่านตัวบทแบบเรียนระหว่างผู้เรียบเรียงแบบเรียนกับผู้เรียน

การใช้น้ำเสียงแบบหยาบหรือและแบบเป็นทางการในการสื่อสารระหว่างผู้เรียบเรียงกับผู้เรียนผ่าน ตัวบทแบบเรียนนี้ สื่อให้เห็นถึงลักษณะของผู้เรียบเรียงแบบเรียนซึ่งเป็นผู้ส่งสาร และผู้อ่านซึ่งเป็นผู้รับ สาร แสดงว่าผู้เรียบเรียงแบบเรียนต้องการให้ผู้อ่านเห็นว่า ข้อมูลที่ได้จากแบบเรียนเป็นข้อมูลที่มีความ น่าเชื่อถือไม่ได้มุ่งเน้นความบันเทิงหรือจรรโลงใจแก่ผู้อ่าน ความคิดของผู้เรียบเรียงแบบเรียนที่แสดงออก ด้วยน้ำเสียงดังกล่าว เป็นสิ่งที่ช่วยเน้นย้ำความสำคัญของตัวบทแบบเรียนในฐานะที่เป็น “ตำรา” หรือ “แบบเรียน” ซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมความรู้ที่มีความน่าเชื่อถือ อีกทั้งความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียบเรียง แบบเรียนกับผู้อ่านยังมีความเชื่อมโยงกันในฐานะผู้สอนและผู้รับการสอนอีกวิธีหนึ่งด้วย

บรรทัดฐานของการปฏิสัมพันธ์และการตีความ หมายถึง ข้อตกลงที่ยอมรับเกี่ยวกับการ ปฏิบัติตนของผู้ร่วมเหตุการณ์ในการสื่อสาร และบรรทัดฐานเกี่ยวกับการตีความหมายของสารที่ใช้ใน

การสื่อสารอาจจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับลักษณะของวัฒนธรรมในแต่ละสังคม จากการวิเคราะห์ในส่วนนี้ ผู้วิจัยแยกวิเคราะห์เป็น 2 ส่วนคือ บรรทัดฐานในการปฏิสัมพันธ์ และบรรทัดฐานในการตีความ

บรรทัดฐานในการปฏิสัมพันธ์ของวาทกรรม “เด็กดี” ในแบบเรียน หมายถึง ความรู้ทางวัฒนธรรมที่กำกับการสื่อสาร หากพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมเหตุการณ์การผลิตและใช้แบบเรียน พบว่า ในเหตุการณ์ของการผลิตวาทกรรมในแบบเรียน ผู้เรียบเรียงแบบเรียนจะประกอบไปด้วยหน่วยงานภาครัฐและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความชำนาญเป็นผู้เรียบเรียงแบบเรียน ทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร จะเรียบเรียงแบบเรียนในฐานะของผู้เชี่ยวชาญที่สามารถจัดรูปแบบและองค์ประกอบต่างๆของแบบเรียน แต่ละเล่มว่าควรมีลักษณะอย่างไร และสิ่งใดที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น ในการปฏิสัมพันธ์ของการสื่อสารในรูปของวาทกรรม “เด็กดี” การผลิตแบบเรียนนั้นเป็นการสื่อสารแบบทางเดียวโดยที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารไม่ได้พบหน้ากัน แต่ส่งสารถึงกันได้โดยผ่านสื่อสิ่งพิมพ์แบบเรียนและรูปเขียน ผู้ส่งสารเป็นผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญ เชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชามากกว่าผู้รับสาร โดยผู้ส่งสารมีสิทธิ์ในการพิจารณาเลือกความรู้หรือเนื้อหาที่จะตีพิมพ์ ซึ่งผู้ส่งสารหรือผู้เขียนถือว่าเป็นผู้ที่มีวัยและประสบการณ์มากกว่าที่จะสอดแทรกชุดความคิดต่างๆ ผ่านมุมมองของตนเองทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ ให้กับผู้อ่านหรือผู้รับสารซึ่งเป็นเด็ก ผู้รับสารจึงเป็นฝ่ายรับคำแนะนำบางอย่างที่ได้รับไปปฏิบัติ โดยที่ผู้เรียนซึ่งเป็นผู้รับสารไม่สามารถที่จะเลือกรูปแบบของแบบเรียนที่ตนเองจะใช้ได้ ในขั้นตอนของการผลิตผู้ส่งสาร หมายถึง ผู้เรียบเรียงแบบเรียนเป็นผู้มีอำนาจมากกว่าผู้รับสาร

สำหรับเหตุการณ์การใช้แบบเรียน พบว่า การจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน ครูเป็นผู้ส่งสารจะทำหน้าที่ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ให้แก่ผู้เรียน ซึ่งเป็นผู้รับสารในเหตุการณ์ในสังคมและวัฒนธรรมไทยจะให้เกิดและยกย่องครู ว่าเป็นผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมสูงเป็นผู้ที่น่าเชื่อถือและเป็นที่เคารพของลูกศิษย์รวมทั้งบุคคลทั่วไป ฉะนั้นการใช้แบบเรียนสำหรับการเรียนการสอนในชั้นเรียน ผู้ส่งสารหรือครูจึงเป็นผู้ที่มีอำนาจมากกว่าเด็กผู้เรียนที่เป็นผู้รับสาร เนื้อหาและชุดความคิดต่างๆ ในแบบเรียนที่ถ่ายทอดโดยครูจึงเป็นสิ่งที่ผู้เรียนเชื่อถือพร้อมที่จะปฏิบัติตามโดยไม่มีข้อโต้แย้งและสงสัย นอกจากนี้ การใช้แบบเรียนในการทบทวนความรู้นอกห้องเรียนนั้น ผู้ปกครองจะทำหน้าที่ส่งสารในฐานะของผู้แนะนำหรือผู้สอนที่ทบทวนให้กับผู้เรียนซึ่งเป็นผู้รับสาร รวมถึงชุดความคิดต่างๆ ในแบบเรียนที่ถ่ายทอดผ่านผู้ปกครองเป็นสิ่งที่ผู้เรียนยอมรับและน้อมรับในการปฏิบัติตามโดยไม่มีข้อแม้ จากการพิจารณาปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารทั้งในเหตุการณ์ของการผลิตและการใช้แบบเรียนแสดงให้เห็นว่า ผู้ส่งสารในทุกเหตุการณ์คำพูดที่มีสถานภาพและอำนาจที่สูงกว่าหรือเหนือกว่าผู้รับสาร ฉะนั้น วาทกรรมที่ปรากฏในแบบเรียนเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดผ่านผู้ส่งสารไปยังผู้รับสารทำให้เกิดการยอมรับและเชื่อถือ

ส่วนบรรทัดฐานการตีความนั้น ความรู้ทางวัฒนธรรมที่กำกับการรับสารในกรณีของวาทกรรม “เด็กดี” ในแบบเรียนนั้น เป็นแบบเรียนที่ผลิตโดยหน่วยงานของรัฐและได้รับการตีความว่ามีความ

“น่าเชื่อถือ” สูงในมุมมองของรัฐบาล อีกทั้งด้วยความเป็นเครื่องมือในการสื่อสารประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีสารต่างๆ ประกอบอยู่จึงมีสถานะเป็นความรู้ที่ได้มาตรฐานสำหรับผู้เรียน ถึงแม้ว่าในความเป็นจริงแล้ววาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนได้จัดทำขึ้นเพื่อมุ่งสื่อสารรวมถึงถ่ายทอดชุดความคิดต่างๆ ไปยังผู้รับสารคือ เด็กและเยาวชนผ่านการเรียนรู้และการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ

การวิเคราะห์ปฏิบัติการทางวาทกรรมของแบบเรียนดังกล่าวข้างต้น ช่วยทำให้เห็นวาทกรรมการผลิตและบริบทของวาทกรรมแบบเรียนมีความเกี่ยวข้องกับรัฐและประชาชนในวงกว้างและแบบเรียนมีกระบวนการผลิตที่ซับซ้อนเป็นแบบแผนและอยู่ในการควบคุมของรัฐ มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดนโยบายของรัฐที่รัฐเห็นว่าเหมาะสมไปยังผู้เรียน มุ่งสร้างสมาชิกที่พึงประสงค์ของสังคมวาทกรรม“เด็กดี” ที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในแบบเรียนจึงมีแนวโน้มที่จะมีอิทธิพลและบทบาทสำคัญในการชี้นำผู้เรียนหรือสมาชิกในสังคมโดยที่สมาชิกนั้นไม่รู้ตัว

ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตด้วยวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนประกอบด้วยบุคคลหลากหลายกลุ่ม โดยวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนมีกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการแต่งตั้งคณะจัดทำแบบเรียน ซึ่งมีทั้งนักวิชาการผู้มีความรู้และเชี่ยวชาญด้านเนื้อหาสาระและนักวิชาการศึกษาที่มีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรและการจัดทำแบบเรียน มีบรรณาธิการทำหน้าที่คัดเลือกผู้เขียนและตรวจสอบเนื้อหาของหนังสือที่จะจัดพิมพ์ รวมถึงจัดทำต้นฉบับและจัดทำรูปเล่มให้น่าสนใจเพื่อจะได้ออกสนองความต้องการของกลุ่มผู้อ่านได้หลากหลาย

วาทกรรม“เด็กดี”ในแบบเรียนเหล่านี้ แพร่กระจายไปยังบุคคลหลากหลายกลุ่มในสังคมโดยวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนจัดเป็นวาทกรรมที่จำเป็นสำหรับการจัดการศึกษาในสถานศึกษาต่างๆ นักเรียนรวมถึงครูที่อยู่ในระบบการศึกษาต้องใช้แบบเรียนรายวิชาพื้นฐานเป็นสื่อการเรียนรู้ในการเรียนการสอน วาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนมีกลุ่มเป้าหมายหลัก ได้แก่ กลุ่มนักเรียน

ด้านกระบวนการรับสารและตีความด้วย พบว่า วาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนเป็นวาทกรรมที่ได้รับการยอมรับ มีผลต่อความคิด ความเชื่อและการกระทำของคนในสังคมในวงกว้าง กล่าวคือ วาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนมีหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ ดูแลจัดการศึกษาของชาติเข้ามามีส่วนร่วมในจัดทำแบบเรียน มีผู้เขียนที่เป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับเนื้อหาวิชา ทั้งผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยต่างๆ อีกทั้งยังมีคณะบรรณาธิการและบรรณาธิการจัดพิมพ์ตรวจสอบและกลั่นกรอง ก่อนการประกาศอนุญาตให้นำไปใช้ในสถานศึกษาได้ สำหรับวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนมีกระบวนการผลิตโดยเริ่มจากการสำรวจแนวโน้มความต้องการของผู้บริโภคและคัดเลือกผู้เขียน หนังสือที่จะจัดพิมพ์เพื่อให้ตรงกับความต้องการและความสนใจของผู้บริโภค โดยผู้เขียนมีทั้งครู อาจารย์และ

บุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ มีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องที่เกี่ยวข้องดี รวมถึงอาจเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือเป็นที่รู้จักในวงการศึกษา ซึ่งมีผลทำให้เนื้อหาที่มีความน่าสนใจและน่าเชื่อถือ

วาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนมีกระบวนการการทำงานอย่างละเอียดถี่ถ้วน ผ่านการกลั่นกรองที่หลากหลายกระบวนการ เริ่มตั้งแต่การพิจารณาคัดเลือกเนื้อหาเพื่อนำไปพิมพ์ในแบบเรียน การเรียบเรียงเนื้อหาให้เป็นไปตามรูปแบบที่เหมาะสม มีการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและและการตรวจสอบการใช้ภาษาให้ถูกต้อง สิ่งต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ส่งผลให้วาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนเป็น วาทกรรมที่ได้รับการยอมรับ ผู้อ่านเชื่อถือและเชื่อมั่นว่าข้อมูลที่นำเสนอขึ้นมานั้นถูกต้องเหมาะสม สามารถยึดถือและนำไปปฏิบัติตามได้ ส่งผลให้สิ่งที่ถ่ายทอดออกมานั้นมีส่วนในการชี้นำ รวมถึงกำหนดความคิดและพฤติกรรมเกี่ยวกับเด็กดีและการปฏิบัติตน ตลอดจนทำให้ความคิด ค่านิยม และชุดความคิดต่างๆสามารถถ่ายทอดไปสู่ผู้บริโภควาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนได้ง่าย

3.3 ปฏิบัติการทางสังคมและวัฒนธรรมไทย

พิจารณาบริบทของสังคมที่มีผลต่อการกำหนดวาทกรรม“เด็กดี” สามารถจำแนกเป็นวิถีด้านสังคมและวัฒนธรรมและการสื่อสาร ผู้วิจัยได้พิจารณา 2 ประเด็น ได้แก่

- 3.3.1) อิทธิพลของปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรมที่มีผลต่อการสื่อวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียน
- 3.3.2) ผลของการประกอบสร้างวาทกรรม“เด็กดี” ของแบบเรียนที่อาจมีผลต่อสังคม

3.3.1) อิทธิพลของปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่มีผลต่อการสื่อวาทกรรม“เด็กดี”

ในแบบเรียน

สังคมและวัฒนธรรมมีผลอย่างยิ่งต่อการสื่อวาทกรรม“เด็กดี” จากการวิเคราะห์ปฏิบัติการทางสังคมและวัฒนธรรมของแบบเรียน พบว่า ความเชื่อของสังคมที่เกี่ยวกับการสื่อวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนนั้นประกอบด้วย ค่านิยมในสังคมไทย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.3.1.1) อุดมการณ์ ค่านิยมในสังคมไทย

ค่านิยมต่างๆ ที่อยู่ในสังคมไทย เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการสื่อวาทกรรมของแบบเรียน ผู้วิจัยเห็นว่าค่านิยม 12 ประการเป็นค่านิยมที่มีผลต่อการสื่อวาทกรรมต่างๆของแบบเรียนนั้นประกอบด้วย อุดมการณ์ทางด้านศาสนา: พุทธศาสนา อุดมการณ์เรื่องความอาวุโส อุดมการณ์เรื่องนโยบายที่รัฐให้ความสำคัญ: นโยบายของรัฐกับการสื่อวาทกรรม“เด็กดี”

1) อุดมการณ์เรื่องคุณธรรมพื้นฐาน

อุดมการณ์เรื่องคุณธรรมพื้นฐานที่มีที่มาจากหลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นคุณธรรมที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคมและเป็นเรื่องเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนขั้นพื้นฐานของพุทธศาสนา และค่านิยม 12 ประการที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตทั้งสิ้น ได้แก่ กตัญญู สามัคคี ความเอื้อเฟื้อ อธิปไตย 4 : คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ เพื่อให้เด็กโตขึ้นและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้เรื่องคุณธรรมพื้นฐานแล้วแบบเรียนยังสื่อภาพในส่วนของหลักปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนที่เหมาะสมกับวัยของเด็กโดยจะเป็นหลักปฏิบัติเบื้องต้นเกี่ยวกับการทำบุญ สวดมนต์ไหว้พระ การรักษาศีล 5 ที่ไม่ซับซ้อนและยากเกินความเข้าใจของเด็กอีกด้วย สำหรับแนวคิดเรื่องการปฏิบัติตนที่เกี่ยวกับคุณธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา นั้น ส่งผลต่อการสื่อวาทกรรม “เด็กดี” และเรื่องของหลักปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนที่เกี่ยวกับพิธีกรรมนั้นส่งผลต่อการสื่อวาทกรรมความยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติในส่วนของสถาบันศาสนา

อุดมการณ์นี้เป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดที่มีผลต่อการสื่อวาทกรรมในแบบเรียน จากการวิเคราะห์วาทกรรม “เด็กดี” พบลักษณะของเด็กดีหลายประการที่สอดคล้องกับหลักคำสอนคุณธรรมของพระพุทธศาสนาที่ให้ความสำคัญและปรากฏในแบบเรียน เช่น ความกตัญญู ความซื่อสัตย์ ความขยันหมั่นเพียร ความอดุสาหะ

อุดมการณ์เรื่องคุณธรรมพื้นฐานที่มีที่มาจากหลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นคุณธรรมที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นเรื่องเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนขั้นพื้นฐานของพุทธศาสนาที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตทั้งสิ้น เมื่อพิจารณาหลักธรรมที่พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญทั้งความกตัญญู กตเวทิตะ ความเพียร ความซื่อสัตย์สุจริตจะเห็นว่า หลักธรรมประการต่างๆ เหล่านี้ปรากฏเป็นลักษณะของเด็กดีที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่าน เพื่อให้ผู้อ่านซึ่งเป็นเยาวชนปฏิบัติตามซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหน้าที่ของปัจเจกบุคคลที่ทุกคนต้องตระหนักและประพฤติปฏิบัติหรืออาจจะกล่าวได้ว่าการสื่อข้อความเกี่ยวกับเด็กดีของแบบเรียนนั้น ย่อมได้รับอิทธิพลจากหลักธรรมประการต่างๆ ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาที่เป็นศาสนาของคนส่วนใหญ่ในสังคมไทยนับถือ

นอกจากนี้แบบเรียนยังนำเสนอความเชื่อในเรื่องเหนือธรรมชาติรวมถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ เทพารักษ์ ยักษ์ ภูตผีที่ปรากฏในตัวบทนั้นเป็นสิ่งที่อยู่ในบริบทของสังคมไทยต่อเนื่องมาช้านาน มีอิทธิฤทธิ์และอำนาจเหนือมนุษย์สามารถให้คุณและให้โทษได้ มีผลต่อการกระทำทั้งด้านดีและไม่ดี จนกลายเป็นความคิดที่ทำให้สมาชิกในสังคมส่วนใหญ่ยอมรับและไม่กล้าที่จะปฏิเสธและทำทายเป็นเพราะระบบความเชื่อที่ว่านี้ เริ่มต้นขึ้นจากการที่ผู้ใหญ่มักจะถ่ายทอดและปลูกฝังให้แก่เด็กเพื่อใช้จัดการควบคุมพฤติกรรมและการกระทำบางอย่างในลักษณะที่คุ้นเคยไปกับกรอบของศาสนา แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องเหนือธรรมชาตินี้ ส่งผลต่อการสื่ออุดมการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก - ผู้ใหญ่ และความเป็นเด็กดี รวมถึงการสื่อถึงการอนุรักษ์ธรรมชาติ

นอกจากนี้ แบบเรียนยังได้เสนออุดมการณ์เรื่องความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ที่เป็นอีกหนึ่งแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดทางด้านศาสนา ดังจะเห็นได้จากประเทศไทยเป็นประเทศที่ปกครองด้วยระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ดังนั้น สถาบันทั้งสามที่ประกอบขึ้นเป็นชาติไทย ได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เปรียบเสมือนแกนหลักหรือเปรียบเสมือนหัวใจของความเป็นชาติที่ไม่อาจทำลายได้ ซึ่งแนวคิดนี้ส่งผลต่อการสื่อวาทกรรมเกี่ยวกับชาติในส่วนของกรียัตม์ในสถาบันหลักของชาติโดยรัฐพยายามปลูกฝังความคิดเรื่องหน้าที่พลเมืองให้กับประชาชนในวัยเด็กเป็นการแสดงบทบาทของตนเองในฐานะส่วนหนึ่งของชาติในลักษณะที่เป็นผู้ก่อให้เกิดความเจริญให้กับประเทศชาติและมีส่วนพัฒนาพร้อมทั้งกำหนดอนาคตของชาติได้ (ชนิดา พรหมพยัคฆ์ เผือกสม, 2546, น. 80) การนิยามความหมายของชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ทำให้เกิดอัตลักษณ์ของความเป็นไทยและทำให้มีความเหลื่อมล้ำทางกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ อยู่บ้าง เช่น กลุ่มชาวเขา กลุ่มชาวไทยมุสลิม ถึงแม้รัฐจะไม่ได้ปลูกฝังในลักษณะของการกีดกันโดยตรงแต่ได้แสดงให้เห็นว่ากลุ่มบุคคลเหล่านี้ยังมีความเป็นอื่น แม้ว่าจะอยู่ในขอบเขตของความเป็นชาติไทย ส่วนหนึ่งเป็นเรื่องของการนับถือศาสนาหรือเป็นเรื่องของการไม่ได้ใช้ภาษาไทยเป็นหลัก สำหรับแนวคิดเรื่องความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ส่งผลต่อการสื่อวาทกรรมเกี่ยวกับการยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติ ภาพของพระมหากษัตริย์และบรมวงศานุวงศ์ที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่านเป็นภาพของผู้ปกครองที่มีความเสียสละประโยชน์สุขส่วนพระองค์เพื่อประชาชนและประเทศชาติ มีเมตตาต่อประชาชนสอดคล้องกับทศพิธราชธรรม ซึ่งเป็นธรรมะสำหรับพระมหากษัตริย์ แนวความคิดเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ที่ปรากฏในแบบเรียนเป็นความคิดที่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดทางศาสนาด้วยเช่นกัน

2) อุดมการณ์เรื่องความอาวุโส ระบบอุปถัมภ์

ระบบอาวุโส เป็นระบบค่านิยมของสังคมไทยที่มีการยึดถือและปฏิบัติกันมานานโดยเฉพาะอย่างยิ่งค่านิยมของการเคารพอาวุโสที่ผู้น้อยต้องให้ความเคารพผู้ใหญ่ได้ถูกปลูกฝังจนเป็นลักษณะเด่นเฉพาะตัวของการสื่อสารในสังคมวัฒนธรรมไทย (กาญจนา กลั่นกลิ่น, 2525) โดยค่านิยมดังกล่าว ได้ถูกแทรกเข้าไปในอิทธิพลในธรรมเนียมปฏิบัติในแวดวงต่างๆ ของสังคมและยังรวมถึงวัฒนธรรมในองค์กรและหน่วยงานต่างๆ ด้วย ค่านิยมระบบอาวุโสในสังคมไทยจะมีลักษณะยกย่องให้พวกผู้อาวุโสเป็นผู้ทำหน้าที่ตัดสินใจ ทั้งนี้โดยให้เหตุผลว่าการตัดสินใจของผู้อาวุโสจะถูกต้องกว่าดีกว่า เพราะมีประสบการณ์มากกว่าพฤติกรรมที่แสดงออกมามีกลายเป็นนิสัยส่วนรวม คือ ยอมรับฟังเรื่องใดที่เห็นว่ายอมได้ก็ยอมเสียเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดสภาพความซุนซ่องหมองใจต้องเกรงใจผู้ใหญ่ห้ามโต้แย้ง (รัชนิกร เศรษฐ์, 2532)

หากพิจารณาว่าวาทกรรมที่ปรากฏในแบบเรียนจะเห็นว่าอุดมการณ์ที่ให้ความสำคัญกับความมีอาวุโสจะมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการสื่อวาทกรรมที่เกี่ยวกับเด็กทั้งวาทกรรม “เด็กดี”

ที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่าน ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับความเป็นผู้ใหญ่ นั้นได้สื่อภาพของผู้ใหญ่ให้เป็นผู้ที่มีความรู้ประสบการณ์ความพร้อมซึ่งเป็นภาพที่สอดคล้องกับค่านิยมความอาวุโส นอกจากนี้ว่าทกรรม “เด็กดี” ยังได้สื่อให้เห็นว่าลักษณะของเด็กดีที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่าน นั่นคือ การเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ เป็นผลมาจากค่านิยมเกี่ยวกับความอาวุโสที่เห็นว่าเด็กเป็นผู้ที่ต้องเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์มากกว่า

สำหรับในประเด็นนี้ นอกจากจะมีค่านิยมความอาวุโสแล้ว อุดมการณ์ในเรื่องของระบบอุปถัมภ์ยังเป็นอุดมการณ์ที่สอดคล้องกับระบบอาวุโสเนื่องจากระบบอุปถัมภ์จะเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เสมอภาคเช่นเดียวกัน แต่ระบบอุปถัมภ์จะเกี่ยวพันกับเรื่องของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของด้านเศรษฐกิจการเมืองและสังคม เมื่อพิจารณาอุดมการณ์การจัดลำดับในสังคมที่แบบเรียนนำเสนอผ่านวรรณกรรมต่างๆ ได้แก่ สถาบันของชาติอย่างสถาบันพระมหากษัตริย์ว่า ว่าทกรรมเหล่านี้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มบุคคลในสังคมที่มีสถานภาพไม่เท่าเทียมกันแต่ก็ได้มีการขัดแย้งกัน กลับมีความสัมพันธ์ในลักษณะแบบผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจน จากการที่ตัวบทแบบเรียนมักใช้โครงสร้างประโยคที่แสดงให้เห็นว่าบุคคลใดอยู่ในสถานภาพที่สูงกว่า เช่น พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์หรือผู้มีฐานะเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือในขณะที่ผู้ที่มีสถานภาพที่ต่ำกว่า อย่างเช่น เด็ก ประชาชน เป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์จากผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่า หลังจากนั้นภาพที่ปรากฏในแบบเรียนกล่าวได้ว่าเป็นผลมาจากอุดมการณ์เรื่องระบบอุปถัมภ์ที่ทำให้คนในสังคมไทยยอมรับความแตกต่างของตำแหน่งของบุคคลในสังคม (ม.ร.ว.อดิชนรพีพัฒน์, 2546, น.3-5)

กล่าวได้ว่า ความสัมพันธ์ในส่วนของระบบอุปถัมภ์และการรวมกลุ่มหรือรวมหมู่ นี้ ทำให้ความสัมพันธ์ของคนกลุ่มต่างๆ ในสังคมไทยมีความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องของการเข้าถึงอำนาจและปัจจัยต่างๆ ทำให้ต้องพึ่งพาผู้มีอำนาจในการให้ความช่วยเหลือให้เข้าถึงปัจจัยเหล่านั้นจึงเกิดเป็นลักษณะของการที่ผู้ต้องหาพึ่งพาผู้ใหญ่ ทำให้ต้องยอมรับในสภาพความแตกต่างของตนในเรื่องฐานะและชาติกำเนิดว่ามีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความแตกต่างกัน ทำให้คนไทยยอมรับในการปกครองที่ต้องมีผู้ปกครองคอยให้การช่วยเหลือ สำหรับแนวคิดเรื่องของระบบอุปถัมภ์และการรวมกลุ่มนั้นส่งผลต่อการสื่อว่าทกรรมความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก - ผู้ใหญ่ และว่าทกรรมความเป็นเด็กดี

3) อุดมการณ์เรื่องชายเป็นใหญ่

สำหรับอุดมการณ์เรื่องความเป็นหญิง-ความเป็นชายนั้น แบบเรียนก็จะนำเสนอให้เห็นภาพว่า ชายและหญิงมีบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกัน ผู้หญิงมักจะมีบทบาทในพื้นที่ “ในบ้าน” ส่วนผู้ชายมักจะมีบทบาทในพื้นที่ “นอกบ้าน” กล่าวคือ พื้นที่หลักที่สังคมนั้นคาดหวังต่อการแสดงบทบาทของเพศหญิงนั้น คือ ที่บ้านหรือครอบครัวที่เป็นโลกของผู้หญิงเกี่ยวกับภาระหน้าที่และ

บทบาทของการเป็นแม่บ้าน บทบาทของการเป็นแม่ บทบาทของการเป็นภรรยา เป็นต้น ซึ่งต่างจากเพศชายที่สังคมคาดหวังให้แสดงบทบาทในพื้นที่นอกบ้านเป็นส่วนใหญ่เพราะเพศชายมีภาพของความเข้มแข็งและแข็งแกร่ง ภาระหน้าที่จึงเปิดออกสู่พื้นที่ที่กว้างและหลากหลายกว่าเพศหญิง อุดมการณ์ที่ว่านี้ทำให้เกิดการแบ่งแยกกันในการทำกิจกรรมระหว่างทั้งสองเพศอย่างชัดเจน นอกจากนี้เพศหญิงมักจะไม่สามารถมีชีวิตที่ “สมบูรณ์” ได้ ต้องประสบกับความลำบากหรือทำให้เหมือนกับขาดอะไรไปบางอย่าง หากขาดเพศชายมาเป็นผู้นำครอบครัว รวมถึงเป็นส่วนเติมเต็มในแง่มุมที่ช่วยทำให้ชีวิตสมบูรณ์ขึ้นและช่วยเกื้อหนุนให้ผู้หญิงได้ทำตามบทบาทของผู้หญิงที่สังคมยอมรับและคาดหวังไว้ได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง อย่างไรก็ตาม ในระยะหลังๆ สภาพสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป ผู้หญิงมีบทบาทมากขึ้นและแบบเรียนได้สื่อภาพให้เห็นถึงภาระหน้าที่ที่เป็นการทำงานนอกบ้านของเพศหญิง การดูแลลูกของเพศชายตลอดจนการทำงานบ้านของเพศชายเพิ่มขึ้น

ยศ สันตสมบัติ (2548, น.4-5) กล่าวถึงชุดความคิดปิตาธิปไตย (Patriarchy) หรืออุดมการณ์เรื่องชายเป็นใหญ่ เป็นแบบแผนปฏิบัติที่มีแนวโน้มให้ความสำคัญหรือให้คุณค่าแก่เพศชายเหนือกว่าเพศหญิงอย่างเป็นระบบ อุดมการณ์เรื่องชายเป็นใหญ่เป็นอำนาจที่แฝง ซ่อนเร้นกว่าอำนาจรัฐซึ่งปรากฏให้เห็นอย่างเปิดเผยในรูปแบบของกฎหมายข้อบังคับ แต่อุดมการณ์เรื่องชายเป็นใหญ่เป็นความคิดที่แทรกหรือซึมอยู่ในลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีลักษณะเป็นโครงสร้างครอบคลุมพฤติกรรมบทบาทหน้าที่ทั้งเพศชายและเพศหญิง

จากการวิเคราะห์ข้อมูล แบบเรียนมีการสื่อความคิดเกี่ยวกับผู้หญิงและผู้ชายโดยจำแนกผู้หญิงและผู้ชายออกเป็นกลุ่มสองกลุ่มที่มีลักษณะเฉพาะของตน การสื่อภาพของผู้หญิงด้วยภาพของ “แม่” “แม่บ้าน” เป็นผู้ทำหน้าที่ดูแลคนในบ้าน ผู้หญิงจริงไม่ได้ถูกสื่อให้เป็นเพศที่แสวงหาความรู้แต่จะถูกสื่อให้เป็นผู้ที่อ่อนแอ อ่อนไหว อีกทั้งผู้หญิงยังมีพื้นที่จำกัดอยู่เฉพาะในสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ เช่น ตลาด บ้าน ตรงข้ามกับผู้ชายที่สื่อให้เห็นความเป็นผู้นำเป็นผู้ที่หาเลี้ยงครอบครัวและยังสื่อถึงความเข้มแข็ง แข็งแรง ใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ พื้นที่ของผู้ชายไม่จำกัดอยู่เฉพาะในบ้านแต่สามารถอยู่ในพื้นที่นอกบ้านได้ เช่น ที่ทำงาน ที่สวนราชการ ผู้ชายถูกสื่อให้เป็นผู้นำหรือผู้ที่กระทำการต่างๆ ให้กับผู้หญิงหรือเพื่อผู้หญิง ในขณะที่ผู้หญิงสื่อภาพของการเป็นผู้ตามหรือผู้รับความช่วยเหลือจากผู้ชาย ลักษณะความคิดเกี่ยวกับผู้หญิงและผู้ชายของแบบเรียนดังกล่าว เป็นการสื่อภาพของผู้ชายและผู้หญิงด้วยมุมมองที่จำกัด มองในมุมที่ไม่เป็นกลางโดยผู้หญิงถูกจำกัดให้อยู่ในพื้นที่แคบหรือพื้นที่ส่วนตัว มีบทบาทเฉพาะแค่ดูแลความเป็นอยู่ของคนในบ้านพร้อมทั้งเป็นผู้ตามหรือผู้รับประโยชน์จากผู้ชาย ในขณะที่ผู้ชายอยู่ในพื้นที่สาธารณะ ภาพที่สื่อผู้ชายเป็นผู้นำมีบทบาทหน้าที่ในการเลี้ยงครอบครัว ความคิดเกี่ยวกับผู้หญิงและผู้ชายจึงมีแนวโน้มที่จะให้ความสำคัญ ให้ความสำคัญพิเศษแก่ผู้ชายกว่าผู้หญิง กล่าวได้ว่า ความคิดดังกล่าวเป็นความคิดที่ได้รับการปลูกฝังแนวคิดเรื่องชายเป็นใหญ่

3.3.1.2) อุดมการณ์เรื่องนโยบายที่รัฐสื่อในแบบเรียน

นโยบายที่รัฐให้ความสำคัญ ยังเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสื่อชุดวาทกรรมต่างๆ ของแบบเรียนเรียนอีกด้วย ทั้งนี้แบบเรียนเป็นการประกอบสร้างวาทกรรมที่รัฐเข้ามา มีบทบาทในกระบวนการผลิตเป็นอย่างมาก ดังผลการศึกษาปฏิบัติการทางวาทกรรมของแบบเรียน ดังข้างต้น

จากการศึกษา พบว่า นโยบายของรัฐบาลนั้นมีผลต่อชุดความคิดที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่านทั้งการทำให้ชุดความคิดบางประการยังคงถูกผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่อง

นโยบายของรัฐกับการสื่อวาทกรรม“เด็กดี” นโยบายของรัฐบาลที่ปรากฏในตัวบทสำหรับเด็กนั้นก็เป็นที่รัฐได้ “เลือก” ที่จะหยิบยกมาใส่โดยอาจจะไม่ได้ปรากฏทุกนโยบายแต่อาจจะปรากฏเฉพาะนโยบายที่รัฐต้องการที่จะมุ่งเน้น ปลูกฝัง ผ่านเด็กและเยาวชนของชาติหรือนโยบายที่สะท้อนภาพของกระแสสังคมโลกที่สำคัญๆ ในช่วงเวลาหนึ่งๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศด้วย อีกทั้งรัฐได้เล็งเห็นถึงความสำคัญที่มีต่อการปกครองในระยะยาว ได้แก่ เรื่องของกระแสแรงค์สิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับการเกิดเหตุการณ์อุทกภัยและวาทภัยที่สัมพันธ์กับภาวะโลกร้อน เรื่องของสิทธิสตรีที่สัมพันธ์กับทศวรรษสตรีสากลขององค์การสหประชาชาติ เรื่องของโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) และการเกิดวิกฤติเศรษฐกิจตกต่ำ นโยบายที่กล่าวมานั้น ส่งผลต่อการสื่อวาทกรรม“เด็กดี” ชุดวาทกรรมที่ยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติในประเด็นที่เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีในลักษณะที่เมื่อเด็กปฏิบัติตามนโยบายของรัฐก็จะได้รับการนิยามว่าเป็น“เด็กดี”

3.3.2) ผลของการประกอบสร้างวาทกรรม“เด็กดี”ของแบบเรียนที่อาจมีผลต่อสังคม

แฟร์คลาฟ (Fairclough, 1995, p. 98) ได้ให้ความเห็นเรื่องสังคมและวัฒนธรรมว่า นอกจากสังคมและวัฒนธรรมจะมีผลต่อการสื่อวาทกรรมแล้ว วาทกรรมยังส่งผลต่อสังคมด้วยจากการศึกษาวาทกรรม“เด็กดี” ที่แบบเรียนสื่อมายังผู้อ่านนั้นพบว่า วาทกรรมเหล่านี้เป็นชุดวาทกรรมของการให้ความหมายของสมาชิกที่ดีของสังคมไทยและการเสนอภาพบุคคลในอุดมคติของสังคมไทย เช่น ภาพเด็กในอุดมคติหรือผู้ใหญ่ในอุดมคติ ภาพครูในอุดมคติ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.3.2.1) การให้ความหมายของสมาชิกที่ดีของสังคมไทย

แบบเรียนพยายามสื่อให้เห็นถึงภาพและความหมายของสมาชิกที่ดีของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อวาทกรรม“เด็กดี” ซึ่งมีลักษณะต่างๆ ของบุคคล ทั้งด้านการกระทำการพูดรวมถึงด้านความคิดว่าลักษณะใดเป็นลักษณะที่ควรปฏิบัติและมีคุณค่า

วาทกรรม“เด็กดี” ที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่านจะเห็นว่าแบบเรียนได้สื่อให้

เห็นภาพของสมาชิกที่ดี ภาพที่สังคมต้องการ ได้แก่ ภาพของสมาชิกที่ดีของสังคมที่แสดงให้เห็นถึงสิ่งที่สังคมต้องการให้สมาชิกประพฤติปฏิบัติตนในฐานะสมาชิกที่ดีของสังคม คือ มีการกระทำมีความคิดที่สามารถรักษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมไว้ได้ เช่น ความซื่อสัตย์ ความปรารถนาดีรวมถึงความสุภาพเรียบร้อย ทั้งทางกาย วาจา รวมถึงเป็นสิ่งที่มีความหมายต่อสังคม ความขยันหมั่นเพียรที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศ ความมีระเบียบวินัยที่ช่วยให้สังคมสามารถดำเนินไปอย่างเรียบร้อยและความสามัคคีที่ช่วยสรรค์สร้างสังคมให้เกิดความสงบสุข

วาทกรรม“เด็กดี” จึงเป็นชุดวาทกรรมที่สำคัญที่แบบเรียนใช้เพื่อสื่อภาพของสมาชิกที่สังคมพึงปรารถนาไปสู่นักเรียนที่มีฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและจะเจริญเติบโตเป็นกำลังสำคัญของชาติต่อไป การให้ความหมายของ“สมาชิกที่ดี” ที่อยู่ในแบบแผนที่รัฐเห็นว่าเหมาะสมเพื่อให้รัฐสามารถควบคุมปกครองคนในสังคมได้ง่าย ประกอบกับการบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นเช่นกัน

ลักษณะของสมาชิกที่ดีของสังคมที่แบบเรียนนำเสนอไปสู่ผู้อ่านเห็นได้ว่าการสื่อความคิดนี้เป็นการชี้แนะให้สมาชิกในสังคมพยายามปฏิบัติตามเพื่อประโยชน์ในระดับสังคม โดยไม่ได้คำนึงถึงประโยชน์และความต้องการของผู้ปฏิบัติในระดับปัจเจกบุคคล นอกจากนี้ลักษณะบางประการยังเลือกประโยชน์ให้กับคนบางกลุ่มในขณะที่ผู้ปฏิบัติอาจเสียประโยชน์ เช่น ความมีวินัย ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุม เนื่องจากความมีวินัยนั้นเป็นสิ่งที่เอื้อให้แก่ผู้ปกครองสามารถจัดการผู้ใต้ปกครองให้กระทำในสิ่งที่ตนต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในมุมมองของผู้ปฏิบัติ ความมีวินัยเป็นสิ่งที่ดีกรอบให้ผู้ปฏิบัติไม่สามารถทำตามความต้องการของตนเองได้ ถึงแม้ว่าสิ่งที่ตนต้องการปฏิบัตินั้นเป็นผลดีหรือไม่เกิดผลเสียต่อสังคม แต่ขัดต่อระเบียบหรือสิ่งที่ผู้นำกำหนดให้ปฏิบัติลักษณะของสมาชิกที่ดีของสังคมดังกล่าว เมื่อถ่ายทอดผ่านแบบเรียนเป็นวาทกรรมที่มีอำนาจ ได้รับการเชื่อถือและยอมรับจากสังคมเป็นอย่างมากแล้ว การให้ความหมายของสมาชิกที่ดีของสังคมผ่านกลวิธีทางภาษาในแบบเรียน จึงมีแนวโน้มที่จะทำให้ชุดวาทกรรมดังกล่าวมีอิทธิพลต่อความคิดและพฤติกรรมของผู้เรียน

3.3.2.2) การเสนอลักษณะบุคคลในอุดมคติของสังคมไทย

ชุดวาทกรรมย่อยต่างๆที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่านนั้น อาจมีผลต่อการกำหนดการรับรู้ลักษณะบุคคลในสังคมสามารถทำให้ผู้อ่านมีภาพอุดมคติที่แบบเรียนสื่อมาได้ ภาพอุดมคติเหล่านี้บางส่วนเป็นการนำเสนอในมุมมองที่ไม่เป็นกลางหรือไม่รอบด้าน ด้วยเหตุนี้ ชุดวาทกรรมในแบบเรียนจึงอาจส่งต่อการประกอบสร้าง “ความรู้” “ความจริง” เกี่ยวกับบุคคลและสิ่งต่างๆในสังคมว่ามีลักษณะเป็นเช่นนั้นจริงหรือไม่ มีธรรมชาติเป็นเช่นนั้นทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วบุคคลและสิ่งนั้นๆ อาจไม่ได้มีลักษณะเป็นเช่นที่แบบเรียนสื่อมาเสมอไป

จากการวิเคราะห์ชุดวาทกรรมย่อยต่างๆ ที่สื่อผ่านแบบเรียนแสดงให้เห็นว่า ชุดวาทกรรมเหล่านี้ อาจส่งผลต่อการรับรู้ลักษณะของบุคคลและสิ่งต่างๆ เช่น เด็กและผู้ใหญ่ในอุดมคติ

เด็กและผู้ใหญ่ในอุดมคติ เป็นลักษณะสำคัญลักษณะหนึ่งที่แบบเรียนสื่อมายังผู้อ่านและสังคม หากพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ที่แบบเรียนสื่อมายังผู้อ่านจะเห็นว่าเด็กในแบบเรียนเป็นผู้ด้อยประสบการณ์ ชน อ่อนแอ ในขณะที่ผู้ใหญ่เป็นผู้มีประสบการณ์มีความเมตตาต่อเด็ก เมื่อพิจารณาลักษณะของเด็กและผู้ใหญ่จะเห็นว่าเด็กและผู้ใหญ่ในแบบเรียนมีลักษณะที่ค่อนข้างจำกัดและมีความตายตัว เนื่องจากในความเป็นจริงเด็กและผู้ใหญ่ไม่ได้มีลักษณะเป็นดังเช่นที่ปรากฏในแบบเรียนเสมอไป เด็กบางคนอาจมีความรู้มากกว่าผู้ใหญ่ในบางเรื่อง เนื่องจากเป็นสิ่งที่เด็กคนนั้นปฏิบัติเป็นประจำจนเกิดเป็นทักษะความชำนาญ อย่างเช่น เด็กในเมืองมีความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีมากกว่าผู้ใหญ่ที่อาศัยอยู่ในชนบท แต่อย่างไรก็ตาม เด็กเหล่านี้ก็มีทักษะความชำนาญมากกว่าผู้ใหญ่ในชุมชนเดียวกัน ถ้าลักษณะอุดมคติของผู้ใหญ่ที่แบบเรียนนำเสนอมักเป็นลักษณะของผู้ใหญ่ที่พึงประสงค์และแบบเรียนคาดหวังจะให้เด็กเติบโตเป็นเช่นนั้น แต่ในขณะเดียวกันลักษณะดังกล่าวอาจไม่ใช่ลักษณะที่สะท้อนความเป็นจริงในสังคมทั้งหมด อาจจะมีผู้ใหญ่บางคนไม่ได้เป็นผู้ที่มีความประพฤติดี มีความเมตตาและปรารถนาดีต่อเด็กอย่างที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่านเสมอไป บ้างจะเห็นว่ามีการงานเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เด็กถูกทารุณกรรมให้พบเห็นได้อย่างต่อเนื่อง โดยผู้กระทำทารุณส่วนใหญ่ คือ คนรู้จัก ได้แก่ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง เพื่อนบ้านรวมทั้งครูด้วย ฉะนั้นผู้ใหญ่ที่มีลักษณะตามอุดมคติอาจเป็นการสร้างความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องเสมอไป ทำให้เด็กขาดความตระหนักรู้และขาดความระมัดระวังในการใช้ชีวิตบางครั้ง

ผู้หญิงและผู้ชายในอุดมคติ สำหรับผู้หญิงและผู้ชายในอุดมคติของนั้นแบบเรียนมักสื่อภาพแทนของผู้หญิงว่า ผู้หญิงเป็นบทบาทของแม่ ดูแลลูก ทำงานบ้าน ใช้ชีวิตในบ้านเป็นผู้ที่อยู่กับบ้าน มีหน้าที่ดูแลความเป็นอยู่ของคนในบ้านในครอบครัว ผู้หญิงจึงไม่ได้ถูกสื่อให้เป็นเพศที่มีความเข้มแข็งหรือต้องออกไปแสวงหาความรู้แต่กลับถูกสื่อให้เป็นผู้ที่อ่อนแอ อ่อนไหว นำทะนุถนอม มีความบอบบาง ผู้หญิงจะต้องเรียบร้อย ซึ่งตรงข้ามกับผู้ชายที่เป็นหัวหน้าครอบครัวมีหน้าที่ในการปกป้อง ดูแล ทำงานนอกบ้าน ใช้ชีวิตนอกบ้าน หารายได้ต้องหาเลี้ยงครอบครัว ผู้ชายจึงมีความเข้มแข็ง เป็นผู้นำต้องเฝ้าหาความรู้อยู่เสมอ แต่ในความเป็นจริงแล้วผู้หญิงและผู้ชายอาจไม่ได้มีลักษณะเช่นนี้เสมอไป ผู้หญิงอาจเป็นผู้ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานนอกบ้าน เช่น ในการจัดอันดับสตรีที่ทรงอิทธิพลที่สุดในโลกของนิตยสารฟอร์บส์ (Forbes) ปีพ.ศ. 2562 สามอันดับ อันดับแรกเป็นสตรีที่อยู่ในแวดวงการเมืองและทรงอิทธิพลอย่างมากในเวทีโลก โดย แองเกลา แมร์เคิล (Angela Merkel) นายกรัฐมนตรีหญิงของเยอรมนี อันดับหนึ่งติดต่อกันมาเป็นปีที่ 9 แมร์เคิลยังเป็นผู้นำหญิงเพียงคนเดียวในกลุ่มประเทศ G20 อันดับสอง คือ คริสติน ลาการ์ด (Christine Lagarde) เปลี่ยนงานจากการเป็นกรรมการผู้จัดการกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund) หรือ

IMF มานั่งเก้าอี้ประธานของธนาคารกลางยุโรป (European Central Bank) หรือ ECB และอันดับสามตกเป็นของ ส.ส. แนนซี เพโลซี ประธานสภาผู้แทนราษฎรสหรัฐฯ ที่โดดเด่นด้วยบทบาทแกนนำสำคัญในกระบวนการถอดถอนประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ ออกจากตำแหน่ง (บุคคลที่ทรงอิทธิพลที่สุดในโลก จัดอันดับโดยนิตยสารฟอร์บส, 2562:ออนไลน์ <https://www.voathai.com/a/forbes-the-most-powerful-women2019/5204367.html>) การที่ผู้หญิงได้ดำรงตำแหน่งผู้นำประเทศและการได้จัดอันดับให้เป็นผู้ทรงอิทธิพลที่สุดในโลก แสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงนั้นไม่ได้มีความสามารถจำกัดอยู่เฉพาะการเป็น “แม่” หรือ “แม่บ้าน” ดังเช่น แบบเรียนนำเสนอไปยังผู้อ่าน ด้วยเหตุนี้ การที่แบบเรียนสื่อลักษณะของผู้หญิงและผู้ชายให้มีลักษณะเฉพาะที่ตายตัวดังกล่าว จึงเป็นการสื่อลักษณะอุดมคติของเพศทั้งสองให้ผู้อ่านรับรู้รวมถึงสังคมเห็นว่าเพศทั้งสองมีลักษณะเป็นเช่นนั้น เป็นการตอกย้ำความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศทั้งสองในสังคมให้ยังคงอยู่ต่อไป

ประเทศไทยในอุดมคติ นับได้ว่าเป็นลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่าน แบบเรียนต่างสื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วหลายพื้นที่ในประเทศไทยยังประสบกับปัญหาภัยแล้งเป็นประจำทุกปีอย่างที่แบบเรียนได้นำเสนอภาพของทิวทัศน์ภัย ซึ่งภัยที่เกิดจากความแห้งแล้ง ฝนฟ้าไม่ตกต้องตามฤดูกาล ผู้ใหญ่ได้เตรียมขบวนแห่นางแมวเพื่อทำพิธีแห่นางแมวขอฝน ซึ่งเป็นประเพณีมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย (ภาษาพาที ป.4, น.109) แสดงให้เห็นว่าปัญหาเรื่องความแห้งแล้งในประเทศนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและยาวนานและสร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนในหลายพื้นที่ของประเทศ แต่แบบเรียนกลับมิได้นำเสนอภาพดังกล่าวให้ผู้อ่านรับรู้มากนัก การสื่อภาพของประเทศไทยให้มีความ อุดมสมบูรณ์นั้น แสดงให้เห็นว่า แบบเรียนนั้นพยายามสื่อภาพด้านบวกของประเทศเพื่อให้อ่านเกิดความรักและภาคภูมิใจในประเทศไทยของตน โดยอาจไม่ได้นำเสนอให้ผู้อ่านเห็นภาพของประเทศไทยตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏมากนัก

ภาพอุดมคติของประเทศไทยที่เป็นประเทศที่มีความสงบร่มเย็นนั้น เป็นอีกภาพที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่าน เป็นความพยายามทำให้อ่านเห็นว่าประเทศไทยที่อาศัยอยู่ปัจจุบันเป็นประเทศที่มีความสงบสุข หากพิจารณาถึงเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในประเทศในช่วงเวลาที่แบบเรียนผลิตและใช้ในการเรียนการสอนจะเห็นว่า ช่วงเวลาดังกล่าวประเทศไทยมีเหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้นหลายครั้ง เช่น เหตุการณ์รัฐประหาร พ.ศ. 2549 การสิ้นสุดวาระของรัฐบาลที่มาจากการแต่งตั้งของกองทัพไม่ได้นำไปสู่การฟื้นฟูสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตยในประเทศไทย ทั้งนี้ การแบ่งขั้วทางการเมืองระหว่างกลุ่มที่สนับสนุนและกลุ่มที่ต่อต้านรัฐบาล ซึ่งเกิดขึ้นภายหลังจากที่มีการเลือกตั้งในเดือนธันวาคม 2550 และการจัดตั้งรัฐบาลพลเรือนในเดือนมกราคม 2551 ได้ก่อให้เกิดการประท้วงอย่างยืดเยื้อและในบางครั้งก็เกิดปะทะกันจนถึงขั้นที่มีผู้เสียชีวิต ส่วนเสรีภาพของสื่อมวลชน

และเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นนั้นถูกบั่นทอน เนื่องจากการคุกคามและแทรกแซงจากรัฐบาล และกลุ่มต่างๆ ที่ต่อต้านรัฐบาล สำหรับในจังหวัดชายแดนภาคใต้กองกำลังฝ่ายความมั่นคงของไทยยังคงใช้วิธีการสังหารนอกกฎหมายและการทรมาน ส่วนทางกลุ่มก่อความไม่สงบก็ยังคงโจมตีพลเรือนอย่างโหดเหี้ยม เหตุการณ์ความไม่สงบเรียบร้อยในประเทศดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าในความเป็นจริงแล้วประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีความไม่แน่นอนทางการเมือง จนทำให้เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบเรียบร้อยเกิดขึ้นเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ภาพความเป็นประเทศที่มีความสงบร่มเย็นของประเทศไทยที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่านนั้นจึงเป็นภาพที่มีได้สะท้อนความเป็นจริงเกี่ยวกับประเทศไทยให้ผู้อ่านได้เห็นมากนัก

จากการสื่อภาพอุดมคติของบุคคลและสิ่งต่างๆ ในสังคม แสดงให้เห็นว่าแบบเรียนเป็นสื่อที่ถ่ายทอดวาทกรรมที่อาจมีผลต่อความคิดและทัศนคติกับกลุ่มบุคคลบางกลุ่มรวมถึงสิ่งต่างๆ ในสังคมของผู้อ่าน ด้วยเหตุที่แบบเรียนเป็นวาทกรรมที่มีความน่าเชื่อถือเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมว่าเป็นสื่อมีสาระและได้มาตรฐาน แบบเรียนจึงมีอำนาจที่ทำให้ผู้อ่านเชื่อได้ว่า กลุ่มคนและสิ่งต่างๆ มีลักษณะเป็นเช่นนั้นจริง ทั้งที่บางส่วนของอาจมิได้สอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏในสังคม การสื่อภาพของกลุ่มบุคคลหรือสิ่งต่างๆ ในสังคมเหล่านั้นจึงอาจส่งผลกระทบต่อทัศนคติของคนในสังคมที่มีต่อกลุ่มคนและสิ่งเหล่านี้ จนอาจเกิดการเอื้อประโยชน์ให้แก่กลุ่มคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งถูกลดบทบาทและความสำคัญลง

3.3.2.3) แบบแผนความสัมพันธ์ของคนในสังคม

จากการวิเคราะห์วาทกรรมในแบบเรียนแสดงให้เห็นว่า วาทกรรมที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่านนั้นมักปรากฏวาทกรรมย่อยที่สื่อให้เห็นว่าในคู่ความสัมพันธ์ต่างๆ ใครมีอำนาจหรือลำดับชั้นแตกต่างกันอย่างไร การสื่อวาทกรรมเช่นนี้ อาจนำไปสู่การสร้างความคิดเกี่ยวกับการกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกลุ่มต่างๆ ในสังคมของผู้อ่านซึ่งมีผลต่อการแสดงออกทางสังคมของผู้อ่านในระดับถัดไป โดยแบบแผนความสัมพันธ์ของคนในสังคมเป็นผลจากการสื่อวาทกรรมในแบบเรียนอีกประการหนึ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้กับผู้อ่านและสังคม

การสื่อชุดความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ เด็กถูกเสนอภาพให้เป็นผู้ที่มีสถานภาพและอำนาจน้อยกว่าผู้ใหญ่ เด็กจะต้องให้ความเคารพ เชื่อฟังและปฏิบัติตามที่ผู้ใหญ่สั่งสอน ผู้ใหญ่เป็นผู้ที่มีสิทธิสั่งให้เด็กปฏิบัติตามสิ่งที่ตนต้องการได้ ในขณะที่เด็กทำได้เพียงขอร้องให้ความกรุณาให้ทำตามสิ่งที่ตนเองต้องการ การสื่อวาทกรรมเช่นนี้จึงเป็นการสื่อความคิดที่จัดลำดับให้ผู้ใหญ่เป็นผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่าเด็กไปยังผู้อ่าน

นอกจากชุดความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ยังมีความคิดผู้ชราภาพและคนจนนั้นก็ได้อธิบายความคิดที่แสดงให้เห็นว่า บุคคลเหล่านี้เป็นบุคคลที่ต้องการความช่วยเหลือของผู้อื่นใน

สังคมซึ่งเป็นการสื่อให้ผู้อ่านเห็นถึงแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างคนปกติและผู้มีฐานะกับผู้ชรา ผู้พิการ และคนจนในลักษณะของการเป็นผู้อุปถัมภ์และผู้รับการอุปถัมภ์

ความเป็นหญิง - ชายเป็นอีกความคิดหนึ่งที่อาจส่งผลต่อการกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์ของคนในสังคมไปยังผู้อ่าน ดังจะเห็นว่า ความคิดนี้ได้สื่อความคิดให้ผู้อ่านเห็นว่าผู้ชายเป็นเพศที่มีหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัวและปกป้องคุ้มครองครอบครัว ในขณะที่ผู้หญิงมีหน้าที่เลี้ยงดูลูกและดูแลความเรียบร้อยภายในบ้านและความเป็นอยู่ด้านต่างๆ ของสมาชิกในครอบครัว ผู้ชายมีพื้นที่อยู่ในที่สาธารณะ ในขณะที่ผู้หญิงมีพื้นที่จำกัดอยู่เฉพาะในบริเวณบ้าน ความคิดดังกล่าวอาจส่งผลต่อการปฏิบัติระหว่างเพศชายและเพศหญิง ว่าเพศใดมีบทบาทหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติต่ออีกเพศหนึ่งเช่นไร อาจกล่าวได้ว่าเป็นการกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมตามสถานภาพด้านเพศสภาพนั่นเอง

วาทกรรมพระมหากษัตริย์เป็นอีกวาทกรรมหนึ่งที่สื่อให้เห็นถึงการกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์ของคนในสังคมระหว่างพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์กับประชาชน เห็นได้ว่า วาทกรรมชุดนี้ได้สื่อภาพให้เห็นว่า พระมหากษัตริย์นั้นทรงเป็นผู้ปกครองที่มีความเสียสละ ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจต่างๆ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ทรงเป็นที่เคารพรักของประชาชน

นอกจากนี้วาทกรรมว่าด้วยรัฐกับพลเมืองที่แบบเรียนสื่อไปสู่ผู้อ่านนั้นก็ก็ได้แสดงให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลให้ความช่วยเหลือเป็นที่พึ่งให้แก่ประชาชนและเป็นที่เคารพของประชาชนอีกด้วย เจ้าหน้าที่ของรัฐจึงเป็นผู้ที่มีสถานภาพที่สูงกว่าประชาชนทั่วไป เช่นเดียวกับครูที่แบบเรียนสื่อให้เห็นว่า เป็นผู้ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ นอกจากนี้ครูยังเป็นคนที่นักเรียนเคารพความคิดเหล่านี้จึงเป็นการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ไปยังผู้อ่าน

จากการสื่อความคิดเกี่ยวกับลักษณะของคู่ความสัมพันธ์ ได้แก่ เด็กกับผู้ใหญ่ ผู้หญิงกับผู้ชาย พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์กับสามัญชน เจ้าหน้าที่ของรัฐกับพลเมือง คนจนกับคนรวยหรือผู้มีฐานะ และคนชรากับคนไม่ชรานั้น แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า วาทกรรมต่างๆ ที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่านนั้น อาจส่งผลต่อความคิดเกี่ยวกับแบบแผนความสัมพันธ์ของคนในสังคมของผู้อ่านที่กำหนดให้บุคคลในความสัมพันธ์ต่างๆ นั้นปฏิบัติต่อกันเช่นไร ซึ่งอาจนำไปสู่การแสดงออกทางสังคมของผู้อ่านและความคิดอันมีผลต่อการจัดระเบียบของสังคม

แนวคิดต่างๆ รวมถึงนโยบายของรัฐบาลที่กล่าวถึงทั้งหมดนั้น เน้นเรื่องการสร้างเด็กที่มีลักษณะตามที่รัฐเห็นว่าพึงประสงค์ กล่าวคือ

- “เด็กดี” ที่มีมารยาทดี มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ ประพฤติปฏิบัติตัวในสิ่งที่ “ควรทำ” และ “ไม่ควรทำ” ตามการนิยามความหมายของรัฐ
- “พลเมืองที่พึงประสงค์” เชื่อฟังนโยบาย จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และเห็นความสำคัญของรัฐ
- ชาย-หญิงที่พึงประสงค์ รู้จักแสดงบทบาทและหน้าที่ตามที่สังคมคาดหวัง

วาทกรรมที่รัฐได้พยายามปลูกฝังผ่านแบบเรียนเหล่านี้ ส่วนหนึ่งเป็นการผลิตซ้ำความคิดเดิมในสังคมไทย ทำให้เกิดการยอมรับในสถานภาพและบทบาทของตนเองว่ามีความแตกต่างภายใต้ความสัมพันธ์แบบเด็ก - ผู้ใหญ่ ผู้ชาย - ผู้หญิง รวมถึงพระมหากษัตริย์ - รัฐบาล- ประชาชน ดังนั้นจึงต้องปฏิบัติตามหน้าที่ของตนให้ได้อย่างครบถ้วนและเหมาะสมตามลำดับชั้นในสังคมที่ถูกสร้างขึ้นจากผู้ที่มีอำนาจรัฐหรือเป็นกลุ่มอำนาจหลักในสังคม เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับการจัดระเบียบสังคมทั้งหมดนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นการปลูกฝังแนวคิดเรื่องรัฐซึ่งเป็นชุดความคิดความเชื่อที่จะเป็นฐานในการปฏิบัติอันเป็นการช่วยให้รัฐและผู้มีอำนาจสามารถปกครองได้อย่างราบรื่น

สรุปวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนของไทย

การศึกษาในบทนี้ ประเด็นแรก ผู้วิจัยได้แสดงให้เห็นถึงภาพรวมของชุดวาทกรรมต่างๆ ที่ปรากฏในแบบเรียนไทย ได้แก่ วาทกรรมชาติ วาทกรรมศาสนา วาทกรรมพระมหากษัตริย์ วาทกรรมระบบอาวุโส และวาทกรรมหน้าที่ของปัจเจกบุคคล

ประเด็นต่อมา เป็นการศึกษาในระดับปฏิบัติการทางวาทกรรม (discourse practice) เพื่อแสดงให้เห็นกระบวนการผลิตและกระจายตัวบทและกระบวนการรับสารและตีความตัวบท ผลการศึกษาพบว่า แบบเรียนนั้นได้ผลิตวาทกรรม“เด็กดี” ขึ้นโดยการควบคุมดูแลของรัฐ มีผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่างๆ เป็นผู้เรียบเรียงและมีครูเป็นผู้ถ่ายทอดไปยังผู้อ่าน เนื่องจากครูเป็นบุคคลที่สังคมให้การยอมรับและให้ความเชื่อถือ แบบเรียนจึงเป็นสื่อที่สังคมยอมรับและเชื่อมั่นว่าสิ่งที่ถ่ายทอดผ่านแบบเรียนนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องและเหมาะสม ฉะนั้น แบบเรียนจึงเป็นวาทกรรมที่มีอำนาจ วาทกรรมย่อยต่างๆ ที่แทรกอยู่ในแบบเรียนจึงสามารถส่งผลต่อผู้อ่านได้มากขึ้นด้วย ประกอบกับการที่แบบเรียนนำเสนอวาทกรรม“เด็กดี” ที่ใช้ในการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งรัฐกำหนดให้ประชาชนทุกคนต้องได้รับการศึกษาในระดับนี้ แบบเรียนจึงเป็นวาทกรรมที่ผู้เข้าศึกษาทุกคนจำเป็นต้องใช้และด้วยเหตุที่แบบเรียนไทยผลิตขึ้นในลักษณะของสื่อสิ่งพิมพ์ แบบเรียนจึงสามารถผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการที่มีมากนั้นได้อย่างทั่วถึง ทำให้แบบเรียนกลายเป็นสื่อที่ผลิตซ้ำวาทกรรม“เด็กดี” ที่แพร่กระจายเข้าถึงคนในสังคมได้อย่างกว้างขวาง

ประเด็นสุดท้าย เป็นการศึกษาในระดับปฏิบัติการทางสังคมและวัฒนธรรม (sociocultural-practice) โดยได้กล่าวถึง ผลของการสื่อวาทกรรม“เด็กดี” ของแบบเรียนที่มีต่อสังคมและอิทธิพลของสังคมที่มีต่อการสื่อวาทกรรม“เด็กดี” ของแบบเรียน ผลการศึกษาพบว่า การสื่อวาทกรรม“เด็กดี” ของแบบเรียนมีผลมาจากความคิด ความเชื่อที่ปรากฏอยู่ในสังคม ได้แก่ ความคิดทางพระพุทธศาสนา ความคิดเกี่ยวกับระบบอาวุโสและระบบอุปถัมภ์ ความคิดเกี่ยวกับชายเป็นใหญ่ รวมถึงแนวคิดหรือนโยบายที่รัฐให้ความสำคัญ วาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนก็มีผลต่อสังคมในด้านต่างๆ ได้แก่ การเป็น

สมาชิกที่พึงประสงค์ของสังคม การนำเสนอภาพอุดมคติของบุคคลหรือสิ่งต่างๆ ในสังคมและการกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์ของคนในสังคมด้วยเช่นกัน

ผลการศึกษาในบทนี้ แสดงให้เห็นว่า วาทกรรมย่อยต่างๆ ที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่านผ่านกลวิธีทางภาษาที่หลากหลายนั้นมีความสัมพันธ์อย่างยิ่งกับบริบทที่รายล้อมตัวบท เนื่องจากแบบเรียนเป็นวาทกรรมที่ผลิต“ในบริบทสังคมไทยโดยอยู่ในการควบคุมดูแลของหน่วยงานภาครัฐจึงทำให้แนวนโยบายต่างๆ ของรัฐ รวมถึงความคิด ความเชื่อที่มีอยู่ในสังคมไทย ได้แก่ ความคิดทางพระพุทธศาสนา ความคิดเรื่องความอาวุโส ความคิดเรื่องระบบอุปถัมภ์”

อุดมการณ์เรื่องชายเป็นใหญ่ สามารถมีอิทธิพลต่อการสื่อวาทกรรมต่างๆ ในแบบเรียน ประกอบกับการที่แบบเรียนเป็นสื่อที่ผลิตวาทกรรม“เด็กดี”ขึ้น เพื่อใช้ในการกำหนดให้เด็กทุกคนต้องเข้ารับการศึกษาระดับประถมศึกษาและแบบเรียนมีลักษณะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่นักเรียนในระบบการศึกษาของรัฐทั่วประเทศจำเป็นต้องใช้ และเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวก ชุดวาทกรรมย่อยต่างๆ ในแบบเรียนสามารถกระจายไปสู่สังคมในวงกว้างได้ได้ง่าย เมื่อนักเรียนใช้แบบเรียนที่ผ่านการรับรองจากรัฐ ผ่านการถ่ายทอดโดยครู นักเรียนเพียงน้อมรับและเชื่อถือว่า ตัวบทในแบบเรียนเป็นความรู้ที่มีความถูกต้องและเหมาะสม วาทกรรม“เด็กดี” ที่ปรากฏแบบเรียนจึงเป็นที่ยอมรับของผู้อ่านด้วย แนวคิดเหล่านี้ น่าจะมีอิทธิพลต่ออุดมการณ์ ความเชื่อของผู้เรียนทั้งในด้านวาทกรรมเกี่ยวกับการนิยามความหมายของสมาชิกที่พึงประสงค์ของสังคม ภาพแทนของบุคคลและสิ่งต่างๆ ในสังคมและการกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์ของคนในสังคมของผู้อ่านด้วย

บทที่ 4

วาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนมาเลเซีย

แบบเรียนมีความสำคัญและมีบทบาทต่อการหล่อหลอมเด็กให้เป็นพลเมืองที่ดีของสังคม ในบริบทสังคมมาเลเซียเป็นลักษณะพหุสังคม (Multi Cultural Society) เนื่องจากเป็นประเทศที่มีประชากรหลากหลายเชื้อชาติ ประเทศมาเลเซียมีประชากร ประกอบไปด้วย เชื้อชาติมาเลย์ จีนและอินเดีย อีกทั้งยังมีเชื้อชาติอื่นๆ ผสมอยู่ ระบบการศึกษาของประเทศมาเลเซียจึงมีการรองรับความแตกต่างนี้ โดยการจัดให้มีโรงเรียนที่แตกต่างกันตามกลุ่มชาติพันธุ์ แต่จะมีการบังคับใช้หลักสูตรเดียวกันในโรงเรียนทุกโรงเรียนทั่วประเทศและมีการสอบตามมาตรฐานเดียวกัน เป็นไปตามความประสงค์ของราชครีพอร์ท (Razak Report of 1956) เอกสารแห่งประวัติศาสตร์ชาติมาเลเซียซึ่งระบุไว้ว่าเป็นการสถาปนาระบบการศึกษาแห่งชาติที่มุ่งตอบสนองความต้องการของประชาชนทุกหมู่เหล่าและส่งเสริมการพัฒนาทางสังคมและการเมืองของชาติ (Report of Educational Committee, 1956, p.18)

ในบทนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแบบเรียนในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมมาเลเซียและวิเคราะห์ถึงบทบาทที่สำคัญของแบบเรียนที่ถ่ายทอดวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนมาเลเซีย

4.1 การประกอบสร้างวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนมาเลเซีย

แบบเรียนมาเลเซียมีความสำคัญต่อการถ่ายทอดวาทกรรม“เด็กดี” จากการศึกษาวิเคราะห์แบบเรียนชั้นประถมศึกษาของมาเลเซียแสดงให้เห็นถึงการประกอบสร้างของวาทกรรม“เด็กดี” จากชุดวาทกรรมต่างๆ ที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาที่หลากหลาย ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาร่วมกันด้วยการกล่าวถึงกลวิธีทางภาษาที่แบบเรียนใช้สื่อวาทกรรม จากนั้นจึงกล่าวถึงวาทกรรมที่สะท้อนผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรม“เด็กดี” ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

4.1.1 กลวิธีทางภาษาที่สัมพันธ์กับอุดมการณ์

การวิเคราะห์ตัวบท (Text) เพื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์สามารถจำแนกการวิเคราะห์ตัวบทตามกลวิธีทางภาษาศาสตร์ในวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนมาเลเซียตามแนวทางการวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษา พบกลวิธีหลัก 7 กลวิธี และกลวิธีย่อย 9 กลวิธี

ผู้วิจัยจำแนกกลวิธีทางภาษาที่นำมาใช้ศึกษากลุ่มข้อมูลในแบบเรียนมาเลเซีย กลวิธีทางภาษาที่พบมากที่สุด คือ การเลือกใช้คำศัพท์หรือกลุ่มคำ (lexical selection) เช่นเดียวกับแบบเรียนไทย

4.1.1.1 การเลือกใช้คำศัพท์หรือกลุ่มคำ (lexical selection)

วาทกรรมที่เห็นได้อย่างชัดเจนและควรพิจารณาเป็นอันดับต้นๆ ได้แก่ การเลือกใช้คำศัพท์เพื่อสื่อความหมายและแสดงความคิด (van- Dijk, 2008) สำหรับการสื่อวาทกรรม “เด็กดี” ในแบบเรียนนั้น ผู้วิจัยพบการเลือกใช้คำศัพท์เพื่อสื่อวาทกรรมดังกล่าวไปยังผู้อ่าน 2 ลักษณะ ได้แก่ การใช้คำศัพท์ร่วมกับคำที่สื่อถึงเด็กและการใช้คำแสดงการประเมินค่า ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) การใช้คำศัพท์ร่วมกับคำที่สื่อถึงเด็ก

คำศัพท์ที่แบบเรียนมักใช้ประกอบกับคำศัพท์ที่หมายถึง คนดี เช่น “คนดี” “เด็กดี” หรือ “ลูกที่ดี” รวมถึงคำศัพท์ที่มักปรากฏใช้กับกลวิธีทางภาษาอื่นๆ เพื่อให้คุณค่าหรือลดคุณค่าของการกระทำหรือพฤติกรรมนั้นๆ เป็นกลวิธีหนึ่งที่แบบเรียนเลือกใช้เพื่อนิยามว่า บุคคลที่จะกลายเป็นเด็กดีและเด็กไม่ดีตามความคิดของแบบเรียนนั้นจะต้องพิจารณาจากลักษณะใดบ้าง ซึ่งเป็นการสร้างกรอบความคิดว่า การกระทำ พฤติกรรมตลอดจนลักษณะนิสัยใดบ้างที่ผู้อ่านในฐานะสมาชิกของสังคมจำเป็นต้องคำนึงถึง ดังตัวอย่าง

(ตัวอย่างที่ 1)

...Tahun ini genaplah enam tahun umur adikku, Irfan. Seperti murid prasekolah yang lain, Irfan sudah mula belajar menulis, membaca dan mengira. Irfan sangat rajin dan bersungguh-sungguh semasa belajar. Sebagai abang, aku sering memberikan bimbingan dan tunjuk ajar kepadanya...

ปีนี้ อีรฟาน (Irfan) น้องชายของฉันอายุหกขวบ เป็นเด็กก่อนวัยเรียน อย่างเช่นคนอื่นๆ อีรฟานได้เริ่มเรียนรู้ที่จะเขียน อ่านและนับเลขแล้ว อีรฟานขยันและ ตั้งใจมากในขณะที่เรียน ในฐานะพี่ชายฉันมักจะสอนและให้คำแนะนำแก่เขา

(Bahasa Melayu, tahun 6, p.3)

(ตัวอย่างที่ 2)

SAYA ANAK MALAYSIA

Anak Malaysia bersatu hati,

Berusaha gigih berbuat bakti.

Anak Malaysia hidup bersama,

Bertolak ansur dan bekerjasama.

ฉันเป็นลูกมาเลเซีย

ลูกมาเลเซียรวมใจเป็นหนึ่งเดียว ปฏิบัติธรรมด้วยความมุ่งมั่น (พยายาม)
ลูกมาเลเซียอาศัยอยู่ด้วยกัน ด้วยความประนีประนอมและร่วมมือกัน

(Bahasa Melayu, tahun 6, p.50)

(ตัวอย่างที่ 3)

Saya seorang yang rajin.

Saya tekun baca buku jika ada usaha, jadi pandai.

Jangan putus asa, berjaya, berjaya.

Saya rajin bantu ibu, ayah juga ibu, gembira.

ฉันเป็นคนขยัน

ฉันอ่านหนังสืออย่างตั้งใจ ถ้า/หากมีความพยายาม เมื่อนั้นจะเก่ง

อย่ายอมแพ้, และจะประสบความสำเร็จ

หากฉันขยันช่วยเหลือ พ่อแม่ พ่อกับแม่ก็มีความสุข

(Pendidikan Moral, tahun 1, p.74)

คำที่สื่อถึงเด็กในเชิงบวกนี้ หมายถึง คำที่สื่อถึงคุณลักษณะที่ดีทั้งในด้านการกระทำ พฤติกรรมและนิสัย เช่น ความขยัน (kerajinan), ความตั้งใจ/จริงจัง (bersungguh-sungguh), ความรับผิดชอบ (bertanggungjawab), ความสามัคคี (perpaduan), ความกตัญญู (kesyukuran), ความซื่อสัตย์ (kejujuran), ความมุ่งมั่น/ความอดุสาหะ/ความพยายาม (berusaha) เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นถึงมุมมองที่ผู้เขียนมีต่อผู้อ่าน โดยการคาดหวังว่าผู้อ่านต้องเป็นเด็กที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์แล้วยังหมายรวมถึงคุณสมบัติของคนที่ดีด้วย

(ตัวอย่างที่ 1)

Tidak baik kamu buat begitu.

คุณทำแบบนี้ไม่ดีนะ

Jelaskan kepentingan bersikap jujur semasa berniaga.

แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของความซื่อสัตย์ในขณะค้าขาย

(Pendidikan Moral, tahun 5, p.91)

(ตัวอย่างที่ 2)

Amar, Jega dan Wei Chuan menunjukkan semangat perpaduan yang tinggi. Mereka berpadu tenaga dan bersatu hati untuk menghadapi setiap cabaran. Perbezaan bangsa dan budaya tidak menjadi penghalang

kepada mereka. Akhirnya, kumpulan mereka berjaya menjadi juara dan mendapat tepukan yang gemuruh daripada penonton.

Amar, Jega และ Wei Chuan แสดงออกถึงพลัง**ความสามัคคี**ด้วยความมุ่งมั่น พวกเขาพร้อมพลังความรักและความสามัคคี เพื่อเผชิญหน้ากับความท้าทาย ความแตกต่างทางเชื้อชาติ และวัฒนธรรมไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อพวกเขา ในที่สุดกลุ่มพวกเขาสามารถเป็นแชมป์และได้รับเสียงปรบมือดังสนั่นจากผู้ชม

(Bahasa Melayu, tahun 6, p. 75)

(ตัวอย่างที่ 3)

Selain itu, murid-murid akan mendapat semangat baharu untuk belajar daripada pakar motivasi. Semangat ini penting untuk memupuk sikap rajin dan bertanggungjawab. Dengan mengamalkan sikap ini, kita boleh berjaya dengan cemerlang dalam pelajaran dan juga kehidupan.

นอกจากนี้ นักเรียนจะได้รับแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ใหม่ๆ จากผู้เชี่ยวชาญด้านสร้างแรงบันดาลใจ มีความสำคัญต่อการปลูกฝังทัศนคติในเรื่อง **ความขยัน**และ**มีความรับผิดชอบ** การนำคุณลักษณะ/ทัศนคตินี้มาปฏิบัติใช้ ทำให้สามารถประสบความสำเร็จได้ทั้งในเรื่องการศึกษาและการใช้ชีวิต

(Bahasa Malaysia, tahun 5, p. 15)

จากตัวอย่างที่ 1-3 เป็นการใช้คำที่สื่อถึงเด็กในเชิงบวกพบคำว่า **ซื่อสัตย์, ความสามัคคี, ความขยัน, รับผิดชอบ** เพื่อสื่อความหมายของเด็กที่ดี เด็กที่มีความมุ่งมั่นเด็กที่ได้รับการยอมรับจากสังคม คำที่สื่อถึงเด็กเหล่านี้ได้สะท้อนการผลิตซ้ำลักษณะเฉพาะความเป็นเด็กที่สังคมต้องการให้เป็น

แบบเรียนพยายามปลูกฝังคุณลักษณะ“ดี” ผ่านพฤติกรรมต่างๆ ในด้านที่เหมาะสม สมควรแก่เด็กกว่ามีคุณลักษณะอะไรบ้างที่ควรเอาเป็นแบบอย่าง พฤติกรรมเหล่านั้นเมื่อเด็กปฏิบัติตามแล้ว มักจะได้รับความชื่นชมและการยอมรับจากผู้ใหญ่หรือปรากฏผลดีแก่ตัวเด็กเอง ทั้งหมดนี้ก็เพื่อต้องการให้เด็กเกิดการเรียนรู้และแยกแยะไปพร้อมๆ กัน ในการวิเคราะห์ตัวบทผู้วิจัยพบวาทกรรมเกี่ยวกับพฤติกรรม คุณลักษณะการทำ“ดี” อย่างสม่ำเสมอในแบบเรียน

ลักษณะ“เด็กดี” ที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่านนั้น คือ ภาพที่ผนวกกันระหว่างภาพของสมาชิกที่ดีในสังคมและภาพของพลเมืองที่ดีของชาติ กล่าวคือ ในด้านการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมนั้นเด็กดี คือ เด็กที่ดีพร้อมทั้งทางกาย ทางวาจาและทางความคิด ได้แก่ ขยัน (kerajinan), ซื่อสัตย์ (kejujuran), พยายาม/

อดทน (berusaha), รับผิดชอบ (bertanggungjawab), ความสามัคคี (perpaduan), ความร่วมมือ (kerjasama), เทียงธรรม/ความยุติธรรม (keadilan) เป็นต้น

ส่วนด้านการเป็นพลเมืองที่ดีนั้น เด็กจะต้องกระทำประโยชน์เพื่อชาติและส่วนรวมรักและเคารพต่อสถาบันสำคัญของชาติ คือ สถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันกษัตริย์ (ประมุขของมาเลเซียอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ เรียกว่า “สมเด็จพระราชาธิบดี”) รวมถึงการปฏิบัติตนตามคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ ส่วนลักษณะของเด็กไม่ดีที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่านนั้นก็คือลักษณะของผู้ที่มีได้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและมีได้เป็นพลเมืองดีของชาติซึ่งเป็นภาพที่ตรงข้ามกับลักษณะของเด็กดีที่แบบเรียนสื่อดังกล่าว

4.1.1.2 การใช้ประโยคแสดงเหตุผล

กลวิธีทางภาษาอีกกลวิธีหนึ่งที่แบบเรียนใช้เพื่อทำให้ผู้อ่านเห็นคล้อยตามกับลักษณะของเด็กดีที่แบบเรียนกล่าวถึง คือ ประโยคแสดงเหตุผล ด้วยลักษณะของประโยคแสดงเหตุผลที่ประกอบด้วยเนื้อความ 2 ส่วน คือ ส่วนที่มีเนื้อความกล่าวถึงเหตุและส่วนที่มีเนื้อความกล่าวถึงผล (วิสันต์ สุขวิสิทธิ์, 2554, น.88) แบบเรียนสามารถถ่ายทอดความคิดว่า ลักษณะของเด็กดีที่แบบเรียนต้องการกล่าวถึงนั้นมีผลดีอย่างไรไปสู่ผู้อ่าน โดยส่วนของประโยคที่มีเนื้อความกล่าวถึงเหตุ นั้น มักจะกล่าวถึงลักษณะของเด็กดีต่างๆ และส่วนของประโยคที่มีเนื้อความกล่าวถึงผล ก็จะเป็นการแสดงถึงผลดีและไม่ดีของลักษณะเหล่านั้นที่แบบเรียนต้องการเสนอ ซึ่งเป็นการทำให้ผู้อ่านเชื่อตามที่แบบเรียนต้องการดังตัวอย่างต่อไปนี้

(ตัวอย่างที่ 1)

Sedutan kisah yang dipaparkan ini membuktikan betapa istimewanya pelukan orang tercinta. Pelukan antara ayah dengan anak atau adik dengan abang, misalnya dapat membangkitkan perasaan kasih sayang. Hakikatnya, amalan ini dapat menyemarakkan rasa cinta, mengeratkan hubungan serta mengukuhkan keharmonian institusi keluarga.

เรื่องราวที่นำเสนอนี้พิสูจน์ให้เห็นว่า กอดของคนที่เรารัก มันพิเศษแค่ไหน กอดระหว่างพ่อลูก หรือน้องชายกับพี่ชาย ทำให้เกิดความรู้สึกรักใคร่ การปฏิบัติเช่นนี้สามารถจุดประกายความรัก กระชับความสัมพันธ์ ตลอดจนเสริมสร้างความสามัคคีของสถาบันครอบครัว

(Bahasa Melayu, tahun 6, p. 15)

จากตัวอย่างที่ (1) ผู้ส่งสารใช้คำว่า “ทำให้” เพื่อสร้างเงื่อนไขให้เห็นว่า หากกระทำตามเงื่อนไขในส่วนแรกจะเกิดผลลัพธ์ตามมาดังที่ระบุไว้ในส่วนที่ 2 สื่อให้เห็นถึงการสร้างความสัมพันธ์ของประโยค 2 ส่วนในรูปแบบที่เป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน และจากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าคำว่า “ทำให้” เป็นคำเชื่อมแสดงเหตุผล ระหว่างส่วนของประโยคที่กล่าวถึงเหตุคือ “กอดของคนที่เรารัก” กับส่วนของประโยคที่กล่าวถึงผล คือ “เกิดความรู้สึกรักใคร่ กระชับความสัมพันธ์ ตลอดจนเสริมสร้างความสามัคคีของสถาบันครอบครัว” ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่า กอดของคนที่เรารัก ให้เป็นลูกที่ดีเป็นลักษณะของเด็กดีที่แบบเรียนต้องการกล่าวถึงนั้นมีผลดี คือ ทำให้สามารถอยู่ร่วมกันในครอบครัวอย่างมีความสุข มีความรักใคร่ สามัคคีกัน

(ตัวอย่างที่ 2)

Mereka semua mencari rezeki dengan memancing, tiada seorang pun yang memerlukan kerana rajin.

เขาเลี้ยงชีพด้วยประมงกันทุกคน ไม่มีใครมีความต้องการเพราะขยัน

(Pendidikan Moral, tahun 6, p.99)

จากตัวอย่างที่ (2) ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นถึงการใช้ประโยคแสดงเหตุผลที่แบบเรียนใช้เพื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าลักษณะของเด็กดีต่างๆ นั้นมีผลดีแก่ผู้ปฏิบัติอย่างไร ดังจะเห็นว่าในตัวอย่างนั้นใช้ประโยคแสดงเหตุผลที่มีคำว่า “เพราะ” เป็นคำเชื่อมแสดงเหตุผลระหว่างส่วนของประโยคที่กล่าวถึงเหตุ นั่นคือ “ขยัน” ซึ่งเป็นลักษณะของเด็กดีที่แบบเรียนต้องการกล่าวถึงกับส่วนของประโยคที่กล่าวถึงผล คือ “ไม่มีใครขัดสน” ซึ่งเป็นผลดีที่แบบเรียนต้องการสื่อแก่ผู้อ่าน ประโยคแสดงเหตุผลตามตัวอย่างนี้จึงเป็นการทำให้ผู้อ่านเห็นว่า ความหมั่นเพียรนั้น ช่วยให้ไม่ขัดสนนั่นเอง

4.1.1.3 การใช้เสียงที่หลากหลาย (multivoicedness)

ทาลบ็อต (Talbot, 1992 อ้างถึงใน วิสันต์ สุขวิสิทธิ์, 2554) อธิบายแนวคิดเรื่องเสียงที่หลากหลายของบุคคลนั้นว่า มิได้ขึ้นอยู่กับระบบที่เป็นนามธรรมของภาษาแต่ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ทางสังคมที่ภาษานั้นถูกนำไปใช้ เมื่อภาษามีอาจแยกออกจากสังคมที่ภาษาถูกนำไปใช้ ดังกล่าว ถ้อยคำต่างๆ ที่ผู้พูดใช้จึงเต็มไปด้วยเสียงสะท้อนและถ้อยคำอื่นที่ถูกนำมากล่าวซ้ำและมีปฏิสัมพันธ์กับถ้อยคำนั้น การแสดงทัศนะในตัวบทสามารถจำแนกได้ 2 ประเภท ตามแนวคิดของบุคคลและแนวคิดของกอฟแมน (Bakhtin, 1981 & Goffman, 1974 อ้างถึงใน วิสันต์ สุขวิสิทธิ์, 2554) ได้แก่ การอ้างถึงโดยการใช้เสียงของผู้อื่น (voice) ซึ่งหมายถึง การยกข้อความของผู้อื่นมาประกอบอยู่ในคำพูดใหม่ที่ผู้พูดกล่าวและการอ้างถึงโดยการเลียนเสียง (ventriloquation) ซึ่งหมายถึง

การนำความคิดหรือคำพูดของตนไปใส่เป็นคำพูดของตัวละครหรือผู้อื่น การศึกษาการอ้างถึงโดยการใช้เสียงเป็นสิ่งที่ช่วยให้เห็นถึงทัศนะที่แฝงอยู่ในถ้อยคำได้อีกด้วย

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า แบบเรียนมีการนำข้อความของผู้อื่นมากแล้วและการนำความคิดของผู้เขียนไปใส่ในคำพูดของตัวละครที่เป็นตัวดำเนินเรื่อง เพื่อสื่ออุดมการณ์ซึ่งเป็นการสร้างเสียงที่หลากหลายเพื่อชี้้นำให้ผู้อ่านเชื่อตาม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) การใช้เสียงภายนอกตัวบทเพื่อสร้างสหบท

การใช้สหบทในแบบเรียน หมายถึง การอ้างถึงตัวบทที่มีมาก่อนในแบบเรียน เป็นการนำเสียงของตัวบทเดิมมาสอดแทรกอยู่ในตัวบทที่ผู้เขียนกำลังเรียบเรียง (Fairclough, 1992 อ้างถึงใน ศิริพร ภักดีผาสุข, 2553, น.100) ตัวบทที่สร้างขึ้นโดยผู้ที่มีความน่าเชื่อถือ เป็นการทำให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะที่ดีต่างๆ ของเด็กปรากฏอยู่ในตัวบทที่นำมาแทรกซึ่งสอดคล้องกับภาพของเด็กดีที่แบบเรียนต้องการสื่อไปยังผู้อ่านด้วยเสียงของผู้รู้ที่สังคมให้การยอมรับ ดังตัวอย่าง

(ตัวอย่างที่ 1)

1 Malaysia

Dunia kian berubah	Perubahan melingkari
Melaksana hasrat hati	Kejayaan terbukti
Dunia yang megah	Dengan misi yang gagah
Kerana <u>perpaduan</u>	Kita masih bersama
Kita satu bangsa, kita satu Negara	Kita satu matlamat, oooo
Kita satu bangsa, satu Negara	Kita satu Malaysia
Bermulanya sekarang	Perjalanan dilaksana
Seia sekata sehati dan sejiwa	
Membina masa hadapan	Menuju kejayaan
Kita semua rakyat Malaysia	Harmoni, saling menghormati
Kita satu bangsa, kita satu Negara	Kita satu matlamat, oooo
Kita satu bangsa, satu Negara	Kita satu Malaysia

Ihsan: Universiti Teknologi Kreatif Limkokwing

Pencipta: Anuar bin Razak

1 มาเลเซีย

โลกกำลังเปลี่ยนไป	การเปลี่ยนแปลงมาบรรจบ
เติมเต็มความปรารถนาของหัวใจ	ความสำเร็จปรากฏให้เห็น
โลกอันงดงาม	ด้วยภารกิจอันแข็งแกร่ง
เพราะความสามัคคี	เรายังอยู่ด้วยกัน
เราเป็นหนึ่งในชาติ เราเป็นหนึ่งในประเทศ	พวกเรามีจุดหมายเดียวกัน๐๐๐๐
เราเป็นหนึ่งในชาติ หนึ่งในประเทศ	เรามาเลเซียรวมเป็นหนึ่งเดียว
ณ บัดนี้	การเดินทางได้เริ่มขึ้น
หนึ่งคำพูด หนึ่งใจ หนึ่งจิตวิญญาณ	
สร้างอนาคต	สู่ความสำเร็จ
พวกเราทุกคนเป็นชาวมาเลเซีย	สามัคคีเคารพซึ่งกันและกัน
เราเป็นหนึ่งในชาติ เราเป็นหนึ่งในประเทศ	พวกเราคือหนึ่งเดียว๐๐๐๐
เราเป็นหนึ่งในชาติ หนึ่งในประเทศ	เรามาเลเซียรวมเป็นหนึ่งเดียว

Ihsan: Universiti Teknologi Kreatif Limkokwing

ผู้แต่ง: Anuar bin Razak

(Bahasa Melayu, tahun 6, p. 77)

(ตัวอย่างที่ 2)

Kerajinan Membawa Kejayaan

ความขยันนำพาสู่ความสำเร็จ

“Pak cik”

(Pendidikan Moral, tahun 4, p.92)

ตัวอย่างข้างต้น เป็นการกล่าวอ้างตัวบุคคลอื่นที่มีชื่อเสียงเคยกล่าวไว้มานำเสนอไว้ในตัวบทของแบบเรียน โดยยกตัวบทนั้นมากล่าวซ้ำตามตัวบทเดิมทั้งหมดพร้อมบอกแหล่งที่มาของตัวบทเดิมอย่างชัดเจน ยิ่งทำให้ความคิดเกี่ยวกับลักษณะของเด็กดีที่ปรากฏอยู่ในตัวบทที่ยกมานั้น ได้แก่ ความสามัคคี ในตัวอย่าง (1) ส่วนตัวอย่าง (2) ตัวบทที่ยกมานั้นเป็นลักษณะที่เกี่ยวกับความขยันพยายามให้มีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

หากพิจารณาตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่า การใช้เสียงภายนอกเป็นการนำเสนอความคิดเกี่ยวกับลักษณะที่ดีผ่านเสียงของอาจารย์อานูร์ บิน ราซัค (Anuar bin Razak) และผ่านเสียงของปราชญ์ ผู้นำชุมชนอย่างปะจิก (Pak cik) เป็นผู้รู้และเป็นบุคคลที่สังคมให้การยอมรับ การใช้เสียงภายนอกตัวบทนี้เป็น

การทำให้ภาพที่ตัวบทสื่อไปยังผู้อ่านนั้นเป็นภาพที่น่าเชื่อถือว่าเป็นความจริง เนื่องจากมีเสียงของผู้รู้เป็นเครื่องสนับสนุนความคิด ทำให้ผู้อ่านคล้อยตามและเชื่อถือได้นั้นมีลักษณะอย่างที่ว่าบทประกอบสร้างขึ้นจริงเพิ่มโอกาสในการชักจูงให้ผู้อ่านเชื่อตามภาพที่ประกอบสร้างทำให้การสื่อสารวาทกรรมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2) การใช้เสียงภายในตัวบท

เป็นการนำความคิดของผู้เรียบเรียงตัวบทแบบเรียนไปใส่เป็นคำพูดของตัวละครต่างๆ ในเรื่องเล่าที่นำมาเป็นบทอ่านในแบบเรียน เป็นการสร้างเสียงที่หลากหลายให้เกิดขึ้นภายในตัวบท ผู้วิจัยพบว่า เสียงของตัวละครที่ตัวบทใช้เพื่อสื่อสารวาทกรรม “เด็กดี” ในแบบเรียนมาเลเซียมีหลายลักษณะ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(ตัวอย่างที่ 1)

“Murid-murid, apabila kita saling menghormati ahli keluarga, hidup kita akan bahagia.”

คุณครูได้กล่าวกับนักเรียนถึงเรื่อง การให้เกียรติซึ่งกันและกันของคนในครอบครัวจะทำให้ชีวิตเรามีความสุข

(Pendidikan Moral, tahun 2, p.42)

(ตัวอย่างที่ 2)

Mesra nampaknya kamu dengan nenek saya. Nenek saya selalu memuji kamu kerana kamu seorang yang menghormati orang tua.

“คุณยายของฉันชมเธอว่า เป็นเด็กดี รู้จักให้เกียรติผู้ใหญ่”

(Pendidikan Moral, tahun 4, p.41)

(ตัวอย่างที่ 3)

Bobo, Robo dan Noro berhasrat untuk memenangi pertandingan tersebut. Tanpa mengenal erti jemu, mereka gigih berlatih setiap hari dengan penuh semangat.

โบโบ โรโบ และโนโร ต้องการชนะเลิศการแข่งขันในครั้งนี้ พวกเขามีความพยายาม พากเพียรฝึกฝนทุกวันด้วยความตั้งใจ (อย่างกระตือรือร้น)

(Pendidikan Moral, tahun 4, p.92)

ตัวอย่างที่ (1) - (3) นี้เป็นการนำความคิดของผู้เขียนแบบเรียนที่ต้องการให้ผู้อ่านปฏิบัติตามลักษณะดีของตัวละครในเรื่องซึ่งจะเห็นว่า มีทั้งการทำให้ความคิดของผู้เรียบเรียงนั้นกลายเป็นคำพูดความคิดของตัวละคร ดังตัวอย่างที่ (1) ที่มีการใช้เครื่องหมายอัฒภาคเพื่อแสดงว่า ถ้อยคำนั้นเป็นคำพูดที่ตัวละครนั้นกล่าวออกมาโดยตรง และการสรุปเนื้อหาของคำพูดที่ตัวละครนั้นกล่าว ดังตัวอย่างที่ (2) และ (3)

หากพิจารณาในด้านของตัวละครที่ผู้เรียบเรียงเลือกนำมาเป็นผู้ถ่ายทอดถ้อยคำและความคิดของตนนั้นจะเห็นว่า มีทั้งตัวละครที่เป็นผู้นำเชื่อถือและตัวละครที่เป็นเด็กเช่นเดียวกับผู้อ่าน (นักเรียน) ซึ่งเป็นเป้าหมายของแบบเรียน ตัวละครที่เป็นผู้นำเชื่อถือที่มักถูกนำมาใช้เป็นผู้ถ่ายทอดความคิดของผู้เรียบเรียงนั้น ได้แก่ ครู ดังตัวอย่างที่ (1) และ ยาย/ย่า ดังตัวอย่างที่ (2) การเลือกใช้ตัวละครที่นำเชื่อถือนี้ทำให้ความคิดของผู้เรียบเรียงนั้นถูกนำเสนอด้วยเสียงของ “ผู้ที่น่าเชื่อถือ” ซึ่งมีผลทำให้ผู้อ่านเชื่อว่า ความคิดเกี่ยวกับลักษณะที่ตินั้น เป็นสิ่งที่ควรประพฤติตามเพราะเป็นสิ่งที่ “ผู้ที่น่าเชื่อถือ” กล่าว ส่วนตัวละครที่เป็นเด็กที่ถูกนำมาใช้เป็นผู้ถ่ายทอดความคิดของผู้เรียบเรียงมักจะเป็นตัวละครหลักของเรื่อง ดังเช่น ตัวละคร “โบโบ โรบโอบ และโนโร” ซึ่งเป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญในตัวของแบบเรียนดังตัวอย่างที่ (3) การถ่ายทอดความคิดของผู้เรียบเรียงผ่านเสียงของตัวละครที่เป็นเด็กนั้น ส่งผลให้ผู้อ่านเชื่อว่าลักษณะของเด็กดีที่ผู้เรียบเรียงต้องการนำเสนอแก่ผู้อ่านนั้นเป็นสิ่งที่ “เด็ก” เช่นเดียวกับตนเองคิด ดังนั้นผู้อ่านซึ่งเป็นเด็กจึงพร้อมที่จะปฏิบัติตามเพราะเชื่อว่า “เด็ก” ทั่วไปก็คิดเช่นนี้เหมือนกัน

เสียงภายในตัวบทอีกประเภทหนึ่งที่แบบเรียนมักนำมาใช้เพื่อสื่อวาทกรรมไปสู่ผู้อ่านคือเสียงของผู้เขียน ผู้เรียบเรียงตัวบทที่พยายามสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกับผู้อ่านโดยใช้คำสรรพนาม “เรา” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(ตัวอย่างที่ 1)

Kita perlu jujur

เราต้องซื่อสัตย์

Kita perlu jujur, pada ahli keluarga, cakap yang benar, jangan suka bohong.

เราต้องซื่อสัตย์แก่สมาชิกในครอบครัว พูดความจริง ไม่โกหก

Jika kita jujur, semua percaya kita, tentu ayah ibu, rasa sangat bangga ..

เมื่อไรที่เราซื่อสัตย์ ทุกคนก็จะเชื่อเรา แน่แน่นอนคุณพ่อ คุณแม่ต้องภูมิใจในตัวเรา

(Pendidikan Moral, tahun 2, p.67)

(ตัวอย่างที่ 2)

Kita mesti menjaga kebersihan taman ini.

เราจำเป็นต้องรักษาความสะอาดในสวนสาธารณะแห่งนี้

(Pendidikan Moral, tahun 1, p.3)

จากการศึกษาตัวบท พบว่า ตัวอย่างที่ (1) และ (2) มีการใช้คำสรรพนามแทนตัวตนของผู้พูด หรือผู้เรียบเรียงแบบเรียนว่า “เรา” เป็นคำที่ใช้ในลักษณะผู้พูดร่วมกับผู้ฟัง ทำให้ความคิดของผู้เขียนผู้เรียบเรียงแบบเรียนนั้นถูกถ่ายทอดผ่านเสียงของผู้ที่เป็นกลุ่มเดียวกับผู้อ่าน ส่งผลให้ผู้อ่านพร้อมที่ยอมรับและปฏิบัติตามลักษณะของคนดี คือ ซื่อสัตย์ ดังตัวอย่างที่ (1) และมีการรักษาความสะอาด ดังตัวอย่างที่ (2) อย่างเต็มใจ เป็นอีกกลวิธีหนึ่งที่แบบเรียนใช้เพื่อชี้แนะให้ผู้อ่านปฏิบัติตามลักษณะของเด็กที่ดี ดังที่แบบเรียนต้องการ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ว่า การใช้เสียงที่หลากหลายนั้นเป็นกลวิธีทางภาษาที่แบบเรียนใช้เพื่อให้ผู้อ่านเชื่อตามความคิดที่ดี ทำให้มีผลต่อการรับรู้วาทกรรมดังกล่าวที่ตัวบทนำเสนอหรือต้องการสื่อไปยังผู้อ่าน

4.1.1.4 การกล่าวอ้าง (reference)

การกล่าวอ้าง เป็นกลวิธีหนึ่งที่แบบเรียนใช้ในการถ่ายทอดอุดมการณ์ต่างๆ โดยการหยิบยกข้อมูลที่นำเชื่อถือมาอ้างอิงประกอบการนำเสนอตัวบทต่างๆ ในแบบเรียนเพื่อชี้แนะความคิดให้ผู้รับสาร การกล่าวอ้างนี้มีความสอดคล้องกับการใช้เสียงภายนอกตัวบทเพื่อสร้างสหนบท การสร้างสหนบทให้เกิดขึ้นในแบบเรียน คือ การอ้างถึงตัวบทที่มีมาก่อนในแบบเรียน เป็นการนำเสียงของตัวบทเดิมมาสอดแทรกอยู่ในตัวบทที่ผู้เขียนกำลังเขียน ตัวบทที่สร้างขึ้นโดยผู้ที่มีความน่าเชื่อถือ ซึ่งเป็นการทำให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะที่ดีต่างๆของเด็กปรากฏอยู่ในตัวบทที่นำมาแทรกซึ่งสอดคล้องกับภาพของเด็กดีที่ตัวบทต้องการสื่อไปยังผู้อ่านด้วยเสียงของผู้รู้ที่สังคมให้การยอมรับเห็น ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเกิดจากอิทธิพลจากสิ่งที่เป็นแบบเรียนนำเสนอทั้งสิ้น หากผู้รับสารเชื่อถือความคิดดังกล่าวก็เท่ากับยอมรับว่าสิ่งเกิดขึ้นในชีวิตของตนนั้น ตนเองมิได้เป็นผู้กำหนด แต่เป็นสิ่งที่แบบเรียนนำเสนอให้ซ้ำๆ ตอกย้ำ ชี้แนะ คล้อยตามจนคิดว่าความคิดเหล่านั้นมีอำนาจในชีวิต จนนำไปสู่แนวทางในการดำเนินชีวิต จากการศึกษาค้นคว้า พบว่า ได้ใช้การกล่าวอ้างเพื่อถ่ายทอดอุดมการณ์ 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) การกล่าวอ้างแบบรวมกลุ่ม และ 2) การกล่าวอ้างบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือประสบความสำเร็จ

1) การกล่าวอ้างแบบรวมกลุ่ม

จากการศึกษาแบบเรียน พบว่า การใช้คำเรียกแบบรวมกลุ่มเพื่ออ้างถึงกลุ่มตัวละครที่เป็นเด็กและกลุ่มตัวละครที่เป็นผู้ใหญ่ เป็นการแสดงให้เห็นว่าความเป็นเด็กและความเป็นผู้ใหญ่ นั้นเป็นสิ่งที่จำแนกบุคคลให้แตกต่างกันและแสดงให้เห็นว่าเด็กและผู้ใหญ่ นั้นต่างก็มีกลุ่มเป็นของตนเอง เมื่อแบบเรียนเลือกใช้คำเรียกแบบรวมกลุ่มเพื่ออ้างถึงกลุ่มของเด็กและกลุ่มของผู้ใหญ่ จึงเป็นการทำให้เด็กและผู้ใหญ่กลายเป็นกลุ่มที่แตกต่างกันมากขึ้น

(ตัวอย่างที่ 1)

Seorang lelaki muda mesti jujur. tidak mahu harta orang lain sebagai milik mereka

คนหนุ่มต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่อยากได้ของผู้อื่นมาเป็นของตน

(Pendidikan Moral, tahun 1, p.68)

(ตัวอย่างที่ 2)

Kawan-Kawan, ini keluarga saya. Bagaimanakah saya boleh membantu ahli keluarga saya?

เพื่อนๆ นี่คือครอบครัวของฉัน ฉันสามารถช่วยครอบครัวของฉันได้อย่างไร?

(Pendidikan Moral, tahun 1, p. 10)

จากตัวอย่างที่ 1-2 พบการกล่าวอ้างแบบรวมกลุ่มโดยใช้คำว่า “คน” เพื่อเน้นความเป็นกลุ่มคน หากผู้อ่านมีลักษณะหรือมีคุณสมบัติเหมือนในข้อความ ผู้อ่านก็คือคนประเภทในข้อความนี้ด้วยเช่นกัน คนที่มีความซื่อสัตย์สุจริต ถ้าผู้อ่านมีความซื่อสัตย์ ผู้อ่านก็คือคนๆ นี้เช่นกันและในตัวอย่างที่ (2) คำว่า “เพื่อนๆ” สื่อให้ผู้อ่านเห็นถึงความเป็นกลุ่มเดียวกัน หากผู้อ่านมีน้ำใจ ต้องการช่วยเหลือครอบครัวเช่นเดียวกับตัวบทที่อ้าง ผู้อ่านก็จะเป็นคนแบบนี้เหมือนกัน เป็นต้น

2) การกล่าวอ้างบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือประสบความสำเร็จ

เป็นกลวิธีหนึ่งของผู้ส่งสารซึ่งเป็นผู้สร้างวาทกรรม “เด็กดี” นำมาใช้เพื่อโน้มน้าวความคิดของผู้รับสารด้วยการอ้างอิงชื่อของบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือประสบความสำเร็จ เช่น เด็กต้นแบบ ครู ตำรวจ นักบิน บุคคลตัวอย่าง นักธุรกิจที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งมีอาชีพที่มีความน่าเชื่อถือประสบความสำเร็จ มีอำนาจบารมีในสังคม เป็นต้น คนกลุ่มนี้เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงและประสบความสำเร็จด้านหน้าที่การงานเมื่อถูกนำมากล่าวอ้างจึงมีอิทธิพลต่อความคิดของผู้รับสารที่มี

โอกาสคล้ายตามสิ่งที่มีผู้ส่งสารนำเสนอได้ง่าย เช่น การปฏิบัติตน การดูแลครอบครัว การทำงานแสดงให้เห็นภาพบุคคลที่เก่งประสบความสำเร็จ ดังตัวอย่าง

(ตัวอย่างที่ 1)

Wirawati di Awan Biru

Kapten Norashikin binti Onn ialah wanita pertama di Malaysia yang dilantik sebagai juruterbang komersial. Sejak kecil lagi, beliau bercita-cita untuk menerbangkan sebuah pesawat. Beliau juga merupakan wanita pertama berpangkat kapten dan kini, beliau berkhidmat di sebuah syarikat penerbangan di Malaysia.

นางเอกในเมฆสีฟ้า

กัปตัน Norashikin binti Onn เป็นผู้หญิงคนแรกในมาเลเซียที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นนักบินพาณิชย์ ตอนเด็กเธอคาดหวัง (ปรารถนา) ที่จะเป็นนักบิน เธอยังเป็นสุภาพสตรีคนแรกที่มียศกัปตันและตอนนี้เข้ารับราชการในบริษัทสายการบินในประเทศมาเลเซีย

Setelah 20 tahun menjadi juruterbang komersial, banyak pengalaman yang dialami oleh beliau, antaranya termasuklah berhadapan dengan cuaca buruk semasa mengendalikan pesawat. Sebagai juruterbang, beliau perlu bertindak dengan tenang, proaktif dan mengikut prosedur yang ditetapkan.

หลังจากเป็นนักบินพาณิชย์มากกว่า 20 ปี เธอมีประสบการณ์ในการเผชิญหน้ากับสภาพอากาศที่เลวร้ายในขณะที่กำลังบิน ในฐานะนักบินเธอต้องควบคุมทุกอย่างด้วยความสงบและแก้ปัญหาในเชิงรุกและตามขั้นตอนที่กำหนดไว้

Wanita ini juga seorang sukarelawati yang cekal. Beliau telah menubuhkan Kelab Penerbangan Belia yang beroperasi di Melaka pada tahun 1993. Kelab ini bertujuan untuk melatih golongan belia menjadi juruterbang yang mahir mengendalikan pesawat.

ผู้หญิงคนนี้ยังเป็นอาสาสมัครที่ก่อตั้งสโมสรการบินเยาวชนในปี 1993 (พ.ศ. 2536) ที่มะละกา (Melaka) สโมสรนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อฝึกให้เยาวชนเป็นนักบินที่มีทักษะในการใช้เครื่องบิน

(Bahasa Malaysia, tahun 5, p. 3)

จากตัวอย่างที่ (1) พบว่า มีการใช้นามวลี กัปตัน Norashikin binti Onn เป็นผู้หญิงคนแรกในมาเลเซียที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นนักบิน เป็นบุคคลที่ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ถูกนำมากล่าวอ้างเพื่อให้ผู้รับสารคล้อยตามสิ่งที่ผู้ส่งสารพยายามนำเสนอถึงลักษณะของกัปตันที่สามารถแก้ปัญหาในขณะที่ทำการบินได้อย่างดีและราบรื่น สงบ

(ตัวอย่างที่ 2)

* Lee sentiasa menghormati jiran.

ลีให้เกียรติเพื่อนบ้านเสมอ

(Pendidikan Moral, tahun 4, p. 43)

(ตัวอย่างที่ 3)

Patriotisme dan Kewarganegaraan

Negara kita Malaysia

Yang indah nan permai

Rakyat hidup aman damai

Berkat jasa pemimpin.

Sayangi negara kita

Rela korban apa sahaja

Biar terkenal di seluruh dunia

Majulah, oh Malaysia.

Marilah, mari, oh rakyat Malaysia

Berganding bahu berpadu tenaga

Makmurkan Malaysia

Tanah air kita

Marilah kita semaikan

Bakti untuk pertiwi.

Irama lagu "Inilah Barisan Kita"

ความรักชาติและความเป็นพลเมือง

ประเทศเรา คือ มาเลเซียเป็นประเทศที่สวยงาม ประชาชนอยู่กันอย่างสงบสุข
 ขอบคุณการบริหารของผู้นำที่รักประเทศของเรา ยอมเสียสละทุกอย่างทำให้มาเลเซียโด่งดัง
 ไปทั่วโลก ยอดเยี่ยมเลย ที่ทำงานมาทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่กับชาวมาเลเซียร่วมพลังงานทำ
 ให้บ้านเกิดของเรามาเลเซียรุ่งเรือง มาร่วมกันเถอะ อุทิศตนเพื่อแผ่นดินเกิด

(Bahasa Malaysia, tahun 5, p. 133)

จากตัวอย่าง พบว่า มีการใช้นามวลี ลีที่ให้แก่เกียรติเพื่อนบ้าน ในตัวอย่างที่ (2) รวมทั้งนำเสนอ
 ลักษณะของผู้นำประเทศที่ยอมเสียสละทำงาน ทำให้บ้านเกิดของเรามาเลเซียรุ่งเรืองในตัวอย่างที่ (3)
 เป็นเพราะบุคคลเหล่านี้ได้รับการศึกษาในโรงเรียน ผ่านการอบรมเลี้ยงดูที่ดี ได้รับการยอมรับจาก
 สังคมให้ทำงานในหน้าที่สำคัญและทำงานได้อย่างราบรื่นและประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต

4.1.1.5 การใช้คำแสดงทัศนภาวะ (Modality)

ทัศนภาวะ คือ การแสดงระดับของความเชื่อมั่นหรือการผูกมัดในข้อความ
 นั้นๆ โดยใช้รูปภาษาแบบต่างๆ เช่น การใช้คำช่วยกริยา คำกริยา วิเศษณ์ ตลอดจนการใช้ประโยค
 เงื่อนไขเพื่อแสดงสถานการณ์สมมติ การใช้คำแสดงทัศนภาวะ (modality) คือ การเสริมข้อมูลของ
 ผู้พูดเข้าไปในข้อมูลที่กล่าวเพื่อเป็นการประเมินหรือพิจารณาถ้อยคำที่กล่าว (Saeed, 2003 อ้างถึงใน
 นววรรณ พันธุมธา, 2553, น. 47- 48, 71-72) ถ้อยคำที่กล่าวเพื่อประเมินความเป็นจริงของสิ่งที่กล่าว
 ซึ่งแสดงถึงความเชื่อมั่นหรือความเชื่อในบางอย่างของผู้พูด จากการศึกษาครั้งนี้ พบการใช้คำแสดง
 ทัศนภาวะ 3 รูปแบบคือ 1) การใช้การบอกเล่า 2) การสั่ง เตือน หรือแนะนำ และ3) การใช้คำแสดง
 การประเมินค่า

1) การใช้คำแสดงทัศนภาวะบอกเล่า เป็นเพียงการที่ผู้ส่งสารต้องการสื่อว่า
 สิ่งที่น่าเสนอนั้น เป็นข้อเท็จจริง เป็นเพียงทัศนยะของผู้ส่งสารเท่านั้น ทัศนภาวะในรูปแบบคำแสดง
 ทัศนภาวะบอกเล่านิยมใช้คำว่า “เป็น” ในการสื่อข้อเท็จจริง ดังตัวอย่าง

(ตัวอย่างที่ 1)

Rajin dan Usaha Tangga Kejayaan

Ibu Imran juga ke sekolah untuk berjumpa dengan Cikgu Hajar.

ความขยันและอุตสาหะ (หมั่นเพียร) เป็นบันไดแห่งความสำเร็จ

แม่อิมรานไปโรงเรียนเพื่อพบกับครู (Cikgu Hajar)

(Bahasa Malaysia, tahun 5, p. 17)

(ตัวอย่างที่ 2)

Hormati Jiran Amalan Mulia

การให้เกียรติเพื่อนบ้านเป็นพฤติกรรมที่น่ายกย่อง

(Pendidikan Moral, tahun 4, p. 44)

(ตัวอย่างที่ 3)

SAYA BERSIKAP ADIL

Fahami situasi di bawah.

Cikgu beri lapan keping coklat. Setiap orang dapat dua keping coklat.

Itu cara yang adil.

Terima kasih kerana bersikap adil.

ฉันมีความยุติธรรม

เข้าใจสถานการณ์ข้างล่าง

ครูให้ช็อกโกแลตมา 8 ชิ้น แต่ละคนได้รับคนละ 2 ชิ้น

นั่นเป็นวิธีที่ยุติธรรม

ขอบใจนะที่ยุติธรรม

(Pendidikan Moral, tahun 1, p. 55)

จากตัวอย่างจะเห็นทัศนภาวะที่ผู้ส่งสารต้องการสื่อว่า สิ่งที่น่าเสนอนั้นเป็นข้อเท็จจริงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมดา โดยผู้เขียนได้ใช้คำว่า เป็นความสำเร็จ, เป็นพฤติกรรมที่น่ายกย่อง, เป็นวิธีที่ยุติธรรม เพื่อแสดงให้เห็นว่าสิ่งที่กล่าวถึงนี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติเป็นปกติธรรมดาเพื่ออธิบายสิ่งที่กล่าวถึงสิ่งที่เป็นข้อเท็จจริงซึ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นเป็นเหตุที่เกิดขึ้นตามปกติและเป็นที่ยอมรับ

2) การใช้คำแสดงทัศนภาวะ สั่ง เตือน หรือแนะนำ เป็นการสื่อให้ทราบว่าสิ่งที่ผู้ส่งสารนำเสนอ นั้น เป็นสิ่งที่ต้องกระทำ ควรกระทำ ไม่ต้องกระทำหรือไม่ควรกระทำด้วยการเลือกใช้คำเพื่อสื่อให้ผู้รับสารเข้าใจว่า สั่ง คำเตือนหรือคำแนะนำนั้น เป็นข้อเท็จจริงที่ควรหรือไม่ควรปฏิบัติทั้งที่เป็นเพียงทัศนภาวะของผู้ส่งสารเท่านั้น

(ตัวอย่างที่ 1)

Terima kasih hendaklah diucapkan,
Apabila jiran menghulurkan bantuan,
กล่าวขอบคุณเป็นสิ่งที่ควรพูด เมื่อเพื่อนบ้านยื่นมือมาช่วยเหลือ

(Pendidikan Moral, tahun 4, p. 37)

(ตัวอย่างที่ 2)

Baguslah Juju. Kita mesti sentiasa berterima kasih kepada ahli
keluarga.

พวกเราต้องขอบคุณสมาชิกในครอบครัวเสมอ

(Pendidikan Moral, tahun 2, p. 27)

(ตัวอย่างที่ 3)

Mari sepakat menahan lukah,
Lukah dipasang oleh ayahanda;
Kepada masyarakat kita bersedekah,
Rezeki tidak kurang pahala berganda.

เราต้องช่วยเหลือสังคม เพราะริสกี⁴ จะเพิ่มพูนตลอด

(Pendidikan Moral, tahun 5, p. 16)

เมื่อพิจารณาตัวอย่างที่นำมาประกอบนี้ พบว่า มีการใช้คำแสดงทัศนภาวะแนะนำโดยผู้เขียนเลือกใช้คำว่า **ต้อง ควร** เพื่อแสดงทัศนภาวะที่ผู้สังสารนิยมใช้ในคำแสดงทัศนภาวะ สิ่งเตือนหรือแนะนำ พร้อมทั้งระบุสาเหตุที่แนะนำ โดยเรื่องที่แนะนำจะเป็นการกระทำ พฤติกรรมที่ดี เช่น พบคำว่า **“ควรพูดกล่าวขอบคุณ”** เป็นการแสดงความเห็นว่าเป็นปกติ เพื่ออ้างว่าการ กระทำที่ดีที่สุดที่เป็นเรื่องธรรมดาที่ทุกคนปรารถนาหรือการเตือนหรือแนะนำให้ข้อคิดในการดำเนินชีวิตของเด็ก จาก

⁴ ริสกี ตามความหมายภาษาอาหรับ หมายถึง สิ่งบริโภคหรือสิ่งอุปโภคใช้สอยที่ก่อให้เกิดประโยชน์, อีกความหมายหนึ่งคือ สิ่งที่รับประทาน (อาหาร) ที่ล่องล้าเข้าสู่ภายใน

ริสกี คือ สิ่งที่อัลเลาะห์ให้กับมนุษย์และสัตว์โลกทั้งหลาย ซึ่งไม่ได้หมายถึงปัจจัยยังชีพอย่างเดียวรวมถึงอาหาร ทั้งทางสมองและทางจิตใจ ริสกีนั้นมีอยู่ทุกที่แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นเราก็ต้องอาศัยความพยายามหรือแสวงหามันด้วยการทำงานถึงจะได้มันมา แต่การทำงานนั้นต้องเป็นการทำงานในสิ่งที่เอกองค์อัลลอฮฺ(ช.บ.)พึงพอใจและได้สั่งมาด้วย พร้อมทั้งห่างไกลหรือละทิ้งในสิ่งที่เอกองค์อัลลอฮฺ(ช.บ) สั่งห้ามไว้ (อุมมุ อุลยา เพ็ชรทองคำ, 2564)

ตัวอย่าง ได้กล่าวถึงตัวบทที่ได้ให้คำแนะนำว่าควรเป็นเด็กดี ควรสนับสนุน ส่งเสริมและให้เกียรติกันสื่อให้เห็นถึงอุดมการณ์ความเป็นเด็กอย่างชัดเจน

3) การใช้คำแสดงการประเมินค่า เป็นการให้ความหมายแสดงการประเมินสิ่งต่างๆ ในเชิงของการให้คุณค่าว่าสิ่งนั้นดีหรือไม่เป็นการเลือกใช้คำของผู้ส่งสารที่แสดง การตัดสินสิ่งต่างๆ ว่าดีหรือไม่ดีให้คุณเสมือนว่าเป็นข้อเท็จจริงที่ผู้รับสารควรเชื่อถือ จากการวิเคราะห์ข้อมูลแบบเรียน พบว่า คำแสดงการประเมินค่านั้นเป็นคำศัพท์ที่มักปรากฏร่วมกับคำศัพท์ที่สื่อถึงลักษณะของเด็ก เพื่อต้องการให้ผู้อ่านเห็นว่า การกระทำ พฤติกรรมตลอดจนลักษณะนิสัยเหล่านั้นเป็นสิ่งดีหรือไม่ดีอย่างไร พบคำว่า ดี มีความสุข เยี่ยม ฯลฯ ดังตัวอย่าง

(ตัวอย่างที่ 1)

Saling Membantu, Hidup Sejahtera
ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ชีวิตมีความสุข

(Pendidikan Moral, tahun 5, p. 16)

(ตัวอย่างที่ 2)

semua orang cuba akhirnya berjaya juga
ทุกคนมีความพยายาม ในที่สุดก็สำเร็จ

(Sejarah, tahun 4, p. 51)

จากตัวอย่างที่ 1-2 ผู้เขียนเลือกใช้คำที่แสดงการตัดสินว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ดี เช่นคำว่า **ความสุข, ในที่สุดก็สำเร็จ** เพื่อให้คุณเสมือนว่าเป็นข้อเท็จจริงที่ผู้รับสารควรเชื่อถือ ทั้งที่ความจริงแล้วสิ่งที่นำเสนอเป็นเพียงทรรศนะของผู้ส่งสารเท่านั้น การประเมินค่านี้ผู้สร้างวาทกรรมมีอำนาจอย่างมากในการกำหนดว่าสิ่งใดดีหรือไม่ดี หรือเหมาะสมมากน้อยเพียงใด การใช้คำแสดงทัศนภวณี้จะแสดงให้เห็นว่าผู้ส่งสาร ซึ่งหมายถึงแบบเรียนนี้เป็นผู้สร้างวาทกรรมที่พยายามนำเสนอให้ผู้รับสารหรือผู้อ่านเห็นว่า สิ่งที่ผู้ส่งสารนำเสนอเป็นข้อเท็จจริงเป็นปกติวิสัยต่างๆ ไปในสังคมเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติหรือไม่ควรปฏิบัติ ทั้งหมดนี้ล้วนผ่านการประเมิน การเชื่อและปฏิบัติตามนี้ย่อมแสดงว่าผู้รับสาร (ผู้อ่าน) ยอมรับในอุดมการณ์และยอมรับในอำนาจของผู้ส่งสาร (แบบเรียน) ว่ามีอำนาจ ความครอบงำ ในการกำหนดการกระทำและความเป็นไปในชีวิตของตนเองรวมทั้งปฏิเสธอำนาจของตนในการกำหนดชีวิตตนเองด้วยเช่นกัน

จากตัวอย่างการใช้คำแสดงการประเมินค่าข้างต้นจะเห็นว่า กลวิธีนี้เป็นกลวิธีทางภาษาที่แบบเรียนใช้เพื่อตัดสินว่า ลักษณะของบุคคลในแต่ละด้านที่สื่อผ่านการเลือกใช้คำศัพท์นั้น ซึ่งเป็นการกำหนดและตีกรอบความคิดเกี่ยวกับลักษณะของเด็กดีและเด็กไม่ดีให้แก่ผู้อ่านโดยไม่เปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้คิดหรือไตร่ตรองว่าลักษณะของบุคคลใดบ้างที่ดีและไม่ดีด้วยวิจารณญาณของตนเอง แต่แบบเรียนกลับทำหน้าที่คิดและตัดสินลักษณะของบุคคลเหล่านั้นแทนให้ เมื่อประกอบเป็นวาทกรรมที่มีความน่าเชื่อถือเป็นอย่างมากในสังคมของแบบเรียนแล้วจึงยิ่งส่งผลให้ผู้อ่านเชื่อและเคารพผลการตัดสินลักษณะของบุคคลที่แบบเรียนสื่อมาถึงตน

4.1.1.6 การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ (Rhetorical Question)

การใช้คำถามที่ไม่ต้องการคำตอบเพราะเป็นคำถามที่ผู้สร้างคำถามมีคำตอบในใจอยู่แล้ว แต่เป็นการเว้นที่ว่างให้ผู้อ่านได้คิดหาคำตอบเอง กล่าวได้ว่าคำถามเชิงวาทศิลป์สามารถกำกับความคิดของผู้อ่านได้ เพราะผู้อ่านต้องสร้างจินตนาการตามที่คุณเขียนถาม จากการศึกษา วาทกรรม “เด็กดี” ในแบบเรียนมาเลเซีย พบว่า ผู้เขียนนิยมใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ด้วยการตั้งคำถามให้ผู้อ่านนำไปคิดต่อ กล่าวคือ ผู้เขียนเองมีคำตอบในใจอยู่แล้วและผู้เขียนก็รู้ว่าผู้อ่านรู้คำตอบของคำถามนั้นเช่นกัน ดังตัวอย่าง

(ตัวอย่าง)

Anda berbakat dan cinta akan *perpaduan*?... menyemarakkan semangat perpaduan anda....

คุณมีความสามารถและรักสามัคคีใช่หรือไม่?... จุดประกายจิตวิญญาณแห่งความสามัคคีของคุณ...

(Bahasa Melayu, tahun 6, p. 74)

จากตัวอย่าง ผู้เขียนกล่าวเริ่มต้นด้วยการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ว่า “คุณมีความสามารถ” คำถามดังกล่าวผู้เขียนมีคำตอบในใจอยู่แล้วว่า ผู้มีจิตเอื้อเฟื้อ แบบเรียนใช้คำถามเชิงวาทศิลป์เพื่อนำให้ผู้อ่านนึกคิดและใคร่ครวญเนื้อหาที่ผู้เขียนต้องการกล่าวถึงความดีของความสามัคคี อันเป็นลักษณะของคนดีประการหนึ่ง ผู้เขียนจึงใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ว่า “คุณมีความสามารถและรักสามัคคีหรือไม่” มากล่าวนำเพื่อชักจูงให้ผู้อ่านคิดตามคำตอบที่ผู้เขียนต้องการบอกว่าความสามัคคีนั้นมีดีอย่างไรดังที่ผู้เขียนได้กล่าวถึงในส่วนต่อมา ตัวอย่างข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่าตัวบทนั้นมีการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์เพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านคิดตามและพบคำตอบด้วยตนเองซึ่งคำตอบนั้นก็คือลักษณะของเด็กดีที่แบบเรียนต้องการสื่อไปยังผู้อ่านนั่นเอง

4.1.1.7 การใช้ส่วนประกอบของแบบเรียน

การปรากฏของข้อความที่มุ่งสื่อลักษณะที่ดีของเด็กในส่วนประกอบต่างๆ ของตัวบทนั้น มีผลต่อการชี้แนะให้ผู้อ่านเชื่อตามความคิดเหล่านั้นดังที่แบบเรียนต้องการนำเสนอแก่ผู้อ่าน จากการศึกษาการสื่อวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนพบว่าส่วนประกอบของแบบเรียนที่มักถูกใช้เพื่อสื่อวาทกรรม“เด็กดี” ได้แก่ ส่วนของชื่อเรื่อง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) การใช้ชื่อเรื่อง

ส่วนประกอบของตัวบทที่มีผลต่อการสื่อวาทกรรมต่างๆ ไปยังผู้อ่านโดยชื่อเรื่องเป็นองค์ประกอบที่แสดงให้ผู้อ่านทราบถึงขอบเขตของประเด็นสำคัญของตัวบทและโดยทั่วไปชื่อเรื่องนั้นมีลักษณะที่สะดุดตาผู้อ่าน เช่น การปรากฏในตำแหน่งบนของตัวบทหรือตอนต้นของเรื่อง และมีการออกแบบเชิงศิลปะให้เป็นที่สะดุดตา ส่วนประกอบสำคัญของตัวบทที่เน้นย้ำให้ผู้อ่านได้รับทราบถึงวาทกรรมที่สื่อผ่านตัวบทนั้นๆ ได้เป็นอย่างดีนั้นคือ ชื่อเรื่อง (Van Dijk, 1998)

สำหรับแบบเรียนมาเลเซียระดับประถมศึกษาชั้นนั้น เนื่องจากเนื้อหา มักเป็นการนำเรื่องเล่าที่มีอยู่เดิมในเอกสารต่างๆ หรือคำประพันธ์ที่แต่งขึ้นใหม่เพื่อใช้สำหรับบทเรียนนั้น โดยเฉพาะ บทอ่านเหล่านี้มักปรากฏชื่อเรื่องประกอบอยู่ด้วย ชื่อเรื่องของบทอ่านนี้เองเป็นส่วนประกอบสำคัญของตัวบทที่แสดงให้ผู้อ่านเห็นถึงเรื่อง (topics) ของบทอ่านนั้น ซึ่งมักเป็นวาทกรรมบางอย่างที่แบบเรียนต้องการสื่อไปยังผู้อ่านและเน้นย้ำให้ผู้อ่านทราบถึงวาทกรรมนั้นได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(ตัวอย่างที่ 1)

Semangat Perpaduan

จิตวิญญาณแห่งความสามัคคี

(Bahasa Malaysia, tahun 2, p. 39)

(ตัวอย่างที่ 2)

Bersyukurlah

จงขอบคุณ

(Bahasa Malaysia, tahun 2, p. 99)

(ตัวอย่างที่ 3)

Cinta akan Negara

รักชาติ

(Bahasa Malaysia, tahun 4, p. 127)

จากตัวอย่าง ชื่อเรื่องของบทอ่านที่ยกมาเป็นตัวอย่างในข้างต้น ตัวอย่างที่ (1) นั้นเป็นชื่อเรื่องของบทอ่านที่เป็นเรื่องเล่าที่ถ่ายทอดเรื่องราวของความสัมพันธ์ ชื่อเรื่องในตัวอย่างนี้เป็นการสรุปสาระสำคัญหรือแก่นของเรื่องที่ต้องการสื่อไปสู่ผู้เรียน ซึ่งเป็นลักษณะของเด็กดีที่แบบเรียนต้องการปลูกฝังให้นักเรียน ส่วนตัวอย่างที่ (2) นั้นเป็นชื่อเรื่องของบทอ่านที่แทรกอยู่ในเนื้อหาบทเรียน ชื่อเรื่องในตัวอย่างนี้มีลักษณะเช่นเดียวกับตัวอย่างที่ (1) คือ เป็นการสรุปสาระสำคัญหรือแก่นของบทที่ต้องการเน้นให้นักเรียนเห็นถึงความสำคัญของความรู้

จากการศึกษาการใช้ส่วนประกอบของแบบเรียน พบว่า การที่แบบเรียนนำข้อความที่สื่อวาทกรรมมาปรากฏในส่วนประกอบต่างๆ ของตัวบทแบบเรียนทั้งส่วนชื่อเรื่องของบทอ่านนั้นเป็นการเลือกพื้นที่เพื่อต่อยอด หรือทำให้วาทกรรมที่แบบเรียนต้องการสื่อไปยังผู้อ่านกลายเป็นจุดเด่นที่ผู้อ่านสามารถสังเกตเห็นได้ง่าย ด้วยเหตุนี้ ลักษณะของคนดี เด็กดีที่ถูกสื่อผ่านส่วนประกอบของแบบเรียน ดังกล่าวจึงอาจมีผลต่อการจดจำของผู้อ่าน ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติตามสิ่งที่แบบเรียนต้องการต่อไปด้วย

4.1.1.8 สรุป

การศึกษากลวิธีการใช้ภาษาในวาทกรรม “เด็กดี” ในแบบเรียนมาเลเซียเพื่อศึกษากลวิธีการสร้างความหมายในการโน้มน้าวผู้รับสาร พบว่า ผู้สร้างวาทกรรมหรือผู้ส่งสารใช้กลวิธีทางภาษาศาสตร์ 7 กลวิธีหลัก คือ 1) การเลือกใช้คำศัพท์หรือกลุ่มคำ (1) การใช้คำศัพท์ร่วมกับคำที่สื่อถึงเด็ก 2) การใช้ประโยคแสดงเหตุผล 3) การใช้เสียงที่หลากหลาย (การใช้เสียงภายนอกตัวบทเพื่อสร้างสทบท และการใช้เสียงภายในตัวบท) 4) การกล่าวอ้าง (การกล่าวอ้างแบบรวมกลุ่มและการกล่าวอ้างบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือประสบความสำเร็จ) 5) การใช้คำแสดงทัศนภาวะ (การใช้คำแสดงทัศนภาวะบอกเล่า, การใช้คำแสดงทัศนภาวะ สั่ง เตือน หรือแนะนำ และการใช้คำแสดงการประเมินค่าและการใช้ทัศนภาวะด้วยการใช้ประโยคเงื่อนไข) 6) การใช้กลวิธีเชิงวาทศิลป์ (การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์) และ 7) การใช้ส่วนประกอบของแบบเรียน (การใช้ชื่อเรื่อง)

กลวิธีทางภาษาที่ปรากฏในวาทกรรม “เด็กดี” ในแบบเรียนนี้ พบทั้งการเลือก ใช้คำหรือกลุ่มคำ เป็นกลวิธีการใช้ภาษาที่ปรากฏในการนำเสนอของแบบเรียนสะท้อนว่าผู้เขียนให้ความสำคัญกับการสร้างกรอบความหมาย ความคิดให้กับสิ่งที่ตัวเองนำเสนอ ไม่ว่าจะเป็นการเลือกใช้คำหรือกลุ่มคำให้ปรากฏร่วมกันเพื่อสร้างความสัมพันธ์ด้านความหมายของคำให้ผู้รับสารเห็นความเชื่อมโยงตามความต้องการของผู้เขียนหรือผู้ส่งสาร การเลือกใช้คำศัพท์ที่แสดงพฤติกรรมหรือการกระทำเพื่อเลือกที่จะนำเสนอข้อมูลให้ผู้สร้างวาทกรรมเห็นว่าสำคัญ มีข้อสังเกตประการหนึ่งที่

น่าสนใจคือ พบการกล่าวอ้างตัวบทที่นำเสนอว่าเป็นข้อมูลที่มาจากการใช้เสียงภายนอกตัวบทเพื่อสร้างสบทเพื่ออ้างอิงข้อมูลที่อาจทำให้ผู้รับสารหรือผู้รับวาทกรรมเห็นว่า สิ่งที่น่าสนใจนั้นล้วนผ่านการกลั่นกรองจากตัวบทที่เป็นที่รู้จักดีในสังคม เช่น บุคคลที่มีชื่อเสียงหรือผู้ที่ประสบความสำเร็จจึงอาจกล่าวได้ว่าการกล่าวอ้างหรือสบทที่ปรากฏนั้น มีลักษณะของความเชื่อและเป็นการกล่าวอ้างเพื่อให้ผู้รับสารเห็นถึงผลที่เกิดขึ้นได้ชัดเจน โดยการระบุตัวบุคคลมายืนยันความชัดเจนในการกระทำนั้น

ในหัวข้อต่อไป ผู้วิจัยกล่าวถึงการวิเคราะห์วาทกรรมที่ประกอบสร้างวาทกรรม“เด็กดี” เพื่อแสดงให้เห็นว่าวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนนั้นได้ประกอบสร้างจากชุดวาทกรรมโดยใช้กลวิธีทางภาษาหลายอย่างประกอบกันในการสื่อ ทำให้เกิดวาทกรรมต่างๆ ซึ่งทำให้การนำเสนอความคิดเหล่านี้น่าจะมีอิทธิพลต่อผู้อ่านเป็นอย่างมาก

4.1.2 วาทกรรมที่สะท้อนผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรม“เด็กดี”

จากการศึกษากลวิธีทางภาษาข้างต้นที่ปรากฏในแบบเรียนมาเลเซีย แบบเรียนได้สร้างวาทกรรมแฝงการนำเสนอผ่านวาทกรรม“เด็กดี” ที่ประกอบกันเป็นชุดวาทกรรม โดยพบวาทกรรม 5 ชุด ได้แก่ วาทกรรมความรักศักดิ์ศรีของปัจเจกบุคคล วาทกรรมสถาบันครอบครัว วาทกรรมพหุวัฒนธรรม วาทกรรมศาสนา และวาทกรรมความรักชาติ วาทกรรมที่ถูกสร้างขึ้นก็มีส่วนช่วยให้เด็กและคนในสังคมและชาติเกิดความคิดทางสังคมและวัฒนธรรมร่วมกัน จนกลายเป็นแบบแผนบริบทของสังคมที่ทำให้สมาชิกของสังคมตีความเหตุการณ์ไปในทิศทางเดียวกันได้ ชุดวาทกรรมบางอย่างจึงเป็นสิ่งที่ฝังลึกจนผู้ใช้ภาษารู้สึกว่าสิ่งเหล่านั้นที่ถูกถ่ายทอดมาล้วนเป็นสิ่งธรรมดาเป็นเรื่องปกติวิสัย จนทำให้อุดมการณ์เหล่านั้นครอบงำและมีอิทธิพลทางความคิดของผู้รับสาร

ผลการศึกษาวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนมาเลเซีย ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปวาทกรรมที่ได้จากการวิเคราะห์ตัวบทผ่านการนำเสนอกลวิธีทางภาษา โดยพบวาทกรรมใน 5 ชุด ดังนี้

4.1.2.1 วาทกรรมความรักศักดิ์ศรีของปัจเจกบุคคล

จากการศึกษาแบบเรียน พบว่า แบบเรียนได้ใช้กลวิธีทางภาษาต่างๆ หลายกลวิธี ได้แก่ การใช้คำแสดงการประเมินค่า การแสดงเหตุผล การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้ส่วนประกอบของแบบเรียนและการใช้คำอ้างถึงบุคคลในสังคม เพื่อสื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าลักษณะและพฤติกรรมที่ดีนั้นเป็นสิ่งที่ควรกระทำ กลวิธีทางภาษาเหล่านี้ได้สื่อความหมายให้ผู้อ่านเห็นว่า ลักษณะของเด็กดีต่างๆ นั้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเนื่องจากเป็นสิ่งที่ผู้คนทั่วไปปรารถนาและนำผลดีมาสู่ผู้ปฏิบัติ ต่างจากลักษณะของเด็กไม่ดีที่ไม่มีผู้ใดปรารถนาและนำผลร้ายมาสู่ผู้ปฏิบัติซึ่งเป็นการลดคุณค่าของลักษณะต่างๆ ที่ประกอบกันเป็นภาพของเด็กไม่ดี กล่าวได้ว่าเป็นการชี้แนะให้ผู้อ่านเลือกปฏิบัติตามลักษณะและพฤติกรรมของเด็กดี

ที่แบบเรียนสื่อมายังผู้อ่าน และขณะเดียวกันก็ชี้แนะให้ผู้อ่านละทิ้งหรือไม่ปฏิบัติตามลักษณะและพฤติกรรมของเด็กไม่ดีที่แบบเรียนสื่อมาด้วย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปได้ว่าลักษณะของ“เด็กดี” ที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่านนั้น คือ ลักษณะที่ผนวกกันระหว่างลักษณะของเด็กที่เป็นสมาชิกที่ดีในสังคมและลักษณะของพลเมืองที่ดีของชาติเช่นเดียวกับแบบเรียนไทย ได้แก่ ขยัน (kerajinan), ตั้งใจ/จริงจัง (bersungguh-sungguh), ความรับผิดชอบ(bertanggungjawab), ความสามัคคี (perpaduan), ความกตัญญู (kesyukuran), ความซื่อสัตย์ (kejujuran), มุ่งมั่น/อุทิศสละ/พยายาม (berusaha) ส่วนด้านการเป็นพลเมืองที่ดีนั้น เด็กจะต้องกระทำประโยชน์เพื่อชาติและส่วนรวม รักและเคารพต่อสถาบันสำคัญของชาติ คือ สถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันกษัตริย์ (ประมุขของมาเลเซียอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ เรียกว่า “สมเด็จพระราชาธิบดี”) รวมถึงการปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากแบบเรียนที่เป็นตั้งเข็มทิศ อาวุธและคู่มือของครูผู้สอนและผู้อ่าน (โดยเฉพาะเด็ก) พบว่า “วาทกรรมความรักศักดิ์ศรีของปัจเจกบุคคล” นำเสนอผ่านบทนำ ตัวบท (เนื้อเรื่อง) แบบทดสอบ/ฝึกหัดหรืออยู่ในรูปแบบการสอน โดยเข็มทิศจะชี้ไปยังจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือต้องมีพฤติกรรม ลักษณะตัวตน นิสัยที่สื่อให้เห็นถึงความดีงาม อ่อนโยน มีนิสัยดี ลักษณะดังกล่าวได้รับการนิยามว่าเป็นสิ่งที่บ่งบอก “ลักษณะที่ดี” เด็กจึงจำเป็นต้องปฏิบัติให้ตนเองแสดงออกถึงการกระทำตามแบบที่สังคมยอมรับเพื่อตอบสนองความเป็นปัจเจกบุคคลที่พึงรักศักดิ์ศรีตัวเองเพื่อจะนำเสนอต่อผู้อื่นได้อย่างภาคภูมิใจ วาทกรรมนี้เป็นวาทกรรมที่ประกอบสร้างและผลิตซ้ำชุดความคิดย่อย 3 ชุดสำคัญ คือ 1) เด็กดีเป็นผู้ที่มีคุณค่า การรักศักดิ์ศรีตนเอง การรักษาความดีงามของตัวตนของเด็กเป็นเรื่องสำคัญที่เด็กต้องรักษาไว้ เพราะเป็นเรื่องของศักดิ์ศรีความเป็นตัวตนต้องรักษาความดีงามนี้ไว้ เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่แล้วต้องรักและซื่อสัตย์ต่อภาระหน้าที่ของตนเอง เด็กจึงต้องรู้หน้าที่และประพฤติปฏิบัติตัวที่ส่งผลต่อตนเอง 2) ลักษณะและพฤติกรรมของเด็กดีเป็นสิ่งที่เด็กควรปฏิบัติ ขยัน ตั้งใจ พยายาม มีความสามัคคี เป็นต้น เมื่อเด็กปฏิบัติแล้วมักปรากฏผลดีแก่ตนเอง และ 3) เด็กดี คือสมาชิกที่ดีของสังคมและเป็นพลเมืองดีของชาติ ผ่านพฤติกรรมต่างๆ ในด้านดีของเด็กกว่ามีคุณลักษณะอะไรบ้างที่ควรเอาเป็นแบบอย่าง พฤติกรรมเหล่านั้นและมักได้รับการชื่นชมและยอมรับจากผู้ใหญ่ “วาทกรรมความรักศักดิ์ศรีของปัจเจกบุคคล” ยังต้องการการยอมรับจากผู้ใหญ่ ฉะนั้นพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกต้องผ่านการยอมรับจากคนในครอบครัวและสังคม ทำให้วาทกรรมชุดนี้ยังคงถูกกดทับด้วยวาทกรรมชุดอื่น แต่ด้วยกระแสการเมืองการปกครองในยุคสมัยนี้พร้อมกับการประสานเข้าสังคมแบบเสรีนิยมและอุดมการณ์สิทธิเสรีภาพสมัยใหม่ที่ส่งผลให้วาทกรรมชุดนี้ก้าวขึ้นมาเป็นวาทกรรมหลักของแบบเรียนได้ในที่สุด

1) เด็กดีเป็นผู้ที่มีคุณค่า

การรักศักดิ์ศรีตนเอง การที่บุคคล (เด็ก) รับรู้ว่าคุณค่านำไปสู่ความเชื่อมั่นในตนเอง และการยอมรับนับถือตนเอง ซึ่งเป็นผลจากการประเมินตนเองโดยภาพรวมในด้านความสามารถ ความสำคัญ และความสำเร็จของตนเอง และแสดงออกมาในรูปแบบของทัศนคติในแง่บวกที่มีต่อตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเองมีความสำคัญยิ่งในการที่บุคคลจะสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข แสดงให้เห็นว่าการเห็นคุณค่าในตนเองมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต เนื่องจากเป็นการรับรู้คุณค่าของตนเองตามสภาพความเป็นจริงของชีวิต และเป็นพื้นฐานการมองชีวิตให้ดำรงอยู่อย่างมีคุณค่า เสริมสร้างให้บุคคลแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่มีประสิทธิภาพบุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองจะสามารถเผชิญอุปสรรคที่เกิดขึ้นได้อย่างมั่นใจ หาแนวทางแก้ปัญหาให้ผ่านไปได้ด้วยดี ดังนั้นการเห็นคุณค่าในตนเองจะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทุกคนควรมี แต่หากบุคคลไม่เห็นคุณค่าในตนเอง ไม่ยอมรับ ไม่เข้าใจในตนเองแล้ว บุคคลนั้นก็ จะไม่มีความมั่นใจต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของตนและก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพจิตตามมาได้

จากการศึกษาพบว่า เด็กดีเป็นผู้ที่มีคุณค่า มีลักษณะของผู้ที่เห็นคุณค่าในตนเอง เช่น มีความเชื่อมั่นในตนเอง เห็นว่าตนเองมีคุณค่า มีความสามารถ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีลักษณะเป็นผู้นำมากกว่าผู้ตาม กล้าแสดงออก และสามารถปรับตัวได้ดี มีสุขภาพกายและสุขภาพใจที่แข็งแรง

(ตัวอย่างที่ 1)

Walaupun penat, Amar gembira kerana dapat menambahkan pengetahuannya. Jika tiada aral melintang, dia pasti akan menghadiri kelas bimbingan itu pada minggu hadapan.

แม้จะเหนื่อยแต่ อามาร์ (Amar) ก็มีความสุขที่ได้เพิ่มพูนความรู้ หากไม่มีอุปสรรค/ไม่ติดอะไร เขาจะเข้าชั้นเรียนวิชาแนะแนวในสัปดาห์หน้าอย่างแน่นอน

(Bahasa Melayu, tahun 6, p.50)

(ตัวอย่างที่ 2)

Sejak peristiwa itu, sikap Imran mula berubah. Dia menumpukan perhatiannya terhadap pelajaran. Ibu bapa Imran pula sentiasa memberikan dorongan dan semangat untuk belajar.

นับตั้งแต่เหตุการณ์นั้น ทัศนคติของอิมรอัน (Imran) ก็เริ่มเปลี่ยนไป เขาเอาใจใส่ในการเรียน พ่อแม่อิมรอัน (Imran) คอยสนับสนุน ให้กำลังใจในการเรียนรู้

(Bahasa Malaysia, tahun 5, p.17)

จากตัวอย่างที่ผู้สร้างวาทกรรมหรือแบบเรียนเลือกใช้เสียงที่หลากหลายโดยให้ตัวละครต่างมีจุดมุ่งหมายที่ตนเองต้องการ เช่น อิมรันในตัวอย่างที่ (2) ที่ต้องการสอบให้ผ่านโดยการตั้งใจที่จะเรียนรู้และพยายามในการฝึกฝนทักษะทางคณิตศาสตร์เมื่อตัวละครมีจุดมุ่งหมายแล้ว ผู้เขียนก็ให้ตัวละครอุตสาหะพยายามหาทางช่วยเหลือตัวเอง พร้อมได้รับกำลังใจจากพ่อแม่เป็นกำลังหนุนอิมรัน แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนต้องการฝึกให้ผู้อ่านมีความตั้งใจมีความอุตสาหะ พยายามทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สำเร็จได้ด้วยตัวเอง เช่นเดียวกับตัวละครในเรื่อง แนวทางการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองนั้นสามารถพัฒนาที่ตัวบุคคลได้ โดยการเรียนรู้ที่จะยอมรับตนเองขณะเดียวกันยังต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง เช่น พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู สามารถร่วมมือกันเสริมสร้างให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์เป็นแบบอย่างที่ดี โดยองค์ประกอบเหล่านี้จะช่วยพัฒนา และเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองให้สูงขึ้น แต่อย่างไรก็ตามจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่สุดก็คือ “ตนเอง”(เด็กหรือนักเรียน)

2) ลักษณะและพฤติกรรมของเด็กดีเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติ

พฤติกรรมที่ควรปฏิบัติ คือ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ค่านิยมซึ่งรัฐเป็นผู้กำหนด โดยรัฐได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นแบบอย่างในการสร้างเสริมหรือปลูกฝังค่านิยมให้เกิดแก่เด็ก ในแบบเรียนมาเลเซีย จะพบคำศัพท์ที่สื่อเรื่อง ขยัน (kerajinan),ตั้งใจ/จริงจัง (bersungguh-sungguh), ความรับผิดชอบ(bertanggungjawab), ความสามัคคี(perpaduan), ความกตัญญู (kesyukuran),ความซื่อสัตย์ (kejujuran), มุ่งมั่น/อุตสาหะ/พยายาม (berusaha) ซึ่งคำศัพท์กลุ่มนี้นั้นจะปรากฏร่วมกับข้อความที่เป็นการบรรยายพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงเรื่องดังกล่าวทำให้เกิดผลดีในด้านการได้รับ "ยกย่อง" และ "การเอาเป็นตัวอย่าง"

การที่แบบเรียนนำเรื่องราวต่างๆ สอดแทรกในตัวบทเพื่อให้ผู้อ่านเกิดแรงผลักดัน และเห็นตัวอย่างของตัวละครที่ประสบความสำเร็จ เป็นนักเรียนดีเด่นจากการประพฤติปฏิบัติตัว มุ่งมั่นและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้

จากการศึกษาพบว่า พฤติกรรมของเด็กดีเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติ มีคุณลักษณะ และให้ความสำคัญกับพฤติกรรมที่ส่งเสริมให้ตนเองเป็นที่ยอมรับตามรูปแบบของ วาทกรรม“เด็กดี”

(ตัวอย่างที่ 1)

JUJUR DALAM KEHIDUPAN HARIAN

ซื่อสัตย์ในทุกๆวันของการใช้ชีวิต

Situasi I

Saya mesti sampaikan wang ini kepada Mak Long seperti yang diamanahkan oleh ibu dengan segera. Saya akan berpuas hati dan gembira kerana bersikap jujur. Ibu pasti bangga dan yakin kepada saya.

สถานการณ์ที่ 1

ฉันต้องนำเงินนี้ไปให้คุณป้าทันทีตามที่แม่ได้มอบหมายให้ฉันทำ

ฉันสบายใจและมีความสุขที่มีความซื่อสัตย์ แม่ต้องภูมิใจและมั่นใจในตัวฉัน

(Pendidikan Moral, tahun 4, p.81)

จากตัวอย่างที่ผู้สร้างวาทกรรมหรือแบบเรียนเลือกใช้คำศัพท์ พบคำที่สื่อความคิดเรื่อง ความซื่อสัตย์ แสดงว่าความซื่อสัตย์เป็นส่วนหนึ่งของคุณลักษณะที่เด็กต้องมีและได้รับการปลูกฝังจากคนในครอบครัว

(ตัวอย่างที่ 2)

Irfan sangat rajin dan bersungguh-sungguh semasa belajar.

อิรฟานขยันและตั้งใจมากในขณะที่เรียน

(Bahasa Melayu, tahun 6, p.3)

(ตัวอย่างที่ 3)

Amar, Jega dan Wei Chuan menunjukkan semangat perpaduan yang tinggi. Mereka berpadu tenaga dan bersatu hati untuk menghadapi- setiap cabaran.

Amar, Jega และ Wei Chuan แสดงออกถึงพลังสามัคคี พวกเขาเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและพร้อมใจกันเผชิญทุกความท้าทาย

(Bahasa Melayu, tahun 6, p. 75)

จากตัวอย่างที่ผู้สร้างวาทกรรมหรือแบบเรียนเลือกใช้คำศัพท์และการอ้างถึงบุคคลต้นแบบ (เด็ก) ในตัวบท ซึ่งพบคำศัพท์เพื่อสื่อความคิด เช่น “ขยัน (rajin), ตั้งใจ/จริงจัง (bersungguh-sungguh) และ สามัคคี(Perpaduan)” โดยจะปรากฏร่วมกับ “เด็ก” ในลักษณะของการได้รับผลดี นอกจากนี้จากการวิเคราะห์ข้อมูลในการนำเสนอความคิดเกี่ยวกับการศึกษานั้น ผู้วิจัยพบว่ามีการปรากฏร่วมกับคำศัพท์ที่สื่อถึงการส่งผลดีแตกต่างกัน กล่าวคือ ตัวอย่างมีการใช้คำศัพท์ “ขยัน” ปรากฏร่วมกับข้อความ “เรียนอย่างตั้งใจ”

นอกจากคำศัพท์แล้ว การใช้คำแสดงทัศนภาวะเป็นอีกหนึ่งกลวิธีที่ทำให้เห็นการประกอบสร้างในเรื่อง เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจของผู้พูดที่มีต่อผู้อื่น เห็นได้จากการแสดงทัศนภาวะที่เกี่ยวข้องกับภาระหน้าที่และความผูกพัน อำนาจของผู้พูดหรือผู้เขียนกับการเคารพต่อความจริงหรือความเป็นไปได้ของการแสดงความจริงนั้น เห็นได้จากการแสดงทัศนภาวะที่เกี่ยวกับระดับความรู้ที่มีของผู้พูด

(ตัวอย่างที่ 1)

Terima Kasih, Pemimpin

Kami, anggota masyarakat Kampung Orang Asli berterima kasih

Kepada tok batin kerana berusaha mendapatkan peruntukan bagi

Membina titi gantung yang baharu.

ขอขอบคุณ,ผู้นำ

พวกเราสมาชิกของชุมชน (ชาวบ้าน) ต้องขอบคุณ (รู้สึกขอบคุณ) Tok batin
ที่ทำให้สะพานแขวนข้ามน้ำให้กับพวกเรา

(Pendidikan Moral, tahun 5, p. 35)

(ตัวอย่างที่ 2)

semua orang cuba akhirnya berjaya juga

ทุกคนมีความพยายาม ในที่สุดก็สำเร็จ

(Sejarah, tahun 4, p. 51)

(ตัวอย่างที่ 3)

Rajin dan Usaha Tangga Kejayaan

ความขยันและอุตสาหะ (หมั่นเพียร) เป็นบันไดแห่งความสำเร็จ

(Bahasa Malaysia, tahun 5, p. 17)

จากการศึกษาแบบเรียนของมาเลเซีย พบว่า ในการสื่อลักษณะที่ตินั้น แบบเรียนมีการใช้คำแสดงทัศนภาวะเพื่อแสดงการประเมินสิ่งต่างๆ ในเชิงของการให้คุณค่าว่าสิ่งนั้นดีในตัวอย่างที่ (2) และการใช้คำแสดงทัศนภาวะแสดงถึงลักษณะที่จำเป็นเป็นสิ่งที่ “ควร” “ต้อง” ปฏิบัติหรือกระทำ อย่างเช่น ตัวอย่าง มีการใช้คำแสดงทัศนภาวะ “ต้อง” ร่วมกับวลีว่า “ขอบคุณผู้นำ” เพื่อแสดงให้เห็นว่าลักษณะ “กตัญญูต่อผู้มีพระคุณ” นั้นเป็นสิ่งที่ “เด็ดขาด” “ต้อง” ปฏิบัติ/กระทำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่นเดียวกับตัวอย่างที่ (3) การใช้คำแสดงทัศนภาวะบอกเล่า เป็นเพียงการที่ผู้ส่งสารต้องการสื่อว่าสิ่งที่นำเสนอขึ้น

เป็นข้อเท็จจริง เป็นเพียงทัศนะของผู้ส่งสารเท่านั้นว่า “ขยัน” เป็นบันไดแห่งความสำเร็จ เพื่อแสดงให้เห็นถึงลักษณะของการขยันแล้วส่งผลอย่างไร

3) เด็กดี คือ สมาชิกที่ดีของสังคมและเป็นพลเมืองดีของชาติ

“พลเมืองดี” หมายถึง พลเมืองที่มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน แบ่งปันความคิดเห็นและมีการพบปะชุมนุมกัน เพื่อพัฒนาชุมชนของตน (วีรบุช สรารัตนกุล, 2552) กล่าวได้ว่า “พลเมืองดี” หมายถึง พลเมืองที่มีความประพฤติดี มีคุณธรรม จริยธรรมตามหลักศาสนาที่ตนนับถือและต้องมีจิตสำนึกที่มีส่วนร่วมในการเสียสละและรับผิดชอบต่อส่วนรวม ด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองในชุมชนและประเทศของตน

การเป็นสมาชิกที่ดีและการเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลกนั้น ย่อมมีจิตใจรักชาติและประเทศของตน ปฏิบัติตามแนวทางของวัฒนธรรมและกฎระเบียบที่ชาติและสังคมนั้นๆ กำหนดไว้ และต้องมีความรักความสามัคคี จึงทำให้ทุกคนในประเทศชาติและสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข สำหรับประเด็นที่เกี่ยวกับชาติผู้วิจัยนำเสนอในวาทกรรมชาติในประเด็นต่อไป

การกล่าวอ้างบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือประสบความสำเร็จ บุคคลที่มีชื่อเสียงหรือประสบความสำเร็จเป็นผู้ที่สามารถสร้างความเชื่อถือในการโน้มน้าวใจได้มาก เนื่องจากเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางของบุคคลทั่วไป เช่น ผู้รู้ ครู จากการศึกษาพบข้อมูล การกล่าวอ้างบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือประสบความสำเร็จในชุดความคิดที่ว่า “ความสามัคคี” ภาพของเด็กดีที่แบบเรียนต้องการสื่อไปสู่ผู้อ่านด้วยเสียงของผู้รู้หรือผู้ที่น่าเชื่อถือทำให้ผู้อ่านเลือกที่จะปฏิบัติตามลักษณะของเด็กดีตามที่แบบเรียนต้องการให้ผู้อ่านเป็น ดังนี้

(ตัวอย่างที่ 1)

Dunia yang megah	Dengan misi yang gagah
Kerana <u>perpaduan</u>	Kita masih bersama
Kita satu bangsa, kita satu Negara	Kita satu matlamat, oooo
Kita satu bangsa, satu Negara	Kita satu Malaysia
	Ihsan: Universiti Teknologi Kreatif Limkokwing
	Pencipta: Anuar bin Razak
โลกอันงดงาม	ด้วยภารกิจอันแข็งแกร่ง
เพราะสามัคคี	เรายังอยู่ด้วยกัน

เราเป็นหนึ่งในชาติ เราเป็นหนึ่งในประเทศ พวกเราคือหนึ่งเดียว ๐๐๐๐
 เราเป็นหนึ่งในชาติ หนึ่งในประเทศ เราคือหนึ่งเดียวของมาเลเซีย

Ihsan: Universiti Teknologi Kreatif Limkokwing

ผู้แต่ง: Anuar bin Razak

(Bahasa Melayu, tahun 6, p. 77)

จากตัวอย่างเป็นการกล่าวอ้างตัวบุคคลที่มีชื่อเสียงเคยกล่าวไว้มานำเสนอไว้ในตัวบทของแบบเรียน โดยยกตัวบทนั้นมากล่าวซ้ำตามตัวบทเดิมทั้งหมดพร้อมบอกแหล่งที่มาของตัวบทเดิมอย่างชัดเจนยิ่งทำให้ความคิดเกี่ยวกับลักษณะของเด็กดีที่ปรากฏอยู่ในตัวบทที่ยกมานั้นมีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

ตัวอย่างข้างต้น เป็นการกล่าวอ้างตัวบุคคลอื่นที่มีชื่อเสียงเคยกล่าวไว้มาเสนอไว้ในตัวบทของแบบเรียน โดยยกตัวบทนั้นมากล่าวซ้ำตามตัวบทเดิมทั้งหมดพร้อมบอกแหล่งที่มาของตัวบทเดิมนั้นอย่างชัดเจน ยิ่งทำให้ความคิดเกี่ยวกับลักษณะของเด็กดีที่ปรากฏอยู่ในตัวบทที่ยกมานั้น อันได้แก่ความสามัคคี “perpaduan” ดังตัวอย่าง (1) และ ตัวอย่าง (1) ยังแสดงให้เห็นถึงการใช้เสียงภายนอกตัวบทไปสู่ผู้อ่าน คือ เสียงของผู้เรียบเรียงตัวบทที่พยายามสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกับผู้อ่านโดยใช้คำสรรพนาม “เรา : Kita” ซึ่งเป็นคำที่ใช้ในลักษณะอ้างถึงผู้พูดรวมกับผู้ฟัง ทำให้ถ้อยคำหรือความคิดของผู้เรียบเรียงถูกถ่ายทอดผ่านเสียงของผู้ที่เป็นกลุ่มเดียวกันกับผู้อ่านส่งผลให้ผู้อ่านพร้อมที่ยอมรับและปฏิบัติตามลักษณะของคนดี คือ ความสามัคคีของคนในชาติ คำกล่าวข้างต้น Anuar bin Razak แสดงถึงคนภายนอกที่มุ่งนำเสนอให้เกิดความสามัคคี

หากพิจารณาตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่า การใช้เสียงภายนอกเป็นการนำเสนอความคิดเกี่ยวกับลักษณะของเด็กดีผ่านเสียงของ “Anuar bin Razak” ซึ่งเป็นผู้รู้ที่สังคมให้การยอมรับ การใช้เสียงภายนอกตัวบทนี้ เป็นการทำให้ภาพของเด็กดีที่ตัวบทสื่อไปยังผู้อ่านนั้นเป็นภาพที่น่าเชื่อถือเป็นความจริง เนื่องจากมีเสียงของผู้รู้เป็นเครื่องสนับสนุนความคิด ดังเช่น บทเพลงปลุกใจในตัวอย่าง (1) ยังคงทันสมัยสอดคล้องกับค่านิยมและขนบธรรมเนียมประเพณีของมาเลเซีย นักเรียนควรอ่านและนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อชีวิตที่ดี มีความสุขและอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี ทำให้ผู้อ่านคล้อยตามและเชื่อถือลักษณะอย่างที่ดีตัวบทประกอบสร้างขึ้น เพิ่มโอกาสในการจูงใจผู้อ่านให้เชื่อตามภาพที่ประกอบสร้างขึ้น

นอกจากนี้ ตัวบทได้ใช้เสียงจากภายในตัวบทในการนำความคิดของผู้เรียบเรียงแบบเรียนไปใส่เป็นคำพูดของตัวละครต่างๆ ในเรื่องเล่าที่นำมาเป็นบทอ่านในแบบเรียนซึ่งเป็นการสร้างเสียงที่หลากหลายให้เกิดขึ้นภายในตัวบท ผู้วิจัยพบว่า เสียงของตัวละครที่แบบเรียนใช้เพื่อสื่อวาทกรรม “เด็กดี” ในแบบเรียนมาเลเซีย

(ตัวอย่างที่ 1)

Mesra nampaknya kamu dengan nenek saya. “Nenek saya selalu memuji kamu kerana kamu seorang yang menghormati orang tua.”

“คุณยายของฉันชมเธอว่า เป็นเด็กดี รู้จักให้เกียรติผู้ใหญ่”

(Pendidikan Moral, tahun 4, p.41)

ตัวอย่างข้างต้น เป็นการนำความคิดของผู้เขียนแบบเรียนที่ต้องการให้ผู้อ่านปฏิบัติตามลักษณะดีของตัวละครในเรื่องซึ่งจะเห็นว่า มีทั้งการทำให้ความคิดของผู้เรียบเรียงนั้นกลายเป็นคำพูดความคิดของตัวละคร มีการใช้เครื่องหมายอัฒภาคเพื่อแสดงว่าถ้อยคำนั้นเป็นคำพูดที่ตัวละครนั้นกล่าวออกมาโดยตรง

4.1.2.2 วาทกรรมสถาบันครอบครัว

สถาบันครอบครัว หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมที่คนที่มีมาติดต่อกันเกี่ยวข้องกับครอบครัวและเครือญาติจะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์แบบแผนที่สังคมเป็นผู้กำหนดขึ้น เรียกว่า สถาบันครอบครัว¹ซึ่งครอบคลุมแนวทางในการปฏิบัติในเรื่องต่างๆ เหล่านี้ คือ การเลือกคู่ การเลี้ยงดู การอบรมขัดเกลาและเรื่องที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวและเครือญาติทั้งหมด

องค์ประกอบของสถาบันครอบครัว คือ พ่อ,แม่,ลูกและญาติพี่น้องทั้งหมดนี้ เรียกว่าสถาบันครอบครัว เนื่องจากทุกสิ่งทุกอย่างต้องเอื้ออำนวยต่อกัน มีการพึ่งพาและเกี่ยวเนื่องกัน ในบางเรื่องหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง สถาบันครอบครัว เป็นสถาบันพื้นฐานแรกที่สุดและมีความสำคัญยิ่งของสังคมเพราะสถาบันขั้นพื้นฐานที่เป็นจุดเริ่มต้นของสถาบันทั้งหลายในสมัยก่อนนั้นสถาบันครอบครัวทำหน้าที่เป็นทั้งสถาบันการศึกษา สถาบันเศรษฐกิจ และสถาบันการปกครอง ฯลฯ หรืออธิบายได้ว่า สถาบันครอบครัวทำหน้าที่ให้การศึกษาและความรู้ นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ในด้านเศรษฐกิจและปฏิบัติหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนสมาชิกของครอบครัวให้เป็นพลเมืองดี แต่ในปัจจุบันสถาบันการศึกษาและสถาบันเศรษฐกิจได้เข้ามามีบทบาทปฏิบัติหน้าที่แทนสถาบันครอบครัวในด้านการให้การศึกษาแก่สมาชิกของสังคม บทบาทในด้านดังกล่าวของสถาบันครอบครัวจึงลดลงไป

หากพิจารณาว่าทกรรมที่ปรากฏในแบบเรียนจะเห็นว่าอุดมการณ์ที่ให้ความสำคัญกับบุคคลในครอบครัว ย่อมมีค่านิยมความมีอาวุโสเข้ามามีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการสื่อว่าทกรรม“เด็กดี” ที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่าน ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับความเป็นผู้ใหญ่ (พ่อ แม่ ปู่ ย่า) นั้นได้สื่อภาพของผู้ใหญ่ให้เป็นผู้ที่มีความรู้ประสบการณ์ความพร้อมซึ่งเป็นภาพที่สอดคล้องกับค่านิยมความอาวุโส นอกจากนี้ว่าทกรรม“เด็กดี” ยังสื่อให้เห็นว่าลักษณะของเด็กดีที่แบบเรียนสื่อไปยัง

ผู้อ่าน นั่นคือ การเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่เป็นผลมาจากค่านิยมเกี่ยวกับความมีอาวุโสที่เห็นว่าเด็กเป็นผู้เยาว์ ต้องเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์มากกว่า

สำหรับในประเด็นนี้ นอกจากจะมีค่านิยมความอาวุโสแล้ว อุดมการณ์ในเรื่องของระบบอุปถัมภ์ยังเป็นอุดมการณ์ที่สอดคล้องกับระบบอาวุโสเนื่องจากระบบอุปถัมภ์จะเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เสมอภาคเช่นเดียวกัน แต่ระบบอุปถัมภ์จะเกี่ยวพันกับเรื่องของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของสถานะในบ้าน ด้านเศรษฐกิจและสังคม

กล่าวได้ว่า ความสัมพันธ์ในส่วนของครอบครัวย่อมมีระบบอุปถัมภ์และการรวมกลุ่มหรือรวมหมู่นี้ทำให้ความสัมพันธ์ของคนกลุ่มต่างๆ ในสังคมมาเลเซียมีลักษณะของการที่ผู้น้อยต้องพึ่งพาผู้ใหญ่ ทำให้ต้องยอมรับในสภาพความแตกต่างของตนในเรื่องฐานะและชาติกำเนิดว่ามีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความแตกต่างกัน ทำให้ยอมรับในการปกครองที่ต้องมีผู้ปกครองคอยให้การช่วยเหลือสำหรับแนวคิดเรื่องของระบบอุปถัมภ์และการรวมกลุ่มนั้นส่งผลต่อการสื่อว่าทกรรมความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ อาจกล่าวได้ว่าว่าทกรรมว่าด้วยสถาบันครอบครัว มีความเกี่ยวข้องกับระบบอาวุโส ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่เป็นว่าทกรรมย่อยที่สื่อให้ผู้อ่านเห็นถึงภาพของเด็กและผู้ใหญ่ที่มีความแตกต่างกัน ตลอดจนมุมมองและทัศนคติที่มีต่อเด็กและผู้ใหญ่ซึ่งมีผลทำให้สมาชิกในสังคมมีการกระทำและพฤติกรรมต่างๆ ต่อเด็กและผู้ใหญ่ในวิถีที่แตกต่างกันด้วย

จากการศึกษาแบบเรียนพบว่า ว่าทกรรมนี้สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาที่หลากหลาย ได้แก่ การใช้คำศัพท์ร่วมกับคำที่สื่อถึงเด็กและผู้ใหญ่ การใช้คำแสดงทัศนภาวะ การใช้ประโยคแสดงเหตุผล ซึ่งทำให้เห็นถึงว่าทกรรมนี้ในแบบเรียนไม่เพียงแต่ผลิตซ้ำแนวคิดอาวุโสและอุปถัมภ์ที่เริ่มแพร่หลายในสถาบันครอบครัวอันเป็นรากฐานสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดการสร้างว่าทกรรมว่าด้วยสถาบันครอบครัวขึ้นเท่านั้น แต่ยังสามารถสร้างภาพของเด็กที่ดีไปพร้อมกันด้วยไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ในบ้านหรือในครอบครัวจะวิเคราะห์บทบาทของเด็กในฐานะลูกและความสัมพันธ์ระหว่างลูกกับพ่อแม่และความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้อาวุโสซึ่งหมายถึง ปู่ ย่า ตา ยาย ของเด็ก โดยทั่วไปในแบบเรียน พบว่า คำศัพท์ที่ตัวบทเลือกใช้เพื่อกล่าวถึงบุคคลและตัวละครที่เป็นเด็กและผู้ใหญ่ทั้งที่เป็นตามสถานภาพ “เด็ก” และ “ผู้ใหญ่” จากการใช้คำศัพท์ที่เป็นคำกริยาแสดงการกระทำ ซึ่งประกอบด้วยคำศัพท์ที่แสดงการกระทำของเด็กหรือผู้ใหญ่และคำกริยาแสดงภาพลักษณ์ เห็นได้ว่าคำศัพท์ที่เลือกใช้ขึ้นนี้บางกลุ่มความหมายเป็นคำศัพท์ที่ปรากฏใช้เฉพาะกับเด็กและผู้ใหญ่เป็นการเฉพาะ การใช้คำศัพท์ที่มีความเฉพาะเช่นนี้ เป็นการสื่อความคิดเกี่ยวกับการจัดวางให้ “เด็ก” และ “ผู้ใหญ่” มีความแตกต่างกันทั้งด้านกิจกรรม ตลอดจนสภาพที่เป็นอยู่ของ “เด็ก” และ “ผู้ใหญ่” ไปยังผู้อ่าน

กล่าวโดยสรุป ว่าทกรรมสถาบันครอบครัวมีความสอดคล้องกับว่าทกรรมระบบอาวุโสและระบบอุปถัมภ์ในแบบเรียนไทย ซึ่งเป็นว่าทกรรมที่พบในแบบเรียนมาเลเซียที่ประกอบสร้าง

และผลิตซ้ำจากชุดความคิดย่อยที่สำคัญ 3 ชุด คือ 1) **เด็กกับผู้ใหญ่ในครอบครัว** เป็นความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับบุคคลในครอบครัว (ญาติ) 2) **เด็กกับครู** และ 3) **เด็กกับเด็ก** ที่มีสถานภาพและวัยวุฒิแตกต่างกัน

1) เด็กกับผู้ใหญ่ในครอบครัว

การศึกษาทบทวนของเด็กและความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ในครอบครัวซึ่งหมายถึงญาติผู้ใหญ่ด้วย ครอบครัวเป็นส่วนหนึ่งที่แบบเรียนนำเสนอเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้เพื่อเห็นคุณค่าของความสุข ความหวังที่ครอบครัวรู้สึกภูมิใจในความสำเร็จของลูก มักจะมีตัวแบบที่ทำให้เห็นถึงตัวอย่างในการกระทำหรือพฤติกรรมต่างๆ ที่สื่อถึงความปรารถนา ความหวัง ความต้องการและความสำเร็จ

(ตัวอย่างที่ 1)

Kejayaan Mak Usu memang patut saya contohi.

Ya, saya bercita-cita menjadi jurutera Mak Usu

ความสำเร็จของ น้ำอูซูนั่นแน่นอน ฉัน(ฟาฮานะ)ควรดูเป็นตัวอย่าง

ใช่ ฉันปรารถนาที่จะเป็นวิศวกร ดังเช่น น้ำอูซุ

Ya, Farhana. Cita-cita menceburi bidang kejuruteraan telah

Mak Usu capai. Tentu kamu juga mempunyai cita-cita.

ค่ะ, ฟาร์ฮานา ควรมีความมุ่งมั่นเพื่อเข้าเรียนและทำงานเกี่ยวกับวิศวกรรมให้ได้เช่นเดียวกับน้ำอูซุที่สำเร็จแล้ว

(Bahasa Malaysia, tahun 5, p.2)

(ตัวอย่างที่ 2)

ความหวังของครอบครัวต่อลูกชายและลูกสาวคือการเชื่อฟังพ่อแม่ มีความรักกันและอยู่เคียงบ่าเคียงไหล่ มีความเข้าใจ ตั้งใจศึกษา ตั้งใจเรียนรู้เพื่อความสำเร็จของชีวิตในการประกอบอาชีพ

Keinginan keluarga

Menuruti jejak langkah ibu bapa

Berjaya dalam kerjaya

Berjawatan doktor, pensyarah, juruterbang

Ketahuilah

Bagaimana acuan, begitulah kuihnya

ความปรารถนาของครอบครัว
คือการตามรอยพ่อแม่
ประสบความสำเร็จในอาชีพการงาน
เป็นแพทย์ อาจารย์ นักบิน เหมือนอย่างพ่อแม่

(Bahasa Malaysia, tahun 5, p.4)

เรามักมีภาพของพ่อแม่ตามชนบ คือ พ่ออยู่ในฐานะผู้นำครอบครัวและเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวหรือรับผิดชอบงานนอกบ้าน ส่วนแม่อยู่ในฐานะผู้รับผิดชอบงานบ้านและการดูแลลูกภาพของการแบ่งหน้าที่ของพ่อแม่ตามที่กล่าวมา เป็นผลมาจากการแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบตามบทบาททางเพศในโครงสร้างครอบครัวแบบพ่อเป็นใหญ่ บทบาททางเพศเป็นการจัดการด้านระเบียบแบบแผนทางพฤติกรรมของผู้ชายและผู้หญิงที่ถูกกำหนดให้แตกต่างกัน สำหรับผู้วิจัยเห็นว่า การกำหนดความแตกต่างระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงเป็นผลมาจากชุดความคิดปิตาธิปไตยหรือชุดความคิดชายเป็นใหญ่ ซึ่งเป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการให้โอกาสและเอื้อประโยชน์กับผู้ชายมากกว่าผู้หญิงสำหรับสังคมมาเลเซีย ผลสืบเนื่องจากการปฏิวัติมาเลเซียในปีค.ศ. 1979 ทำให้สังคมมาเลเซียเกิดการปฏิรูปสถาบันครอบครัว ขบวนการสิทธิสตรีและการดำเนินชีวิตทางเลือก อันเป็นปัจจัยที่นำไปสู่การบั่นทอนอิทธิพลของความคิดปิตาธิปไตยซึ่งครอบงำการกำหนดบทบาททางเพศและการจัดวางความสัมพันธ์ระหว่างเพศชายและเพศหญิง ทำให้มีความเปลี่ยนแปลงต่อบทบาททางเพศตามแบบฉบับขณะเดียวกัน ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ผู้ชายมีเหนือผู้หญิงถูกสั่นคลอน ปราบฏการณ์ข้างต้นส่งผลให้เกิดการตั้งคำถามต่อภาพของพ่อแม่ตามชนบของโครงสร้างครอบครัวแบบพ่อเป็นใหญ่ซึ่งเป็นการแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบตามบทบาททางเพศ ส่วนแม่อยู่ในฐานะผู้รับผิดชอบงานบ้านและการดูแลลูก พ่ออยู่ในฐานะผู้หาเลี้ยงครอบครัวหรือรับผิดชอบงานนอกบ้าน การแบ่งหน้าที่ของพ่อแม่ตามที่กล่าวมาเป็นที่ผู้เขียนแบบเรียนของมาเลเซียมิได้นำมาผลิตซ้ำ แต่ได้หันมาทำทนายภาพของพ่อแม่ตามชนบด้วยการนำเสนอเรื่องราวระหว่างเด็กกับการสลับบทบาทของพ่อแม่ **เด็กกับลักษณะและพฤติกรรมที่ควรปฏิบัติ และการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว** เด็กเป็นผู้ที่ทำประโยชน์เพื่อผู้ใหญ่ได้ การใช้แบบเรียนเป็นเครื่องมือในการอบรมบทบาททางเพศให้กับเด็ก จากการศึกษาแบบเรียนของมาเลเซีย พบว่า แบบเรียนของมาเลเซียนำเสนอบทบาททางเพศตามแบบฉบับหรือภาพของพ่อแม่ต่างจากชนบ

แบบเรียนได้ใช้ทัศนภาวะในการนำเสนอทัศนะของผู้เขียนผ่านกลวิธีทางภาษา เพื่อบ่งบอกถึงการคาดการณ์จากทัศนะส่วนตัวเกี่ยวกับเรื่องการปฏิบัติตัวของเด็กกับพ่อแม่หรือการเป็นตัวอย่างของพ่อแม่แก่เด็ก ไม่ว่าจะเป็นการคาดการณ์เพื่อตัดสิ้นความเป็นไปของบุคคลในประเด็นนี้ ตามแนวคิดทางสังคมร่วมสมัยของผู้เขียนเอง ตัวอย่างเช่น

(ตัวอย่างที่ 1)

Baguslah Juju. Kita mesti sentiasa berterima kasih kepada ahli keluarga.

พวกเราต้องขอบคุณสมาชิกในครอบครัวเสมอ

(Pendidikan Moral, tahun 2, p. 27)

(ตัวอย่างที่ 2)

Taat ibu bapa

ต้องเชื่อฟังพ่อแม่

(Bahasa Malaysia, tahun 2, p.6)

(ตัวอย่างที่ 3)

Keluarga kami hangat Ibu bapa juga menyayangi dan mengambil berat terhadap anak-anak mereka.

ครอบครัวเราอบอุ่น พ่อแม่รักและเอาใจใส่ลูกเป็นอย่างดี

(Bahasa Malaysia, tahun 2, p.7)

การใช้ทัศนภาวะโดยผู้สร้างวาทกรรม (แบบเรียน) ใช้การสั่งหรือแนะนำ โดยใช้คำว่า **ต้อง**, **และ** เพื่อโน้มน้าวใจให้ผู้รับสาร (ผู้อ่าน) เป็นการแสดงให้เห็นว่าสิ่งนั้น ควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ การใช้ทัศนภาวะนี้ จะแสดงให้เห็นความสัมพันธ์กับการสื่อด้วยการใช้ภาษาที่แสดงให้เห็นถึงอำนาจของแบบเรียนที่มีผลต่อผู้อ่านในการปฏิบัติตนต่อผู้ใหญ่ (พ่อแม่)

นอกจากนี้ ยังมีการนำเสนอภาพของพ่อในฐานะผู้ที่ออกไปทำงานและกลับมาพร้อมกับความรัก ดังเช่น พ่อกับลูกชายในเรื่อง ความสามัคคีในครอบครัว เป็นการแสดงบทบาทของพ่อที่ไปทำงานแล้วเดินทางกลับมาพร้อมกับความรัก ความคิดถึงและแสดงความรักในลักษณะที่เปิดเผยและเป็น การตระหนักว่าครอบครัวเป็นสถาบันหนึ่งที่ปลูกฝังความเป็นเด็กดีให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลและสืบเนื่องไปสู่การเป็นคนดีในสังคมภายนอกได้

(ตัวอย่างที่ 1)

Pelukan Keluarga กอดของครอบครัว

“Ayah!” jerit Syukri sambil tersenyum riang. Dia berdiri di muka pintu untuk menyambut kepulangan ayahnya. Encik Murad yang baru sahaja tiba di rumah segera memeluk anaknya itu dengan eratnya. Pada ketika itu, perasaannya cukup bahagia. Pelukan anak bongsunya itu telah menghilangkan penat lelahnya bekerja dengan serta-merta."

พ่อ!" สุกรีตะโกนด้วยรอยยิ้มร่าเริงเขายืนอยู่หน้าประตูเพื่อต้อนรับการกลับมาของพ่อ คุณมูราดที่เพิ่งถึงบ้านกอดลูกชายของเขาอย่างแน่นทันทันที ขณะนั้นความรู้สึกของเขามีความสุขมาก อ้อมกอดของลูกคนเล็กช่วยคลายความเหน็ดเหนื่อยและความเหนื่อยล้าของเขาจากการทำงานทันที

(Bahasa Melayu, tahun 6, p.15)

(ตัวอย่างที่ 2)

Saya rajin bantu ibu, ayah juga ibu, gembira.

หากฉันขยันช่วยเหลือพ่อแม่ พ่อกับแม่ก็จะมีความสุข

(Pendidikan Moral, tahun 1, p.74)

(ตัวอย่างที่ 3)

Ayah gembira apabila

saya dipuji oleh guru.

พ่อมีความสุขทุกครั้งที่ฉันได้รับคำชมจากครู

(Pendidikan Moral, tahun 2, p. 64)

การเสนอภาพความรู้สึกนึกคิดของเด็กที่เมื่อเด็กกลับบ้าน อารมณ์และความรู้สึกที่กล่าวมาข้างต้นเป็นสิ่งที่ผู้เขียนนำมาใช้ในการนำเสนอปฏิกริยาของเด็ก เพื่อแสดงให้เห็นว่าเด็กที่ดีประพฤติปฏิบัติต่อพ่อแม่เช่นไร พ่อทำงานหนักเพื่อให้คนในครอบครัวอยู่กันอย่างสบาย ส่วนลูกที่ดีทำหน้าที่ของตนเอง ขยัน ช่วยเหลือพ่อแม่

นอกจากในแง่มุมมองของบทบาทเด็กกับพ่อแม่แล้ว แบบเรียนยังเสนอแง่มุมมองของบทบาทของผู้อาวุโส พบว่า ผู้อาวุโสมีบทบาทในฐานะที่เป็นผู้อุปการะเด็ก ผู้ให้คำปรึกษาและผู้ให้ความรู้ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี สำหรับบทบาทของผู้อาวุโสในฐานะที่เป็นผู้อุปการะเด็กพบได้ในแบบเรียนหลายเรื่อง การนำเสนอบทบาทผู้อาวุโสในแบบเรียนของมาเลเซียมีการนำเสนอผู้อาวุโสที่มีบทบาทในการดูแลเด็ก

(ตัวอย่างที่ 1)

Saya(Rama) gembira dapat bekerjasama.

Esok, kita akan membersihkan rumah.

saya akan menyapu sampah.

ฉัน (ราม่า) ยินดีให้ความร่วมมือ

พรุ่งนี้เราจะทำความสะอาดบ้าน

ฉันจะกวาดขยะ

(Pendidikan Moral, tahun 2, p. 85)

(ตัวอย่างที่ 2)

Datuk berasa bangga kerana saya dan abang mematuhi

Peraturan di rumah.

ปู่ภูมิใจ เพราะฉันและพี่ชายเชื่อฟังกฎที่บ้าน.

(Pendidikan Moral, tahun 2, p. 64)

ในแบบเรียนจริยธรรมศึกษา เด็กที่เป็นตัวเอกของเรื่องชื่อราม่า (Rama) ขอมายู่บ้านของปู่/ตา เนื่องจากเป็นช่วงวันหยุดทำให้ราม่าต้องการอยู่กับปู่/ตา (Datuk) เมื่อมาอยู่บ้านของปู่/ตาราม่ากับปู่/ตาได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เริ่มจากการทำความสะอาดห้องที่ราม่าจะใช้พัก ปู่/ตากับเขาช่วยกันทำ สำหรับอาหารเย็นมื้อแรกที่บ้านของปู่/ตานั้น ปู่/ตาชวนเขาไปที่ร้านของเพื่อนบ้าน ปู่/ตาไม่ปล่อยให้เขาอยู่คนเดียว ส่วนอาหารมื้ออื่นๆ ปู่/ตาเตรียมไว้ให้ การมาอยู่บ้านของปู่/ตาทำให้เขามีความสุขมาก ความสัมพันธ์ที่ปรากฏข้างต้นเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะที่ผู้ใหญ่เป็นที่พึ่งให้กับเด็กให้เกิดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเกื้อกูลจากผู้ใหญ่ที่มีให้กับเด็กส่งผลให้เด็กได้รับในสิ่งที่ดี

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า แบบเรียนพยายามปลูกฝังคุณลักษณะของความเป็นเด็กดีผ่านพฤติกรรมต่างๆ ของเด็ก พฤติกรรมเหล่านั้นเมื่อเด็กปฏิบัติตามแล้วมักจะได้รับความชื่นชมและการยอมรับจากผู้ใหญ่หรือปรากฏผลดีแก่ตัวเด็ก ตามสิ่งที่แบบเรียนต้องการเสนอให้เกิดกับเด็ก ในการวิเคราะห์แบบเรียน พฤติกรรมที่ดีที่เป็นที่ยอมรับและต้องการของคนในสังคม คือ พฤติกรรมที่เด็กสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้

2) เด็กกับครู

การสื่อภาพความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์(เด็ก)ไปยังผู้อ่าน จากการศึกษาแบบเรียน พบว่า วากรรมย่อมนี้อ่านผ่านกลวิธีทางภาษาต่างๆ หลายกลวิธีซึ่งสามารถแสดงให้เห็นถึงวากรรมย่อมนั้นๆ ที่ประกอบกันขึ้น ดังนี้

การใช้คำศัพท์ร่วมกับคำที่สื่อถึงครูและศิษย์ พบว่า แบบเรียนมีการใช้คำศัพท์บางกลุ่มความหมายร่วมกับคำที่หมายถึงครูและศิษย์เพื่อสื่อภาพของครูไปยังผู้อ่าน ได้แก่ **สอน** **ดูแล** ซึ่งล้วนแต่แสดงให้เห็นถึงภาพของครูที่เป็นผู้ให้การอบรม สั่งสอนศิษย์ให้มีความรู้และเป็นคนดีของสังคม อันเป็นหน้าที่สำคัญของครูที่สังคมคาดหวัง ซึ่งภาพของครูเหล่านี้ก็เป็นการเน้นย้ำให้ผู้อ่านเห็นว่าครูนั้นมีความรู้ ความสามารถและคุณสมบัติต่างๆ พร้อมทั้งจะปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ให้ความรู้ สอนเด็ก (ศิษย์) ให้มีความรู้และเป็นคนดีของสังคมได้

หากเราพิจารณาแบบเรียนตามขอบ มักพบภาพของเด็กกับครูที่ปรากฏในแบบเรียนเป็นภาพของเด็กนักเรียนที่เคารพและเชื่อฟังครู มีความขยันพยายามในการเรียน กล้าแสดงความคิดเห็น มีการร่วมอภิปรายในชั้นเรียน ส่วนภาพครูนอกจากเป็นผู้ที่ให้ความรู้แล้วยังเป็นผู้ที่คอยดูแลเอาใจใส่เด็ก แบบเรียนของมาเลเซียเน้นการนำเสนอ ภาพของความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับครูเช่นนี้ทั้งในแบบเรียนและการสังเกตการสอนจริงของครูในโรงเรียน

(ตัวอย่างที่ 1)

Murid-murid, adakah kamu rajin di rumah?

Ya, cikgu. Kami rajin di rumah.

'Baiklah. Cikgu mahu kamu menyediakan maklumat tentang amalan kerajinan ahli keluarga di rumah.

นักเรียนอยู่ที่บ้านขยันหรือไม่

ค่ะ/ครับ อยู่บ้านพวกเราขยัน

ดีเลย ครูอยากให้พวกเธอเขียนข้อมูลความขยันขณะอยู่ที่บ้าน

(Pendidikan Moral, tahun 2, p. 78)

จากตัวอย่าง ผู้สร้างวากรรมใช้กลวิธีประโยคเงื่อนไขแสดงความสัมพันธ์แบบเหตุผล เพื่อสื่อว่าความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับครูที่สามารถสื่อภาพ สร้างความภาคภูมิใจให้กับคนในครอบครัว โดยเฉพาะพ่อแม่ได้ พบการใช้ประโยคเงื่อนไข ความเป็นเด็กขยันส่งผลให้ครูไม่ต้องหนักใจ สมารถ

ว่าแบบเรียนสื่อภาพของเด็ก “นักเรียน” ว่าเป็นเด็กที่ผ่านการอบรม สอนจากครูและนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตผ่านการยอมรับกับพฤติกรรมดังกล่าว

3) เด็กกับเด็ก

การประกอบสร้างวาทกรรม โดยการนำเสนอภาพเด็กที่มีสถานภาพเรียนเก่ง มีความรู้ มีการศึกษา อันสะท้อนถึงค่านิยมและบรรทัดฐานทางสังคม มีความรู้เท่าทันในการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมรอบตัวหรือในเรื่องเกี่ยวกับตัวเอง โดยเด็กสมัยใหม่สามารถยอมรับในสิ่งต่างๆ ที่ดำเนินไปตามวิถีทางใหม่ได้อย่างมีความสุขและตระหนักถึงความรักของพี่น้องในครอบครัว ทั้งในสังคมรอบตัวหรือที่เกี่ยวกับตนเอง สะท้อนออกมาในรูปแบบความคิด การดำเนินชีวิต ผู้สร้างวาทกรรมใช้คำแสดงทัศนภาวะเพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นผู้ใหญ่

(ตัวอย่างที่ 1)

Saya menasihati adik supaya tidak bergaduh dengan kawan.

ฉันตักเตือนน้องไม่ให้ทะเลาะกับเพื่อน

(Pendidikan Moral, tahun 2, p. 64)

(ตัวอย่างที่ 2)

Kita perlu menyayangi keluarga kita.

เราต้องรักครอบครัวของเรา

(Pendidikan Moral, tahun 2, p. 45)

จากตัวอย่างเป็นการใช้ทัศนภาวะ เพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นผู้ใหญ่ ดังจะเห็นว่าตัวอย่างที่ (1) มีการใช้คำแสดงทัศนภาวะบอกเล่า เป็นเพียงการที่ผู้ส่งสารต้องการสื่อว่าสิ่งที่นำเสนอ นั้นเป็นข้อเท็จจริง เป็นเพียงทัศนะของผู้ส่งสารเท่านั้น ดังนั้นตัวอย่างนี้ จึงเป็นการแสดงความคิดเห็นว่า การที่เป็นเด็กที่อยู่ในฐานะโตกว่าหรือมีสถานภาพเป็นที่เป็นผู้ใหญ่กว่าเด็ก (น้อง) จะมีประสบการณ์ สามารถเป็นคนคอยเตือนน้องได้นั้นเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเป็นธรรมดาปกติ ซึ่งเป็นการสื่อความคิดให้ผู้อ่านเห็นว่า ผู้ใหญ่นั้นมีประสบการณ์และสามารถกระทำสิ่งต่างๆ ได้มากกว่าเด็ก ส่วนตัวอย่างที่ (2) ใช้คำแสดงทัศนภาวะการสั่งหรือแนะนำโดยใช้คำว่า “ต้อง” เพื่อโน้มน้าวใจให้ผู้รับสาร (ผู้อ่าน) ปฏิบัติ/กระทำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ว่า การใช้ทัศนภวะนั้นเป็นกลวิธีทางภาษาที่ช่วยต่อยอดให้ภาพของเด็กและภาพของผู้ใหญ่ที่ตัวบทแบบเรียนสื่อผ่านกลวิธีทางภาษาอื่น โดยเฉพาะการเลือกใช้คำศัพท์ดังได้กล่าวถึงข้างต้นให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น

4.1.2.3 วาทกรรมพหุวัฒนธรรม

มาเลเซียมีลักษณะทางสังคมแบบพหุสังคมมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ โดยสามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มเชื้อชาติหลักได้ 3 เชื้อชาติ ได้แก่ มลายู จีน และอินเดีย นอกจากนี้ยังประกอบไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในซาบะห์และซาราวัก กลุ่มคนเชื้อชาติมลายูเป็นกลุ่มที่เป็นประชากรมากที่สุดในประเทศประมาณร้อยละ 50 ซึ่งตามนิยามของกฎหมายเกี่ยวกับคนมลายู คือผู้ที่พูดภาษามลายู ยึดมั่นในธรรมเนียมมลายูและนับถือศาสนาอิสลาม อีกทั้งยังได้รับการขนานนามว่าเป็น ภูมิบุตรหรือบุตรของแผ่นดิน ซึ่งรวมกลุ่มคนพื้นเมืองดั้งเดิม คือ กลุ่มโอรังอัซลีไว้ในกลุ่มนี้ด้วย (พัชรินทร์ สวนฐิตะปัญญา, 2541)

Terdapat pelbagai kaum di negara kita seperti Melayu, Cina, India, Iban dan Kadazandusun.

ประเทศเรามีหลายเชื้อชาติ เช่น มาเลย์ จีน อินเดีย อีบัน และคาดาซันดูซัน
(Bahasa Malaysia, tahun 2, p. 127)

สืบเนื่องจากมาเลเซียเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม จะประกอบด้วยกลุ่มคนหลายกลุ่มที่นับถือศาสนา มีวัฒนธรรม ภาษาและมีวิถีชีวิตตลอดจนแนวทางการดำเนินชีวิตแตกต่างกัน ความเป็นพหุวัฒนธรรมเช่นนี้ มีผลต่อระบบการศึกษาของประเทศมาเลเซียด้วยเช่นกัน สภาพของระบบการศึกษาดังกล่าว รัฐบาลมาเลเซียได้ทุ่มเทบทบาทในระบบการศึกษาเพื่อประสานรอยร้าวระหว่างพลเมืองต่างชาติพันธุ์ โดยวิธีการของรัฐบาลมาเลเซีย คือ การอนุญาตให้ชุมชนชาติพันธุ์ต่างๆ ยังคงใช้ระบบโรงเรียนที่มีการเรียนการสอนในภาษาแม่ตามวัฒนธรรมของตน แต่อยู่ภายใต้หลักสูตรการศึกษาเดียวกันพร้อมๆ กับการสร้างระบบการศึกษาที่สามารถตอบสนองความต้องการเร่งด่วนของประเทศ คือ การให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมพลเมืองให้ทัดเทียมประเทศพัฒนาแล้ว จากสถานการณ์ทางด้านวัฒนธรรมที่เป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้เลือกตัวบทแบบเรียนที่กล่าวถึงในประเด็นนี้ มาเป็นตัวอย่างในการศึกษา

แบบเรียนมาเลเซียได้นำเสนอเรื่องราวพหุวัฒนธรรมผ่านการเล่าเรื่องถึงความรักความอบอุ่นของครอบครัวที่สมาชิกในครอบครัวต่างวัฒนธรรมแต่ครอบครัวดำรงอยู่ได้ด้วย

ความรัก ความเข้าใจในความแตกต่าง ส่งผลให้ผู้เรียนที่เป็นเด็กสามารถเรียนรู้และเข้าใจ ยอมรับในคุณลักษณะที่ต่างต่างกัน และแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการอยู่ร่วมกันในสังคมได้

(ตัวอย่างที่ 1)

Bolehkah kamu ceritakan keunikan keluarga kamu?

คุณช่วยบอกเราเกี่ยวกับความเป็นเอกลักษณ์ของครอบครัวคุณได้ไหม?

Keluarga saya mengamalkan dua budaya yang berbeza, iaitu budaya India dan budaya Cina. Walau bagaimanapun, hal ini tidak mendatangkan masalah kepada kami. Keluarga kami hidup bahagia. Kami dilimpahi kasih sayang.

ครอบครัวของฉันมีวัฒนธรรมที่ต่างกันสองวัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมอินเดียและวัฒนธรรมจีน อย่างไรก็ตามสิ่งนี้ไม่ก่อให้เกิดปัญหากับเรา ครอบครัวของเราอยู่อย่างมีความสุข เราเปี่ยมล้นด้วยความรัก

Apakah rahsianya? Rahsia kebahagiaan hidup kami ialah sikap toleransi dan saling memahami. Jika kami dilanda masalah, kami hadapinya bersama-sama, kata pepatah, “bukit sama didaki, lurah sama dituruni”

เคล็ดลับคืออะไร? เคล็ดลับของความสุขในชีวิตของเรา คือ ทัศนคติของความอดทนและความเข้าใจ หากเรามีปัญหาเราจะจัดการกับมันด้วยกัน ดังคำกล่าวที่ว่า “เขาต้องปีนเหมือนกัน หุบเขาก็ต้องลงเหมือนกัน”

(Bahasa Melayu, tahun 6, p.8)

Keluarga kami sungguh harmoni. Walaupun ibu dan ayah saya berlainan bangsa, mereka saling mengasihi. Sudah hampir 15 tahun usia perkahwinan mereka. Perbezaan budaya dan agama tidak merenggangkan kasih sayang mereka. Ikatan kasih sayang antara mereka

juga bertambah erat dari hari ke hari.

ครอบครัวของเรามีความสามัคคีกันมาก แม้ว่าพ่อกับแม่จะชาติพันธุ์ต่างกัน พวกเขารักกัน พวกเขาแต่งงานมาเกือบ 15 ปีแล้ว ความแตกต่างทางวัฒนธรรมและ

ศาสนาไม่ทำให้พวกเขามีความรักแตกต่างไปจากเดิม ความรักของพวกเขาทั้งคู่ก็
ผูกพันกันมากขึ้นทุกวัน

Saya berasa amat bertuah. Hidup dalam keluarga yang berkongsi budaya banyak keistimewaannya. Sebagai contoh, pelbagai bahasa dapat saya kuasai. Saya fasih bertutur dalam bahasa Melayu, bahasa Inggeris, bahasa Tamil dan bahasa Mandarin. Saya juga dapat bergaul mesra dengan rakan yang berbilang bangsa. Kami menghormati dan mengunjungi antara satu dengan yang lain.

ฉันรู้สึกโชคดีมากที่ได้อาศัยอยู่ในครอบครัวที่มีวัฒนธรรมร่วมกัน มีสิทธิพิเศษมากมาย ตัวอย่างเช่น ฉันสามารถเชี่ยวชาญภาษาต่างๆ ฉันพูดภาษามาเลย์ อังกฤษ ทมิฬ และแมนดารินได้คล่อง ฉันยังสามารถเข้าสังคมกับเพื่อนได้หลายคนหลายชาติ เราเคารพและเยี่ยมชมซึ่งกันและกัน

(Bahasa Melayu, tahun 6, p.8)

ความเป็นพหุวัฒนธรรม พหุสังคมในมาเลเซียเป็นความแตกต่างด้านชาติพันธุ์ ศาสนาและวัฒนธรรม ในมาเลเซียถือว่าเป็นประเด็นที่มีความสำคัญมากที่สุดของมาเลเซียเนื่องด้วย ความเป็นชาติมาเลเซียมิได้ก่อตัวขึ้นด้วยชาวมลายูแต่เพียงกลุ่มเดียว กลุ่มชาติพันธุ์จีน อินเดียเป็นอีก สองเชื้อชาติที่มีความสำคัญทางการเมืองและเศรษฐกิจของมาเลเซียไม่น้อยกว่าชาวมลายูที่เป็น เจ้าของประเทศ ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลมาเลเซียจึงดำเนินนโยบายด้านความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของ ความเป็นชาติอย่างระมัดระวัง

เนื่องจากรัฐบาลมาเลเซียมองว่าความมั่นคงของประเทศขึ้นอยู่กับความ กลมกลืนของเชื้อชาติมลายู อินเดียและจีน ดังนั้นรัฐบาลจึงให้ความสำคัญกับการสร้างรัฐที่สะท้อน ความแตกต่างหลากหลายในสังคมผ่านระบบการศึกษาของชาติซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิด วาทกรรมของคนในชาติแบบเดียวกันโดยมองข้ามความแตกต่างทางเชื้อชาติและศาสนา ดังตัวอย่าง ตัวบทตอนหนึ่งว่า

NEGARAKU TERCINTA

Berjaya

Malaysia kita sudah berjaya

Aman makmur bahagia

Malaysia abadi selamanya

Berjaya dan berjaya

Pelbagai kaum sudah berikrar

Menjunjung cita-cita

Satu bangsa satu bahasa

Malaysia berjaya

Dari Perlis sampailah ke Sabah

Kita sudah merdeka

Negara makmur rakyat mewah

Kita sudah berjaya

Dengar semboyan kita berjaya

Gemuruh di angkasa

Satu bangsa satu negara

Malaysia berjaya

ประเทศที่รักของฉันกับความสำเร็จ

มาเลเซียประสบความสำเร็จปลอดภัย เจริญรุ่งเรือง

มีความสุขและคงอยู่ตลอดไป ความสำเร็จและความสำเร็จ

เผ่าพันธุ์ต่างๆได้ให้คำมั่นและยึดมั่นในหนึ่งชาติหนึ่งภาษา

จากเมืองเปอร์ลิสไปซาบะห์เราเป็นอิสระ ประเทศที่มั่งคั่งร่ำรวย พวกเราทำ

สำเร็จแล้ว ฟังคติความสำเร็จของเราหนึ่งชาติหนึ่งประเทศ

Pencipta dan

Penulis lirik: Saiful Bahri

(Surya Buona)

(Bahasa Malaysia, tahun 3, p. 115)

(ตัวอย่างที่ 2)

SAYA ANAK MALAYSIA

Anak Malaysia bersatu hati,
Berusaha gigih berbuat bakti.
Anak Malaysia hidup bersama,
Bertolak ansur dan bekerjasama.

ฉันเป็นลูกมาเลเซีย

ลูกมาเลเซียรวมใจเป็นหนึ่งเดียว
ปฏิบัติธรรมด้วยความมุ่งมั่น (พยายาม)
ลูกมาเลเซียอาศัยอยู่ด้วยกัน
ด้วยความประนีประนอมและร่วมมือกัน

(Bahasa Melayu, tahun 6, p.50)

จากการศึกษาพบว่า มีการสร้างปรากฏการณ์ว่าทศวรรษความรักชาติผ่านตัวบทที่อยู่ในรูปแบบของบทเพลงปลุกใจ ประพันธ์ โดย Saiful Bahri เป็นผู้เรียบเรียง แต่งเนื้อร้องเพื่อใช้ในการสอนเด็กนักเรียนในการรักชาติและสร้างความเป็นหนึ่งเดียวในการอยู่ร่วมกันของคนในชาติ

ในขณะที่แบบเรียนของไทยที่ปลุกฝังความรักชาติให้กับผู้อ่านที่เป็นเด็กอันเป็นแนวคิดซึ่งส่งผลให้ใช้นโยบายการสร้างรัฐ “ไทย” ด้วยการบูรณาการกลุ่มคนต่างเชื้อชาติหรือต่างศาสนาที่มาอยู่ร่วมกันในผืนแผ่นดินไทยให้เป็นหนึ่งเดียวหรือเป็นกลุ่มก้อนเนื้อเดียวกันโดยมีส่วนกลางหรือเมืองหลวง (กรุงเทพมหานคร) เป็นต้นแบบ แตกต่างจากแบบเรียนของมาเลเซียที่เลือกมาศึกษาเป็นตัวอย่างสามารถอธิบายได้ว่าเน้นให้เคารพสิทธิและความเชื่อของคนอื่นและศาสนาอื่นและความรักชาติด้วย

สรุปได้ว่า แบบเรียนของทั้งสองชาติถูกใช้เป็นเครื่องมือในการปลุกฝังนโยบายของรัฐบาลในที่นี้ คือ นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มวัฒนธรรม สำหรับแบบเรียนของมาเลเซีย เน้นการปลุกฝังแนวคิดพหุวัฒนธรรมอันเป็นผลมาจากการอบรมและสอดรับปรัชญาการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม แผนที่แนวคิดการเป็นสังคมของคนมาเลเซียโดยเฉพาะซึ่งเป็นแนวคิดที่สังคมมาเลเซียไม่เห็นความสำคัญตั้งแต่ทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา เนื่องจากในสังคมเกิดปัญหาอคติต่อคนต่างชาติซึ่งกลายเป็นปัญหาสังคม รัฐบาลมาเลเซียจึงต้องใช้นโยบายสังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อแก้ไขปัญหาที่คนต่างเชื้อชาติบางคนถูกคนมาเลเซียบางส่วนปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม ในขณะที่ปัญหาอคติต่อคนต่างชาติไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะคนต่างชาติในความหมายอย่างที่เข้าใจกัน แต่ยังเกิดขึ้นกับคนมาเลเซียด้วย เป็นคนมาเลเซียที่ต่างเชื้อชาติ ด้วยเหตุนี้การสร้าง

สังคมพหุวัฒนธรรมจึงเป็นนโยบายที่ประเทศมาเลเซียให้ความสำคัญต่อทัศนคติความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มวัฒนธรรมโดยเน้นการเคารพความหลากหลายของกลุ่มวัฒนธรรมตามที่กล่าวมาข้างต้นเป็นสิ่งที่พบในแบบเรียนของมาเลเซีย แต่ไม่ปรากฏในแบบเรียนของไทยอย่างเด่นชัด เนื่องจากสังคมไทยให้ความสำคัญกับลักษณะชาตินิยมที่เป็นแนวคิดหลักของประเทศไทยส่งผลให้แบบเรียนของไทยผูกเรื่องไปตามอุดมคติทางการเมืองที่เน้นความเป็นไทย

4.1.2.4 วาทกรรมศาสนา

วาทกรรมศาสนา ในการวิเคราะห์แบบเรียนมาเลเซีย ในที่นี้คือศาสนาที่เป็นศาสนาหลักประจำชาติ ความคิดดังกล่าวได้นำเสนอให้เห็นถึงความคิดย่อย คือ การปฏิบัติตนตามหลักของศาสนา เช่น การสวด (การละหมาด) ทำบุญ กลวิธีทางภาษาที่สื่อความคิดนี้คือ การใช้คำศัพท์เพื่อสื่อหลักปฏิบัติศาสนกิจ

จากการศึกษาพบว่า มีการสร้างปรากฏการณ์วาทกรรมศาสนาผ่านตัวบทเพื่อต้องการปลูกฝังข้อปฏิบัติของศาสนาเพื่อเป็นหลักยึดในการดำรงชีวิตตัวบทที่นำเสนอเนื้อหานี้ได้แก่ ตัวบทตอนหนึ่งว่า

(ตัวอย่างที่ 1)

Agama Islam ialah agama rasmi negara Malaysia. Namun, rakyat Malaysia bebas mengamalkan agama dan kepercayaan masing-masing. Mereka hidup bersatu padu dan saling menghormati antara satu sama lain.

(Bahasa Malaysia, tahun 2, p. 127)

อย่างไรก็ตาม ชาวมาเลเซียมีอิสระที่จะปฏิบัติตามศาสนาของตนและความเชื่อของกันและกัน อยู่รวมกันเป็นหนึ่ง สามัคคีเคารพซึ่งกันและกัน

โรงเรียนเป็นสถาบันหนึ่ง มีหน้าที่ในการบ่มเพาะ สอนสั่ง ปลูกฝังนโยบายของรัฐให้กับเด็กเพื่อผลิตบุคคลตามที่สังคมต้องการ นอกจากนี้ยังมีการศึกษาบทบาทของเด็กในฐานะนักเรียนและความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนผ่านการศึกษาข้อมูลในแบบเรียนที่เกี่ยวกับประเด็นของวาทกรรม“เด็กดี”

กลวิธีทางภาษาที่สื่อความคิดนี้ คือ การใช้คำศัพท์เพื่อสื่อหลักปฏิบัติของกลุ่มคนต่อศาสนาที่ตนนับถือ กลุ่มเป้าหมายของการรับสารผ่านแบบเรียนในที่นี้ก็คือกลุ่มเด็กนักเรียนใน

สถาบันการศึกษาต่างๆ ดังนั้นความคิดว่าด้วยศาสนาเป็นสิ่งที่พึงกระทำจึงเป็นการแนะนำแนวปฏิบัติ
 ขึ้นพื้นฐานให้แก่กลุ่มเด็กนักเรียน โดยเป็นการนำเสนอให้เห็นว่ากลุ่มเด็กนักเรียนที่นับถือศาสนาควร
 ทำโดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติศาสนกิจ นอกจากนี้ ยังนำเสนอว่าการทำบุญนั้นเป็นกิจกรรมที่สำคัญ
 ทั้งนี้หากกลุ่มเด็กนักเรียนต้องการเป็นชาวมาเลเซีย (อิสลาม) ที่ดีสิ่งที่พึงปฏิบัติก็คือ การนมัสการ
 การขอพร สวดมนต์ (ดุอา) การทำบุญ (ซากาต:บริจาค)

(ตัวอย่างที่ 1)

KENALI AMALAN IBADAT DAN KEPERCAYAAN JIRAN

มารู้จักการปฏิบัติศาสนกิจและความศรัทธาของเพื่อนบ้านเถอะ

Janang : Saya minta maaf. Saya bersama-sama
 dengan keluarga akan mengadakan upacara memuja semangat roh.

Janang : ต้องขอโทษด้วย พรุ่งนี้ฉันต้องไปไหว้พระ (พิธีทางจิตวิญญาณ)
 ทำบุญพร้อมครอบครัว

Saritha : Saya akan bersembahyang di kuil bersama-sama dengan
 keluarga esok.

Saritha : ฉันก็เหมือนกันพรุ่งนี้ต้องไปโบสถ์กับครอบครัว

(Pendidikan Moral, tahun 4, p. 1)

(ตัวอย่างที่ 2)

Hormati amalan beribadat dalam keluarga.

การเคารพ/การให้เกียรติการปฏิบัติศาสนกิจในครอบครัว

Di rumah, saya menghormati amalan beribadat

dalam keluarga mengikut ajaran agama saya.

ที่บ้าน ฉันปฏิบัติเคารพ บูชาตามคำสอน

(Pendidikan Moral, tahun 2, p. 2)

(ตัวอย่างที่ 3)

Aminkan doa bersama-sama keluarga.

ขอพร (ดุอา) อธิษฐานร่วมกับครอบครัว

(Pendidikan Moral, tahun 2, p. 2)

กลวิธีทางภาษาดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ได้แก่ การเลือกใช้คำศัพท์ทั้งการใช้คำที่สื่อถึงผู้ที่นับถือศาสนา รวมถึงการใช้คำศัพท์ที่ปรากฏร่วมกับคำที่สื่อถึงผู้ที่นับถือศาสนาซึ่งประกอบด้วย การใช้คำที่สื่อถึงการทำบุญทางศาสนาและการใช้คำแสดงการประเมินค่า แสดงให้เห็นถึงกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการทำบุญซึ่งก็คือผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามในฐานะผู้ปฏิบัติกิจกรรมการทำบุญ นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นว่าการทำบุญเป็นกิจกรรมสำคัญที่ควรทำในโอกาสหรือวันที่เกี่ยวกับศาสนา ทั้งนี้หากผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามจะได้รับการประเมินว่าเป็นศาสนิกที่ดี การนำเสนอสิ่งต่างๆ เหล่านี้สื่อให้เห็นความคิดว่าการทำบุญเป็นสิ่งที่พึงกระทำ

ผู้วิจัยพบว่า มีการใช้ชุดคำศัพท์ “**ทำบุญ ทำพิธีขอพร พิธีทางศาสนา การนมัสการ**” เพื่อต้องการแสดงให้เห็นถึงหลักปฏิบัติของศาสนาซึ่งไม่ว่าจะในโอกาสสำคัญอะไรก็จะมี การ “**นมัสการ**” เสมอ และเด็กก็จะได้รับการปลูกฝังเกี่ยวกับความคิดในส่วนนี้จากครอบครัวเห็นได้จาก ตัวอย่างที่ปรากฏร่วมกับข้อความในลักษณะที่ว่า คือ “พร้อมครอบครัว” “ในครอบครัว”

นอกจาก “**การขอพร**”(Berdoa) จากตัวอย่างข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยยังพบว่ามีการใช้ชุดคำศัพท์ ได้แก่ “**สวดมนต์**” คำศัพท์ชุดนี้มักจะปรากฏร่วมกับคำศัพท์ที่เป็น “**เด็ก**” เสมอ เด็กที่จะต้องทำ ต้องทำเป็นสม่ำเสมอในฐานะที่เป็น “**ข้อปฏิบัติ**” คือ การสวดมนต์ ให้ติดเป็นนิสัยตามที่ผู้ใหญ่สอนหรือตามที่ผู้ใหญ่ต้องการ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(ตัวอย่างที่ 1)

BERIBADAT BERSAMA-SAMA KELUARGA

Saya mempunyai kawan daripada pelbagai agama.

Islam, Buddha, Kristian, Hindu dan Sikh.

Mereka mengamalkan pelbagai cara beribadat bersama-sama keluarga.

นมัสการ (สักการะ)ร่วมกับครอบครัว

ฉันมีเพื่อนต่างศาสนา ได้แก่ อิสลาม พุทธ คริสต์ ฮินดู และซิกข์

พวกเขาต่างเคารพบูชาที่แตกต่างกันไปตามการเคารพของแต่ละครอบครัว

(Pendidikan Moral, tahun 2, p. 1)

(ตัวอย่างที่ 2)

Berdoa sebelum tidur.

สวดมนต์ก่อนนอน

Jason.Berdoa sebelum tidur merupakan amalan

dalam keluarga kita

เจสัน. **สวดมนต์**(ขอพร)ก่อนนอน คือ ข้อปฏิบัติในครอบครัวเรา

(Pendidikan Moral, tahun 2, p. 3)

(ตัวอย่างที่ 3)

Oh Tuhanku, dengarlah doaku.

Semoga keluargakusentiasa sihat.

โอ้พระเจ้า, ฟังคำอธิษฐานของฉัน

ขอให้ครอบครัวของฉัน มีสุขภาพแข็งแรงดีเสมอ

(Pendidikan Moral, tahun 2, p. 3)

การเลือกใช้คำศัพท์ดังกล่าวนี้ สันเกตได้ว่าต้องการนำเสนอให้เห็นหลักปฏิบัติของศาสนาที่ควร จะทำไม่ว่าจะเป็นการ “นมัสการ” (amalan) พ่อแม่มักจะเป็นคนพาไปหรือการ “สวดมนต์”(Berdoa) ที่เด็กจะต้องกระทำ ปฏิบัติเป็นประจำ กล่าวได้ว่า ความคิดเหล่านี้มักจะมีการปลูกฝังกันตั้งแต่ในวัยเด็ก ผ่านครอบครัวทั้งสิ้นและมักจะเน้นเรื่องการปฏิบัติในระดับข้อปฏิบัติตามหลักการของศาสนาอิสลามแบ่ง ออกเป็นหลักใหญ่ๆ 2 ประการ หลักการศรัทธาเรียกว่า “รุกุ่นอีมาน” คือ หลักการศรัทธา "รุกุ่นอีมาน" มี 6 ประการ ได้แก่ 1) ศรัทธาต่ออัลลอฮ์ 2) ศรัทธาต่อบรรดามลาอิกะฮ์(เทวดา) 3) ศรัทธาต่อบรรดา คัมภีร์ของอัลลอฮ์ 4) ศรัทธาต่อบรรดาศาสนทูต (รอซูล) ของอัลลอฮ์ 5) ศรัทธาต่อวันอาคีเราะ (สุดท้ายของโลก) และ 6) ศรัทธาต่อการกำหนดสถานะ (กอฎอ-กอดัร) และหลักการปฏิบัติเรียกว่า “รุกุ่นอิสลาม” คือ หลักการปฏิบัติ "รุกุ่นอิสลาม" มี 5 ประการ ได้แก่ 1) กล่าวคำปฏิญาณตน “ข้าพเจ้าขอปฏิญาณว่า แท้จริงไม่มีพระเจ้าอื่นใดเว้นแต่อัลลอฮ์องค์เดียวและแท้จริงท่านนบีมุฮัมมัด เป็นศาสนทูตของอัลลอฮ์” 2) การปฏิบัติละหมาด 3) การจ่ายซากาต 4) การถือศีลอดในเดือน รอมฎอน และ5) การประกอบพิธีฮัจจ์ (หากมีความสามารถ) แหล่งที่มาที่สำคัญของหลักการอิสลามที่ เป็นตัวบท คือ อัลกุรอานและอัลฮาดิษ (หรือสุนนะฮ์: การตามแบบอย่างของท่านท่านนบีมุฮัมมัดนั่นเอง

การปฏิบัติศาสนกิจ จริยธรรม ศีลธรรม คุณธรรม แม้กระทั่งกิริยามารยาทของท่านทั้งที่จำเป็นหรือส่งเสริมให้ปฏิบัติก็ตาม)

หลักการพื้นฐานของสังคมอิสลามมี 3 ประการ คือ 1) หลักอะกีดะฮ⁵ เป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างสังคมและเป็นบรรทัดฐานแห่งความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม 2) หลักซารีอะห์⁶ ลักษณะเฉพาะของซารีอะห์ อิสลามมียะฮูมีลักษณะที่มั่นคงถาวรไม่เปลี่ยนแปลงไม่ขึ้นอยู่กับเวลาและสถานที่ที่กำหนด กฎเกณฑ์ต่างๆ ไป เพื่อความเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยโดยไม่นอกกรอบที่พระเจ้ากำหนดไว้ครอบคลุมทุกๆ ด้านสำหรับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ กฎเกณฑ์ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาและเสริมสร้างให้มนุษย์เปลี่ยนแปลงตนเองสู่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และ3) หลักอัคลา⁷ มีจุดมุ่งหมายสร้างคนในสังคม ดังนี้ มีความยุติธรรม มีความอดทน เป็นที่ไว้วางใจ มีความรักความเมตตา ซื่อสัตย์ จงรักภักดี เป็นต้น ที่ทุกคนจำเป็นต้องปฏิบัติ ขณะเดียวกับแบบเรียนได้แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายหรือพหุวัฒนธรรมด้วย จากตัวบทที่ยกมาข้างต้น มีการนำเสนอศาสนาคริสต์ อิสลามด้วย แต่เนื่องจากคนในสังคมมาเลเซียส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม และตัวละครในแบบเรียนที่ประกอบสร้างในแบบเรียนนับถือศาสนาอิสลาม ทำให้รูปธรรมการนำเสนอเน้นไปในเรื่องของอิสลามที่ถ่ายทอดผ่านน้ำเสียงของตัวละครที่แทนตัวเองว่าเป็นอิสลาม อย่างไรก็ตาม แบบเรียนมาเลเซียยังนำเสนอภาพของเด็กกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในแบบเรียนด้วย แสดงให้เห็นว่าแบบเรียนมาเลเซียก็มีการนำเสนออุดมการณ์ความเป็นพหุวัฒนธรรมด้วยเช่นกันแต่ความเข้มข้นที่นำเสนอในแบบเรียนอาจเสนอให้เด็กเห็นภาพของวัฒนธรรมของอิสลามมากกว่าวัฒนธรรมอื่น

4.1.2.5 วาทกรรมความรักชาติ

แบบเรียนได้แสดงแนวคิดที่ให้คนรัก เคารพและสำนึกในแผ่นดินเกิด รู้จักบุญคุณของสถาบันชาติและผู้ปกครองรัฐ (รายา: กษัตริย์) ทั้งเรื่องความภูมิใจในความเป็นชาติมาเลเซีย ความเป็นหนึ่ง การสร้างความเป็นกลุ่มเดียวกัน นอกจากนี้ ผู้เขียนยังได้เสนอแนวคิดเรื่องการทำให้เป็นประโยชน์ต่อชาติบ้านเมือง

⁵ หลักอะกีดะฮ คำว่า อะกีดะฮ ทางภาษา มาจากคำว่า อัลอักด แปลว่า ผูก ทำให้มั่นคง ไว้วางใจ ยึดเหนี่ยวกัน รวมถึง ความเชื่อมั่น และความแน่วแน่อีกด้วย ส่วนอะกีดะฮ ในทางศาสนา หมายถึง หลักการเชื่อมั่นทางศาสนา สิ่งที่จิตใจผูกมัดและยึดมั่น สิ่งที่ถูกนำมายึดถือทางการศรัทธาอื่นจากการปฏิบัติ (Ibrahim Mustafa et al, 1972 อ้างถึงในอาแว มะฮูมา, 2562) ส่วนอะกีดะฮ ในทางวิชาการ คือ สิ่งต่างๆ ที่จิตใจพึงศรัทธาแล้วส่งผลทำให้วิญญาณรู้สึกสงบจนกระทั่งเกิดเป็นความแน่วแน่ หรือมั่นคงจนหมดความคลางแคลงและไม่มีความสงสัยใดๆ อยู่อีก (al-Athariy, 2001, p. 24 อ้างถึงในอาแว มะฮูมา, 2562)

⁶ หลักซารีอะห์ (Sharia/Shariah) คือ ระบบยุติธรรมของศาสนาอิสลามซึ่งอิงกับคำสอนในคัมภีร์อัลกุรอานรวมทั้งเนื้อหาของซุนนะห์ (Sunnah) และฮะดีษ (Hadith) ซึ่งเป็นบันทึกคำพูดและการกระทำของศาสดามูฮัมหมัด (อาแว มะฮูมา, 2562)

⁷ ตามทัศนะนักวิชาการมุสลิม คือ พฤติกรรมภายในของมนุษย์ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้โดยพฤติกรรมภายนอก บางครั้งสิ่งที่ปรากฏออกมานั้นเป็นพฤติกรรมที่ดีและบางครั้งการแสดงออกทางพฤติกรรมนั้นไปในทิศทางที่ไม่ดี (Muhammad Nasiruddin, 2010, p. 10)

วาทกรรมชาติ เป็นชุดวาทกรรมที่ต้องการนำเสนอภาพของชาติเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้และเกิดความรักและสื่อถึงแนวปฏิบัติการแสดงพฤติกรรมที่ดีในฐานะพลเมืองที่ดีจากการศึกษาวิเคราะห์แบบเรียนมาเลเซีย ผู้วิจัยพบชุดวาทกรรมเกี่ยวกับชาติในแบบเรียนมาเลเซียอย่างสม่ำเสมอ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยพบว่า ชุดวาทกรรมที่เกี่ยวกับชาติที่ปรากฏในแบบเรียนมี 2 ชุดวาทกรรมย่อย คือ 1) ชุดวาทกรรมว่าด้วยบทบาทหน้าที่ของคนในชาติ และ 2) ชุดวาทกรรมว่าด้วยความสัมพันธ์เดียว เพื่อให้เห็นถึงความคิดหลักที่แบบเรียนต้องการสื่อให้เด็กในฐานะผู้อ่านเห็นถึงแนวปฏิบัติของคนในชาติผ่านแบบเรียน

1) ชุดวาทกรรมว่าด้วยบทบาทหน้าที่ของคนในชาติ

ชุดวาทกรรมว่าด้วยบทบาทหน้าที่ของคนในชาติ ผู้วิจัยพบชุดวาทกรรมย่อยว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับพลเมือง โดยรัฐบาลจะทำหน้าที่หลักในการบริหารประเทศ ส่วนพลเมือง เป็นผู้อยู่ใต้ปกครองต้องปฏิบัติตามกฎหมายและนโยบายของรัฐ เด็กในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของคนในชาติ แบบเรียนจึงนำเสนอเนื้อหาส่วนนี้เพื่อเป็นการปลูกฝังเด็กและเรียนรู้ถึงหน้าที่ที่ต้องกระทำ

วาทกรรมเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของคนในชาติ ปรากฏชุดวาทกรรมย่อยในมุมมองของรัฐกับพลเมือง คือ รัฐปฏิบัติตามหน้าที่เพื่อประโยชน์ของพลเมืองและเอาใจใส่ดูแลพลเมืองเป็นอย่างดี ชุดวาทกรรมนี้เป็นชุดวาทกรรมที่สื่อเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับพลเมืองเพื่อให้ผู้อ่านเห็นว่า รัฐมีลักษณะเป็นอย่างไร มีปฏิสัมพันธ์กับพลเมืองในลักษณะแบบใดบ้าง เป็นการให้เห็นสถานภาพระหว่างรัฐกับพลเมืองว่า วาทกรรมย่อยเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของคนในชาตินี้เป็นชุดวาทกรรมที่ปรากฏในกลุ่มข้อมูลที่เป็นแบบเรียน แต่จะปรากฏมากหรือน้อยแตกต่างกันไปตามธรรมชาติของเนื้อหาแต่ละวิชา

จากการศึกษาแบบเรียน วาทกรรมชุดนี้จะสื่อผ่านกลวิธีทางภาษาหลายลักษณะและสามารถแสดงให้เห็นถึงวาทกรรมที่ประกอบสร้างขึ้นเป็นวาทกรรมชุดนี้ ผู้วิจัยพบว่า มีการใช้คำศัพท์ที่สื่อความหมายให้ผู้อ่านได้รับรู้ถึงการกระทำและลักษณะของรัฐตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับพลเมืองให้ผู้อ่านได้รับรู้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการสร้างการรับรู้หรือความคิดที่มีต่อรัฐให้แก่ผู้อ่านตามที่ผู้เรียบเรียงแบบเรียนต้องการ คำศัพท์ที่แบบเรียนเลือกใช้เพื่อสื่อวาทกรรมชาติที่เกี่ยวกับรัฐกับพลเมืองนั้นประกอบด้วยคำและวลีที่สื่อถึงการกระทำของรัฐที่มีต่อพลเมืองและคำศัพท์ที่สื่อถึงการดูแลพลเมือง ได้แก่ เอาใจใส่ ส่งเสริมทางศาสนา การช่วยเหลือประชาชน การพัฒนาประเทศ การดูแลความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ความเป็นมิตร โดยมักจะปรากฏร่วมกับคำนามที่สื่อถึงความเป็นรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้แก่ รัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ การเลือกใช้คำศัพท์ทั้งหมดนั้นเพื่อ

ต้องการแสดงให้เห็นว่า รัฐบาลนั้นดูแลพลเมืองเป็นอย่างดีในทุกเรื่อง มีการสร้างปรากฏการณ์วาทกรรมความรักชาติผ่านแบบเรียน ดังบท Patriotisme dan Kewarganegaraan : ความรักชาติและความเป็นพลเมือง (Bahasa Malaysia, tahun 5, p.133) ดังตัวอย่างตัวบทตอนหนึ่งว่า

(ตัวอย่างที่ 1)

Patriotisme dan Kewarganegaraan

Negara kita Malaysia
Yang indah nan permai
Rakyat hidup aman damai
Berkat jasa pemimpin.

Sayangi negara kita
Rela korban apa sahaja
Biar terkenal di seluruh dunia
Majulah, oh Malaysia.

Marilah, mari, oh rakyat Malaysia
Berganding bahu berpadu tenaga
Makmurkan Malaysia
Tanah air kita
Marilah kita semaikan
Bakti untuk pertiwi.

Irama lagu "Inilah Barisan Kita"

ความรักชาติและความเป็นพลเมือง

ประเทศเรา คือ มาเลเซีย เป็นประเทศที่สวยงาม ประชาชนอยู่กันอย่างสงบสุข ขอขอบคุณการบริหารของผู้นำที่รักประเทศของเรา ยอมเสียสละทุกอย่างทำให้มาเลเซียโด่งดังไปทั่วโลก ยอดเยี่ยมเลย ที่ทำงานมาทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่กับชาวมาเลเซียร่วมพลังงาน ทำให้บ้านเกิดของเรามาเลเซียรุ่งเรือง มาร่วมกันเถอะ อุทิศตนเพื่อแผ่นดินเกิด

(Bahasa Malaysia, tahun 5, p. 133)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า แบบเรียนมีการเลือกใช้คำศัพท์เพื่อสื่อภาพและแสดงถึง การกระทำของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐไปสู่ผู้อ่าน ด้านการปฏิบัติหน้าที่ จากการพิจารณาจะเห็นว่า คำศัพท์ที่แบบเรียนเลือกใช้นั้นล้วนเป็นคำศัพท์ที่แสดงให้เห็นถึงหน้าที่ที่รัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐต้อง ปฏิบัติเป็นความรับผิดชอบโดยหน้าที่ ได้แก่ รัฐบาลมีหน้าที่พัฒนาประเทศและช่วยเหลือประชาชนเพื่อ ประโยชน์สุขของประชาชนและประเทศชาติอาจส่งผลต่อการปลูกฝังให้ผู้เรียนซึ่งเป็นเด็กเยาวชน ปฏิบัติตนเช่นนี้เมื่อโตขึ้น

ตัวบทดังกล่าวข้างต้น พบว่า มีการสร้างวาทกรรมความรักชาติ ไว้ในตัวบทเพื่อสร้าง วาทกรรมความรักชาติ โดยรัฐและหัวหน้าคณะทำงานด้านการศึกษา ขออุทิศตนเพื่อทำงานพัฒนา บริหารประเทศ โดยสร้างวาทกรรมความรักชาติเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนหันมาให้ความสนใจกับชาติ บ้านเมืองมากขึ้น เพื่อประเทศมาเลเซียจะได้สงบสุขและประชาชนมีความสุข

นอกจากกลวิธีการใช้คำศัพท์ที่เสนอให้เห็นวาทกรรมชุดนี้แล้ว แบบเรียนยังมีการใช้ประโยค แสดงเหตุผลเป็นอีกหนึ่งกลวิธีที่พบว่าแบบเรียนใช้เพื่อสื่อบทบาทหน้าที่ของรัฐไปสู่ผู้อ่าน ประโยค แสดงเหตุผลประกอบด้วยเนื้อความ 2 ส่วน ส่วนที่เป็นเหตุและส่วนที่เป็นผลสำหรับส่วนที่เป็น ประโยคแสดงเหตุผลแบบเรียนแสดงให้ผู้อ่านเห็นว่า การกระทำของรัฐ เป็นสาเหตุทำให้ประชาชน ได้รับความรู้ ความสะดวกสบายและให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

“รัฐ” ที่ปรากฏในแบบเรียนของมาเลเซีย นั้น เป็นรัฐในแง่มุมมองที่มีบทบาทในการดูแลและ ค้ำครองเด็กตามกฎหมายและตามสิทธิจากรัฐสวัสดิการซึ่งแตกต่างจาก “รัฐ” ที่ปรากฏในแบบเรียน ไทยที่นำเสนอเพียงการใช้นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อพลเมืองเท่านั้น

“รัฐ” ในแบบเรียนของมาเลเซียปรากฏในฐานะที่มีบทบาทในการปกป้องและค้ำครองเด็กตาม กฎหมายและตามสิทธิจากรัฐสวัสดิการของรัฐเป็นผลมาจากผู้ใหญ่ในสังคมมาเลเซียซึ่งเป็นสังคมที่ใช้ระบบ สวัสดิการของรัฐเน้นให้เด็กตระหนักถึงสิทธิของตนที่พึงมีตามกฎหมายและสิทธิจากรัฐสวัสดิการ ดังตัวอย่างบางตอนในแบบเรียน

(ตัวอย่างที่ 2)

Rukun Negara

เสาหลักของรัฐ

Apakah Rukun Negara?

เสาหลักของรัฐคืออะไร?

Rukun Negara ialah prinsip yang menjadi pegangan rakyat Malaysia.

เสาหลักของรัฐเป็นหลักการที่ชาวมาเลเซียยึดถือปฏิบัติ

Setiap warganegara Malaysia mesti mematuhi lima prinsip Rukun Negara.

พลเมืองมาเลเซียทุกคนต้องยึดหลักห้าประการของข้อกำหนดของประเทศ หรือเสาหลักของรัฐ

Rukun Negara

1. Kepercayaan kepada Tuhan
2. Kesetiaan kepada Raja dan Negara
3. Keluhuran Perlembagaan
4. Kedaulatan Undang-undang
5. Kesopanan dan Kesusilaan

เสาหลักของรัฐ มีดังต่อไปนี้

1. ศรัทธาในพระเจ้า 2. ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์และประเทศ
3. อำนาจอสูงสุดของรัฐธรรมนูญ 4. หลักนิติธรรม และ 5. ความสุภาพและความเหมาะสม

(Bahasa Malaysia, tahun 2, p. 129)

(ตัวอย่างที่ 3)

Negaraku

Tanah tumpahnya darahku

Rakyat hidup

Bersatu dan maju

Rahmat bahagia

Tuhan kurniakan

Raja kita

Selamat bertakhta

Rahmat bahagia

ประเทศของฉันเป็นดินแดนที่ต้องต่อสู้ (มีการนองเลือด)

ผู้คนอาศัยอยู่ด้วยความสามัคคีและร่วมใจกัน

พระเจ้าให้พรแก่กษัตริย์ของเรากลับคืนสู่บัลลังก์ที่มีความสุข

(Bahasa Malaysia, tahun 2, p. 128)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นว่าแบบเรียนมีการเลือกใช้คำศัพท์เพื่อสื่อภาพและแสดงถึงการกระทำของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐไปสู่ผู้อ่านด้านการปฏิบัติหน้าที่ จากการพิจารณาจะเห็นว่าคำศัพท์ที่แบบเรียนเลือกใช้นั้นล้วนเป็นคำศัพท์ที่แสดงให้เห็นถึงหน้าที่ที่รัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องปฏิบัติเป็นความรับผิดชอบโดยหน้าที่ ได้แก่ รัฐบาลมีหน้าที่พัฒนาประเทศและช่วยเหลือประชาชนเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนและประเทศชาติ อาจส่งผลต่อการปลูกฝังให้ผู้เรียนซึ่งเป็นเด็กเยาวชนปฏิบัติตนเช่นนี้เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่

ผู้สร้างวาทกรรมแบบเรียนได้สร้างและผลิตซ้ำวาทกรรมว่าด้วยบทบาทหน้าที่ของคนในชาติด้านพลเมืองดีให้ชัดเจนขึ้น โดยการนำเสนอแบบพลเมือง บทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบต่างๆ มาเผยแพร่ในแบบเรียน กล่าวได้ว่า แบบเรียนได้พยายามประกอบสร้างวาทกรรมว่าด้วยบทบาทหน้าที่ของคนในชาติให้แก่เด็กที่อ่านเพื่อให้เป็นพลเมืองดีและยอมต่ออำนาจวาทกรรมดังกล่าวจนเห็นคล้อยตามวาทกรรมว่าด้วยบทบาทหน้าที่ของคนในชาติ

2) ชุดวาทกรรมว่าด้วยความเป็นหนึ่งใน

วาทกรรมว่าด้วยความเป็นหนึ่งใน หรือ “Ber satu” เป็นชุดวาทกรรมซึ่งทำให้มาเลเซียประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีต่อการสร้างชาติในระยะเวลาอันสั้น ในขณะที่หลายประเทศเกิดใหม่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งตกอยู่ภายใต้การปกครองจากจักรวรรดินิยมต้องประสบกับปัญหาการจัดการความแตกต่างด้านเชื้อชาติและสังคมวัฒนธรรมและช่องว่างทางเศรษฐกิจ แต่มาเลเซียแม้มีปัญหาแต่สามารถแก้ไขและปรับตัวได้ในเวลาเพียงหนึ่งทศวรรษ ปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ การหลอมรวมความรู้สึกเป็นเจ้าของประเทศ เป็นพลเมืองของประเทศ (อับดุลรอฮ์-มาน จะปากิยา และคณะ, 2552) การมีสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมร่วมกัน ตัวอย่างที่ชัดเจนในการสร้างจิตสำนึกแห่งความเป็นพลเมืองของประเทศร่วมกัน คือ การสร้างจิตสำนึกในรัฐเคดาห์ ผ่านการเชิดชูสถาบันผู้นำสร้างประวัติศาสตร์พื้นที่ร่วมกันด้วยเครื่องมือที่สำคัญคือ การพัฒนาทางเศรษฐกิจและการเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจทางสังคมอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะเรื่องการศึกษาที่สามารถช่วยเพิ่มโอกาสในการหางานและพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ให้ดีขึ้น

แบบเรียนของมาเลเซีย ปลูกฝังความรักชาติให้กับผู้อ่านที่เป็นเด็กอันเป็นแนวคิดซึ่งส่งผลให้ชนโยบายการสร้างรัฐด้วยการบูรณาการกลุ่มคนต่างเชื้อชาติหรือต่างศาสนาที่มาอยู่ร่วมกันในผืนแผ่นดินให้เป็นหนึ่งเดียวหรือเป็นกลุ่มก้อน เนื้อเดียวกันโดยมีส่วนกลางหรือเมืองหลวงเป็นต้นแบบ เป็นการผนวกกลุ่มคนต่างวัฒนธรรมให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวด้วยวาทกรรมว่าด้วยความเป็นหนึ่งใน “Ber satu”

(ตัวอย่างที่ 1)

Negara yang Kusayangi
 Cintai Malaysia
 Tema 7: Patriotisme dan Kewarganegaraan
 ประเทศที่ฉันรัก
 รักมาเลเซีย
 หัวข้อที่ 7: ความรักชาติและความเป็นพลเมือง

(Bahasa Malaysia, tahun 5, p. 140)

(ตัวอย่างที่ 2)

Aku Anak Malaysia Jiwaku merdeka
 Hatiku membara ingin kuangkat martabat Bumi pertiwi
 Aku anak Malaysia Takkan kutakut Takkan kugentar
 Takkan kugusar Takkan kumengalah Demi bangsa Demi tanah air
 tercinta
 Aku anak Malaysia Kutitipkan doa Moga negaraku Terus terbela
 Terus merdeka Terus Berjaya Dulu, kini dan selama-lamanya.
 ฉันเป็นคนมาเลเซีย จิตวิญญาณของฉันเป็นอิสระ มีความต้องการ(ใจมันร้อน)
 ที่อยากเชิดชูศักดิ์ศรี ให้โลกได้รับรู้
 ฉันเป็นคนมาเลเซีย ฉันไม่กลัว ฉันจะไม่ยอมแพ้ ยอมทำเพื่อชาติเพื่อ
 ประโยชน์ของบ้านเกิดอันเป็นที่รัก
 ฉันเป็นคนมาเลเซีย อธิษฐานขอให้ประเทศของฉันได้รับการปกป้องและเป็น
 อิสระต่อไปให้พร้อมทั้งประสบความสำเร็จทั้งตอนนี้และอนาคต(ต่อไป)

(Bahasa Malaysia, tahun 5, p. 141)

(ตัวอย่างที่ 3)

Cinta akan Negara
 รักชาติ

(Bahasa Malaysia, tahun 4, p. 127)

(ตัวอย่างที่ 4)

Cintailah Negara Kita
Sambutan Hari Kebangsaan
รักประเทศของเรา
ฉลองวันชาติ

(Bahasa Malaysia, tahun 3, p. 125)

การใช้คำศัพท์ที่มีความหมายในทางบวก คำว่า “รักชาติ” เพื่อสื่อความคิดว่า “ความเป็นหนึ่งเดียว” ต้องภูมิใจในชาติของเรา นอกจากนี้ตัวอย่างยังใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประโยคแบบเหตุผลโดยปรากฏคำเชื่อม “ยอม” เพื่อแสดงความเป็นเหตุและเป็นผล ประโยคที่กล่าวถึงเหตุ คือ “ชาติ” ทำให้เกิดผลดีที่ตามมาจากประโยคที่ว่า “ฉันเป็นคนมาเลเซีย ฉันไม่กลัว ฉันจะไม่ยอมแพ้” ที่ทุกคนควรภูมิใจซึ่งเป็นหน้าที่อันพึงกระทำของพลเมืองที่ดี การรักชาติเป็นเครื่องมือในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชาติ ดังนั้น การแสดงออกถึงความรัก ห่วงแหนชาติจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการสร้างความเป็นเอกภาพให้กับประเทศ

จากการศึกษาแบบเรียน พบว่า กลวิธีทางภาษาทั้งจากบทนำ ตัวบท บทสรุป ท้ายบทและแบบฝึกหัดต่างๆ ในแบบเรียนไม่เพียงแต่ผลิตซ้ำวาทกรรมความเป็นหนึ่งเดียวซึ่งเป็นรากฐานสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดการสร้างวาทกรรมว่าด้วยความเป็นหนึ่งเดียวขึ้นเท่านั้น แต่ยังสามารถสร้างลักษณะของเด็กดีไปพร้อมกันด้วยไม่ว่าจะเป็นเด็กวัยไหนต้องรู้จักความรักชาติ รักประเทศของตน เพื่อแสดงให้เห็นว่าตนเป็นเด็กที่รู้รักและเห็นคุณค่าของชาติ

แบบเรียนดังกล่าวข้างต้น มีการสร้างวาทกรรมความรักชาติไว้ในตัวบทเพื่อสร้างวาทกรรมความรักชาติให้พลเมืองคนมาเลเซียได้ตระหนักถึงความรักชาติ รวมไปถึงสถาบันศาสนาที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของพลเมืองโดยจัดทำเป็นบทเพลงเพื่อให้นักเรียนท่องจำและให้มีการทำกิจกรรมท่ายืนเพื่อเก็บคะแนนโดยให้สถานศึกษาแต่ละแห่งกำหนดเกณฑ์การวัดผลและประเมินผลที่คำนึงถึงผลสัมฤทธิ์ที่จะเกิดกับผู้เรียนเป็นสำคัญ ขณะเดียวกันเด็กนักเรียนเมื่อท่องได้แล้ว ก็ควรปฏิบัติได้ด้วย และไม่เฉพาะแต่นักเรียนเท่านั้น หากบุคลากรครู ข้าราชการและประชาชนทั่วไป ก็ควรนำไปปฏิบัติอย่างจริงจังด้วย ทั้งยังบรรจุวิชาคุณธรรม จริยธรรม และประวัติศาสตร์ในแบบเรียน เพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจ และสร้างความตระหนักเกี่ยวกับค่านิยมนี้อีกด้วย ต้องช่วยกันรักษาและทำให้ประเทศยั่งยืนต่อไป ถึงแม้จะมีอุปสรรคมาขัดขวางมากแค่ไหน รัฐก็จะไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคดังกล่าว

นอกจากนี้ประชาธิปไตยมาเลเซียมีรูปแบบที่ยึดโยงกับชาติพันธุ์ กับรูปแบบที่พยายามจะมุ่งเน้นไปสู่พลเมือง หากแต่ประชาธิปไตยแบบพลเมืองเองกลับกลายเป็นประชาธิปไตยที่ดูเหมือนหลายฝ่ายไม่ว่าจะเป็นฝ่ายชาติพันธุ์นิยมหรือฝ่ายประชาธิปไตยพลเมืองนิยม ก็กลับจะอ้างถึง

คำว่า “พลเมือง” เสมอ แต่กระบวนทัศน์ของกลุ่มที่เป็นชาติพันธุ์นิยมเอง แม้ว่าจะอ้างประชาธิปไตย และอ้างคำว่า “พลเมือง” แต่ก็ยังคงแอบอิงแนวคิดที่นิยมชาติพันธุ์อยู่ด้วย

แบบเรียนประกอบสร้างให้เห็นคุณค่าของการเป็นพลเมืองดี ซึ่งมาเลเซียเป็นประเทศที่มีลักษณะ “พหุสังคม” (Plural Society) เป็นสังคมที่แยกส่วนไม่มีการผสมกลมกลืนกัน ประกอบด้วยเชื้อชาติที่หลากหลายทั้งชนพื้นเมืองเดิม ชาวมลายู ซึ่งอยู่ร่วมกับชาวจีนและชาวอินเดียที่อพยพตามอาณานิคมอังกฤษมาเข้ามาตั้งรกรากตามห้วงเวลาที่แตกต่างกันในภายหลัง¹ ส่งผลให้วัฒนธรรมทางการเมืองมาเลเซียมีลักษณะเป็นการเมืองแบบเชื้อชาติซึ่งเป็นมรดกจากการปกครองของอาณานิคมอังกฤษ โดยเฉพาะการแบ่งหน้าที่ทางเศรษฐกิจตามเชื้อชาติ ด้วยลักษณะเช่นนี้เองที่ทำให้มาเลเซียต้องประสบกับปัญหาและความขัดแย้งทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันกับประเด็นทางเชื้อชาติ การวิพากษ์วิจารณ์ถึงความไม่เสมอภาคเท่าเทียมกันทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองของคนทั้งสามเชื้อชาติในมาเลเซียเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเสมอมา ชาวมลายูเชื้อชาติอินเดียดูเหมือนจะมีสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจที่ด้อยกว่าชาวมลายูเชื้อชาติมลายูและชาวมลายูเชื้อชาติจีน ทั้งนี้สาเหตุที่สำคัญมาจากความไม่พอใจของชาวมลายูเชื้อชาติอินเดียต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาลที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับกลุ่มคนเชื้อชาติอินเดียในมาเลเซียไม่ว่าจะเป็นความไม่เท่าเทียมจากการแบ่งแยกและเลือกปฏิบัติกับชาวมลายูเชื้อชาติอินเดียโดยเฉพาะจากนโยบายภูมิบุตรา ซึ่งเป็นนโยบายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการแก้ไขสถานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันระหว่างชาวมลายูเชื้อชาติมลายูกับชาวมลายูเชื้อชาติอื่นๆ นำไปสู่การไม่ได้ให้ความสำคัญทางเศรษฐกิจกับกลุ่มเชื้อชาติอินเดีย¹

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า แบบเรียนมีการแสดงให้เห็นถึงระบอบประชาธิปไตยทำให้เกิดความเป็นหนึ่ง ความคิดที่ทำให้ผู้อ่านเห็นว่าระบอบประชาธิปไตยนั้นเป็นการปกครองที่สามารถทำให้พลเมืองอยู่กันอย่างสงบและมีความสุข ตามนโยบายมาเลเซียหนึ่งเดียว (Satu Malaysia) ที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นในเรื่อง วาทกรรมความรักชาติ นโยบายนี้ได้บรรจุในตัวบทแบบเรียนเพื่อเน้นย้ำให้เกิดการประกอบสร้างวาทกรรม “เด็กดี” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(ตัวอย่างที่ 5)

Ini negara kita
 Usaha dilebarkan jurang perbezaan
 Marilah kita pertahankan perpaduan
 Nikmat keharmonian dirasai bersama.
 นี่คือนครของเรา
 อย่าขยายพื้นที่ของความต่าง
 มาเถอะพวกเรามาสร้างความเป็นหนึ่ง
 จงพอใจในความสามัคคีที่ได้รับร่วมกัน

Biar berlainan agama
 Biar berbeza kepercayaan
 Hasrat tetap sama
 Hidup bersatu dalam Malaysia
 Bina perpaduan, eratkan hubungan...
 ถึงจะต่างศาสนา
 ถึงจะต่างความเชื่อถือ
 แต่ความปรารถนานั้นเหมือนกัน
 ชีวิตที่เป็นหนึ่งในมาเลเซีย
 จงสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน จงเชื่อมความสัมพันธ์...

(Pendidikan Moral 6, p. 4)

การสร้างเด็กให้เป็นพลเมืองในแบบฉบับของมาเลเซียมีลักษณะที่มีการเน้นความเป็นพลเมืองแบบศาสนาอิสลาม หรือกล่าวคือ พยายามตีความให้ศาสนาอิสลามสัมพันธ์กับประชาธิปไตยด้วย ดังนั้น ประชาธิปไตยแบบพลเมืองในประเทศมาเลเซีย ยังคงมีรูปที่สามารถแปรผันหรือเปลี่ยนรูปได้ตลอดเวลาขึ้นอยู่กับสถานการณ์ทั้งปัจจัยภายใน ได้แก่ นโยบาย วัฒนธรรมการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เป็นต้น

สรุปได้ว่า ผลการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่สัมพันธ์กับอุดมการณ์ในวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียน ทำให้เห็นวาทกรรมที่สื่อผ่านแบบเรียน 5 วาทกรรม ได้แก่ วาทกรรมความรักศักดิ์ศรีของปัจเจกบุคคล วาทกรรมสถาบันครอบครัว วาทกรรมว่าด้วยพหุวัฒนธรรม วาทกรรมศาสนา และวาทกรรมความรักชาติที่มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบช่วยให้เห็นว่าความเป็นเด็กที่ดีในสังคมมาเลเซียได้ปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคมโดยตลอด ระยะเวลาที่แบบเรียนได้นำเสนอตัวบท ซึ่งมีส่วนทำให้เกิดความคิดหรืออุดมการณ์ที่สร้างความเป็นเด็กที่มีมารยาทดีเน้นการนำเสนอค่านิยมที่ตรงตามหลักศาสนา ความเป็นสมาชิกที่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นวาทกรรมที่อยู่คู่สังคมมาเลเซีย การนำเสนอเรื่องสิทธิเสรีภาพความเสมอภาค ความสามารถเป็นสังคมแบบปัจเจกนิยมเน้นตัวตนที่เป็นอิสระ ให้ความสำคัญกับสิทธิ ความต้องการ ความรู้สึกและการกระทำของตนเองจนนำไปสู่วาทกรรม “เด็กดี” ที่เน้นการเสริมให้เด็กมีความตั้งใจ เรียนรู้ กล้า มั่นใจ เป็นความพยายามที่จะสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของสังคมมาเลเซียที่การเปลี่ยนแปลงวาทกรรม“เด็กดี” ได้ขยับเข้าใกล้กับการให้สิทธิ เสรีนิยมมากขึ้น นอกจากนี้การใช้กลวิธีทางภาษาที่หลากหลายประกอบสร้าง

วาทกรรมต่างๆ ทำให้การนำเสนอความคิดเห็นน่าจะมีอิทธิพลต่อผู้อ่านมากขึ้น ประกอบกับสถานภาพที่ น่าเชื่อถือของผู้เขียนที่ทำให้คำแนะนำเหล่านี้น่าจะมีผลทางอุดมการณ์ต่อผู้อ่านเป็นอย่างมากด้วย

4.2 ปฏิบัติการทางวาทกรรมแบบเรียนมาเลเซีย

การศึกษาวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนตามแนวทางวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์นั้น ขึ้นตอนสำคัญประการหนึ่ง คือ การวิเคราะห์เกี่ยวกับกระบวนการผลิตและกระจายตัวบท ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ปฏิบัติการทางวาทกรรมของวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียน เพื่อทำให้เห็นภาพรวมของ บริบทที่แวดล้อมตัวบทวาทกรรม“เด็กดี” ว่าตัวบทเหล่านี้ถูกประกอบสร้างขึ้นมาได้อย่างไร เป็น พื้นฐาน ในการทำความเข้าใจกระบวนการประกอบสร้างตัวบทและวาทกรรม“เด็กดี” ในสังคมมาเลเซีย สำหรับการวิเคราะห์ตัวบทนั้น ผู้วิจัยได้นำเสนอในหัวข้อข้างต้นแล้ว การวิเคราะห์ปฏิบัติการทางวาทกรรมนั้นมี ประเด็นที่มุ่งพิจารณา ได้แก่ กระบวนการผลิตและกระจายตัวบท รวมถึงกระบวนการรับสารและตีความ ตัวบทซึ่งเป็นบริบทแวดล้อมที่ปรากฏในตัวบท ผู้วิจัยจึงมุ่งนำเสนอผลการวิเคราะห์ปฏิบัติการทาง วาทกรรมของวาทกรรม“เด็กดี” ที่ปรากฏ ในแบบเรียน 2 กลุ่มประเทศทั้งแบบเรียนมาเลเซียและ แบบเรียนไทย โดยมีประเด็นพิจารณา ได้แก่

4.2.1 กระบวนการผลิตและกระจายตัวบท

4.2.2 กระบวนการรับสารและตีความตัวบท

การพิจารณากระบวนการผลิตและกระจายตัวบทและกระบวนการบริโภคและตีความตัว บท ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยพิจารณาจากข้อมูลที่ปรากฏในตัวบทวาทกรรม แนวทางผลิตสื่อของสื่อ แบบเรียน รวมถึงข้อมูลที่ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับตัวบทวาทกรรมประเภทต่างๆ ผล การวิเคราะห์ปฏิบัติการทางวาทกรรมของวาทกรรม“เด็กดี” ที่ปรากฏในแบบเรียน มีรายละเอียดดังนี้

4.2.1 กระบวนการผลิตและกระจายตัวบท

กระบวนการผลิตและกระจายตัวบทวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนชุดภาษาและแบบเรียน รายวิชากลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (ประวัติศาสตร์: Sejarah), (คุณธรรม จริยธรรม: Pendidikan Moral)

4.2.1.1 นโยบายการผลิต

แบบเรียนของรัฐมาเลเซียนั้นเป็นตัวบทที่ผลิตโดยนักวิชาการและ ผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับการกลั่นกรองจากรัฐ ขั้นตอนการผลิตต่างๆ อยู่ในการควบคุมดูแลของภาครัฐทำให้แบบเรียนกลายเป็นตัวบทที่มีสถาบันรับรอง เป็นที่ยอมรับว่ามีคุณภาพน่าเชื่อถือ ต่างจากวาทกรรม สาธารณะประเภทอื่น ส่วนด้านวัตถุประสงค์ของการผลิตแบบเรียน นอกจากการผลิตขึ้นเพื่อใช้เป็น เอกสารที่ให้ความรู้ประกอบการสอนแล้ว แบบเรียนยังผลิตเพื่อปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่รัฐ

คิดว่าเหมาะสมและเป็นสิ่งที่ควรถ่ายทอดไปสู่ผู้เรียน ด้วยเหตุนี้กลายเป็นเครื่องมือที่รัฐใช้ถ่ายทอดวาทกรรมแก่เด็ก เยาวชนเพื่อเตรียมเด็กให้เป็นสมาชิกที่พึงประสงค์ของสังคมและประเทศชาติ

แบบเรียนมาเลเซียนั้นมีลักษณะการสื่อสารที่เหมือนกับแบบเรียนไทย กล่าวคือ การส่งสารและรับสารไม่ได้เกิดขึ้นในสถานที่และเวลาเดียวกัน ทั้งนี้เพราะผู้รับสารและผู้ส่งสารไม่ได้อยู่ในสถานที่หรือเวลาเดียวกันและการสื่อสารแบบเรียนนั้นมีลักษณะเป็นการสื่อสารที่มีสื่อกลางในการสื่อสาร ฉากของการสื่อสาร ตัวบท คือ แบบเรียนทั้ง 15 เล่ม ซึ่งประกอบด้วย 2 รายวิชา คือ 1) รายวิชาภาษา และ 2) รายวิชากลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (ประวัติศาสตร์: Sejarah), (คุณธรรม จริยธรรม: Pendidikan Moral) แบบเรียนเหล่านี้เป็นพื้นที่ที่ทำให้วาทกรรม “เด็กดี” สามารถสื่อสารไปยังผู้รับสารได้อย่างกว้างขวางในสังคมมาเลเซีย

ภาพ 4.1 แบบเรียนมาเลเซีย (กลุ่มข้อมูล)

แบบเรียนมีรูปแบบและวัตถุประสงค์เฉพาะมีการเรียบเรียงเนื้อหาเป็นบทๆ ซึ่งในแต่ละบทจะประกอบไปด้วยบทอ่านประจำบทเรียน ความรู้ที่ได้จากบทอ่านที่ผู้เรียบเรียงต้องการให้ผู้เรียนได้ศึกษาแต่ละบทเรียน แบบฝึกหัดหรือกิจกรรมท้ายบทเรียนเพื่อทวนความเข้าใจให้แก่ผู้เรียน รูปแบบของแบบเรียนดังกล่าวเป็นรูปแบบที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการผลิตแบบเรียนที่ต้องการใช้เป็นเอกสารประกอบการเรียนรู้ของผู้เรียน

นอกจากนี้ แบบเรียนมีลักษณะการสื่อสารที่เรียบเรียงขึ้นเพื่อต้องการชี้แจงให้ผู้เรียนที่เป็นผู้อ่านเข้าใจถึงสิ่งต่างๆ ทั้งความรู้ทางภาษาและความรู้เฉพาะรายวิชาและยังต้องการให้เข้าใจเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ รอบตัวผู้อ่าน วิธีปฏิบัติที่เป็นประโยชน์และเกิดคุณค่าแก่ผู้เรียนเมื่อผู้เรียนปฏิบัติ การสื่อสารประเภทนี้เป็นการแสดงให้เห็นว่า แบบเรียนเป็นวาทกรรมที่มีอำนาจ

เหนือผู้เรียนซึ่งเป็นผู้บริโภค ฐานะทางวิชาการที่ประกอบอยู่ในแบบเรียนจึงถ่ายทอดไปสู่ผู้เรียนได้โดยง่ายและปราศจากการถกเถียงหรือทักท้วง

บริบททางสังคมในช่วงที่เกิดการสื่อสารนี้ขึ้น คือ สังคมมาเลเซียนั้นเป็นช่วงที่มีความตื่นตัวและพบปัญหาอุปสรรคต่างๆ ซึ่งรัฐบาลมาเลเซียยังคงมุ่งสู่เป้าหมายตามวิสัยทัศน์ 2020 มีการปรับการปฏิบัติงานให้ได้ตามแผนท่ามกลางปัญหาอุปสรรค เพื่อที่จะทำให้ประเทศกลายเป็นประเทศพัฒนาแล้วต้องยืดเวลาออกไปอีก 10 ปี “วิสัยทัศน์ 2020” ก็จะกลายเป็น “วิสัยทัศน์ 2030” หากไม่แก้ไขยุทธศาสตร์ ด้วยเหตุนี้รัฐบาลใหม่ของมาเลเซียจึงตัดสินใจปรับแก้ยุทธศาสตร์สู่ ค.ศ. 2020 โดยการเริ่มนโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจขนาดใหญ่ เพื่อให้อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจให้เพิ่มขึ้นพร้อมทั้งประกาศนโยบาย “1 Malaysia” เพื่อย้ำความเป็นหนึ่งเดียวกันของสังคมโดยการกำหนดความคิดเกี่ยวกับการทำดีต่อสังคม กำหนดหน้าที่ให้ทำเป็นการให้ความสำคัญกับเด็ก แบบเรียนทำหน้าที่เป็นเสมือนพื้นที่ที่ทำให้เกิดการสื่อสารระหว่างผู้เขียนและผู้อ่าน สำหรับเวลาที่เกิดเหตุการณ์การสื่อสารนั้น ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของแบบเรียนเหล่านี้ คือ มีการตีพิมพ์เป็นจำนวนมาก ซึ่งมีการจัดทำและส่งต่อ แจกจ่ายไปยังโรงเรียนทั่วประเทศที่เกิดเหตุการณ์การสื่อสาร คือ สังคมมาเลเซีย แบบเรียนเหล่านี้เผยแพร่ในสังคมมาเลเซียนับตั้งแต่ช่วงเวลาที่มีการผลิตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ในช่วงที่มีการเผยแพร่แบบเรียน เหล่านี้ผู้อ่านย่อมสามารถรับสารได้เสมอ

นอกจากนั้น ครูยังสามารถให้ผู้เรียนเล็งเห็นคุณค่าเพื่อการเรียนรู้ที่เข้าใจมากขึ้น แต่ละบทจะมีคำชี้แจง ดังนี้

รูปแบบ คือ การอธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจถึงคุณค่าของเนื้อเรื่องในบทนั้นๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติอย่างได้ผลที่ชัดเจน การรวบรวมความคิด คือ ความเข้าใจของเนื้อหาโดยเรียนรู้ผ่านกิจกรรมต่างๆ และสามารถสรุปแนวคิดโดยมีเหตุผล ความรู้สึกและการปฏิบัติตนของการมีจริยธรรม การเพิ่มเติมคือการเพิ่มประสบการณ์จากหลากหลายกิจกรรม ทำทลายความคิดโดยมีเหตุผล ในการตัดสินใจสิ่งที่ดีในแต่ละสถานการณ์ ความสามารถคือ กิจกรรมต่างๆที่สอดคล้องกับเนื้อหาเพื่อเพิ่มความเข้าใจ คุณค่าคือ การชื่นชมเหตุผลของผู้เรียน ความรู้สึกและการมีจริยธรรมที่ดี เช่น แบบทดสอบการเติมช่องว่าง การเขียนผลที่ได้รับ การตอบคำถามต่างๆ และอื่นๆ

เนื้อหาเพิ่มเติมในแบบเรียนยังมีอีก ดังนี้ “คุณทราบหรือไม่” คือเนื้อหาเพิ่มเติมที่อธิบายความหมายของคำหรือข้อความ เป็นต้น “บันทึกของครูคือ คำแนะนำในการสอนของครูและกิจกรรมเพิ่มเติม” “ผลการเรียนรู้” คือ จุดประสงค์ในการเรียนการสอนตามหลักจริยธรรมศึกษาขั้นพื้นฐาน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

Baca dan fahami.

Korena tinggal bersama-sama dengan ibunya di rumah.

Pada suatu hari, Korena sakit perut. Ibunya memaklumkan perkara tersebut kepada jirannya, Encik Sunder. Encik Sunder menawarkan diri untuk membawa Korena ke hospital bagi mendapatkan rawatan. Beliau menunggu Korena di hospital sehingga ayah Korena tiba. Setelah sembuh dan pulang ke rumah, Korena bersama-sama dengan keluarganya berkunjung ke rumah Encik Sunder untuk menyampaikan penghargaan. Mereka membawa buah tangan dan kad untuk diberikan kepada Encik Sunder sebagai tanda terima kasih.

อ่านและทำความเข้าใจ

โกรีนาอาศัยอยู่ที่บ้านพร้อมแม่ของเขา ในวันหนึ่งโกรีนาปวดท้อง แม่ของเขาได้เล่าเหตุการณ์นั้นให้คุณชันเดอร์ เพื่อนบ้านของเขาฟัง คุณชันเดอร์จึงเสนอตัวพาโกรีนาไปรักษาตัวที่โรงพยาบาล คุณชันเดอร์ได้เฝ้าโกรีนาจนกระทั่งพ่อโกรีนามาที่โรงพยาบาล หลังจากที่ยายป่วยและได้กลับบ้านแล้ว โกรีนาพร้อมกับครอบครัวได้ไปเยี่ยมคุณชันเดอร์ เขาได้ซื้อของฝากและการ์ดไปให้คุณชันเดอร์เพื่อเป็นการขอบคุณ

(Pendidikan Moral 6, p. 25)

Kepada:

Encik Sunder dan keluarga,

Kami amat berterima

kasih atas bantuan yang

diberikan. Kami berasa

gembira kerana mempunyai

jiran yang prihatin.

Terima kasih.

Daripada: Korena dan keluarga

แต่... คุณซันเดอร์และครอบครัว

เราขอบคุณมากสำหรับการช่วยเหลือ เรามีความสุขที่มีเพื่อนบ้านที่เอาใจใส่
อย่างคุณ ขอบคุณค่ะ จาก โกรรีนาและครอบครัว

(Pendidikan Moral 6, p. 25)

Nyatakan bantuan Encik Sunder kepada Korena.

Bagaimanakah Korena menunjukkan penghargaan kepada Encik Sunder?

Ceritakan perasaan Korena apabila dapat menunjukkan penghargaan tersebut.

Nyatakan cara kamu menghargai sumbangan jiran.

จงบอกความช่วยเหลือของคุณซันเดอร์ต่อโกรรีนา

โกรรีนาแสดงออกถึงคุณค่าต่อเพื่อนบ้านของเขาคุณซันเดอร์อย่างไร

จงเล่าความรู้สึกของโกรรีนาเมื่อได้แสดงออกถึงคุณค่าของเพื่อนบ้าน

จงบอกวิธีการที่คุณให้คุณค่าต่อความมีน้ำใจของเพื่อนบ้านของคุณ

(Pendidikan Moral 6, p. 25)

Fahami situasi di bawah.

Situasi I

Angela telah tamat menduduki peperiksaan. Ibu Angela memberikan buku-buku ulang kaji Angela kepada Ruhil, anak jirannya yang bakal menduduki peperiksaan pada tahun ini. Ruhil berasa bersyukur dan mengucapkan terima kasih kepada ibu Angela kerana pemberian itu meringankan bebannya untuk membeli buku rujukan.

ทำความเข้าใจกับบริบทต่อไปนี้

บริบทที่ 1

แองเจลาได้สอบไล่แล้ว แม่ของแองเจลาจึงให้หนังสืออ่านเสริมของแองเจลาแก่รูฮิล ลูกเพื่อนบ้านที่กำลังจะสอบปีนี้ รูฮิลรู้สึกดีใจและขอบคุณแม่ของแองเจลาที่ได้แบ่งเบาภาระ

Situasi 2

Salleh berjalan kaki ke sekolah setiap hari. Ayah jirannya bersimpati lalu menghadiahkan sebuah basikal kepada Salleh. Salleh berasa lega kerana sumbangan tersebut telah memudahkannya ke sekolah.

บริบทที่ 2

ซอและห์เดินไปโรงเรียนทุกวัน พ่อของเพื่อนบ้านของเขาเห็นใจจึงให้จักรยานเป็นของขวัญ ซอและห์รู้สึกโล่งใจเพราะการได้รับความช่วยเหลือครั้งนี้ทำให้เขาสะดวกขึ้น

(Pendidikan Moral 6, p. 26)

จากการวิเคราะห์แบบเรียนมาเลเซีย ผู้วิจัยพบบทอ่านนี้จะปรากฏมากในรายวิชา ภาษา โดยบทอ่านส่วนนี้เป็นเนื้อหาส่วนที่สำคัญมากจะปรากฏเกือบทุกบทของแบบเรียนภาษาทุกเล่ม และทุกระดับชั้น และเนื้อหาที่ให้ความรู้เป็นเนื้อหาที่ผู้เรียบเรียงแบบเรียนต้องการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆ เช่น หลักปฏิบัติ เนื้อหาในรายวิชาที่ต้องการให้ความรู้ จากการศึกษาวเคราะห์เนื้อหาในส่วนนี้จะพบต่อจากส่วนของบทอ่านประจำบทเรียนของแบบเรียนเกือบทุกเล่ม ยกเว้นเพียงแบบเรียนบางเล่มที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเน้นเนื้อหาความรู้ จะปรากฏในส่วนต้นของบทเรียน อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมจะพบว่าแบบเรียนจริยธรรมศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เล่มนี้ เรียบเรียงขึ้นมาโดยยึดหลักจริยธรรมศึกษาขั้นพื้นฐานชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษา ซึ่งเกี่ยวกับหัวข้อดังนี้ เชื่อในพระเจ้า ความใจดี ความรับผิดชอบ การเคารพกัน การกล่าวคำขอบคุณ การให้เกียรติกัน ความรักและความห่วงใย ความยุติธรรม ความกล้าหาญ ความซื่อสัตย์ ความขยัน การร่วมมือกัน ความพอเพียงและการมีน้ำใจ ซึ่งในแต่ละบทผู้เขียนได้เจาะจงเป็นเรื่องๆ ตามหลักจริยธรรมศึกษาขั้นพื้นฐาน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีเทคนิคและวิธีการมากมายในการเรียนการสอน ไม่ว่าจะเป็นการแสดงบทบาทสมมติ การเล่าเรื่อง การร้องเพลง การเล่นเกม การสนทนา และอักษรไขว้ เพื่อเพิ่มความเข้าใจของเนื้อเรื่อง กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ยังมุ่งเน้นถึงความเข้าใจ และคุณค่าของจริยธรรมที่ตักต้อนนั่นก็คือ เหตุและผลของการมีจริยธรรมที่ดี ความรู้สึกและการปฏิบัติตน ซึ่งผู้เรียนสามารถเรียนรู้ผ่านกิจกรรมต่างๆที่ได้เตรียม

4.2.1.2 วัตถุประสงค์

จุดมุ่งหมายของแบบเรียน จากการศึกษาหลักการและวัตถุประสงค์ของแบบเรียนมาเลเซียทั้ง 2 รายวิชา คือ 1) รายวิชาภาษา และ 2) รายวิชากลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

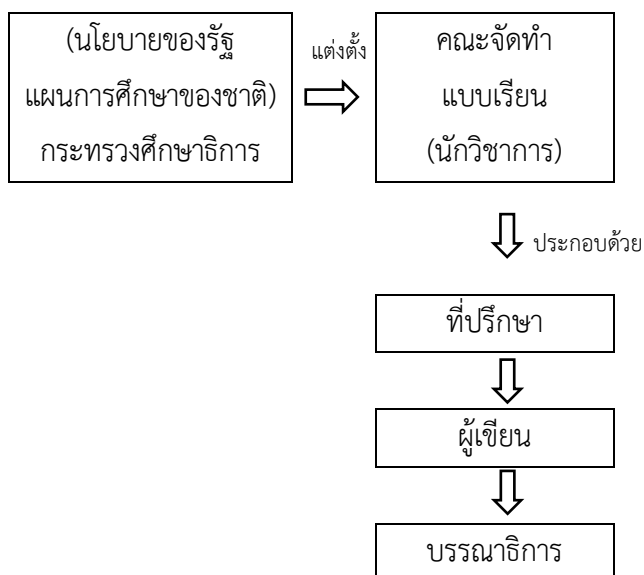
(ประวัติศาสตร์: Sejarah), (คุณธรรม จริยธรรม: Pendidikan Moral) แสดงให้เห็นว่า เป้าหมายสำคัญของการผลิตแบบเรียนนั้นประกอบด้วยจุดมุ่งหมาย คือ จุดมุ่งหมายประการแรก เป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการเรียนการสอนรายวิชาของหลักสูตร เป็นจุดที่มุ่งเน้นผลทางด้านการเรียนแก่ผู้เรียนซึ่งเป็นผู้ใช้แบบเรียน อีกหนึ่งจุดมุ่งหมายของการผลิตแบบเรียน คือ เพื่อใช้ปลูกฝังความคิดในเชิงวาทกรรมต่างๆ มีความสามารถที่ดี มีกิริยามารยาทที่งดงาม และสามารถช่วยเหลือสังคมและประเทศชาติได้อย่างเต็มเปี่ยมมากยิ่งขึ้น

จากการศึกษาหลักการและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้เรียบเรียงแบบเรียนจำเป็นต้องใช้เป็นหลักสำคัญของการเรียบเรียงแบบเรียน พบว่า หลักสูตรมีการระบุความมุ่งหมายของหลักสูตรเกี่ยวกับการฝึกอบรมผู้เรียนให้มีคุณสมบัติต่างๆ ตามธรรมชาติของรายวิชา ดังเช่น รายวิชาคุณธรรมจริยธรรมจะกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของแบบเรียน ว่าได้เขียนอ้างอิงตามเอกสารของหลักสูตรมาตรฐานและการประเมินการศึกษาจริยธรรม หลักสูตรมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา หัวข้อการศึกษาจริยธรรมปีที่ 6 คือ ฉันทและประเทศชาติ ได้เฉพาะเจาะจงต่อความเข้าใจ ตลบันดาลใจและคุณค่าการปฏิบัติที่ได้ พัฒนาประกอบด้วย 14 คุณค่า นั่นก็คือ ความศรัทธาต่อพระเจ้า จิตใจงดงาม มีความรับผิดชอบ การขอบคุณ ให้เกียรติ ความรัก ความยุติธรรมความกล้าหาญ ความซื่อสัตย์ ความขยัน ความสามัคคี ความพอเพียง และจิตสาธารณะ รายวิชาการศึกษาจริยธรรมเล่มนี้เปรียบเสมือนความพยายามอย่างหนึ่ง เพื่อสอนผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่มีจริยธรรมและคุณธรรมโดยจะเน้นในแง่มุมในการให้ความร่วมมือส่งเสริมจริยธรรม สำนึกจริยธรรมและการกระทำจริยธรรมซึ่งแบบเรียนได้สร้างขึ้นครอบคลุมข้อมูลเหล่านี้

นอกจากนี้ จากการศึกษาวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนรายวิชาดังกล่าว ยังพบว่า มีการระบุวัตถุประสงค์เพื่อปลูกฝังเจตคติที่ดีเกี่ยวกับภาษาแก่ผู้เรียนรวมอยู่ด้วยแบบเรียนพยายามที่จะปลูกฝังคุณลักษณะบางประการที่รัฐเห็นว่าดีให้เกิดมีในตัวผู้เรียน ซึ่งเห็นได้จากการตั้งชื่อเรื่องของแบบเรียน เป็นการสะท้อนให้เห็นวัตถุประสงค์ของการผลิตแบบเรียนที่รัฐต้องการมุ่งเน้นเป็นพิเศษในแต่ละชั้นปี เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เกิดขึ้นในระยเวลานั้นๆ เป็นการผลิตซ้ำวาทกรรมของผู้มีอำนาจในสังคมไปสู่ผู้เรียนและสามารถปกครองและควบคุมสังคมได้ง่ายขึ้น

4.2.1.3 ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต

การผลิตแบบเรียน มีผู้ที่เกี่ยวข้องสรุปได้ ดังนี้

ภาพ 4.2 ผู้เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียน

จากการศึกษาลักษณะการสื่อสารในแบบเรียนพบว่า มีสถานการณ์การสื่อสารที่สำคัญ 2 สถานการณ์เช่นเดียวกับแบบเรียนของไทย คือ สถานการณ์ของผู้ผลิตแบบเรียนและสถานการณ์ของผู้ใช้แบบเรียน ฉะนั้นผู้สังสารในสถานการณ์การสื่อสารของแบบเรียนจะประกอบไปด้วยกลุ่มผู้เขียนหรือผู้เรียบเรียงตัวบทซึ่งเป็นผู้สังสารในสถานการณ์ของผู้ผลิตตัวบทและกลุ่มครูผู้สอนที่เป็นผู้สังสารในสถานการณ์การใช้แบบเรียน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) กลุ่มผู้เขียนหรือผู้เรียบเรียงตัวบทแบบเรียน ซึ่งเป็นผู้จัดทำ ผลิตตัวบทประกอบไปด้วย ครู อาจารย์ จากสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการการศึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิต่างๆ ที่ได้รับการแต่งตั้งขึ้นจากรัฐบาลตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประถมศึกษา ตามกระทรวงศึกษาธิการมาเลเซีย โดยคณะกรรมการนั้นจะหมายรวมถึงบรรณาธิการที่รับผิดชอบในส่วนเนื้อหาของเนื้อหาและเนื้อเรื่อง ซึ่งเป็นผู้ควบคุมเนื้อหาโดยรวมและมีสิทธิ์ในการพิจารณาเลือกเรื่องที่จะตีพิมพ์ และกรรมการอีกส่วนหนึ่งก็จะทำหน้าที่เผยแพร่และแจกจ่ายแบบเรียนไปยังส่วนต่างๆ ของประเทศและผู้เขียนเหล่านี้ก็ได้มาเขียนเนื้อเรื่อง เรื่องราวแบบเรียนของแต่ละรายวิชา เช่น

- ผู้เขียนแบบเรียนของกระทรวงศึกษาธิการมาเลเซีย อาทิ

ผู้เขียน : กาลาเดวี (Kaladevi a/p), อาร์มูกัม (Arumugam), มาเกชวาริ (Mageswari a/p), เปอรูมัล มูดาลิ (Perumal Mudali), วิชาลาชี (Vishalache a/p), บัลอัคริซนา

(Balakrishnan), อับดุลเลาะ หมัดอีซา(Abdullah bin Mat Isa), ซีตี ชาระห์ บินตี อับดุล มาลิก (SITI SARAH BINTI ABDUL MALEK), อามิร ฮัสลิน บิน ลิน (AMIR HAZLIN BIN LIN), ฮาดียะฮ์ บินตี ยูสุฟ (KHADIJAH BINTI YUSUF)

บรรณาธิการ : ซีตีมีซณี กอซปิน(Siti Masni binti Kospin), อัจรีนา มูฮำหมัดเซน (Azrina binti Md. Zain)

คณะกรรมการการควบคุมประสิทธิภาพ ศูนย์ภาษาและหนังสือ:

ฮายีซารีน อีสมาอิล, ชูว ชู ตี และมูฮำหมัด อัจมี อาบูบากัร

คณะกรรมการการควบคุมประสิทธิภาพ, แผนกแบบเรียน

กระทรวงศึกษาธิการมาเลเซีย

องค์กร/สถาบันที่ได้ให้ความร่วมมือและอนุญาตในผลงานหรือเนื้อหา
ผลิตขององค์กรที่เอามาใช้เป็นสื่อการเรียนการสอน

โรงเรียนตามันตุนดอกเตอร์อิสมาอิล 1, โรงเรียนตามันตุนดอกเตอร์อิส
มาอิล 2, คุณชูว ชู ตีและครอบครัว,คุณจายาโกปีและครอบครัว

สำนักงานการศึกษาเขตพื้นที่จังหวัดกัวลาลัมเปอร์

(Pendidikan Moral and Bahasa Malaysia, 2013)

จากการศึกษาผู้เรียบเรียง/ผู้แต่ง/ผู้เขียนแบบเรียนนั้นจะเป็นคณะกรรมการที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษาในหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานการศึกษาเขตพื้นที่กัวลาลัมเปอร์ กระทรวงศึกษาธิการรับรองหรือแต่งตั้งให้เป็นผู้เรียบเรียงจัดทำแบบเรียน แสดงให้เห็นว่าผู้ที่สามารถเป็นผู้ผลิตตัวบทจะเป็นบุคคลที่เป็นกลุ่มเฉพาะต้องได้รับการแต่งตั้งอย่างถูกต้องจากภาครัฐจึงผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการผลิตตัวบท ด้วยเหตุนี้การผลิตตัวบทกรรมในแบบเรียนจึงสงวนไว้เฉพาะกลุ่มคนบางกลุ่มเท่านั้นที่เป็นผู้ได้รับอนุญาตจากรัฐเช่นเดียวกับแบบเรียนของไทย

ผู้วิจัยพบว่า แบบเรียนเป็นวาทกรรมที่รัฐเป็นผู้ควบคุมการผลิตและคัดเลือก เขียนโดยอาศัยเอกสารพื้นฐาน นั่นคือ หลักสูตรโรงเรียนประถมศึกษาก่อนที่แผนกการพัฒนาหลักสูตร กระทรวงศึกษาธิการมาเลเซียได้จัดเตรียมไว้ การเขียนแบบเรียนนี้ได้เน้นการปฏิรูปหลักสูตรแห่งชาติ ที่เริ่มเมื่อปีพุทธศักราช 2554 พื้นฐานของการเขียนแบบเรียน เช่น แบบเรียนจริยธรรมศึกษามีเป้าหมาย คือ การทำให้มนุษย์ประพฤติตนที่ดีอย่างสมบูรณ์และสามารถสนับสนุนความสามัคคีและความมั่นคงของชาติพร้อมกับสังคมโลก การระบุนายละเอียดยุคเหล่านี้ให้ผู้อ่านทราบนั้นมีผลในการสร้างความเชื่อมั่นว่าแบบเรียนมีความสมบูรณ์ถูกต้องตามหลักวิชาการและมีความเหมาะสมกับผู้เรียนในการเรียนรู้ ทั้งนี้แบบเรียนยังแฝงวาทกรรมบางประการที่สอดแทรกอยู่ในแบบเรียนเป็นเครื่องมือในการสืบทอดวาทกรรมของรัฐไว้ด้วย

2) กลุ่มครูผู้สอน เป็นผู้ส่งสารในสถานการณ์การใช้ตัวบทแบบเรียนในห้องเรียนหรือในชั้นเรียน ซึ่งถือได้ว่า ครูผู้สอนเป็นผู้ส่งสารไปยังผู้รับสารเป็นการตอกย้ำว่าแบบเรียนกลายเป็นวาทกรรมที่มีความน่าเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับส่งผลให้ผู้เรียนยอมรับและเชื่อมั่นว่าตัวบทของแบบเรียนนั้นมีความถูกต้องและน่าเชื่อถือมีคุณค่าสำหรับผู้เรียนทำให้ตัวบทเนื้อหาต่างๆ ในแบบเรียนสามารถถ่ายทอดไปยังผู้เรียนได้ง่าย พร้อมกับวาทกรรมที่แฝงหรือปรากฏอยู่ในแบบเรียนนั้นด้วย

ผู้รับสาร ผู้รับสารของแบบเรียน คือ ผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาเช่นเดียวกับแบบเรียนไทย

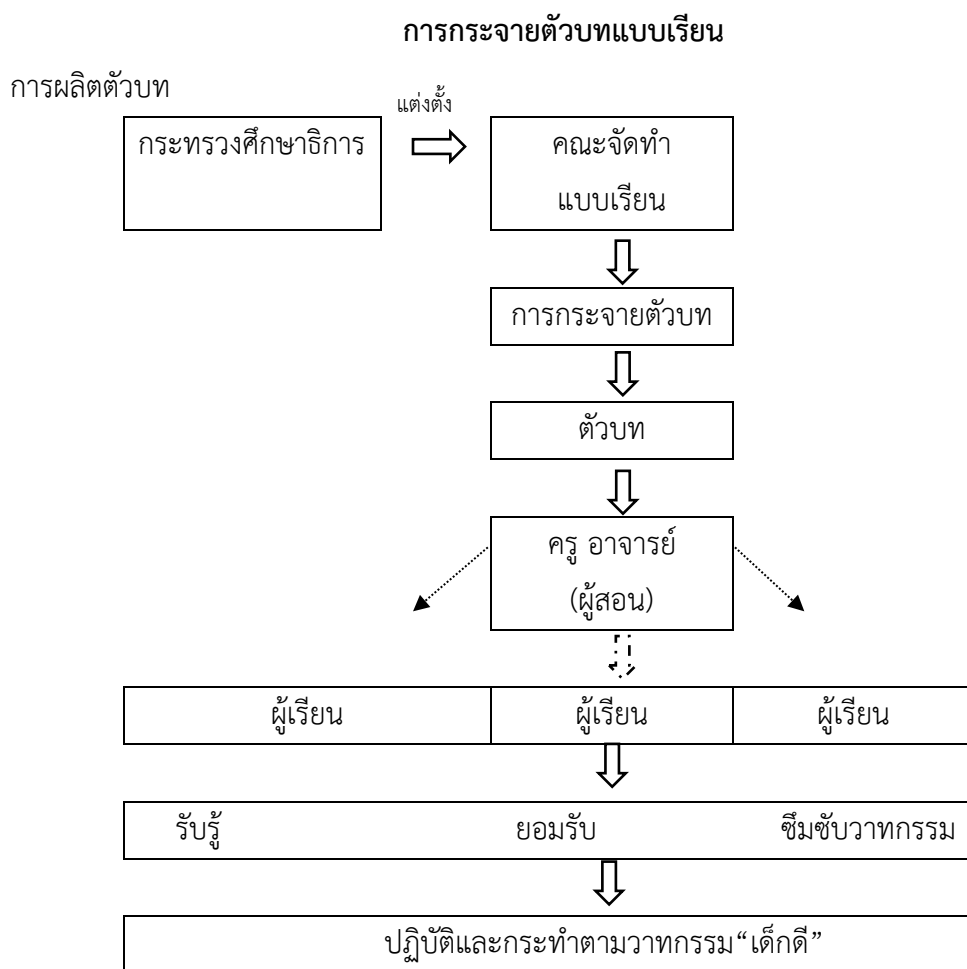
นอกจากนี้ ในส่วนต้นของแบบเรียนและเนื้อหาที่มีคำนำ คำแนะนำสำหรับผู้เรียน การเขียนแบบเรียนนั้นได้เขียนในทุกรูปแบบวิธี เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียน การเขียนแบบเรียนในรายวิชากลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (ประวัติศาสตร์: Sejarah), (คุณธรรม จริยธรรม: Pendidikan Moral) นี้อาศัยแนวความคิด “สามในหนึ่ง” นั่นก็คือ เป็นแบบเรียน หนังสือกิจกรรม และหนังสือชี้แนะสำหรับคุณครู ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้นั้นจะขึ้นต้นด้วยการระบุแนวความคิด การประเมินค่า ตามด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ ความรู้ที่คงทน การพัฒนา การส่งเสริมและส่งท้ายด้วยการประเมินผลร่วมกันหรือสรุปร่วมกัน ตามมาตรฐานการเรียนรู้แสดงให้เห็นว่าแบบเรียนมีกลุ่มเป้าหมายหลัก คือ ผู้อ่านที่เป็นเด็ก อย่างไรก็ตาม ผู้อ่านทั่วไปในสังคมก็สามารถรับสารจากแบบเรียนเหล่านี้ได้เช่นกัน เนื่องจากแบบเรียนยังสามารถดำเนินการนอกห้องเรียน แบบบันทึกของครูมีไว้เพื่อช่วยให้รูปแบบการประเมินผลนั้นเข้มข้นและดำเนินกิจกรรมตามที่วางไว้

ผู้ร่วมเหตุการณ์อื่นๆ นอกจากผู้ส่งสารและผู้รับสารดังกล่าวแล้วยังพบผู้ร่วมเหตุการณ์การสื่อสารเหล่านี้ คือ หน่วยงานของรัฐด้านการศึกษา ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการมาเลเซีย สำนักงานการศึกษาเขตพื้นที่จังหวัด เช่น สำนักงานการศึกษาเขตพื้นที่จังหวัดกัวลาลัมเปอร์ เป็นต้น เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่แต่งตั้งมอบหมายให้บุคคลหรือคณะบุคคลทำหน้าที่เป็นผู้เรียบเรียงแบบเรียน รวมถึงพิจารณาอนุญาตให้แบบเรียนฉบับนั้นใช้เป็นแบบเรียนในโรงเรียน รวมถึงพิจารณาอนุญาตให้ใช้แบบเรียนในโรงเรียนได้ ที่หน่วยงานของรัฐทำหน้าที่ดูแลระบบการศึกษาของชาติและเข้ามามีส่วนร่วมนั้น ผู้ใช้แบบเรียนมีความเชื่อมั่นว่าเอกสารเหล่านี้มีมาตรฐานเหมาะสมกับผู้อ่านในระดับชั้นนั้นๆ ด้วยเหตุว่า กระบวนการผลิตอยู่ในการกำกับดูแลของหน่วยงานภาครัฐโดยตรง

4.2.1.4 การกระจายตัวบท

ส่วนด้านการกระจายตัวบท พบว่า แบบเรียนเป็นวาทกรรมที่ได้รับการรับรองให้ใช้ในระบบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐซึ่งทุกคนจำเป็นต้องเข้ารับการศึกษาในระดับนี้ตามที่รัฐกำหนด เด็กทุกคนที่เข้ารับการศึกษาตามระบบนี้ซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ และกระจายอยู่ในส่วนต่างๆ

ของประเทศจึงจำเป็นต้องใช้แบบเรียนเหล่านี้ในการศึกษา แบบเรียนจึงเป็นวาทกรรมที่สามารถเข้าถึงคนกลุ่มต่างๆ ของประเทศได้โดยง่ายและไม่จำกัด ประกอบกับการที่แบบเรียนยังมีลักษณะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์จึงสามารถผลิตซ้ำตามความต้องการของผู้อ่าน ได้อย่างไม่จำกัดเช่นกัน แบบเรียนจึงเป็นวาทกรรมที่สามารถเข้าถึงคนกลุ่มใหญ่ซึ่งการผลิตตัวบทและการกระจายตัวบทปรากฏเป็นผังภูมิต่อไปนี้

ภาพ 4.3 การกระจายตัวบทแบบเรียน

จากแผนภาพข้างต้น พบว่า กรอบคิดทางสังคมที่ผู้มีอำนาจในการสร้างแบบเรียนคาดหวังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสังคมตามวาทกรรมนั้นๆ นำไปสู่การสร้างแบบเรียน เมื่อผู้เรียนเรียนแล้วจึงเกิดการยอมรับ ซึมซับ รับรู้ ส่งผลให้มีการคงอยู่ของชุดวาทกรรมทางความคิดนี้ในสังคม ดังนั้น วาทกรรม“เด็กดี” จึงมีการส่งผ่านจากระดับสังคมสู่ระดับการผลิตตัวบท สู่ระดับการ

เรียนการสอนในโรงเรียนและวาทกรรม“เด็กดี” นั้น จะส่งผ่านจากระดับการบริโภคตัวบทสู่ระดับสังคมเช่นกัน

จากการที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามในโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างโดยการสังเกตและการสัมภาษณ์ ตลอดจนการศึกษเอกสารและข้อมูลเชิงประจักษ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจะนำเสนอโดยเรียงตามลำดับเป็นด้านๆ ดังนี้ คือ การวางแผนและเตรียมการสอน การนำเข้าสู่บทเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียนรู้ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน การสรุปบทเรียน การวัดและการประเมินผลและปัญหาในการจัดการเรียนการสอน

1. การวางแผนและเตรียมการสอน

เพื่อให้บรรลุนโยบายและปรัชญาการศึกษาแห่งชาติมาเลเซีย โรงเรียนทั้ง 3 แห่ง โรงเรียนสาริ อินเดอร่า (Sekolah Sari- Indera), โรงเรียนบุตรา (Sekolah Putra) และโรงเรียนกายัง (sekolah Kayang) นี้ได้กำหนดเป้าหมายการจัดการศึกษาไว้อย่างชัดเจน นโยบายในการพัฒนาและส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โดยผ่านรูปแบบและทัศนคติอิสลามซึ่งการพัฒนาที่เห็นได้ชัดอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อการเตรียมโลกทัศน์และนำกระบวนการอิสลามมาใช้ในการวิจัย ในการเรียนการสอนตลอดจนเพื่อเตรียมแผนการสอนและรูปแบบการสอนสำหรับรายวิชาในหลักสูตร KBSR และรายวิชาอื่นๆ (The Merkuri Project, 2001)

การเตรียมการสอน

การสร้างความสำเร็จเกี่ยวกับการนำเทคนิคการสอนและประสบการณ์ของครูมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุผลหรือประสบความสำเร็จ คือ การนำกระบวนการอิสลามมาใช้ในการวิจัย ซึ่งแนวทางการดำเนินการสอน จากการสัมภาษณ์ คอลีฟะห์ บินตี ซะรี (Khalifah binti Saari) เป็นหัวหน้าฝ่ายวิชาการของโรงเรียนบุตรา (Sekolah Putra) ได้อธิบายว่า

“การเรียนการสอนที่นี่ ได้มีการเคลื่อนไหวครูเกี่ยวกับระบบการสอนที่นำหลักการปฏิบัติที่ดีมาใช้สอนควบคู่กับแบบเรียน เนื่องจากกระบวนการนำอิสลามมาบูรณาการความรู้มาช่วยเสริม สร้างลักษณะที่ดีของนักเรียนและในทุกรายวิชาเราได้แต่งตั้งหัวหน้า เพื่อการบริหารจัดการและการช่วยดู (นิเทศ) ครู โดยภาพรวมเราจะแยกองค์ประกอบที่ไม่ใช่อิสลามออกและนำเข้าองค์ประกอบที่เป็นอิสลามโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติการดำเนินชีวิตของ

มุสลิม ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา พระเจ้า มนุษย์ ความรู้ ค่านิยม โลกนี้ และอื่นๆ เราได้นำองค์ประกอบพวกนี้เข้าไปในรายวิชา”

(Khalifah binti Saari, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 ตุลาคม 2562)

และทางโรงเรียนมีการจัดประชุมและอบรมเกี่ยวกับการเรียนการสอนแบบบูรณาการเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

“เราได้มีการจัดประชุมครูเกี่ยวกับเรื่องนี้ (การจัดรูปแบบการสอน) มากกว่า 2 ครั้งต่อเดือน เพื่อแลกเปลี่ยนรูปแบบการสอนที่ช่วยให้นักเรียนเข้าใจและปรับนิสัยของเด็กในการอยู่ในโรงเรียน ส่งผลต่อเนื้องานกับนิสัยและลักษณะที่ติดตัวเด็ก”

(Khalifah binti Saari, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 ตุลาคม 2562)

คำให้สัมภาษณ์ข้างต้นสอดคล้องกับคำพูดของหัวหน้ากลุ่มวิชาภาษา ญาวเฮล บินตี ออวัง (Jawahil binti Awang, 22 ตุลาคม 2562) ที่ได้อธิบายแก่ผู้วิจัยว่า “โรงเรียนมีการเตรียม การสร้างความเข้าใจแก่ครูใหม่ในการสอนแบบบูรณาการค่านิยมอิสลามผ่านการประชุมชี้แจงก่อนเข้าทำการสอนในรายวิชานั้นๆ” นอกจากนี้ครูได้เตรียมความพร้อมตนเองในเรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาบทเรียนจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มศึกษาเพื่อพัฒนาบุคลากรครู (Marzuki bin Mahazir: ครูสอนรายวิชาภาษา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5, สัมภาษณ์: 22 ตุลาคม 2562) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า “กิจกรรมเพื่อพัฒนาบุคลากรครูเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยทำให้ครูสามารถนำความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบ เทคนิคการสอนมาใช้ในการบูรณาการในการสอน”

ในการเตรียมการสอนภาษาโดยใช้กระบวนการการสอนที่ครูผู้สอนผ่านการปูพื้นฐานทางการถ่ายทอดเนื้อหาและต้องค้นคว้าองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องจากมุมมองของการสอนเพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมและสามารถยึดถือไปปฏิบัติได้ในชีวิตจริง นอกจากนี้ ต้องใช้ฝึกทักษะในเรื่องดังกล่าวด้วย จากการสัมภาษณ์ครูสอนรายวิชาภาษา มาซูกิ บิน มาฮาซิริ (Marzuki bin Mahaziri)

“(การบูรณาการการสอนผ่านการเข้าใจตัวเด็ก) ไม่ลำบากหรือหาค่า ถ้าเรารู้ว่าการที่เราศึกษาหาความรู้มันเพื่ออะไร เพราะว่าสำหรับมุสลิมมัน การศึกษาหาความรู้มันมีจุดมุ่งหมายเพื่อจะให้รู้จักอัลลอฮ์ (พระเจ้า) ไม่ใช่เพื่อใช้ในการสอบอย่างเดียว ดังนั้น ถ้ารู้เช่นนี้ ครูก็มีหน้าที่ให้ความรู้แก่นักเรียนเพื่อให้รู้จักอัลลอฮ์ (พระเจ้า)”

(Marzuki bin Mahaziri, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 ตุลาคม 2562)

อย่างไรก็ตาม ในการเตรียมตัวสอนสำหรับครูที่มีพื้นฐานศาสนาน้อย ต้องศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับอิสลามเพิ่มเติมโดยการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองและจากผู้รู้หรือครูที่สอนรายวิชาทางด้านอิสลามศึกษาในโรงเรียน

การวางแผน

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กล่าวมาข้างต้น โรงเรียนมีนโยบายให้ครูจัดทำแผนการสอนที่สามารถนำไปสอนโดยใช้กระบวนการที่สามารถสอนเนื้อหาพร้อมทั้งสอดแทรกคุณธรรมแบบอิสลามานูวัตร์ ในช่วงที่มีการดำเนินการสอนได้กำหนดให้ครูทุกรายวิชาจัดทำแผนการสอนโดยการบรรจุโลกทัศน์และค่านิยมอิสลามไว้ ดังคำยืนยันดังกล่าวเป็นของซีตี นูร์ชูฮาตา บินตีมุซา เป็นฝ่ายหลักสูตรโรงเรียนกายัง (Sekolah Kebangsaan Kayang) ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในการปรับปรุงหลักสูตร ได้กล่าวว่า

“ช่วงเริ่มแรกของการดำเนินการปรับหลักสูตรเราได้ทำการตรวจสอบบันทึกการสอนของครู พบว่า ครูได้บรรจุแนวทางการอิสลามานูวัตร์ไว้ในส่วนของบทนำหรือเนื้อหาในส่วนขอเสนอแนะเพิ่มเติม อย่างไรก็ตามภายหลังการสอนได้รับความท้าทายจากการปรับปรุงหลักสูตร KBSR ใหม่ ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรมต้องใช้ภาษาอังกฤษแทนภาษามาเลย์ การสอนดังกล่าวจึงเกิดการชะลอระยะหนึ่ง การใช้กระบวนการอิสลามานูวัตร์จึงขึ้นอยู่กับจิตสำนึกและประสบการณ์ของครูผู้สอน”

(Siti Noorshuhada binti Musa, ผู้ให้สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2562)

อย่างไรก็ตาม ทางโรงเรียนยังได้กำชับส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการสอนที่กำหนดตามโนทัศน์และค่านิยมอิสลามไว้ในบันทึกการสอนจากการสัมภาษณ์รองครูใหญ่ฝ่ายวิชาการ ชัมสุน บิน อารีฟีน (Shamsul bin Ariffin) ได้ชี้แจงว่า

“ทางโรงเรียนได้ประชุมชี้แจงครูและได้มีการกำชับส่งเสริมให้มีการกำหนดค่านิยมที่ดีในแบบบันทึกการสอน”

(Shamsul bin Ariffin, ผู้ใหญ่สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2562)

ฮาเล็ม บิน สุไลมาน (Halem bin Sulaiman) ครูผู้ซึ่งมีประสบการณ์ในการสอนที่โรงเรียนกายัง (Sekolah Kebangsaan Kayang) และเป็นผู้ที่เคยมีส่วนร่วมได้กล่าวถึงการเตรียมการสอนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการสอนในรายวิชาไว้ว่า

“หากเราทำเช่นนี้เรานั่งลง (รวมกัน) ดูทุกหัวข้อในวิชาคุณธรรม จริยธรรม หรือ ประวัติศาสตร์ อย่างเช่นรายวิชาจริยศึกษา: PENDIDIKAN MORAL หากเราสอน เรื่อง “ความซื่อสัตย์” เราหาอายัดอัลกุรอานและหะดีษที่กล่าวถึงเกี่ยวกับความ ซื่อสัตย์ เพื่อทำเป็นแนวทางให้ (ครู) ผู้ที่มาที่หลังได้ดูเป็นตัวอย่าง แต่ปัจจุบันไม่ได้มี บรรจุในแผนการสอน เพราะแผนการสอนที่ทำในปัจจุบันนั้นเป็นแบบสรุปสั้น แต่ก่อนโรงเรียนให้เราทำ¹(การอิสลามานูวัตรงค์ความรู้ในการเรียนการสอน) แต่ในตอนนี้อยู่กับครูผู้สอน”

(Halem bin Sulaiman, ผู้ให้สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2562)

ส่วน นาวาเราะห์ บินตี มาต (Nawaroh binti Mat) ครูผู้สอนรายวิชาประวัติศาสตร์ที่เข้ามา สอนรุ่นหลังๆ ให้ความคิดเห็น ไว้ดังนี้

“ในบันทึกการสอนไม่ได้เขียนระบุไว้¹แต่จะเตรียมเพื่อการสอดแทรกค่านิยมอิสลาม เพิ่มเติมในชั้นเรียน”

(Nawaroh binti Mat, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 ตุลาคม 2562)

“ในการบันทึกการสอนมีการระบุค่านิยมในบางหัวข้อเท่านั้น”

(Nawaroh binti Mat : ครูสอนรายวิชาประวัติศาสตร์, 19 มิถุนายน 2562)

จากการศึกษา สังเกตแผนการสอนในบางรายวิชาภาษา พบว่า มีการเพิ่มประเด็นเนื้อหาที่ เกี่ยวกับหลักปฏิบัติ ค่านิยมไว้ในแผนการสอน โดยจะนำหลักคำสอนที่เป็นบทบัญญัติอัลกุรอานและ อัลหะดีษ ค่านิยมและนักปราชญ์มุสลิมที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสอดแทรกไว้ในช่องตารางสำหรับระบุ ค่านิยม โดยภาพรวม การวางแผนการสอนนั้นทางโรงเรียนได้มีนโยบายให้ครูผู้สอนสอดแทรกค่านิยม (อิสลามและศาสนาอื่นๆ) ในบันทึกการสอน แต่ในระยะหลังๆ ให้อยู่ในความรับผิดชอบของครูผู้สอน ในการจัดทำแผนการสอนที่มีการระบุค่านิยม ดังนั้น จะพบว่าครูบางคนได้มีการจัดทำบันทึกการสอน ในบางรายวิชาโดยการระบุหรือกำกับค่านิยมไว้ในบางหัวข้อ

การเตรียมสื่อการเรียนรู้

การเตรียมสื่อการเรียนรู้เพื่อให้การสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ¹ครูผู้สอนมีการเตรียม เนื้อหาและสื่อในการจัดการเรียนการสอนตลอดจนการใช้แหล่งการเรียนรู้เพื่อการศึกษาค้นคว้าความรู้ เพิ่มเติมในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการค่านิยมในรายวิชาภาษา ประวัติศาสตร์ ครูส่วนใหญ่

ให้สัมภาษณ์ว่า เป็นหน้าที่ในการเตรียมสอน เตรียมเนื้อหาเกี่ยวกับค่านิยมที่ดีและมีการเตรียมสอนโดยใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ดังเช่น

“(แหล่งการเรียนรู้) อินเทอร์เน็ต สมัยนี้ความรู้สามารถเข้าถึงง่าย¹เราไม่ต้องโทษหรือตำหนิใครอีกแล้ว”

(Nawaroh binti Mat, ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2562)

จากคำบอกกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าครูผู้สอนรายวิชาประวัติศาสตร์และคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียนกายัง (Sekolah Kebangsaan Kayang) จะใช้สื่อที่เป็นอินเทอร์เน็ตและแบบเรียน หลักการศรัทธาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางประวัติศาสตร์ คุณธรรม จริยธรรม และจากการที่ผู้วิจัยได้สังเกตสื่อการเรียนรู้แบบเรียนดังกล่าวน่าสนใจ

2. การนำเข้าสู่บทเรียน

การนำเข้าสู่บทเรียน เป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญของการจัดการเรียนรู้ที่จะทำให้ผู้เรียนเตรียมความพร้อมสู่ความเข้าใจในเนื้อหาที่จะเรียนซึ่งการนำเข้าสู่บทเรียนนั้นมีวิธีการและเทคนิคหลากหลายรูปแบบ การเริ่มด้วยการรำลึกและขอพรจากพระผู้เป็นเจ้านั้นเป็นที่ส่งเสริมในระบบการศึกษาอิสลามจากการที่ผู้วิจัยศึกษาเอกสารของโรงเรียนเกี่ยวกับการประกันคุณภาพ (BALANCED SCORECARD) ของฝ่ายวิชาการทั่วไปได้มีการระบุกลยุทธ์ของสิ่งแวดล้อมที่ดีมีคุณธรรม ดัชนีชี้วัดประการหนึ่ง คือ การอ่านบิสมิลละห์ (bismillah – การเอ่ยนามของพระผู้เป็นเจ้าโดยมีความหมายว่า “ด้วยพระนามของอัลลอฮ์ผู้ทรงเมตตาและผู้ทรงกรุณาปรานีเสมอ”) หรือการขอพร (ดูอาฮฺ)

ผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตการณ์ การสอนรายวิชาประวัติศาสตร์ทั้งประถมศึกษาตอนต้นและประถมศึกษาตอนปลาย พบว่า ในทุกวิชาที่สังเกตนั้นครูผู้สอนจะมีการนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการอ่านบิสมิลละห์ หลังจากนั้นก็เป็นกรกล่าวขอพร (ดูอาฮฺ) เพื่อเป็นการเกริ่นนำก่อนเข้าสู่บทเรียนและนักเรียนก็ได้ปฏิบัติพิธีการดังกล่าวเช่นกัน

จากนั้นก็เป็นการทบทวนหรือเริ่มบทเรียนที่เตรียมมาสำหรับชั่วโมงนั้น ครูสอนรายวิชาประวัติศาสตร์จากรัฐเปอร์ลิสผู้มีประสบการณ์สอนมากกว่า 7 ปี ได้ตอบคำถามของผู้วิจัยว่า“เป็นนโยบายของฝ่ายบริหารที่ได้ส่งเสริมให้การเริ่มต้นบทเรียนด้วยรูปแบบวิธีการดังกล่าว (การอ่านบิสมิลละห์และการขอพร)” (Siti A’shah binti Abdrani, ผู้ให้สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2562)

ในการปฏิบัติตนของครูผู้สอนรายวิชาภาษา (Marzuki bin Mahazir, ผู้ให้สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2562) เกี่ยวกับการนำสู่บทเรียนว่า “ไม่ได้รับนโยบายหรือการบอกกล่าวจากทางโรงเรียน แต่

เป็นความสำนึกในการจัดการเรียนการสอนที่ต้องเริ่มด้วยการขอความสิริมงคลในการเรียนการสอนจากพระผู้เป็นเจ้า”

จากที่กล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าการนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการอ่านบิสมิลละห์ (bismillah : การเอ่ยนามของพระผู้เป็นเจ้า) และการขอพร (ดุอาฮฺ) เป็นกระบวนการหนึ่งที่ทางโรงเรียนมุ่งเน้นการสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีมีคุณธรรม และจากการสังเกตพบว่า ครูทุกคนได้มีการปฏิบัติตนด้วยวิธีการดังกล่าว ถึงแม้ว่าจะเป็นครูที่มาประจำการใหม่ที่ยังไม่ได้รับการแนะนำนโยบายเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างเป็นทางการก็ตาม

3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ในการจัดการเรียนรู้รายวิชาจริยศึกษา จากการสังเกตพบว่า ครูผู้สอนได้มีการใช้วิธีการสอนหรือเทคนิคการสอนที่หลากหลายที่แตกต่างกันไป เช่น สอนแบบบรรยาย สอนแบบอภิปราย สอนแบบทดลอง การให้นักเรียนแบ่งกลุ่มร่วมกันอภิปราย การถามตอบ เป็นต้น เนื่องจากทางโรงเรียนได้ยึดหลักสูตร KBSR ของกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลัก ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่ไม่ได้ขัดแย้งกับหลักการอิสลาม ดังนั้น การบูรณาการโดยเน้นค่านิยมและองค์ความรู้อิสลามในการจัดการเรียนการสอนขึ้นอยู่กับเนื้อหาและจิตสำนึกในความรับผิดชอบของครู ครูสุภาพบุรุษผู้สอนรายวิชาจริยศึกษา (Suzaide bin Matnor) ได้ให้ทัศนะถึงการใช้กระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามหลักสูตรบูรณาการระดับประถมศึกษา ไว้ว่า

“การยึดหลักสูตรที่ทางกระทรวงกำหนดมาใช้ในการเรียนการสอนเพราะนักเรียนต้องมีการสอบด้วยข้อสอบกลาง แต่ในส่วนของกระบวนการการสอนในชั้นเรียนการสอนจะแปรเปลี่ยนไปตามบริบทและลักษณะของนักเรียนในแต่ละชั่วโมง เราก็มีการเสริมในบางประเด็น¹เพื่อให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์และแนวคิดหรือหลักการ”

(Suzaide bin Matnor, ผู้ให้สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2562)

ในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ คุณธรรม จริยธรรมและรายวิชาภาษามลายูแบบบูรณาการโดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแบบบูรณาการเทคนิคการสอนผ่านการสอนแบบอิสลามมานูวัตรงค์ความรู้จะไม่ทำให้องค์ความรู้เดิมลดหายไป แต่การอิสลามมานูวัตรงค์ความรู้จะเป็นการทำให้ความรู้มีความสมบูรณ์และชัดเจนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ อิสลามกับประวัติศาสตร์ คุณธรรม จริยธรรม และรายวิชาภาษามลายูไม่สามารถแยกออกจากกันได้และเป็นการพิสูจน์ข้อค้นพบทางประวัติศาสตร์ คุณธรรม จริยธรรม ซึ่งเป็นหลักฐานที่พิสูจน์ว่า เรื่องที่อัลกุรอานในฐานะที่เป็นแหล่งปฐมภูมิสูงสุดขององค์ความรู้ในอิสลามได้ระบุไว้เมื่อหนึ่งพันกว่าปีที่ผ่านมานั้นเป็นความจริง ดังคำให้การสัมภาษณ์ของครู

“อิสลามและประวัติศาสตร์ คุณธรรม จริยธรรม ไม่สามารถแยกออกจากกันได้”

(Siti A'shah binti Abdrani, ผู้ให้สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2562)

การใช้กระบวนการแบบสอดแทรกคุณธรรม หลักการ ค่านิยมที่สื่อถึงคุณงามความดีที่ประจักษ์ในการเรียนการสอน นอกจากจะเป็นการเพิ่มพูนและขยายองค์ความรู้ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นแล้วยังส่งผลให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในองค์ความรู้ที่ถูกต้องและครอบคลุมมากขึ้น เป็นการเปิดโลกทัศน์ของนักเรียนให้กว้างขวางขึ้น รักและตระหนักถึงคุณค่าของการเรียนประวัติศาสตร์ คุณธรรม จริยธรรม และรายวิชาภาษามลายู สนใจและรักในการเรียน ตลอดจนมีความใฝ่เรียนใฝ่รู้มากขึ้น นำมาซึ่งความสุขในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ คุณธรรม จริยธรรม และรายวิชาภาษามลายู ครูหลายท่านได้สะท้อนแนวคิดไว้ดังนี้

“คิดว่า¹การบูรณาการหลักคำสอน “อิสลามมานูวัตร์” จะทำให้เราได้รู้ว่าเราจะใช้ความรู้เพื่ออะไร เมื่อรู้ (เป้าหมาย) เช่นนี้แล้วจะทำให้มีความสุขในการเรียนแต่ถ้าเรียนแบบไม่รู้เป้าหมาย คือ เรียนเพื่อทางโลกอย่างเดียวก็จะใช้ความรู้ในทางโลกอย่างเดียว แต่ถ้าเรียนแบบบูรณาการและเข้าใจหลักการปฏิบัติสามารถใช้ความรู้ทั้งทางโลกนี้และโลกหน้า สิ่งเหล่านี้ให้แก่นักเรียนอาจจะทำให้เขารู้สึกว่าการเรียนประวัติศาสตร์ คุณธรรม จริยธรรม และรายวิชาภาษามลายูมีคุณค่าทำให้เขาอยากเรียนมากขึ้น”

(Siti A'shah binti Abdrani, ผู้ให้สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2562)

ในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ คุณธรรม จริยธรรมและรายวิชาภาษามลายูแบบบูรณาการ โดยใช้กระบวนการสอนแบบแทรกลักษณะที่ดีตามแบบฉบับอิสลามานูวัตร์ ดังที่ สตี นูรชูฮาดา บินตี มูซา (Siti Noorshuhada binti Musa) ฝ่ายหลักสูตรของโรงเรียนก่ายัง ได้อธิบายถึงแนวทางดำเนินการและอุปสรรค ไว้ว่า

“หากแยกแยะองค์ประกอบดังกล่าวนี้ องค์ประกอบที่ไม่ใช่อิสลามออกและนำเข้าองค์ประกอบที่เป็นอิสลาม โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติการดำเนินชีวิตของคนมุสลิมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา¹พระเจ้า มนุษย์ ความรู้ ค่านิยม¹โลกนี้และอื่นๆ เราได้นำองค์ประกอบเหล่านี้เข้าไปในรายวิชา¹แต่มีอุปสรรคอาจเป็นเพราะเราไม่ได้เตรียมสิ่งดังกล่าวนี้ สุดท้ายบรรดาครูทั้งหลายเพียงแค่นำเข้าตัวบทอาดิษ อายะฮ์

อัลกุรอาน และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพียงนิดหน่อยแต่ส่วนใหญ่ได้นำตัวบทอาดิษ และอัลกุรอานซึ่งยังไม่บรรลุป่าหมายของเราในการอิสลามานวัตกรรมที่ครอบคลุม”

(Siti Noorshuhada binti Musa, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2562)

จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนในรายวิชาต่างๆ พบว่า ได้มีการบูรณาการองค์ความรู้และค่านิยม อิสลามในประเด็นต่างๆ แตกต่างกันไปตามบริบทของเนื้อหาวิชาที่สอน

“การบูรณาการในทัศนะอิสลาม คือ การนำหัวข้อที่สอดคล้องกับอิสลามเข้ามา สอดแทรกในบทเรียนและเปลี่ยนแปลงความคิดที่ขัดกับหลักการอิสลาม ตัวอย่างใน การสอนวิชาคุณธรรม จริยธรรม เรื่อง ความยุติธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สามารถพบได้ โดยทั่วไปในสังคม แต่พบว่ามันก็มีอยู่จริง เช่นเดียวกันกับการกระทำของมนุษย์ ถึงแม้จะเล็กน้อย¹แต่ก็จะสามารถมองเห็นได้ในวันโลกหน้า ดังอายะฮ์อัลกุรอานที่ว่า “ดังนั้น ใครก็ตามที่ทำความดีเท่าผงธุลีก็จะได้เห็นมัน และใครก็ตามที่ทำความชั่ว เท่าผงธุลีก็จะได้เห็นมันเช่นกัน”

(Abdul Norsaiiful bin Roni: ครูสอนรายวิชาจริยศึกษา, ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2562)

จากการสังเกตการณ์การสอนในกลุ่มรายวิชาจริยศึกษา พบว่า การจัดการเรียนการสอนโดย ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสื่อสารหลักและการใช้ภาษามลายูมาเป็นเครื่องมือช่วยบังนิดหน่อยในกรณี ที่จำเป็นเพื่อความกระจ่างชัดมากยิ่งขึ้นในแต่ละห้องก็มีความแตกต่างออกไปตามบริบทที่เกี่ยวข้อง ในบางห้องเรียนที่สามารถมองเห็นถึงการใช้กระบวนการการสอนที่สอดแทรกความเป็น“เด็กดี”อย่าง ชัดเจน ส่วนบางห้องเรียนจะมีเพียงการเรียนในบรรยากาศที่อบอุ่นไปด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เท่านั้น อาทิ รายวิชาภาษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เรื่อง“หน่วยที่ 3 ลูกพี่ลูกน้องอาดัม” (Bahasa Malaysia tahun 2, p.16) ครูผู้สอนได้โยงเนื้อหาในตอนหนึ่งว่า “ปะให้คำตักเตือนแก่อาดัมเกี่ยวกับ วิธีการดูแลกระต่ายที่ดี เริ่มด้วยการทำความสะอาดกรงกระต่าย จากนั้นใส่อาหารลงในถาดอาหาร ทำยสุด ใส่กระต่ายในกรง” ลักษณะการสอนของครูนั้นจะใช้วิธีการอธิบายโดยให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นอยู่ตลอดเวลาและใช้เทคนิคการกระตุ้นนักเรียน โดยการตั้งคำถามแล้วให้นักเรียนร่วมแสดง ความคิดเห็นหรือตอบคำถาม กระตุ้นให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการคิดหาคำตอบพฤติกรรม การเรียนของนักเรียนในห้องเรียนมีการตอบสนองและปฏิสัมพันธ์ในทางบวกมากพอสมควร นักเรียน ส่วนใหญ่กล้าแสดงออกความคิดเห็นอย่างไม่เขินอาย ดูแล้วภาษาไม่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนแต่อย่างใด

รายวิชาจริยธรรมศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ครูและนักเรียนทั้งหมดกล่าวทักทายด้วย “สวัสดี” แล้วเริ่มต้นเข้าสู่บทเรียนด้วยการอ่านซูเราะฮ์อัลฟาตีฮะฮ์ คาบนี้จะเน้นการสอนหัวข้อเรื่อง ขยัน หมั่นเพียรซึ่งกันและกันระหว่างเพื่อนบ้าน (น. 91) ครูอธิบายหัวข้อบนกระดาน นักเรียนนั่งเรียนอย่างตั้งใจจดจ่อและมีการตอบสนองต่อการการสอนเป็นอย่างดี มีการปฏิสัมพันธ์ถาม – ตอบระหว่างครูกับนักเรียนอย่างต่อเนื่อง และให้นักเรียนได้ศึกษาและทำแบบฝึก โดยครูจะเดินไปตามกลุ่มต่างๆ เพื่อให้คำอธิบายเพิ่มเติม นักเรียนให้ความสนใจต่อการเรียนเป็นอย่างดีจะมีการสอบถามหรือขอคำอธิบายในประเด็นที่ไม่เข้าใจ

จากภาพข้างต้น ที่นำเสนอมาสามารถที่จะสรุปโดยคำบรรยายของกรรมการฝ่ายบริหาร หลักสูตรของโรงเรียนก่ายัง ได้ว่า

“จากที่นำเสนอภาพกระบวนการทัศน์ในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการโดยใช้กระบวนการอิสลามานุวัตรองค์ความรู้¹จะพบว่า เป็นความพยายามในการที่จะถ่ายทอดความรู้และพื้นฐานอิสลามเพิ่มเติมให้ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ คุณธรรม จริยธรรม และรายวิชาภาษามลายูร่วมสมัย มีความสมบูรณ์เพิ่มขึ้นตามมุมมองการแยกแยะเนื้อหาและเพิ่มเติมเพื่อการเติมเต็มข้อมูลองค์ความรู้ด้วยการอธิบายทฤษฎีต่างๆ และให้มีนัยยะความหมายที่ถูกต้องตามบริบทของสังคม”

(Siti Noorshuhada binti Musa, ผู้ให้สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2562)

โดยในการปฏิบัติต่อเด็กนั้นก็แตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของแต่ละโรงเรียน โดยใช้ประสบการณ์ของครูเป็นหลัก ครูจะมีการปรับปรุงแก้ไขด้วยวิธีของตนเองเพื่อให้ไปสู่เป้าหมายเดียวกันกับวัตถุประสงค์ของเนื้อหาหลักสูตร วิธีการถ่ายทอด/วิธีการสอนจะแตกต่างกันเพื่อให้เด็กได้เข้าใจเนื้อหาสาระที่กำลังสอนอยู่ ฝึกและอบรมเด็กแต่ละคนก็จะมีวิธีแตกต่างกัน เด็กจึงเรียนรู้ว่าครูพยายามสอนเรื่องนี้โดยการยกตัวอย่างเพื่อให้เด็กได้เห็นและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

4. การใช้สื่อการเรียนรู้

ในการจัดการเรียนรู้รายวิชาจริยศึกษาแบบบูรณาการนั้น สื่อการสอนนับเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการที่จะส่งผลให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ในการใช้สื่อในการจัดการเรียนรู้ ครูได้ยึดแบบเรียนรายวิชาประวัติศาสตร์ คุณธรรม จริยธรรมและรายวิชาภาษามลายูของกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลักและได้มีการใช้สื่ออื่นๆ ประกอบซึ่งมีทั้งแบบเรียน สื่ออินเตอร์เน็ตที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ คุณธรรม จริยธรรม และรายวิชาภาษามลายู

แบบเรียน ตำราประกอบการเรียนการสอน

แบบเรียนนับเป็นสื่อที่มีความสำคัญในการจัดการเรียนรู้ให้ประสบความสำเร็จจากการศึกษา สํารวจแบบเรียน ตำราประกอบการเรียนการสอนรายวิชาจริยศึกษาทุกระดับวิชาที่โรงเรียนกลุ่มตัวอย่างใช้ พบว่า เป็นแบบเรียน ตำราประวัติศาสตร์ คุณธรรม จริยธรรม และรายวิชาภาษามลายูเป็นภาษาอังกฤษ (รูมี) ที่กำหนดโดยกระทรวงศึกษาธิการของประเทศมาเลเซียและเป็นหนังสือที่โรงเรียนประถมศึกษาของมาเลเซียทั้งหมดใช้กัน ฝ่ายบริหารโรงเรียนซึ่งรองครูใหญ่ฝ่ายวิชาการซัมสุน บิน อลิฟฟิน (Shamsul bin Ariffin) ได้กล่าวถึงเกี่ยวกับแบบเรียน ตำราเรียนรายวิชาดังกล่าวนี้ว่า

“ทางโรงเรียนมีความจำเป็นต้องใช้แบบเรียนที่กระทรวงกำหนดทั้งนี้เพื่อรักษาไว้ซึ่งมาตรฐานกลางและเพื่อประโยชน์สำหรับนักเรียนในการสอบระดับประเทศ”

(Shamsul bin Ariffin, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2562)

และจากการสัมภาษณ์ครูพบว่าแบบเรียนที่ใช้สอนรายวิชาภาษานั้นได้มีระบุถึงค่านิยมไว้บ้าง และยังไม่พบแนวคิดที่ขัดแย้งกับหลักการอิสลามอย่างชัดเจน

“แบบเรียนมีการสอนเนื้อหาที่เกี่ยวกับลักษณะที่ดี¹ที่ควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับเด็ก”

(Abdul Norsaiiful bin Roni, ผู้ให้สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2562)

สรุปจากการสังเกตแบบเรียนรายวิชาจริยศึกษาส่วนใหญ่จะแต่งโดยนักวิชาการชาวมาเลเซียที่เป็นคนจีนจะมีเพียงบางวิชาที่มีนักวิชาการมุสลิมเป็นผู้เขียนร่วม อย่างไรก็ตามเนื้อหาในหนังสือส่วนใหญ่สามารถบูรณาการโดยใช้กระบวนการอิสลามานวัตรได้เป็นอย่างดี แต่ในภาพรวมจะเน้นค่านิยมสากลเป็นหลัก ในบางเนื้อหาก็จะมีการกล่าวถึงค่านิยมสากลที่เป็นลักษณะเฉพาะของอิสลามที่ชัดเจน เช่น ในแบบเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้นำเสนอตัวบท “ศาสนาและความเชื่อ นำพาชีวิตประเทศชาติสามัคคีกลมเกลียว” โดยมีใจความที่เกี่ยวข้องกับหลักความเชื่อเพื่อให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงศาสนา ความเชื่อ ซึ่งได้เน้นค่านิยมการยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากหัวข้อที่ปรากฏในแบบเรียนสามารถที่จะบูรณาการค่านิยมที่ดีได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เมื่อพิจารณาหลักสูตรและแบบเรียนในภาพรวม พบว่า ได้มีการจัดวางหัวข้อเนื้อหาที่ประกอบไปด้วยหน่วยการเรียนรู้ที่หลากหลายและในแต่ละหน่วยการเรียนรู้จะมีจุดประสงค์การเรียนรู้อยู่จำนวนหนึ่ง จุดประสงค์การเรียนรู้ได้เขียนไว้ตามลำดับขั้น คือ ด้านปัญญาพิสัย และการประเมินด้านจิตพิสัย และทักษะพิสัย ซึ่งผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่เกี่ยวกับด้านจิตพิสัยจะระบุไว้อย่าง

ชัดเจน และผลการเรียนรู้ทางด้านทักษะพิสัยสามารถบรรลุผลผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ ประสบการณ์ การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ คุณธรรม จริยธรรม และรายวิชาภาษามลายู สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการปลูกฝังเจตคติทางด้านประวัติศาสตร์ คุณธรรม จริยธรรม และรายวิชาภาษามลายูในเชิงบวกและค่านิยมที่ประเสริฐในตัวผู้เรียนซึ่งสามารถกระทำได้อย่างต่อเนื่องหรือผ่านกิจกรรมที่วางแผนไว้ และได้มีการเสนอแนะกิจกรรมเฉพาะทางเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ทางด้านจิตพิสัยเฉพาะทาง ดังนั้น ช่องทางการใช้วาทกรรม“เด็กดี” โดยเนื้อหาในแบบเรียน ตำราสามารถบูรณาการได้ในทุกกิจกรรมการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้อื่นๆ

การใช้สื่อแต่ละประเภทหรือชนิดเพื่อการจัดการเรียนรู้โดยกระบวนการ“เด็กดี” จะขึ้นอยู่กับเนื้อหาบทเรียน ดังคำให้การสัมภาษณ์ของครูและฝ่ายบริหาร

“... (การใช้สื่อต่างๆ) ขึ้นอยู่กับเนื้อหา”

(Abdul Norsaiiful bin Roni, ผู้ให้สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2562)

“แบบเรียนที่ใช้เป็นแนวทางสำหรับการสอนโดยใช้กระบวนการการสอนองค์ความรู้ เพื่อชี้แนะวาทกรรม“เด็กดี” ให้เกิดขึ้นและเป็นการยืนยันข้อมูล คือแบบเรียนเรื่อง เตาฮีด-ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ คุณธรรม จริยธรรมของ Abdul Aziz Azaidani”

(Suzaide bin Matnor, ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2562)

และครูที่มีประสบการณ์ในการสอนมาเป็นเวลามากกว่า 10 ปี ได้กล่าวเกี่ยวกับการใช้สื่อการเรียนรู้ไม่มีปัญหาว่า

“ในสมัยนี้ (ยุคของข้อมูลข่าวสาร) ไม่มีการกล่าวอ้างกันแล้วว่า ไม่มีสื่อการเรียนการสอน เราสามารถหาได้จากแหล่งต่างๆ โดยเฉพาะทางอินเทอร์เน็ต”

(Khalifah binti Saari, 2562, ผู้ให้สัมภาษณ์, มิถุนายน 23)

จากการที่สังเกตการณ์เรียนการสอนในห้องเรียนรายวิชาจริยศึกษา ครูผู้สอนได้ใช้สื่อประกอบการสอนที่มีความสอดคล้องกับเนื้อหาบทเรียน เช่น การสอนรายวิชาจริยศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง “ความพอเพียง คือ สิ่งที่ดี” ครูได้มีการเตรียมภาพสีเพื่อเป็นการแสดงให้เห็น

นักเรียนได้เห็นภาพที่ชัดเจน หลังจากที่นักเรียนได้สังเกตภาพพจน์การสังเกตการณ์สอนรายวิชาจริยศึกษา ครูได้นำคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊กมาเป็นสื่อกลางในการสอนของครู มีการใช้แบบเรียนและใช้กระดานเพื่อเขียนอธิบายเพิ่มเติม การสังเกตการณ์สอนรายวิชาจริยศึกษา ครูวางผังภาพบนกระดานเพื่ออธิบายเรื่องความพอเพียง

สรุปได้ว่า ครูได้ใช้สื่อที่หลากหลายในการจัดการเรียนรู้เพื่อการบูรณาการค่านิยม “เด็กดี” แต่จะมีการใช้กระดานเพื่อเขียน วาดรูปและผังภาพต่างๆ หนังสือที่เกี่ยวข้องหลักการศึกษาอิสลามและประวัติศาสตร์ คุณธรรม จริยธรรมและรายวิชาภาษาขามลายู และสื่อมัลติมีเดียที่เป็นซีดีในประเด็นที่เกี่ยวกับ “เด็กดี” ผ่านแบบเรียนประวัติศาสตร์ คุณธรรม จริยธรรม และรายวิชาภาษา

5. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในชั้นเรียนเป็นไปในเชิงบวก ครูจะให้ความใกล้ชิดและสนิมสนมกับนักเรียน ในขณะที่นักเรียนให้ความเคารพและให้เกียรติต่อครูสูงมาก ครูจะให้ความสำคัญในการดูแลเด็กอย่างดี ผู้วิจัยได้เห็นปรากฏการณ์ภาพต่างๆ มากมายที่เก็บเป็นความประทับใจ เช่น ภาพของการทักทายพูดคุยระหว่างครูกับนักเรียน ภาพของการเรียนการสอน ภาพการให้สละมและรับสละม (ทักทาย) และพบว่า ครูในทุกรายวิชาเข้าห้องเรียนและออกจากห้องเรียนจะกล่าวทักทายและกล่าวอำลาด้วยคำกล่าวตามแบบวัฒนธรรมอิสลาม โดยกล่าวว่า “Assalamu alaikum (อัสลามุ อาลัยกุม) ขอความสันติสุขจงประสบ (จงมีแด่) ต่อท่านทั้งหลาย” และนักเรียนหรือผู้รับการทักทายจะกล่าวตอบว่า “Wa alai kumu aslam” (วาอัยกุมุสลาม) และขอความสันติสุขจงประสบแต่ท่านเช่นกัน”

ครูให้ความสำคัญกับนักเรียน เช่นกันนักเรียนจะให้ความสำคัญและให้ความเคารพนับถือครูเป็นอย่างมาก อย่างภาพที่พบเห็นในการเรียนประวัติศาสตร์ คุณธรรม จริยธรรมและรายวิชาภาษาขามลายูของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในระหว่างที่ผู้ช่วยครูผู้สอนกำลังเดินไปโต๊ะหนึ่งของกลุ่มนักเรียนผู้ชายตอนท้ายคาบก่อนจะหมดชั่วโมงมีนักเรียนผู้ชายคนหนึ่ง (Abdul Hakim, ผู้ให้สัมภาษณ์, 23 ก.ค. 2562) กล่าวว่า “Terima kasih Ustas May Allah bless you the best one” ขอขอบคุณครับคุณ ครู ขอพระองค์อัลลอฮ์ทรงตอบแทนท่านด้วยสิ่งที่ดีที่สุด”¹

6. การสรุปบทเรียน

เมื่อถึงเวลาจะหมดคาบครูผู้สอนจะเปิดโอกาสให้นักเรียนถามคำถามบ้าง บางห้องก็เป็นการสรุปเนื้อหาที่ได้สอนไป บางห้องก็ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดในห้องหลังจากได้มีการทำความเข้าใจบทเรียน บางห้องก็ทบทวนเนื้อหาโดยให้นักเรียนช่วยกันตอบ หลังจากนั้นก็มีมอบการบ้านให้ทำการบ้าน แต่ทุกห้องที่เข้าไปสังเกตจะใช้มาตรฐานในการปฏิบัติเหมือนกัน คือ เมื่อต้องการจะจากห้อง

สอนไปทั้งครูและนักเรียนร่วมกันดูอาฮู (บทขอพร) และตามด้วยการอ่านซูเราะฮ์อัลอัศรี (บทอัลกุรอานที่เกี่ยวกับการใช้เวลาที่ทรงคุณค่า) เพื่อปิดการสอนลง หลังจากนั้น มีตัวแทนนักเรียนบอกกล่าวให้นักเรียนทั้งยืนขึ้นและกล่าวขอบคุณคุณครูผู้สอน นักเรียนชายเดินผ่านครูไปด้วยความนอบน้อมถ่อมตน ส่วนนักเรียนหญิงได้ทำการสลาม (สัมผัสมือเป็นการจาก) กับครูผู้สอนที่ละคนแล้วออกไปหรือเมื่อครูเดินออกนักเรียนที่อยู่ใกล้ทางเดินที่ครูยื่นมือเพื่อสลาม (เป็นการยื่นมือเพื่อสัมผัสเมื่อพบกันและจากกัน) กับครูแล้วจับมือครู (เฉพาะสตรีกับสตรีและบุรุษกับบุรุษเท่านั้น)

7. การวัดและประเมินผล

การวัดและการประเมินผลเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญในการที่จะประเมินว่ากระบวนการเรียนการสอนนั้นบรรลุซึ่งจุดประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ จากการศึกษาคู่มือตัวอย่างข้อสอบรายวิชาต่างๆ ในกลุ่มประวัติศาสตร์ คุณธรรม จริยธรรม และรายวิชาภาษามลายู พบว่าเป็นเครื่องวัดที่มีลักษณะเหมือนกับข้อสอบต่างๆ ไปที่เน้นเฉพาะเนื้อหาตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ไม่ได้เน้นการวัดทางด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับค่านิยมอย่างเป็นทางการในรายวิชาต่างๆ แต่จะเน้นการประเมินด้านค่านิยมในการปฏิบัติการระหว่างเรียนเท่านั้น

“ระบบการเรียนการสอนที่นี่ (มาเลเซีย) เน้นการสอบ (exam-oriented) จึงต้องเน้นเนื้อหาตามหลักสูตร KBSR แต่จะประเมินคุณูปการในช่องของการปฏิบัติที่ทดลองเฉพาะด้านค่านิยม”

(Nurida binti Haji Daud ครูสอนรายวิชาภาษา ชั้น ป.4,
ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 มิถุนายน 2562)

“การวัดและประเมินผลความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับค่านิยมนั้นมิได้ทำการประเมินอย่างเป็นทางการ¹แต่จะประเมินค่านิยมทางด้านคุณธรรมจริยธรรมในภาคการปฏิบัติ เช่น การให้ความร่วมมือ การรักษาความสะอาด เรียบร้อย การใช้อุปกรณ์ แต่เรามีการประเมินในกิจกรรมกลุ่มพัฒนาบุคลิกภาพ”

(Abdul NorsaiFUL bin Roni: ครูสอนรายวิชาจริยศึกษา,
ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2562)

จากข้อคิดเห็นที่นำเสนอข้างต้น สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนแบบในชั้นเรียนเพื่อดูการปรากฏของวาทกรรม“เด็กดี” ผ่านการเรียนการสอนที่มีครูผู้สอนเป็นผู้ถ่ายทอด เชื่อมโยงหรือปลูกฝังค่านิยม คุณลักษณะที่ดีให้เกิดกับนักเรียนมุ่งเน้นเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับค่านิยมมิได้มี

ปรากฏในการประเมินผลอย่างเป็นทางการ ทั้งนี้โรงเรียนเน้นการวัดและการประเมินผลตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษา จึงมีข้อจำกัดมากเนื่องจากต้องรักษามาตรฐานของข้อสอบเพื่อเตรียมนักเรียนสู่การสอบ SPM การประเมินในเรื่องเกี่ยวกับลักษณะที่ดีจึงจำกัดอยู่เฉพาะการประเมินค่านิยมในการปฏิบัติการเท่านั้น

สรุปโดยภาพรวม สภาพการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการเพื่อเสนอลักษณะเด็กที่ดีผ่านการประกอบสร้างวาทกรรม “เด็กดี” โดยครู การวัดประเมินผลที่เน้นการประเมินการนำค่านิยมมาปฏิบัติใช้เพียงในห้องปฏิบัติการเท่านั้น ส่วนการประเมินผลสัมฤทธิ์เนื้อหาวิชาจะเน้นการประเมินตามเนื้อหาเฉพาะของหลักสูตรที่กำหนดโดยกระทรวงศึกษาธิการ แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษาในภาพรวมจากการสังเกตการสอนและสัมภาษณ์ในครั้งนี้ พบว่า ครูส่วนใหญ่จะเข้าใจโมทัศน์การปลูกฝังลักษณะที่ดีผ่านระบบคิดแบบบูรณาการจากทัศนคติอิสลามเป็นอย่างดี

4.2.2 กระบวนการรับสารและตีความตัวบท

หากพิจารณากระบวนการรับสารและตีความตัวบท จะเห็นว่าด้วยเหตุที่แบบเรียนผลิตขึ้นโดยผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญและผ่านการตรวจสอบดูแลจากภาครัฐ จึงทำให้สารเหล่านั้นได้รับการตีความว่าเป็นความรู้ที่เป็นมาตรฐานและเชื่อว่าถูกต้อง เหมาะสม วาทกรรมที่ปรากฏอยู่ในแบบเรียนจึงได้รับการตีความในลักษณะเดียวกัน ผู้อ่านจึงพร้อมที่จะเรียนรู้ทำความเข้าใจ จดจำและปฏิบัติตามวาทกรรมเหล่านั้นด้วยเช่นกัน

เมื่อวิเคราะห์และพิจารณาการใช้แบบเรียนในกระบวนการเรียนการสอนจะเห็นว่าแบบเรียนเป็นตัวบทที่มีครูผู้สอนเป็นผู้ถ่ายทอดหรือผู้ส่งสารเนื้อหาต่างๆ ไปสู่ผู้เรียน ซึ่งเป็นผู้รับสาร และครูเป็นผู้มีหน้าที่ถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียนทางตรง อีกทั้งยังเป็นบุคคลที่สังคมให้การยอมรับให้ความเคารพ ยกย่องในความรู้และความคิดต่างๆ เมื่อแบบเรียนถ่ายทอดโดยครูผู้สอน ตัวบทจึงกลายเป็นสิ่งที่นักเรียนเชื่อและยอมรับว่าถูกต้อง เหมาะสมหรือดีงามและควรปฏิบัติตามโดยไม่มีข้อโต้แย้ง

อีกประการหนึ่งแบบเรียนยังมีลักษณะของการใช้คำบรรยายที่มีการสั่งสอน อีกทั้งยังมีการแนะนำ การอธิบายและการทดสอบด้วยกิจกรรมทำยบพร้อมกับการถ่ายทอดวิธีคิดของผู้ผลิตตัวบทผ่านน้ำเสียงของตัวละครในการสื่อสารกับผู้เรียน จึงทำให้ผู้เรียนเห็นว่า ตนเองเป็นเพียงผู้รับ และมีหน้าที่เพียงเรียนรู้และปฏิบัติตามสิ่งที่แบบเรียนบอกให้ปฏิบัติ ในขณะที่ผู้จัดกระบวนการเรียนการสอนตามแบบเรียนก็สามารถประเมินผู้เรียนได้จากการทำกิจกรรมหรือแบบฝึกหัดทำยบ ผู้เรียนจึงอยู่ในฐานะของผู้ปฏิบัติตามสิ่งที่แบบเรียนบอกให้กระทำ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแบบเรียนนั้นเป็นตัวบทที่มีอำนาจเหนือกว่าผู้เรียนได้อีกทางหนึ่งด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(ตัวอย่างที่ 1)

จงเขียนการปฏิบัติตนของแมวในการอยู่ร่วมกันกับเพื่อนบ้าน
 จงบอกความสำคัญของแมวในการนอนนอมนอมนอนในการอยู่ร่วมกัน
 แสดงบทบาทสมมติ สัตว์ในบทสนทนาข้างบน จากนั้นบอกความรู้สึก
 จงบอกความรู้สึกของคุณ หากมีเพื่อนบ้านที่มีมารยาทเหมือนบทสนทนาข้างต้น

(Pendidikan Moral tahun 4, p.34)

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่า ตัวบทใช้วัจนกรรมสั่ง “ให้นักเรียนเขียนการปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกับเพื่อนบ้าน โดยครูผู้จัดกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งมีอำนาจเหนือกว่าผู้เรียน ดังนั้น ผู้เรียนจึงมีหน้าที่ปฏิบัติตามคำสั่งนั้น คำสั่งในกิจกรรมท้ายบทจึงถือว่าเป็นภาคปฏิบัติการทางวาทกรรมเชิงประจักษ์อย่างหนึ่ง เนื่องจากผู้เรียนสามารถรับเอาวาทกรรมเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ เช่น การปฏิบัติตน ความรักชาติ ที่ผู้ผลิตตัวบทนำเสนอมาใช้ได้จริงจากการลงมือภาคปฏิบัติ

ดังนั้น การวิเคราะห์ปฏิบัติการทางวาทกรรมของแบบเรียนข้างต้น จึงช่วยทำให้เห็นวาทกรรมการผลิตและบริโภคตัวบทที่มีความเกี่ยวพันระหว่างรัฐกับพลเมืองกระจายเป็นวงกว้าง อีกทั้งแบบเรียนมีกระบวนการผลิตที่ซับซ้อน และเป็นแบบแผนโดยการควบคุมของรัฐ และมีการผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่อง แบบเรียนจึงถือเป็นวาทกรรมทางสถาบันที่มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดวาทกรรมและชุดความคิดต่างๆ ที่รัฐต้องการไปสู่ผู้เรียน เพื่อมุ่งสร้างผู้ที่มีลักษณะอันพึงประสงค์ของสังคม วาทกรรมที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในแบบเรียนจึงมีแนวโน้มที่จะมีอิทธิพลและบทบาทสำคัญในการชี้นำสมาชิกในสังคมโดยที่ผู้คนเหล่านั้นจะซึมซับ รับรู้และปฏิบัติตามโดยไม่รู้สึกรู้สีก ตัวผู้อ่านไม่มีการ ทักท้วงหรือตั้งข้อสงสัยจึงยังสามารถถ่ายทอดไปสู่ผู้อ่านได้มากยิ่งขึ้น

การวิเคราะห์ปฏิบัติการทางวาทกรรมของวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียน ในแง่กระบวนการผลิต กระจายตัวบท กระบวนการรับสารและตีความตัวบท ทำให้เข้าใจภาพรวมของกระบวนการประกอบสร้างตัวบทวาทกรรม“เด็กดี” ในสังคมมาเลเซียและไทย ในกระบวนการ ผลิตและกระจายตัวบทวาทกรรม“เด็กดี” นั้น ทำให้เข้าใจวัตถุประสงค์ของการผลิตวาทกรรม“เด็กดี”ในสื่อแบบเรียนนั้นผลิตขึ้นเพื่อใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาและกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับครูและนักเรียนในสถาบันการศึกษา อีกทั้งยังใช้เป็นเครื่องมือในการปลูกฝังคุณลักษณะบางประการที่เห็นว่าดีงามและปรารถนาให้เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนด้วย

โดยสรุป วาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนของสองชาติมีผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตตัวบทวาทกรรม“เด็กดี” ไม่ว่าจะเป็นกระทรวงศึกษาธิการซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐในการกำหนดเนื้อหา ของ

แบบเรียน ครู อาจารย์ นักวิชาการและกลุ่มผู้เขียนที่ศึกษาและมีความรู้เรื่องตัวบทเป็นอย่างดีในฐานะผู้เขียนแบบเรียน นับว่ามีอำนาจและมีอิทธิพลต่อความคิดและการกระทำของผู้บริโภคครอบคลุมบุคคลทุกเพศทุกวัย ทั้งนี้ว่าทฤษฎี “เด็กดี” ในแบบเรียนเหล่านี้ ถือเป็นวาทกรรมที่ได้รับการยอมรับซึ่งมีการผลิตซ้ำและนำเสนอภายใต้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของสองชาติโดยสามารถถ่ายทอดความคิด ค่านิยม รวมถึงวาทกรรมต่างๆ ไปสู่ผู้บริโภคได้ง่าย เนื่องจากถูกถ่ายทอดโดยบุคคลที่มีอำนาจ บุคคลที่ได้รับการศรัทธาและมีความน่าเชื่อถือ นอกจากนี้ยังอาจมีการพิจารณาและกลั่นกรองตามกระบวนการต่างๆ จนทำให้สังคมยอมรับว่าสิ่งที่ถ่ายทอดออกมานั้นเป็นสิ่งที่ถูก ต้องเหมาะสม และสามารถสื่อและสร้างวาทกรรมได้อย่างน่าเชื่อถือจนผู้บริโภคไม่ตระหนักถึงวาทกรรมที่แฝงมาพร้อมกับเนื้อหาที่กำลังบริโภคอยู่ ซึ่งวาทกรรมที่แฝงมานี้มีผลในการครอบงำความคิดและการกระทำของผู้บริโภคซึ่งได้แก่ บุคคลทุกระดับทั่วประเทศนั่นเอง

4.3 ปฏิบัติการทางสังคมและวัฒนธรรมมาเลเซีย

ในส่วนนี้ผู้วิจัยกล่าวถึงบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการกำหนดวาทกรรม “เด็กดี” โดยจะศึกษาวิเคราะห์ใน 2 ประเด็น ได้แก่ อิทธิพลของปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่มีผลต่อการสื่อวาทกรรม “เด็กดี” ในแบบเรียน และผลของการประกอบสร้างวาทกรรม “เด็กดี” ของแบบเรียนที่อาจมีผลต่อสังคม ดังต่อไปนี้

4.3.1 อิทธิพลของปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่มีผลต่อการสื่อวาทกรรม “เด็กดี” ในแบบเรียนมาเลเซีย

แฟร์คลาฟ (Fairclough, 1995) ได้ให้แนวคิดที่ว่า สังคมและวัฒนธรรมมีผลอย่างยิ่งต่อการสื่อวาทกรรม “เด็กดี” จากการวิเคราะห์ปฏิบัติการทางสังคมและวัฒนธรรมของแบบเรียน พบว่าความเชื่อของสังคมที่เกี่ยวกับการสื่อวาทกรรม “เด็กดี” ในแบบเรียนนั้นประกอบด้วยความคิดด้านค่านิยมในสังคม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.3.1.1 ปัจจัยทางสังคม

ความคิด ค่านิยมต่างๆ ที่อยู่ในสังคมมาเลเซียเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการสื่อวาทกรรมของแบบเรียน ผู้วิจัยเห็นว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดทางการศึกษาที่เสนอในแบบเรียนของประเทศมาเลเซีย สามารถสรุปได้ว่า แนวคิดทางสังคมมีที่มาจากบริบทความเป็นชาติมาเลเซีย ดังนี้ (มัฮูม สะดีแม, 2554, น. 26-27)

1. บริบททางศาสนา ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติของประเทศมาเลเซีย นอกจากนี้ยังมีศาสนาที่สำคัญอื่นๆ ที่รัฐธรรมนูญมาเลเซียอนุญาตให้พลเมืองสามารถนับถือได้ เช่น ศาสนาพุทธ คริสต์ ฮินดู ปัจจัยทางศาสนามีส่วนในการกำหนดปรัชญาการศึกษาของชาติมาเลเซีย ซึ่งสะท้อนจากเนื้อความแห่งปรัชญาที่ว่า “ผลิตมนุษย์ที่มีคุณภาพในด้านสติปัญญา จิตวิญญาณ อารมณ์ และกาย บนพื้นฐานความศรัทธาและความนอบน้อมต่อคำสอนของพระผู้เป็นเจ้า” รัฐบาลจึงกำหนดให้มีเนื้อหาทางศีลธรรมในหลักสูตรการศึกษาแห่งชาติและจะต้องเป็นเนื้อหาทางศีลธรรมที่เป็นที่ยอมรับในคำสอนของทุกศาสนา จากปัจจัยทางศาสนาจึงนำไปสู่การปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรใหม่ของการศึกษาภาคบังคับให้ครอบคลุมเนื้อหาด้านค่านิยมแห่งศีลธรรมจรรยา หรือที่เรียกว่า คุณค่าอันบริสุทธิ์ (Nilai Murni)

แนวคิดเรื่องคุณธรรม ศีลธรรมมีที่มาจากบริบททางศาสนา เป็นคุณธรรมที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นเรื่องเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนขั้นพื้นฐานของศาสนาที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต เมื่อพิจารณาค่านิยมแห่งศีลธรรมจรรยา ให้ความสำคัญทั้งความกตัญญู กตเวทิตะ ความเพียร ความซื่อสัตย์สุจริตจะเห็นว่าหลักธรรมประการต่างๆ เหล่านี้ปรากฏเป็นลักษณะของเด็กดีที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่าน เพื่อให้ผู้อ่านซึ่งเป็นเยาวชนปฏิบัติตาม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหน้าที่ของปัจเจกบุคคลที่ทุกคนต้องตระหนักและประพฤติปฏิบัติหรืออาจจะกล่าวได้ว่าการสื่อว่าทรมเกี่ยวกับเด็กดีของแบบเรียนนั้น ย่อมได้รับอิทธิพลจากค่านิยมแห่งศีลธรรม จรรยาประการต่างๆ ที่ปรากฏในหลักศาสนาที่เป็นศาสนาของคนส่วนใหญ่ในสังคม

2. บริบททางสังคมและประวัติศาสตร์ สังคมมาเลเซียประกอบด้วย พลเมืองชาติพันธุ์ต่างๆ หลายชาติพันธุ์ ซึ่งต่างก็มีส่วนร่วมในการสร้างชาติมาเลเซีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการต่อสู้เพื่อให้ได้รับเอกราชและการพัฒนาสังคม หลังได้รับเอกราชเป็นต้นมาประสบการณ์ของชาติมาเลเซียในด้านความแตกแยกกระหว่างเชื้อชาติ มิได้เกิดประโยชน์ให้กับชนกลุ่มใดๆ ในประเทศกลับทำให้รัฐบาลเกิดความยุ่งยากในการบริหารพัฒนาประเทศ เช่นเดียวกับชาติอื่นๆ ในโลก ความรัก ความสมานฉันท์ และความผาสุกของชาติจะขึ้นอยู่กับความมีจิตใจผ่องปรน ความประนีประนอม ความร่วมมือและความเคารพซึ่งกันและกันของพลเมือง รัฐบาลมาเลเซียจึงถือว่าความเป็นหนึ่งเดียวของคนในชาติเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำชาติมาเลเซียให้รอดพ้นภัยพิบัติทางเศรษฐกิจ เจตนาธรรมนี้ได้สะท้อนในปรัชญาการศึกษาแห่งชาติ ดังความที่ว่า “ผลิตพลเมืองมาเลเซีย ผู้ซึ่งมีส่วนร่วมต่อการสร้างความสมานฉันท์ และความผาสุกแก่ประเทศชาติ” ด้วยลักษณะของความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม หลักสูตรการศึกษาที่เกิดจากปรัชญาการศึกษาเอพีเค จึงมีองค์ประกอบหลักของการดำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติพหุวัฒนธรรมอย่างเด่นชัด เช่น การบูรณาการแนวคิดสมานฉันท์ข้ามสารวิชา การเปิดรายวิชาภาษาแม่ของกลุ่มชาติพันธุ์ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. บริบททางการเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจ ผู้มีอำนาจทางการเมือง

แต่ละยุคสมัยมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดวัฒนธรรมแห่งชาติสู่พลเมืองมาเลเซีย โดยการสานต่อนโยบายต่างๆ ที่จะนำชาติมาเลเซียไปสู่ความก้าวหน้าทั้งในทางสังคมและเศรษฐกิจ เช่น นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศให้เป็นหนึ่งในภูมิภาคเอเชีย เนื้อหาของปรัชญาการศึกษาเอพีเคจึงครอบคลุมคุณสมบัติสำคัญที่ผู้บริหารประเทศได้ทำการวิเคราะห์ กล่าวคือ “ผลิตพลเมืองมาเลเซียที่มีความรู้ มีความเชี่ยวชาญ มีความรับผิดชอบ” เป็นเจตนารมณ์ที่ต้องการผู้ที่ผ่านการฝึกฝนด้วยความรู้และทักษะที่จะรองรับกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองตามวาระต่างๆ ของรัฐบาล¹

4. ปัจจัยด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กระบวนการศึกษาอบรมที่มีคุณภาพ

จะสามารถยกระดับศักยภาพของปัจเจกชนในหลายๆ ด้านเป็นคุณสมบัติสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ที่ประเทศมาเลเซียต้องการ ดังเจตนารมณ์ของรัฐบาลมาเลเซียที่ระบุในรายงานคณะมนตรีวิเคราะห้การดำเนินนโยบายการศึกษาปี ค.ศ.1979 ซึ่งสะท้อนความจำเป็นที่มาเลเซียยุคฟื้นฟูประเทศต้องผลิตผู้เรียนที่พร้อมพร้อมด้วยความรู้ ทักษะและเจตคติที่ดี เพื่อเป็นกำลังสำคัญของชาติ ดังนั้น เมื่อมีการปรับปรุงปรัชญาการศึกษาจึงปรากฏแนวคิดการพัฒนาศักยภาพของปัจเจกชนแบบองค์รวมในปรัชญาการศึกษาแห่งชาติของมาเลเซีย และถือเป็นแนวคิดที่สำคัญมาก ทั้งนี้เพราะมีความครอบคลุมความต้องการสามด้าน ได้แก่ ความต้องการของผู้เรียน ความต้องการของสังคมและความต้องการของประเทศ

5. ความเป็นโลกาภิวัตน์ ระบบการศึกษาของประเทศมาเลเซียผสมผสานระบบ

การศึกษาแบบสากลกับแนวคิดอิสลามานูวัตองค์ความรู้ ทั้งรับอิทธิพลจากแนวคิดด้านการพัฒนาการศึกษาที่มีการอภิปรายบนเวทีวิชาการนานาชาติเช่น แนวคิดการศึกษาต่อเนื่อง (Continual Education/Lifelong Learning) การศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) จากเวทีวิชาการของยูเนสโก แนวคิดอิสลามานูวัตองค์ความรู้ (Islamization of Knowledge) จากที่ประชุมวิชาการโลกมุสลิม ตลอดจนการเกิดขึ้นของแนวคิดทฤษฎีและวิธีการเรียนการสอนใหม่ๆ ในวงการศึกษาทั่วโลกและมีการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนกันบนโลกวิชาการ ดังนั้น เนื้อหาของปรัชญาการศึกษาจึงได้ผนวกเอาแนวคิดต่างๆ เหล่านี้เป็นผลให้หลักสูตรการศึกษาอันเป็นผลผลิตที่ตามมาได้รับการออกแบบด้วยแนวคิดทางการศึกษาสากลที่หลากหลายในกรอบของความเป็นมาเลเซีย¹ นักการศึกษาชาวมาเลเซีย อับดุลรอฮ์มาน อารอฟ และ ซากาเรีย กาซา (Abdul Rahman Aroff and Zakariya Kasa) ได้กล่าวถึง ปรัชญาการศึกษาของประเทศมาเลเซียว่า เป็นปรัชญาการศึกษาที่เกิดจากการผสมผสาน จากแนวคิดที่หลากหลายแต่มีความเป็นตัวของตัวเองตามบริบทของประเทศมาเลเซีย (Mok Soon San, 2008, p.16)

4.3.1.2 แนวคิดวัฒนธรรมกับการเรียนการสอน

สำหรับประเทศที่มีประชากรต่างวัฒนธรรมร่วมกันอยู่อาศัย มีการกล่าวถึงบทบาทของวัฒนธรรมในหลักสูตรการศึกษา และเป็นที่แพร่หลายในสองทศวรรษที่ผ่านมา เป็นเหตุให้มีการตื่นตัวในการสร้างองค์ความรู้ในด้านนี้ ในทวีปยุโรปและอเมริกาเกิดขึ้นในระหว่างปี ค.ศ.1970-1990 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิมนุษยชนในด้านการศึกษา และเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาทางชาติพันธุ์และชนกลุ่มน้อย จนกระทั่งนำไปสู่การปฏิรูปที่สำคัญในระบบการศึกษาของหลายๆ ประเทศที่มีประชากรที่มีวัฒนธรรมต่างจากวัฒนธรรมหลัก โดยเฉพาะการมีหลักสูตรพหุ-วัฒนธรรมเกิดขึ้น แนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมและภูมิหลังของนักเรียนในระบบการเรียนการสอน (Gardner,P.,2001:3 อ้างถึงใน มัชฌิม สะติเม, 2554, น.15)

ในการเรียนการสอน แบบเรียนนำเสนอข้อมูลทางภาษาที่แตกต่างตามชาติพันธุ์ ซึ่งภาษาใดภาษาหนึ่งย่อมแสดงถึงวัฒนธรรมที่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องในฐานะที่ภาษาเป็นตัวบ่งชี้หนึ่งของวัฒนธรรม ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาตั้งแต่แนวคิดการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร (Communicative Language Teaching) มีอิทธิพลแพร่หลายโดยเฉพาะในวงการสอนภาษาต่างประเทศ เช่น การสอนภาษาอังกฤษในฐานะที่เป็นภาษาต่างประเทศ (Teaching English as a Foreign Language) และภาษาอังกฤษในฐานะที่เป็นภาษาที่สอง (Teaching English as a Second Language) ได้มีการอภิปรายถึงความจำเป็นในการสอนวัฒนธรรมพร้อมๆกับการสอนภาษา โดยเฉพาะนักวิชาการที่มีทัศนคติต่อการเรียนภาษาเพื่อนำไปใช้ในสังคม (Language as social practice) เช่น แครมส์ (Kramsch, C., 1993) ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาที่ตนเรียนในสังคมที่ใช้ภาษานั้นๆ ได้อย่างเหมาะสม หมายถึง ผู้เรียนจะต้องเข้าใจบริบททางสังคมของภาษาที่ตนเรียนและจะต้องรู้กฎเกณฑ์ทางสังคมวัฒนธรรมในการใช้ภาษานั้นๆ ด้วย ผู้ที่เห็นด้วยกับแนวคิดนี้มองว่า การปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมของเจ้าของภาษาเป็นตัวบ่งชี้ถึงความสามารถทางภาษาของผู้เรียนภาษานั้นๆ หากนักเรียนไม่สามารถเข้าถึงวัฒนธรรม แสดงว่า ยังไม่มีความสามารถทางภาษาอย่างสมบูรณ์ อัดสเคา บริทเทน และฟาฮซี (Adaskau, K.,D. Britten, and B.Fahsi) (Rattanawati Mohammad Asraf, 1996, p. 3-10) กล่าวว่า ในการเรียนการสอนภาษาจะมีนัยอื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้องได้แก่ นัยทางสุนทรียศาสตร์ (The aesthetic sense) ซึ่งแอบแฝงในเนื้อหาวรรณคดี ดนตรี หรือภาพยนตร์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี สถาบันทางสังคมของชาติซึ่งมีนัยทางสังคม (The sociological sense) สอดแทรกอยู่ ขณะเดียวกันในคำศัพท์ต่างๆจะมีรากศัพท์ความหมายมาจากความคิด ความเชื่อหรือคติพจน์ของเจ้าของภาษามากกว่าความหมายทั่วไปที่ปรากฏในพจนานุกรม เรียกว่า มีนัยของคำและความหมาย (These mantic sense) ตามวัฒนธรรมภาษานั้นๆ

ในสถานการณ์การใช้ภาษาจริง มีนัยการใช้ภาษา (The pragmatic sense) ซึ่งเกี่ยวข้องกับความเหมาะสมทางภาษา (Appropriateness) ตามวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา กล่าวคือ ผู้เรียนจะต้องใช้ภาษาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ (Contexts) และต้องคำนึงถึงความสุภาพในการใช้

ภาษา (Politeness) ตามความนิยมและวิถีชีวิตของเจ้าของภาษา จากนั้นที่ซ่อนเร้นในภาษาดังกล่าวครุมีหน้าที่อีกประการหนึ่งคือ ต้องให้ความรู้ในเรื่องภาษาและวัฒนธรรมของเจ้าของภาษาแก่ผู้เรียนด้วยเกี่ยวกับประเด็นนี้ มีการอภิปรายทางวิชาการบนเวทีวิชาการในประเทศมาเลเซียเพื่อหาแนวทางในการใช้บทเรียนและวิธีสอนที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับผู้เรียน เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ ขณะเดียวกันยังเป็นการให้ความสำคัญแก่วัฒนธรรมของทั้งสองฝ่ายในการเรียนการสอนอันได้แก่ วัฒนธรรมของผู้เรียนและวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา นอกจากนี้ในประเทศมาเลเซียแล้วในประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะในประเทศที่เคยตกเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตกในอดีตก็มีการอภิปรายกันในประเทศเดียวกันนี้อย่างกว้างขวาง

4.3.1.3 แนวคิดเรื่องนโยบายที่รัฐสื่อในแบบเรียน

นโยบายที่รัฐให้ความสำคัญ ยังเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสื่อวาทกรรมต่างๆ ของแบบเรียนอีกด้วย ทั้งนี้แบบเรียนเป็นวาทกรรมที่รัฐเข้ามามีบทบาทในกระบวนการผลิตเป็นอย่างมาก ดังผลการศึกษาปฏิบัติการทางวาทกรรมของแบบเรียนข้างต้น พบว่าแนวคิดหรือนโยบายของรัฐบาลนั้นมีผลต่อวาทกรรมที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่าน ทั้งการทำให้วาทกรรมบางประการยังคงถูกผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่อง

นโยบายของรัฐกับการสื่อวาทกรรม“เด็กดี” นโยบายของรัฐบาลที่ปรากฏในตัวบทสำหรับเด็กนั้นก็เป็นสิ่งที่รัฐได้ “เลือก” ที่จะหยิบยกมาใส่โดยอาจจะไม่ได้ปรากฏทุกนโยบาย แต่อาจจะปรากฏเฉพาะนโยบายที่รัฐต้องการที่จะมุ่งเน้นปลูกฝังผ่านเด็กและเยาวชนของชาติหรือนโยบายที่สะท้อนภาพของกระแสสังคมโลกที่สำคัญ ในช่วงเวลาหนึ่งๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศด้วย อีกทั้งรัฐได้เล็งเห็นถึงความสำคัญที่มีต่อการปกครองในระยะยาว นโยบายที่กล่าวมานั้นส่งผลต่อการสื่อวาทกรรม“เด็กดี” ในประเด็นที่เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีในลักษณะที่เมื่อเด็กปฏิบัติตามนโยบายของรัฐก็จะได้รับการนิยามว่าเป็น “คนดี”

4.3.2 ผลของการประกอบสร้างวาทกรรม“เด็กดี”ของแบบเรียนที่อาจมีผลต่อสังคม

ตามความคิดของแฟร์คลอฟ (Fairclough, 1995) นอกจากสังคมและวัฒนธรรมจะมีผลต่อการสื่อวาทกรรมแล้ว ชุมวาทกรรมย่อยต่างๆ ยังส่งผลต่อสังคมด้วยเช่นกันจากการศึกษาวาทกรรม“เด็กดี” ที่แบบเรียนสื่อมายังผู้อ่านนั้น พบว่าชุมวาทกรรมเหล่านี้เป็นวาทกรรมที่อาจนำไปสู่การประกอบสร้างระบบความคิด ความเชื่อของผู้อ่านรวมถึงสังคมใน 2 ด้าน ได้แก่ คุณลักษณะของเด็กที่พึงประสงค์ ในบริบทของมาเลเซียและพลเมืองที่ดีของสังคม และการกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์ของคนในสังคม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.3.2.1) คุณลักษณะของเด็กที่พึงประสงค์ ในบริบทของมาเลเซียและพลเมืองที่ดีของสังคม

หากพิจารณาลักษณะต่างๆ ที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่านจะเห็นว่า วาทกรรมเหล่านี้ประกอบด้วยความคิดที่พยายามสื่อให้เห็นถึงลักษณะและความหมายของคุณลักษณะของเด็กที่พึงประสงค์ของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อวาทกรรม“เด็กดี” ซึ่งกล่าวถึงลักษณะต่างๆ ของบุคคลทั้งด้านการกระทำ การใช้วาจา รวมถึงความคิดและสติปัญญาว่าลักษณะใดเป็นลักษณะที่มีคุณค่าควรประพฤติและปฏิบัติและลักษณะใดเป็นลักษณะที่ไม่มีคุณค่าไม่ควรประพฤติและปฏิบัติ

วาทกรรม“เด็กดี” ที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่านจะเห็นว่า แบบเรียนได้สื่อให้ผู้อ่านเห็นว่า สมาชิกที่ดีและเป็นที่ต้องการของสังคมนั้นประกอบด้วยคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดีของชาติที่แสดงให้เห็นว่าสมาชิกที่ดีของสังคมนั้น จะต้องปฏิบัติตนในฐานะพลเมืองที่ดีของชาติ รวมถึงการรักษาประโยชน์ส่วนรวมของชาติและลักษณะของสมาชิกที่ดีของสังคมที่แสดงให้เห็นว่า สมาชิกที่ดีของสังคมนั้นจะต้องปฏิบัติตนในฐานะสมาชิกที่ดีของสังคมด้วยเช่นกัน กล่าวคือ มีการกระทำ คำพูด ความคิดและสติปัญญาที่สามารถรักษาปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในสังคมไว้ได้ เช่น ความสุภาพเรียบร้อยทั้งทางกายและวาจา ความปรารถนาดี ความซื่อสัตย์ ความสามัคคีรวมถึงเป็นสิ่งที่มิใช่ประโยชน์แก่สังคม มิใช่เพื่อประโยชน์เฉพาะตนเองเพียงฝ่ายเดียว เช่น ความเก่งที่อาจช่วยสรรสร้างสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ความขยันหมั่นเพียรที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศ รวมถึงความสามัคคีและการมีระเบียบวินัยที่ช่วยให้สังคมมีความสงบเรียบร้อย วาทกรรม“เด็กดี” จึงเป็นวาทกรรมสำคัญที่แบบเรียนใช้เพื่อสื่อคุณลักษณะของสมาชิกที่พึงประสงค์ของสังคมไปสู่นักเรียนซึ่งมีฐานะเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของสังคมและจะเติบโตเป็นพลเมืองที่สำคัญของชาติต่อไป แต่ในอีกแง่หนึ่ง การนิยามความหมายของ “คุณลักษณะของเด็กที่พึงประสงค์” ที่อยู่ในระเบียบวินัยและแบบแผนที่รัฐเห็นว่าเหมาะสมนั้นก็เอื้อให้รัฐสามารถควบคุมบริหารและปกครองคนในสังคมได้ง่ายและมีประสิทธิภาพมากขึ้นเช่นกัน

นอกจากวาทกรรม“เด็กดี” แล้ว ผู้วิจัยยังเห็นว่าวาทกรรมอื่นๆ ที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่านนั้นก็มีส่วนในการสื่อคุณลักษณะของสมาชิกที่ดีของสังคมในมิติต่างๆ ไปสู่ผู้อ่านด้วยเช่นกัน กล่าวคือ เนื่องจากบุคคลมีปฏิสัมพันธ์ที่หลากหลายกับผู้อื่นในสังคม ฉะนั้นบุคคลจึงมีบทบาทที่หลากหลายตามสถานการณ์ที่ได้เพิ่มขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์นั้น ด้วยเหตุนี้ การที่แบบเรียนสื่อคุณลักษณะของบุคคลในสถานการณ์ต่างๆ ว่ามีบทบาทอย่างไรนั้นจึงเป็นการสื่อถึงลักษณะที่เห็นว่าผู้ที่อยู่สถานการณ์นั้นๆ ควรปฏิบัติตนอย่างไร การสื่อความคิดเช่นนี้จึงเป็นการแสดงลักษณะของสมาชิกที่ดีของสังคมในมิติของสถานการณ์ที่มีความแตกต่างกันไปสู่ผู้อ่านด้วย

คุณลักษณะของสมาชิกที่ดีของสังคมในมิติของสถานภาพดังกล่าว แสดงให้เห็นได้จากวาทกรรมที่มีความคิดเกี่ยวกับบุคคล สถานภาพต่างๆ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ที่แสดงให้เห็นว่า หากคนเป็นเด็กก็ควรเชื่อฟัง ให้ความเคารพและรู้จักบุญคุณผู้ใหญ่ และหากคนเป็นผู้ใหญ่ก็ควรแนะนำ สั่งสอนเด็กด้วยความเมตตาและปรารถนาดีจึงเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม วาทกรรมเรื่องความเป็นชายและความเป็นหญิงที่แสดงให้เห็นว่า หากคนเป็นหญิงก็ควรทำหน้าที่แม่บ้าน ดูแลเลี้ยงดูลูก รวมถึงดูแลความเป็นอยู่ด้านต่างๆ ของสมาชิกในครอบครัว และหากเป็นชายก็ควรทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัว ทำงานหาเลี้ยงครอบครัว ทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองครอบครัว วาทกรรมรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐแสดงให้เห็นว่า หากคนเป็นคนของรัฐก็ต้องเป็นมิตรและห่วงใยประชาชน และปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ของประชาชนและประเทศ วาทกรรมผู้สูงอายุแสดงให้เห็นว่า หากเรามีได้มีสถานภาพดังกล่าวก็ควรช่วยเหลือบุคคลเหล่านั้นให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

หากพิจารณาวาทกรรม“เด็กดี” ที่แบบเรียนถ่ายทอดไปสู่ผู้อ่านดังกล่าวจะเห็นว่า การสื่อวาทกรรมนี้เป็นความพยายามในการกำหนดกรอบและชี้แนะให้สมาชิกในสังคมปฏิบัติเพื่อประโยชน์ในระดับสังคม โดยไม่ได้คำนึงถึงประโยชน์และความต้องการของผู้ปฏิบัติในระดับของปัจเจกบุคคล นอกจากนี้ลักษณะบางประการยังเอื้อประโยชน์แก่คนบางกลุ่มในขณะที่ผู้ปฏิบัติเองอาจเสียประโยชน์ เช่น การเชื่อฟังและความมีวินัย ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมสังคม เนื่องจากความมีวินัยเป็นสิ่งที่เอื้อให้แก่ผู้ปกครองสามารถควบคุมและจัดการผู้ใต้ปกครองให้ปฏิบัติตามสิ่งที่ตนต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากพิจารณาในมุมมองของผู้ปฏิบัติ ความมีวินัย รู้จักหน้าที่นั้นเป็นสิ่งที่ดีที่ควรทำ จำกััดไม่ให้ทำตามความต้องการของตนเองได้เช่นกัน ทั้งที่สิ่งที่ตนต้องการปฏิบัติอาจจะส่งผลดีหรือไม่ได้ส่งผลเสียต่อสังคม แต่กลับขัดต่อกติกา กฎระเบียบที่ผู้นำตั้งหรือกำหนดไว้ แม้กระทั่งการเสนอคุณลักษณะของผู้หญิงที่เป็น "แม่" กับ "แม่บ้าน" เป็นการกำหนดกรอบให้คนในสังคมรวมถึงผู้หญิงรู้สึกทำหน้าที่ของ "แม่" กับหน้าที่ "แม่บ้าน" เป็นสิ่งที่ผู้หญิงต้องทำหรือเป็นธรรมชาติของผู้หญิงที่พึงปฏิบัติโดยไม่ได้ตั้งคำถามหรือต่อต้าน ลักษณะดังกล่าวนี้ เมื่อถ่ายทอดผ่านแบบเรียนเป็นวาทกรรมที่มีอำนาจ ได้รับการยอมรับและเชื่อถือจากสังคมเป็นอย่างมาก การให้ความหมายวาทกรรม“เด็กดี” ผ่านภาษาในแบบเรียน จึงมีแนวโน้มที่จะทำให้อวาทกรรมดังกล่าวมีอิทธิพลต่ออุดมการณ์และพฤติกรรมของผู้เรียน

นอกจากการนำเสนอการให้ความหมายของวาทกรรม“เด็กดี” แล้ว แบบเรียนยังมีการสื่อลักษณะบุคคลในอุดมคติของสังคมไปยังผู้อ่านด้วย ทำให้ผู้อ่านมีทัศนคติต่อสิ่งรอบข้างตามลักษณะที่แบบเรียนสื่อออกมา คุณลักษณะตามอุดมคติบางส่วนเป็นการนำเสนอในมุมมองที่ไม่รอบด้านไม่ เป็นกลางหรือจำกัด ด้วยเหตุนี้ชุดวาทกรรมย่อยในแบบเรียนอาจส่งผลต่อการประกอบสร้าง “ความรู้” “ความจริง” เกี่ยวกับลักษณะของบุคคลต่างๆ ในสังคมว่ามีลักษณะเป็นเช่นนั้นจริงหรือว่าเป็นโดยธรรมชาติ แล้วเป็นเช่นไร โดยในความเป็นจริงแล้วบุคคลนั้นๆ อาจไม่ได้มีลักษณะเป็นเช่นนั้นคุณลักษณะที่แบบเรียนสื่อ

ให้เห็นเสมอไป จากการวิเคราะห์ชุดวาทกรรมที่สื่อผ่านแบบเรียนแสดงให้เห็นว่า วาทกรรมย่อยเหล่านี้อาจส่งผลต่อการรับรู้ลักษณะของบุคคล ดังต่อไปนี้

เด็กและผู้ใหญ่

เด็กและผู้ใหญ่ เป็นลักษณะหนึ่งที่แบบเรียนสื่อมายังผู้อ่าน หากพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ที่แบบเรียนสื่อมายังผู้อ่านจะเห็นว่า เด็กในแบบเรียนนั้นเป็นผู้ด้อยประสบการณ์และความรู้ อ่อนแอ คือ ในขณะที่ผู้ใหญ่เป็นผู้มีประสบการณ์ มีความรักและเมตตาต่อเด็ก หากพิจารณาคูณลักษณะของเด็กและผู้ใหญ่ดังกล่าวจะเห็นว่า เด็กและผู้ใหญ่ในแบบเรียนนั้นมีลักษณะที่ค่อนข้างตายตัว ในความเป็นจริงเด็กและผู้ใหญ่อาจไม่ได้มีลักษณะเช่นนั้นเสมอไป ในบางเรื่องเด็กบางคนอาจมีความรู้มากกว่าผู้ใหญ่ ด้วยเหตุผลที่ว่าเด็กปฏิบัติสิ่งนั้นเป็นประจำจนเกิดความชำนาญ เช่น เด็กที่อยู่ในเมืองใช้ชีวิตอยู่กับสังคมเมืองอาจมีความรู้เกี่ยวกับการเดินทางและเส้นทางของรถประจำทางมากกว่าผู้ใหญ่ที่อาศัยอยู่ในชนบทห่างไกล แต่อย่างไรก็ตามเด็กเหล่านี้ก็มีทักษะความชำนาญน้อยกว่าผู้ใหญ่ในสังคมเดียวกัน

คุณลักษณะของผู้ใหญ่ที่แบบเรียนนำเสนอขึ้นมักเป็นคุณลักษณะของผู้ใหญ่ที่พึงประสงค์ ซึ่งแบบเรียนคาดหวังจะให้เด็กมีลักษณะเช่นนั้น แต่ในขณะเดียวกันคุณลักษณะดังกล่าวอาจไม่สะท้อนความเป็นจริงทั้งหมด ผู้ใหญ่บางคนอาจไม่ได้เป็นผู้ที่มีความรัก เมตตา หรือคิดดีต่อเด็ก ดังที่แบบเรียนสื่อคุณลักษณะมายังผู้อ่านเสมอไป ส่งผลให้เด็กเชื่อและขาดความตระหนักรู้และขาดความระวังในการใช้ชีวิตก็เป็นได้

คุณลักษณะผู้หญิงและผู้ชายในอุดมคติ สำหรับคุณลักษณะผู้หญิงและผู้ชาย นั้น แบบเรียนสื่อภาพแทนของผู้หญิงว่าเป็นผู้ทำหน้าที่ดูแลครอบครัว ผู้หญิงถูกสื่อให้เป็นเพศที่ไม่มีการหาความรู้แต่ถูกสื่อให้เป็นผู้ที่อ่อนไหว อ่อนแอ มีลักษณะที่ตรงข้ามกับผู้ชายซึ่งมีหน้าที่เลี้ยงดูครอบครัว ปกป้อง และคุ้มครอง ผู้ชายจึงมีความเข้มแข็ง แข็งแรง มีหน้าที่การงานที่ดีและเป็นผู้ที่แสวงหาความรู้อยู่เสมอแต่ความจริงแล้วผู้หญิงและผู้ชายอาจไม่ได้มีลักษณะเช่นนั้นทุกคน ผู้หญิงบางคนอาจประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานนอกบ้านก็เป็นได้ ผู้หญิงไม่จำกัดความสามารถเพียงแค่การเป็น "แม่" หรือ "แม่บ้าน" ดังเช่นที่แบบเรียนสื่อให้ผู้อ่านและสังคมรับทราบ ความมีความพยายาม มุ่งมั่นมานะ ตั้งใจ เอาจริงเอาจังนั้นก็มิใช่คุณสมบัติที่มีเฉพาะเพศใดเพศหนึ่ง แต่สามารถมีได้ทุกเพศเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ การที่แบบเรียนสื่อคุณลักษณะของผู้หญิงและผู้ชายให้มีลักษณะเฉพาะจำกัดดังกล่าวเป็นการสื่อลักษณะของเพศในอุดมคติทั้งสองให้ผู้เรียนเห็นว่าเพศทั้งสองมีลักษณะเป็นแบบนั้นและอาจเป็นการตอกย้ำความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศให้ยังคงอยู่ในสังคมต่อไป

คุณลักษณะของรัฐ เป็นอีกคุณลักษณะหนึ่งที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่าน แบบเรียนสื่อคุณลักษณะของรัฐว่าเป็นผู้ที่คอยช่วยเหลือดูแลและปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์สุขของ

ประชาชน แต่รัฐอาจไม่ได้มีลักษณะดังกล่าวก็เป็นได้ คุณลักษณะของรัฐที่แบบเรียนสื่อมายังผู้อ่านเป็นลักษณะที่มุ่งจะสร้างความน่าเชื่อถือและเสริมสร้างทัศนคติด้านบวกให้เกิดกับรัฐ

จากการสื่อคุณลักษณะบุคคลในสังคมดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนแล้วว่า แบบเรียนเป็นวาทกรรมที่อาจมีผลต่อความคิดของกลุ่มคนบางกลุ่มในสังคมของผู้อ่าน และด้วยเหตุที่ แบบเรียนเป็นวาทกรรมที่มีความน่าเชื่อถือ เป็นที่ยอมรับของคนในสังคมว่าเป็นความรู้ที่เป็นมาตรฐาน แบบเรียนมีอำนาจทำให้ผู้อ่านเชื่อว่าบุคคลที่แบบเรียนสื่อมามีลักษณะเป็นเช่นนั้นจริง ทั้งที่อาจไม่ได้สอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏในสังคม การสื่อคุณลักษณะของบุคคลในสังคมจึงอาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อของคนในสังคมที่มีต่อบุคคลเหล่านี้ จนอาจเกิดการเอื้อประโยชน์ให้แก่กลุ่มบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ในขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งถูกลดความสำคัญก็เป็นได้

4.3.2.2) การกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์ของคนในสังคม

ความสัมพันธ์ของคนในสังคมเป็นผลจากการสื่อวาทกรรมในแบบเรียนที่อาจเกิดขึ้นได้กับผู้อ่านและสังคม จากการวิเคราะห์วาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียน แสดงให้เห็นว่า ชุควากรรม“เด็กดี” ที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่านนั้นมักปรากฏความคิดย่อยที่สื่อให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ต่างๆ นั้นย่อมมีคู่อำนาจหรือลำดับชั้นแตกต่างกัน การสื่อความคิดลักษณะนี้อาจนำไปสู่การสร้างความคิดเกี่ยวกับการกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกลุ่มต่างๆ ในสังคมของผู้อ่าน ซึ่งมีผลต่อการแสดงออกทางสังคมของผู้อ่านในการสื่อชุควากรรมความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ เด็กถูกเสนอลักษณะให้เป็นผู้ที่มีสถานภาพ อำนาจด้อยกว่าผู้ใหญ่ เด็กต้องเชื่อฟัง เคารพและปฏิบัติตามที่ผู้ใหญ่สั่งสอน ผู้ใหญ่มีสิทธิที่จะสั่งให้เด็กปฏิบัติตามสิ่งที่ตนต้องการได้ แต่เด็กทำได้เพียงแค่ขอร้อง อ้อนวอน ให้กระทำตามสิ่งที่ตนเองต้องการ การนำเสนอชุควากรรมเช่นนี้จึงเป็นการสื่อความคิดที่จัดให้ผู้ใหญ่เป็นผู้ที่มีลำดับสถานภาพสูงกว่าเด็ก และการเป็นผู้อุปถัมภ์และผู้รับการอุปถัมภ์สื่อไปยังผู้อ่าน

ความเป็นหญิงและความเป็นชายก็เป็นชุควากรรมหนึ่งที่อาจส่งผลต่อการกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์ของคนในสังคมไปยังผู้อ่าน เห็นได้ว่า ชุควากรรมนี้ได้สื่อความคิดให้ผู้อ่านเห็นว่า ผู้ชายเป็นเพศที่มีหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัว และปกป้องคุ้มครอง ในขณะที่ผู้หญิงมีหน้าที่เลี้ยงลูก และดูแลความเป็นอยู่ของสมาชิกในบ้าน ผู้ชายมีพื้นที่อยู่นอกบ้าน ในขณะที่ผู้หญิงมีพื้นที่จำกัดเพียงแคในบ้านหรือบริเวณบ้าน ความคิดดังกล่าวอาจมีผลต่อตีกรอบบทบาทหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย อาจกล่าวได้ว่า เป็นการกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมตามสถานภาพด้านเพศสภาพ

รัฐ ที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่านนั้น ได้แสดงให้เห็นว่ารัฐนั้นเป็นผู้ที่ทำหน้าดูแลช่วยเหลือ ปกป้องประชาชน รัฐจึงเป็นผู้ที่มีสถานภาพที่สูงกว่าประชาชนทั่วไป เช่นเดียวกับครูที่แบบเรียน

สื่อให้เห็นว่า เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้แก่ศิษย์ นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่นักเรียนให้ความรัก เคารพ แนวคิดนี้จึงเป็นการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ไปยังผู้อ่าน

จากการสื่อความคิดเกี่ยวกับคู่ความสัมพันธ์ของสภาพของบุคคลในลักษณะที่แตกต่างกันแล้ว ดังเช่น เด็กกับผู้ใหญ่ ผู้หญิงกับผู้ชาย รัฐกับพลเมืองแสดงให้เห็นว่า วาทกรรมย่อยที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่านนั้นส่งผลต่อความคิดเกี่ยวกับแบบแผนความสัมพันธ์ของคนในสังคมของผู้อ่านที่กำหนดให้บุคคลในคู่ความสัมพันธ์ปฏิบัติต่อกัน ซึ่งอาจนำไปสู่การแสดงออกทางสังคมของผู้อ่านและความคิดอันมีผลต่อการจัดวางแผนระบบสังคม

ผลการศึกษาในบทนี้ แสดงให้เห็นว่าวาทกรรมต่างๆ ที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่านผ่านกลวิธีทางภาษาที่หลากหลายนั้นมีความสัมพันธ์อย่างยิ่งกับบริบทที่รายล้อมตัวบทแบบเรียน เนื่องจากแบบเรียนเป็นวาทกรรมที่ผลิต “ในบริบทสังคมมาเลเซีย โดยอยู่ในการควบคุมดูแลของหน่วยงานภาครัฐจึงทำให้แนวนโยบายต่างๆ ของรัฐ รวมถึงความคิด ความเชื่อที่มีอยู่ในสังคมมาเลเซีย ได้แก่ ความคิดเรื่องพหุวัฒนธรรม ความคิดเรื่องแนวคิดเรื่องหน้าที่ปัจเจกบุคคล ความคิดระดับสังคมและระดับภาครัฐที่สื่อวาทกรรม “เด็กดี” แนวคิดเหล่านี้จะมามีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อของผู้เรียนทั้งในด้านความคิดเกี่ยวกับการให้ความหมายของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็ก คุณลักษณะของบุคคลในสังคม และการกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์ของคนในสังคม

สรุปวาทกรรม “เด็กดี” ในแบบเรียนของมาเลเซีย

ภายใต้ปรัชญาการศึกษาแห่งชาติที่รัฐบาลมาเลเซียสร้างขึ้นตามบริบทแห่งความเป็นมาเลเซีย ระบบการศึกษาของประเทศพหุวัฒนธรรมได้สะท้อนถึงความละเอียดอ่อนของรัฐบาลมาเลเซียในการสร้างและออกแบบเป้าหมายของเด็ที่จะเป็นกำลังของชาติในอนาคตถึงแม้ว่าจะต้องออกแบบการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการของประเทศในยุคโลกาภิวัตน์แต่ผู้ดูแลการศึกษาของชาติกลับให้ความสำคัญกับความเป็นชาติที่ประกอบด้วยวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของพลเมืองซึ่งเป็นผู้บริโภคสิ่งเหล่านี้โดยตรงการสะท้อนให้เห็นตั้งแต่ภาพรวมของระบบการศึกษาจนกระทั่งภาพของการนำหลักสูตรที่บรรจุความพยายามของมาเลเซียในการนำวัฒนธรรมและวิถีชีวิตประชาชนมาเป็นฐานรองรับระบบการศึกษาของชาติ

เมื่อพิจารณาภาพรวมของระบบการศึกษามาเลเซียพบว่า ในฐานะที่เป็นประเทศพหุวัฒนธรรม รัฐบาลได้ให้ทางเลือกทางการศึกษาแก่พลเมืองที่มีวัฒนธรรม ศาสนาแตกต่างกันด้วยการคงไว้ซึ่งความหลากหลายของระบบโรงเรียน ซึ่งมีทั้งระบบมลายู ระบบจีน ระบบอินเดีย(ทมิฬ) ระบบศาสนาควบคู่สามัญ และระบบศาสนาเพียงด้านเดียว ถึงแม้ว่าจะได้รับความกดดันในการใช้นโยบายการสร้างเอกภาพผ่านระบบการศึกษา นอกจากนี้ การสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อพัฒนาพลเมืองให้เกิดจิตสำนึกความเป็นชาติเดียวกันภายใต้แนวคิดระบบโรงเรียนวิสัยทัศน์ที่มีโรงเรียนของชุมชนมลายู จีน อินเดียมาอยู่ในอาณา

บริเวณเดียวกัน ภายใต้ชื่อวิชั่นสคูลคอมเพล็กซ์ (Vision School Complex) แม้ว่าโรงเรียนแต่ละโรงจะแยกการบริหารจัดการออกจากกันและมีรูปแบบการดำเนินการเรียนการสอนตามธรรมชาติและวัฒนธรรมของนักเรียน ไม่มีการก้าวก้าวซึ่งกันและกัน แต่จะใช้เครื่องอำนวยความสะดวกทางการศึกษา: แบบเรียนร่วมกันเพื่อให้เกิดกระบวนการสร้างความเป็นเอกภาพในความหลากหลาย ขณะเดียวกันแนวคิดนี้ยังสะท้อนว่ารัฐบาลมาเลเซียใส่ใจที่จะให้โอกาสที่เท่าเทียมกันแก่พลเมืองทุกชาติพันธุ์ในการได้รับเครื่องอำนวยความสะดวกทางการศึกษาที่รัฐบาลจัดสรรให้ความพยายามนี้สะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลมาเลเซียมีความจริงจังในการดำเนินบทบาททางการศึกษาในฐานะรัฐบาลของคนหลายเชื้อชาติและต่างวัฒนธรรม ศาสนา อาจจะเป็นการลองผิดลองถูกหรือจะสำเร็จมากน้อยเพียงใดก็ตาม แต่ประสบการณ์ของมาเลเซียในเรื่องนี้น่าสนใจที่ว่าการแก้ปัญหาที่เกิดจากการเป็นสังคมที่มีคนหลายชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนาและวิถีชีวิตมาอยู่รวมกันภายใต้การปกครองและชุดวาทกรรมแห่งชาติเดียวกัน โดยใช้กลไกแห่งปรัชญาการศึกษาที่มีวิสัยทัศน์ชัดเจนบรรจุในแบบเรียนเพื่อใช้ในการหล่อหลอมพลเมืองให้อยู่ในบรรทัดฐานเดียวกัน แม้ต่างเชื้อชาติต่างเผ่าพันธุ์แต่สร้างจุดยืนเดียวกันได้ ก่อให้เกิดเอกลักษณ์ของการศึกษาที่สะท้อนความเป็นชาติมาเลเซีย จากความพยายามในการเปลี่ยนวิกฤติทางสังคมและวัฒนธรรมมาเป็นโอกาสในการเสริมความเข้มแข็งในระบบการศึกษา

สำหรับการนำสิ่งที่มีนัยยะบางประการที่น่าขบคิดสำหรับการจัดการศึกษาไทยโดยเฉพาะการจัดการศึกษาในสังคมที่มีความต่างทางภาษา วัฒนธรรมและวิถีชีวิตอย่างพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นสังคมที่มีความเด่นชัดในกระแสแห่งวัฒนธรรมซึ่งแตกต่างไปจากวัฒนธรรมส่วนกลาง ที่กล่าวเช่นนี้ไม่ได้หมายความว่า การศึกษาในประเทศไทยโดยเฉพาะของจังหวัดชายแดนภาคใต้จะต้องใช้วิธีการเช่นเดียวกับที่รัฐบาลมาเลเซียทำอยู่ เพราะระบบการศึกษาของมาเลเซียมีวิวัฒนาการต่างจากระบบการศึกษาของไทย แต่การจัดการศึกษาของรัฐบาลมาเลเซีย ดังเช่นการอนุญาตให้ใช้ระบบโรงเรียนตามภูมิหลังวัฒนธรรมของประชาคม ผู้บริโภคการศึกษาและการสร้างหลักสูตรและแบบเรียนที่นำเสนอภาพรวมความเป็นชาติที่ประกอบด้วยรายละเอียดของความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมตามความเป็นจริงของประเทศ โดยมีกรอบเป้าหมายการศึกษาเดียวกันแสดงให้เห็นถึงความพยายามอย่างตรงไปตรงมาในการนำระบบการศึกษามาเป็นกลไกในการพัฒนาชาติซึ่งแวดล้อมด้วยปัจจัยที่อาจจะนำไปสู่ความแตกแยกได้ทุกเมื่อ ความพยายามนี้แสดงถึงความมีวิสัยทัศน์ที่ละเอียดอ่อนของผู้บริหารประเทศมาเลเซีย ในการออกแบบหลักสูตรที่สะท้อนถึงการเข้าใจและเข้าถึงความต้องการที่แท้จริงของพลเมืองไม่ว่าจะเป็นชนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มใหญ่ของประเทศ ถึงแม้ว่าพลเมืองกลุ่มอื่นๆ ที่มีวัฒนธรรม ศาสนาและวิถีคิดต่างจากพลเมืองกลุ่มใหญ่ของประเทศจะมีบรรพบุรุษที่เป็นชนชาติจากดินแดนอื่นๆ ที่ถูกอพยพเข้ามาตั้งรกรากในแผ่นดินมลายูด้วยความจำเป็นทางประวัติศาสตร์ที่ชนพื้นเมืองมลายูมิได้เป็นผู้กำหนด หากแต่เป็นการอพยพที่บงการโดยมหาอำนาจนักล่าอาณานิคมที่มากอบโกยแผ่นดินของพวกเขาในอดีต

เมื่อมองความพยายามของมาเลเซียในภาพที่เล็กลง เช่น กรณีหลักสูตรภาษาสำหรับโรงเรียน ประถมและมัธยมก็จะพบแนวคิดความเป็นชาติตามวิถีของชาติพหุวัฒนธรรม ความพยายามในการที่จะนำแนวคิดของปรัชญาการศึกษาแห่งชาติที่ก่อกำเนิดด้วยพื้นฐานทางสังคม และวัฒนธรรมมาเลเซีย มาสู่การเรียนการสอน ปรากฏในรูปของการสร้างความเป็นบริบท (Contextualization) ในเนื้อหาหลักสูตรโดยการบูรณาการเนื้อหาความรู้กับความเป็นมาเลเซียที่มีความหลากหลายเชิงวัฒนธรรม ภาษา วิถีชีวิตของพลเมืองและความโดดเด่นในด้านต่างๆ ทั้งในด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ คุณธรรม จริยธรรม และรายวิชาภาษามลายูและเทคโนโลยีที่มาเลเซียมีอยู่มากกว่าความเป็น “อื่น” ซึ่งมีพื้นฐานทางปรัชญาและวิถีชีวิตที่แตกต่างจากผู้เรียนชาวมาเลเซีย แต่ก็ยังคงรักษามาตรฐานทางการเรียนรู้ ภาษาอังกฤษด้วยแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ที่ได้รับการยอมรับโดยสากล นอกจากนี้ยังสอดแทรกเนื้อหาที่เป็นความคาดหวังของชาติที่มีต่อเยาวชนมาไว้ในหลักสูตร และเมื่อหลักสูตรได้ลงไปสู่ภาคปฏิบัติในการเรียนการสอนในบริบทที่แตกต่างไปจากบริบทกลางของมาเลเซียความเป็นบริบทก็ยิ่งชัดขึ้นตามธรรมชาติของผู้ใช้หลักสูตร ดังที่ปรากฏในกรณีการเรียนการสอนแบบเรียนในโรงเรียนของรัฐเปอร์ลิส และรัฐเคดาห์ในงานวิจัยนี้เพราะแม้จะเป็นหลักสูตรแกนกลางที่ใช้กันทั่วประเทศ แต่มีการปรับใช้หลักสูตรให้เข้ากับบริบทและความต้องการของผู้เรียนแต่ละรัฐเป็นการเฉพาะ โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเลือกรูปแบบการเรียนตามแนววัฒนธรรมท้องถิ่นภายใต้การดูแลของครูและวิชาการโรงเรียน ทำให้เกิดรูปแบบการเรียนการสอนของท้องถิ่นที่นำเอาวัฒนธรรมการศึกษาท้องถิ่นซึ่งให้ความสำคัญกับเนื้อหา ด้านคุณธรรมจริยธรรมและวิถีชีวิตมลายูมุสลิมในการเรียนการสอนภาษา นำมาซึ่งความผ่อนคลายในการเรียนภาษาต่างวัฒนธรรม เพราะผู้เรียนได้ใช้ความเป็นตัวของตัวเองในการเรียนท่ามกลางบรรยากาศที่เป็นทางการของห้องเรียน จากกรณีศึกษาการเรียนการสอน โรงเรียนได้ใช้ภาษาอังกฤษควบคู่ภาษามลายูกลางในโรงเรียน ในงานวิจัยนี้อันมานได้ว่าเมื่อการเรียน “ภาษาอื่น” สามารถประสานกันได้กับวัฒนธรรมของผู้เรียน ความเต็มใจอันหมายถึง ความรู้สึก “ยอมรับ” ก็จะเกิดขึ้นในการเรียนรู้ภาษานั้นๆ นำมาซึ่งความสำเร็จในการเรียนภาษาในที่สุด

ประสบการณ์ของประเทศพหุวัฒนธรรมมาเลเซียในการออกแบบการศึกษาที่ใช้บริบททางสังคม และวัฒนธรรมบูรณาการกับเนื้อหาความรู้ น่าจะเป็นตัวอย่างที่ดีในแง่ของการออกแบบการศึกษาที่มีความเป็นตัวของตัวเองมากกว่าการผลิตซ้ำตามกระแสความเป็นสมัยใหม่ที่สวนทางกับวิถีชีวิตของผู้บริโภคการศึกษา ทั้งนี้ เพราะการออกแบบเข้าหาลอมเยาวชนที่จะสร้างอนาคตของชาตินั้นเป็นงานที่ต้องอาศัยวิสัยทัศน์ที่ละเอียดอ่อนและต้องมีความเข้าใจในข้อเท็จจริงที่ว่าเนื้อหาความรู้ และภูมิหลังหรือวิถีชีวิตของผู้เรียนเป็นสิ่งที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้และควรคำนึงผลการเรียนรู้ที่เอื้อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการประยุกต์เพื่อประโยชน์ในชีวิตจริงในปัจจุบันและอนาคต กระบวนการออกแบบการศึกษาจะต้องตระหนักถึงการบูรณาการไปในทางเดียวกัน ตั้งแต่เนื้อหาของแบบเรียนที่ตอบสนองปรัชญาการศึกษา เป้าหมายการศึกษา ที่เป็นกรอบให้แก่หลักสูตรการศึกษา แบบเรียนและสื่อการเรียนการสอน

เทคนิคการเรียนการสอนที่กำหนดในหลักสูตร สำหรับการประยุกต์ใช้ในห้องเรียนนั้น ครูจะต้องได้รับการอบรมอย่างจริงจังเพื่อจะได้มีความเข้าใจเจตนารมณ์ที่แท้จริงของปรัชญาการศึกษา สามารถถ่ายทอดเจตนารมณ์ของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพพร้อมทั้งดำเนินการสอนบนพื้นฐานความเข้าใจในธรรมชาติของผู้เรียน หลักสูตรแกนกลางควรรักษาเสนอเนื้อหาสาระที่ยืดหยุ่นเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้บริโภคการศึกษาแต่ละกลุ่มภูมิหลังได้ใช้อัตลักษณ์ของตนมาพัฒนาวัฒนธรรมการศึกษาภายใต้กรอบแนวคิดความเป็นชาติที่มีปรัชญาและเป้าหมายการศึกษาเดียวกันทั่วประเทศ โดยส่งเสริมให้ใช้ต้นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมมาบูรณาการกับความรู้ใหม่ จนกระทั่งสามารถเชื่อมโยงความรู้ในแบบเรียนกับรูปแบบการใช้ชีวิตไปสู่การแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันด้วยความรู้ที่ถูกต้องเหมาะสมกับวิถีชีวิตและธรรมชาติของตัวปัญหา

ส่วนหนึ่งของวาทกรรม“เด็กดี” ที่เป็นประสบการณ์ทางการศึกษาของมาเลเซียที่น่าเสนอผ่านงานวิจัยเล่มนี้ แม้จะไม่ทราบได้ว่าประเทศมาเลเซียได้บรรลุเป้าหมายแห่งปรัชญาการศึกษาที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงใดแต่สิ่งที่ผู้วิจัยได้เรียนรู้จากการศึกษาในครั้งนี้ คือ ความพยายามของประเทศมาเลเซียในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของประเทศด้วยกรอบแนวคิดของตนเองที่มีพื้นฐานความเป็นชาติที่มีความหลากหลายตามบริบทของประชาคมผู้บริโภคการศึกษา และความพยายามนี้มีตลอดมาแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ แม้จะมีปัญหามากมายเกี่ยวกับปัจจัยทางพหุวัฒนธรรมและประเด็นปัญหาเกี่ยวกับเจตคติจากความเป็นเชื้อชาตินิยมรุนแรง การออกแบบการศึกษาผ่านแบบเรียนให้มีความสอดคล้องกับบริบทความเป็นมาเลเซียโดยมีจุดยืนในการตอบปรัชญาการศึกษาที่เป็นหนึ่งเดียวของประเทศในการสรรสร้างพลเมืองเพื่อความเป็นหนึ่งเดียว น่าจะเป็นข้อคิดสำหรับการออกแบบการศึกษาของไทย โดยเฉพาะการวิเคราะห์เนื้อหาของปรัชญาการศึกษาแห่งชาติให้เป็นไปตามบริบทของประเทศอย่างแท้จริง การออกแบบหลักสูตรการศึกษาแบบบูรณาการความเป็นชาติที่มีความหลากหลายการเปิดเสรีทางการศึกษาด้วยการคงไว้ซึ่งระบบโรงเรียนที่หลากหลายเพื่อเป็นทางเลือกทางการศึกษาแก่พลเมืองทุกชาติพันธุ์และการเตรียมแบบเรียนที่มีเนื้อหาทางวิชาการและสาระอื่นๆ ที่สอดคล้องกับบริบททางสังคม เศรษฐกิจ ภูมิศาสตร์ และการจัดการเรียนการสอนตามบริบททางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้เรียนอันนำมาซึ่งการใช้เทคนิคปลุกย่อยตามภูมิหลังของผู้เรียนในการเรียนการสอนทำให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายในระบบการศึกษาแห่งชาติ นำจุดเด่นของวัฒนธรรมการศึกษาในบริบทท้องถิ่นที่ไม่บั่นทอนมาตรฐานทางการศึกษาโดยภาพรวมของประเทศ แต่กลับสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ประชากรศึกษาในบริบทนั้นๆ ที่ได้บูรณาการอัตลักษณ์แห่งวิถีชีวิตในการศึกษาของตน ความเป็นตัวของตัวเองที่เห็นจากภาพรวมของระบบการศึกษามาเลเซียจนถึงภาพย่อย ดังกรณีการลงพื้นที่เพื่อทบทวนตัวบทในสถานการณ์ของการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในรัฐเคดาห์และรัฐเปอร์ลิส

แบบเรียนภาษาและสังคมยึดหลักการบูรณาการ (Integrated Curriculum) โดยใช้เนื้อหาจากสาขาวิชาต่างๆ เช่น ประวัติศาสตร์ คุณธรรม จริยธรรม และรายวิชาภาษามลายู ภูมิศาสตร์ สังคมศาสตร์ โดยมีเนื้อหาเชื่อมโยงกับบริบทมาเลเซีย เจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาหลักสูตรสะท้อนถึงนัยสำคัญของการใช้บริบททางสังคมในแบบเรียนว่า “เนื้อหาเหล่านี้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันของนักเรียนเป็นข้อมูลใกล้ตัวเกี่ยวกับแผ่นดินบ้านเกิดของนักเรียน จะทำให้เกิดความภาคภูมิใจในประเทศชาติแม้ว่านักเรียนกำลังเรียนภาษาของคนชาติอื่นก็ตาม นอกจากนี้ยังบูรณาการความคิดความใฝ่ฝันของชาติเพื่อปลูกฝังผู้เรียนให้มีจิตใจห่วงใยอนาคตของเพื่อนร่วมชาติพร้อมกระตุ้นจินตนาการของผู้เรียนทางการผลิตคิดค้นนวัตกรรมที่สามารถแก้ปัญหาพื้นฐานของมนุษยชาติในยุคโลกาภิวัตน์ หลักการนี้ได้กลายเป็นรูปธรรมในหลักสูตรภาษาอังกฤษเคบีเอสอาร์ภายใต้เป้าหมายการให้การศึกษาด้านความเป็นพลเมือง (Civic Education) ข้ามสาระวิชา ”

จากคำบอกเล่าของครูผู้สอนที่ใช้วิธีสอนตามแนวทางที่ได้รับการอบรมจากกระทรวงศึกษาธิการ “แบบเรียนมุ่งให้เกิดการพัฒนาสติปัญญาและความคิดเชิงวิเคราะห์และสร้างสรรค์ของนักเรียน กิจกรรมการเรียนรู้ในแบบเรียน เช่น ชุมชนของฉัน (My Community) ซึ่งให้นักเรียนออกแบบโครงการเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชนโดยนักเรียนต้องหาข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน เช่น ชุมชนของนักเรียนและจากอินเทอร์เน็ต จะช่วยให้นักเรียนได้มีการพัฒนาหุปัญญา (Multiple Intelligences) ที่ไม่เพียงแต่ส่งเสริมการพัฒนาด้านความรู้และทักษะทางภาษาเท่านั้น แต่ยังช่วยพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ จุดประกายการสร้างสรรค์งานเขียน และพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคม สิ่งแวดล้อมตามศาสนาที่นักเรียนนับถือส่งเสริมและเพิ่มความตระหนักในศีลธรรมและมารยาทในการทำงานร่วมกัน ตลอดจนพัฒนาลักษณะนิสัยใฝ่หาความรู้ในตัวเองสอดคล้องกับแนวคิดแห่งปรัชญาการศึกษาแห่งชาติที่มีเจตนารมณ์ให้การศึกษามาเลเซียเป็นลักษณะของการบูรณาการองค์รวมของความเป็นมนุษย์ทั้งทางด้านจิตวิญญาณ สติปัญญา กายและอารมณ์ (Holistic Development)” ดังนั้น จึงเป็นจุดประสงค์ข้อหนึ่งของแบบเรียนของประเทศมาเลเซียในยุคนี้ จากการสัมภาษณ์ ครูมาร์สุกี บิน มาฮาซิริ (Marzuki bin Mahazir) ของโรงเรียน สารี อินเดอร่า (Sekolah Sari- Indera) กล่าวว่า

“เป้าหมายของการพัฒนาองค์รวมโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการในรูปแบบการทำงานกลุ่มเพื่อสร้างโครงการเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ค้นพบความถนัดของตนเอง¹เมื่อค้นพบความถนัดแล้วทางโรงเรียนและผู้ปกครองก็ต้องส่งเสริมสนับสนุนต่อไปเป็นการปลูกฝังลักษณะที่ดีให้แก่เด็กผ่านการปฏิบัติจริง และแก้ปัญหการใช้ชีวิตที่ผ่านการเรียนรู้ด้วยตนเอง”

(Marzuki bin Mahazir, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 ตุลาคม 2562)

สำหรับการศึกษาวรรณกรรมหรือเรื่องราวบทอ่าน กลายเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรภาษาในวิชาภาษาทั่วไปของทุกระดับชั้นจะมีการเรียนวรรณกรรมดีเด่นซึ่งมีทั้งเรื่องราวท้องถิ่นวัฒนธรรมที่นักเรียนคุ้นเคยและต่างวัฒนธรรมที่สอดแทรกแง่คิดทางศีลธรรม จริยธรรมและวิถีชีวิตของคนและสังคมในบริบทที่คล้ายคลึงและแตกต่างจากชีวิตของนักเรียนชาวมาเลเซีย ครูซิติ นูร์ซูฮาดา บินตี มูซา (Siti Noorshuhada binti Musa) เป็นครูผู้ดูแลหลักสูตรภาษาของโรงเรียนกายัง (Sekolah Kayang) กล่าวว่

“การอ่านเนื้อหา เนื้อเรื่อง เรื่องราวในรูปแบบเรียน นอกจากจะมุ่งพัฒนาความเชี่ยวชาญทางภาษาแล้วยังเป็นการพัฒนาความคิดเชิงวิเคราะห์และสร้างสรรค์ และความเข้าใจต่อสังคม วัฒนธรรม ค่านิยมและวิถีชีวิตของตัวเองและของเพื่อนร่วมโลก และการสอดแทรกจริยธรรม ค่านิยมและวิถีคิดที่ดีงามในรูปแบบเรียนเพื่อนำมาพัฒนาทางอารมณ์ (Emotional Development) และการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ (Spiritual Development) ของผู้เรียนเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมพหุวัฒนธรรม”

(Siti Noorshuhada binti Musa, ผู้ให้สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2562)

จากการศึกษาวิเคราะห์เอกสารประกอบหลักสูตรและแบบเรียน พบว่า การพัฒนาศีลธรรมความเป็นมนุษย์ที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้กลายเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ที่สำคัญในหลักสูตรภาษาและแบบเรียนภาษามาเลเซีย (Bahasa Malaysia) แบบเรียนคุณธรรม จริยธรรม (Pendidikan Moral) และแบบเรียนประวัติศาสตร์ (Sejarah) ของประเทศพหุวัฒนธรรม

เป้าหมายทางการศึกษาในแบบเรียนของมาเลเซียจะให้ความสำคัญกับความเป็นชาติหรือเอกภาพในฐานะที่เป็นชาติพหุวัฒนธรรม ซึ่งเป้าหมายดังกล่าวมีความเป็นนามธรรม แต่แบบเรียนยังได้กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม คือ มุ่งพัฒนาความสามารถในการใช้ ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ทักษะการสื่อสารด้วยภาษาพร้อมกับการเรียนรู้ทักษะการใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร ทั้งนี้เพื่อบรรลุถึงเป้าหมายของการศึกษาตามแนวปรัชญาการศึกษาแห่งชาติที่มีเจตนารมณ์เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนด้านกายภาพหรือความคล่องตัว (Physical Development) เพื่อประโยชน์ในการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง (Lifelong Learning) ในโลกยุคสารสนเทศ (Information Age)

แบบเรียนได้กำหนดขอบเขตการพัฒนาความรู้ด้านภาษาของนักเรียนไว้สามด้าน กล่าวคือ การเรียนภาษาเพื่อเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ข้อมูลข่าวสาร (Informational Purpose) การเรียนเพื่อการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Purpose) และการเรียนเพื่อสุนทรีย์ภาพ (Aesthetic Purpose) ซึ่งตามแนวทางที่กำหนดโดยหลักสูตรบูรณาการสอดคล้องกับเป้าหมาย

การศึกษาที่ว่า¹“เพื่อเติมเต็มเจตนารมณ์ทางการศึกษาของปรัชญาการศึกษาแห่งชาติและพระราชบัญญัติการศึกษาปี ค.ศ.1996 ที่มุ่งพัฒนาศักยภาพทางด้านกายภาพ จิตวิญญาณ อารมณ์ และสติปัญญาของผู้เรียน (Holistic Development) ผ่านวิธีการให้การศึกษอบรรณแบบบูรณาการ (Integrated Education) หมายถึง การให้การศึกษารูปแบบที่สามารถเกื้อหนุนให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆด้วยวิชาความรู้ ทักษะการคิด ทักษะการปฏิบัติ และค่านิยมแห่งศีลธรรม ดังที่ระบุไว้ในเอกสารหลักสูตรภาษาเคบีเอสอาร์ว่า

กิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรมีเนื้อหาสาระสอดคล้องกับจุดประสงค์ปลายทาง ดังนี้

ก. การเรียนภาษามลายูเพื่อการพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ภายใต้ขอบเขตเนื้อหาเพื่อการพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างบุคคล นักเรียนจะมีกิจกรรมทางภาษาที่ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันอย่างถูกต้องเหมาะสม เช่น บทสนทนาในสถานการณ์ต่างๆ ที่เหมาะสมกับบริบทวัฒนธรรมมาเลเซีย บทอ่านที่เป็นเรื่องราวของสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตผู้คน สุขภาพ ประวัติศาสตร์ คุณธรรม จริยธรรม และรายวิชาภาษามลายู เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมและประเด็นน่าสนใจในสังคมที่ไกลตัวออกไป กิจกรรมการเขียนที่จำเป็นและเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันในสังคมมาเลเซียทั้งในเมืองและชนบทและกิจกรรมทางภาษาอื่นๆ เพื่อการเข้าสู่สังคมอันนำไปสู่การสร้างสัมพันธภาพที่ดีในสังคมโดยเฉพาะในฐานะที่มาเลเซียเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม เนื้อหากิจกรรมทางภาษาที่ปรากฏในแบบเรียนตลอดจนรูปภาพและตัวละครที่เป็นพลเมืองมาเลเซียต่างวัฒนธรรมเป็นภาพประกอบกิจกรรมฝึกทักษะสอดคล้องกับวิถีชีวิต สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ทางสังคมและทางวัฒนธรรมของประเทศมาเลเซียและมีลักษณะของการขัดเกลาทางสังคมให้มีความเป็นมาเลเซีย (Malaysianess) และการสร้างเอกภาพ (Unity) ในสังคมพหุวัฒนธรรมมาเลเซีย

ข. การเรียนภาษาเพื่อการจัดการข้อมูล ในบริบทมาเลเซียยุคใหม่ให้ความสำคัญกับพลังแห่งข้อมูลข่าวสาร และมีเป้าหมายทางการศึกษาเพื่อผลิตบุคลากรที่มีความรู้ (K-worker) ของระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ (K-Economy) ตามนโยบายของประเทศ มีการออกแบบเนื้อหาวิชาเพื่อเตรียมให้ผู้เรียนได้รับทักษะการเข้าถึงข้อมูลในระบบเทคโนโลยีสารสนเทศสาระเนื้อหาที่ตอบสนองเป้าหมายนี้มีลักษณะของการกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดความอยากรู้อยากเห็นเพิ่มเติมจากแหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียน เช่น ชุมชน หน่วยงานราชการ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

ค. การเรียนเพื่อสุนทรียภาพ อีกภาพหนึ่งของการศึกษามลายูคือ การสร้างระบบการศึกษาที่มีคุณธรรมเป็นฐานรองรับ จะเห็นได้ว่าหลักสูตรยังมีเป้าหมายการสร้างค่านิยมที่ดีงามหรือที่เรียกในบริบทการศึกษามลายูว่า “นิไล มูร์นึ” (Nilai Murni) เจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาหลักสูตรแห่งชาติกระทรวงศึกษาธิการ สะท้อนถึงเป้าหมายนี้ว่า “การให้การศึกษเพื่อให้เกิดค่านิยมที่พึงปรารถนาจะ

เป็นประโยชน์มากสำหรับสังคมพหุวัฒนธรรมมาเลเซียยุคโลกาภิวัตน์เพราะเราต้องการพลเมืองที่ใช้คุณธรรมมาเยียวยาจิตใจของกันและกัน และเราอยากได้ผู้ประกอบการที่มีคุณธรรมสำหรับระบบเศรษฐกิจของเรา อีกกระบวนการหนึ่งของการให้การศึกษาเยาวชนของเราในด้านนี้คือ ให้เขาได้อ่านวรรณกรรมที่ส่งเสริมจริยธรรม”จะเป็นวรรณกรรมที่เขียนโดยผู้เขียนจากท้องถิ่นมาเลเซีย ประเทศเพื่อนบ้าน และวรรณกรรมโลกทั้งตะวันออกและตะวันตก เพื่อนักเรียนได้พัฒนาความสามารถทางภาษาพร้อมๆกับการพัฒนาจริยธรรม อารมณ์ และความรู้สึกที่ดีต่อเพื่อนมนุษย์ และเป็นบันไดไปสู่การเขียน การคิดเชิงสร้างสรรค์ สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของปรัชญาการศึกษาที่ต้องการให้การศึกษาค้นคว้าองค์รวมของความเป็นมนุษย์ (Holistic Development) (มัสซุม สะตีแม, 2554)

บทที่ 5

เปรียบเทียบวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนชั้นประถมศึกษาของไทยกับมาเลเซีย และปฏิบัติการทางวาทกรรม“เด็กดี” ในบริบทสังคมและวัฒนธรรมของไทยกับมาเลเซีย

บทนี้ ผู้วิจัยเปรียบเทียบวาทกรรมที่สื่อผ่านแบบเรียนรวมถึงผลการวิเคราะห์ปฏิบัติการทางวาทกรรมและปฏิบัติการทางสังคมวัฒนธรรมและประมวลผลการวิเคราะห์ดังกล่าวกับผลการศึกษาวาทกรรมที่สื่อผ่านแบบเรียนเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทแบบเรียนกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แวดล้อมตัวบท ได้แก่ ปฏิบัติการทางวาทกรรมและปฏิบัติการทางสังคมและวัฒนธรรมที่แวดล้อมตัวบทแบบเรียนและนำเสนอการวิเคราะห์เพื่อชี้ให้เห็นความเชื่อมโยงของมิติทั้ง 3 ตามแนวทางการวิเคราะห์วาทกรรมของแฟร์คลาฟ (Fairclough, 1995) ผลการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนแรกการเปรียบเทียบวาทกรรมที่สื่อผ่านแบบเรียน ส่วนที่สองกล่าวถึงการวิเคราะห์ปฏิบัติการทางวาทกรรม (discourse practice) ของแบบเรียน และส่วนสุดท้ายกล่าวถึงปฏิบัติการทางสังคมและวัฒนธรรม (Sociocultural practice) ที่สัมพันธ์กับการสื่อวาทกรรมในแบบเรียนและผลทางวาทกรรมของแบบเรียนที่มีต่อสังคม

5.1 เปรียบเทียบวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนชั้นประถมศึกษาของไทยกับมาเลเซีย

จากการศึกษาเปรียบเทียบวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนไทยและมาเลเซียที่สื่อไปยังผู้อ่านผ่านทางภาษา พบวาทกรรมที่ปรากฏในแบบเรียนซึ่งวาทกรรมที่มีลักษณะร่วมและวาทกรรมที่แตกต่างกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1.1 วาทกรรมร่วมในแบบเรียนไทยและมาเลเซีย

จากการศึกษาเปรียบเทียบวาทกรรมที่สื่อผ่านแบบเรียนทั้ง 2 ประเทศ พบว่า มีวาทกรรมย่อยที่ปรากฏร่วมกันในแบบเรียนซึ่งเป็นลักษณะร่วมกันของวาทกรรมที่สื่อผ่านแบบเรียน วาทกรรมย่อยของวาทกรรมต่างๆ ในกลุ่มนี้มีดังนี้

1) วาทกรรมความรักชาติ

แบบเรียนทั้งของไทยและมาเลเซียให้ความสำคัญกับวาทกรรมชาติ ในการนำเสนอเนื้อหาในแบบเรียนเพื่อเป็นการตอกย้ำและสร้างความรักชาติให้เกิดขึ้นกับเด็ก ประกอบด้วย วาทกรรมที่สื่อถึงบทบาทหน้าที่ของคนในชาติ วาทกรรมศาสนา ในการทำนุบำรุง เชิดชูประเพณีวัฒนธรรมของชาติ มีความรักชาติบ้านเมือง สำนึกในบุญคุณของบ้านเมือง ช่วยบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้า ทำตัวให้เป็น

ประโยชน์ วาทกรรมว่าด้วยกษัตริย์ มีความจงรักภักดี มีความภูมิใจ เทิดทูน ซาบซึ้งต่อสถาบัน พระมหากษัตริย์

รัฐปฏิบัติตามที่เพื่อประโยชน์ของพลเมืองและเอาใจใส่ดูแลพลเมืองเป็นอย่างดี รัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐกับพลเมืองที่ปรากฏซ้ำอย่างต่อเนื่องในแบบเรียนทั้ง 2 ชาติ คือ วาทกรรมย่อยที่สื่อให้เห็นว่า รัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามตำแหน่งงานของตนได้อย่างสมบูรณ์เพื่อประโยชน์สุขของพลเมืองและประเทศชาติ พลเมืองที่มีคุณลักษณะที่สำคัญ คือเป็นผู้ที่ยึดมั่นในหลักศีลธรรมและคุณธรรมของศาสนา รวมถึงมีหลักการทางประชาธิปไตยในการดำรงชีวิต

2) วาทกรรมระบบอาวุโส

วาทกรรมย่อยของวาทกรรมความสัมพันธ์เด็กกับผู้ใหญ่ที่ปรากฏซ้ำในแบบเรียนทั้ง 2 ชาติ นั้น ประกอบด้วย วาทกรรมย่อยที่สื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าเด็กแตกต่างจากผู้ใหญ่ซึ่งเป็นความคิดที่ต้องการสื่อการจัดประเภทกลุ่มบุคคลในสังคมออกเป็น 2 กลุ่ม คือ เด็กและผู้ใหญ่ โดยอาศัยวัย อายุและความอาวุโส รวมทั้งคุณวุฒิเป็นเกณฑ์ในการจำแนก วาทกรรมย่อยที่สื่อลักษณะของเด็กและผู้ใหญ่ที่มีความแตกต่างกันซึ่งความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ระบบอาวุโสควบคุมความสัมพันธ์ระหว่างผู้น้อยกับผู้ใหญ่ เช่น ความสัมพันธ์ระดับครอบครัว ซึ่งไม่ได้หมายถึงเพียงแค่ว่า แม่เท่านั้น แต่หมายถึงญาติผู้ใหญ่ด้วยความสัมพันธ์ระดับโรงเรียน เป็นความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ระบบอาวุโสเป็นระบบใหญ่ที่ควบคุมสังคมทั้งสองสังคม

เด็กถูกสื่อให้เป็นผู้ด้อยความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และวุฒิภาวะ อ่อนแอส่วนผู้ใหญ่จะถูกสื่อให้มีลักษณะที่ตรงข้ามกับเด็ก คือ เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และวุฒิภาวะ เอาจริงเอาจริงกับการงาน เข้มแข็งและกล้าหาญ อีกทั้งยังมีความเมตตากรุณาต่อเด็กอีกด้วยและวาทกรรมย่อยที่สื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ โดยเด็กเป็นผู้มีอำนาจและสถานภาพต่ำกว่าผู้ใหญ่ คอยรับการอุปถัมภ์จากผู้ใหญ่ในการดำเนินชีวิตพร้อมทั้งมีบทบาทที่อาศัยความเกื้อหนุนช่วยเหลือจากผู้ใหญ่

นอกจากประเด็นเด็กกับผู้ใหญ่แล้ว ในชุดวาทกรรมนี้ยังนำเสนอวาทกรรมย่อยของวาทกรรมความเป็นหญิงและความเป็นชายที่ปรากฏซ้ำอย่างต่อเนื่องในแบบเรียนอีกด้วย ซึ่งการนำเสนอเรื่องสถาบันครอบครัวเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของพ่อแม่ โดยการจำแนกหน้าที่ ความรับผิดชอบตามเพศสถานะที่แสดง ได้แก่ วาทกรรมย่อยที่สื่อให้ผู้อ่านเห็นว่า ผู้หญิงแตกต่างจากผู้ชายซึ่งเป็นความคิดที่ต้องการจัดบุคคลในสังคมออกเป็นกลุ่มตามเพศสภาวะที่ปรากฏ ซึ่งได้แก่ เพศหญิงและเพศชาย วาทกรรมย่อยที่สื่อลักษณะของผู้หญิงและผู้ชายที่แตกต่างกัน โดยผู้หญิงถูกสื่อให้เป็น “แม่” และ “แม่บ้าน” ที่มีหน้าที่ดูแลความเป็นอยู่ด้านต่างๆ ของคนในครอบครัว ทั้งข้าว ปลา อาหารการกิน การหลับนอนและสุขอนามัยอื่นๆ ผู้หญิงจึงไม่ได้ถูกสื่อให้เป็นผู้ที่มีการแสวงหาความรู้หรือมีความฉลาด

คิดแก้ปัญหา โดยเฉพาะเพศหญิงที่เป็นผู้ใหญ่และมีพื้นที่จำกัดเฉพาะอยู่เพียงแต่ในบ้านหรือพื้นที่ที่เกี่ยวกับการเป็น “แม่” และ “แม่บ้าน” เท่านั้น นอกจากนี้ เพศหญิงยังถูกสื่อให้เป็นผู้ที่อ่อนแอ อ่อนไหว บอบบาง ส่วนผู้ชายถูกสื่อให้ที่มีหน้าที่ปกป้อง คุ้มครองและหาเลี้ยงครอบครัว ผู้ชายจึงถูกสื่อให้มีความเข้มแข็ง แข็งแรง เอาจริงเอาจังกับการงานและไฝหาความรู้ตลอดเวลา รวมถึงวาทกรรมย่อยที่สื่อให้เห็นถึงสถานภาพของผู้หญิงว่าเป็นผู้ที่ด้อยกว่าผู้ชาย

วาทกรรมย่อยอีกประเด็นของวาทกรรมระบบอาวุโส ได้แก่ วาทกรรมย่อยที่สื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าครูเป็นผู้อบรม สั่งสอนที่ดี โดยสื่อลักษณะของครูให้ผู้อ่านเห็นว่า ครูเป็นผู้ที่ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนศิษย์ให้เป็นผู้ที่มีความรู้และเป็นคนดีและมีคุณสมบัติต่างๆ ที่เหมาะสมกับการปฏิบัติหน้าที่และวาทกรรมย่อยที่สื่อให้ผู้อ่านเห็นว่า ครูเป็นผู้ที่ศิษย์ให้ความรักและความเคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตามครู

3) วาทกรรมหน้าที่ของปัจเจกบุคคล วาทกรรมความรักศักดิ์ศรีของปัจเจกบุคคล

วาทกรรมย่อยของวาทกรรมหน้าที่ของปัจเจกบุคคลที่แบบเรียนทั้ง 2 ชาติสื่อไปยังผู้อ่านตรงกันอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การสื่อลักษณะของเด็กดีว่าเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและพลเมืองดีของชาติ โดยสมาชิกที่ดีของสังคมนั้นที่จะต้องดีพร้อมทั้งทางกาย วาจา และความคิด รวมถึงสติปัญญา ได้แก่ เป็นคนมีความซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ความรับผิดชอบ ใฝ่เรียนรู้ ขยัน อุตสาหะ ความเพียรพยายาม มุ่งมั่นในการทำงาน มีจิตสาธารณะ มีน้ำใจ และเชื่อฟังผู้ใหญ่ ความกตัญญู มีความสามัคคี ส่วนพลเมืองดีนั้นจะต้องกระทำประโยชน์เพื่อชาติและส่วนรวมรักและเคารพต่อสถาบันสำคัญของชาติ คือ สถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ รวมถึงวาทกรรมย่อยที่สื่อให้ผู้อ่านเห็นว่า เด็กดีเป็นผู้ที่มีคุณค่าและวาทกรรมย่อยที่สื่อให้เห็นว่า ลักษณะและพฤติกรรมของเด็กดีเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติ

5.1.2 วาทกรรมที่แตกต่างกันในแบบเรียนไทยและมาเลเซีย

จากการศึกษาเปรียบเทียบวาทกรรมที่สื่อผ่านแบบเรียนทั้ง 2 ชาติ พบว่า มีวาทกรรมที่ร่วมกันแต่กระนั้นในความเหมือนหรือลักษณะร่วมย่อมมีความต่างด้วยในบางลักษณะ บางรายละเอียดของวาทกรรมต่างๆ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงลักษณะที่แตกต่างกันในการสื่อวาทกรรมต่างๆ ไปสู่ผู้อ่านดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) วาทกรรมในตัวบทแบบเรียนไทย

จากการวิเคราะห์ตัวบทแบบเรียนของไทย พบว่า นอกจากจะสื่อวาทกรรมที่ปรากฏซ้ำในแบบเรียนทุกเล่มดังกล่าวแล้ว ยังพบว่า แบบเรียนไทยนี้ได้สื่อคุณลักษณะของเด็กดีที่แตกต่างออกจากคุณลักษณะหลักดังกล่าวด้วย ได้แก่ การสื่อให้เห็นว่า เด็กดีนั้นต้องมีความสันโดษ ไม่ก้าวร้าวเรื่องของ

ผู้อื่น ไม่ประจบสอพลอเพื่อหวังประโยชน์แก่ตน ไม่ใช่สิทธิ์ของตนจนเกินความพอดี เป็นผู้ที่สามารถดำรงวงศ์ตระกูลของตนได้ และเป็นผู้มีวัฒนธรรม นอกจากนี้ ยังได้สื่อความคิดเกี่ยวกับชุดวาทกรรมว่าด้วยความ เป็นไทย ความเป็นไทยเป็นมรดกตกทอดและเป็นสิ่งที่มีคุณค่า การแบ่งชาติพันธุ์อื่น แต่นับรวมเป็นชาติ “เรา” ไทยเน้นความเป็นศูนย์รวม ความเป็นหนึ่งเดียวของชาติที่เกิดขึ้นจากสถาบันศูนย์รวม คือ กษัตริย์ ส่วนศาสน์ในไทย แม้มีหลายศาสนาประกอบสร้างอยู่ของคนในชาติ แต่มีระบอบการปกครองที่มีพุทธศาสนาเป็นศาสน์ประจำชาติ และขณะเดียวกันไทยก็ยอมรับศาสนาอื่นด้วย เพราะฉะนั้นความเข้มแข็งของศาสน์กับกษัตริย์ในแบบเรียนของไทยนั้น นำเสนอให้เห็นถึงระบบกษัตริย์ที่เป็นศูนย์รวมจิตใจ ศูนย์กลางของกลุ่มคนและเป็นหนึ่งเดียว

วาทกรรมศาสนาพุทธ พระมหากษัตริย์เป็นผู้มีบารมี เป็นผู้ปกครองที่เสียสละและมีความเมตตาให้การคุ้มครองและดูแลพลเมือง พลเมืองมีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ วาทกรรมระบบอาวูโส ความคิดเกี่ยวกับการอยู่อย่างพอเพียง การสื่อถึงเด็กดีว่าเป็นผู้ที่ต้องใช้ชีวิตอย่างพอเพียงในสังคมที่เป็นประชาธิปไตย และสังคมเมืองและชนบท เมืองเป็นสถานที่ที่มีความเจริญและสะดวกสบายแต่มีความวุ่นวาย คนเมืองเป็นผู้ที่เร่งรีบและสนใจแต่ตนเอง รวมถึงคนชนบทเป็นผู้ใช้ชีวิตที่เรียบง่ายและเป็นมิตร เมืองและชนบทเป็นลักษณะของการสื่อเรื่องราวที่เป็นพื้นที่ เป็นมายาคติของสังคมไทยที่คิดว่าคนชนบทมีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย เอื้อเฟื้อ ซึ่งสภาพสังคมในความเป็นจริง คนชนบทอาจจะเห็นแก่ตัว คนในเมืองที่มีน้ำใจก็อาจจะปรากฏ ซึ่งแบบเรียนนำเสนอบริบทของสังคมเมืองและชนบทให้เห็นถึงความมีน้ำใจของคนในสังคมและลักษณะของการใช้ชีวิตที่ควรนำมาเป็นแบบอย่างสังคมชนบทใช้ชีวิตแบบพอเพียง มีการหยิบบัญ แบ่งปันอาหารและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

หากพิจารณาวาทกรรมที่ประกอบสร้างวาทกรรม “เด็กดี” ที่ปรากฏแตกต่างกันในแบบเรียนของมาเลเซีย ดังกล่าวจะเห็นว่า วาทกรรมย่อยที่ปรากฏแตกต่างกันเหล่านี้เป็นความคิดที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละยุคสมัย ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลและปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่เข้ามามีส่วนต่อการสื่อวาทกรรมต่างๆ ของแบบเรียน

2) วาทกรรมในตัวบทแบบเรียนมาเลเซีย

จากการวิเคราะห์ตัวบทแบบเรียน พบว่า แบบเรียนได้สื่อวาทกรรมบางประการที่แตกต่างจากแบบเรียนไทย ได้แก่ การสื่อลักษณะของเด็กที่น่ายกย่อง ซินชม นำเอาเป็นแบบอย่างให้ผู้อ่านเห็นว่าต้องเป็นผู้ที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ รู้จัก รักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

แบบเรียนเริ่มสื่อลักษณะของบุคคลและสิ่งต่างๆ ในสังคมที่แตกต่างออกไป ได้แก่ การสื่อลักษณะของเด็กกว่าเป็นผู้ที่สามารถกระทำประโยชน์เพื่อผู้ใหญ่ได้ การสื่อลักษณะของผู้หญิงว่าเป็นผู้ที่หาเลี้ยงครอบครัวซึ่งปรากฏควบคู่กับการสื่อลักษณะของผู้ชายว่าเป็นผู้ที่ทำงานบ้าน อาจกล่าวได้ว่าการสื่อลักษณะของเพศทั้งสองในลักษณะดังกล่าวเริ่มปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนในแบบเรียนนี้ นอกจากนี้ยังมี

การสื่อลักษณะของเด็กที่ดีว่าเป็นผู้รู้ทันโลก การสื่อลักษณะของผู้ชายว่าเป็นผู้ทำงานบ้านซึ่งปรากฏในตัวละครผู้ชายที่เป็นเด็ก และการสื่อลักษณะของเจ้าหน้าที่ของรัฐว่าเป็นมิตรกับพลเมือง และเป็นผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่าและเป็นที่เคารพของพลเมือง ส่วนลักษณะของเมืองและชนบทแบบเรียนได้นำเสนอให้เห็นเช่นกันในประเด็นของ การดำรงชีวิตหรือเป็นองค์ประกอบของตัวบทเช่นกัน แต่ไม่ได้แสดงให้เห็นว่าบริบทสังคมจะทำให้เด็กเกิดคุณลักษณะที่ดีหรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ลักษณะที่ปรากฏเกิดจากการอบรมและได้รับการปลูกฝังมาตั้งแต่สถาบันครอบครัว

แบบเรียนมาเลเซีย แสดงถึงความจงรักภักดี การรวมศูนย์ด้านจิตใจอยู่ที่ศาสนามากกว่ากษัตริย์หรือผู้ปกครองประเทศ ถึงแม้ในประเทศมาเลเซียจะประกอบด้วยศาสนาอื่นด้วย แต่การปกครองของประเทศใช้หลักศาสนาอิสลามเป็นแนวทางในการปกครองประเทศ แบบเรียนเน้นย้ำให้พลเมืองมีหลักคิดที่ถูกต้องตามจริยวัตรของหลักการศาสนา ซึ่งมาเลเซียยังเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างทางด้านชาติพันธุ์ ศาสนาและวัฒนธรรม ความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้มาเลเซียมีการเตรียมพร้อมกับการรับมือเรื่องความแตกต่างทางเชื้อชาติ พร้อมกับการปลูกฝังเด็กตั้งแต่วัยเรียนในเรื่องของแนวปฏิบัติเรื่องศาสนา มารยาทกับพ่อแม่ มารยาทกับเพื่อนบ้าน หลักการปฏิบัติกับครู ดังนั้นแบบเรียนมาเลเซียจะใช้แนวคิดเรื่องของศาสนาเป็นหลักนำในการเสนอแนวปฏิบัติที่สอดคล้องและถูกต้องในการดำรงชีวิต แม้มาเลเซียมีระบบการปกครองแบบกษัตริย์ แต่ระบบการปกครองดังกล่าวมาเลเซียแบ่งเขตการปกครองและเป็นการปกครองแบบเขตการปกครองตนเอง แต่ด้วยหลักคิดของศาสนามีการปลูกฝังความเป็นหนึ่งเดียว การรวมใจเป็นหนึ่งในคนในชาติทำให้รูปแบบการปลูกฝังลักษณะที่พึงประสงค์จึงมีหลักศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

สำหรับความต่างในประเด็นวาทกรรมอาวูโสในแบบเรียนมาเลเซีย จะกล่าวถึงเรื่องค่านิยมใหม่ในสังคมที่แตกต่างจากสังคมไทย คือ การที่ผู้ใหญ่ให้ความเสมอภาคในการแสดงความคิดเห็นพร้อมรับฟังความคิดของเด็กเสมอเพื่อประกอบการตัดสินใจในแต่ละเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็ก วิธีการเลี้ยงดูที่เลี้ยงดูเด็กโดยให้อิสระตามสิทธิแทนที่การวางระเบียบให้ทำตามสอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยที่รู้จักคุณค่าของตัวเอง มีจิตสำนึก โดยการนำหลักการของศาสนาอิสลามมาปรับใช้ในแบบเรียน

5.2 ปฏิบัติการทางวาทกรรมในแบบเรียนไทยและมาเลเซีย

ผลการวิเคราะห์แบบเรียนไทยและมาเลเซียตามกรอบแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) โดยใช้กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรมของแฟร์คลาฟ (Fairclough, 1995) ทำให้เห็นองค์ประกอบของการสื่อสาร ซึ่งจะนำไปสู่ภาพรวมของปฏิบัติการทางวาทกรรม (discourse practice) ทั้งด้านกระบวนการผลิตและกระจายตัวบท และกระบวนการรับสารและตีความตัวบท ซึ่งเป็นบริบทของแบบเรียนในฐานะวาทกรรม ดังนี้

5.2.1 กระบวนการผลิตและกระจายตัวบท

หากพิจารณาด้านกระบวนการผลิตตัวบทจะเห็นว่า แบบเรียนนั้นเป็นตัวบทที่ผลิตโดยรัฐ กล่าวคือ แบบเรียนเป็นวาทกรรมที่รัฐเป็นผู้ควบคุมการผลิตและคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิเฉพาะกลุ่มเข้ามาเรียบเรียง ซึ่งรัฐมอบหมายหรือให้การรับรอง ขั้นตอนการผลิตต่างๆ อยู่ในการควบคุมดูแลของหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการจัดการศึกษา จึงเป็นการทำให้แบบเรียนกลายเป็นตัวบทที่มีสถาบันรับรอง มีความน่าเชื่อถือและได้รับการยอมรับว่ามีคุณภาพ ถูกต้อง เหมาะสมแตกต่างจากวาทกรรมสาธารณะประเภทอื่น

นอกจากนี้ หากพิจารณาวัตถุประสงค์ของการผลิตแบบเรียนยังพบว่า นอกจากแบบเรียนจะผลิตขึ้นเพื่อใช้เป็นเอกสารประกอบการเรียนการสอน คู่มือการเรียนรู้เกี่ยวกับวิชาการ เช่น ภาษาไทย ภาษามาลาเซีย สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม แก่นักเรียนแล้ว แบบเรียนยังผลิตขึ้นเพื่อปลูกฝังลักษณะหรือปลูกฝังเจตคติที่ดี ความคิดที่รัฐเห็นว่ามีความถูกต้อง เหมาะสมหรือเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติไปสู่ผู้เรียนด้วย ด้วยเหตุนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่า แบบเรียนนั้นเป็นเครื่องมือที่รัฐใช้ถ่ายทอดวาทกรรมบางประการแก่เด็กและเยาวชนเพื่อเตรียมเด็ก เยาวชนให้เป็นสมาชิก"ที่พึงประสงค์" ของสังคม หรือเป็นการผลิตซ้ำชุดวาทกรรมของผู้มีอำนาจในสังคมไปสู่ผู้เรียนและสามารถปกครองและควบคุมสังคมได้ง่ายขึ้น

ส่วนด้านการกระจายตัวบท พบว่า แบบเรียนเป็นวาทกรรมที่ได้รับการรับรองให้ใช้ในระบบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐ ซึ่งทุกคนจำเป็นต้องเข้ารับการศึกษาระดับนี้ตามที่รัฐกำหนด เด็กทุกคนที่เข้ารับการศึกษาระบบนี้ซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่และกระจายอยู่ในส่วนต่างๆ ของประเทศจึงจำเป็นต้องใช้แบบเรียนเหล่านี้ในการศึกษา แบบเรียนจึงเป็นวาทกรรมที่สามารถเข้าถึงคนกลุ่มต่างๆ ของประเทศได้อย่างไม่จำกัด ประกอบกับการที่แบบเรียนยังมีลักษณะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์จึงสามารถผลิตซ้ำตามความต้องการของผู้อ่านได้อย่างไม่จำกัดเช่นกัน แบบเรียนจึงเป็นวาทกรรมที่สามารถเข้าถึงคนกลุ่มใหญ่ของประเทศและสามารถถ่ายทอดชุดวาทกรรมแก่คนเหล่านั้นได้โดยง่าย แบบเรียนจึงเป็นสารทางวาทกรรมที่สามารถเข้าถึงผู้อ่านที่เป็นเยาวชนกลุ่มนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาได้เป็นจำนวนมากและมีส่วนสำคัญในการปลูกฝังพฤติกรรมและค่านิยมต่างๆ ให้เกิดขึ้นแก่บุคคลกลุ่มดังกล่าว

5.2.2 กระบวนการรับสารและตีความตัวบท

กระบวนการรับสารและตีความตัวบทจะเห็นว่า แบบเรียนที่ผลิตขึ้นจากผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ และผ่านการตรวจสอบ ดูแล กำกับภายใต้ภาครัฐ ทำให้สารที่ผ่านการผลิตนั้นได้รับการตีความว่าเป็นความรู้ที่ได้มาตรฐานและเชื่อถือได้ มีความถูกต้อง เหมาะสม ชุดวาทกรรมที่ปรากฏอยู่ในแบบเรียนจึง

ได้รับการตีความไปในลักษณะเดียวกัน ผู้อ่านจึงพร้อมที่จะเรียนรู้ ทำความเข้าใจ จดจำและปฏิบัติตาม ชุดวาทกรรมเหล่านั้น

เมื่อพิจารณาการใช้แบบเรียนในสถานการณ์การเรียนการสอนจะเห็นว่า แบบเรียนเป็น ตัวบทที่มีครูผู้สอนเป็นผู้ถ่ายทอดเนื้อหาต่างๆ ไปสู่นักเรียน เนื่องจากครูเป็นผู้มีหน้าที่ในการถ่ายทอด ความรู้แก่นักเรียนโดยตรงและเป็นบุคคลที่สังคมให้ความเคารพ ยกย่องความรู้และความคิดต่างๆ ใน แบบเรียนเมื่อถ่ายทอดผ่านครูจึงกลายเป็นสิ่งที่นักเรียนเชื่อว่าถูกต้อง ดีงามหรือเหมาะสมควรค่าต่อ การปฏิบัติตามอย่างไม่มีข้อสงสัย

นอกจากนี้ แบบเรียนยังสื่อสารกับผู้อ่านด้วยการสั่งสอนและวัจนกรรมการสั่งการแนะนำ การอธิบายและการทดสอบ ประกอบกับการใช้น้ำเสียงที่จริงจังในการสื่อสารกับผู้อ่านจึงทำให้ผู้อ่านเห็น ว่าตนเองเป็นเพียงผู้เรียนที่มีหน้าที่เรียนรู้และปฏิบัติตามสิ่งที่แบบเรียนบอกให้ปฏิบัติ ในขณะที่ แบบเรียนเป็นผู้บอกว่าสิ่งใดที่ควรปฏิบัติหรือกระทำ และสามารถประเมินผู้เรียนว่าสามารถปฏิบัติตาม สิ่งที่แบบเรียนบอกให้กระทำได้มากน้อยแค่ไหน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแบบเรียนนั้นเป็นตัวบทที่มีอำนาจ เหนือกว่าผู้อ่าน

การวิเคราะห์ปฏิบัติการทางวาทกรรมของแบบเรียนข้างต้นช่วยให้เห็นว่ากระบวนการ ผลิตและบริโภคตัวบทมีความเกี่ยวข้องกับรัฐและพลเมืองในวงกว้าง แบบเรียนมีกระบวนการผลิตที่ ซับซ้อน เป็นแบบแผนและอยู่ในการควบคุมของรัฐ แบบเรียนจึงเป็นวาทกรรมที่มีบทบาทสำคัญใน การถ่ายทอดชุดวาทกรรมย่อยที่รัฐเห็นว่าเหมาะสมและต้องการให้ผู้เรียนเกิดการรับรู้และปฏิบัติตาม เพื่อมุ่งหวังในการสร้างสมาชิกที่พึงปรารถนาของสังคม ชุดวาทกรรมที่สื่อผ่านแบบเรียนจึงมีแนวโน้มที่จะ มีอิทธิพลและบทบาทสำคัญในการชี้นำสมาชิกในสังคมโดยที่สมาชิกเหล่านั้นอาจไม่รู้ตัว

5.3 ปฏิบัติการทางสังคมและวัฒนธรรมไทยและมาเลเซีย

ในส่วนนี้ ผู้วิจัยกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างชุดวาทกรรมต่างๆ ที่สื่อผ่านแบบเรียนกับบริบท ทางสังคมและวัฒนธรรม โดยจะศึกษาวิเคราะห์ในประเด็นดังต่อไปนี้ อิทธิพลของสังคมที่มีต่อการสื่อชุด วาทกรรมในแบบเรียน และผลของการสื่อชุดวาทกรรมของแบบเรียนที่มีต่อสังคม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.3.1 อิทธิพลของปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรมที่มีผลต่อการสื่อวาทกรรม“เด็กดี”

ในแบบเรียนไทยและมาเลเซีย

แฟร์คลาฟ (Fairclough, 1995) ได้ให้แนวคิดที่ว่า สังคมและวัฒนธรรมมีผลอย่างยิ่งต่อ การสื่อวาทกรรม“เด็กดี” จากการวิเคราะห์ปฏิบัติการทางสังคมและวัฒนธรรมของแบบเรียน พบว่า ความเชื่อของสังคมที่เกี่ยวกับการสื่อวาทกรรม“เด็กดี”ในแบบเรียนนั้นประกอบด้วยความคิดด้านค่านิยม ในสังคม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.3.1.1) อิทธิพลของปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรมที่มีผลต่อการสื่อวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนไทย

สังคมและวัฒนธรรมมีผลอย่างยิ่งต่อการสื่อวาทกรรม“เด็กดี” จากการวิเคราะห์ปฏิบัติการทางสังคมและวัฒนธรรมของแบบเรียน พบว่า ความเชื่อของสังคมที่เกี่ยวกับการสื่อวาทกรรม“เด็กดี”ในแบบเรียนนั้นประกอบด้วยความคิดด้านค่านิยมในสังคมไทย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.3.1.1.1) แนวคิด ด้านค่านิยมในสังคมไทย

ค่านิยม ที่อยู่ในสังคมไทยที่มีผลต่อการสื่อวาทกรรมต่างๆ ของแบบเรียนนั้นประกอบด้วย แนวคิดเรื่องคุณธรรมพื้นฐาน ความคิดทางด้านศาสนา: พุทธศาสนา ความคิดเรื่องความอาวุโส ความคิดเรื่องนโยบายที่รัฐให้ความสำคัญ: นโยบายของรัฐกับการสื่อวาทกรรม“เด็กดี”

1) แนวคิดเรื่องคุณธรรมพื้นฐาน

แนวคิดเรื่องคุณธรรมพื้นฐานที่มีที่มาจากหลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นคุณธรรมที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นเรื่องเกี่ยวกับหลักธรรม คำสอนขั้นพื้นฐานของพุทธศาสนาที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตทั้งสิ้น เมื่อพิจารณาหลักธรรมที่พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญทั้งความกตัญญูกตเวที ความเพียร ความซื่อสัตย์สุจริตจะเห็นว่าหลักธรรมประการต่างๆ เหล่านี้ ปรากฏเป็นลักษณะของเด็กดีที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่านเพื่อให้ผู้อ่านซึ่งเป็นเยาวชนปฏิบัติตาม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหน้าที่ของปัจเจกบุคคลที่ทุกคนต้องตระหนักและประพฤติปฏิบัติหรืออาจจะกล่าวได้ว่าในการสื่อวาทกรรมเกี่ยวกับเด็กดีของแบบเรียนนั้นย่อมได้รับอิทธิพลจากหลักธรรมประการต่างๆ ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาที่เป็นศาสนาของคนส่วนใหญ่ในสังคมไทยนับถือ

2) แนวคิดเรื่องความอาวุโส ระบบอุปถัมภ์

ระบบอาวุโสเป็นระบบค่านิยมของสังคมไทยที่มีการยึดถือและปฏิบัติกันมานานโดยเฉพาะอย่างยิ่งค่านิยมของการเคารพอาวุโสที่ผู้น้อยต้องให้ความเคารพผู้ใหญ่ได้ถูกปลูกฝังจนเป็นลักษณะเด่นเฉพาะตัวของการสื่อสารในสังคม วัฒนธรรมไทย การเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่เป็นผลมาจากค่านิยมเกี่ยวกับความมีอาวุโสที่เห็นว่า เด็กเป็นผู้น้อยต้องเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์มากกว่า

สำหรับแนวคิดเรื่องของระบบอุปถัมภ์และการรวมกลุ่มนั้นส่งผลต่อการสื่ออุดมการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก ผู้ใหญ่ และอุดมการณ์ความเป็นเด็กดี

3) แนวคิดเรื่องชายเป็นใหญ่

แบบเรียนมีการนำเสนอให้เห็นภาพว่า ชายและหญิงมีบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกัน ผู้หญิงมักจะมีบทบาทในพื้นที่ “ในบ้าน” ส่วนผู้ชายมักจะมีบทบาทในพื้นที่ “นอกบ้าน” ในระยะหลังๆ สภาพสังคมได้ปรับเปลี่ยนให้ผู้หญิงมีบทบาทมากขึ้น และแบบเรียนได้สื่อภาพให้

เห็นถึงภาระหน้าที่ที่เป็นการทำงานนอกบ้านของเพศหญิง การดูแลลูกของเพศชายตลอดจนการทำงานบ้านของเพศชายเพิ่มขึ้น

5.3.1.1.2) แนวคิดเรื่องนโยบายที่รัฐสื่อในแบบเรียน

จากการศึกษา พบว่า แนวคิดหรือนโยบายของรัฐบาลนั้นมีผลต่อชุดวาทกรรมที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่านทั้งการทำให้ชุดวาทกรรมบางประการยังคงถูกผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่อง นโยบายของรัฐบาลที่ปรากฏในตัวบทสำหรับเด็กนั้นก็เป็นที่รัฐได้ “เลือก” ที่จะหยิบยกมาใส่ โดยอาจจะไม่ได้ปรากฏทุกนโยบายแต่อาจจะปรากฏเฉพาะนโยบายที่รัฐต้องการที่จะมุ่งเน้นปลูกฝังผ่านเด็กและเยาวชนของชาติ หรือนโยบายที่สะท้อนภาพของกระแสสังคมโลกที่สำคัญๆ ในช่วงเวลาหนึ่งๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ

5.3.1.2) อิทธิพลของปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่มีผลต่อการสื่อวาทกรรม “เด็กดี” ในแบบเรียนมาเลเซีย

5.3.1.2.1) ปัจจัยทางสังคม

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดทางการศึกษาที่เสนอในแบบเรียนของประเทศมาเลเซีย สามารถสรุปได้ว่า แนวคิดทางสังคมมีที่มาจากบริบทความเป็นชาติมาเลเซีย ดังนี้

1. บริบททางศาสนา ปัจจัยทางศาสนาจึงนำไปสู่การปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรใหม่ของการศึกษาภาคบังคับให้ครอบคลุมเนื้อหาด้านค่านิยมแห่งศีลธรรม จรรยา แนวคิดเรื่องคุณธรรม ศีลธรรม มีที่มาจากบริบททางศาสนา เป็นคุณธรรมที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคม เป็นเรื่องเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนขั้นพื้นฐานของศาสนาที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต

2. บริบททางสังคมและประวัติศาสตร์ สังคมมาเลเซียเป็นประเทศพหุชาติพันธุ์ และพหุวัฒนธรรมซึ่งมีบทบาทอย่างมากในด้านการเมือง ประมาณครึ่งหนึ่งของประชากรทั้งหมดมีเชื้อสายมลายู โดยมีชนกลุ่มน้อยกลุ่มสำคัญ คือ ชาวมลายูเชื้อสายจีน ชาวมลายูเชื้อสายอินเดีย และชนพื้นเมืองดั้งเดิมกลุ่มต่างๆ รัฐธรรมนูญประกาศให้ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ แต่ก็ยังให้เสรีภาพในการนับถือศาสนาแก่ผู้ที่ไม่ใช่ชาวมุสลิม หลังได้รับเอกราชชาติมาเลเซียได้เรียนรู้และเกิดประสบการณ์ในเรื่องความแตกแยกระหว่างเชื้อชาติว่ามีได้เกิดประโยชน์ให้กับชนกลุ่มใดๆ ในประเทศ กลับทำให้รัฐบาลเกิดความยุ่งยากในการบริหารและพัฒนาประเทศ ความสมานฉันท์ ความประนีประนอม ความร่วมมือและความเคารพซึ่งกันและกันของพลเมืองเท่านั้นที่จะทำให้ประเทศพัฒนาได้ รัฐบาลมาเลเซียจึงถือว่าความเป็นหนึ่งเดียวของคนในชาติเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำชาติมาเลเซียให้รอดหน้าตัดเทียมอารยประเทศ ด้วยลักษณะของความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมจึงมีองค์ประกอบหลักของการดำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติ

พหุวัฒนธรรมอย่างเด่นชัด เช่น การบูรณาการแนวคิดสมานฉันท์ข้ามสาระวิชา การเปิดรายวิชาภาษาแม่ของกลุ่มชาติพันธุ์ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. บริบททางการเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจ การถ่ายทอดอุดมการณ์แห่งชาติสู่พลเมืองมาเลเซีย โดยการสานต่อนโยบายต่างๆ ที่จะนำชาติมาเลเซียไปสู่ความก้าวหน้าทั้งในทางสังคมและเศรษฐกิจ

4. ปัจจัยด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การปรับปรุงปรัชญาการศึกษาซึ่งปรากฏแนวคิดการพัฒนาศักยภาพของปัจเจกชนแบบองค์รวมในปรัชญาการศึกษาแห่งชาติของมาเลเซีย และถือเป็นแนวคิดที่สำคัญมาก ทั้งนี้เพราะมีความครอบคลุมความต้องการสามด้าน ได้แก่ ความต้องการของผู้เรียน ความต้องการของสังคม และความต้องการของประเทศ

5. ความเป็นโลกาภิวัตน์ ระบบการศึกษาของประเทศมาเลเซียผสมผสานระบบการศึกษาแบบสากลกับแนวคิดอิสลามานูวัตองค์ความรู้ เป็นการนำปรัชญาการศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานแนวคิดที่หลากหลายมาออกแบบระบบการศึกษา แต่มีความเป็นตัวของตัวเองตามบริบทของประเทศมาเลเซีย

5.3.1.2.2) แนวคิดวัฒนธรรมกับการเรียนการสอน

สำหรับประเทศที่มีพลเมืองต่างวัฒนธรรมอาศัยอยู่รวมกัน มีการกล่าวถึงบทบาทของวัฒนธรรมในหลักสูตรการศึกษา และเป็นที่แพร่หลายในสองทศวรรษที่ผ่านมาเป็นเหตุให้มีการตื่นตัวในการสร้างองค์ความรู้ โดยเฉพาะการมีหลักสูตรพหุวัฒนธรรมเกิดขึ้นแนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมและภูมิหลังของนักเรียนในระบบการเรียนการสอน เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ขณะเดียวกัน ยังเป็นการให้ความสำคัญแก่วัฒนธรรมของทั้งสองฝ่ายในการเรียนการสอน

5.3.1.2.3) แนวคิดเรื่องนโยบายที่รัฐสื่อในแบบเรียน

นโยบายที่รัฐให้ความสำคัญ ยังเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสื่อชุดวาทกรรมต่างๆ ของแบบเรียนเรียนอีกด้วย ทั้งนี้แบบเรียนเป็นวาทกรรมที่รัฐเข้ามามีบทบาทในกระบวนการผลิตเป็นอย่างมากดังผลการศึกษาปฏิบัติการทางวาทกรรมของแบบเรียนที่กล่าวไว้ก่อนหน้านี้

นโยบายของรัฐบาลที่ปรากฏในตัวบทสำหรับเด็กนั้นก็เป็นที่รัฐได้ “เลือก” ที่จะหยิบยกมาใส่โดยอาจจะไม่ได้ปรากฏทุกนโยบายแต่อาจจะปรากฏเฉพาะนโยบายที่รัฐต้องการที่จะมุ่งเน้นปลูกฝังผ่านเด็กและเยาวชนของชาติหรือนโยบายที่สะท้อนภาพของกระแสสังคมโลกที่สำคัญๆ ในช่วงเวลาหนึ่งๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ

5.3.2 ผลของการประกอบสร้างวาทกรรม“เด็กดี” ของแบบเรียนที่อาจมีผลต่อสังคม

5.3.2.1) ผลของการประกอบสร้างวาทกรรม“เด็กดี”ของแบบเรียนไทยที่อาจมีผลต่อสังคม จากการศึกษาวาทกรรม“เด็กดี” ที่แบบเรียนสื่อมายังผู้อ่านนั้น พบว่า วาทกรรมเหล่านี้เป็นชุดวาทกรรมของการให้ความหมายของสมาชิกที่ดีของสังคมไทย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.3.2.1.1) การให้ความหมายของสมาชิกที่ดีของสังคมไทย

แบบเรียนพยายามสื่อให้เห็นถึงลักษณะและความหมายของสมาชิกที่ดีของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อวาทกรรม“เด็กดี” ซึ่งมีลักษณะต่างๆของบุคคล ทั้งด้านการกระทำ การพูดรวมถึงด้านความคิดว่าลักษณะใดเป็นลักษณะที่ควรปฏิบัติและมีคุณค่า

ลักษณะของสมาชิกที่ดีของสังคมที่แบบเรียนถ่ายทอดไปสู่ผู้อ่านจะเห็นว่าการสื่อความคิดนี้เป็นความพยายามในการชี้้นำให้สมาชิกในสังคมปฏิบัติตามเพื่อประโยชน์ในระดับสังคม โดยไม่ได้คำนึงถึงประโยชน์และความต้องการของผู้ปฏิบัติในระดับปัจเจกบุคคล ลักษณะของสมาชิกที่ดีของสังคม เมื่อถ่ายทอดผ่านแบบเรียนเป็นวาทกรรมที่มีอำนาจ ได้รับการเชื่อถือและยอมรับจากสังคมเป็นอย่างมากแล้ว การให้ความหมายของสมาชิกที่ดีของสังคมผ่านกลวิธีทางภาษาในแบบเรียนจึงมีแนวโน้มที่จะทำให้ชุดวาทกรรมดังกล่าวมีอิทธิพลต่อความคิดและพฤติกรรมของผู้เรียน

5.3.2.1.2) แบบแผนความสัมพันธ์ของคนในสังคม

แบบแผนความสัมพันธ์ของคนในสังคมเป็นผลจากการสื่อชุดวาทกรรมในแบบเรียนอีกประการหนึ่งที่อาจเกิดขึ้นได้กับผู้อ่านและสังคม จากการศึกษาวิเคราะห์ชุดวาทกรรมในแบบเรียนแสดงให้เห็นว่า ชุดวาทกรรมที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่านนั้น มักปรากฏวาทกรรมย่อยที่สื่อให้เห็นว่า ในคู่ความสัมพันธ์ต่างๆ ใครมีอำนาจหรือลำดับชั้นแตกต่างกันอย่างไร การสื่อความคิดเช่นนี้ อาจนำไปสู่การสร้างความคิดเกี่ยวกับการกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกลุ่มต่างๆ ในสังคมของผู้อ่านซึ่งมีผลต่อการแสดงออกทางสังคมของผู้อ่านในระดับถัดไป

ในการสื่อชุดความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ เด็กถูกเสนอให้เป็นผู้ที่มีสถานภาพและอำนาจน้อยกว่าผู้ใหญ่ เด็กจะต้องให้ความเคารพ เชื่อฟังและปฏิบัติตามที่ผู้ใหญ่สั่งสอน ผู้ใหญ่เป็นผู้ที่มีสิทธิสั่งให้เด็กปฏิบัติตามสิ่งที่ตนต้องการได้ ในขณะที่เด็กทำได้เพียงขอร้องให้ความกรุณาให้ทำตามสิ่งที่ตนเองต้องการ การสื่อชุดวาทกรรมเช่นนี้จึงเป็นการสื่อความคิดที่จัดลำดับให้ผู้ใหญ่เป็นผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่าเด็กไปยังผู้อ่าน

ชุดวาทกรรมความเป็นหญิง - ชายเป็นอีกชุดวาทกรรมหนึ่งที่อาจส่งผลการกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์ของคนในสังคมไปยังผู้อ่าน ดังจะเห็นว่า ชุดวาทกรรมนี้ได้สื่อความคิดให้ผู้อ่านเห็นว่า ผู้ชายเป็นเพศที่มีหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัวและปกป้องคุ้มครองครอบครัวในขณะที่ผู้หญิงมี

หน้าที่เลี้ยงดูลูกและดูแลความเรียบร้อยภายในบ้านและความเป็นอยู่ด้านต่างๆ ของสมาชิกในครอบครัว ผู้ชายมีพื้นที่อยู่ในที่สาธารณะ ในขณะที่ผู้หญิงมีพื้นที่จำกัดอยู่เฉพาะในบริเวณบ้าน ความคิดดังกล่าว อาจส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติระหว่างเพศชายและเพศหญิง ว่าเพศใดมีบทบาทหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติต่ออีกเพศหนึ่งเช่นไร อาจกล่าวได้ว่า เป็นการกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมตามสถานภาพด้านเพศสภาวะนั่นเอง

ชุดวาทกรรมสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นอีกชุดวาทกรรมหนึ่งที่ต้องให้เห็นถึงการกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์ของคนในสังคมนระหว่างพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์กับพลเมือง เห็นได้ว่า ชุดวาทกรรมนี้ได้สื่อให้เห็นว่า พระมหากษัตริย์นั้นทรงเป็นผู้ปกครองที่มีความเสียสละทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจต่างๆ เพื่อประโยชน์สุขของพลเมือง ทรงเป็นที่เคารพรักของพลเมือง

นอกจากนี้ ชุดวาทกรรมรัฐกับพลเมืองที่แบบเรียนสื่อไปสู่ผู้อ่านนั้นก็ได้แสดงให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลให้ความช่วยเหลือเป็นที่พึ่งให้แก่พลเมืองและเป็นที่เคารพของพลเมืองอีกด้วย เจ้าหน้าที่ของรัฐจึงเป็นผู้ที่มีสถานภาพที่สูงกว่าประชาชนทั่วไป เช่นเดียวกับครูที่แบบเรียนสื่อให้เห็นว่า เป็นผู้ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ นอกจากนี้ครูยังเป็นคนที่นักเรียนเคารพความคิดเหล่านี้จึงเป็นการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ไปยังผู้อ่าน

จากการสื่อความคิดเกี่ยวกับลักษณะของคู่ความสัมพันธ์ ได้แก่ เด็กกับผู้ใหญ่ ผู้หญิงกับผู้ชาย พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์กับสามัญชนเจ้าหน้าที่ของรัฐกับพลเมืองนั้น แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ชุดวาทกรรมต่างๆ ที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่านนั้น อาจส่งผลกระทบต่อความคิดเกี่ยวกับแบบแผนความสัมพันธ์ของคนในสังคมของผู้อ่านที่กำหนดให้บุคคลในความสัมพันธ์ต่างๆ นั้นปฏิบัติต่อกันเช่นไร ซึ่งอาจนำไปสู่การแสดงออกทางสังคมของผู้อ่าน และความคิดอันมีผลต่อการจัดระเบียบของสังคม

ชุดวาทกรรมที่รัฐได้พยายามปลูกฝังผ่านแบบเรียนเหล่านี้ ส่วนหนึ่งเป็นการผลิตซ้ำความคิดเดิมในสังคมไทย ทำให้เกิดการยอมรับในสถานภาพและบทบาทของตนเองว่ามีความแตกต่างภายใต้ความสัมพันธ์แบบเด็ก-ผู้ใหญ่ ผู้ชาย-ผู้หญิง รวมถึงพระมหากษัตริย์-รัฐบาล-พลเมือง ดังนั้น จึงต้องปฏิบัติตามหน้าที่ของตนให้ได้อย่างครบถ้วนและเหมาะสมตามลำดับชั้นในสังคมที่ถูกสร้างขึ้นจากผู้ที่มีอำนาจรัฐหรือเป็นกลุ่มอำนาจหลักในสังคม เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับการจัดระเบียบสังคม ทั้งหมดนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นการปลูกฝังแนวคิดเรื่องรัฐซึ่งเป็นชุดวาทกรรมความเชื่อที่จะเป็นฐานในการปฏิบัติอันเป็นการช่วยให้รัฐและผู้มีอำนาจสามารถปกครองได้อย่างราบรื่นและสงบสุข

5.3.2.2) ผลของการประกอบสร้างวาทกรรม“เด็กดี” ของแบบเรียนมาเลเซียที่อาจมีผลต่อสังคม ตามความคิดของแฟร์คลาฟ (Fairclough, 1995) นอกจากสังคมและวัฒนธรรมจะมีผลต่อการ

สื่อวาทกรรมแล้ว ชุดวาทกรรมย่อยต่างๆ ยังส่งผลต่อสังคมด้วยเช่นกัน จากการศึกษาวาทกรรม“เด็กดี” ที่แบบเรียนสื่อมายังผู้อ่านนั้น พบว่าชุดวาทกรรมเหล่านี้เป็นชุดวาทกรรมที่อาจนำไปสู่การประกอบสร้างระบบความคิด ความเชื่อของผู้อ่านรวมถึงสังคมใน 2 ด้าน ได้แก่ คุณลักษณะของเด็กที่พึงประสงค์ ในบริบทของมาเลเซียและพลเมืองที่ดีของสังคม และการกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์ของคนในสังคม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.3.2.2.1) คุณลักษณะของเด็กที่พึงประสงค์ ในบริบทของมาเลเซียและพลเมืองที่ดีของสังคม

สมาชิกที่ดีและเป็นที่ต้องการของสังคมนั้น ประกอบด้วยลักษณะของความเป็นพลเมืองดีของชาติที่แสดงให้เห็นว่าสมาชิกที่ดีของสังคมนั้นจะต้องปฏิบัติตนในฐานะพลเมืองที่ดีของชาติ รวมถึงการรักษาประโยชน์ส่วนรวมของชาติและลักษณะของสมาชิกที่ดีของสังคมที่แสดงให้เห็นว่าสมาชิกที่ดีของสังคมนั้นจะต้องปฏิบัติตนในฐานะสมาชิกที่ดีของสังคมด้วยเช่นกัน กล่าวคือ มีการกระทำ คำพูด ความคิด และสติปัญญาที่สามารถรักษาปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในสังคมไว้ได้ เช่น ความสุภาพเรียบร้อย ทั้งทางกายและวาจา ความปรารถนาดี ความซื่อสัตย์ ความสามัคคีรวมถึงเป็นสิ่งที่มิใช่ประโยชน์แก่สังคม มิใช่เพื่อประโยชน์เฉพาะตนเองเพียงฝ่ายเดียว แต่ในอีกแง่หนึ่ง การนิยามความหมายของ “คุณลักษณะของเด็กที่พึงประสงค์” ที่อยู่ในระเบียบวินัยและแบบแผนที่รัฐเห็นว่าเหมาะสมนั้นก็เอื้อให้รัฐสามารถควบคุมบริหารและปกครองคนในสังคมได้ง่ายและมีประสิทธิภาพมากขึ้นเช่นกัน

การนำเสนอการให้ความหมายของคุณลักษณะเด็กที่พึงประสงค์แล้วแบบเรียนยังมีการสื่อลักษณะบุคคลในอุดมคติของสังคมไปยังผู้อ่านด้วย ทำให้ผู้อ่านมีทัศนคติต่อสิ่งรอบข้างตามลักษณะที่แบบเรียนสื่อออกมา ลักษณะ พฤติกรรมอุดมคติบางส่วนเป็นการนำเสนอในมุมมองที่ไม่รอบด้านไม่เป็นกลางหรือจำกัด ด้วยเหตุนี้ ชุดวาทกรรมย่อยในแบบเรียนอาจส่งผลการประกอบสร้าง “ความรู้” “ความจริง” เกี่ยวกับลักษณะของบุคคลต่างๆ ในสังคมว่ามีลักษณะเป็นเช่นนั้นจริงหรือว่าโดยธรรมชาติแล้วเป็นเช่นไร โดยในความเป็นจริงแล้วบุคคลนั้นๆ อาจไม่ได้มีลักษณะเป็นเช่นที่แบบเรียนสื่อให้เห็นเสมอไป จากการวิเคราะห์ชุดวาทกรรมที่สื่อผ่านแบบเรียนแสดงให้เห็นว่าวาทกรรมย่อยเหล่านี้อาจส่งผลการรับรู้ลักษณะของบุคคล ดังต่อไปนี้

เด็กและผู้ใหญ่เป็นคุณลักษณะหนึ่งที่แบบเรียนสื่อมายังผู้อ่าน หากพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ที่แบบเรียนสื่อมายังผู้อ่านจะเห็นว่า เด็กในแบบเรียนนั้นเป็นผู้ด้อยประสบการณ์และความรู้ อ่อนแอ คือ ในขณะที่ผู้ใหญ่เป็นผู้มีประสบการณ์ มีความรักและเมตตาต่อเด็ก หากพิจารณาภาพของเด็กและผู้ใหญ่นักกล่าวจะเห็นว่า เด็กและผู้ใหญ่ในแบบเรียนนั้นมีลักษณะที่ค่อนข้างตายตัว ในความเป็นจริงเด็กและผู้ใหญ่นักไม่ได้มีลักษณะเช่นนั้นเสมอไป ลักษณะของผู้ใหญ่ที่แบบเรียนนำเสนอ นั้น มักเป็นลักษณะของผู้ใหญ่ที่พึงประสงค์ ซึ่งแบบเรียนคาดหวังจะให้เด็กมีลักษณะเช่นนั้น

ผู้หญิงและผู้ชายในอุดมคติ สำหรับลักษณะผู้หญิงและผู้ชายนั้น แบบเรียนสื่อภาพแทนของผู้หญิงว่าเป็นผู้ทำหน้าที่ดูแลครอบครัว ผู้หญิงถูกสื่อให้เป็นเพศที่ไม่มีการหาความรู้ แต่ถูกสื่อให้เป็นผู้ที่อ่อนไหว อ่อนแอ มีลักษณะที่ตรงข้ามกับผู้ชายซึ่งที่มีหน้าที่เลี้ยงดูครอบครัว ปกป้องและคุ้มครอง ผู้ชายจึงมีความเข้มแข็ง แข็งแรง มีหน้าที่การงานที่ดีและเป็นผู้ที่แสวงหาความรู้อยู่เสมอ แต่ความจริงแล้วผู้หญิงและผู้ชายอาจไม่ได้มีลักษณะเช่นนั้นทุกคน ผู้หญิงบางคนอาจประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานนอกบ้านก็เป็นได้ การที่แบบเรียนสื่อลักษณะของผู้หญิงและผู้ชายให้มีลักษณะเฉพาะจำกัดดังกล่าว เป็นการสื่อลักษณะของเพศในอุดมคติทั้งสองให้ผู้เรียนเห็นว่าเพศทั้งสองมีลักษณะเป็นแบบนั้นและอาจเป็นการตอกย้ำความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศให้ยังคงอยู่ในสังคมต่อไป

คุณลักษณะของรัฐ เป็นอีกลักษณะหนึ่งที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่านแบบเรียนสื่อลักษณะของรัฐว่าเป็นผู้ที่คอยช่วยเหลือดูแลและปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์สุขของพลเมือง แต่รัฐอาจไม่ได้มีลักษณะดังกล่าวก็เป็นได้ ลักษณะของรัฐที่แบบเรียนสื่อมายังผู้อ่าน เป็นลักษณะที่มุ่งจะสร้างความน่าเชื่อถือและเสริมสร้างทัศนคติด้านบวกให้เกิดกับรัฐ

5.3.2.2.2) การกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์ของคนในสังคม

การสื่อความคิดลักษณะนี้อาจนำไปสู่การสร้างความคิดเกี่ยวกับการกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกลุ่มต่างๆ ในสังคมของผู้อ่าน ซึ่งมีผลต่อการแสดงออกทางสังคมของผู้อ่านในการสื่อชุดวาทกรรมความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่

ความเป็นหญิงและความเป็นชายก็เป็นชุดวาทกรรมหนึ่งนี้อาจส่งผลต่อการกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์ของคนในสังคมไปยังผู้อ่าน เห็นได้ว่าชุดวาทกรรมนี้ได้สื่อความคิดให้ผู้อ่านเห็นว่า ผู้ชายเป็นเพศที่มีหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัวและปกป้องคุ้มครอง ในขณะที่ผู้หญิงมีหน้าที่เลี้ยงลูกและดูแลความเป็นอยู่ของสมาชิกในบ้าน ผู้ชายมีพื้นที่อยู่นอกบ้านในขณะที่ผู้หญิงมีพื้นที่จำกัดเพียงแคในบ้านหรือบริเวณบ้าน ความคิดดังกล่าวอาจมีผลต่อตีกรอบบทบาทหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย อาจกล่าวได้ว่า เป็นการกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมตามสถานภาพด้านเพศสภาพ

รัฐ ที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่านนั้น ได้แสดงให้เห็นว่ารัฐนั้นเป็นผู้ที่ทำหน้าดูแลช่วยเหลือ ปกป้องพลเมือง รัฐจึงเป็นผู้ที่มีสถานภาพที่สูงกว่าประชาชนทั่วไป

จากการสื่อความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของสถานภาพของบุคคลในลักษณะที่แตกต่างกันแล้ว ดังเช่น เด็กกับผู้ใหญ่ ผู้หญิงกับผู้ชาย รัฐกับพลเมือง แสดงให้เห็นว่าวาทกรรมย่อยที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่านนั้น ส่งผลต่อความคิดเกี่ยวกับแบบแผนความสัมพันธ์ของคนในสังคมของผู้อ่านที่กำหนดให้บุคคลในความสัมพันธ์ปฏิบัติต่อกัน ซึ่งอาจนำไปสู่การแสดงออกทางสังคมของผู้อ่านและความคิดอันมีผลต่อการจัดวางแผนระบบสังคม

บทที่ 6

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่องวาทกรรม“เด็กดี” การศึกษาเปรียบเทียบแบบเรียนชั้นประถมศึกษาไทยกับมาเลเซีย มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ ประการแรก เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนชั้นประถมศึกษาของไทยกับมาเลเซีย และประการที่สอง เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบวาทกรรมและปฏิบัติการทางวาทกรรม“เด็กดี” ในบริบทสังคมและวัฒนธรรมของไทยกับมาเลเซีย ทั้งนี้มีสมมติฐาน ดังนี้ (1) วาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนของไทยประกอบสร้างขึ้นจากชุดวาทกรรมต่างๆ ได้แก่ วาทกรรมชาติ วาทกรรมศาสนาพุทธ วาทกรรมพระมหากษัตริย์ วาทกรรมระบบอาวุโสและระบบอุปถัมภ์ รวมถึงวาทกรรมหน้าที่ของปัจเจกบุคคล ส่วนวาทกรรมในแบบเรียนมาเลเซียประกอบสร้างขึ้นจากวาทกรรมความรักศักดิ์ศรีของปัจเจกบุคคล วาทกรรมสถาบันครอบครัว วาทกรรมพหุวัฒนธรรมรวมทั้งชุดวาทกรรมศาสนาอิสลาม และ (2) วาทกรรมและปฏิบัติการทางวาทกรรม“เด็กดี” ในบริบทสังคมและวัฒนธรรมของไทยกับมาเลเซียมีทั้งที่เหมือนและแตกต่างกัน

กลุ่มข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบเรียนระดับชั้นประถมศึกษา จำนวนทั้งสิ้น 39 เล่ม แบ่งเป็นแบบเรียนไทยตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 จำนวน 24 เล่ม ประกอบด้วย 2 รายวิชา คือ 1) รายวิชาภาษาไทย และ 2) รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และแบบเรียนของประเทศมาเลเซีย ที่ใช้ภาษามาเลเซียเป็นภาษาหลักในการเรียนการสอน จำนวน 15 เล่ม ประกอบด้วย 2 รายวิชา คือ 1) รายวิชาภาษา และ 2) รายวิชากลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (ประวัติศาสตร์: Sejarah), (คุณธรรม จริยธรรม: Pendidikan Moral)

6.1 สรุปผล

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ แบบเรียนของไทยกับมาเลเซียในแง่มุมของวาทกรรม“เด็กดี” ลักษณะของแบบเรียนและบทบาทของเด็กดีตามที่ปรากฏในแบบเรียน มีทั้งลักษณะร่วมและลักษณะที่แตกต่างกันดังต่อไปนี้

วาทกรรมชาติ เป็นชุดวาทกรรมที่ต้องการนำเสนอภาพของชาติ เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้และเกิดความรัก ความภูมิใจ การหวงแหนและสื่อถึงแนวปฏิบัติ การแสดงพฤติกรรมที่ดีในฐานะพลเมืองของชาติ แบบเรียนทั้งของไทยและมาเลเซียให้ความสำคัญกับวาทกรรมชาติในการนำเสนอเนื้อหาในแบบเรียนเพื่อเป็นการตอกย้ำและสร้างความรักชาติให้เกิดขึ้นกับเด็ก ประกอบด้วย วาทกรรมที่สื่อถึงบทบาทหน้าที่ของคนในชาติ ซึ่งแบบเรียนมาเลเซียมีการบอกว่า “เราคือ ชาวมาเลเซีย” เช่นกันกับแบบเรียนไทยที่บอกว่า “เรา คือ คนไทย” ซึ่งทั้งสองชาติมีความเป็นชาตินิยมทั้งคู่

ในวาทกรรมว่าด้วยบทบาทหน้าที่ของคนในชาตินี้จะแสดงให้เห็นถึงความพยายามของเด็กที่ปรารถนาจะทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์แบบตามความคาดหวังของสังคมวาทกรรมว่าด้วยบทบาทหน้าที่ของคนในชาติได้นำเสนอและตอกย้ำให้เด็กต้องรู้หน้าที่ โดยเฉพาะการใช้คำว่า “ปฏิบัติตนตามหน้าที่ของตน” ยิ่งสร้างความกดดันและครอบงำให้เด็กต้องทำ ประพฤติตัวให้เหมาะสม แม้เด็กบางคนไม่ยอมปฏิบัติตามสิทธิ บางหน้าที่อย่างครบถ้วนก็จำเป็นต้องพยายามชวนชวยหาวิธีต่างๆ เพื่อลดข้อบกพร่องของตน และปรารถนาให้ตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยต้องคำนึงถึงส่วนรวมเป็นสำคัญ

ผู้สร้างวาทกรรมแบบเรียนได้สร้างและผลิตซ้ำวาทกรรมว่าด้วยบทบาทหน้าที่ของคนในชาติด้านพลเมืองดีให้ชัดเจนขึ้น⁴ โดยการนำเสนอแบบพลเมือง บทบาทหน้าที่ให้ผู้อ่านเลือกนำไปปฏิบัติตามความเหมาะสม กล่าวได้ว่าแบบเรียนได้พยายามประกอบสร้างวาทกรรมว่าด้วยบทบาทหน้าที่ของคนในชาติให้แก่เด็กที่อ่านเพื่อให้เป็นพลเมืองดี เด็กที่ดีสมบูรณ์แบบและสยบยอมต่ออำนาจวาทกรรมดังกล่าว จนเห็นคล้ายตามว่าการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ วาทกรรมว่าด้วยบทบาทหน้าที่ของคนในชาติก็จะกลายเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งในชีวิตของเด็กเหล่านั้น

แบบเรียนทั้งสองชาติได้สื่อให้เห็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเสมอภาค การแสดงความคิดเห็น การกล้าแสดงออกด้วยเหตุผล การร่วมการพัฒนาชุมชนที่อยู่ ตั้งแต่ระดับครอบครัว บ้าน โรงเรียน ชุมชนและสังคม ครอบครัวเปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็น คุณลักษณะเช่นนี้มีทั้งไทยและมาเลเซีย

แต่ความต่างของวาทกรรมย่อยชุดนี้ คือ ต่างกันในการนำเสนอการเอาไปถือปฏิบัติ โดยไทยมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์และค่านิยมที่ระบุเป็นเกณฑ์การวัดผลประเมินผลในหลักสูตรการศึกษาแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการกับค่านิยมหลัก 12 ประการของคนไทย คือ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่คนไทยทุกคนควรจะมีปลูกฝังให้เกิดกับตนเองโดยเฉพาะเด็กเยาวชนไทยและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันจนเป็นนิสัย เพื่อให้ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งมากไปกว่านั้น คือ แบบเรียนนำเสนอตัวบทให้เด็กเรียนรู้เข้าใจการเป็นประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่ถูกต้องผ่านการเล่าเรื่องในตัวบทโดยตัวละคร สำหรับประเด็นประชาธิปไตย แบบเรียนไทยนำเสนอในลักษณะของการที่ผู้ใหญ่เปิดโอกาสให้เด็กสามารถร่วมแสดงความคิดเห็น การแสดงออกในครอบครัว ในโรงเรียน แต่ด้วยลักษณะของเด็กไทยจะไม่กล้าแสดงความคิดเห็น แนวคิดหรือสิ่งที่เด็กต้องการ สำหรับในบริบทที่แบบเรียนนำเสนอจะมีตัวละครที่เป็นตัวแทนของเด็กนำเสนอความคิดแล้วคนอื่นจะสนับสนุนหรือเห็นด้วยกับแนวคิดนั้นๆ ตัวอย่างเช่น เรื่อง ประชาธิปไตยใบกลาง (ภาษาพาที่ ป.5) มีตัวละครต้นแบบ 2 ตัวละคร คือ มีดีและภาณุ ที่มีลักษณะของพฤติกรรมที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน โดยภาณุเป็นตัวแทนของเด็กดี ซึ่งมีความอ่อนน้อม ความคิดในลักษณะที่ดี ส่วน มีดีเป็นตัวแทนของเด็กไม่ดี และตัวละครนำทั้งสองตัวมีการแสดงความคิดเห็นและพฤติกรรมที่เป็นตัวแทนของเด็กและมีกลุ่มเพื่อนสนับสนุนความคิดเห็นต่างๆ แสดงให้เห็นว่า ภาณุ มีค่านิยมที่ดีก่อนจึงแสดง

พฤติกรรมที่ดีตามมาหรือแม้ในครอบครัวผู้ใหญ่ที่เป็น พ่อแม่ ปู่ย่า เปิดโอกาสให้เด็กและคนในครอบครัวสามารถแสดงความคิดเห็นได้ แบบเรียนนำเสนอให้เห็นถึงการถกเถียง โต้แย้งและคลี่คลายโดยการพูดคุย แสดงความคิดเห็นและตกลงโดยการหาทางออกที่ดีที่สุดสำหรับทุกฝ่าย เป็นต้น

ส่วนมาเลเซียแม้ไม่มีค่านิยม 12 ประการ แต่ค่านิยมของมาเลเซียมาจากหลักศาสนา ความเป็นคนดีของมาเลเซียใช้มาตรวัด คือ หลักปฏิบัติของศาสนา ความเป็นประชาธิปไตยอยู่ในหลักศาสนานั้นได้ โดยหลักการแล้วอิสลามกับการเมืองไม่สามารถแยกจากกันได้ ประเทศมุสลิมที่ใช้ระบอบประชาธิปไตย เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย ตุรกี เป็นต้น ก็นำเอาสถาบันศาสนามาอยู่ในการกำกับดูแลของรัฐและกลายเป็นเครื่องมือของรัฐในการกำหนดนโยบาย ฉะนั้น เมื่ออิสลามกับการเมืองไม่สามารถแยกออกจากกันได้ รัฐซึ่งเป็นสถาบันสูงสุดในการจัดการปกครอง นำเอาทุกสถาบันที่อยู่ภายใต้อธิปไตยมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างรัฐชาติ (เอกรินทร์ ต่วนศิริและอันวาร์ กอมะ, 2561) เมื่อเป็นเช่นนี้ ศาสนาอิสลามภายใต้การกำกับของรัฐจึงเป็นสถาบันที่นำมาประกอบสร้างพลเมืองที่ดีให้เกิดขึ้นในรัฐผ่านแบบเรียน อย่างเช่นใน ตั๋วบท รายวิชาคุณธรรม จริยธรรม (Pendidikan Moral Tahun 4 , p.102) กล่าวถึง สตีฟ เป็นตัวแทนของเด็กที่เรียกร้องให้ปรับปรุงสนามเด็กเล่นกับนายกเทศมนตรีเป็นตัวแทนภาครัฐ โดยเด็กๆ เป็นสมาชิกของชุมชนและมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี รู้จักคุณค่าของตัวเอง มีจิตสำนึก โดยการนำหลักการของศาสนาอิสลามมาปรับใช้ในแบบเรียน ซึ่งศาสนาเป็นระบบคุณค่าที่พัวพันกับทุกมิติในการใช้ชีวิตของมุสลิมตั้งแต่เกิดจนตาย ระบบคุณค่าดังกล่าวถูกจัดอยู่ในบทบัญญัติของศาสนาที่เรียกว่า “ซารีอะฮ์” ซารีอะฮ์ ซึ่งมีที่มาจากคัมภีร์อัลกุรอานและแบบปฏิบัติของศาสดาจึงเป็นทั้งคติและกฎหมายแบบไม่เป็นทางการสำหรับมุสลิม (เอกรินทร์ ต่วนศิริและอันวาร์ กอมะ, 2561)

หลักการของศาสนาอิสลามแบ่งออกเป็นหลักใหญ่ๆ 2 ประการ หลักการศรัทธา เรียกว่า “รุกุ่นอิมาน”⁸ และหลักการปฏิบัติ เรียกว่า “รุกุ่นอิสลาม”⁹ แหล่งที่มาที่สำคัญของหลักการอิสลามที่เป็นตัวย่อคือ อัลกุรอานและอัลฮาดิซ (หรือ สุนนะฮ์) หลักการพื้นฐานของสังคมอิสลามมี 3 ประการ คือ 1) หลักอะกีดะฮ์ คำว่า อะกีดะฮ์ ทางภาษา มาจากคำว่า อัลอักด แปลว่า ผูก ทำให้มั่นคง ไว้วางใจ ยึดเหนี่ยวกัน รวมถึง ความเชื่อมั่นและความแน่วแน่อีกด้วย จากความหมายดังกล่าวทำให้อะกีดะฮ์ เป็นการยึดมั่นในจิตใจอย่างแน่วแน่มั่นคง ส่วนอะกีดะฮ์ ในทางศาสนา หมายถึง หลักการเชื่อมั่นทางศาสนา สิ่งที่จิตใจฝักใฝ่และยึดมั่น สิ่งที่ถูกนำมายึดถือทางการศรัทธาอื่นจากการปฏิบัติ (Ibrahim Mustafa et al ,1972

⁸ หลักการศรัทธา "รุกุ่นอิมาน" มี 6 ประการ ได้แก่ 1) ศรัทธาต่ออัลลอฮ์ 2) ศรัทธาต่อบรรดามลาอิกะฮ์ (เทวดา) 3) ศรัทธาต่อบรรดาคัมภีร์ของอัลลอฮ์ 4) ศรัทธาต่อบรรดาศาสนทูต (รอซูล) ของอัลลอฮ์ 5) ศรัทธาต่อวันอาคีเราะฮ์ (สุดท้ายของโลก) และ 6) ศรัทธาต่อการกำหนดสภาวะ (กอลูอ-กอดัร)

⁹ หลักการปฏิบัติ "รุกุ่นอิสลาม" มี 5 ประการ ได้แก่ 1) กล่าวคำปฏิญาณตน "ข้าพเจ้าขอปฏิญาณว่า แท้จริงไม่มีพระเจ้าอื่นใดเว้นแต่อัลลอฮ์องค์เดียว และแท้จริงท่านนบีมุฮัมมัดเป็นศาสนทูตของอัลลอฮ์" 2) การปฏิบัติละหมาด 3) การจ่ายซากาต 4) การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน และ 5) การประกอบพิธีฮัจ: (หากมีความสามารถ)

อ้างถึงในอาแว มะฮูมา,2562) ส่วนอะกีตะฮฺ ในทางวิชาการ คือ สิ่งต่างๆ ที่จิตใจพึงศรัทธาแล้วส่งผลทำให้วิญญาณรู้สึกสงบจนกระทั่งเกิดเป็นความแน่วแน่ หรือมั่นคงจนหมดความคลงแคลงและไม่มี ความสงสัยใดๆ อยู่อีก (al-Athariy, 2001, p. 24 อ้างถึงในอาแว มะฮูมา,2562) อะกีตะฮฺที่แปลว่า การยึดมั่น หมายถึง การยึดมั่นในหลักการอิสลาม หลักการอีมานและหลักการด้วยกับหลักฐานจากอัลกุรอานและอัลหะดีษตามการอธิบายของอุละมาอะกีตะฮฺ ในงานวิจัยฉบับนี้ใช้อะกีตะฮฺในความหมายของ การเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างสังคมและเป็นบรรทัดฐานแห่งความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม 2) หลัก ชารีอะห์ (Sharia /Shariah) คือ ระบบยุติธรรมของศาสนาอิสลามซึ่งอิงกับคำสอนในคัมภีร์อัลกุรอาน รวมทั้งเนื้อหาของซุนนะห์ (Sunnah) และฮะดีษ (Hadith) ซึ่งเป็นบันทึกคำพูดและการกระทำของ ศาสดามุฮัมมัด ชารีอะห์มีความหมายตรงตามตัวอักษรว่า “หนทางไปสู่แหล่งน้ำที่เห็นได้ชัดเจนซึ่งมี ผู้คนมากมายเดินย่ำไป” กฎหมายชารีอะห์ทำหน้าที่เป็นกรอบกำหนดแนวทางการดำเนินชีวิตใน งานวิจัยนี้ใช้ในความหมายว่าหลักชารีอะห์ เป็นลักษณะเฉพาะของชารีอะห์อิสลามมียะฮฺ มีลักษณะที่ มั่นคงถาวรไม่เปลี่ยนแปลงไม่ขึ้นอยู่กับเวลาและสถานที่กำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ ไป เพื่อความเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย โดยไม่นอกกรอบที่พระเจ้ากำหนดไว้ ครอบคลุมทุกๆ ด้านสำหรับการดำเนิน ชีวิตของมนุษย์ กฎเกณฑ์ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาและเสริมสร้างให้มนุษย์เปลี่ยนแปลงตนเองสู่คุณภาพชีวิต ที่ดีขึ้น และ 3) หลักอัครากหรือจริยธรรม ตามทัศนะนักวิชาการมุสลิม คือ พฤติกรรมภายในของ มนุษย์ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้โดยพฤติกรรมภายนอก บางครั้งสิ่งที่ปรากฏออกมานั้นเป็นพฤติกรรมที่ดีและ บางครั้งการแสดงออกทางพฤติกรรมนั้นไปในทิศทางที่ไม่ดี (Muhammad Nasiruddin, 2010, p. 10) มีจุดมุ่งหมายสร้างคนในสังคม ดังนี้ มีความยุติธรรม มีความอดทน เป็นที่ไว้วางใจ มีความรักความ เมตตา ซื่อสัตย์ จงรักภักดี มีสัจจะและใจกว้างโอบอ้อมอารี สรุปลงถึงการนำศาสนามาใช้ในแนวทาง ประชาธิปไตยว่า ไม่ว่าจะนับถือศาสนาใดก็ตามต้องส่งเสริมความรักและมิตรภาพ ต้องตระหนักว่า ชีวิต คือ การเรียนรู้ ต้องรู้จักฝึกฝนตนเอง รู้ว่าทุกคนในสังคมมีความสำคัญเท่ากัน ต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน รู้จัก ระวังความคิดและคำพูด รู้จักอดทน ให้อภัย ไม่โกรธรวมถึงต้องยอมรับความแตกต่าง ความหลากหลาย มีความจริงใจให้กันและขอให้ใช้โอกาสที่เข้าร่วมกิจกรรมเยาวชนประชาธิปไตยที่จะต้องแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถี ประชาธิปไตยเพื่อพัฒนาตนเองต่อไป

วาทกรรมศาสนา เป็นการนำเสนอให้เห็นถึงการทำนุบำรุง เชิดชูประเพณีวัฒนธรรมของชาติ มีความรักชาติบ้านเมือง สำนึกในบุญคุณของบ้านเมือง ช่วยบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้า ทำตัวให้เป็น ประโยชน์ วาทกรรมว่าด้วยกษัตริย์มีความจงรักภักดี มีความภูมิใจ เทิดทูน ชาบซึ่งต่อสถาบัน พระมหากษัตริย์

สำหรับประเด็นนี้ทั้งสองชาติมีส่วนร่วมกันแต่ประเด็นที่ร่วมหรือเหมือนกันนั้นก็ยังมี ความแตกต่าง โดยไทยเน้นความเป็นศูนย์รวม ความเป็นหนึ่งเดียวของชาติที่เกิดขึ้นจากสถาบันศูนย์รวม คือ กษัตริย์

ส่วนศาสนาในไทยแม้มีหลายศาสนา (ศาสนา) แต่มีระบอบการปกครองที่มีพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ และขณะเดียวกันไทยก็ยอมรับศาสนาอื่นด้วย เพราะฉะนั้น ความเข้มข้นของศาสนากับกษัตริย์ในแบบเรียนของไทยนั้น นำเสนอให้เห็นถึงระบบกษัตริย์ที่เป็นศูนย์รวมจิตใจ ศูนย์กลางของกลุ่มคนและเป็นหนึ่งเดียว ในขณะที่ความหลากหลายทางศาสนานั้นมี แต่ไม่ว่าศาสนาอะไรก็ต้องจงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์

ส่วนมาเลเซีย ความจงรักภักดี การรวมศูนย์ด้านจิตใจอยู่ที่ศาสน์/ศาสนา มากกว่า ถึงแม้ในประเทศจะประกอบด้วยศาสนาอื่นด้วย แต่การปกครองของประเทศใช้หลักศาสนาอิสลามเป็นแนวทางในการปกครองประเทศ อีกทั้งอัตราส่วนของศาสนาอื่นยังน้อย เพราะฉะนั้นรัฐใช้ความเป็นศาสนา (อิสลาม) นำในการเสนอหลักการปฏิบัติทางศาสนาในแบบเรียนเพื่อนำให้พลเมือง มีหลักคิดที่ถูกต้องตามจริยวัตรของศาสนาและหลักการของศาสนา ซึ่งมาเลเซียยังเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างด้านชาติพันธุ์ ศาสนา และวัฒนธรรม ความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ มีการแบ่งแยกหน้าที่ของชาติพันธุ์กัน อย่างชัดเจน ทำให้มาเลเซียเป็นอีกประเทศที่มีการเตรียมพร้อมกับการรับมือเรื่องความแตกต่างทางเชื้อชาติ ประกอบกับนโยบายของชาติที่สร้างความเป็นหนึ่งเดียว รวมใจเป็นหนึ่ง ทำให้มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจน และเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม พร้อมกับการปลูกฝังเด็กตั้งแต่วัยเรียนในเรื่องของแนวปฏิบัติเรื่องศาสนา มารยาทกับพ่อแม่ มารยาทกับเพื่อนบ้าน หลักการปฏิบัติกับครู ทุกอย่างบรรจุและเรียนรู้ผ่านการสอนในแบบเรียนและกระบวนการสอนในชั้นเรียน ก่อนเข้าชั้นทุกคนต้องแสดงความเคารพครู (กล่าวสละมคำทักทายหรือจับมือ) เพื่อเป็นการทักทายและการเริ่มต้นวันที่ดี ฉะนั้นแบบเรียนมาเลเซียจะใช้แนวคิด ระบบของศาสนาเป็นหลักนำไปในการเสนอแนวปฏิบัติที่สอดคล้องและถูกต้องในการดำรงชีวิต แม้มาเลเซียมีระบอบการปกครองแบบกษัตริย์แต่ระบบการปกครองดังกล่าว มาเลเซียแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 13 รัฐ โดยแต่ละรัฐมีผู้ปกครองรัฐของตนเอง และมี 3 เขตที่อยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลกลางแห่งสหพันธรัฐจะมีผู้นำของแต่ละรัฐที่เรียกว่า ราชยา (กษัตริย์) เป็นการปกครองแบบเขตการปกครองตนเอง แต่ด้วยหลักคิดของศาสนามีการปลูกฝังความเป็นหนึ่งเดียว การรวมใจเป็นหนึ่งของคนในชาติเพื่อความสงบสุขของชาติ ในแบบเรียนมาเลเซีย ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่กล่าวถึงในแบบเรียนมากที่สุด นั้นเป็นเพราะเป็นศาสนาหลักของชาติ โดยทุกอิริยาบถที่ตัวละครในเรื่องนำเสนอตั้งแต่ตื่นนอนจนถึงเข้านอน อยู่บนพื้นฐานหลักคำสอนของศาสนาอิสลามหรือแนวคิดในการใช้ชีวิตมีการอิงกับหลักคำสอนของศาสนา การปฏิบัติตนตามหลักและคำสอนของศาสนา รวมถึงการนำหลักการคำสอนมาใช้ในชีวิตประจำวัน

ในประเด็นย่อยที่แตกต่างกันของแบบเรียน โดยแบบเรียนไทยมีการนำเสนอเรื่องความเป็นไทย เป็นสิ่งที่มีคุณค่าและเป็นมรดกตกทอดมานาน เด็กไทยต้องมีความภาคภูมิใจในความงดงาม ของศิลปะ สมบัติทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ภาษาไทย พิษณุมนไพร ที่งดงามควรค่าแก่การอนุรักษ์สงวนและถ่ายทอด เพื่อแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยนั้นมีความอุดมสมบูรณ์และมีวัฒนธรรมขั้นสูงที่ทรงคุณค่ามาอย่างยาวนาน

วาทกรรมระบบอาวูโส ความสัมพันธ์ระดับอาวูโสของแบบเรียนทั้งสองชาติได้กล่าวถึงความสัมพันธ์นี้ในลักษณะความสัมพันธ์ระบบครอบครัว โรงเรียนและสังคม หมายความว่า ระบบอาวูโสเป็นระบบที่สำคัญ เนื่องจากเด็กต้องเคารพ นอบน้อม เชื่อฟังรู้กาลเทศะและมีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ ขณะเดียวกันผู้ใหญ่ก็ต้องมีการเลี้ยงดู อุ้มชู ดูแล สั่งสอน อบรมปลูกฝังนิสัย กล่าวเตือน สนับสนุน การศึกษา ชี้นำ ชัดเกล้าเด็กๆ เพื่อต้องการให้เห็นว่าพฤติกรรมแบบฉบับของผู้ใหญ่ซึ่งเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ระบบอาวูโสควบคุมความสัมพันธ์ระหว่างผู้น้อยกับผู้ใหญ่ เช่น ความสัมพันธ์ระดับครอบครัว ซึ่งไม่ได้หมายถึงเพียงแค่ว่า แม่เท่านั้นแต่หมายรวมถึงญาติผู้ใหญ่ ระดับโรงเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ระบบอาวูโสเป็นระบบใหญ่ที่ควบคุมสังคมทั้งสองสังคม (ไทยกับมาเลเซีย)

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้น้อยกับผู้ใหญ่ เป็นกลไกสำคัญในการปฏิบัติความสัมพันธ์ของคนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นสังคมย่อย คือ ครอบครัว สังคมระดับกลาง คือโรงเรียน สังคมขนาดใหญ่หรือระดับที่กว้างขึ้น คือชุมชน สังคมประเทศ วาทกรรมระบบอาวูโสเป็นวาทกรรมที่แสดงออกของความเป็นเด็กดีในทุกๆหน่วยของสังคม

นอกจากนี้ในระบบความสัมพันธ์ของระบบอาวูโสของทั้งสองชาติไม่ใช่เพียงแค่อายุมากกว่าเท่านั้น แต่มีเรื่องของกาให้เกียรติกันซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยการให้เกียรติ คือ การให้ความเคารพนับถือและยอมรับในความสามารถของผู้อื่น การใช้กริยาวาจาสุภาพ การรู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักแสดงความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ไม่เห็นแก่ตัว คำนึงถึงผู้อื่นอยู่เสมอ แสดงความเคารพอย่างเหมาะสม รับฟังความคิดเห็นผู้อื่นโดยปราศจากอคติ ไม่ทำให้ผู้อื่นเสียหน้า เอาใจเขามาใส่ใจเรา ซึ่งแบบเรียนทั้งสองชาติมีส่วนร่วมกัน ซึ่งประเด็นนี้ไปสัมพันธ์กับวาทกรรมย่อยเรื่องประชาธิปไตย คือความเท่าเทียมกัน ในเรื่องของความเคารพผู้อื่น คือ เคารพทั้งความคิด วิทยุฒิ (อายุ) การให้เกียรติผู้อื่นอาจจะต่างกันทางด้านเชื้อชาติ ศาสนาแต่มีการให้เกียรติให้ความเสมอภาคเท่ากัน สังคมสมัยก่อนอาจจะไม่เน้นเรื่องนี้เนื่องจากแบบเรียนได้นำเสนอตัวบทที่เน้นเรื่องของชาติวุฒิ เรื่องชนชั้นมากกว่าแต่เนื่องด้วยปัจจุบันสังคมเปลี่ยนแบบเรียนได้กลับมาเน้นเรื่องของการให้เกียรติผู้อื่นเพื่อความสันติและสงบในการอยู่ร่วมกันในสังคม

สำหรับความต่างในประเด็นวาทกรรมอาวูโสในแบบเรียนมาเลเซียจะกล่าวถึงเรื่องค่านิยมใหม่ในสังคมที่แตกต่างจากสังคมไทย คือ การที่ผู้ใหญ่ให้เด็กเรียกชื่อตัวเอง เช่น เพื่อนหรือสหายนั้น เป็นเรื่องของกาเปลี่ยนแปลงทางสังคมทางด้านภาษา คงบ่งบอกว่าปู่/ตา เคารพในความเสมอภาคระหว่างหลานกับตนหรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า เป็นความสัมพันธ์ฉันเพื่อน เห็นได้จากปู่/ตาของรามานา (Pendidikan Moral, tahun 2, p. 85) เป็นผู้สูงอายุที่ตามทันกระแสของความเปลี่ยนแปลงในด้านวิธีการเลี้ยงดูเด็กที่เน้นให้เลี้ยงดูเด็กโดยให้อิสระตามสิทธิแทนที่การวางระเบียบให้ทำตามซึ่งไปสอดคล้องกับวาทกรรมย่อยเรื่องประชาธิปไตยอีกด้วย ผู้สูงอายุที่เข้าใจธรรมชาติของเด็กซึ่งโหยหาความรักความอบอุ่นจากผู้ใหญ่ในครอบครัว

ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับครูในแบบเรียนมาเลเซียกับของไทยนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแตกต่างกัน ในขณะที่แบบเรียนของมาเลเซียนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับครูในลักษณะของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ครูเป็นผู้วางกรอบให้เด็กปฏิบัติตาม ส่วนในแบบเรียนของไทยนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับครูในลักษณะที่กลมกลืน ภาพของความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับครูที่แตกต่างกันนี้เป็นผลมาจากแนวโน้มของชนบทการประพันธ์แบบเรียนของทั้งสองชาติที่แตกต่างกัน เป็นการนำเสนอภาพครูและนักเรียนในอุดมคติ สำหรับชนบทการประพันธ์แบบเรียนของมาเลเซียมีแนวโน้มในการเปิดเผยบทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับครูตามที่เกิดขึ้นในสังคม ทำให้ภาพของเด็กได้รับการนำเสนอในลักษณะที่มีผู้ใหญ่จำกัดเฉพาะเด็กนักเรียนแต่เป็นเด็กที่เป็นตัวของตัวเองบ้าง หรือเป็นเด็กที่อับ เป็นเด็กเกรงบ้าง เช่นเดียวกับภาพของเด็ก ภาพของครูไม่ใช่ภาพเฉพาะของครูตามชนบทที่รักเด็กหรือเอาใจใส่เด็ก แต่เป็นภาพครูตามที่เป็นจริง

วาทกรรมหน้าที่ของบุคคล/ของปัจเจกบุคคล แบบเรียนพยายามปลูกฝังคุณลักษณะของความเป็นเด็ก ผ่านพฤติกรรมต่างๆ ในด้านดีแก่เด็กว่ามีคุณลักษณะอะไรบ้างที่ควรเอาเป็นแบบอย่าง พฤติกรรมเหล่านั้นเมื่อเด็กปฏิบัติตามแล้วจะได้รับคำชื่นชมและยอมรับจากผู้ใหญ่หรือปรากฏผลดีแก่ตัวเด็กเองและผู้อื่น หน้าที่ของปัจเจกบุคคลที่แบบเรียนทั้ง 2 ชาติสื่อไปยังผู้อ่านตรงกันอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การ สื่อภาพของเด็กที่เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและพลเมืองดีของชาติ โดยภาพของสมาชิกที่ดีของสังคมนั้นจะต้องดีพร้อมทั้งทางกาย วาจา และความคิด รวมถึงสติปัญญา ได้แก่ เป็นคนความซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ความเป็นวินัย/ความรับผิดชอบ ใฝ่เรียนรู้ ขยัน/ ใฝ่เรียนรู้ อุตสาหะ ความเพียรพยายาม มุ่งมั่นในการทำงาน มีจิตสาธารณะ จิตสาธารณะ มีน้ำใจ และเชื่อฟังผู้ใหญ่ ความกตัญญู มีความสามัคคี ส่วนภาพของพลเมืองดีนั้นจะต้องกระทำประโยชน์เพื่อชาติและส่วนรวม รักและเคารพต่อสถาบันสำคัญของชาติ คือ สถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ รวมถึงวาทกรรมย่อยที่สื่อให้ผู้อ่านเห็นว่า เด็กดีเป็นผู้ที่มีคุณค่าและวาทกรรมย่อยที่สื่อให้เห็นว่าลักษณะและพฤติกรรมของเด็กดีเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติ

จากการวิเคราะห์ค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ พบว่าหลักสูตรของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์อยู่ 8 ข้อ ประกอบด้วย มีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์ สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทยและมีจิตสาธารณะ โดยทั้งหมดได้บรรจุไว้ในหลักสูตรและนำเสนอในแบบเรียนอยู่แล้ว ส่วนที่คณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) กำหนดค่านิยมหลัก 12 ประการก็ถือว่าครอบคลุมคุณลักษณะของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้ว และการผลักดันเรื่องนี้ก็คงไม่ใช่แค่ภาคการศึกษาเพียงฝ่ายเดียวแต่สังคมทุกภาคส่วนต้องร่วมกันโดยเฉพาะการเริ่มต้นจากครอบครัวที่จะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กและเยาวชน

สำหรับวาทกรรมชุดนี้ที่แบบเรียนไทยกับมาเลเซียมีความต่างกันคือ ลักษณะเฉพาะของเด็กและพลเมืองไทยที่นำเสนอในแบบเรียน ได้แก่ 1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2. อยู่อย่างพอเพียง แบบเรียนไทยได้

ปลูกฝังหรือเน้นย้ำให้เด็กมีลักษณะของการอยู่อย่างพอเพียง ใช้ชีวิตด้วยความพอดี พออยู่พอกิน ไม่ฟุ้งเฟ้อ 3. รักความเป็นไทย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอประเด็นนี้ในหัวข้อวาทกรรมชาติข้างต้นแล้ว

วาทกรรมและปฏิบัติการทางวาทกรรม“เด็กดี” ในบริบทสังคมและวัฒนธรรมของไทยกับมาเลเซีย

นอกจากการศึกษาวาทกรรมย่อยที่ประกอบสร้างขึ้นเป็นวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนแล้ว งานวิจัยนี้ยังได้ศึกษาปฏิบัติทางวาทกรรม (discourse practice) และปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม (sociocultural practice) ของวาทกรรมแบบเรียน เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรมในตัวบทกับบริบท คือ ปฏิบัติการทางวาทกรรมและปฏิบัติการทางสังคมและวัฒนธรรม ตามแนวการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลาฟ (Fairclough, 1995) อีกด้วย

การศึกษาแบบเรียน ด้วยแนวการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (CDA) ของแฟร์คลาฟ พบว่า แบบเรียนทั้งสองชาติมีผลต่อสังคม และอิทธิพลของสังคมก็ส่งผลต่อวาทกรรมในแบบเรียนเช่นกัน ความต้องการสมาชิกที่พึงประสงค์ของสังคมที่ดำรงไว้ซึ่งคุณลักษณะอันพึงประสงค์และค่านิยม 12 ประการนั้น แสดงให้เห็นว่า วาทกรรมต่างๆ ที่แบบเรียนสื่อไปยังผู้อ่านผ่านกลวิธีทางภาษาที่หลากหลายนั้น มีความสัมพันธ์อย่างยิ่งกับบริบทที่รายล้อมตัวบทของแบบเรียน กล่าวคือ เนื่องจากแบบเรียนเป็นวาทกรรมที่ผลิตขึ้นในบริบทสังคม โดยอยู่ในการควบคุมดูแลของหน่วยงานของภาครัฐจึงทำให้แนวนโยบายต่างๆ ของรัฐ สามารถเข้าไปมีอิทธิพลต่อการสื่อวาทกรรมต่างๆ ภายในแบบเรียนประกอบกับการที่แบบเรียนเป็นวาทกรรมที่ผลิตขึ้นเพื่อใช้ในการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งรัฐกำหนดให้เด็กทุกคนต้องเข้ารับการศึกษาและมีลักษณะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ นักเรียนในระบบการศึกษาของรัฐทั้งสองชาติทั่วประเทศที่จำเป็นต้องใช้แบบเรียนนั้นสามารถเข้าถึงตัวบทได้อย่างสะดวก วาทกรรมในแบบเรียนจึงสามารถกระจายไปสู่สังคมได้ เมื่อนักเรียนใช้แบบเรียนซึ่งได้รับการรับรองจากรัฐโดยมีครูเป็นผู้ถ่ายทอด นักเรียนจึงยอมรับและเชื่อถือถือว่า สารต่างๆ ในแบบเรียนเป็นความรู้ที่มีความถูกต้องและเหมาะสม วาทกรรมที่ปรากฏอยู่ในแบบเรียนจึงเป็นที่ยอมรับของผู้อ่านตามไปด้วย วาทกรรมเหล่านี้จึงมีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อของผู้เรียน โดยเฉพาะการเป็นสมาชิกที่พึงปรารถนาของสังคมที่ดำรงไว้ซึ่ง ค่านิยมและความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ ศาสน์ และกษัตริย์เพื่อใช้ในการควบคุมคนในสังคม

แบบเรียนเป็นปฏิบัติการทางวาทกรรมที่อยู่ในสังคม แบบเรียนมาเลเซียเป็นการนำแนวปฏิบัติการจากหลักคำสอนของศาสนา แล้วมากลายเป็นนโยบายของรัฐ ในที่สุดแบบเรียนก็มาปฏิบัติการทางวาทกรรม ฉะนั้นแบบเรียน คือ ปฏิบัติการทางวาทกรรม การสอนเป็นปฏิบัติการอีกชั้นหนึ่งโดยการเอาแบบเรียนไปสอนจริง เป็นการนำแบบเรียนมาถ่ายทอดอีกครั้ง ซึ่งการนำแบบเรียนไปสอนอาจจะเกิดการย้อนแย้งกับตัวบทก็เป็นได้ เช่น ตัวบทให้เด็กเคารพ มีความเสมอภาคเท่ากัน แต่แท้จริงระบบอาวุโสในการสอนยังสำคัญ

สำหรับการวิเคราะห์ปฏิบัติการทางสังคมและวัฒนธรรม (sociocultural practice) แสดงให้เห็นว่า วาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนมีส่วนสัมพันธ์กับความคิด ความเชื่อที่ปรากฏอยู่ในสังคม คือ แนวคิดเรื่องความอาวุโส แนวคิดเรื่องระบบอุปถัมภ์ แนวคิดทางพระพุทธศาสนา แนวคิดเรื่องชายเป็นใหญ่ รวมถึงแนวคิดหรือนโยบายที่รัฐให้ความสำคัญ ขณะเดียวกันการสื่อวาทกรรมหน้าที่ของปัจเจกบุคคลซึ่งเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่มาจากหลักธรรมทางพุทธศาสนา เป็นคุณธรรมที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคมเพื่อให้เด็กเติบโตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ส่วนวาทกรรมในแบบเรียนมาเลเซียประกอบสร้างขึ้นจากชุดวาทกรรมศาสนาอิสลาม วาทกรรมพหุวัฒนธรรมและวาทกรรมสถาบันครอบครัวรวมทั้งวาทกรรมความรักศักดิ์ศรีของปัจเจกบุคคล แบบเรียนมีอิทธิพลต่อสังคมใน 3 ด้าน ได้แก่ การนิยามความหมายของสมาชิกที่พึงประสงค์ของสังคม การนำเสนอภาพอุดมคติของบุคคลหรือสิ่งต่างๆ ในสังคม และการกำหนดความสัมพันธ์ของคนในสังคม สำหรับแนวคิดเรื่องการปฏิบัติตนที่เกี่ยวกับคำสอนของศาสนา ศาสนานั้นส่งผลต่อการสื่อวาทกรรมที่อธิบายความเป็น“เด็กดี” และเรื่องของหลักปฏิบัติของศาสนิกชนที่เกี่ยวกับพิธีกรรมส่งผลต่อการสื่อความสัมพันธ์ของเด็กกับสถาบันหลักของชาติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสถาบันศาสนา

ผลของการสื่อวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนไม่เพียงแต่เป็นการเตรียมเด็กให้เป็นสมาชิกที่ดีแก่สังคมเท่านั้นแต่สามารถจัดการความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มที่อำนาจเหนือกว่า เช่น การแนะนำเด็กผู้หญิงให้ปรับปรุงตนเองเพื่อจะได้มีคุณสมบัติที่พึงประสงค์สอดคล้องกับความต้องการของผู้ชายหรือคนอื่นในสังคม หรือการสั่งสอนให้ผู้น้อยต้องเป็นฝ่ายเข้าหาผู้ใหญ่ อาวุโสกว่า โดยนำผลประโยชน์ไปให้ในลักษณะของการตอบแทนบุญคุณเท่านั้น หากแต่การสื่อความคิดผ่านวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนยังมีส่วนทำให้ ความคิด ความเชื่อ และค่านิยมต่างๆ ที่ถ่ายทอดผ่านคำสอน แบบเรียนนั้นดูราวกับเป็นเรื่องธรรมดา ธรรมชาติเป็นสิ่งที่ต้องกำหนดมาให้ต้องเป็นแบบนั้น แต่ในอีกแง่หนึ่ง ผลการสื่อวาทกรรมของแบบเรียนดังกล่าวก็อาจเอื้อประโยชน์ต่อรัฐและผู้มีอำนาจในสังคมบางกลุ่มในการจัดการควบคุมหรือปกครองคนในสังคมด้วยเช่นกัน

6.2 อภิปรายผล

ผลการศึกษาวาทกรรม“เด็กดี” ในแบบเรียนทั้งสองชาติ สอดคล้องกับการศึกษาด้านชุดวาทกรรมต่างๆ ในแบบเรียนและหนังสือเด็ก เช่น งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับหนังสือเด็ก แบบเรียนนั้นยังเป็นสารที่สื่อวาทกรรม ความคิดต่างๆ ไปสู่ผู้เรียนอีกด้วย ได้แก่ งานของอูมาวัลย์ ซิซ้าง (2555), วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554), นุชจรี ใจเก่ง (2551), สรณี วงศ์เบ็ญจัจและคณะ (2547) และลักขณา ปันวิชัย (2542)

จากการที่ผู้ศึกษาได้พิจารณางานวิจัยเกี่ยวกับแบบเรียนทั้ง 5 เรื่องข้างต้น ทำให้พบส่วนที่คล้ายคลึงกับงานศึกษานี้ว่า ชุดวาทกรรมที่ประกอบสร้างในแบบเรียนล้วนอยู่ภายใต้โครงสร้างทางสังคมที่รัฐสร้างขึ้นให้เป็นกระแสหลักของสังคม เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของรัฐ อาจมีความผันแปรไปบ้างตามยุค

สมัยแต่สิ่งที้อยู่คือ การดำรงอยู่ซึ่งอำนาจ จึงมีการสืบทอดและผลิตซ้ำวาทกรรมผ่านแบบเรียนจากยุคสู่ยุค และปรับให้เข้ากับบริบทของสังคมในแต่ละยุคสมัย เพื่อสร้างพลเมืองที่มีลักษณะอันพึงประสงค์ในช่วงเวลานั้นๆ

อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษาได้พบข้อแตกต่างบางประการที่ทำให้เห็นได้ชัดว่า ด้านปฏิบัติการทางวาทกรรมของ "เด็กดี" ที่ส่งผ่านในแบบเรียนในฐานะวาทกรรมประเภทหนึ่งและได้พบเนื้อหาที่มีลักษณะของการสืบทอดและดำรงอยู่ของคุณลักษณะที่สังคมต้องการ ได้แก่ ความเป็นชาติศาสนา พระมหากษัตริย์ ค่านิยม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยบรรจุเนื้อหาทั้งหมดเหล่านี้ไว้ และสอดแทรกในเนื้อหาของแบบเรียนอย่างครบถ้วนในช่วงชั้นที่ 1 และ 2 ซึ่งเป็นระดับประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 ซึ่งมีกระบวนการสร้าง "ความเป็นเด็กดี" ที่มีความผสมผสานกลมกลืนกันนี้ผ่านกลวิธีทางภาษา และเมื่อนำตัวบทมาวิเคราะห์แล้วจึงสะท้อนให้เห็นสิ่งที่สังคมต้องการให้ดำรงอยู่ส่งผ่านและผลิตซ้ำโดยแบบเรียนของรัฐ

การศึกษาครั้งนี้ พบประเด็นที่น่าสนใจ คือ การสอดแทรกประเด็นของศาสนาคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมไว้ค่อนข้างมากในช่วงชั้นที่ 1 (ระดับชั้น ป.1 - 3) ทั้งนี้เพื่อสนองตอบต่อ "ความเป็นเด็กดี" ที่ต้องการให้ผู้เรียนสืบทอดเป็นบุคคลอันพึงประสงค์ของรัฐที่ยึดมั่นในคุณธรรมรวมถึงการถ่ายทอดความคิดทางการเมือง เช่น การปลูกฝังความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ การรู้จักหน้าที่ของตนเอง การมีเจตคติที่ดีต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การเป็นพลเมืองที่ดีของชาติรวมถึงการสื่อภาพของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งเอื้อต่อการทำงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมต่างๆ ที่สังคมต้องการซึ่งปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนรวมไปถึงการเน้นย้ำเพื่อสื่อความคิดให้เห็นว่าลักษณะพฤติกรรมเป็นสิ่งที่มีคุณค่าไปยังผู้อ่าน ประเด็นความเป็นเด็กดีที่ทั้งสองประเทศมีร่วมกัน เช่น 1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2. ซื่อสัตย์ สุจริต 3. มีวินัย 4. ใฝ่เรียนรู้ 5. มุ่งมั่นในการทำงาน 6. มีจิตสาธารณะ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) นั่นก็คือ *ความเป็นเด็กดีตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์* ทั้ง 8 ข้อและเสริมทัพด้วยค่านิยม 12 ประการ แต่ลักษณะเฉพาะของเด็กและพลเมืองไทย ได้แก่ 1. อยู่อย่างพอเพียง 8. รักความเป็นไทย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ต่างกับแบบเรียนมาเลเซียที่ไม่ปรากฏเรื่องดังกล่าว ส่วนแบบเรียนมาเลเซียลักษณะเฉพาะค่านิยมที่เด่นชัด คือเรื่องของหลักการปฏิบัติตามแบบฉบับของศาสนา การไม่ฝ่าฝืนบทบัญญัติ เด็กคนหนึ่งที่จะแสดงพฤติกรรมที่ดีออกมาต้องมีค่านิยมที่ดีก่อน

หากมองในประเด็นของคุณลักษณะที่ดีหรือค่านิยมหลักซึ่งเป็นความคิด ความเชื่อ การยึดถือ นำไปใช้เป็นเครื่องช่วยตัดสินใจและกำหนดการกระทำของตนเอง พฤติกรรมของเด็กที่เป็นหน้าที่ของบุคคล ประกอบด้วย ข้อ (1) มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ข้อ (4) ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียน ข้อ (11) มีความเข้มแข็งทั้งร่างกาย และจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำ หรือกิเลส มีความละอายเกรงกลัวต่อบาปตามหลักของศาสนา และในค่านิยม 12 ประการมีบางประการที่เป็นทั้งลักษณะที่เป็นหน้าที่ที่เด็กต้องปฏิบัติโดยส่วนตนและเป็นลักษณะที่มีความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับสังคมและส่วนรวม

และความสัมพันธ์กับคนอื่นด้วย ได้แก่ ข้อ (2) ชื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีอุดมการณ์ในสิ่งที่ดีงามเพื่อส่วนรวม ข้อ (3) กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ ข้อ (8) มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่ ในที่สุดแบบเรียนสมათานค่านิยม 12 ประการ ปลุกฝังและพัฒนาค่านิยมหลัก 12 ประการ ให้กับนักเรียนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องเน้นการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันจนเกิดเป็นพฤติกรรมที่ยั่งยืน ทั้งนี้ให้มีการพัฒนาและประเมินอย่างเข้มข้นในแต่ละระดับชั้น ดังนี้

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 เน้นในด้านการรักษา ศาสนา พระมหากษัตริย์ (ข้อ 1) ความกตัญญู (ข้อ 3) และการมีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย (ข้อ 8)

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 เน้นในด้านชื่อสัตย์ เสียสละ อดทน (ข้อ 2) ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียน (ข้อ 4) และมีความเข้มแข็งทั้งกายใจ (ข้อ 11)

กรอบคิดทางสังคมที่ผู้มีอำนาจในการสร้างแบบเรียนคาดหวังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสังคมตามวาทกรรมนั้นๆ นำไปสู่การสร้างแบบเรียน เมื่อผู้เรียนเรียนแล้วจึงเกิดการยอมรับ ซึมซับ รับรู้ ส่งผลให้มีการคงอยู่ของวาทกรรมทางความคิดนี้ในสังคมไทยและมาเลเซีย ดังนั้น วาทกรรม “เด็กดี” ด้านต่างๆ จึงมีการส่งผ่านจากระดับสังคมสู่ระดับการผลิตตัวบท สู่ระดับการเรียนการสอนในโรงเรียน และการประกอบสร้างวาทกรรม “เด็กดี” ด้านต่างๆ นั้น จะส่งผ่านจากระดับการบริโภคตัวบทสู่ระดับสังคมเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ผลการวิจัยนี้ จึงเป็นเครื่องยืนยันให้เห็นว่าแบบเรียนนั้น มิได้เป็นเพียงเอกสารทางวิชาการเท่านั้น แต่ยังเป็นวาทกรรมที่สื่อความคิดความเชื่อต่างๆ เพื่อประกอบสร้าง “ตัวตน” ในการรับรู้ของผู้เรียนซึ่งจะเป็นผู้ใช้แบบเรียนเหล่านี้และเป็นผู้ใหญ่ที่ถ่ายทอดวาทกรรมให้รุ่นต่อไป

ประเด็นเมืองและชนบทเป็นลักษณะของการบอกพื้นที่ บริบทที่แสดงถึงมายาคติ ว่าคนเมืองไม่มีน้ำใจ และคนชนบทกลายเป็นคนมีน้ำใจต่างๆ ที่ยากจน อดอยาก ลำบาก เป็นมายาคติของสังคมไทยที่คิดว่าคนชนบทมีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย เอื้อเฟื้อ ซึ่งสภาพสังคมในความเป็นจริงคนชนบทอาจจะเห็นแก่ตัว คนในเมืองที่มีน้ำใจก็อาจจะปรากฏ ซึ่งแบบเรียนนำเสนอบริบทของสังคมเมืองและชนบทให้เห็นถึงความมีน้ำใจของคนในสังคมและลักษณะของการใช้ชีวิตที่ควรนำมาเป็นแบบอย่าง สังคมชนบทใช้ชีวิตแบบพอเพียง มีการหยิบบ้าน แบ่งปันอาหาร และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน นอกจากนี้แบบเรียนได้นำเสนอตัวบทที่เกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบันในบริบทของสังคมสมัยใหม่ (ภาษาพาที ป.5) กล่าวถึงการใช้ชีวิตของตัวละครเด็กคนหนึ่ง que เข้ามาเรียนในสังคมเมือง โดยมาพักอาศัยอยู่กับอา ซึ่งเด็กคนนี้ต้องปรับตัวและเรียนรู้กับสังคมที่เร่งรีบและเรียนรู้การใช้ชีวิตที่ต่างคนต่างทำหน้าที่ของตนเองไม่สนใจคนอื่น ทำให้เด็กเกิดการเปรียบเทียบลักษณะของสังคมชนบทที่มีการแบ่งปัน มีน้ำใจ ช่วยเหลือกัน ซึ่งแบบเรียนสื่อให้เห็นลักษณะที่เด็กต้องเรียนรู้และสร้างนิสัยที่ดี มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์แบบไหนก็ตาม

แบบเรียนมีการนำคุณลักษณะอันพึงประสงค์และค่านิยมที่ควรปฏิบัติมาถ่ายทอดผ่านตัวบทด้วยการเล่าเรื่องผ่านตัวละครที่มีความใกล้เคียงกับเด็กเพื่อให้เห็นว่าสิ่งเหล่านี้ที่เกิดขึ้นผ่านพฤติกรรมเนื้อเรื่อง คำขวัญ เป็นพฤติกรรมที่เลือกสรรเพื่อสร้างคุณค่าของพลเมืองที่รัฐ ชาติต้องการให้เป็นเพื่อให้ชาติดำรงอยู่

แบบเรียนตั้งความหวังว่าให้เด็กเป็นเด็กดี แบบเรียนจึงต้องสมทาทนาวาทกรรมเหล่านี้นำเสนอให้มีอยู่ในตัวบทและมุ่งหวังลักษณะที่เกิดจากตัวบท การนำมาปฏิบัติการอาจจะมีแตกต่างกัน เช่น ความเป็นประชาธิปไตย การเคารพ สิทธิของคนอื่น การปฏิบัติกิจวัตร หน้าที่ส่วนบุคคลของเด็กความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ในกรณีสังคมเมืองกับชนบท ความคิดที่ว่าสังคมเมือง เป็นสังคมที่ทำให้คนสนใจแต่ตัวเอง สังคมที่มีแต่ความเร่งรีบ แข่งขัน สังคมแบบทุนนิยม มองเห็นถึงเรื่องความรวยความจน ฐานะ ชนชั้นในสังคม การใช้ชีวิตของคนเมืองกับชนบท การดำรงชีพ

แบบเรียนนำเสนอบริบทของสังคมแบบร่วมสมัย แบบเรียนพยายามทำให้เห็นว่าความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบทอาจทำให้วิถีชีวิตเด็กเปลี่ยนไป ในสังคมเมืองซึ่งอยู่แบบสังคมครอบครัวเดี่ยวและไม่ได้อยู่เป็นชุมชนแบบชนบท สนใจแต่ตัวเอง ลักษณะสังคมแบบแข่งขัน ทุนนิยม แบบเรียนทำให้เห็นว่าคุณค่าของการเอื้อเฟื้อกับคนที่อยู่ใกล้เคียง เช่น เพื่อนบ้าน คุณค่าของความมีน้ำใจ ช่วยเหลือ ดังตัวบทนำเสนอเรื่อง น้ำท่วม ที่คนในหมู่บ้านร่วมมือร่วมใจกัน ช่วยเหลือกันตอนประสบภัยด้วยความเต็มใจ คุณลักษณะของเด็กดังกล่าวนี้ แม้ว่าสถานการณ์ของสังคมจะเปลี่ยนไปคุณค่าเหล่านี้ยังคงมีอยู่เป็นคุณค่าที่เน้นย้ำให้เด็กเห็นและนำไปปฏิบัติตาม

ในกรณีของมาเลเซียจะให้ความสำคัญกับศาสนามากที่สุด เพราะฉะนั้นมาตรวัดความเป็นวาทกรรม“เด็กดี” จะอิงกับหลักศาสนาค่อนข้างมากที่สุด หลักจริยวัตรตามแบบศาสนาของศาสนาก็เป็นเกณฑ์สำคัญของการประเมินค่าความเป็นเด็กดี ในขณะที่มีสถาบันกษัตริย์เหมือนกัน แต่การเน้นย้ำความสำคัญของส่วนนี้ไม่เท่ากัน เนื่องจากระบบกษัตริย์จะแบ่งการปกครองออกเป็นรัฐและแต่ละรัฐจะมีประมุขแห่งรัฐเป็นพระมหากษัตริย์หรือที่เรียกว่า “ยังดีเปอร์ตวนอากง” ทรงได้รับเลือกจากบรรดาเจ้าผู้ครองรัฐในมาเลเซียตะวันตก 9 รัฐ โดยทรงดำรงตำแหน่งคราวละ 5 ปี แล้วการคัดเลือกใหม่ มาเลเซียนำหลักการของศาสนาอิสลามมาปรับใช้ในแบบเรียน ซึ่งศาสนาเป็นระบบคุณค่าที่พัวพันกับทุกมิติในการใช้ชีวิตของมุสลิมตั้งแต่เกิดจนตาย ระบบคุณค่าดังกล่าวถูกจัดอยู่ในบทบัญญัติของศาสนาที่เรียกว่า “ซารีอะฮ์” สำหรับสังคมมาเลเซียมีความหลากหลายเป็นพหุสังคมที่ความหลากหลายเชื้อชาติ และชาติพันธุ์ พหุวัฒนธรรมศึกษา เป็นแนวคิดสำคัญที่นำมาใช้ในการจัดการศึกษา การเรียนการสอนของประเทศมาเลเซียที่วางอยู่บนพื้นฐานค่านิยม และความเชื่อในระบอบประชาธิปไตย และการรองรับความเป็นพหุวัฒนธรรมจากแนวคิดพหุวัฒนธรรมศึกษา ที่สอนถึงแนวคิดและแนวปฏิบัติทางการศึกษาโดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เข้าใจ ยอมรับ และเคารพความแตกต่าง หลากหลายทางวัฒนธรรม ตลอดจนประสบความสำเร็จทางการเรียนและสามารถเข้าสู่สังคมได้อย่างมีความสุข (เอกรินทร์ สังข์ทอง, 2551) ดังกล่าว นำมาสู่เนื้อหาที่บูรณาการเข้าไปในหลักสูตร ผ่านรายวิชาพลเมืองและหน้าที่ความเป็นพลเมือง ที่มุ่งเน้นสู่มาตรฐานการเรียนรู้ในการเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ มีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง มีความตื่นตัวและมีส่วนร่วมทางการเมืองในสังคมนระบอบประชาธิปไตย แนวคิดที่สำคัญของเนื้อหาเน้นการพัฒนาสู่การเป็นพลเมืองที่ดีที่พัฒนาผู้เรียนผ่านทักษะการคิด ความสามารถหรือสมรรถนะ

ทางการเงิน สมรรถนะทางเศรษฐกิจ ทักษะการเรียนรู้เกี่ยวกับการทำงาน และการศึกษาต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งประกอบด้วยแนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย ความยุติธรรม ความรับผิดชอบและสิทธิต่างๆ ตลอดจนอัตลักษณ์และความหลากหลาย เป็นต้น

6.3 ข้อเสนอแนะ

การเปรียบเทียบแบบเรียนของมาเลเซียกับของไทยช่วยให้เห็นลักษณะของแบบเรียนของทั้งสองชาติ เป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษา นักเขียน ซึ่งได้เห็นว่าแบบเรียนของมาเลเซียต่างจากแบบเรียนของไทยอย่างไร ประเด็นที่ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรศึกษาวิจัยต่อไปในอนาคต ได้แก่

6.3.1 ผู้วิจัยเห็นว่า เด็กเป็นวัยแห่งการเรียนรู้ วาทกรรมต่างๆ ที่ผลิตขึ้นสำหรับเด็กหรือเด็กเป็นผู้บริโภคนั้นจึงมีส่วนสำคัญยิ่งในการปลูกฝังทัศนคติต่างๆ ให้แก่เด็ก ด้วยเหตุนี้จึงน่าสนใจว่า วาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กและยังไม่มีผู้สนใจศึกษาในประเด็นนี้ เช่น นิตยสารสำหรับเด็ก โฆษณาสำหรับเด็กนั้น สื่อวาทกรรมใดบ้างไปสู่เด็ก ซึ่งนอกจากจะได้รับความรู้ทางวาทกรรมแล้ว ยังเป็นการสร้างความตระหนักในการบริโภควาทกรรมเหล่านี้และนำไปสู่การแก้ไขหรือลดปัญหาทางสังคมต่างๆ ที่อาจเกิดตามมาได้

6.3.2 ระหว่างดำเนินการวิจัยนี้ได้มีการผลิตและเผยแพร่แบบเรียนตามหลักสูตรการศึกษา แขนกกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2560 ขึ้น ซึ่งมีได้อยู่ในขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้ จึงน่าสนใจว่าแบบเรียนชุดนี้มีการสื่อแนวคิดใดซ้ำกับแนวคิดที่สื่อผ่านแบบเรียนในหลักสูตรการศึกษา แขนกกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 หรือไม่ หรือสื่อแนวคิดใดที่มีการเปลี่ยนแปลงไปเพื่อสร้างความตระหนักรู้ในการบริโภควาทกรรมชุดนี้

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรมประชาสัมพันธ์, ศูนย์ข้อมูลข่าวสารอาเซียน. (2558). *การศึกษาในมาเลเซีย*. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <http://www.asean thai.net/>
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2534). *คู่มือหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- _____. (2545ก). *การผลิต การเลือก และ การใช้หนังสือเพื่อสนองหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: ครูสภา.
- _____. (2552). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- _____. (2553). *หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม*. กรุงเทพฯ: สกสค. ลาดพร้าว.
- _____. (2559). ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง *ให้ใช้มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา* ลงวันที่ 11 ตุลาคม 2559.
- กฤษฎาภรณ์ หงส์ลดารมภ์. (2543). *ปริเฉทเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย: การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์: รายงานผลการวิจัยทุนวิจัยกองทุนรัชดาภิเษก- สมโภช*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กฤษฎาภรณ์ หงส์ลดารมภ์ และ จันทิมา เอี่ยมมานนท์. (2549). *มองสังคมผ่านวาทกรรม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กฤษฎาภรณ์ หงส์ลดารมภ์ และ ไสรัจจ์ หงส์ลดารมภ์. (2549). *วาทกรรมภาคใต้และความรุนแรงในสังคมไทย*. ใน กฤษฎาภรณ์ หงส์ลดารมภ์ และ จันทิมา เอี่ยมมานนท์ (บรรณาธิการ), *มองสังคมผ่านวาทกรรม*. 103-134. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2546). *การวิเคราะห์สื่อแนวคิดทฤษฎี*. กรุงเทพฯ: บริษัทแบรนด์เอง จำกัด.
- _____. (2547). *สื่อสารมวลชนการวิเคราะห์สื่อแนวคิดและเทคนิค*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: บริษัทแบรนด์เอง จำกัด.
- _____. (2549). *ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เอดิสัน เพลสโปรดักส์ จำกัด.
- กาญจนา กลั่นกลิน. (2525). *ความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบอาวุโสของพยาบาลวิชาชีพในภาคเหนือ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

- กำจร หลุยยะพงศ์. (2553). *การสื่อสารกับวาทกรรมอัตลักษณ์ผู้สูงอายุในสังคมไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา
นิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- กิตติศักดิ์ ปรกติ. (ม.ป.ป). *เอกสารประกอบการอภิปราย ความสำคัญของพลเมืองต่อ การพัฒนา
ประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- กิติพัฒน์ นนทปัทมดุษฎี. (2550). *เอกสารประกอบการเสวนาทางวิชาการ รัฐสวัสดิการ: เครื่องมือสร้าง
ความเป็นธรรมในสังคม. แนวคิดทฤษฎีรัฐสวัสดิการเพื่อนโยบายสาธารณะ: รัฐสวัสดิการจากขวา
ใหม่-ถึงซ้ายใหม่*. กรุงเทพฯ: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2562) *นโยบายภูมิบุตร บทเรียนของนโยบายประชานิยมแบบเลือกข้าง*.
[ออนไลน์]. สืบค้นจาก <http://www.kriengsak.com/Children%20policy%20landscap>.
- จันทิมา เอี่ยมานนท์. (2549). *วาทกรรมเกี่ยวกับผู้ติดเชื้อเอดส์ในสังคมไทยตามแนวปฏิพันธ-วิเคราะห์*.
(วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- จำเริญ วงษ์ยี่. (2542). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์บทบาทของตัวละครเด็กในวรรณคดีที่ปรากฏใน
หนังสือเรียนภาษาไทยระดับชั้นประถมศึกษาและระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น*. (วิทยานิพนธ์
ปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).
- ชนกพร พัวพัฒนกุล. (2548). *อุดมการณ์เกี่ยวกับ "เขมร" ในปริศนาหนังสือพิมพ์ไทย: กรณีเหตุจลาจล
เผาสถานทูตไทยในกัมพูชา พ.ศ. 2546*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย).
- _____. (2556). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมการพยากรณ์ดวงชะตา:
การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- ชนิดา พรหมพยัคฆ์ เผือกสม. (2546). *การเมืองในประวัติศาสตร์แห่งชาติไทย*. กรุงเทพฯ : มติชน.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฟาร. (2542). *วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณ์และ
ความเป็นอื่น*. กรุงเทพฯ: วิชาษา.
- _____. (2543). *วาทกรรมการพัฒนา : อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณ์ และความเป็นอื่น*.
(พิมพ์ครั้งที่ 2 ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ: วิชาษา.
- _____. (2545). *วาทกรรมการพัฒนา : อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณ์ และความเป็นอื่น*.
(พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : วิชาษา.
- _____. (2549). *รัฐ – ชาติดกับ (ความไร้) ระเบียบโลกชุดใหม่*. กรุงเทพฯ : วิชาษา.
- _____. (2554). *วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณ์ และความเป็นอื่น*.
(พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: วิชาษา.

- ชวลีละห์ ทะยี่สะมะแอ และคณะ. (2552). *การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้กระบวนการอิสลามานูวัตร์ในโรงเรียนมัธยมศึกษาของประเทศมาเลเซีย*. กรุงเทพฯ:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2556). *วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์ : แนวคิดและการนำมาศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธวัช ปุณโณทก. (2550). *วิวัฒนาการหนังสือแบบเรียนภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นววรรณ พันธุ์เมธา. (2551). *ไวยากรณ์ไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2553). *ไวยากรณ์ไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นววรรณ พันธุ์เมธา ปราณี กุลละวณิช และเพียรศิริ วงศ์วิภานนท์. (2526). *คำขวัญในภาษาไทย : รายงานผลการวิจัย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิตยา บุญสิงห์. (2546). *วัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.
- นิตยา มณีศรี. (2531). *การวิเคราะห์คุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา).
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2547). *ชาติไทย เมืองไทย แบบเรียน และอนุสาวรีย์ ว่าด้วยวัฒนธรรม รัฐ และรูปการจิตสำนึก*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- นियะดา เหล่าสุนทร. (2552). *วัตนาการของแบบเรียนภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: ลายคำ.
- นิตา ชูโต และคณะ. (2538). *การประเมินหนังสือเรียนอ่านประกอบการเรียนเชิงถ่ายถอดค่านิยมเกี่ยวกับบทบาทชายหญิง*. กรุงเทพฯ: คณะอนุกรรมการการศึกษาอาชีพและวัฒนธรรม คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- นุชจรี ใจเก่ง. (2551). *ระลึกชาติในแบบเรียนภาษาไทย*. *วารสารอ่าน*, 1(2).
- เนื่องน้อย บุญเนตร และคณะ. (2533). *ความคิดความเชื่อไทย*. กรุงเทพฯ: อักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปัญญา เสนาเวียง. “พระมหากษัตริย์ในมุมมองปรัชญาประโยชน์นิยม”. *วารสารช่อพะยอม ฉบับช่อพะยอมอ่อนเกล้าฯ*. 17(1 มิ.ย.- 2548 - พ.ศ. 2549), 44 – 47.
- พลเดช โตวิวัฒน์. (2521). *วิเคราะห์นวนิยายเรื่องทางช้างเผือกกับหนังสือเรียนภาษาไทยชั้นประถมศึกษาหลักสูตรพุทธศักราช 2521* *เชิงปฏิสัมพันธ์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร).

- พัชรินทร์ สนวนฐิตะปัญญา. (2529). นโยบายการศึกษากับการสร้างเอกภาพในสังคมของประเทศมาเลเซีย ค.ศ. 1957 - 1971. (สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร).
- _____. (2541). มาเลเซีย: เอกภาพกับการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เพ็ญญา คล้ายสิงห์โต. (2553). อุดมการณ์ทางเพศสภาพในพาดหัวข่าวอาชญากรรมไทย: การวิเคราะห์ วาทกรรมเชิงวิพากษ์. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- เพียรศิริ วงศ์วิภาณนท์. (2530). ปริจเฉท: แนวใหม่ในการศึกษาอากยสัมพันธ์ไทย. *วารสารภาษาและวรรณคดีไทย*, 4(2), 29 - 43.
- ภัทรวรรณ ภู่มะกา. (2554). วิเคราะห์ค่านิยมที่ปรากฏในคำขวัญวันเด็กแห่งชาติระหว่างพุทธศักราช 2499 - 2553. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร).
- ภัทรอร พิพัฒน์กุล. (2554). แบบเรียนสอนอะไร เด็กไทย-เด็กญี่ปุ่นศึกษาเปรียบเทียบแบบเรียนภาษาไทย และภาษาญี่ปุ่นในค.ศ.1872-1952. *การประชุมทางวิชาการระดับชาติ "ภาษา วรรณคดีไทย และการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ: การเรียนรู้และสร้างสรรค์จากสังคมไทยสู่สังคมโลก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 227 - 243. สืบค้นจาก <http://it.hu.swu.ac.th/hu/viewdetailresearch.aspx?id=247>
- ภัทรา อังคนาวิตต์ลย์. (2548). การเมืองของการให้ความหมายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ในแบบเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการให้การยอมรับ. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- มัทนียา พงศ์สุวรรณ. (2547). การเสนอแนวทางการส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาจากการวิเคราะห์เนื้อหาประวัติศาสตร์ในหนังสือแบบเรียนวิชาสังคมศึกษา. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- มัชฌิม สะเตีแม และคณะ. (2552). *ชาติและวัฒนธรรมในหลักสูตรภาษาอังกฤษของประเทศมาเลเซีย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- มัชฌิม สะเตีแม. (2554). มโนทัศน์การศึกษาของชาติพหุวัฒนธรรมมาเลเซียกับความพยายามในการพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารอัล-ฮิกมะฮฺ มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา*, 1(1) มกราคม-มิถุนายน, 23-33.
- ยศ สันตสมบัติ. (2548). *อำนาจ พื้นที่และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ : การเมืองวัฒนธรรมของรัฐชาติในสังคมไทย*. เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- รัชนิกร เศรษฐ์. (2532). *โครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช
- รัฐภาภรณ์ ศรีรักษา. (2557). *วาทกรรมการคุกคามทางเพศในชีวิตประจำวัน: การศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- _____. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- ลักขณา ปันวิชัย. (2542). *อุดมการณ์รัฐของไทยในแบบเรียนชั้นประถมศึกษา พ.ศ. 2464 - 2533*. ไม่มี “ชาติของประชาชนไทย” ในแบบเรียน. *รัฐศาสตร์สาร*, 21(3), 105 - 173.
- วารุณี ภูสินสิทธิ์. (2545). *สตรีนิยม: ขบวนการและแนวคิดทางสังคมแห่งศตวรรษที่ 20*. กรุงเทพฯ: คบไป.
- วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์. (2521). *ภาษาและภาษาศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิสันต์ สุขวิสิทธิ์. (2554). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทยตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503 - 2544*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทชั้นปริญญาตรี, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- วีรบุษ สรารัตนกุล. (2552). *หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประสานมิตร.
- ศิริพร ภักดีผาสุข. (2553). *โครงการวาทกรรมความเป็นผู้หญิงในนิตยสารสุขภาพและความงามภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริพร ภักดีผาสุข. (2561). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอัตลักษณ์และแนวทางการนำมาศึกษาภาษาไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถิตย์ แต่งเกษม. (2548). *วิเคราะห์จริยธรรมที่ปรากฏในหนังสือเรียนตรุณศึกษา*. (สารนิพนธ์ปริญญาโทชั้นปริญญาตรี, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร).
- สมเกียรติ วันทะนะ. (2544). *อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย*. (โครงการปริญญาโทสาขารัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).
- _____. (2551). *อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : อักษรข้าวสวย.
- สมทรง บุรุษพัฒน์. (2537). *วจนะวิเคราะห์: การวิเคราะห์ภาษาระดับข้อความ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- สมพร เทพสิทธิธา. (2551). *การสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมและจริยธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : มูลนิธิสมพร เทพสิทธิธา เพื่อศาสนาและพัฒนาสังคม.
- สรณี วงศ์เป็ยส์จัจ, ทัทยา จันทรมังกร และ ศตนันต์ เป็ยงบุญทา. (2547). *หนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กของไทยที่ได้รับรางวัล: การวิเคราะห์เชิงวรรณกรรมและวาทกรรม: รายงานการวิจัย*. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- _____. (2549). หนังสือสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัล: การวิเคราะห์เชิงวาทกรรมและวรรณกรรม. ใน กฤษดาวรรณ หงส์ลดารมภ์ และ จันทิมา เอี่ยมานนท์ (บรรณาธิการ), มองสังคมผ่านวาทกรรม. 186 - 221. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สร้อยญา เอกธรรมสุทธิ. (2549). การวิเคราะห์บทบาทหญิงชายในหนังสือแบบเรียนภาษาไทยในช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- สาธิต ศรีสุวรรณ. (2557). “การพัฒนาการสร้างเสริมอุดมการณ์ของทหารเกี่ยวกับชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และประชาชน ศึกษาเฉพาะกรณีกำลังพลของกองทัพบกในพื้นที่ กองทัพภาคที่ ๓”. หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2556 – 2557.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2557). วิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ 2558. สืบค้นจาก <http://www.moe.go.th/moe/th>
- สุदानุช พรหมณีรัตนไตร. (2548). *Coyote: เรือนร่าง (ไม่) เลื่อนกลาง*. (การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญา ศิลปศาสตรบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร).
- สุนทร ชูตินธรานนท์ และคณะ. (2552). *ชาตินิยมในแบบเรียนไทย*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สุรศักดิ์ หลาบมาลา. (2551). *การจัดการศึกษาของมาเลเซีย*. Thecity Journal. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <https://www.gotoknow.org/posts/186056>
- สุริชัย หวันแก้ว. (2550). *คนชายขอบ: จากความคิดสู่ความจริง*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อคิน รพีพัฒน์. (2546). ระบบอุปถัมภ์กับสังคมไทย. ใน เอกสารการประชุมวิชาการ สถาบันพระปกเกล้าฯ ครั้งที่ 5 วันที่ 15-17 พฤศจิกายน 2546 ณ ศูนย์ ประชุมสหประชาชาติ กรุงเทพฯ. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้าฯ.
- อภันตรี กันเดช. (2549). *การวิเคราะห์วรรณกรรมเยาวชน ที่ได้รับรางวัลตั้งแต่ พ.ศ.2506 ถึง พ.ศ.2548*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2541). *ภาษาศาสตร์สังคม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรรวรรณ ปิรันธน์โอวาท. (2546). กรอบวาทกรรมวิเคราะห์และกรณีศึกษาไทย. *วารสารนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 21(1).
- อันดายา บาร์บารา วัตสัน และ ลีโอนาร์ด. (2557). *A history of Malaysia: ประวัติศาสตร์มาเลเซีย*. (พรรณี ฉัตรพลรักษ์). (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และ มนุษยศาสตร์.

- อับดุลรอฮ์มาน จะปาเกีย และคณะ. (2552). *โครงการการอนุรักษ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในประเทศไทย: การศึกษาประเพณีและวัฒนธรรมของคนสยามในเขตตุมปัต รัฐกลันตัน*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อาแว แมะอูมา. (2562). ศึกษาส่วนประกอบหนังสืออะกีดะฮ์ อันนาญีน ฟี อิลมฺ อุกุศฺล อัดดีน โดยชัยค์ตัวน มีนาล. *วารสาร AL-NUR บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี*, 14(26) (ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2562).
- อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ และ ซปา จิตต์ประทุม. (2542). *วิกฤตการณ์มาเลเซีย: เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา.
- อุ ม มู อู้ ล ย า เพ็ ช ร ท อ ง ค ำ . (2564). *ค ว ม ห ม า ย ริ ส ก ี*. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <https://www.islammore.com/view/3149>
- อุมาวัลย์ ชีซ่าง. (2555). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ พ.ศ. 2523 – 2553*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- เอกรินทร์ ต่วนศิริและอันวาร์ กอมะ. (2561). *ประชาธิปไตยและอิสลาม: ข้อสังเกตเบื้องต้น*. ปัตตานี : ปาตานีฟอรัม.

ภาษาอังกฤษ

- Abdul Fatah Hasan. (2007) . *Mengenal Falsafah Pendidikan [Introduction to Educational Philosophy]*. Kuala Lumpur: Utusan Publications & Distributors Sdn.Bhd
- Abdul Rahman Arshad. (2007). *Unity and Education in Malaysia*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Choong Lean Keow. (2008). *Falsafah dan Pendidikan Di Malaysia Untuk Program Ijazah Sarjana Muda Perguruan Dengan Kepujian Institut Pendidikan Guru Malaysia (Program Perguruan Pendidikan Rendah Pengajian Empat Tahun) [Philosophy and Education in Malaysia for the BA Program in Malaysia's Teaching Profession]*. Kuala Lumpur: Kumpulan Budiman Sdn Bhd.
- Cook, G. (2001). *The Discourse of Advertising. (2nd ed)*. linterface. London: Routledge.
- De Los Heros, S. (2009). Linguistic pluralism or prescriptivism? A CDA of language ideologies in Talento, Peru's official textbook for the first-year of high school. *Linguistics and Education*, 20(2), 172–199.

- Fairclough, N. (1989). *Language and power*. London: Longman.
- _____. (1995). *Critical discourse analysis: the critical study of language*. London: Longman.
- _____. (2003). *Analysis discourse: Textual analysis for social research*. London: Routledge.
- _____. (2010). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of language*. (2nd ed). New York: Longman.
- Fairclough, N. and Wodak, R. (1997). *Critical Discourse Analysis*. In T.A. Van Dijk (ed.), *Discourse as Social Interaction*. London: Sage, 258-285.
- Foucault, Michel. (1972). *The Archeology of Knowledge and The Discourse on Language*. [L'Archéologie du Savoir] (Smith, A.M. Sheridan, Trans.). New York: Pantheon Books. (Original work published 1969).
- _____. (1980). *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972-1977*. Edited by Colin Gordon. Translated by Colin Gordon, Leo Marshall, John Mepham, Kate Soper. New York: Pantheon Books.
- Fowler, R. (1991). *Language in the news: discourse and ideology in the British press*. London: Routledge.
- Gee, J.P. (2005). *An introduction to discourse analysis theory and method*. (2nd ed). London and New York: Routledge.
- Halliday, M.A.K. (1978). *Language as Social Semiotic*. London: Edward Arnold.
- _____. (1985). *Introduction to Functional Grammar*. London: Edward Arnold.
- _____. (1994). *An introduction to functional grammar*. (2nd ed). London: Edward Arnold.
- Hunston, S., & Thompson, G. (Eds.) (2000). *Evaluation in Text: Authorial Stance and the Construction of Discourse*. Oxford: Oxford University Press.
- Kramsch, C. (1993). *Context and culture in language teaching*. (1st ed). Oxford : Oxford University Press.
- Lakoff, G. and M. Johnson. (1980). *Metaphors we live by* London: The University of Chicago Press.

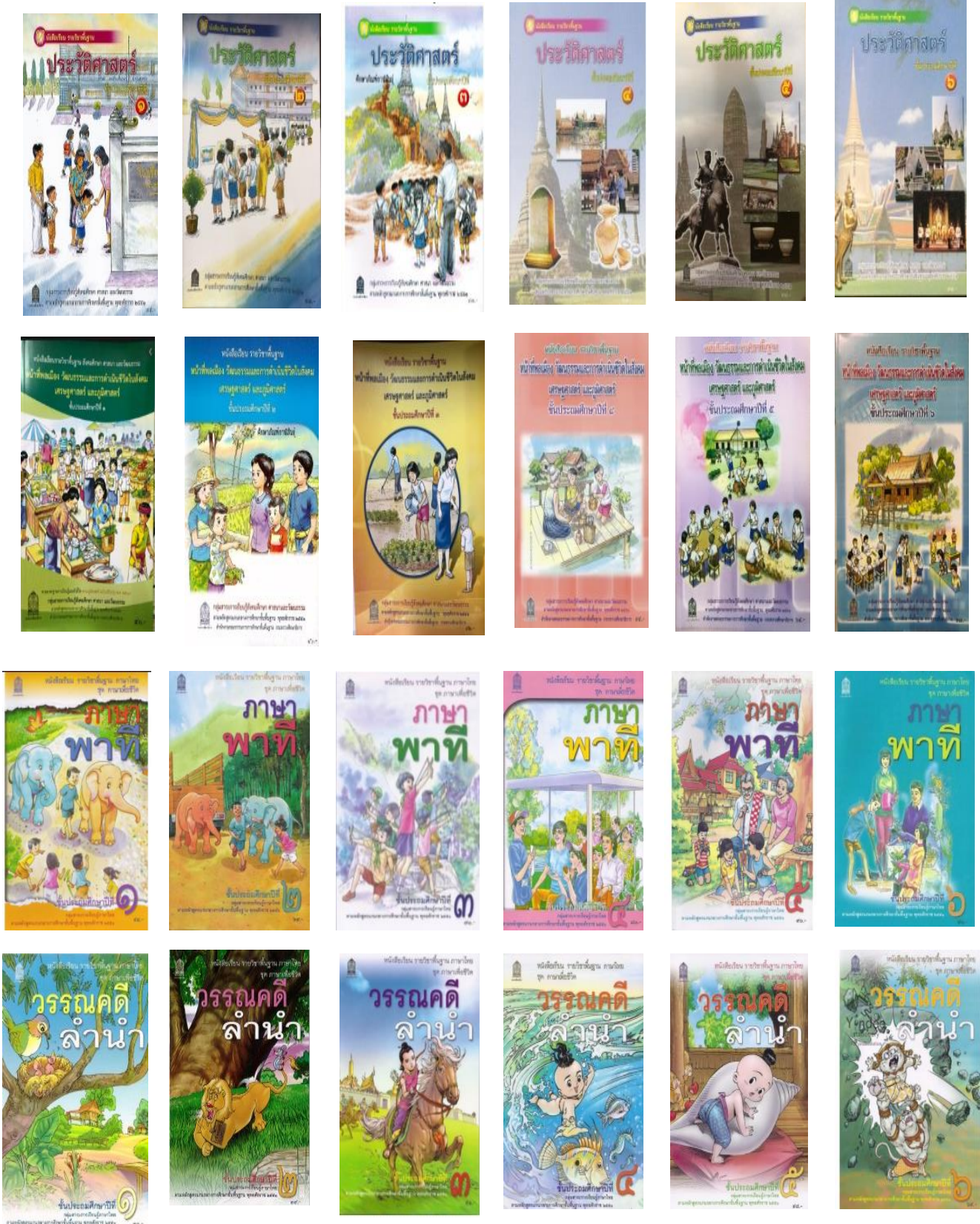
- Liu, Y. (2005). The construction of cultural values and beliefs in Chinese language textbooks: A critical discourse analysis, *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 26(1), 15 - 30.
- Louise, J & Jorgensen, M. (2002). *Discourse Analysis as Theory and Method*. London: Sage.
- Mahathir bin Mohamad, Laporan Jawatankuasa Kabinet Mengkaji Pelaksanaan Dasar Pelajaran. (1979). Report of the Cabinet Committee, To Review the Implementation of Education Policy.
- Ministry of Education Federation of Malaya. (1956). *Report of the Educational Committee*. (Razak Report).Kuala Lumpur: Government Printers.
- Mok Soon San. (2008). *Pengurusan Kurikulum [Curriculum Development]*. Kuala Lumpur: Multimedia Sdn.Bhd.
- Najeemah Md.Yusof. (2006). *Konsep Pendidikan [Educational Concept]*. Kuala Lumpur : Percetakan Zafar Sdn.Bhd.
- Oteiza, T. (2003). How Contemporary History is Presented in Chilean Middle School Textbooks. *Discourse & Society*, 14(5), 639-660.
- Oteiza, T and Pinto, D. (2008). Agency, responsibility and silence in the construction of contemporary history in Chile and Spain. *Discourse & Society*, 19(3), 333 – 358.
- Peled - Elhanan, Nurit. (2010). Legitimation of Massacres in Israeli school history books. *Discourse and Society*, 21(4), 377 - 404.
- Pinto, D. (2004). Indoctrinating the Youth of Post – War Spain: A Discourse Analysis of a Fascist Civics Textbook. *Discourse & Society*, 15(5), 649 – 667.
- Rattanawati Mohammad Asraf (1996). *Teaching English as a Second or Foreign language :ThePlace of Culture*. TESOLIslamia 2002 Available: <http://www.tesolislamia.org>.
- Rejai, Mostafa. (1991). *Political Ideologies: A Comparative Approach*. M.E. Sharpe, Inc. Armonk, New York London: England.
- Rogers, R. and Christian, J. (2007). 'What could I say?' A critical discourse analysis of the construction of race in children's literature. *Race Ethnicity and Education*, 10(1), 21 – 46.
- Rosnani Hashim. (1996). *Educational Dualism in Malaysia: Implications for Theory and Practice*. Kuala Lumpur:. Oxford University Press
- Saeed, J.I. (2003). *Samantics*. 2nd ed. Oxford: Blackwell.

- Sukaew, Thitima. (2007). *Gender Discourse in Contemporary Thai Literature Textbooks at Primary School Levels*. (Master's Thesis, Chiangmai University).
- Van Dijk, T. (1995). Discourse semantics and ideology. *Discourse & Society*, 6(2), 243 - 289.
- _____. (1996). Discourse, power and access. In Carmen Rosa Caldas – Coulthard and Malcolm Coulthard (eds.), *Texts and Practices. Readings in Critical Discourse Analysis*. 84 - 104. London and New York: Routledge.
- _____. (1998). *Discourse as Structure and Process: Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction volume 1*. London: Sage.
- _____. (2003). Critical Discourse Analysis. In Deborah Schiffrin, Deborah Tannen, and Heidi E. Hamilton (eds.), *The Handbook of Discourse Analysis*. MA: Blackwell Publishing Ltd.
- _____. (2006). Discourse and manipulation. *Discourse & Society*, 17(2), 359 - 383.
- _____. (2008). *Discourse and Power*. New York: Palgrave Macmillan.
- Wattanawong, Worasuda. (2004). *The Comparative Study of Gender Ideologies in Thai Contemporary Children'sbooks*. (Master's Thesis, Chiangmai University).
- Wodak, R. (2006). *Critical Linguistics and Critical Discourse Analysis*. Amsterdam: John Benjamins.
- Zulkifli Bahruddeen. (2008). *Curriculum Development*. 28 February. Center Ministry of Education Malaysia. Interview.

ภาคผนวก ก

ภาพแบบเรียนของประเทศไทย (กลุ่มข้อมูล)

ภาพแบบเรียนของประเทศไทย (กลุ่มข้อมูล)

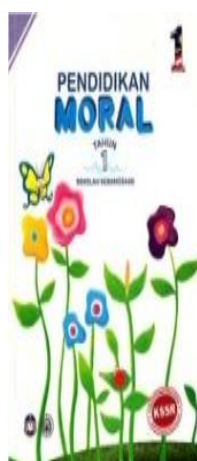

ภาคผนวก ข

ภาพแบบเรียนของประเทศมาเลเซีย (กลุ่มข้อมูล)

ภาพแบบเรียนของประเทศมาเลเซีย (กลุ่มข้อมูล)

ภาคผนวก ค
การลงพื้นที่เก็บข้อมูล

การลงพื้นที่เก็บข้อมูล (โรงเรียนในประเทศมาเลเซีย)

การลงพื้นที่เก็บข้อมูล (โรงเรียนในประเทศมาเลเซีย)

